KARL MARX

FRANSIZ ÜÇLEMESİ

KARL MARX

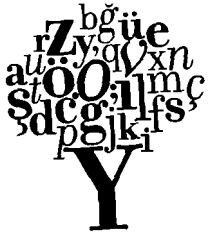
FRANSIZ ÜÇLEMESİ

FRANSA'DA SINIF MÜCADELELERİ 1848-1850

LOUIS BONAPARTE'IN 18 BRUMAIRE'İ

FRANSA'DA İÇ SAVAŞ

Yordam Kitap

Yordam Kitap'ta Marx-Engels Yapıtları

★

Karl Marx

Kapital I, II, III
Almancadan Çevirenler:
Mehmet Selik, Nail Satlıgan, Erkin Özalp

Fransa'da Sınıf Mücadeleleri 1848-1850
Almancadan Çeviren: Erkin Özalp

Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i
Almancadan Çeviren: Erkin Özalp

Fransa'da İç Savaş
Almancadan Çeviren: Erkin Özalp

Fransız Üçlemesi
Almancadan Çeviren: Erkin Özalp

★

Karl Marx-Friedrich Engels

Komünist Manifesto
Almancadan Çeviren: Nail Satlıgan

Komünist Manifesto ve Hakkında Yazılanlar
Çeviri: Nail Satlıgan, Şükrü Alpagut

Felsefe İncelemeleri
Fransızcadan Çeviren: Cem Eroğul

Karl Marx

★

Fransız Üçlemesi

Fransa'da Sınıf Mücadeleleri 1848-1850

Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i

Fransa'da İç Savaş

Almancadan Çeviren
Erkin Özalp

★

Yordam Kitap: 284 • **Fransız Üçlemesi** • Karl Marx
ISBN 978-605-172-170-5 • *Çeviri:* Erkin Özalp
Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç • *Uygulama*: Gönül Göner
Birinci Basım: Ekim 2016
© Erkin Özalp, 2016; © Yordam Kitap, 2016

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 10829)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat: 3 Cağaloğlu 34110 İstanbul
T: 0212 528 19 10 • **F:** 0212 528 19 09 • **W:** www. yordamkitap. com
E: info@yordamkitap.com
www.facebook.com/YordamKitap • www.twitter.com/YordamKitap

Baskı: **Yazın Basın Yayın Matbaacılık Turizm Tic. Ltd. Şti.** (Sertifika No: 12028)
İ.O.S.B. Çevre Sanayi Sitesi 8. Blok No: 38-40-42-44
Başakşehir - İstanbul
Tel: 0212 565 01 22

★

Fransız Üçlemesi

Fransa'da Sınıf Mücadeleleri

•

Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i

•

Fransa'da İç Savaş

★

Çevirmenin Notu

Fransız Üçlemesi, Karl Marx'ın Fransa'daki sınıf mücadelelerini konu alan üç temel eserini bir araya getiriyor: Şubat 1848 Devrimi sonrasında yaşanan gelişmelerin çözümlendiği *Fransa'da Sınıf Mücadeleleri 1848-1850* ile *Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i* ve 1871 Paris Komünü deneyiminin çözümlendiği *Fransa'da İç Savaş*. Ayrıca, *Fransa'da İç Savaş*'ın birinci ve ikinci taslakları da eserin sonuna eklenmiştir.

Kitaptaki tüm çengelli parantez ({ }) işaretleri çevirmene aittir. Köşeli parantez ([ ]) işaretleri (parantez içindeki parantez işaretlerini ayırt etmek için kullanılanlar hariç) Almanca baskı editörlerine (bundan sonra *Almanca ed.*) aittir. Açılı parantez (< >) işaretlerinin hangi amaçlarla kullanıldığı her bir eserin başındaki açıklama sayfasında belirtilmektedir.

Karl Marx, Fransızca sözcüklerin harfleri üzerindeki ayırıcı işaretleri (é, è, ô gibi sesli harflerin üzerindeki işaretleri) sık geçen bazı isimlerde (Napoléon, Orléans gibi) çoğu zaman kullanmıyor. Metinde ve dipnotlarda Marx'ın tercihleri dikkate alındı. "Dizin ve Sözlükçe" bölümünde ise tüm Fransızca isimlerde ayırıcı işaretler bulunuyor.

Düzelti aşamasında, Marx ile Engels çevirilerinin yanı sıra *Fransız Üçlemesi*'nin ilk iki kitabıyla ilgili ayrıntılı bir değerlendirmesi bulunan (bkz. "Karl Marx / *Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i*", *Marksist Klasikleri Okuma Kılavuzu*, Yordam Kitap, İstanbul, 2013) **Cem Eroğul**'un katkılarından da yararlanılmıştır.

Çeviri için temel alınan ve karşılaştırma için başvurulan metinlerin listesi aşağıdadır (*MEW: Marx Engels Werke*, Dietz Verlag Berlin; *MEGA: Karl Marx/Friedrich Engels Gesamtausgabe*; *MECW: Marx & Engels Collected Works*, Lawrence & Wishart):

Fransa'da Sınıf Mücadeleleri 1848-1850

(Elinizdeki kitapta *Fransa'da Sınıf Mücadeleleri* çevirisinin gözden geçirilmiş 3. baskısı bulunmaktadır. Önceki baskılar: Yazılama Yayınevi, İstanbul, Ocak 2009 ve Temmuz 2012.)

> **MEW, Band 7, 1960, s. 9-107**

> MEW, **Band 22, 1977, s. 509-527** (Engels'in *Giriş* yazısı)

> MEGA, Abt. 1, Band 10, Akademie-Verlag, 1977

> "Die Klassenkämpfe in Frankreich 1848 bis 1850", Karl Marx-Friedrich Engels, *Vorwärts*, Berlin, 1895

> Marx-Engels, *Selected Works*, Volume 1, Progress Publishers, Moscow 1969 (https://www.marxists.org/archive/marx/works/1850/class-struggles-france/)

> MECW, Volume 27, Progress Publishers, Moscow, (Engels'in *Giriş* yazısı) (http://marxists.catbull.com/archive/marx/works/1895/03/06.htm)

> Karl Marx, *Les luttes de classes en France* (https://www.marxists.org/francais/marx/works/1850/03/km18500301.htm)

> "*Introduction* par Friedrich Engels" (https://www.marxists.org/francais/engels/works/1895/03/fe18950306.htm)

> Karl Marx, *Fransa'da Sınıf Mücadeleleri 1848-1850*, çev: Tektaş Ağaoğlu, May Yayınları, İstanbul, Ocak 1976

> Karl Marx, *Fransa'da Sınıf Savaşımları 1848-1850*, çev: Sevim Belli, Sol Yayınları, Ankara, Ekim 2006, 5. Baskı

Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i

(Elinizdeki kitapta *18 Brumaire* çevirisinin gözden geçirilmiş 2. baskısı bulunmaktadır. Önceki baskı: Yazılama Yayınevi, İstanbul, Mayıs 2009.)

> **MEW, Band 8, 1960, s. 111-207, 559-562**

> MEGA, Abt 1., Band 11, Dietz Verlag Berlin, 1985, s. 96-189 (1852 baskısı)

> Karl Marx, *Der achtzehnte Brumaire des Louis Bonaparte*, 2. Aufl. Hamburg, 1869 (http://www.deutschestextarchiv.de/book/view/marx_bonaparte_1869)

> MECW, Volume 11, 1979, s. 99-197

> Karl Marx, *The Eighteenth Brumaire of Louis Bonaparte* (https://www.marxists.org/archive/marx/works/1852/18th-brumaire/index.htm)

> Karl Marx, *Le 18 brumaire de L. Bonaparte* (https://www.marxists.org/francais/marx/works/1851/12/brum.htm)

> Karl Marx, *Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i*, çev: Sevim Belli, Sol Yayınları, Ankara, Ekim 2007, 4. Baskı

> Karl Marx, *Louis Bonaparte'ın On Sekiz Brumaire'i*, çev: Tanıl Bora, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010

Fransa'da İç Savaş

(Bu çeviri ilk kez yayımlanmaktadır.)

> **MEW, Band 17, 1962, s. 3-8, 271-279, 313-365, 491-627**

> **MEW, Band 22, 1977, s. 509-527** (Engels'in *Giriş* yazısı)

> MECW, Volume 22, 1986, s. 3-8, 263-270, 307-359, 435-551

> MECW, Volume 27, 1990, s. 179-191

> Karl Marx, *La guerre civile en France* (https://www.marxists.org/francais/ait/1871/05/km18710530.htm)

> Karl Marx, *La Guerre civile en France*, Editions du Peuple, Pékin, 1971 (http://www.communisme-bolchevisme.net/download/Marx_La_guerre_civile_en_France.pdf)

> Karl Marx, *Fransa'da İç Savaş*, çev: Kenan Somer, Sol Yayınları, Ankara, Şubat 2005, 3. Baskı

İçindekiler

★

Fransa'da Sınıf Mücadeleleri 1848-1850

Giriş (1895) *Friedrich Engels* 15

Fransa'da Sınıf Mücadeleleri 1848-1850 37

I. Haziran 1848 Yenilgisi 41

II. 13 Haziran 1849 64

III. 13 Haziran 1849'un Sonuçları 94

IV. 1850'de Genel Oy Hakkının Kaldırılması 125

★

Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i

Önsöz (1869) *Karl Marx* 143

Önsöz (1885) *Friedrich Engels* 145

Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i 147

I 149

II 159

III 171

IV 186

V 196

VI 215

VII 233

Notlar 247

★

Fransa'da İç Savaş

Giriş (1891) *Friedrich Engels* 255

Genel Konseyin Fransa-Prusya Savaşı Hakkındaki Birinci Bildirisi 269

Genel Konseyin Fransa-Prusya Savaşı Hakkındaki İkinci Bildirisi 277

Fransa'da İç Savaş
Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyinin Bildirisi 287

I 289

II 300

III 307

IV 323

Ekler 337

I 337

II 338

Fransa'da İç Savaş'ın Taslakları

Birinci Taslak 343

Savunma Hükümeti 343

Komün 380

1. İşçi sınıfı için alınan önlemler 380

2. İşçi sınıfı için, ama daha çok da orta sınıflar için alınan önlemler 381

3. Genel önlemler 382

4. Kamu güvenliği önlemleri 384

5. Mali önlemler 386

Komün 387

Komün'ün ve Merkez Komitesinin ortaya çıkışı 387

Komün'ün karakteri 390

Köylülük 398

Union (Ligue) Républicaine 401

Başkalarının emeğiyle geçinmeyen tüm toplumsal sınıfların temsilcisi olarak komünal devrim 402
Cumhuriyet sadece sosyal cumhuriyetin ilanıyla olanaklı 403
Komün (toplumsal önlemler) 405
Taşra beylerinin adem-i merkezîleştirme çabaları ve Komün'ün adem-i merkezîleştirme çabaları 408
Parçalar 413

İkinci Taslak 421
1. Savunma Hükümeti. Paris temsilcileri Trochu, Favre, Picard, Ferry 421
2. Thiers. Dufaure. Pouyer-Quertier 425
3. Taşra Beyleri Meclisi 428
5. İç savaşın başlaması. 18 Mart Devrimi. Clément Thomas. Lecomte. Vendôme olayı 431
6. Komün 439
7. Son 445
Parçalar 447

Fransa'da İç Savaş Metinleri Hakkında Bilgiler 459

Dizin ve Sözlükçe 465

KARL MARX

Fransa'da Sınıf Mücadeleleri 1848-1850

Fransa'daki 1848 Şubat Devrimi sonrasında yaşanan gelişmelerin çözümlendiği *Fransa'da Sınıf Mücadeleleri 1848-1850*, Karl Marx'ın 1850 yılında *Neue Rheinische Zeitung. Politisch-ökonomische Revue* için yazdığı üç makaleden, Marx ile Friedrich Engels'in yine bu dergi için birlikte yazdıkları bir makalenin ilgili bölümlerinden ve Engels'in 1895 yılında kitabın Almanca baskısı için kaleme aldığı *Giriş* yazısından oluşuyor.

Neue Rheinische Zeitung (Yeni Ren Gazetesi), Karl Marx'ın 1848-1849'da, Friedrich Engels'in de önemli katkılarıyla çıkardığı, merkezi Prusya'nın (Almanya) Köln kentinde bulunan günlük gazeteydi. Marx hakkında ülke dışına sürülme kararının çıkması üzerine gazetenin yayını 19 Mayıs 1849'da çıkan 311. sayıyla son buldu. Önce Paris'e giden, Fransa'dan da sürülünce Londra'ya geçen Marx, burada *Neue Rheinische Zeitung. Politisch-ökonomische Revue* (Siyasi-İktisadi Dergi) adlı, Prusya'nın Hamburg kentinde basılan dergiyi çıkardı. *Fransa'da Sınıf Mücadeleleri*'nde yer alan dört makale, sırasıyla, bu derginin Ocak ayında çıkan birinci, Şubat ayında çıkan ikinci, Mart ayında çıkan üçüncü ve Kasım ayının sonlarında bir çift sayı olarak (Mayıs-Ekim, beşinci ve altıncı sayılar) çıkan son sayısında yayımlandı. *Fransa'da Sınıf Mücadeleleri*'nin özgün planına göre, Marx, dört makale yazmayı öngörmüştü. Ancak dönemin gelişmeleri, dördüncü makaleyi yazamasına olanak tanımadı. Engels, 1895 baskısına, derginin son sayısında çıkan ortak makalelerinin Fransa ile ilgili kısımlarını dördüncü bölüm olarak eklemiştir. (Engels'in *Giriş* yazısında ve bu yazının ilk dipnotundaki açıklamada daha ayrıntılı bilgiler bulabilirsiniz.)

Fransa'da Sınıf Mücadeleleri'nde yer alan makalelerin birinci başlıkları Marx'a, ikinci başlıkları Engels'e ait.

Elinizdeki çeviri için temel alınan metinler, Engels'in 1895 yılında yayına hazırladığı baskıya dayanıyor.

[*Fransa'da Sınıf Mücadeleleri 1848-1850*'nin 1895 tarihli Almanca baskısına]

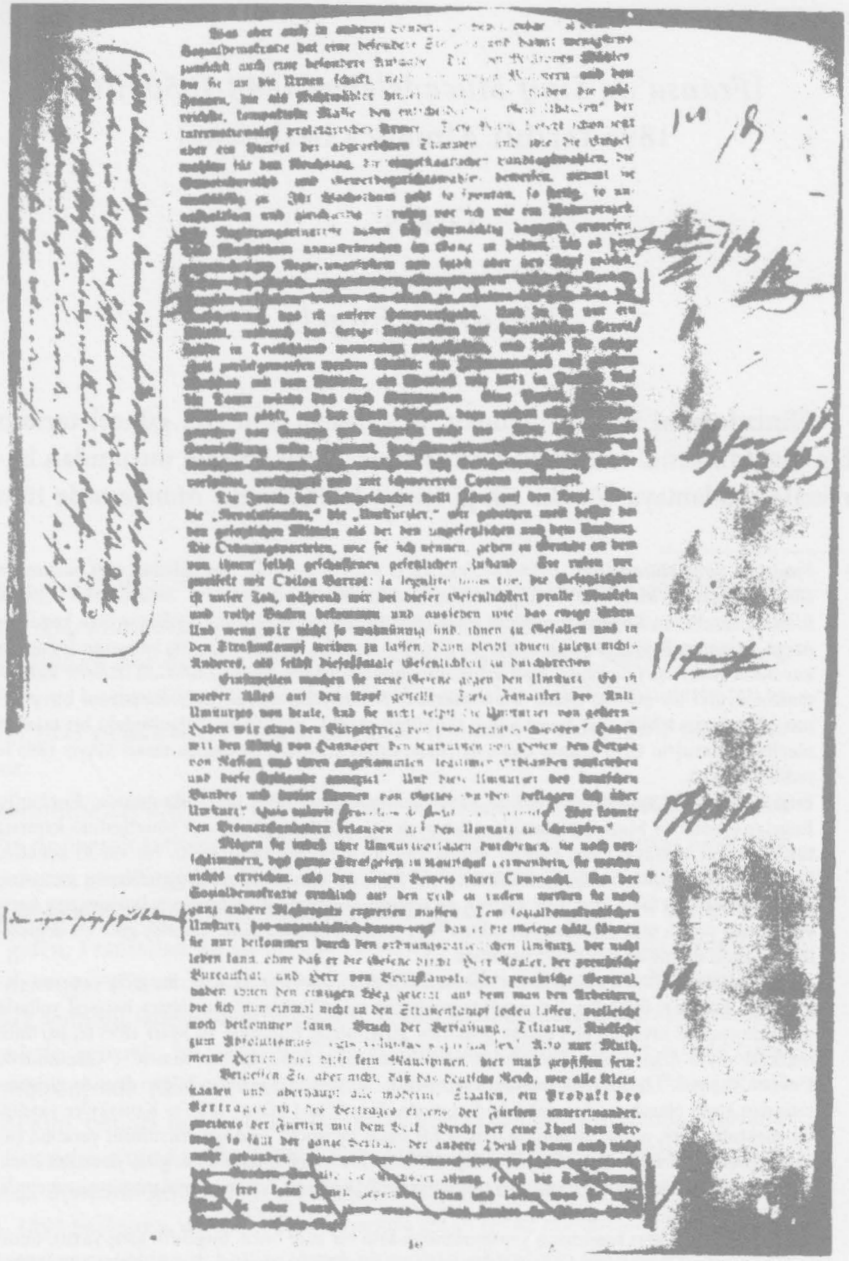
Giriş[1]

Friedrich Engels

Elinizde yeni baskısı bulunan bu çalışma, Marx'ın, güncel tarihin bir kesitini, kendi materyalist anlayışıyla, verili iktisadi durumdan hareketle açıklamaya yönelik ilk girişimiydi. *Komünist Manifesto*'da tüm

---

1 *Fransa'da Sınıf Mücadeleleri 1848-1850*'nin 1895 yılında Berlin'de yayımlanan ayrı basımının *Giriş*'i 14 Şubat-6 Mart 1895'te Engels tarafından kaleme alındı.
Richard Fischer'in Engels'e yazdığı 6 Mart 1895 tarihli bir mektubun açıkça ortaya koyduğu üzere, Almanya Sosyal Demokrat Partisi Yönetim Kurulu, Engels'ten, giriş yazısının (yönetim kuruluna göre) aşırı devrimci olan üslubunu yumuşatmasını ve daha dikkatli ifadeler kullanmasını ısrarcı bir şekilde istedi. Bu yapılırken, Almanya'da sosyalistlere karşı yeni bir yasanın çıkarılması tehlikesine işaret edildi (hükümet Aralık 1894'te bu doğrultudaki bir tasarıyı meclise sunmuştu; 1895 yılının Ocak ile Nisan ayları arasında görüşülen tasarı Mayıs 1895'te reddedilmişti).
Engels, Fischer'e yazdığı ve bugüne kadar bulunamamış olan bir mektubunda, Fischer'in Engels'e yazdığı 14 Mart 1895 tarihli mektuptan anlaşıldığına göre, parti yönetiminin kararsız tutumunu ve tümüyle yasal sınırlar içinde kalma çabalarını eleştirmişti. Ne var ki yönetim kurulunun görüşünü hesaba katmak zorunda kaldı ve bazı ifadeleri değiştirmenin yanı sıra, siyasal açıdan en fazla keskinlik taşıyan ve izleyen dönemde proletaryanın burjuvaziye karşı yürüteceği silahlı mücadeleden söz edilen bazı yerlerin üzerini çizdi. Engels'e göre bu değişiklikler özgün metne epeyce zarar vermişti.
Aynı dönemde Almanya Sosyal Demokrat Partisi'nin bazı yöneticileri, bu giriş yazısına dayanarak, Engels'i, iktidarın işçi sınıfına geçişinin ne pahasına olursa olsun barışçıl yollarla gerçekleşmesini savunan biri olarak gösterme girişiminde bulundu. 30 Mart 1895'te, partinin merkezî yayın organı olan *Vorwärts*'te "*Wie man heute Revolutionen macht*" ("Günümüzde Devrim Yapmak") başlıklı bir başyazı yayımlandı. Bu yazıda, Engels'in bilgisi dışında giriş yazısından keyfî olarak seçilen çok sayıda pasajla, Engels'in 1 Nisan 1895'te Kautsky'ye yazdığı bir mektuba göre, onun "yasallığın gerçek bir uysal tapınıcısı" olduğu izlenimini yaratma çabası gösterildi. Engels, Kautsky'ye yazdığı 1 Nisan 1895 tarihli mektupta, giriş yazısının hazır metninin, "bu utanç verici izlenimin silinmesi için" *Die Neue Zeit*'ta yayımlanmasının zorunlu olduğunu belirtti.
Marx'ın eserinin ayrı basımının yapılmasından kısa bir süre önce, Engels'in giriş yazısı, onun ısrarlı talepleri üzerine *Die Neue Zeit*'ta yayımlandı (XIII. Jahrg. 2. Band, Nr. 27-28, 1894-1895); ama yine, Engels'in parti yönetiminin tutumu nedeniyle yapmak zorunda kaldığı eksiltmelerle ve diğer değişikliklerle. Almanya'da sosyalistlere karşı yeni bir yasanın çıkarılması tehlikesi ortadan kalktıktan sonra da *Giriş*'in eksiksiz bir basımı yapılmadı.
Giriş'in eksiksiz metni ilk olarak 1930 yılında Sovyetler Birliği'nde yayımlandı.
Bu baskı, 1895 baskısının, elyazmasıyla karşılaştırılan basım öncesi taslaklarına dayanıyor. Basım öncesi taslaklarda üzeri çizilen yerler açılı parantez işaretleri içinde gösteriliyor. Bu taslaklarda yapılan ve içeriği etkileyen değişiklikler, "2. versiyon" açıklamasıyla (yani 1895'teki ayrı basımda ve *Die Neue Zeit*'ta yer verilen son versiyon) dipnotlarda gösteriliyor. *–Almanca ed.*

[*Fransa'da Sınıf Mücadeleleri 1848-1850*'nin 1895 tarihli Almanca baskısına] Giriş yazısının basım öncesi taslağından, Engels'in düzeltmelerini de içeren bir sayfa

yakın tarihe geniş hatlarıyla uygulanan teori, Marx'ın ve benim *Neue Rheinische Zeitung*'daki makalelerimizde, o dönemdeki siyasal olayları yorumlamak için hep kullanılmıştı. Buna karşılık, buradaki çalışmanın amacı, yıllar süren ve tüm Avrupa için hem kritik önem taşıyan hem de tipik olan bir gelişmenin akışı içinde, bu gelişmenin nedensel iç bağlantılarını göstermek, yani, yazara göre, siyasal olayları, son çözümlemede iktisadi olan nedenlerin sonuçları olarak açıklamaktı.

Güncel tarihe ait olayları ve olay dizilerini değerlendirirken *en son* iktisadi nedenlere kadar geri gitmek hiçbir zaman mümkün olmayacaktır. İlgili uzmanlık alanı yayınlarının fazlasıyla zengin malzemeler sunduğu bugün bile, İngiltere'de dahi, sanayinin hareketini ve dünya pazarındaki ticaretin gelişimini ve üretim yöntemlerinde yaşanan değişimleri, bu (fazlasıyla birbirlerine dolanmış olan ve sürekli değişen, üstüne üstlük, en önemlileri, kendilerini birdenbire şiddetli bir şekilde su yüzüne çıkarana kadar genellikle uzun süreler boyunca gizli olarak iş gören) etkenlerden her istendiği anda genel sonucu çıkarabilecek duruma gelecek şekilde günü gününe izlemek hiçbir zaman mümkün olmayacak. Belirli bir dönemin iktisadi tarihinin net bir genel görüntüsü, aynı dönemde değil, ancak sonradan, malzemenin toplanmasının ve gözden geçirilmesinin ardından elde edilebilir. Burada vazgeçilmez bir yardımcı araç olan istatistik, her zaman geriden gelir. Dolayısıyla, güncel tarih söz konusu olduğunda, çoğu zaman, bu en belirleyici etkeni sabit kabul etmek ve ilgili dönemin başındaki iktisadi durumu, dönemin tümü için verili ve değişmez saymak, ya da, bu durumdaki değişimler arasında, yalnızca, açıkça görülen olaylardan kaynaklandıkları için kendileri de açıkça görülen değişimleri dikkate almak zorunludur. Bu nedenle, materyalist yöntem burada çoğu zaman, siyasal çatışmaları, iktisadi gelişmenin ürünü olan mevcut toplumsal sınıflar ve sınıf kesimleri arasındaki çıkar mücadelelerine bağlamakla ve tek tek siyasi partilerin, aynı sınıfların ve sınıf kesimlerinin şu ya da bu ölçüde uygun siyasal ifadeleri olduklarını göstermekle yetinmek zorunda kalacaktır.

Kuşkusuz, incelenen tüm süreçlerin gerçek temelini oluşturan iktisadi durumdaki eş zamanlı değişimlerin kaçınılmaz olarak ihmal edilmesi, bir yanılgı kaynağı olmak zorunda. Ama güncel tarihin kapsamlı bir sunumunun tüm koşulları, kaçınılmaz olarak yanılgı kaynakları içerir; bu da kimseyi güncel tarih yazımından alıkoymaz.

Marx bu çalışmayı önüne koyduğunda, sözü edilen yanılgı kaynağından kaçınmak çok daha olanaksızdı. 1848-49 devrim dönemi boyunca, o sırada gerçekleşen iktisadi dönüşümlere hâkim olmak bir yana, bun-

ları izlemek bile tümüyle olanaksızdı. Londra'daki ilk sürgün aylarında, 1849-50 sonbahar ve kışında da aynısı geçerliydi.[2] Ama Marx, çalışmasına tam da o zaman başlamıştı. Ve koşulların bu elverişsizliğine karşın, Fransa'nın hem Şubat Devriminden önceki iktisadi durumu hem de bu devrimden sonraki siyasal tarihi hakkındaki derin bilgisi sayesinde, olayların iç bağlantılarını bugüne kadar da ulaşılamamış bir yetkinlikle açığa çıkaran ve sonrasında bizzat Marx tarafından yapılan iki sınavda da parlak başarı gösteren bir sunum yapabildi.

İlk sınav, Marx'ın 1850 ilkbaharından itibaren iktisat çalışmalarına yeniden zaman ayırabilmesinin ve öncelikle son on yılın iktisat tarihini ele almasının ürünü oldu. Bu sayede, o zamana kadar boşluklu malzemeden yarı önsel biçimde çıkardığı sonuçlar, onun için olgulara dayalı tam bir açıklık kazandı: 1847 dünya ticaret bunalımı, Şubat ve Mart devrimlerinin gerçek anasıydı ve 1848'in ortalarından itibaren yavaş yavaş geri dönen, 1849 ve 1850'de tam olarak olgunlaşan sınai gönenç, yeniden güçlenen Avrupa gericiliğini canlandıran kuvvetti. Bu, belirleyici önem taşıyordu. İlk üç makalede (*N[eue] Rh[einische] Z[eitung]. Politisch-ökonomische Revue*, Ocak, Şubat ve Mart sayıları, Hamburg, 1850)[3] devrimci enerjinin yakın gelecekte yeni bir yükseliş sergileyeceği beklentisi henüz korunurken, en son çıkan ve 1850 sonbaharında yayımlanan çift sayı için (Mayıs-Ekim) Marx ile birlikte kaleme aldığımız tarihsel özet,[4] bu yanılsamalarla bağları kesin olarak koparıyor: "Yeni bir devrim, ancak yeni bir bunalımın sonucu olarak gerçekleşebilir. Ama aynı zamanda, ikincisi kadar kaçınılmazdır."[5] Ancak bu, aynı zamanda, yapılması gereken tek önemli değişiklikti. Öykünün aynı özette sunulan ve 10 Mart ile 1850 sonbaharı arasındaki dönemi kapsayan devamının kanıtladığı üzere, olayların önceki bölümlerde sunulan yorumunda ve kurulan nedensel bağlantılarda değiştirilmesi gereken tek bir nokta bile yoktu. Bu nedenle söz konusu devam yazısını kitabın bu yeni baskısına dördüncü makale olarak ekledim.

---

2 1848 Devrimleri döneminde Almanya'daki Mart Devriminin ardından Almanya'ya dönerek Engels ile birlikte buradaki siyasal mücadelelere katılan ve 1 Haziran 1848 ile 19 Mayıs 1849 tarihleri arasında başyazarlığını yaptığı *Neue Rheinische Zeitung*'u çıkaran Marx, karşı-devrimin zaferinden sonra Almanya'dan sürgün edildi (16 Mayıs 1849). Önce Paris'e gitti ama 13 Haziran 1849 gösterisinin ardından oradan da sürgün edildi ve Londra'ya yerleşti. *-çev.*

3 Elinizdeki kitabın ilk üç bölümü. *-çev.*

4 Elinizdeki kitabın dördüncü bölümü. *-çev.*

5 Bkz. elinizdeki kitap, s. 128. *-çev.*

İkinci sınav daha zorluydu. Marx, Louis Bonaparte'ın 2 Aralık 1851 tarihli darbesinin hemen ardından, Fransa'nın Şubat 1848'de başlayıp devrim dönemini geçici olarak kapatan bu olayla sona eren tarih kesiti üzerinde yeniden çalıştı (*Der 18. Brumaire des Louis Bonaparte* {*Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i*}, üçüncü baskı, Hamburg, Meißner 1885). Kitabımızda anlatılan dönem, bu broşürde, daha kısa bir şekilde olsa da yeniden ele alınıyor. Bir yıl sonra yaşanan belirleyici olay ışığında yazılan bu ikinci sunum bizimkisiyle karşılaştırılırsa, yazarın değiştirme gereğini duyduğu çok az şeyin bulunduğu görülecektir.

Çalışmamıza çok özel bir anlam kazandıran bir başka nokta da, dünyanın tüm ülkelerinin işçi partilerinin üzerinde ortaklaştıkları iktisadi dönüşüm talebini özetleyen formülü ilk kez dile getirmiş olmasıdır: Üretim araçlarına toplum tarafından el koyulması. İkinci bölümde, "proletaryanın devrimci taleplerini özetleyen ilk acemice formül" diye anılan "çalışma hakkı" ile ilgili olarak şu söyleniyor: "... ama çalışma hakkının arkasında, sermaye üzerindeki iktidar, sermaye üzerindeki iktidarın arkasında da *üretim araçlarına el koyulması*, bu araçların birleşmiş olan işçi sınıfının denetimi altına sokulması, yani ücretli emeğin, sermayenin ve bunlar arasındaki karşılıklı ilişkilerin ortadan kaldırılması vardır."[6] Yani, çağdaş işçi sosyalizmini hem her renkten feodal, burjuva, küçük burjuva vb. sosyalizmlerinden hem de ütopyacı ve kendiliğinden işçi komünizmlerinin ne olduğu belirsiz mal ortaklığından keskin şekilde ayıran önerme (ilk kez) burada formüle edilmiştir. Dolayısıyla, Marx daha sonra bu formülü değişim araçlarına el koyulmasını da kapsayacak şekilde genişlettiğinde, *Komünist Manifesto*'dan da rahatlıkla çıkarılabilecek olan bu ek, temel önermenin doğal bir sonucundan başka bir şey değildi. İngiltere'deki bazı bilge kişiler, yakın geçmişte, "bölüşüm araçlarının" da topluma devredilmesi gerektiğini ekledi. Bu beyler, üretim ve değişim araçlarından farklı iktisadi bölüşüm araçlarının hangileri olduğunu söylemekte zorlanacaktır; tabii eğer vergilerin, yoksullara yardımın yanı sıra Saksonya Ormanı bağışını[7] ve diğer bağışları da içeren *siyasal* bölüşüm araçları kastedilmiyorsa. Ama birincisi, bunlar zaten şimdiden herkesin, yani devletin ya da yerel yönetimlerin mülkiyetindedir; ve ikincisi, biz de tam bunları ortadan kaldırmak istiyoruz.

---

6 Bkz. elinizdeki kitap, s. 71. *-çev.*

7 Prusya Kralı I. Wilhelm tarafından 1871'de Başbakan Otto von Bismarck'a armağan edilmişti. *-çev.*

Şubat Devrimi patlak verdiğinde, hepimiz, devrimci hareketlerin koşulları ve izledikleri yolla ilgili düşüncelerimiz söz konusu olduğunda, önceki tarihsel deneyimin, yani Fransa'nın deneyiminin büyüsü altındaydık. Genel köklü dönüşüm işareti de, bir kez daha, 1789'dan bu yana tüm Avrupa tarihine hükmeden bu ülkeden çıkmıştı. Dolayısıyla, Şubat 1848'de Paris'te ilan edilen "toplumsal" devrimin, yani proletarya devriminin doğası ve gidişi hakkındaki düşüncelerimizde 1789 ve 1830 örneklerinin anılarının ciddi bir etkisinin bulunması doğal ve kaçınılmazdı. Üstüne üstlük, Paris ayaklanması, zafer kazanan Viyana, Milano ve Berlin ayaklanmalarıyla yankılandığında, Rusya sınırına kadar tüm Avrupa hareketin içine sürüklendiğinde; ardından Haziran'da Paris'te proletarya ile burjuvazi arasındaki ilk büyük iktidar muharebesi yapıldığında; bu muharebede kendi sınıfının kazandığı zafer bile, her bir ülkenin burjuvazisini, daha yeni devrilmiş olan kralcı-feodal gericiliğin kollarına kaçacak kadar sarstığında; o günkü koşullar altında, büyük nihai savaşın başladığından, bu savaşın tek bir uzun ve dalgalı devrim dönemi boyunca yürütülmek zorunda olduğundan, ama yalnızca proletaryanın nihai zaferiyle son bulabileceğinden kuşkulanmamız mümkün değildi.

1849 yenilgilerinden sonra inançsızların ülkelerindeki {*in partibus [infidelium]*}[8] geleceğin geçici hükümetlerinin çevresinde toplanan bayağı demokrasinin yanılsamalarını hiçbir şekilde paylaşmıyorduk. Bayağı demokrasi, "halkın", "zorlayıcılara" karşı çok kısa bir süre içinde kesin bir zafer kazanmasını bekliyordu; bizse, "zorlayıcıların" ortadan kaldırılmasının ardından, tam da bu "halkın" içinde saklı olan karşıt unsurlar arasında uzun süreli bir mücadelenin yaşanacağını öngörüyorduk. Bayağı demokrasi, bugünden yarına yeni bir kopuş bekliyordu; bizse, daha 1850 yılının sonbaharında, devrimci dönemin en azından *birinci* kesitinin sona ermiş olduğunu ve dünya ölçeğinde yeni bir iktisadi bunalım patlak vermeden hiçbir şey beklememek gerektiğini açıklamıştık. Daha sonra neredeyse istisnasız olarak tümü (Bismarck tenezzül ettiyse) Bismarck'la barış yapan aynı kişilerin bizi devrimin hainleri olarak aforoz etmesinin nedeni de buydu.

Ama tarih bizi de haksız çıkardı ve o zamanki görüşümüzün bir yanılsama olduğunu açığa vurdu. Hatta daha fazlasını yaptı: O dönemdeki yanılgımızı yerle bir etmekle kalmayıp, proletaryanın mücadele koşulla-

8 *in partibus infidelium* (inançsızlar ülkesinde): Hıristiyan olmayan ülkelerdeki sadece kâğıt üzerinde kalan piskoposluk makamlarına atanan Katolik piskoposların unvanlarının sonuna getirilen ek. Marx'ın ve Engels'in yazılarında, mültecilerin yurt dışında (ve kendi ülkelerindeki gerçek durumu dikkate almadan) kurmuş oldukları çeşitli hükümetlerden söz edilirken bu deyime sıklıkla başvuruluyor. –*Almanca ed.*

rını da baştan aşağı dönüştürdü. 1848'in mücadele tarzı bugün her açıdan eskimiş durumda ve bu, bu vesileyle daha yakından incelenmeyi hak eden bir nokta.

Bugüne kadarki tüm devrimler, belirli bir sınıf egemenliğinin yerini bir başkasının almasıyla sonuçlandı; ancak, bugüne kadarki tüm egemen sınıflar, hükmedilen halk yığını karşısında yalnızca küçük birer azınlıktı. Hükmeden bir egemen azınlık bu şekilde devriliyor, bir başka azınlık onun yerine devlet iktidarını ele geçiriyor ve devlet kurumlarını kendi çıkarları doğrultusunda yeniden biçimlendiriyordu. Bu sonuncu azınlık, her seferinde, iktisadi gelişme düzeyinin iktidara gelme yeteneğini kazandırdığı ve iktidara çağırdığı azınlık grubu oluyordu; tam da bu nedenle ve yalnızca bu nedenle, hükmedilen çoğunluk ya bu kesimin çıkarları doğrultusunda dönüşüme katılıyor ya da dönüşümü sessizce kabulleniyordu. Ama tek tek devrimlerin somut içeriklerini bir yana bırakırsak, tüm bu devrimlerin ortak özelliği azınlık devrimleri olmalarıydı. Çoğunluk, devrime katıldığında bile, bunu (bilerek ya da bilmeden) bir azınlığın çıkarlarına hizmet edecek şekilde yapıyordu; ama azınlık da, ya bu sayede ya da sadece çoğunluğun pasif kalıp direnç göstermemesi sayesinde, tüm halkın temsilcisi olma görüntüsünü kazanıyordu.

Zafer kazanan azınlık, genellikle, ilk büyük başarının ardından bölünüyordu; azınlığın bir yarısı elde edilenleri yeterli bulurken, diğer yarısı daha da ileri gitmek istiyor, en azından kısmen büyük halk yığınının gerçek ya da görünürdeki çıkarlarını da yansıtan yeni talepler ileri sürüyordu. Hatta, bazı örneklerde, bu daha radikal talepler hayata geçiriliyordu (ama çoğu zaman, sadece çok kısa bir süreliğine); daha ılımlı partinin üstünlüğü yeniden elde etmesiyle, en son kazanılanlar tümüyle ya da kısmen yitiriliyordu; bu sonuncusu gerçekleştiğinde, yenilenler, ya ihanete uğradıkları hakkında bağırıp çağırıyor ya da yenilgiyi tesadüflere bağlıyordu. Ama gerçekte yaşananlar, çoğu kez şöyle oluyordu: Birinci zaferin kazanımları, ancak daha radikal partinin ikinci zaferiyle güvence altına alınıyordu; bu zaferle birlikte o an gerekli olan sonuca ulaşıldığında, radikaller ve onların başarıları bir kez daha sahneden kayboluyordu.

On yedinci yüzyıldaki Büyük İngiliz Devriminden itibaren modern dönemin tüm devrimleri, her devrimci mücadelenin ayrılmaz unsurları gibi görünen bu özellikleri taşıdı. Bunlar, proletaryanın kendi kurtuluşu için yürüttüğü mücadelelerde de kullanılabilir görünüyordu; özellikle de, söz konusu kurtuluşun hangi yönde aranması gerektiğini bir dereceye kadar da olsa anlayan insanların sayılı olduğu 1848'de. Paris'te ve

zafer sonrasında bile, proleter yığınların kendileri, izlenecek yol konusunda her tür netlikten yoksundu. Ama yine de ortada içgüdüsel, kendiliğinden, bastırılamaz bir hareket vardı. Gerçi bir azınlık tarafından yönetilen, ama bu kez azınlığın çıkarı yerine çoğunluğun en gerçek çıkarını gözeten bir devrimin başarıya ulaşmasını gerektiren durumun ta kendisi değil miydi bu? Büyük halk yığınları, görece uzun süren tüm devrimci dönemlerde, ileriye doğru zorlayan azınlıklar tarafından, yalnızca inandırıcı kandırmacalar yardımıyla o denli kolayca kazanılmışken; aynı halk yığınlarının iktisadi durumlarının en öz yansıması olan, kendileri tarafından henüz anlaşılmamış olan ve sadece belli belirsiz hissettikleri gereksinimlerin açık ve akla uygun ifadelerinden başka bir şey olmayan düşüncelerin onları etkilemesi neden daha zor olsundu? Gerçi, yığınların bu devrimci ruh hâli, neredeyse her seferinde ve genellikle çok kısa bir süre içinde, yanılsamalar buharlaşıp hayal kırıklığı yaşanır yaşanmaz, yerini ya bıkkınlığa ya da tam tersi bir ruh hâline bırakmıştı. Ama bu kez, kandırmacalar yerine, büyük çoğunluk açısından henüz hiçbir şekilde net olmasalar bile, pratiğe döküldükçe gözle görülür hâle gelmelerinin sağlayacağı inandırıcılık aracılığıyla kısa sürede yeterli netliği kazanmak zorunda olan çıkarların, yani büyük çoğunluğun kendi en gerçek çıkarlarının hayata geçirilmesi söz konusuydu. Ve üstelik, Marx'ın üçüncü makalede göstermiş olduğu üzere, 1848'in "toplumsal" devriminin ürünü olan burjuva cumhuriyetinin gelişimi, 1850 ilkbaharında, gerçek iktidarı (tam da monarşi isteyen) büyük burjuvazinin elinde toplamışken; buna karşılık, tüm diğer toplumsal sınıflar, yani hem köylüler hem de küçük burjuvalar, ortak zafer sırasında ve sonrasında kendilerinin değil deneyimlerin olgunlaştırdığı proletaryanın belirleyici etmen olmasını zorunlu kılacak şekilde proletaryanın çevresinde toplanmışken, azınlık devriminin çoğunluk devrimine dönüşmesini beklemek için gerekli olan her şey mevcut değil miydi?

Tarih, bizi ve benzer düşünen herkesi haksız çıkardı. Kıta Avrupası'ndaki iktisadi gelişmişlik durumunun, kapitalist üretimin ortadan kaldırılması için gereken olgunluğun henüz çok uzağında olduğuna açıklık kazandırdı; bunu da, 1848'den beri tüm Kıta Avrupası'nı etkisi altına alan ve Fransa, Avusturya, Macaristan, Polonya ve son dönemde Rusya'da büyük sanayiye ilk kez yerleşiklik kazandıran, Almanya'yı ise tam anlamıyla birinci sınıf bir sanayi ülkesi yapan iktisadi devrimle kanıtladı; tüm bunlar, kapitalist temel üzerinde, yani, 1848 yılında henüz büyük bir genişleme potansiyeli bulunan temel üzerinde gerçekleşti. Ne var ki, tam da bu sanayi devrimi, sınıf ilişkilerine ilk kez her yerde açık-

lık kazandırdı, manifaktür döneminden ve hatta Doğu Avrupa'da loncalara dayalı zanaatçılıktan kalan bir yığın ara biçimi ortadan kaldırdı ve gerçek bir burjuvazi ile gerçek bir büyük sanayi proletaryası yaratarak bunları toplumsal gelişimin ön planına itti. Ama bu sayede, bu iki büyük sınıfın, 1848'de İngiltere dışında yalnızca Paris'te ve en fazla birkaç büyük sanayi merkezinde kendini gösteren mücadelesi tüm Avrupa'ya yayıldı ve 1848'de henüz düşünülmesi bile mümkün olmayan bir yoğunluk kazandı. O zamanlar, her derde deva ilaçları bulunan tarikatların çok sayıda bulanık müjdesi vardı, bugünse, Marx'ın genel kabul görmüş, apaçık, mücadelenin nihai amaçlarını keskin bir şekilde formüle eden *tek* teorisi var; o zamanlar, yerelliklerine ve milliyetlerine göre ayrılan ve farklılaşan, birbirlerine yalnızca aynı acıları yaşama duygusu sayesinde bağlanan, gelişmemiş, coşku ile umutsuzluk arasında çaresizce savrulan yığınlar vardı, bugünse, ilerlemesini kimsenin durduramayacağı, niceliği, örgütlenmesi, disiplini, kavrayışı ve zafer inancı her geçen gün güçlenen *bir* büyük uluslararası sosyalistler ordusu var. Proletaryanın bu çok güçlü ordusunun bile hedefe hâlâ ulaşamamış olması, zaferi *tek bir* büyük darbeyle kazanmanın çok uzağında bulunması, bir konumdan diğerine zorlu ve sert mücadeleler yürüterek, yavaş yavaş ilerlemek zorunda olması, 1848'de toplumsal değişimi basit bir baskınla sağlamanın ne kadar imkânsız olduğunu kesin bir şekilde kanıtlıyor.

Kendi hanedanları için monarşi isteyen iki ayrı kesime bölünmüş, ama her şeyden önce parasal işleri için huzur ve güvenlik isteyen bir burjuvazi ve onun karşısında, gerçi yenilgiye uğratılmış olan, ama hâlâ bir tehdit oluşturan ve küçük burjuvalarla köylülerin giderek daha büyük bir bölümünün çevresinde toplandığı proletarya; yani, hiçbir nihai çözüm umudu sunmayan bir şiddetli patlama tehdidinin sürekliliği... Üçüncünün, yani taht iddiacısı sahte demokrat Louis Bonaparte'ın hükümet darbesi için özel olarak yaratılmış gibi görünen durum buydu. Bonaparte, 2 Aralık 1851'de ordu aracılığıyla gergin duruma son verdi ve karşılığında onu yeni bir savaşlar çağıyla mutlu etmek üzere Avrupa'nın iç huzurunu güvence altına aldı. Aşağıdan devrimler dönemi bir süreliğine kapanmıştı; bu dönemi bir yukarıdan devrimler dönemi izledi.

1851'de imparatorluğa geri dönülmesi, dönemin proleter özlemlerinin olgunlaşmamışlığının yeni bir kanıtını sundu. Ama bu dönüşün kendisi, söz konusu özlemlerin olgunlaşmasını zorunlu kılacak koşulları yaratacaktı. İç huzur, yeni sınai yükselişin hiçbir engelle karşılaşmamasını sağladı; orduyu meşgul etme ve devrimci akımların ilgisini dışarıya yöneltme zorunluluğu, Bonaparte'ın, "ulusallık ilkesi"ni geçerli kılma

bahanesiyle açtığı ve Fransa'ya toprak kazandırmak için kullanmaya çalıştığı savaşlara yol açtı. Taklitçisi Bismarck da aynı politikayı Prusya'ya uyarladı; Alman Konfederasyonu[9] ile Avusturya'ya karşı, ve en az onlar kadar Prusya *Konfliktskammer*'ine[10] karşı, kendi hükümet darbesini, kendi 1866 yukarıdan devrimini yaptı. Ne var ki Avrupa iki Bonaparte için fazla küçüktü ve tarihin ironisi, Bismarck'ın Bonaparte'ı devirmesini ve Prusya Kralı Wilhelm'in yalnızca küçük Alman İmparatorluğu'nu değil ama aynı zamanda Fransız Cumhuriyeti'ni kurmasını istedi.[11] Ama genel sonuç, Avrupa'da, Polonyalılar dışındaki büyük ulusların bağımsızlıklarını ve iç birliklerini fiilen kazanmalarıydı. Kuşkusuz, bu dönüşüm, görece dar sınırlar içinde kalmıştı; ama yine de, ulusal karmaşıklıkları işçi sınıfının gelişme sürecinin önündeki ciddi bir engel olmaktan çıkarmaya yetecek kadar kapsamlıydı. 1848 Devriminin mezar kazıcıları, onun vasiyetini yerine getiren kişilere dönüşmüştü. Ve yanı başlarında, 1848'in mirasçısı olan proletarya, *Enternasyonal*'de,[12] tehditkâr bir şekilde ayağa kalkıyordu.

1870-71 savaşından sonra Bonaparte sahneden kaybolur ve görevini tamamlayan Bismarck, yeniden sıradan bir *Junker* {feodal toprak sahibi} düzeyine düşebilecek duruma gelir. Ama bu dönemi kapatan, Paris Komünü'ydü.[13] Thiers'in Paris Ulusal Muhafızının ağır silahlarını çalmaya yönelik sinsice bir girişimi, zafer kazanan bir ayaklanmaya yol açtı. Paris'te artık bir proletarya devriminden başka hiçbir devrimin yapılamayacağı yeniden görüldü. Zaferin ardından, iktidar, tümüyle kendiliğinden ve hiç tartışmasız bir şekilde işçi sınıfının kucağına düştü. Ve işçi sınıfının bu iktidarının, bizim çalışmamızda tarif edilen dönemden yirmi yıl sonra bile ne kadar olanaksız olduğu bir kez daha görüldü. Bir yandan Fransa, Paris'i yüzüstü bırakır, Mac-Mahon'un kurşunlarıyla kan kaybından ölmesine seyirci kalırken; diğer yandan, Komün, onu bölen ve her ikisi de ne yapılması gerektiğini bilmeyen partiler, yani Blankistler (çoğunluk) ile Proudhoncular (azınlık) arasındaki kısır çekişmelerle

9 *Deutscher Bund*: 1815 yılında 39 Alman devletinin katılımıyla kurulan gevşek konfederasyon. *-çev.*

10 "Anlaşmazlık Meclisi": 1860'ların başında Prusya hükümeti ile Prusya Meclisi (Landtag) arasında ordunun yeniden yapılandırılması konusunda çıkan ve "anayasal anlaşmazlık" diye anılan kavga nedeniyle bu meclise takılan isim. *-çev.*

11 Louis Bonaparte'ın Temmuz 1870'te başlattığı Fransa-Prusya Savaşı Fransa'nın yenilgisiyle sonuçlandı, Louis Bonaparte esir düşerek tahtını kaybetti ve Fransa'da Üçüncü Cumhuriyet dönemine girildi. *-çev.*

12 1864 yılında kurulan Uluslararası İşçi Birliği (Birinci Enternasyonal). *-çev.*

13 18 Mart ile 28 Mayıs 1871 arasında Paris'in yönetimini elinde tutan tarihin ilk işçi sınıfı iktidarı. *-çev.*

kendisini tüketiyordu. Armağan edilmiş 1871 zaferi, 1848 baskını kadar kısır kaldı.

Paris Komünü'yle birlikte militan proletaryanın sonunda toprağa gömüldüğü düşünülmüştü. Ama tam tersine, onun en güçlü yükselişi, Komün'le ve Fransa-Prusya Savaşı'yla başlar. Hem eli silah tutabilir tüm nüfusun artık milyonlarla sayılan orduların saflarına dâhil edilmesi hem de bugüne kadar duyulmamış etki güçlerine sahip ateşli silahlar, top mermileri ve patlayıcı maddeler nedeniyle savaş yöntemlerinin baştan aşağı köklü bir dönüşüme uğraması, bir taraftan, benzeri görülmemiş derecede dehşetli ve sonu kesinlikle hesap edilemeyecek bir dünya savaşı dışındaki her tür savaşı olanaksız kılarak, Bonapartist savaş dönemini birdenbire sona erdirdi ve sanayinin barış içinde gelişmesini sağladı. Diğer taraftan, geometrik hızla artan askerî harcamalar nedeniyle vergileri aşırı ölçülerde yükselterek, yoksul halk sınıflarını sosyalizmin kollarına itti. Çılgınca silahlanma yarışının bir sonraki nedeni olan Alsace-Lorraine ilhakı, Fransız ve Alman burjuvazilerinin birbirlerine yönelik şoven duygularını kabartmış olabilir; aynı ilhak, iki ülkenin işçileri için yeni bir birleştirici bağ oldu. Ve Paris Komünü'nün yıldönümü, tüm proletaryanın ilk evrensel bayram günü oldu.

1870-71 Savaşı ve Komün'ün yenilgisi, Marx'ın öngörmüş olduğu üzere, Avrupa işçi hareketinin ağırlık merkezini bir süreliğine Fransa'dan Almanya'ya taşımıştı. Fransa'da, Mayıs 1871'de dökülen kanın ardından yeniden toparlanmanın yıllar süreceği açıktı. Buna karşılık, gökten yağan Fransız milyarlarının[14] yarattığı sera etkisinden de yararlanan sanayinin giderek daha hızlı geliştiği Almanya'da, sosyal demokrasi çok daha hızlı ve kalıcı şekilde büyüyordu. Alman işçilerinin 1866 yılında yürürlüğe giren genel oy hakkını akıllıca kullanması sayesinde, partinin şaşırtıcı büyümesi, tartışmasız sayılarla tüm dünyanın gözü önünde duruyor. 1871'de 102 000, 1874'te 352 000, 1877'de 493 000 sosyal demokrat oy. Ardından, yüksek makamlar, Sosyalistler Yasası[15] aracılığıyla bu ilerlemeleri tanıdı; parti geçici olarak dağıldı, oy sayısı 1881'de 312 000'e düştü. Ama bu durum hızla aşıldı ve ardından, olağanüstü yasanın baskısı altında, basın organlarının, dış örgütlenmenin, dernek kurma ve toplanma haklarının yokluğunda, asıl hız-

14 Fransa-Prusya Savaşı'nın sonunda, 10 Mayıs 1871'de imzalanan Frankfurt Antlaşması uyarınca Fransa 5 milyar franklık bir savaş tazminatı ödedi. *-çev.*

15 *Sozialistengesetz:* 21 Ekim 1878 tarihli, resmî adı *"Gesetz gegen die gemeingefährlichen Bestrebungen der Sozialdemokratie"* (Sosyal Demokrasinin Kamu Güvenliğini Tehdit Eden Çabalarına Karşı Yasa) olan ve 1890 yılında geçerlilik süresi uzatılmayarak yürürlükten kaldırılan yasa. *-çev.*

lı gelişme dönemi başladı: 1884'de 550 000, 1887'de 763 000, 1890'da 1 427 000 oy. Bu noktada devletin eli zayıf düştü. Sosyalistler Yasası ortadan kayboldu, sosyalist oyların sayısı 1 787 000'e, yani kullanılan tüm oyların dörtte birinin üzerine çıktı. Hükümet ve egemen sınıflar, ellerindeki tüm araçları yararsız, anlamsız ve başarısız bir şekilde tüketmişti. Güçsüzlüklerinin, gece bekçisinden imparatorluğun başbakanına kadar tüm devlet yetkililerinin kabullenmek zorunda kaldığı elle tutulur (ve hor görülen işçiler tarafından sunulan!) kanıtlarının sayısı milyonlar düzeyine yükselmişti. Devlet dağarcığındakileri tüketmiş, işçilerse dağarcıklarını doldurmaya daha yeni başlamıştı.

Ama Alman işçileri, davalarına, en güçlü, en disiplinli ve en hızlı büyüyen sosyalist parti olarak yalnızca kendi varlıklarıyla sundukları hizmetin yanı sıra, ikinci bir büyük hizmette daha bulunmuştu. Genel oy hakkının nasıl kullanılacağını göstererek, bütün ülkelerdeki yoldaşlarına yeni bir silahı, en keskin silahlardan birini sağlamışlardı.

Genel oy hakkı Fransa'da uzun süredir vardı, ama Bonapartist iktidarın onu istismar etmiş olması nedeniyle kötü bir ün kazanmıştı. Komün'den sonra, bunu kullanacak bir işçi partisi bulunmuyordu. İspanya'da da cumhuriyetten beri genel oy hakkı vardı ama İspanya'da seçimleri boykot etmek tüm ciddi muhalefet partilerinin uzun zamandır bağlı kaldığı bir kuraldı. İsviçre'nin genel oy hakkına ilişkin deneyimleri de bir işçi partisine cesaret vermenin çok uzağındaydı. Latin ülkelerinin[16] devrimci işçileri, genel oy hakkını bir tuzak, hükümetlerin bir hile aracı olarak görmeye alışmıştı. Almanya'da durum farklıydı. *Komünist Manifesto* bile genel oy hakkının, demokrasinin mücadeleyle kazanılmasını militan proletaryanın ilk ve en önemli görevlerinden biri ilan etmişti ve Lassalle bu noktayı yeniden öne çıkarmıştı. Sonunda, Bismarck, seçme ve seçilme hakkını, halk yığınlarının onun planlarıyla ilgilenmesini sağlayabilecek tek araç olarak yürürlüğe sokmak zorunda kaldığında, işçilerimiz bunu hemen ciddiye almış ve August Bebel'i ilk Kurucu İmparatorluk Meclisine göndermişti. Ve o günden itibaren, seçme ve seçilme hakkını kullanma tarzları, Alman işçilerine bin kat yarar sağladı ve tüm ülkelerin işçilerine örnek oluşturdu. Seçme ve seçilme hakkı, Fransız Marksist programının sözleriyle, *transformé, de moyen de duperie qu'il a été jusqu'ici, en instrument d'émancipation* – bugüne kadar bir aldatma aracıydı ama şimdi kurtuluşun bir aracına dönüşüyor.[17] Ve ge-

16 Dilleri Latinceden türemiş olan ülkeler, yani İtalya, Fransa, İspanya, Portekiz vb. *-çev.*

17 Fransız İşçi Partisi'nin 1880 Havre Kongresi'nde benimsenen programının Marx tarafından yazılmış olan giriş bölümünden yapılan bir alıntı. *-çev.*

nel oy hakkının, kendimizi üç yılda bir saymamızı mümkün kılmaktan; oy sayısının düzenli olarak saptanan beklenmedik hızdaki yükselişiyle orantılı olarak işçilerin zafere olan inancını ve düşmanın korkusunu artırmaktan ve böylece en iyi propaganda aracımız olmaktan; hem kendi gücümüz hem de tüm düşman partilerin güçleri hakkında bizi eksiksiz şekilde bilgilendirerek ve böylece eylemlerimiz için benzersiz bir ölçüt sunarak bizi zamansız çılgınlıklar kadar zamansız çekingenliklerden de korumaktan başka hiçbir yararı olmasaydı, oy hakkının bize yararı bundan ibaret kalsaydı bile, bu hak yeterli olmanın fazlasıyla ötesine geçmiş olurdu. Ama çok daha fazlasını yaptı. Seçim propagandası yaparken, henüz uzağımızda duran halk yığınlarıyla temas kurmamız ve tüm partileri saldırılarımız karşısında kendi görüşlerini ve eylemlerini tüm halkın önünde savunmaya zorlamamız için benzersiz bir araç sundu; ayrıca, imparatorluk meclisindeki temsilcilerimize, hem parlamentodaki düşmanlarına hem de dışarıdaki yığınlara, basında ve toplantılarda sahip olabileceklerinden çok farklı bir otorite ve özgürlükle seslenebilecekleri bir kürsü sağladı. Seçim propagandaları ve sosyalistlerin imparatorluk meclisindeki konuşmaları bu yasayı sürekli olarak delerken, Sosyalistler Yasası hükümetin ve burjuvazinin ne işine yarıyordu?

Ancak, genel oy hakkının bu başarılı kullanımıyla birlikte, proletaryanın yepyeni bir mücadele tarzı yürürlüğe sokuldu ve bu tarz hızla daha da gelişti. Burjuva egemenliğinin örgütlenmesini sağlayan devlet kurumlarının, işçi sınıfının aynı devlet kurumlarına karşı mücadele etmek için kullanabileceği araçları da sunduğu anlaşıldı. Eyalet meclisleri, belediye meclisleri, iş mahkemeleri için düzenlenen seçimlere katılım sağlandı, kimin oturacağı konusunda proletaryanın yeterli bir bölümünün söz sahibi olduğu bütün koltuklar için burjuvaziyle çekişme içine girildi. Öyle ki, burjuvazi ve hükümet, işçi sınıfı partisinin yasa dışı eylemleriyle karşılaştırıldığında yasal eylemlerinden, ayaklanma sonuçlarıyla karşılaştırıldığında seçim sonuçlarından çok daha fazla korkma noktasına geldi.

Çünkü, burada da, mücadelenin koşulları köklü bir şekilde değişmişti. 1848'e kadar her yerde sonucu belirleyen eski tarz ayaklanma, yani barikatlarla yürütülen sokak savaşı, ciddi ölçüde eskimişti.

Şu konuda hayale kapılmayalım: Ayaklanmanın, sokak savaşıyla, askerlere karşı, bir ordunun diğerine karşı kazandığı türden gerçek bir zafer kazanması, en istisnai durumlardan biridir. Ama zaten, isyancılar da bu tür bir beklentiye nadiren sahip olmuştur. Onların tek

amacı, savaşan iki ülkenin orduları arasında ya hiç gündeme gelmeyen ya da çok daha sınırlı ölçüde gündeme gelen manevi etkiler aracılığıyla askerlerin direncini kırmaktı. Başarılı olunursa, askerler savaşmayı reddeder ya da komutanlar paniğe kapılır ve ayaklanma zafere ulaşır. Başarılı olunamazsa, askerlerin sayıca az olması durumunda bile, daha iyi silahların ve eğitimin, tek merkezden yönetimin, savaş kuvvetlerinin planlı kullanımının ve disiplinin sağladığı üstünlük kendisini gösterir. Ayaklanmanın gerçek taktik eylemle ulaşabileceği en ileri nokta, tek bir barikatın ustaca kurularak savunulmasıdır. Karşılıklı destek, yedek güçlerin oluşturulması ya da kullanılması, kısacası, büyük bir kentin bütünü bir yana, bir semtin savunulması için bile zorunlu olduğu üzere, tek tek birimlerin işbirliği yaparak birlikte mücadele etmeleri, ya çok sınırlı ölçüde sağlanır ya da çoğu zaman hiç sağlanamaz; bu koşullar altında, savaş kuvvetlerinin belirleyici bir noktaya yoğunlaştırılması, doğal olarak, olanaksızdır. Bu nedenle, temel mücadele biçimi pasif savunmadır; saldırı, bazı yerlerde ama istisnai olarak ara sıra taarruzlar ve kanat saldırıları düzeyine yükselecek; ancak bunlar da genellikle geri çekilen askerlerin terk ettiği mevzilerin ele geçirilmesiyle sınırlı kalacaktır. Ayrıca, askerlerin tarafında, ağır silahlar ve eksiksiz olarak donatılmış ve eğitilmiş istihkâm birlikleri, yani isyancıların neredeyse her zaman tümüyle yoksun oldukları savaş araçları bulunur. Dolayısıyla, en büyük kahramanlıklarla yürütülen barikat savaşlarının bile (Haziran 1848'de Paris'te, Ekim 1848'de Viyana'da, Mayıs 1849'da Dresden'de), karşı tarafın liderleri siyasal kaygıların engellemesi olmadan sadece askerî ölçütlerle hareket etmeye başladığında ve askerleri onlara bağlı kaldığında, ayaklanmanın yenilgisiyle sonuçlanmış olması şaşırtıcı değildir.

İsyancıların 1848'e kadar elde ettiği çok sayıdaki başarının sayısız nedeni var. Haziran 1830'da ve Şubat 1848'de Paris'te, İspanyol sokak savaşlarının çoğunda olduğu gibi, isyancılar ile askerler arasında, ya doğrudan doğruya ayaklanmanın yanında yer alan ya da gevşek ve kararsız tutumuyla askerlerin de bocalamasına yol açan ve üstüne üstlük ayaklanmaya silah sağlayan bir milis gücü bulunuyordu. Haziran 1848'de Paris'te olduğu gibi, milis gücünün başından itibaren ayaklanmanın karşısına çıktığı durumlarda, ayaklanma da yenilgiye uğratılıyordu. 1848'de Berlin'de, halk, kısmen 19 [Mart'ın] gece ve sabahında yeni savaş kuvvetlerinde ciddi bir artışın gerçekleşmesi sayesinde, kısmen askerlerin bitkin düşmesi ve yeterince kumanya sağlanmaması nedeniyle

ve son olarak kısmen de komuta zayıflığı sonucu zafer kazandı. Ama tüm örneklerde, zafer, askerlerin savaşmayı reddetmesi, komutanların karar alma yeteneklerini yitirmesi ya da ellerinin kollarının bağlanması nedeniyle kazanılmıştı.

Dolayısıyla, sokak savaşlarının klasik döneminde bile barikatın etkisi maddi olmaktan çok maneviydi. Barikat, askerlerin direncini sarsmanın bir aracıydı. Bu başarılana kadar ayakta kaldığında, zafere ulaşılıyordu; kalamadığında, sonuç yenilgi oluyordu. <Geleceğin olası sokak savaşlarının başarı şansları değerlendirilirken de, göz önünde tutulması gereken temel nokta budur.>[18]

Bu başarı şansları[19] 1849'da bile hayli düşüktü. Burjuvazi her yerde hükümetlerin yanına geçmişti; "kültür ve mülkiyet", ayaklanmaların üzerine yürüyen askerleri selamlıyor ve onlara ziyafet veriyordu. Barikat, büyüsünü yitirmişti; asker, onun arkasında artık "halk"ı değil, isyancıları, kışkırtıcıları, yağmacıları, paylaşımcıları {*Teiler*}, toplumun dökün tülerini görüyordu; subay, zaman içinde, sokak savaşının taktik biçimleri konusunda deneyim kazanmıştı; artık derme çatma göğüs siperlerinin üzerine dosdoğru ve savunmasız şekilde yürümüyor, bahçelerden, avlulardan ve evlerden geçerek bunların çevresinden dolanıyordu. Ve bu taktik, biraz hünerle, on örneğin dokuzunda başarılı oluyordu.

Ancak, o dönemden bugüne çok daha fazla değişim yaşandı ve bunların tümü askerlere yaradı. Büyük kentler ciddi ölçüde büyüdüyse, ordular daha da fazla büyüdü. 1848'den bu yana Paris ile Berlin'in büyüklükleri üçer kat artmadı, ama kışlalarının büyüklükleri üçer kattan fazla arttı. Bu kışlalar demiryolları aracılığıyla 24 saat içinde ikişer katlarının üzerine çıkabiliyor, 48 saat içinde devasa ordulara dönüşebiliyor. Sayıları muazzam derecede artırılan bu askerlerin ellerindeki silahlar, geçmiştekilerle karşılaştırılamayacak kadar etkili. 1848'de yivsiz, ağızdan dolma çakmaklı tüfek vardı, bugünse bundan dört kat uzun menzilli, on kat daha isabetli ve on kat daha hızlı ateş etmeyi sağlayan küçük kalibreli arkadan dolma fişek yataklı tüfek var. O zamanlar topçuların elinde görece zayıf etkili gülleler ve misketler vardı, bugünse bir tanesi en iyi barikatı paramparça etmeye yeten top mermileri var. O zamanlar ateşli silahlara dayanıklı duvarları yıkmak için istihkâmcıların sivri uçlu kazması vardı, bugünse dinamit lokumu var.

---

18 Engels'in, Almanya Sosyal Demokrat Partisi yöneticilerinin talepleri doğrultusunda istemeden çıkarmak zorunda kaldığı ifadeler burada açılı parantez işaretleri arasında gösteriliyor. Bkz. 1. dipnottaki açıklamalar. *-çev.*

19 (*2. versiyon:*) "Ayrıca, başarı şansı". *-Almanca ed.*

Buna karşılık, isyancıların tarafında tüm koşullar kötüleşti. Tüm halk katmanlarının sıcak bakacağı bir ayaklanmanın bir kez daha yaşanması kolay değil; muhtemelen, sınıf mücadelelerinde, tüm orta katmanların sadece proletaryanın çevresinde toplanması yoluyla burjuvazinin yanında duran gerici partilerin tümüyle önemsizleşmesi durumuyla bir daha hiçbir zaman karşılaşılmayacak. Dolayısıyla "halk" her zaman bölünmüş görünecek ve bu nedenle 1848'de çok etkili olmuş olan son derece güçlü bir kaldıraçtan artık yoksunuz. Ayaklanmacıların tarafına askerlik yapmış daha fazla kişi gelirse,[20] bunların silahlandırılması da bir o kadar zorlaşacaktır. Silah dükkânlarındaki av tüfekleri ile lüks tüfekler (öncesinde polisin müdahalesiyle ateşleme mekanizmalarının birer parçası sökülerek kullanılmaz hâle getirilmiş olmasalar bile), etkililik açısından, yakın çarpışmalarda dahi askerlerin şarjörlü tüfeklerinin yanına yaklaşamaz. 1848'e kadar herkes gerekli cephaneyi barut ve kurşunla kendi başına yapabiliyordu; bugün, her bir tüfeğin fişekleri farklı ve bunların tek ortak noktası, büyük sanayinin özel birer ürünü olmaları; dolayısıyla, *ex tempore* {anında} hazırlanamıyorlar ve onlara uyan özel cephaneye sahip olunmadığında silahların çoğu işe yaramıyor. Ve son olarak, büyük kentlerin 1848'den bu yana yeni inşa edilen semtleri, sanki yeni topların ve tüfeklerin etkili olması için yapılmış gibi, uzun, düz ve geniş caddelerin arasında yer alıyor. Bir barikat savaşı için Berlin'in kuzeyindeki ve doğusundaki yeni işçi mahallelerini kendisi seçen bir devrimci, ancak bir deli olabilirdi.

<Bu söylenenler, sokak savaşının gelecekte herhangi bir rol oynamayacağı anlamına mı geliyor? Kesinlikle hayır. Sadece, 1848'den bu yana, koşulların sivil savaşçılar için çok daha elverişsiz, askerler için çok daha elverişli hâle geldiği anlamına geliyor. Dolayısıyla, gelecekteki bir sokak savaşı, ancak, durumun bu elverişsizliğinin başka unsurlar tarafından dengelenmesi hâlinde zafere ulaşabilir. Bu nedenle, büyük bir devrimin başlangıcında, bu devrimin ileri aşamalarıyla karşılaştırıldığında daha az görülecek ve daha büyük güçlerle yürütülmesi gerekecek. Ama bu güçler, büyük olasılıkla, tüm Büyük Fransız Devrimi boyunca ve 4 Eylül ile 31 Ekim'de Paris'te olduğu gibi,[21] açık saldırıyı pasif barikat taktiğine tercih edecek.>

20 (*2. versiyon:*) "gelse bile". *–Almanca ed.*

21 Louis Bonaparte'ın imparatorluk dönemi 4 Eylül 1870'teki ayaklanmayla sona ermiş ve cumhuriyet ilan edilmişti. Blankistlerin 31 Ekim 1870'te hükümeti devirmek için düzenlediği ayaklanma ise başarısız olmuştu. *–çev.*

Okur, egemen güçlerin[22] bizi neden ille de tüfeğin ateşlendiği ve kılıcın kestiği yere götürmek istediğini artık anlıyor mu? Böyle yapmamız durumunda yenileceğimizi önceden bilirken, hemen sokağa dökülmediğimiz için bugün neden korkaklıkla suçlandığımızı? Bir kere de topların önüne atılarak harcanan asker rolünü oynamamız için neden durmadan yalvarıp yakardıklarını?

Beylerin meydan okumaları gibi yalvarmaları da boşuna. O kadar aptal değiliz. Madem öyle, bir sonraki savaşta, düşmanlarından, Yaşlı Fritz'in {Prusya Kralı II. Friedrich'in} sıra düzenini almasını ya da tümenlerini birer bütün olarak *à la* Wagram ve Waterloo {Wagram ve Waterloo tarzı} kol düzenine sokmasını ve bu arada askerlerinin ellerine çakmaklı tüfekler vermesini istesinler. Ülkeler arasındaki savaşların koşulları değiştiyse, sınıf mücadelesinin koşulları daha az değişmedi. Baskınların, bilinçsiz yığınların başındaki bilinçli azınlıkların gerçekleştirdiği devrimlerin dönemi kapandı. Toplumsal örgütlenmenin eksiksiz bir dönüşümü söz konusu olduğunda, yığınların da buna doğrudan doğruya katılması; neyin hedeflendiğini, neyi canla başla savunacaklarını[23] öncesinde kavramış olmaları zorunludur. Bunu bize son elli yılın tarihi öğretti. Ama yığınların yapılması gerekeni anlaması için uzun, ısrarlı bir çalışma gerekir ve şu anda, düşmanı umutsuzluğa sürükleyen bir başarıyla, tam da bu çalışmayı yürütüyoruz.

Eski taktiğin gözden geçirilmek zorunda olduğu, Latin {Avrupa} ülkelerinde de giderek daha fazla anlaşılıyor. Seçme ve seçilme hakkının kullanılması ve bize açık olan tüm pozisyonların ele geçirilmesi konusundaki Alman deneyimi her yerde örnek alındı <, hazırlıksız saldırı her yerde arka plana itildi>. Yüz yılı aşkın süredir zeminin art arda gelen devrimlerle altüst olduğu; komplolarda, ayaklanmalarda ve her türden diğer devrimci eylemde kendi paylarına düşeni yapmamış tek bir partinin bile bulunmadığı; bu nedenle hükümetin orduya hiçbir şekilde güvenemediği ve genel olarak koşulların ayaklanmayla gerçekleştirilecek bir baskın için Almanya'dakinden çok daha elverişli olduğu Fransa'da bile, sosyalistler, öncesinde halkın büyük kitlesini, yani bu örnekte köylüleri kazanmadan, kalıcı bir zafer kazanmalarının mümkün olmayacağını giderek daha iyi anlıyor. Yavaş ilerleyen propaganda çalışması ve parlamenter etkinlikler burada da partinin önündeki ilk görev olarak kabul görüyor. Başarılar gecikmedi. Bir dizi belediye meclisini ele geçirmekle

22 (*2. versiyon:*) "sınıfların". –*Almanca ed.*

23 (*2. versiyon:*) "neyi savunmaları gerektiğini" –*Almanca ed.*

kalınmadı; meclislerde 50 sosyalist var ve bunlar daha şimdiden üç bakanı ve bir cumhurbaşkanını devirmiş durumda. Geçen yıl Belçika'da işçiler oy hakkını zorla kabul ettirdi ve seçim bölgelerinin dörtte birinde kazandı. Sosyalistler İsviçre'de, İtalya'da, Danimarka'da ve hatta Bulgaristan'da ve Romanya'da meclislerde temsil ediliyor. Avusturya'da, tüm partiler, imparatorluk meclisine girişimizin daha fazla engellenemeyeceği konusunda hemfikir. Meclise gireceğimiz kesin; artık yalnızca şu konuda tartışılıyor: hangi kapıdan? Ve Rusya'da bile, genç Nikolay'ın {Rus Çarı II. Nikolay} boş yere büyük bir direnç gösterdiği ulusal meclis, yani ünlü *Zemski Sobor* toplandığında,[24] orada da temsil edileceğimizden emin olabiliriz.

Kuşkusuz, yabancı ülkelerdeki yoldaşlarımız devrim yapma haklarından vazgeçmiyor. Zaten, devrim yapma hakkı, tek *gerçek* "tarihsel hak"tır; (1755 yılında, geçerliliğini bugün bile sürdüren görkemli feodal senetle, yani "miras anlaşması"yla soylular devriminin sona erdirildiği Mecklenburg dâhil olmak üzere) istisnasız tüm modern devletlerin dayandığı tek hak, devrim yapma hakkıdır. Devrim yapma hakkı evrensel bilinçte o denli tartışmasız bir yer edinmiştir ki, General von Boguslawski bile, imparatoru için savunduğu hükümet darbesi yapma hakkını, tek başına halkın bu hakkından türetiyor.

Ama başka ülkelerde olup bitenler bir yana, Alman sosyal demokrasisinin özel bir konumu ve bu nedenle de en azından yakın gelecek için özel bir görevi var. Seçim sandıklarına gönderdiği iki milyon seçmen ile onların arkasında duran seçme hakkından yoksun genç erkekler ve kadınlar, uluslararası proletarya ordusunun en kalabalık, en sıkı kitlesini, belirleyici "kuvvet yığınını"[25] oluşturuyor. Bu kitle, daha şimdiden, kullanılan oyların dörtte birinden fazlasını sağlıyor; ve imparatorluk meclisi seçimlerinin, eyalet meclisi seçimlerinin, belediye meclisi ve iş mahkemesi seçimlerinin kanıtladığı üzere, hiç durmadan büyüyor. Bu büyüme, tıpkı bir doğal süreç gibi kendiliğinden, istikrarlı, durdurulamaz ve aynı zamanda sakin bir şekilde gerçekleşiyor. Buna karşı hükümetin yaptığı tüm müdahalelerin etkisiz kaldığı görüldü. Seçmen sayımız şimdiden 2 milyon 250 bine ulaşmış olmalı. Bu şekilde devam etmesi durumunda, yüzyılın sonuna kadar toplumun

24 *Zemski Sobor*, 16. ve 17. yüzyıllarda toplanan, Rusya'nın ilk merkezî feodal meclisiydi. İzleyen yüzyıllarda bu meclisin yeniden oluşturulması tartışmaları zaman zaman yeniden gündeme gelmişti. *–çev.*

25 *Gewalthaufen*: Ateşli silahların etkinliğinin artması öncesinde kullanılan ve piyadelerle kalabalık yığınların oluşturulmasına dayanan Orta Çağ savaş düzeni. *–çev.*

orta katmanlarının çoğunluğunu, küçük köylüler gibi küçük burjuvaları kazanırız ve ülkedeki belirleyici güce, tüm diğer güçlerin isteseler de istemeseler de karşısında eğilmek zorunda kalacakları güce dönüşürüz. Bu büyümenin, bugünkü[26] yönetim sisteminin kendiliğinden aşılmasına kadar kesintisiz bir şekilde sürmesini sağlamak, <günden güne güçlenen kuvvet yığınını, öncü savaşlarıyla yıpratmak yerine, karar gününe kadar zarar görmeyeceği şekilde korumak>; işte temel görevimiz budur. Ve Almanya'daki sosyalist savaş kuvvetlerinin geçici olarak durdurulmasını ve hatta belirli bir süreliğine geriletilmesini sağlayabilecek olan tek bir yol var: askerlerle büyük ölçekli bir çarpışma, 1871 yılında Paris'te yaşanana benzer bir kan kaybı. Uzun vadede bunun da üstesinden gelinirdi. Avrupa'nın ve Amerika'nın tüm şarjörlü tüfekleri bir araya gelse, milyonlarla sayılan bir partiyi ortadan kaldıramaz. Ama normal gelişim sekteye uğrar, <kuvvet yığını belki kritik anda kullanılamaz,> nihai savaş[27] gecikir, daha fazla zaman alır ve daha büyük özverileri beraberinde getirirdi.

Dünya tarihinin ironisi her şeyi baş aşağı ediyor. Biz "devrimciler", biz "yıkıcılar", yasal yolları kullanarak, yasa dışı yollarla ve yıkıcılıkla gelişebileceğimizden çok daha hızlı gelişiyoruz. Kendilerine verdikleri adla düzen partileri, kendi yarattıkları yasal koşulların altında eziliyor. Onlar Odilon Barrot ile birlikte umutsuzluk içinde, *la légalité nous tue*, yasallık bizim ölümümüz, diye haykırırken, bu yasallık sayesinde bizim kaslarımız güçleniyor, yanaklarımız pembeleşiyor ve ölümden sonraki ebedî yaşam gibi görünüyoruz. Ve eğer *biz*, onları hoşnut etmek için sokak savaşına sürüklenmeyi kabullenecek kadar çılgınca davranmazsak, sonunda, onlar için bu denli öldürücü olan yasallığı kendi elleriyle ortadan kaldırmaktan başka çareleri kalmayacaktır.

Bu arada, yıkıcılık karşıtı yeni yasalar hazırlıyorlar. Yine her şey baş aşağı ediliyor. Bugünün bu yıkıcılık karşıtlığı fanatikleri, tam da dünün yıkıcıları değil mi? Yoksa 1866 iç savaşını *biz* mi çıkardık? Hannover kralını, Hessen Seçmen Prensi'ni,[28] Nassau Dükü'nü atalarından kalan, meşru mirasları olan topraklardan sürüp bu toprakları ilhak eden[29] *biz* miydik? Alman Konfederasyonu'nu ve Tanrı'nın lütfu olan üç tacı devi-

26 (*2. versiyon:*) "egemen". *–Almanca ed.*

27 (*2. versiyon:*) "sonuç" *–Almanca ed.*

28 *Kurfürst*: Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu'nda imparator seçimini yapan prensler kurulunun üyesi. *–çev.*

29 Prusya 1866 yılında Avusturya ile girdiği savaşı kazanarak Hannover, Hessen ve Nassau'yu kendi topraklarına dâhil etmişti. *–çev.*

renler, yıkıcılıktan şikâyetçi, öyle mi? *Quis tulerit Gracchos de seditione querentes?* {Gracchus'ların bir ayaklanmadan şikâyet etmesine kim izin verir? (Juvenal, *Hicivler*, II, 24.)}[30] Bismarck'a tapanların yıkıcılığa küfretmelerine kim izin verebilirdi?

Varsınlar, yine de yıkıcılık karşıtı yasa tasarılarını kabul etsinler, bunları daha da ağırlaştırsınlar, tüm ceza yasasını lastiğe çevirsinler; güçsüzlüklerinin yeni bir kanıtından başka hiçbir şey elde edemezler. Sosyal demokrasiyi gerçekten sıkıştırabilmek için çok daha farklı önlemlere başvurmak zorunda kalacaklar. Şu anda yasalara bağlı kalması sayesinde yaşayan[31] sosyal demokrat yıkıcılıkla baş etmek için tek yapabilecekleri, düzen partilerinin yasaları çiğnemeden yaşayamayacak olan yıkıcılığına başvurmak. Prusyalı bürokrat Bay Rössler ve Prusyalı general Bay von Boguslawski, onlara, sokak savaşı tuzağına düşmeyen işçilerle baş edilmesini belki hâlâ sağlayabilecek olan tek yolu gösterdi: Anayasanın çiğnenmesi, diktatörlük, mutlakçılığa dönüş, *regis voluntas suprema lex!* {kralın iradesi en yüce yasadır!} Dolayısıyla beyler, cesur olun; burada yarım yamalak önlemler işe yaramaz, sonuna kadar gitmek gerekir!

Ama Alman İmparatorluğu'nun, tüm küçük devletler ve genel olarak tüm çağdaş devletler gibi, bir *sözleşme ürünü* olduğunu unutmayın; bu imparatorluk, birincisi prenslerin kendi aralarında, ikincisi prensler ile halk arasında yapılmış olan sözleşmenin ürünüdür. Taraflardan biri sözleşmeyi bozarsa, sözleşme bir bütün olarak geçersizleşir ve diğer taraf da sözleşmeye bağlı olmaktan çıkar. <Bismarck'ın 1866'da bize çok güzel bir şekilde göstermiş olduğu gibi. Dolayısıyla, imparatorluk anayasasını ihlal etmeniz durumunda, sosyal demokrasi, size karşı her istediğini yapma özgürlüğüne sahip olacaktır. Neler yapacağını size bugünden söylemesini ise boşuna beklemeyin.>

Bundan neredeyse 1600 yıl önce, Roma İmparatorluğu'nda da tehlikeli bir yıkıcı parti faaliyet gösteriyordu. Dinin ve devletin tüm temellerinin altını oyuyordu; imparatorun iradesinin en yüce yasa olduğunu açıkça reddediyordu, vatansızdı, enternasyonaldi, Galya'dan Asya'ya kadar imparatorluğun tüm topraklarına ve imparatorluk sınırlarının ötesine yayılıyordu. Yıkıcı faaliyetlerini uzun bir süre boyunca yeraltında, gizlilik içinde yürütmüştü; ama epey bir zamandır, açığa çıkacak kadar güçlü hissediyordu kendisini. Hıristiyanlar adıyla bilinen bu yıkıcı parti,

30 Juvenal olarak da bilinen Decimus Junius Juvenalis, MS 1-2. yüzyıllarda yaşamış, *Hicivler*'in yazarı Romalı bir şair. Gracchus kardeşler, MÖ 2. yüzyılda Roma'da toprakların yoksullara dağıtılmasını savundukları için soylular tarafından öldürülen iki kardeş. *-çev.*

31 (*2. versiyon:*) yasalara bağlı kalması sayesinde durumu çok iyi olan. *-Almanca ed.*

orduda da güçlü bir şekilde temsil ediliyordu; tümüyle Hıristiyanlardan oluşan lejyonlar vardı. Resmî pagan tapınağındaki kurban törenlerine katılıp gelenleri karşılamaları emredildiğinde, yıkıcı askerler, protesto amacıyla miğferlerine özel işaretler (haçlar) takacak kadar küstahça davranıyordu. Yüksek rütbelilerin alışılmış kışla eziyetleri bile bir işe yaramıyordu. İmparator Diocletianus, ordusundaki düzenin, itaatin ve disiplinin altının oyulmasına daha fazla seyirci kalamadı. Henüz zaman da varken, kararlı bir şekilde işe koyuldu. Sosyalistlere karşı, Hıristiyanlara karşı demek istemiştim, bir yasa çıkardı. Yıkıcıların toplantıları yasaklandı, toplantı mekânları kapatıldı ve hatta yıkıldı, Hıristiyanlara özgü işaretler, haçlar vb., Saksonya'daki kırmızı mendiller gibi yasaklandı. Hıristiyanların devlet görevi yapamayacakları ilan edildi; onbaşı olmalarına bile izin verilmeyecekti. O zamanlar "kişiye göre" davranma konusunda yeterli eğitimi almış yargıçlara henüz sahip olunmadığından (Bay von Köller'in yıkıcılık karşıtı yasa tasarısında[32] bugün sahip olunduğu varsayılıyor), kestirmeden gidilerek, Hıristiyanların haklarını almak için mahkemelere başvurması yasaklandı. Bu olağanüstü yasa da bir işe yaramadı. Hıristiyanlar onu hiçe sayarak duvarlardan söküp attı; hatta, imparatorun Nikomedya'daki {İzmit} sarayını o içindeyken yaktıkları söyleniyor. İmparator, öcünü, MS 303 yılındaki Hıristiyanlara yönelik büyük zulümle aldı. Bu, türünün son örneğiydi. Ve öylesine etkiliydi ki, on yedi yıl sonra ordunun çoğunluğu Hıristiyanlardan oluşuyordu ve tüm Roma İmparatorluğu'nun bir sonraki mutlak hükümdarı, din adamlarının "Büyük" dediği Konstantin, Hıristiyanlığı devlet dini ilan etti.

Londra, 6 Mart 1895

F. Engels

32 1894 yılında Prusya'nın içişleri bakanı olan ve sosyalistlere karşı ikinci bir yasa tasarısı hazırlayan Ernst Matthias von Köller'in söz konusu tasarı kabul edilmemişti. *-çev.*

Neue

Rheiniſche Zeitung.

Politiſch-ökonomiſche Revue,

redigirt von

Karl Marx.

1850.

Hamburg und New-York.

bei Schuberth & Co.

Neue Rheinische Zeitung. Politisch-ökonomische Revue dergisinin kapağı

★

Fransa'da Sınıf Mücadeleleri 1848-1850

★

1848-1849 döneminin devrim yıllıklarının tüm önemli kısımları, yalnızca birkaç bölüm dışında, şu başlığı taşır: *Devrimin yenilgisi!*

Ama bu yenilgilerde yenik düşen, devrim değildi. Yenik düşenler, devrim öncesi döneme ait geleneksel eklentiler, toplumsal ilişkilerin henüz keskin sınıf karşıtlıkları düzeyine yükselmemiş olan sonuçları, yani, devrimci partinin Şubat Devrimi öncesinde henüz kurtulmamış olduğu ve *Şubat zaferiyle* değil, ancak bir dizi *yenilgiyle* kurtulabildiği kişiler, yanılsamalar, hayaller ve projelerdi.

Kısacası: Devrimci ilerleme, kendi yolunu, dolaysız trajikomik başarılarıyla değil, tam tersine birleşik, güçlü bir karşı-devrim yaratarak, bir düşman yaratarak açtı; yıkıcı parti, ancak bu düşmanla mücadele içinde olgunlaşarak gerçek bir devrimci partiye dönüşebildi.

İzleyen sayfaların görevi, bunu kanıtlamak.

I

Haziran 1848 Yenilgisi

Şubat 1848'den Haziran 1848'e

{1830} Temmuz Devriminden sonra, liberal bankacı Laffitte, *compère*'i {suç ortağı} Orleans Dükü'nü zafer havası içinde *Hôtel de Ville*'e {Paris belediye binasına} götürürken şu sözleri ağzından kaçırdı: "*Şu andan itibaren bankacılar hüküm sürecek.*" Laffitte, devrimin sırrını açığa vurmuştu.

Louis-Philippe döneminde egemen olan sınıf, Fransız burjuvazisi değil, onun *bir kesimiydi*: Bankacılar, borsa kralları, demiryolu kralları, kömür ve demir madenleri ile ormanların sahipleri, toprak sahiplerinin bunlarla birlikte hareket eden bir bölümü; yani, *mali aristokrasi* diye adlandırılan kesim. Bu kesim tahtta oturuyor, meclislerde yasaları zorla kabul ettiriyor, bakanlıklardan tütün bürosuna kadar her yerdeki devlet memurluklarını dağıtıyordu.

Gerçek *sanayi burjuvazisi* resmî muhalefetin bir bölümünü oluşturuyor, yani meclislerde yalnızca birer azınlık tarafından temsil ediliyordu. Mali aristokrasinin tek başına egemenliğinin mutlaklaşması ve bu kesimin, kana boğulan 1832, 1834 ve 1839 ayaklanmaları[33] sonrasında, işçi sınıfı üzerindeki egemenliğini güvence altına aldığını düşünmesi ölçüsünde, sanayi burjuvazisinin muhalefeti de daha kararlı hâle geldi. Hem Kurucu Ulusal Mecliste hem de Ulusal Yasama Meclisinde burjuva gericiliğinin en bağnaz üyesi olan Rouen'lı fabrikatör *Grandin*, Temsilciler Meclisinde Guizot'nun en şiddetli muhalifiydi. Sonradan kendisini Fransız karşı-devriminin Guizot'su düzeyine yükseltmeye dönük etkisiz girişimleriyle tanınan *Léon Faucher*, Louis-Philippe'in son dönemlerinde, sanayi için, spekülasyona ve onun eteğini taşıyan iktidara karşı bir kalem kavgası yürütüyordu. *Bastiat*, Bordeux ve şarap üreticisi tüm Fransa adına egemen sisteme karşı kışkırtıcılık yapıyordu.

33 5-6 Haziran 1832'de Paris'te gerçekleştirilen ayaklanma, Lyon'lu işçilerin Nisan 1834'teki ayaklanması ve Fransız devrimcileri Blanqui ile Barbès önderliğinde 12 Mayıs 1839'da Paris'te gerçekleştirilen ayaklanma. *-çev.*

Tüm kademeleriyle *küçük burjuvazi* gibi *köylü sınıfı* da siyasal iktidardan bütünüyle dışlanmış durumdaydı. Son olarak, resmî muhalefetin içinde ya da *pays légal*'in {seçme hakkına sahip olanların} tümüyle dışında, sözünü ettiğimiz sınıfların *ideolojik* temsilcileri ve sözcüleri, yani bilginleri, avukatları, hekimleri vb.; kısacası, anıldıkları adla, *yetenekli insanları*[34] vardı.

Temmuz Monarşisi mali sıkıntıları nedeniyle başından itibaren yüksek burjuvaziye bağımlıydı ve yüksek burjuvaziye bağımlılık, giderek artan mali sıkıntıların bitmez tükenmez kaynağı olmuştu. Bütçe dengesini, yani devletin giderleri ile gelirleri arasındaki dengeyi sağlamadan, devlet yönetimini ulusal üretimin çıkarlarına bağımlı kılmak olanaksızdır. Ve devlet harcamalarını sınırlandırmadan, yani, her biri egemen sistemin dayanaklarını oluşturan çıkarlara zarar vermeden ve vergi dağılımını yeniden düzenlemeden, vergi yükünün önemli bir bölümünü doğrudan doğruya yüksek burjuvazinin omuzlarına yüklemeden, bu denge nasıl kurulabilir?

Ama, burjuvazinin meclisler aracılığıyla hüküm süren ve yasa çıkaran kesiminin, *devlet borçlanmasında doğrudan çıkarı vardı. Devletin bütçe açığı*, tam da spekülasyonlarının asıl konusu ve zenginleşmelerinin temel kaynağıydı. Her yılın sonunda yeni bir açık. Her dört beş yılda bir yeni bir borçlanma. Ve her yeni borçlanma, mali aristokrasiye, yapay olarak iflasın eşiğinde tutulan devleti dolandırmak konusunda yeni fırsatlar sunuyordu: Devlet, bankacılarla en elverişsiz koşullarda anlaşmak zorundaydı. Her yeni borçlanma, sırlarından hükümetin ve meclis çoğunluğunun da haberdar olduğu borsa operasyonlarıyla, paralarını devlet kâğıtlarına yatırmış olan halkı soymak için ikinci bir fırsat sunuyordu. Genel olarak, bankacılar ile meclislerdeki ve taht çevresindeki ortakları, devletin borçlanma kâğıtlarının istikrarsızlığı ve devlet sırlarına sahip olmaları sayesinde, devlet kâğıtlarının değerlerinde sıra dışı ve ani dalgalanmalar yaratabiliyor ve bu da her zaman bir yığın küçük kapitalistin yıkımına ve büyük oyuncuların şaşırtıcı bir hızla zenginleşmesine yol açıyordu. Burjuvazinin egemen kesiminin devlet açıklarında dolaysız çıkarı bulunduğundan, Fransa'nın yıllık toplam ihracatının nadiren 750 milyon frank düzeyine ulaşmasına karşın, Louis-Philippe iktidarının son yıllarında, *olağanüstü* devlet harcamalarının Napoleon dönemindeki olağanüstü devlet harcamalarının iki katının çok üzerine çıkarak yılda 400 milyon franga yaklaşmış olmasının nedeni açık.

34 Fransızca baskıda "*capacités*", Almanca baskıda "*Kapazitäten*", İngilizce baskıda "*men of talent*" –*çev.*

Devlet eliyle akıtılan muazzam miktardaki para, ayrıca, hileli teslimat sözleşmelerine, rüşvete, hırsızlığa ve her türden dolandırıcılığa kapı açıyordu. Devlet, borçlanma aracılığıyla toptan dolandırılırken, devlet işleri aracılığıyla da perakende dolandırıcılığa maruz kalıyordu. Meclis ile hükümet arasındaki ilişkinin benzerleri, tek tek devlet daireleri ile tek tek girişimciler arasında da kurulmuştu.

Egemen sınıf, genel olarak devlet harcamalarını ve devlet borçlanmasını nasıl sömürüyorsa, *demiryolları yapımını* da öyle sömürüyordu. Meclisler, büyük harcamaları devletin sırtına yüklüyor ve spekülasyon yapan mali aristokrasiye altın meyveleri sunuyordu. Bakanların bir bölümü de dâhil olmak üzere çoğunluğun tüm üyelerinin, sonradan yasa koyucular olarak masraflarını devlete yükledikleri demiryolu yapım işlerinin hissedarları arasında yer aldıklarının tesadüfen ortaya çıkmasıyla patlak veren Temsilciler Meclisi skandalı hatırlarda.

Buna karşılık, en küçük mali reform girişimleri bile, bankacıların etkisiyle başarısızlığa uğruyordu. *Posta reformu* örnek gösterilebilir. Rothschild, bunu protesto etmişti. Devletin, giderek artan borçlarının faizlerini ödemek için kullanacağı gelir kaynaklarını daraltmaya hakkı var mıydı?

Temmuz Monarşisi, Fransa'nın ulusal servetini sömürmek için kurulmuş bir anonim şirketten başka bir şey değildi ve bu şirketin kârları, bakanlar, meclisler, 240 000 seçmen ve yakınları arasında paylaştırılıyordu. Louis-Philippe, bu şirketin müdürü, tahttaki bir Robert Macaire'di.[35] Bu sistemde ticaret, sanayi, tarım, denizcilik ve sanayi burjuvazisinin çıkarları, sürekli olarak tehlikeye düşmeye ve zarar görmeye mahkûmdu. Aynı sistem, Temmuz günlerinde, bayrağına ucuz hükümet, *gouvernement à bon marché*, diye yazmıştı.

Mali aristokrasi yasaları çıkardığından, devlet idaresinin başında bulunduğundan, tüm örgütlü kamu güçlerini yönettiğinden, gerçekler ve basın aracılığıyla kamuoyuna hükmettiğinden, saraydan *Café Borgne*'ye[36] kadar her yerde, üretimle değil, başkalarının zaten var olan zenginliklerini düzenbazlıkla ele geçirme yoluyla zenginleşmeye yönelik aynı fahişelik, aynı utanmazca dolandırıcılık, aynı düşkünlük tekrarlanıyor; özellikle de burjuva toplumunun doruklarında, sınır tanımaz,

35 Benjamin Antier tarafından yazılan ve ilk olarak 1823 yılında sahnelenen bir oyunda Frédérick Lemaître tarafından canlandırılan haydut karakteri. 1830'lu yıllarda, karikatürist Honoré Daumier'nin mali aristokrasinin egemenliğini hedef alan mizahi çizimlerinde bu karaktere yer vermesi sayesinde popülerlik kazanmıştı. *–çev.*

36 Paris'teki kötü ün sahibi kafelere ve barlara verilen isim. *–Almanca ed.*

burjuvazinin yasalarıyla bile sürekli çatışma hâlinde olan sağlıksız ve ahlaksızca hırslar hüküm sürüyor; kumardan kazanılan zenginlik de, kendi tatminini, doğal olarak, hazzın *crapuleux*'ye {rezilliğe} dönüştüğü, paranın, pisliğin ve kanın birbirine karıştığı yerde arıyordu. Mali aristokrasi, zevkleriyle olduğu gibi kazanç sağlama tarzıyla da, *lumpen proletaryanın burjuva toplumunun doruklarındaki yeniden doğumundan başka bir şey değildir.*

Ve Fransız burjuvazisinin iktidarda olmayan kesimleri bağırıyordu: *Yiyicilik!* 1847 yılında, burjuva toplumunun en seçkin tiyatrolarında hep aynı sahneler oynanıyordu ve bu sahnelerde lumpen proletarya düzenli olarak genelevlere, düşkün evlerine ve tımarhanelere, yargıç karşısına, çalışma kamplarına ve darağaçlarına gönderilirken, halk bağırıyordu: *À bas les grands voleurs! À bas les assassins!* {Kahrolsun büyük hırsızlar! Kahrolsun katiller!} Sanayi burjuvazisi çıkarlarını tehlikede görüyordu, küçük burjuvazi ahlaki bir öfke içindeydi, halkın hayal gücü harekete geçmişti ve Paris, "*La dynastie Rothschild*" {"Rothschild Hanedanı"}, "*Les juifs rois de l'époque*" {"Yahudiler, çağın kralları"} vb. başlıklı, mali aristokrasinin egemenliğini teşhir eden ve damgalayan, az ya da çok nükteli broşürlerle dolup taşıyordu.

Rien pour la gloire! {Şan için hiçbir şey yapılmasın!} Şan, hiçbir şey kazandırmaz! *La paix partout et toujours!* {Her zaman ve her yerde barış!} "Savaş, yüzde üçlüklerin ve yüzde dörtlüklerin[37] değerini düşürüyor!", diye yazmıştı bayrağına, borsa Yahudilerinin Fransa'sı. Bu nedenle, Fransız dış politikası, Fransız ulusal duygusunun arka arkaya incinmesine yol açtı; bu duygu, Polonya yağması Krakov'un Avusturya tarafından ilhak edilmesiyle tamamlandığında ve İsviçre'deki Sonderbund Savaşı sırasında Guizot aktif bir şekilde Kutsal İttifak'ın[38] yanında yer aldığında şaha kalktı. İsviçreli liberallerin sözde savaştan zaferle çıkması Fransa'daki burjuva muhalefetinin özgüvenini artırırken, Palermo halkının kanlı ayaklanması, felç geçiren halk yığını üzerinde bir elektrik çarpması etkisi yarattı ve büyük devrimci anılarını ve tutkularını canlandırdı.[39]

Sonunda, *dünya çapındaki iki iktisadi olay*, genel hoşnutsuzluğun açığa çıkışını hızlandırdı ve isyan duygusunu olgunlaştırdı.

---

37 Yüzde 3-4 faiz ödemeli devlet borçlanma kâğıtları ve/veya özel sektör borç senetleri ya da tahvilleri olabilir. *-çev.*

38 1815 yılında Rusya, Avusturya ve Prusya'nın kurduğu ittifak. *-çev.*

39 Krakov'un Rusya ve Prusya'nın onayıyla 11 Kasım 1846'da Avusturya tarafından ilhak edilmesi. – 4-28 Kasım 1847 İsviçre Sonderbund Savaşı. – 12 Ocak 1848'deki Palermo ayaklanması, Ocak sonunda kentin Napolililer tarafından dokuz gün boyunca bombalanması. *–Friedrich Engels'in 1895 baskısına notu.*

1845 ve 1846 yıllarındaki *patates hastalığı* ile *kötü hasatlar* halktaki genel huzursuzluğu artırdı. 1847 yılındaki fiyat artışları kıtanın geri kalanında olduğu gibi Fransa'da da kanlı çatışmalara yol açtı. Mali aristokrasinin utanmazca cümbüşlerine karşı, halkın en temel gıda maddeleri için mücadelesi! Buzançais'de açlığa karşı ayaklananların idam edilmesi, Paris'te karınları tıka basa dolu *escroc*'ların {dolandırıcıların} kraliyet ailesi tarafından mahkemelerden kaçırılması!

Devrimin ortaya çıkışını hızlandıran ikinci büyük iktisadi olay, İngiltere'deki *genel ticaret ve sanayi bunalımı*ydı; 1845 yılının sonbaharında demiryolu hisse senedi spekülatörlerinin topluca yıkıma uğramasıyla kendisini duyuran, 1846 yılı boyunca tahıldan alınan gümrük vergilerinin kaldırılacak olması gibi bir dizi rastlantı sayesinde geciken bunalım, sonunda, 1847 sonbaharında, Londra'daki büyük sömürge malları tüccarlarının iflasları ile açığa çıktı; emlak bankalarının iflasları ve İngiliz sanayi bölgelerinde fabrikaların kapanması bunların hemen ardından geldi. Şubat Devrimi patlak verdiğinde, bu bunalımın kıta üzerindeki etkileri henüz son bulmamıştı.

Ticaretin ve sanayinin iktisadi salgın nedeniyle yıkıma uğraması, mali aristokrasinin mutlak egemenliğini daha da katlanılmaz kılmıştı. Muhalefetteki burjuvazi, kendisine meclislerde çoğunluk kazandıracak ve borsa hükümetini devirecek bir *seçim reformu* için Fransa'nın her yanında *şölen ajitasyonları* düzenledi.[40] Sanayi bunalımı Paris'te özel bir sonuca daha yol açmış, mevcut koşullar altında yurt dışındaki pazarlarda iş yapamayan çok sayıda fabrikatörü ve büyük tüccarı iç ticarete itmişti. Bunların kurduğu büyük mağazaların yarattığı rekabet, *épiciers* ile *boutiquiers*'yi {bakkallarla dükkâncıları} kitlesel yıkıma sürüklemişti. Paris burjuvazisinin bu kesiminde sayısız iflasın yaşanmasının ve bu kesimin Şubat'ta devrimci bir tavır almasının nedeni buydu. Guizot'nun ve meclislerin reform önerilerine apaçık bir meydan okumayla nasıl karşılık verdikleri, Louis-Philippe'in, iş işten geçtikten sonra Barrot başkanlığındaki bir hükümetin kurulmasına nasıl karar verdiği, halk ile ordu arasındaki göğüs göğüse çarpışmaların nasıl başladığı, Ulusal Muhafızın[41] pasif tutumu sayesinde ordunun nasıl silahsızlandırıldığı, Temmuz

40 1848 Şubat Devrimi öncesinde, muhalif güçler, siyasal toplantı ve gösterilerin yasaklanması nedeniyle, siyasal içerikli bir "Şölenler Kampanyası" (*Campagne des Banquets*) düzenlemişti. *-çev.*

41 *La Garde nationale*: 1789 Fransız Devriminin ardından kentlerde oluşturulan, düzenli ordudan ayrı milis güçlerine bu isim verilmişti. Temmuz Devriminin (1830) ardından, 1831 yılında yeniden kurulmuştu. *-çev.*

Monarşisinin yerini zorunlu olarak bir geçici hükümete nasıl bıraktığı biliniyor.

Şubat barikatlarının üzerinde yükselen *Geçici Hükümet*, bileşimiyle, zorunlu olarak, zaferi paylaşan farklı partileri yansıtıyordu. Geçici Hükümet, Temmuz tahtını birlikte deviren, ama çıkarları arasında karşıtlıklar bulunan *farklı sınıfların uzlaşmasından* başka bir şey olamazdı. Üyelerinin *büyük çoğunluğu* burjuvazinin temsilcilerinden oluşuyordu. Cumhuriyetçi küçük burjuvaziyi Ledru-Rollin ile Flocon, cumhuriyetçi burjuvaziyi *National*'in[42] adamları, hanedancı muhalefeti[43] Crémieux, Dupont de l'Eure vb. temsil ediyordu. İşçi sınıfının yalnızca iki temsilcisi bulunuyordu: Louis Blanc ile Albert. Lamartine'in Geçici Hükümetteki varlığına gelince; her şeyden önce, bu, gerçek bir çıkara, belirli bir sınıfa karşılık gelmiyordu; Şubat Devriminin kendisiydi; yanılsamalarıyla, şiiriyle, hayalî içeriğiyle ve tumturaklı sözleriyle, ortak ayaklanmaydı. Bunların dışında, Şubat Devriminin sözcüsü, görüşleri gibi konumuyla da *burjuvaziye* bağlıydı.

Eğer Paris siyasi merkezîleşme nedeniyle Fransa'ya hükmediyorsa, işçiler de devrimci deprem anlarında Paris'e hükmeder. Geçici Hükümetin yaşamındaki ilk eylem, sarhoş Paris'ten ayık Fransa'ya seslenerek, kendisini bu ezici baskıdan kurtarma girişimiydi. Lamartine, barikat savaşçılarının cumhuriyeti ilan etme hakkına karşı çıktı; bu hakka yalnızca Fransızların çoğunluğu sahipmiş; onların oyları beklenmeliymiş ve Paris proletaryası zaferini bir gaspla lekelememeliymiş. Burjuvazi, proletaryanın *tek bir* gaspına izin verir; o da, mücadele ederek gerçekleştirdiği gasptır.

25 Şubat'ın öğle saatlerinde cumhuriyet henüz ilan edilmemiş, ama tüm bakanlıklar, Geçici Hükümetin burjuva unsurları ile *National*'in generalleri, bankacıları ve avukatları arasında paylaşılmıştı. Ama işçiler bu kez Temmuz 1830'dakine benzer bir düzenbazlığı kabullenmemek konusunda kararlıydı. Mücadeleyi yeniden başlatmaya ve cumhuriyeti silah zoruyla kabul ettirmeye hazırdılar. *Raspail*, Hôtel de Ville'e bu mesajla gitti: Paris proletaryası adına, Geçici Hükümete, cumhuriyeti ilan etmesini *emretti*; halkın bu emri iki saat içinde yerine getirilmezse, arkasında 200 000 adamla geri dönecekti. Düşenlerin cesetleri daha yeni soğumuş, barikatlar kaldırılmamış, işçiler silahları bırakmamıştı ve karşılarına çıkarılabilecek tek güç Ulusal Muhafızdı. Bu koşullar altında

42 O dönemde Paris'te yayımlanan cumhuriyetçi günlük gazete (*Le National*). *-çev.*

43 Odilon Barrot'nun liderliğini yaptığı, Şubat Devrimi (1848) öncesinde Orleans hanedanının iktidarda kalmasını ama bazı reformların yapılmasını savunan grup. *-çev.*

Geçici Hükümetin devletle ilgili zekice kaygıları ve hukukla ilgili vicdani tereddütleri birdenbire ortadan kalktı. İki saatlik süre dolmadan, şu büyük tarihsel sözler Paris'in tüm duvarlarını kaplamıştı:

République française! Liberté, Egalité, Fraternité! {Fransız Cumhuriyeti! Özgürlük, Eşitlik, Kardeşlik!}

Genel oy hakkına dayalı cumhuriyetin ilan edilmesiyle birlikte, burjuvaziyi Şubat Devrimine sürükleyen sınırlı amaç ve güdülerin anıları bile silinip gitti. Burjuvazinin daha az sayıdaki kesimi yerine, Fransız toplumunun tüm sınıfları bir anda kendilerini siyasi iktidar çevresinin içinde buldu; locaları, salonu ve balkonu terk ederek, devrimci sahnedeki oyuna katılmak zorunda bırakılmışlardı! Anayasal krallıkla birlikte, bir devlet iktidarının keyfî bir şekilde burjuva toplumunun karşısında durduğu görüntüsü ve bu hayalî iktidarı hedef alan tüm ikincil mücadeleler de ortadan kalkmıştı!

Proletarya, Geçici Hükümete ve Geçici Hükümet aracılığıyla tüm Fransa'ya cumhuriyeti zorla kabul ettirerek birdenbire bağımsız bir parti olarak ön plana çıkmış, ama aynı zamanda tüm burjuva Fransa'sına meydan okumuştu. Ele geçirdiği şey, kendi devrimci kurtuluşu için mücadele edeceği alandı; hiçbir şekilde, bu kurtuluşun kendisi değil.

Şubat cumhuriyeti ise, her şeyden önce, mali aristokrasinin yanı sıra *tüm mülk sahibi sınıfların* siyasi iktidar çevresine girmesini sağlayarak *burjuvazinin egemenliğini eksiksiz kılmak* zorundaydı. Büyük toprak sahiplerinin çoğunluğu, yani Meşruiyetçiler {*Lejitimistler*}, Temmuz Monarşisi tarafından mahkûm edilmiş oldukları siyasi hiçlikten kurtarıldı. *Gazette de France*'ın muhalif yayınlarla birlikte ajitasyon yapması, La Rochejaquelein'ın Temsilciler Meclisinin 24 Şubat'taki toplantısında devrimin yanında saf tutması boşuna değildi. Fransızların büyük çoğunluğunu oluşturan sözde mülk sahipleri, yani *köylüler*, genel oy hakkı aracılığıyla, Fransa'nın kaderinin hakemleri durumuna getirildi. Son olarak, Şubat cumhuriyeti, sermayenin arkasında saklandığı tahtı devirerek, burjuva egemenliğinin açıkça ortaya çıkmasını sağladı.

Temmuz günlerinde *burjuva monarşisini* mücadeleleriyle kazanmış olan işçiler, Şubat günlerinde de, *burjuva cumhuriyetini* yine mücadeleleriyle kazandı. Temmuz Monarşisi kendisini *cumhuriyetçi kurumlarla çevrili bir monarşi* olarak ilan etmek zorunda kalmıştı; Şubat cumhuriyeti de aynı şekilde kendisini *sosyal kurumlarla çevrili bir cumhuriyet* olarak ilan etmek zorunda kaldı. Paris proletaryası bu ödünü de *zorla kopardı.*

Henüz yeni kurulmuş olan Geçici Hükümete işçilerin çalışarak geçinebilmelerini güvence altına alma, tüm yurttaşlara çalışma olanağı sağlama vb. sorumluluklar yükleyen kararname, bir işçi olan Marche tarafından dikte edilmişti. Ve Geçici Hükümet birkaç gün sonrasında sözlerini unutmuş ve proletaryayı aklından çıkarmış göründüğünde, 20 000 kişilik bir işçi kitlesi Hôtel de Ville'e şu sloganla yürüdü: *Emeğin örgütlenmesi! Ayrı bir çalışma bakanlığının kurulması!* Geçici Hükümet, uzun tartışmaların ardından ve isteksizce, emekçi sınıfların durumunu iyileştirmenin araçlarını *bulma* görevini verdiği daimi bir özel komisyon atadı! Paris'teki zanaat loncalarının delegelerinden oluşan bu komisyonun başkanlığını Louis Blanc ile Albert yapıyordu. Toplantı yeri olarak Luxembourg {Sarayı} verildi. Böylece, işçi sınıfının temsilcileri Geçici Hükümetin merkezinden uzaklaştırılır, aynı hükümetin burjuva kesimi gerçek devlet iktidarını ve idarenin dizginlerini tümüyle kendi ellerine alırken, maliye, ticaret, bayındırlık bakanlıklarının *yanında*, banka ile borsanın *yanında*, bir *sosyalist sinagog* kuruldu; bu sinagogun başrahipleri olan Louis Blanc ile Albert'in görevi, vaat edilmiş toprakları keşfetmek, yeni İncil'i ilan etmek ve Paris proletaryasını meşgul etmekti. Her tür dünyevi devlet gücünden farklı olarak, bu kişilerin elinde ne bir bütçe vardı ne de yürütme yetkisi. Burjuva toplumunun temel direklerini kafalarıyla vurarak kırmaları bekleniyordu. Luxembourg felsefe taşını[44] ararken, Hôtel de Ville'de resmî geçerliliği olan para basılıyordu.

Ne var ki, Paris proletaryasının talepleri, burjuva cumhuriyetinin sınırlarını aştıkları kadarıyla, Luxembourg'un belli belirsiz varlığından başka bir varlık kazanamadı.

İşçiler Şubat Devrimini burjuvaziyle birlikte yapmış, Geçici Hükümette burjuva çoğunluğun yanına bir işçi yerleştirdikleri gibi, burjuvazinin *yanında* kendi çıkarlarını kabul ettirmeye çalışmışlardı. *Emeğin örgütlenmesi!* Ama emeğin mevcut burjuva örgütlenme biçimi, ücretli emektir. Bu olmadan ne sermaye olur, ne burjuvazi ne de burjuva toplumu. *Ayrı bir çalışma bakanlığı!* Ama maliye, ticaret, bayındırlık bakanlıkları, *burjuva* çalışma bakanlıkları değil midir? Ve bunların *yanına eklenecek* bir *proleter* çalışma bakanlığı, ancak bir iktidarsızlık bakanlığı, bir yerine getirilemez istekler bakanlığı, bir Luxembourg Komisyonu olabilirdi. İşçiler, burjuvazinin yanında kendilerini kurtarabileceklerine inandıkları gibi, diğer burjuva uluslarının yanında, Fransa'nın ulusal sınırları içinde bir proletarya devrimini gerçekleşti-

44 Ucuz metalleri altına dönüştürdüğüne inanılan hayalî taş. *-çev.*

rebileceklerini sanıyordu. Ama Fransız üretim ilişkileri, Fransa'nın dış ticareti tarafından, bu ülkenin dünya pazarındaki konumu ve bu pazarın yasaları tarafından belirleniyor; Fransa, Avrupa ölçeğinde, dünya pazarının zorbası İngiltere'yi de vuracak bir devrim savaşı olmadan, bunları nasıl parçalayabilirdi?

Toplumun devrimci çıkarlarını kendisinde toplayan bir sınıf, ayağa kalkar kalkmaz, kendi devrimci etkinliğinin içeriğini ve malzemesini doğrudan doğruya kendi durumunda bulur: Yere serilecek düşmanlar, mücadelenin gerekleri doğrultusunda alınması gereken önlemler; ve kendi eylemlerinin sonuçları, onu daha da ileriye taşır. Kendi görevi hakkında teorik araştırmalara girişmez. Ama Fransız işçi sınıfı bu noktada değildi; kendi devrimini gerçekleştirme yeteneğinden henüz yoksundu.

Sanayi proletaryasının gelişimi, genel olarak, sanayi burjuvazisinin gelişimine bağlıdır. Sanayi proletaryası, ancak sanayi burjuvazisinin egemenliği altında, devrimini ulusal bir devrim düzeyine yükseltebilecek olan geniş bir ulusal varlık kazanır ve her biri kendi devrimci kurtuluşunun araçları hâline gelen modern üretim araçlarını yaratır. Yalnızca sanayi burjuvazisinin egemenliği, feodal toplumun maddi köklerini koparak, üzerinde bir proletarya devriminin gerçekleştirilebileceği tek zemini düzler. Kıtanın geri kalanındakilerle karşılaştırıldığında, Fransız sanayisi daha gelişkin ve Fransız burjuvazisi daha devrimcidir. Ama Şubat Devrimi doğrudan doğruya mali aristokrasiyi hedef almamış mıydı? Bu olgu, sanayi burjuvazisinin Fransa'ya hükmetmediğini kanıtlamıştı. Sanayi burjuvazisi, ancak modern sanayinin tüm mülkiyet ilişkilerini kendisine göre biçimlendirdiği yerde egemen olabilir ve sanayi de bu gücü ancak dünya pazarını fethettiğinde kazanabilir, çünkü ulusal sınırlar onun gelişmesi için yeterli değildir. Buna karşılık, Fransa'nın sanayisi, ulusal pazar üzerindeki egemenliğini bile, büyük oranda, az çok değiştirilmiş bir koruyucu gümrük vergileri sistemine borçludur. Bu nedenle, Fransız proletaryası, bir devrim anında, Paris üzerinde, altından kalkamayacağı hamleleri teşvik eden gerçek bir güce ve etkiye sahip olsa bile, Fransa'nın geri kalanında birbirlerinden kopuk ve dağınık sanayi merkezlerinde sıkışmış durumda ve köylülerle küçük burjuvaların sayısal üstünlüğü karşısında neredeyse yoklara karışıyor. Fransa'da, gelişkin ve modern biçimiyle sermayeye, sıçrama noktasındaki sermayeye karşı yürütülen mücadele, ücretli sanayi işçisinin sanayici burjuvaya karşı mücadelesi, kısmi bir olgudur; bu mücadele, Şubat günlerinin ardından devrimin ulusal içeriğine çok fazla katkıda bulunamadı, çünkü, serma-

yenin ikincil sömürü biçimlerine karşı mücadelenin, yani köylünün tefeciye ve ipoteğe karşı, küçük burjuvanın büyük tüccara, bankacıya ve fabrikatöre (tek sözcükle iflasa) karşı mücadelesinin üzeri, henüz, mali aristokrasiye yönelik genel isyanla örtülü durumdaydı. Dolayısıyla, Paris proletaryasının, kendi çıkarlarını toplumun devrimci çıkarları olarak dayatmak yerine, burjuva çıkarlarının *yanı sıra* onların da gözetilmesini sağlamaya çalışmış, *üç renkli* bayrağın önünde *kızıl* bayrağı indirmiş olmasından daha anlaşılır bir şey olamaz.[45] Devrimin akışı, ulusun proletarya ile burjuvazi arasında kalan ve burjuva düzenine, sermayenin egemenliğine isyan etmeyen kitlesini, yani köylüleri ve küçük burjuvaları, proletaryanın öncülüğü altında birleşmek zorunda bırakmadan önce, Fransız işçileri tek bir ileri adım atamadı, burjuva düzeninin kılına bile dokunamadı. İşçiler bu zaferi ancak Haziran'daki büyük yenilgi karşılığında elde edebildi.

Parisli işçilerin yarattığı Luxembourg Komisyonunun hakkının teslim edilmesini gerektiren konu, on dokuzuncu yüzyılın devriminin sırrını bir Avrupa kürsüsünden ifşa etmiş olması: *proletaryanın kurtuluşu*. O güne kadar sosyalistlerin gizli {*apokryphisch*} yazılarında gömülü kalan ve burjuvazinin kulağına yalnızca zaman zaman, uzaktan, yarı korkutucu ve yarı gülünç söylenceler olarak çarpan "çılgınca fanteziler"i resmen yaymak zorunda kaldığında, *Moniteur*'ün[46] yüzü kızardı. Avrupa, burjuva uyuklama hâlinden şaşkınlık içinde sıyrıldı. Demek ki, cumhuriyetin ilan edilmesiyle birlikte, mali aristokrasiyi genel olarak burjuvaziyle karıştıran proleterlerin zihninde; sınıfların varlığını bile yadsıyan ya da bunu olsa olsa anayasal monarşinin bir sonucu olarak kabul eden cumhuriyetçi beyefendilerin hayallerinde; burjuvazinin bugüne kadar iktidarın dışında tutulmuş olan kesimlerinin ikiyüzlüce sözlerinde, *burjuvazinin egemenliği* kaldırılmıştı. O dönemde tüm kralcılar cumhuriyetçi, Paris'in tüm milyonerleri de işçi olmuştu. Sınıf ilişkilerinin bu hayalî feshine karşılık gelen ifade, *fraternité*, yani evrensel kardeşleşme ve kardeşlikti. Sınıf karşıtlıklarından bu huzurlu uzaklaşma, çelişen sınıf

45 Devrimin ilk günlerinde, Parisli işçiler, Fransız Cumhuriyetinin bayrağının, 1832 Haziran ayaklanması sırasında Paris'in işçi mahallelerinde taşınmış olan kırmızı renkli bayrak olmasını istedi. Burjuvazinin temsilcileri, Fransız Devrimi sırasında ve I. Napoleon döneminde ulusal bayrak olan üç renkli (mavi, beyaz ve kırmızı) bayrak konusunda ısrarcı oldu. Bu bayrak, daha 1848'den önce *National* gazetesi çevresinde toplanmış olan burjuva cumhuriyetçilerinin amblemiydi. Sonunda, kırmızı bir rozet eklenen üç renkli bayrak ulusal bayrak olarak kabul edildi; rozet sonradan kaldırıldı. *–İngilizce ed.*

46 O dönemde Fransa'nın resmî gazetesi olan *Le Moniteur universel*. Gazete, Luxembourg Komisyonunun toplantı tutanaklarını da yayımlamıştı. *–çev.*

çıkarlarının duygusal bir şekilde uzlaştırılması, heyecan içinde sınıf mücadelesinin üzerine çıkılması, yani *fraternité*, Şubat Devriminin gerçek parolasıydı. Sınıflar yalnızca bir *yanlış anlama* yüzünden birbirlerinden ayrılmıştı ve Lamartine 24 Şubat'ta Geçici Hükümeti şöyle vaftiz etmişti: "un gouvernement qui suspende *ce malentendu terrible qui existe entre les différentes classes*" {"*farklı sınıflar arasındaki bu korkunç yanlış anlamayı* ortadan kaldıran bir hükümet"}. Paris proletaryası bu yüce kardeşlik sarhoşluğu içinde kendinden geçmişti.

Geçici Hükümet ise, cumhuriyeti bir kez ilan etmek zorunda kaldıktan sonra, onu burjuvazi ve taşra için kabul edilebilir kılmak için her şeyi yaptı. Siyasal suçlar için ölüm cezası kaldırılarak birinci Fransız cumhuriyetinin[47] kanlı terörü reddedildi, basında tüm düşünceler serbest bırakıldı, ordu, mahkemeler ve idare, birkaç istisna dışında, eski makam sahiplerinin elinde kaldı, Temmuz Monarşisinin büyük suçlularının hiçbirinden hesap sorulmadı. *National*'in burjuva cumhuriyetçileri, monarşi döneminin isimlerini ve kostümlerini eski cumhuriyet döneminin kilerle değiştirerek eğleniyordu. Cumhuriyet, onlar açısından, eski burjuva toplumu için yeni bir balo elbisesinden başka bir şey değildi. Genç cumhuriyet, korkutmamayı, tam tersine sürekli korkmayı ve yumuşak bir uysallık ve dirençsizlik sayesinde kendi varlığını kazanmayı ve direnişi silahsızlandırmayı en önemli hizmeti olarak görüyordu. İçerideki ayrıcalıklı sınıflara ve dışarıdaki zorba güçlere cumhuriyetin barışçıl bir nitelik taşıdığı gürültülü bir şekilde duyuruldu. Şiarının yaşamak ve yaşatmak olduğu söylendi. Üstelik, Şubat Devriminden kısa bir süre sonra, Almanlar, Polonyalılar, Avusturyalılar, Macarlar, İtalyanlar ayaklanmıştı; her bir halk kendi özel koşulları uyarınca ayaklanıyordu. Korkuya kapılan Rusya ile kendisi de çalkantılar yaşayan İngiltere hazırlıklı değildi. Dolayısıyla, cumhuriyetin karşısına *ulusal* bir düşman çıkmadı. Yani, enerji kazandıracak, devrimci süreci hızlandıracak, Geçici Hükümeti ileriye itecek ya da onu kenara atacak olağanüstü dış karışıklıklar yoktu. Cumhuriyette kendi eserini gören Paris proletaryası, doğal olarak, Geçici Hükümetin, burjuva toplumunda tutunmasını kolaylaştıran her hareketini alkışlıyordu. Proletarya, işçiler ile patronlar arasındaki ücret anlaşmazlıklarında Louis Blanc'ın arabuluculuk yapmasını kabul ettiği gibi, Caussidière'in Paris'teki mülkleri korumak

47 1789 Fransız Devriminin ardından 1792 yılında ilan edilen cumhuriyet, bu ülkenin tarihine Birinci Cumhuriyet olarak, Şubat Devriminin (1848) ürünü olan cumhuriyet ise İkinci Cumhuriyet olarak geçti. *-çev.*

için kendisine polislik yaptırmasını da uysallıkla kabul etti. Cumhuriyetin burjuva namusunu Avrupa'nın gözünde lekesiz tutmak onun *point d'honneur*'üydü {onur sorunuydu}.

Cumhuriyet, dışarıda da içeride de dirençle karşılaşmadı. Bu da onu silahsızlandırdı. Görevi artık dünyayı devrimci bir şekilde dönüştürmek değil, yalnızca, kendisini burjuva toplumunun ilişkileriyle uyumlu hâle getirmekti. Geçici Hükümetin bu görevi ne tür bir bağnazlıkla üstlendiğini gösteren kanıtlardan hiçbiri, *mali önlemler*inden daha açıklayıcı değildir.

Devletin mali itibarı ve *özel sektör kredileri* doğal olarak sarsıntıya uğramıştı. Devletin mali itibarı, devletin kendisini finans sektörünün Yahudilerine sömürteceği inancına yaslanır. Ama eski devlet yok olmuştu ve devrim her şeyden önce mali aristokrasiyi hedef almıştı. Avrupa'daki son ticaret bunalımının dalgalanmaları son bulmamıştı: Hâlâ, iflaslar iflasları kovalıyordu.

Dolayısıyla, Şubat Devrimi patlak vermeden önce, *özel sektör kredileri* felce uğramış, dolaşım sınırlanmış, üretim duraklamıştı. Devrimci bunalım ticari bunalımı ağırlaştırdı. Ve eğer özel sektör kredileri, bütün ilişkileriyle birlikte burjuva üretiminin, burjuva düzeninin el sürülmemiş ve dokunulmaz olduğu inancına yaslanıyorsa, burjuva üretiminin temelini, yani proletaryanın iktisadi köleliğini tehdit eden, borsanın karşısına Luxembourg sfenksini diken bir devrimin başka ne gibi bir etkisi olabilirdi ki? Proletaryanın ayaklanması, burjuva üretiminin ve düzeninin ortadan kaldırılması demek olduğundan, burjuva kredi sisteminin ortadan kaldırılması anlamına gelir. Devletin mali itibarı ile özel sektör kredileri, bir devrimin yoğunluğunu ölçmeye yarayan iktisadi termometredir. *Ne kadar azalırlarsa, devrimin ateşi ve doğurganlığı o kadar yükselir.*

Geçici Hükümet, cumhuriyeti, burjuva karşıtı olma görüntüsünden kurtarmak istiyordu. Bu nedenle, her şeyden önce, bu yeni devlet biçiminin *değişim değerini*, borsadaki *fiyatını* korumaya çalışmak zorundaydı. Cumhuriyetin borsa fiyatıyla birlikte özel sektör kredileri de zorunlu olarak yeniden arttı.

Geçici Hükümet, monarşiden devralınan yükümlülükleri yerine getirmek istemediği ya da yerine getiremeyeceği *kuşkusunu* bile ortadan kaldırmak için, cumhuriyetin burjuva ahlakına ve ödeme gücüne inanılmasını sağlamak için, çocukça olduğu kadar onursuzca bir böbürlenmeye başvurdu. Devletin alacaklılarına, yüzde 5'lik, 4,5'lik ve 4'lük faizleri, yasal ödeme vadelerinden *önce* ödedi. Güvenlerini satın almak

için gösterilen telaşı gördüklerinde, burjuva özgüveni, kapitalistlerin kendilerine olan güveni birdenbire geri geldi.

Doğal olarak, onu eldeki nakit paradan yoksun bırakan bir tiyatro darbesi,[48] Geçici Hükümetin parasal sıkıntılarını hafifletmedi. Mali sıkışıklığı saklamak artık mümkün değildi ve *küçük burjuvalar*, *memurlar* ve *işçiler*, devletin alacaklıları için hazırlanan bu hoş sürprizin bedelini ödemek zorundaydı.

Tasarruf sandığı cüzdanlarındaki birikimlerin 100 frangı aşan kısımlarının paraya çevrilemeyeceği açıklandı. Tasarruf sandıklarına yatırılmış olan tutarlara el koyuldu ve bunlar bir kararnameyle paraya çevrilemez bir devlet borcuna dönüştürüldü. Böylece, zaten zor durumda olan *küçük burjuva*, cumhuriyete öfkelendi. Tasarruf sandığı cüzdanlarının yerine devletin borçlanma kâğıtları verildiğinden, bunları satmak için borsaya gitmek ve dolayısıyla kendisini doğrudan doğruya, kendilerine karşı Şubat Devrimini yapmış olduğu borsa Yahudilerinin ellerine teslim etmek zorunda bırakılmıştı.

Temmuz Monarşisi döneminde egemen olan mali aristokrasinin en yüksek kilisesi *banka*ydı {*Banque de France*}. Devlet borçlanması nasıl borsa tarafından yönetiliyorsa, *ticari krediler* de banka tarafından yönetilir.

Şubat Devriminin yalnızca egemenliğini değil ama aynı zamanda doğrudan doğruya varlığını tehdit ettiği banka, kredi kıtlığını genelleştirerek cumhuriyeti başından itibaren itibarsızlaştırmaya çalıştı. Bankacılara, fabrikatörlere ve tüccarlara kredi vermeyi birdenbire kesti. Bu manevra, hemen bir karşı-devrime yol açmadığından, kaçınılmaz olarak bankanın kendisini vurdu. Kapitalistler, bankanın mahzenlerine yatırmış oldukları {altın ve gümüş} paraları geri çekti. Ellerinde {bankanın çıkardığı} banknot bulunanlar, bunları altın ve gümüşle değiştirmek için bankanın veznelerine hücum etti.

Geçici Hükümet, zora başvurmadan, yasal yollarla bankayı *iflasa* zorlayabilirdi; pasif kalması ve bankayı kendi kaderine terk etmesi yeterdi. *Bankanın iflası*, cumhuriyetin en güçlü ve tehlikeli düşmanı, Temmuz Monarşisinin altından yapılmış kaidesi olan mali aristokrasiyi bir anda Fransız topraklarından silip atacak olan tufandı. Ve banka bir kez iflas ettiğinde, burjuvazinin kendisi de, hükümetin bir ulusal banka kurmasını ve ulusal kredi sistemini ulusun denetimi altına almasını son bir umutsuz kurtarma girişimi olarak görmek zorunda kalacaktı.

48 *Theaterstreich*: Bir tiyatro oyunundaki gelişmelerin birdenbire ve çarpıcı bir şekilde yön değiştirmesi (*coup de théâtre*). *-çev.*

Buna karşılık, Geçici Hükümet, bankanın çıkardığı banknotların *{altın cinsinden} değişim değerlerini sabitledi.* Daha fazlasını yaptı. Tüm taşra bankalarını *Banque de France*'ın şubelerine dönüştürdü ve bankanın ağını tüm Fransa'ya yaymasına izin verdi. Daha sonra, bankadan aldığı bir borcun güvencesi olarak, *devlet ormanlarını* rehin verdi. Böylece, Şubat Devrimi, yıkması gereken bankokrasiyi dolaysız bir şekilde sağlamlaştırdı ve büyüttü.

Bu sırada, Geçici Hükümet, giderek büyüyen bir bütçe açığının kâbusu içinde kıvranıyordu. Yurtseverce özverilerin yapılması için sonuçsuz bir şekilde dileniyordu. Yalnızca işçiler sadakalarını attı. Kahramanca bir çareye başvurmak, *yeni bir vergi* koymak gerekiyordu. Ama kim vergilendirilecekti? Borsa kurtları mı, banka kralları mı, devletin alacaklıları mı, rantiyeler mi, sanayiciler mi? Bu, cumhuriyeti burjuvaziye sevdirmenin yolu değildi. Elde edilmeleri için çok büyük özverilerin gösterildiği ve uğurlarında aşağılanmalara katlanılan devlet borçlanması ile ticari kredilerinin tehlikeye atılması anlamına gelirdi. Ama biri paraları sökülmek zorundaydı. Burjuva kredi sistemine kim kurban edildi? *Jacques le bonhomme*,[49] yani *köylü.*

Geçici Hükümet, dört dolaysız verginin üzerine frank başına 45 santimlik bir ek vergi koydu. Hükümet yanlısı basın, bu verginin özellikle büyük toprak sahiplerini, Restorasyon tarafından bağışlanan milyarın sahiplerini[50] hedef aldığını söyleyerek Paris proletaryasını aldattı. Gerçekte ise bu vergi her şeyden önce *köylü sınıfını*, yani Fransız halkının büyük çoğunluğunu hedef alıyordu. *Şubat Devriminin masraflarını ödemek zorunda kaldılar* ve karşı-devrim en önemli malzemesini onlarda buldu. 45 santimlik vergi Fransız köylüsü için bir ölüm kalım sorunuydu ve o da bunu cumhuriyetin ölüm kalım sorunu hâline getirdi. Bu andan itibaren *cumhuriyet* Fransız köylüsü için *45 santimlik vergi* demekti ve Paris proletaryasına baktığında, kendi sırtından keyif çatan bir savurgan görüyordu.

1789 Devrimi köylüleri feodal yüklerden kurtararak işe başlamışken, 1848 Devrimi, sermayeyi tehlikeye düşürmemek ve onun devlet mekanizmasının işlerliğini korumak için, kendisini kırsal nüfusa yönelik yeni bir vergiyle ilan etti.

Geçici Hükümetin tüm bu zorlukları aşmasının ve devleti eski güzergâhının dışına çıkarmasının yalnızca *bir* yolu vardı: *Devletin ifla-*

49 Fransız büyük toprak sahiplerinin köylülere taktığı aşağılayıcı lakap. *-çev.*

50 Restorasyon döneminde (1815-1830), 1825 yılında, Fransa kralı tarafından, 1789 Fransız Devriminin ardından mülkleri kamulaştırılan aristokratlara tazminat olarak ödenen para. *-çev.*

sını ilan etmek. Ledru-Rollin'ın, Fransa'nın şimdiki maliye bakanı olan borsa Yahudisi Fould'un bu uygunsuz isteğini reddederken sergilediği erdemli kızgınlığı sonradan Ulusal Mecliste nasıl anlattığı hatırlarda. Fould, ona bilgi ağacının elmasını uzatmıştı.

Geçici Hükümet, eski burjuva toplumunun devlete çekmiş olduğu poliçeleri kabul ederek, onun esiri oldu. Uzun yılların devrimci alacaklarını tahsil etmek için baskı yapan bir alacaklı olarak burjuva toplumunun karşısına dikileceğine, onun baskı altındaki borçlusu durumuna düştü. Yalnızca burjuva ilişkileri içinde yerine getirilmesi gereken yükümlülükleri yerine getirmek için, sallantıdaki bu ilişkileri sağlamlaştırmak zorunda kaldı. Kredi sistemi onun varlık koşuluna; proletaryaya verilmiş ödün ve sözlerin tümü, parçalanmaları *zorunlu* olan *prangalara* dönüştü. İşçilerin kurtuluşu, yalnızca bir *deyim* olarak bile, yeni cumhuriyet için katlanılmaz bir tehlike hâline geldi, çünkü mevcut iktisadi sınıf ilişkilerinin kayıtsız şartsız tanınmasına yaslanan kredi üretimine yönelik kalıcı bir protesto anlamına geliyordu. Dolayısıyla *işçilerin icabına bakmak* gerekiyordu.

Şubat Devrimi orduyu Paris'in dışına atmıştı. Ulusal Muhafız, yani farklı kademeleriyle burjuvazi, tek güç durumundaydı. Ancak, proletaryayla kendi başına boy ölçüşebileceğini düşünmüyordu. Üstelik, en katı direnci sergiledikten ve bir yığın engel çıkardıktan sonra bile olsa, saflarını adım adım ve kısım kısım açmak ve silahlı proleterlerin girmesine izin vermek zorundaydı. Dolayısıyla, geriye tek bir çıkış yolu kalmıştı: *proleterlerin bir bölümünü diğerlerinin karşısına çıkarmak*.

Geçici Hükümet bu amaçla 15-20 yaşlarındaki gençlerden oluşan biner kişilik 24 *Gezici Muhafız* taburu kurdu. Bu gençlerin çoğunluğu, büyük kentlerin tümünde sanayi proletaryasından kesin olarak farklı bir kitle oluşturan; içinden her tür hırsızın ve caninin devşirildiği; toplumun atıklarıyla yaşayan; belirli bir mesleği bulunmayan kişilerden, serserilerden, *gens sans feu et sans aveu* {yersiz yurtsuz ve güvenilmez insanlardan}, ait oldukları ulusun eğitim düzeyine göre farklılaşsalar bile Lazzaroni[51] karakterlerini hiçbir zaman inkâr etmeyenlerden oluşan *lumpen proletarya*nın üyeleriydi; Geçici Hükümet tarafından askere alındıkları genç yaşlarında biçimlendirilmeye tümüyle açık olan bu insanlar, en büyük kahramanlıkları ve en yüce fedakârlıkları da yapabilirdi, en bayağı haydutlukları ve en kirli yolsuzlukları da. Geçici Hükümet onlara günde 1 frank 50 santim ödedi, yani onları satın aldı. Onlara kendilerine ait

51 İtalya'da işçi sınıfının dışına düşmüş kişiler için kullanılan aşağılayıcı lakap. *-çev.*

bir üniforma verdi, yani ceketleri sayesinde farklı görünmelerini sağladı. Komutanlarından bazıları sürekli ordudan atanan subaylar, bazıları da, vatan uğruna ölüm ve cumhuriyete bağlılık hakkındaki gösterişli sözlerinin etkisi altında kalarak kendilerinin seçtiği genç burjuva çocuklarıydı.

Paris proletaryası böylece kendi içinden çekilmiş, gençliğin gücüne sahip, ölümü hiçe sayan 24 000 adamdan oluşan bir ordu ile karşı karşıya kaldı. Gezici Muhafızın Paris'teki yürüyüşleri sırasında ona *Vivats!* [Yaşayın!] diye seslendi. Onu barikatlardaki kendi öncü savaşçıları olarak gördü. Burjuva Ulusal Muhafızdan farklı olarak, *proleter* muhafız olduğunu düşündü. Yanılgısı bağışlanabilir türdendi.

Hükümet, kendi çevresinde, Gezici Muhafızın yanı sıra bir de sanayi işçileri ordusu toplamaya karar verdi. Bakan Marie, bunalımın ve devrimin sokağa attığı yüz bin işçiyi, ulusal atölyeler adı verilen kurumlara kaydetti. Bu görkemli ismin arkasında, işçilerin 23 *sou*'luk[52] bir ücret karşılığında sıkıcı, tekdüze, verimsiz *kazı işlerinde* kullanılmasından başka bir şey yoktu. Söz konusu ulusal atölyeler, *açık havadaki İngiliz workhouse'lar*ından[53] başka bir şey değildi. Geçici Hükümet, bu atölyelerle, *işçilerin kendilerine karşı ikinci bir proletarya ordusu* kurmuş olduğuna inanıyordu. İşçiler Gezici Muhafız hakkında nasıl yanıldıysa, bu kez de burjuvazi ulusal atölyeler hakkında yanılmıştı. Bir *isyan ordusu* yaratmıştı.

Ama *bir* amaca ulaşılmıştı.

Ulusal atölyeler, Louis Blanc'ın Luxembourg'da öğütlemiş olduğu halk atölyelerinin adıydı. Doğrudan doğruya Luxembourg'a *karşıtlık* temelinde tasarlanmış olan Marie'nin atölyeleri, aynı adı taşımaları nedeniyle, İspanyol uşak komedilerine yakışacak bir yanlışlıklar dizisine yol açtı. Geçici Hükümetin kendisi, el altından, ulusal atölyelerin Louis Blanc'ın buluşu olduğu söylentisini yaydı ve ulusal atölyelerin peygamberi Louis Blanc Geçici Hükümetin bir üyesi olduğundan, bu söylenti daha bir inandırıcı göründü. Ve Paris burjuvazisinin yarı safça yarı bilinçli yanlış anlamasına ve Fransa ile Avrupa'nın yapay olarak beslenen düşüncesine göre, ulusal atölyeler, kendileriyle rezil edilen sosyalizmin ilk uygulamalarıydı.

---

52 *Sou*: O dönemde Fransa'daki en düşük değerli (5 santimlik) madenî para. *–çev.*

53 İngiltere'de 1834 yılında kabul edilen Yoksullar Yasası, çalışabilir durumdaki yoksullara yalnızca bir seçenek sunmuştu: İşçilerin verimsiz, tekdüze ve yıpratıcı işlerde çalıştırıldığı, hapishanelere benzer şekilde yönetilen çalışma yurtları (*workhouses*). Halk bu atölyelere "yoksulların Bastille'leri" adını takmıştı. *–İngilizce ed.*

Ulusal atölyeler, içerikleriyle değil ama isimleriyle, proletaryanın burjuva sanayisine, burjuva kredi sistemine ve burjuva cumhuriyetine yönelik somutlaşmış protestosuydu. Bu nedenle burjuvazinin bütün nefreti onlara yöneldi. Burjuvazi, aynı zamanda, Şubat Devriminden açıkça kopmak için yeterli güce ulaşır ulaşmaz saldırabileceği hedefi onlarda bulmuştu. *Küçük burjuvaların* bütün o hoşnutsuzluğu, bütün o öfkesi de, ortak hedef tahtası olan bu ulusal atölyelere yönelmişti. Kendi durumları günden güne daha katlanılmaz hâle gelirken proleter aylakların ceplerine indirdiği paraları gerçek bir öfkeyle hesaplıyorlardı. "Göstermelik bir iş için devletten maaş, işte sosyalizm!", diye homurdanıyorlardı içten içe. Kendi perişanlıklarının nedenini ulusal atölyelerde, Luxembourg'un söylevlerinde ve işçilerin Paris'teki yürüyüşlerinde arıyorlardı. Ve hiç kimse, komünistlerin sözde komplolarına karşı, çaresizlik içinde iflasın eşiğinde gezinen küçük burjuvadan daha fazla bağnazlaşmamıştı.

Böylece, tam da Şubat Devriminin dalgalarının tüm kıta üzerinde yükseldiği, her yeni postanın bazen İtalya'dan, bazen Almanya'dan, bazen Avrupa'nın güneydoğusundaki en uzak noktadan yeni bir devrim bildirisini ulaştırdığı ve halka çoktan kaybetmiş olduğu bir zaferin arkası kesilmeyen kanıtlarını getirerek onun genel sarhoşluğunu beslediği bir sırada, yakın gelecekte burjuvazi ile proletarya arasında gerçekleşecek olan göğüs göğüse çarpışma açısından önem taşıyan tüm avantajlar, tüm kritik mevkiler ve toplumun tüm orta katmanları burjuvazinin eline geçmişti.

17 Mart ve *16 Nisan*, burjuva cumhuriyetinin kanatlarının altında gizlediği büyük sınıf mücadelesinin ilk küçük ölçekli çatışmalarıydı.

17 Mart, proletaryanın belirsiz, hiçbir kararlı eyleme izin vermeyen durumunu açığa çıkardı. Başlangıçta, gösterinin amaçları, Geçici Hükümeti yeniden devrim yoluna sokmak, koşullara bağlı olarak burjuva üyelerinin çıkarılmasını sağlamak ve Ulusal Meclis ile Ulusal Muhafız seçimlerinin ertelenmesini zorla kabul ettirmekti.[54] Ama Ulusal Muhafızda temsil edilen burjuvazi, 16 Mart'ta, Geçici Hükümete karşı düşmanca bir gösteri yaptı. "*À bas Ledru-Rollin!*" {"Kahrolsun Ledru-Rollin!"} sloganlarıyla Hôtel de Ville'e yürüdü. Halk da 17 Mart'ta şu sloganı atmak zorunda bırakıldı: Yaşasın Ledru-Rollin! Yaşasın Geçici Hükümet! Halk, burjuvaziye *karşı*, tehlikede gördüğü burjuva cumhuriyetinin

54 18 Mart'ta yapılması planlanan Ulusal Muhafız genelkurmayı ve 9 Nisan'da yapılması planlanan Ulusal Meclis seçimlerinden söz ediliyor. Blanqui, Dézamy ve başkalarının çevresinde toplanan Parisli işçiler, halk arasında gerekli bilgilendirme çalışmalarının yapılmasının zorunlu olduğunu savunarak, seçimlerin ertelenmesi konusunda ısrarcı olmuştu. *–Almanca ed.*

tarafını tutmak zorunda bırakıldı. Geçici Hükümete boyun eğdirmek yerine onu güçlendirdi. 17 Mart bir melodrama dönüşerek etkisizleşti ve Paris proletaryası o gün dev gövdesini bir kez daha gösterdiyse, Geçici Hükümetin içindeki ve dışındaki burjuvazinin onu parçalamak konusundaki kararlılığı da bir o kadar arttı.

16 Nisan, Geçici Hükümet tarafından burjuvaziyle birlikte düzenlenen bir *yanlış anlama*ydı. Çok sayıda işçi, Ulusal Muhafız genelkurmayı seçimlerine hazırlanmak için Champs de Mars'ta ve hipodromda toplanmıştı. Birdenbire, işçilerin Champs de Mars'ta silahlı olarak, Louis Blanc, Blanqui, Cabet ve Raspail yönetiminde, buradan Hôtel de Ville'e yürümek, Geçici Hükümeti devirmek ve komünist bir hükümeti ilan etmek için toplandığı söylentisi Paris'in bir ucundan diğerine yıldırım hızıyla yayıldı. Genel alarm verilir (Ledru-Rollin, Marrast ve Lamartine, sonradan, bu konuda ilk girişimde bulunan kişi olmanın onurunu paylaşamadı), bir saat içinde 100 000 erkek silah altına alınır, Hôtel de Ville'in her köşesi Ulusal Muhafızlar tarafından işgal edilir, "Kahrolsun komünistler! Kahrolsun Louis Blanc, Blanqui, Raspail, Cabet!" sloganı Paris'in her yanını titretir ve her biri vatanı ve toplumu kurtarmaya hazır sayısız heyet Geçici Hükümete bağlılıklarını sunar. İşçiler, Champs de Mars'ta yurtseverlik adına toplamış oldukları yardım paralarını Geçici Hükümete teslim etmek üzere sonunda Hôtel de Ville'in önüne geldiklerinde, burjuva Paris'inin, büyük bir özenle hazırlanmış bir sözde mücadeleyle, gölgelerini yenilgiye uğratmış olduğunu şaşkınlık içinde öğrenir. Korkunç 16 Nisan kalkışması, *ordunun Paris'e geri çağrılmasının* (kaba bir şekilde sahneye konan komedinin asıl amacı buydu) ve taşradaki gerici federalist gösterilerin bahanesi oldu.

4 Mayıs'ta, *tek dereceli genel seçimlerin* ürünü olan *Ulusal Meclis*[55] toplandı. Genel oy hakkı, eski moda cumhuriyetçilerin ondan beklediği büyülü güce sahip değildi. Tüm Fransa'da, en azından Fransızların büyük çoğunluğunda, aynı çıkarlara, aynı anlayışa vb. sahip *citoyen*'ler {yurttaşlar} görüyorlardı. Bu onların *halka tapınma* biçimiydi. Seçimler, onların *hayalî* halkı yerine *gerçek* halkı, yani halkın ayrışmış olduğu farklı sınıfların temsilcilerini gün ışığına çıkardı. Köylülerin ve küçük burjuvaların neden kavgacı burjuvazinin ve restorasyon düşkünü büyük toprak sahiplerinin güdümünde oy vermek zorunda olduğunu gördük. Ama genel oy hakkı, cumhuriyetçi beyefendilerin düşündüğü gibi mucizeler yaratan bir maden arama çubuğu olmasa bile, sınıf mücadelesinin

55 Marx, bu kitapta, 4 Mayıs 1848'de toplanan "Kurucu Ulusal Meclis"i (*L'Assemblée nationale constituante*), "Ulusal Meclis" ve "Kurucu Meclis" olarak da anıyor. *–çev.*

zincirlerini çözmek; burjuva toplumunun farklı orta katmanlarının, yanılsamalarını ve hayal kırıklıklarını hızla yaşayıp geride bırakmalarını sağlamak; (monarşi kendi sayım yöntemiyle burjuvazinin yalnızca belirli kesimlerinin kendilerini rezil etmesini ve diğerlerinin sahnenin arkasında gizlenmesini sağlar ve sahne gerisindekileri bir ortak muhalefetin halesiyle çevrelerken) egemen sınıfın tüm kesimlerini tek bir hamleyle devlet sahnesinin üzerine fırlatmak ve böylece aldatıcı maskelerini indirmek gibi çok daha büyük meziyetlere sahipti.

4 Mayıs'ta toplanan Kurucu Ulusal Mecliste *burjuva cumhuriyetçileri*, yani *National*'in cumhuriyetçileri üstün durumdaydı. Meşruiyetçiler ve Orleans'cılar bile, başlangıçta, kendilerini gösterme cesaretini ancak burjuva cumhuriyetçiliği maskesinin altında bulabiliyordu. Proletaryaya karşı mücadeleye yalnızca cumhuriyet adına girişilebilirdi.

Cumhuriyetin, yani Fransız halkı tarafından kabul edilen cumhuriyetin *kuruluş tarihi 25 Şubat değil 4 Mayıs'tır*; bu, Paris proletaryasının Geçici Hükümete dayattığı cumhuriyet, sosyal kurumlara sahip cumhuriyet, barikat savaşçılarının gözlerinde canlanan hayal değildi. Ulusal Meclis tarafından ilan edilen biricik meşru cumhuriyet, burjuva düzenine doğrultulmuş devrimci bir silah değil, aksine, burjuva toplumunun siyasal düzeyde yeniden kuruluşu, siyasal açıdan yeniden sağlamlaştırılması demek olan cumhuriyettir; kısacası, *burjuva cumhuriyeti*dir. Bu iddia Ulusal Meclisin kürsüsünde seslendirildi, cumhuriyetçi ve cumhuriyet karşıtı burjuva basın organlarının tümünde yankı buldu.

Böylece, Şubat cumhuriyetinin gerçekten de bir *burjuva* cumhuriyetinden başka bir şey olmadığını ve olamayacağını; buna karşın Geçici Hükümetin proletaryanın dolaysız baskısı altında onu *sosyal kurumlara sahip bir cumhuriyet* olarak duyurmak zorunda kaldığını; proletaryanın, *düşünce* ya da *hayal* dünyasının dışında, burjuva cumhuriyetinin ötesine geçme yeteneğine henüz sahip olmadığını; sıranın gerçekten eyleme geldiği her yerde burjuva cumhuriyetinin hizmetinde hareket ettiğini; proletaryaya verilmiş sözlerin yeni cumhuriyet için katlanılmaz bir tehlikeye dönüştüğünü; Geçici Hükümetin tüm yaşam sürecinin proletaryanın taleplerine karşı sürekli bir mücadeleden ibaret kaldığını görmüş olduk.

Ulusal Mecliste, tüm Fransa, Paris proletaryasını yargıladı. Şubat Devriminin sosyal yanılsamalarıyla ilişkisini hemen kesen Ulusal Meclis, burjuva cumhuriyetinden başka bir şey olmayan *burjuva cumhuriyetini* açıkça ilan etti. Hemen, proletaryanın temsilcileri Louis Blanc ile Albert'i, kendi atadığı Yürütme Kurulunun dışında bıraktı; ayrı bir

çalışma bakanlığının kurulmasıyla ilgili önergeyi reddetti ve Bakan Trélat'nın "Artık bütün sorun *eski çalışma koşullarını geri getirmektir*" şeklindeki açıklamasını alkış tufanıyla karşıladı.

Ama tüm bunlar yeterli değildi. Şubat Devrimi, mücadele eden işçiler tarafından, burjuvazinin pasif desteğiyle kazanılmıştı. Proleterler kendilerini haklı olarak Şubat'ın galipleri sayıyor ve galiplere özgü bir gururla hak iddialarında bulunuyordu. Sokakta alt edilmeleri gerekiyordu; burjuvaziyle *birlikte* mücadele etmek yerine burjuvaziye *karşı* mücadele etmeye başladıkları anda yenilgiye uğradıklarının onlara gösterilmesi gerekiyordu. Sosyalist ödünler veren Şubat Devrimi, krallığa karşı burjuvaziyle birleşen proletaryanın bir savaşına nasıl gereksinim duyduysa, cumhuriyeti sosyalist ödünlerden kurtarmak, *burjuva cumhuriyeti*nin resmî egemenliğini sağlamak için de, ikinci bir savaşa gereksinim duyuluyordu. Burjuvazi, proletaryanın hak iddialarını silahla çürütmek zorundaydı. Ve burjuva cumhuriyetinin gerçek doğum yeri, *Şubat zaferi* değildir, *Haziran yenilgisi*dir.

Proletaryanın 15 Mayıs'ta devrimci etkisini yeniden kazanmak için başarısız bir girişimde bulunarak Ulusal Meclisin kapısına dayanması ve kararlı önderlerini burjuvazinin zindancılarına teslim etmekten başka bir sonuç elde edememesi, karar sürecini hızlandırdı. *Il faut en finir!* Bu durum sona ermeli! Ulusal Meclis, proletaryayı nihai mücadeleye zorlama kararını bu çığlıkla açığa vurdu. Yürütme Kurulu, halk toplantılarını yasaklayanı da dâhil olmak üzere bir dizi kışkırtıcı kararname çıkardı. İşçiler Kurucu Ulusal Meclisin kürsüsünden açıkça tahrik edildi, sövgülere maruz kaldı, alaya alındı. Ama asıl saldırı hedefi, görmüş olduğumuz gibi, *ulusal atölyeler*di. Kurucu Meclis, Yürütme Kuruluna buyurgan bir şekilde bu atölyeleri hedef gösterdi; Yürütme Kurulunun da tek beklediği, kendi planının bir Ulusal Meclis emri olarak ilan edilmesiydi.

Yürütme Kurulu, ulusal atölyelere girişi zorlaştırarak, günlük ücreti parça başı ücrete dönüştürerek ve Paris doğumlu olmayan işçileri sözde kazı işleri yaptırmak üzere Sologne'a sürerek işe başladı. Hayal kırıklığına uğrayarak geri dönen işçilerin yoldaşlarına aktardıkları üzere, bu kazı işleri, yalnızca kovulmalarını perdelemek için kullanılan bir boş sözdü. Sonunda, 21 Haziran'da, *Moniteur*'de, evli olmayan tüm işçilerin ulusal atölyelerden zorla çıkarılmalarını ya da askere alınmalarını emreden bir kararname yayımlandı.

İşçilerin başka çaresi kalmamıştı; ya açlıktan ölmek ya da saldırıya geçmek zorundaydılar. 22 Haziran'daki çok büyük ayaklanmayla karşılık verdiler ve böylece, modern toplumu bölen iki sınıf arasındaki ilk büyük

muharebe gerçekleştirildi. Bu, *burjuva* düzeninin korunması ya da yok edilmesi mücadelesiydi. Cumhuriyeti gizleyen örtü yırtıldı.

Önderleri, ortak planları, araçları bulunmayan, çoğu silahsız olan işçilerin, beş gün boyunca, orduya, Gezici Muhafıza, Paris Ulusal Muhafızına ve taşradan akın eden Ulusal Muhafıza benzersiz bir yiğitlik ve yaratıcılıkla nasıl geçit vermediği biliniyor. Burjuvazinin, yaşadığı ölüm korkusunun bedelini eşi görülmemiş bir vahşetle ödettiği ve 3000'den fazla tutukluyu katlettiği biliniyor.

Fransız demokrasisinin resmî temsilcileri cumhuriyetçi ideolojinin o kadar etkisi altındaydı ki, Haziran mücadelesinin anlamını sezmeye ancak haftalar sonra başlayabildiler. Hayalî cumhuriyetlerinin içinde yok olup gittiği barut dumanı yüzünden bilinçlerini yitirmiş gibiydiler.

Haziran yenilgisi haberinin bizde yarattığı ilk izleni mi, okurun izniyle, *Neue Rheinische Zeitung*'un sözleriyle aktaralım:

"Şubat Devriminin son resmî kalıntısı olan Yürütme Kurulu, olayların ciddiyeti karşısında bir sis katmanı gibi dağılıp gitti. Lamartine'in havai fişekleri Cavaignac'ın yangın füzelerine dönüştü. *Fraternité*'nin, yani biri diğerini sömüren karşıt sınıfların kardeşliğinin, Şubat'ta ilan edilmiş ve büyük harflerle Paris'in alnına, her bir hapishanenin, her bir kışlanın üzerine yazılmış olan *fraternité*'nin gerçek, saf ve sıradan ifadesi *iç savaş*tır; en korkunç biçimiyle iç savaş, yani emekle sermayenin savaşıdır. Proletaryanın Paris'i yanar, kan kaybeder ve inlerken burjuvazinin Paris'inin aydınlandığı 25 Haziran akşamı, Paris'in bütün pencerelerinin önünde bu kardeşliğin alevleri yükseliyordu. Burjuvazinin çıkarı ile proletaryanın çıkarı kardeş gibi olmaktan çıktığı anda, kardeşlik de sona ermişti. – Halkın kendi Şubat'ını birlikte yaptığı müttefikleri şunlardı: 1793'e ait eski devrimci geleneğin kılı kırk yaran sürdürücüleri; halk için burjuvaziden sadaka isteyen, uzun vaazlar vermelerine ve proletarya aslanını uykuda tutmanın zorunlu olduğu süre boyunca kendilerini rezil etmelerine izin verilen sosyalist taksonomistler;[56] taçlı baş dışında tümüyle eski burjuva düzenini isteyen cumhuriyetçiler; rastlantı eseri olarak bir kabine değişikliği yerine bir hanedanın devrilmesiyle karşı karşıya kalan hanedancı muhalifler ve uşak üniformasından kurtulmayı değil kesimini değiştirmeyi istemiş olan Meşruiyetçiler... Şubat Devrimi, *güzel* olan, herkesin sempatisini kazanan devrimdi, çünkü krallığa karşı onun içinden fışkıran karşıtlıklar *gelişmemişti* ve uyumlu bir şekilde yan

56 Almanca metinde "*sozialistische Systematiker*"; İngilizceye "*socialist doctrinaires*" (sosyalist doktrinciler), Fransızcaya ise "*méthodiste socialistes*" (sosyalist metodistler) biçiminde çevrilmiş. *Taksonomi*: Canlıların sınıflandırılması bilimi. *-çev.*

yana uyukluyorlardı, çünkü bunların arka planını oluşturan toplumsal mücadele yalnızca uçucu, deyim ya da sözcük düzeyinde kalan bir varlık kazanmıştı. *Haziran Devrimi, çirkin* olan, hoşa gitmeyen devrimdi, çünkü deyimin yerine gerçek bir şey gelmişti, çünkü cumhuriyet, onu koruyan ve gizleyen tacı koparıp atarak, canavarın başını açığa çıkarmıştı. – Guizot'nun savaş çığlığı, *Düzen!*'di. Varşova Rusların eline geçtiğinde, Guizot'cu Sébastiani, *Düzen!* diye bağırmıştı. Fransız Ulusal Meclisinin ve cumhuriyetçi burjuvazinin vahşi yankısı Cavaignac, *Düzen!* diye bağırıyor. Onun toplarından çıkan misketler, proletaryanın gövdesini parçalarken, *Düzen!* diye gümbürdüyordu. Fransız burjuvazisinin 1789'dan beri gerçekleştirdiği çok sayıdaki devrimin hiçbiri *düzene* yönelik bir kalkışma değildi, çünkü egemenliğin ve köleliğin siyasi biçimi ne kadar sık değişmiş olursa olsun, bu devrimler, sınıf egemenliğinin, işçilerin köleliğinin, *burjuva* düzeninin sürmesini sağladı. Haziran, bu düzeni hedef aldı. Haziran'ın vay hâline!" ("N. Rh. Z.", 29 Haziran 1848)

Haziran'ın vay hâline! diye çınlıyor Avrupa'dan gelen yankı.

Paris proletaryası Haziran ayaklanmasına burjuvazi tarafından *zorlanmıştı*. Hakkındaki hüküm daha o anda verilmişti. Ne açıkça ilan edilmiş acil gereksinimleri proletaryanın burjuvaziyi zorla devirmek için mücadele etmek istemesine yol açıyordu ne de proletarya bu görevin üstesinden gelebilirdi. *Moniteur*, cumhuriyetin, proletaryaya ait yanılsamalar karşısında eğilip bükülmek zorunda olduğunu düşündüğü dönemin sona erdiğini proletaryaya resmen açıklamak zorunda kaldı ve proletarya, burjuva cumhuriyetinin *içinde*, kendi durumundaki en küçük bir iyileşmenin bile bir *ütopya* olarak kalacağı ve bu ütopyanın, onu gerçekleştirmek istediği anda bir suça dönüşeceği gerçeğine, ancak yenilgisi sayesinde inanabildi. Şubat cumhuriyetine pazarlıkla kabul ettirmeye çalıştığı, biçimleri açısından abartılı ama içerikleri açısından sınırlı ve hatta henüz burjuva nitelikli olan taleplerinin yerini, devrimci mücadelenin cesur sloganı aldı: *Burjuvazinin devrilmesi! İşçi sınıfı diktatörlüğü!*

Proletarya, kendi mezarlarını *burjuva cumhuriyetinin* doğum yerleri hâline getirdiği anda, burjuva cumhuriyetini, amacının sermayenin egemenliğini ve emeğin köleliğini ölümsüzleştirmek olduğunu açıkça ilan eden bir devlet olarak, saf biçimiyle ortaya çıkmak zorunda bırakti. Tüm zincirlerinden kurtulan burjuva egemenliği, yaralı, uzlaşmaz ve yenilmez düşmanını (yenilmez, çünkü onun varlığı, burjuvazinin yaşam koşuludur) sürekli karşısında gördüğünden, hemen *burjuva terörizmine* dönüşmek zorundaydı. Proletarya bir süreliğine sahne-

den uzaklaştırılarak burjuva diktatörlüğü resmen kabul edildiğinde, burjuva toplumunun orta katmanları, yani küçük burjuvazi ve köylü sınıfı, durumlarının daha da katlanılmaz hâle gelmesi ve burjuvaziyle çelişkilerinin derinleşmesi ölçüsünde, proletaryaya giderek daha fazla bağlanmak zorundaydı. Nasıl geçmişte sıkıntılarının nedeni olarak proletaryanın yükselişlerini gördüyseler, şimdi de sıkıntılarını onun yenilgisine bağlamak zorundaydılar.

Haziran ayaklanması kıtanın her yerinde burjuvazinin özgüvenini artırdığında ve halka karşı feodal krallıkla açıkça ittifak kurmasını sağladığında, bu ittifakın ilk kurbanı kim oldu? Kıta burjuvazisinin kendisi. Haziran yenilgisi, burjuvazinin, egemenliğini sağlamlaştırmasına ve halkı burjuva devriminin en alt basamağında, yarı mutlu, yarı hoşnutsuz ve hareketsiz bir şekilde tutmasına engel oldu.

Son olarak, Haziran yenilgisi, Avrupa'nın despot güçlerine, Fransa'nın, içeride iç savaşı yürütebilmek için dışarıdaki barışı her ne olursa olsun korumak zorunda olduğu sırrını verdi. Böylece, ulusal bağımsızlıkları için mücadeleye başlamış olan halklar, Rusya, Avusturya ve Prusya'nın egemenliğine bırakıldı; ama aynı zamanda, bu ulusal devrimlerin kaderi proletarya devriminin kaderine bağımlı kılınırken, bunların görünüşteki özerkliklerine, büyük toplumsal dönüşümden bağımsızlıklarına son verildi. İşçinin köleliği sürdükçe, Macar da özgür olmasın, Polonyalı da, İtalyan da!

Son olarak, Kutsal İttifak'ın zaferleri nedeniyle Avrupa öyle bir biçim aldı ki, Fransa'daki her yeni proleter ayaklanması, doğrudan doğruya bir *dünya savaşı* ile çakışacak. Yeni Fransız devrimi, ulusal zemini hemen terk etmek ve 19. yüzyılın toplumsal devriminin gerçekleşebileceği tek alan olan *Avrupa alanını fethetmek* zorunda.

Dolayısıyla, Fransa'nın Avrupa devriminde *inisiyatifi* ele almasını mümkün kılan tüm koşullar, ancak Haziran yenilgisiyle yaratılabildi. Üç renkli bayrak, ancak Haziran isyancılarının kanına batırılıp çıkarıldıktan sonra, Avrupa devriminin bayrağı, yani *kızıl bayrak* oldu!

Ve biz şöyle haykırıyoruz: *Devrim öldü! – Yaşasın devrim!*

II

13 Haziran 1849

Haziran 1848'den 13 Haziran 1849'a

25 Şubat 1848, Fransa'ya *cumhuriyeti* zorla kabul ettirmişti; 25 Haziran ise ona *devrimi* dayattı. Ve Şubat'tan önce *devlet şeklinin yıkılması* anlamına gelen devrim, Haziran'dan sonra, *burjuva toplumunun yıkılması* anlamına geliyordu.

Haziran mücadelesini burjuvazinin cumhuriyetçi hizbi yönetmişti ve zaferle birlikte devlet iktidarı kaçınılmaz olarak bu hizbin eline düştü. Sıkıyönetim, ağzı kapatılmış olan Paris'i dirençsiz bir şekilde ayaklarının önüne sererken, taşrada da manevi bir sıkıyönetim, burjuvazinin tehditkâr ve vahşi zafer küstahlığı ile köylülerin zincirlerinden kurtulmuş mülkiyet düşkünlüğü hüküm sürüyordu. Dolayısıyla, *aşağıdan* gelen bir tehlike yoktu!

İşçilerin devrimci gücüyle eş zamanlı olarak, *demokratik cumhuriyetçilerin*, yani, Yürütme Kurulunda Ledru-Rollin tarafından, Kurucu Ulusal Mecliste *Montagne* partisi[57] tarafından, basında *Réforme* tarafından temsil edilen küçük burjuvazinin cumhuriyetçilerinin siyasal etkisi de son buldu. 16 Nisan'da burjuva cumhuriyetçileriyle birlikte proletaryaya karşı komplo kurmuş, Haziran günlerinde onlarla birlikte proletaryaya karşı savaşmışlardı. Bunları yaparak, kendi partilerini bir güç hâline getiren zemini ortadan kaldırdılar, çünkü küçük burjuvazi, ancak arkasında proletarya durduğu sürece, burjuvazi karşısında devrimci bir tutum alabilir. İktidardan uzaklaştırıldılar. Geçici Hükümet ve Yürütme Kurulu döneminde onlarla gönülsüzce ve sinsice kurulan sahte ittifak, burjuva cumhuriyetçileri tarafından açıkça bozuldu. Müttefikler olarak aşağılanıp kenara itildiler; herhangi bir taviz koparamadıkları üç renk-

57 1789 Fransız Devrimi sonrasında, 1792 yılında kurulan Fransız yasama meclisi Konvansiyonun daha yüksek arka sıralarında oturan Jakoben milletvekillerinin oluşturduğu grup *Montagne* (Dağ) diye, bu grubun üyeleri de *Montagnard* (Dağlı) diye anılıyordu. 1848 Devriminden sonra "demokratik cumhuriyetçiler" kendilerine *Montagne* adını vermişti. *-çev.*

li bayrakçıların önemsiz uyduları düzeyine düştüler; ama burjuvazinin cumhuriyet karşıtı kesimleri ne zaman üç renkli bayrakçıların egemenliğini ve onunla birlikte cumhuriyeti sorgular gözükse, aynı adamların egemenliğini desteklemek zorunda kaldılar. Son olarak, Orleans'cı ve Meşruiyetçi hizipler, Kurucu Ulusal Mecliste başından beri azınlıktaydı. Haziran günlerinden önce, yalnızca burjuva cumhuriyetçiliği maskesinin altında tepki verme cesaretini gösterebiliyorlardı; Haziran zaferi, bir an için, tüm burjuva Fransa'sının Cavaignac'ta kurtarıcısını selamlamasını sağladı ve cumhuriyet karşıtı parti, Haziran günlerinden kısa bir süre sonra kendisini yeniden bağımsızlaştırdığında, askerî diktatörlük ve Paris'teki sıkıyönetim, çok çekingen ve dikkatli davranması koşuluyla, duyargalarını çıkarmasına izin verdi.

Burjuva cumhuriyetçileri hizbi, 1830'dan beri, yazarlarıyla, sözcüleriyle, yetenekli insanlarıyla, tutkulu insanlarıyla, vekilleriyle, generalleri, bankacıları ve avukatlarıyla, Paris'te çıkan bir yayının, *National*'in çevresinde toplanmıştı. Diğer illerde de *National*'e bağlı gazeteler vardı. *National* kliği, *üç renkli cumhuriyet hanedanıydı.* Tüm devlet görevlerini, bakanlıkları, polis müdürlüğünü, posta yönetimini, valilikleri, ordudaki boşalan komutanlıkları hemen ele geçirdiler. Yürütme gücünün tepesinde generalleri *Cavaignac* duruyordu; genel yayın yönetmenleri Marrast, Kurucu Ulusal Meclisin daimi başkanı olmuştu. Marrast aynı zamanda, meclisin salonlarında, protokol şefi olarak, saygın cumhuriyet adına gelenleri karşılıyordu.

Devrimci Fransız yazarları bile, cumhuriyetçi gelenek karşısındaki bir tür utangaçlıkları nedeniyle, kralcıların Kurucu Ulusal Mecliste egemen konumda oldukları yanılgısını güçlendirdi. Oysa Kurucu Meclis, Haziran günlerinden beri *burjuva cumhuriyetçiliğinin tek temsilcisi* olarak kalmıştı ve üç renkli cumhuriyetçilerin meclis dışındaki etkisi kırıldıkça bu yanını çok daha kararlı bir şekilde ortaya koymuştu. Burjuva cumhuriyetinin *biçimini* savunmak söz konusu olduğunda, demokratik cumhuriyetçilerin oyları elinin altındaydı; *içerik* söz konusu olduğunda ise, konuşma biçimiyle bile burjuvazinin kralcı hiziplerinden farkı kalmıyordu, çünkü ne de olsa, burjuva cumhuriyetinin içeriğini, burjuvazinin çıkarları, bu sınıfın egemenliğinin ve sömürüsünün maddi koşulları oluşturur.

Dolayısıyla, en sonunda ölmek ya da öldürülmek yerine çürüyen Kurucu Meclisin yaşamında ve eylemlerinde kendisini gerçekleştiren şey, kralcılık değil, burjuva cumhuriyetçiliğiydi.

Kurucu Meclisin tüm iktidar dönemi boyunca, bu meclis sahnenin ön kısmında oyunun temel ve devletle ilgili kısımlarını oynarken,[58] arka planda kesintisiz bir kurban bayramı kutlaması yapılıyor, tutuklanmış Haziran isyancıları askerî mahkeme kararlarıyla mahkûm ediliyor ya da yargı kararı olmadan sürülüyordu. Kurucu Meclis, Haziran isyancıları söz konusu olduğunda suçluları yargılamadığını, düşmanların kökünü kazıdığını itiraf edecek kadar zarifti.

Kurucu Ulusal Meclisin ilk işi, Haziran ve 15 Mayıs olayları ile sosyalist ve demokrat parti liderlerinin bu olaylardaki rolü hakkında bir *soruşturma komisyonu* kurmak oldu. Soruşturma doğrudan doğruya Louis Blanc, Ledru-Rollin ve Caussidière'i hedef alıyordu. Burjuva cumhuriyetçileri, bu rakiplerinden kurtulmak konusunda sabırsızlıkla yanıp tutuşuyordu. Hınçlarının çıkarılması işini, hanedancı muhalefetin eski lideri, liberalizmin canlı örneği olan, *nullité grave*'ı {şişirilmiş hiçliği} ve mutlak sığlığı temsil eden, hanedanın öcünü almanın ötesinde devrimcilerden engellenmiş bir bakanlığın hesabını sormak isteyen Bay *Odilon Barrot*'dan daha uygun birine veremezlerdi. Bu özellikleri, acımasız davranacağının kesin güvenceleriydi. İşte bu Barrot, soruşturma komisyonunun başkanlığına atandı ve Şubat Devrimine karşı eksiksiz bir dava imal etti. Özeti şuydu: 17 Mart, *gösteri*; 16 Nisan, *komplo*; 15 Mayıs, *kalkışma*; 23 Haziran, *iç savaş*! Bilgece ve kriminalistik araştırmalarını neden 24 Şubat'a kadar uzatmamıştı? *Journal des Débats şöyle yanıtladı: 24 Şubat, Roma'nın kuruluşudur. Devletlerin kökeni, inanılabilen ama tartışılamayan bir söylencenin içinde kaybolur. Louis Blanc ile* Caussidière mahkemelere teslim edildi. Ulusal Meclis, 15 Mayıs'ta başladığı kendini temizleme işini tamamladı.

Geçici Hükümet tarafından hazırlanmış ve Goudchaux tarafından yeniden gündeme getirilmiş olan sermayenin vergilendirilmesi (bir ipotek vergisi biçiminde) planı Kurucu Meclis tarafından iptal edildi, çalışma süresini 10 saate indiren yasa yürürlükten kaldırıldı, borçluların

58 Marx, farklı anlamlar barındıran *Haupt- und Staatsaktion* ("temel ve gösterişli eylemler", "önemli eylemler ve devlet eylemleri") ifadesini kullanılıyor. İlk anlamı, on yedinci yüzyılda ve on sekizinci yüzyılın ilk yarısında, Almanya'yı dolaşan tiyatro kumpanyaları tarafından oynanan oyunlarla ilgili. Biçimden yoksun tarihsel trajediler olan bu oyunlar, hem gösterişliydi hem de aynı zamanda niteliksiz ve kaba espriler barındırıyordu. İkinci olarak, bu ifade, önemli siyasal olayları anlatıyor olabilir. Alman tarih bilimindeki "nesnel tarih yazıcılığı" olarak bilinen bir akım tarafından bu anlamda kullanılıyordu. Leopold Ranke, bu akımın önde gelen temsilcilerinden biriydi. *Haupt- und Staatsaktion*'u tarih yazıcılığının en önemli konusu olarak görüyordu. *–İngilizce ed.*

Bu çeviride ilk anlam temel alındı. Terimdeki "Staatsaktion" (devlet eylemi) sözcüğü, söz konusu oyunların "gösterişli" kısımlarının çoğu zaman tarihsel-siyasal bir içeriğe sahip olmasıyla ilgiliydi. Bu nedenle, "temel ve devletle ilgili eylemler" ifadesi tercih edildi. *–çev.*

hapsedilmesi uygulaması yeniden yürürlüğe sokuldu, Fransız halkının okuma da yazma da bilmeyen büyük çoğunluğu jüri üyesi olma hakkından yoksun bırakıldı. Oy verme hakkından niye yoksun bırakılmadılar ki? Yayınlar için güvence bedeli yatırma zorunluluğu yeniden getirildi, örgütlenme hakkı sınırlandırıldı.

Ama burjuva cumhuriyetçileri, eski burjuva ilişkilerine eski güvencelerini yeniden sağlama ve devrim dalgalarının geride bıraktığı tüm izleri silme telaşı içinde, beklenmedik bir tehlike yaratan bir dirençle karşılaştı.

Haziran günlerinde hiç kimse, mülkiyetin kurtarılması ve kredi sisteminin geri getirilmesi için, Paris'in küçük burjuvaları (kafe sahipleri, lokantacılar, *marchands de vins* {şarap tüccarları}, küçük tüccarlar, dükkâncılar, zanaatçılar vb.) kadar bağnazca mücadele etmemişti. Butik, tüm gücünü toplamış ve sokaktan butiğe insan akışını yeniden sağlamak için barikatın üzerine yürümüştü. Ama barikatın arkasında butiğin müşterileri ve borçluları, önünde ise alacaklıları duruyordu. Barikatlar yıkıldığında ve işçiler ezildiğinde, zafer sarhoşluğu içinde dükkânlarına geri koşan dükkâncılar, kapılarında mülkiyet kurtarıcılarından birinin, yani kredi sisteminin resmî temsilcilerinden birinin barikat kurduğunu gördü; kendilerine tehdit mektupları veriliyordu: Vadesi geçmiş poliçe! Gününde ödenmemiş ev kirası! Vadesi geçmiş borç senedi! Batmış butik! Batmış butik sahibi!

Mülkiyetin kurtarılması! Ama oturdukları ev onların mülkü değildi; baktıkları dükkân onların mülkü değildi; ticaretini yaptıkları mallar onlara ait değildi. Artık işyerleri, yemek yedikleri tabaklar, yattıkları yataklar da onlara ait değildi. Evi kiraya vermiş olan ev sahibi için, poliçeyi iskonto etmiş olan bankacı için, nakit avans ödemelerini yapmış olan kapitalist için, mallarının satılması işini bu dükkâncılara vermiş olan fabrikatör için, hammaddeleri bu zanaatçılara vadeli olarak satmış olan büyük tüccar için, *bu mülkleri* tam da onlardan *kurtarmak* gerekiyordu. *Kredi sisteminin geri getirilmesi!* Ama yeniden güçlenen kredi sistemi, ödeme gücü bulunmayan borçluyu karısı ve çocuğuyla dört duvarının dışına atarak, sözde varlıklarını sermayeye vererek ve onu Haziran isyancılarının cesetlerinin üzerinde tehditkâr bir şekilde yeniden yükselmiş olan borçlular hapishanesine atarak, canlı ve gayretli bir tanrı olduğunu kanıtladı.

Küçük burjuvalar, işçileri yere serme yoluyla, kendilerini hiç direnmeden alacaklılarının ellerine teslim etmiş olduklarını dehşet içinde kavradı. Şubat'tan beri müzmin bir şekilde devam eden ve görünüşte yok sayılan iflasları Haziran'dan sonra açıkça ilan edildi.

Mülkiyet adına mücadele alanına sürüldükleri dönem boyunca, *küçük mülklerine* dokunulmamıştı. Ama şimdi, proletaryayla ilgili büyük sorun çözüldükten sonra, *épicier* {bakkal} ile ilgili küçük iş üzerinde de yeniden durulabilirdi. Vadesi geçmiş senetlerin toplam değeri Paris'te 21 milyon frangın, diğer illerde 11 milyon frangın üzerine çıkmıştı. Paris'teki 7000'den fazla işyeri sahibi Şubat ayından beri kiralarını ödememişti.

Madem ki Ulusal Meclis, Şubat sonundan itibaren işlenen *siyasi suçlarla* ilgili bir *enquête* {soruşturma} başlatmıştı, küçük burjuvalar da, 24 Şubat'tan sonra alınmış olan *kişisel borçlarla* ilgili bir *enquête* istiyordu. Kitlesel olarak borsa salonunda toplandılar ve tehditkâr bir şekilde, devrimin yol açtığı durgunluk nedeniyle borçlarını ödeyemez duruma düştüğünü ve 24 Şubat günü işlerinin iyi durumda olduğunu kanıtlayabilen her tüccar için, ticaret mahkemesi kararıyla ödeme vadelerinin uzatılmasını ve borçların makul bir yüzdesinin ödenmesi durumunda, alacaklıların hak iddialarından vazgeçmek zorunda tutulmasını istediler. Bu sorun Ulusal Mecliste "*concordats à l'amiable*" {dostça anlaşmalar} biçimini temel alan bir yasa tasarısı üzerinden görüşüldü. Kararsızlık içindeki meclis, birdenbire, aynı sırada isyancıların karılarından ve çocuklarından oluşan binlerce kişinin St. Denis Kapısı'nda bir af dilekçesi hazırladığını öğrendi.

Küçük burjuvalar yeniden ortaya çıkan Haziran hayaletinin karşısında titrerken, meclis, acımasızlığını yeniden kazandı. *Concordats à l'amiable*'ın, yani alacaklı ile borçlu arasındaki dostça anlaşmaların en önemli unsurları reddedildi.

Dolayısıyla, küçük burjuvaların Ulusal Meclisteki demokrat temsilcilerinin burjuvazinin cumhuriyetçi temsilcileri tarafından geriye itilmesinden uzunca bir süre sonra, borçlu küçük burjuvaların alacaklı burjuvalara teslim edilmesiyle, meclisteki bu bölünme, burjuva anlamını, yani gerçek ekonomik anlamını kazandı. Küçük burjuvaların büyük bir bölümü tümüyle yıkıma uğratıldı; diğerleri işlerini ayakta tutabilecekti, ama yalnızca, onları sermayenin mutlak serfleri hâline getiren koşullar altında. Ulusal Meclis 22 Ağustos 1848'de *concordats à l'amiable*'ı reddetti, 19 Eylül 1848'de, sıkıyönetimin ortasında, Prens Louis Bonaparte ile Vincennes'de tutuklu bulunan komünist Raspail, Paris temsilcileri seçildi.[59] Burjuvazi ise, Orleans'cı bir Yahudi sarrafı, Fould'u seçmişti. Yani, bir anda, Kurucu Ulusal Meclise karşı, burjuva cumhuriyetçiliğine karşı, Cavaignac'a karşı her taraftan açıkça savaş ilan edilmişti.

59 17 Eylül 1848'de yapılan Kurucu Ulusal Meclis ara seçimlerinde kazananlardan biri, 15 Mayıs 1848'deki kalkışmaya katılmış olan François-Vincent Raspail'dı. *-çev.*

Devletin bütçe açığı Haziran ayaklanmasının maliyetleri nedeniyle yeniden büyür ve üretimin durması, tüketimin daralması ve ithalatın artması nedeniyle devlet gelirleri sürekli bir şekilde azalırken, Parisli küçük burjuvaların yığınlar hâlinde iflas etmesinin etkilerinin nasıl olup da bunun dolaysız kurbanlarının çok ötesine uzandığını ve kaçınılmaz olarak burjuva ticaretini bir kez daha sarstığını açıklamak gerekmiyor. Cavaignac ile Ulusal Meclis, kendilerini mali aristokrasinin boyunduruğuna daha sıkı bir şekilde bağlayan yeni bir borçlanmaya gitmekten başka çıkar yol bulamadı.

Küçük burjuvaların payına Haziran zaferinin ürünü olarak iflas ve mahkeme kararıyla tasfiye düşerken, Cavaignac'ın yeniçerileri,[60] yani *Gezici Muhafızlar* da, ödüllerini Lorette'lerin[61] yumuşak kollarında buldu ve "toplumun genç kurtarıcıları" olarak, üç renkli bayrağın *gentilhomme*'u {şövalyesi}, saygın cumhuriyetin aynı anda hem Amfitriyon'u[62] hem de *troubadour*'u[63] olmaya soyunan Marrast'nın salonlarında her tür saygıyı gördüler. Bu arada, seçkin kesimin bu kayırmacılığı ve Gezici Muhafızların orantısız derecede yüksek maaşları, *orduyu* öfkelendirirken, aynı zamanda, burjuva cumhuriyetçiliğinin, Louis-Philippe döneminde, gazetesi *National* aracılığıyla ordunun bir bölümünü ve köylü sınıfını kendisine bağlamasını sağlayan tüm ulusal yanılsamalar ortadan kalktı. Cavaignac ile Ulusal Meclisin *Kuzey İtalya*'yı Avusturya'ya teslim etmek için İngiltere'yle birlikte arabuluculuk rolü oynaması, iktidarın bu tek günü, *National*'in on sekiz yıllık muhalefetini heba etti. Hiçbir hükümet *National*'den daha az ulusal, İngiltere'ye daha fazla bağımlı değildi, oysa *National*, Louis-Philippe döneminde, her gün Cato'nun *Carthaginem esse delendam* {Kartaca yıkılmak zorunda} sözünü bir başka şekilde ifade ederek geçiniyordu; kimse Kutsal İttifak karşısında daha yaltakçı değildi, oysa *National*, Guizot gibi birinden Viyana Antlaşmalarının[64] yırtılmasını istemişti. Tarihin ironisi, *National*'in eski dış politika yazarı Bastide'i, her mesajıyla tüm yazılarını yalanlaması için, Fransa'nın dışişleri bakanı yaptı.

---

60 Batı dillerine Türkçeden geçen bu sözcüğün Almancası "*Janitscharen*" *–çev.*

61 Fransa'da, geçimleri sevgilileri tarafından sağlanan, eğlenmekten başka herhangi bir iş yapmayan kadınlar. *–çev.*

62 Yunan mitolojisinden bir isim; burada zenginliği ve konukseverliği simgeliyor. *–çev.*

63 Orta Çağ Avrupa'sında gezgin halk ozanı. *–çev.*

64 Fransa'nın Napoleon Savaşlarının (1803-1815) sonunda diğer Avrupa güçleri karşısında uğradığı yenilgilerin ardından düzenlenen Viyana Kongresi (1814-1815) sırasında varılan antlaşmalar. *-çev.*

Ordu ile köylü sınıfı, bir an için, askerî diktatörlükle birlikte dış savaşın ve "*gloire*"ın {"şan"ın} da Fransa'nın gündemine girdiğine inanmıştı. Ama Cavaignac, kılıcın burjuva toplumu üzerindeki diktatörlüğü değil, burjuvazinin kılıca dayalı diktatörlüğüydü. Askerlerden de artık yalnızca jandarmalara gereksinim duyuyorlardı. Cavaignac, antik cumhuriyetçi tevekküle özgü sert yüz çizgilerinin altında, bulunduğu burjuva makamının aşağılayıcı koşullarına ruhsuzca boyun eğmişliği gizliyordu. *L'argent n'a pas de maître!* Paranın efendisi yoktur! Hem Cavaignac hem de genel olarak Kurucu Ulusal Meclis, *tiers-état*'nın {üçüncü sınıfın}[65] bu eski seçim sloganını, siyasal dile şu şekilde çevirerek idealleştirdi: Burjuvazinin kralı yoktur; onun egemenliğinin gerçek biçimi cumhuriyettir.

Kurucu Ulusal Meclisin "büyük organik işi", bu *biçimi* işlemek, cumhuriyetçi bir *anayasa* hazırlamaktı. Hıristiyan takviminin adının cumhuriyetçi takvim, Aziz Bartholomeus'un adının Aziz Robespierre olarak değiştirilmesinin meteorolojik koşullarda yarattığı değişim, bu anayasanın burjuva toplumuna getirdiği ya da getirmesi beklenen değişimden daha fazla değil. *Giysi değişikliğinin* ötesine geçtiği her yerde, *zaten var olan* olguları tutanağa geçirdi. Bu kapsamda, cumhuriyet olgusunu, genel oy hakkı olgusunu, yetkileri sınırlı iki anayasal meclis yerine tek bir egemen ulusal meclis olgusunu törenle kayıtlara ekledi. Bu kapsamda, değişmez ve sorumsuz kalıtsal krallığın yerine, değişen ve sorumlu bir seçim krallığını, dört yıllık bir cumhurbaşkanlığını koyarak, Cavaignac diktatörlüğü olgusunu kayıtlara geçirdi ve düzenledi. Bu kapsamda, Ulusal Meclisin 15 Mayıs ve 25 Haziran dehşetlerini yaşadıktan sonra kendi güvenliğini gözeterek her ihtimale karşı kendi başkanına verdiği olağanüstü yetkiler olgusunu anayasal düzeye yükseltti. Anayasanın geri kalanı bir terminoloji çalışmasıydı. Eski monarşinin mekanizmasındaki kralcı etiketler söküldü ve cumhuriyetçi etiketler yapıştırıldı. Artık anayasanın başyazarı olan eski *National* başyazarı Marrast, bu akademik görevi yerine getirmek için gereken yetenekten yoksun değildi.

Kurucu Meclis, tam da yeraltından gelen gümbürtünün kendi ayaklarının altındaki toprağı bile savurup götürecek olan yanardağ patlamasını haber verdiği sırada bir kadastro ölçümüyle toprak mülkiyeti ilişkilerini daha sıkı kurallara bağlamak isteyen Şilili memura benziyordu. Teoride burjuvazinin egemenliğinin cumhuriyetçi ifade biçimlerini titizlikle

65 1789 Fransız Devrimi öncesinde, Fransız toplumu resmî olarak üç sınıfa bölünmüş durumdaydı: Ruhban sınıfı, soylular ve bu ikisinin dışında kalanların oluşturduğu üçüncü sınıf. *-çev.*

ölçüp biçerken, gerçekte yalnızca, her tür formülün yürürlükten kaldırılması, *sans phrase* {sınırlandırılmamış} güç kullanımı ve *sıkıyönetim* sayesinde ayakta duruyordu. Meclis, anayasa çalışmalarına başlamadan iki gün önce sıkıyönetimin uzatıldığını ilan etti. Geçmişte, anayasalar, toplumsal dönüşüm süreci belirli bir duraklama noktasına ulaştığında, yeni kurulan sınıf ilişkileri sağlamlaştığında ve egemen sınıfın birbirleriyle mücadele hâlindeki kesimleri, hem kendi aralarındaki mücadeleyi sürdürmelerine hem de yorgun düşen halk yığınını bu mücadelenin dışında tutmalarına izin veren bir uzlaşmaya vardığında hazırlanır ve kabul edilirdi. Bu anayasa ise bir toplumsal devrimi değil, eski toplumun devrim karşısındaki anlık zaferini onaylıyordu.

Haziran günlerinden önce hazırlanan ilk anayasa taslağında, proletaryanın devrimci taleplerini özetleyen ilk acemice formül olan "*droit au travail*", yani çalışma hakkı, hâlâ yer alıyordu. Bu, *droit à l'assistance*'a, yani devletten yardım alma hakkına dönüştürüldü; hangi modern devlet, yoksullarını şu ya da bu biçim altında beslemiyor ki? Çalışma hakkı, burjuva anlamıyla, bir saçmalık, zavallı ve olmayacak bir istektir; ama çalışma hakkının arkasında, sermaye üzerindeki iktidar, sermaye üzerindeki iktidarın arkasında da üretim araçlarına el koyulması, bunların birleşmiş olan işçi sınıfının denetimi altına sokulması, yani ücretli emeğin, sermayenin ve bunlar arasındaki karşılıklı ilişkilerin ortadan kaldırılması vardır. "*Çalışma hakkı*"nın arkasında Haziran ayaklanması duruyordu. Devrimci proletaryayı fiilen *hors la loi*, yani yasanın dışında sayan Kurucu Meclis, ilkesel olarak, *onun* formülünü anayasadan, yasaların yasasından tümüyle atmak, "çalışma hakkı"nı aforoz etmek zorundaydı. Ama burada durmadı. Şairlerin kendi cumhuriyetine girmesini yasaklayan Platon gibi Kurucu Meclis de *artan oranlı verginin* kendi cumhuriyetine girmesini sonsuza dek yasakladı. Oysa artan oranlı vergi, mevcut üretim ilişkileri içinde daha büyük ya da daha küçük basamaklarla uygulanabilecek olan bir burjuva düzenlemesi olmanın ötesinde, burjuva toplumunun orta katmanlarını "saygın" cumhuriyete bağlamanın, devlet borçlarını azaltmanın, burjuvazinin cumhuriyet karşıtı çoğunluğuna şah demenin[66] tek aracıydı.

Üç renkli cumhuriyetçiler, *concordats à l'amiable* vesilesiyle küçük burjuvaziyi fiilen büyük burjuvaziye feda etmişti. Artan oranlı vergiyi yasayla yasaklayarak, bu münferit olguyu ilke düzeyine yükselttiler. Burjuva reformunu proletarya devrimiyle aynı düzeye koydular. Peki o

66 Satranç deyimi. *-çev.*

zaman, cumhuriyetlerinin dayanağı olarak hangi sınıf kalıyordu? Büyük burjuvazi. Onların çoğunluğu da cumhuriyet karşıtıydı. Büyük burjuvazi, iktisadi yaşamın eski ilişkilerini yeniden sağlamlaştırmak için *National* cumhuriyetçilerini kullanırken, bir yandan da, yeniden sağlamlaştırılmış olan toplumsal ilişkileri kullanarak, bunlara karşılık gelen siyasal biçimleri yeniden kurmayı düşünüyordu. Cavaignac, daha Ekim ayının başında, partisinin kafasız püritenlerinin tüm bağırıp çağırmalarına karşın, geçmişte Louis-Philippe'in bakanları olan Dufaure ile Vivien'ı cumhuriyetin bakanları yapmak zorunda hissetmişti kendisini.

Üç renkli anayasa, küçük burjuvaziyle her tür uzlaşmayı reddeder ve toplumun hiçbir yeni unsurunu yeni devlet biçimine bağlamayı başaramazken, eski devletin en inatçı ve en bağnaz savunucularından oluşan bir heyete geleneksel dokunulmazlığını yeniden vermek konusunda acele etti. Geçici Hükümetin tartışmaya açtığı *yargıçların görevden alınamazlığını* kurucu yasa düzeyine yükseltti. Tahttan *tek bir* kral indirmişti; yasallığın bu görevden alınamaz sorgucularıyla yüzlercesi çıktı ortaya.

Fransız basını, Bay Marrast'nın anayasasının çelişkilerini çok yönlü bir şekilde tartıştı; örneğin iki egemen gücün, ulusal meclis ile cumhurbaşkanının yan yana durması vb. vb.

Ama bu anayasanın büyük çelişkisi şurada: Toplumsal köleliklerini ebedîleştirmesi gereken sınıfları, yani proletaryayı, köylüleri ve küçük burjuvaları, genel oy hakkı aracılığıyla siyasal iktidarın sahibi yapıyor. Buna karşılık, eski toplumsal iktidarını onayladığı sınıfı, yani burjuvaziyi, bu iktidarın siyasal güvencelerinden yoksun bırakıyor. Siyasal iktidarını, her an düşman sınıfların zaferine yardımcı olan ve burjuva toplumunun kendi temellerini tehdit eden demokratik koşullarla baskı altına alıyor. Birilerinden siyasal kurtuluştan toplumsal kurtuluşa doğru ilerlememelerini, diğerlerinden ise toplumsal restorasyondan siyasal restorasyona doğru gerilememelerini istiyor.

Burjuva cumhuriyetçileri bu çelişkileri pek umursamıyordu. Yalnızca devrimci proletaryaya karşı eski toplumun öncüleri olarak vazgeçilmezdiler ve *vazgeçilmez* olmaktan çıktıkları ölçüde, zaferlerinden birkaç hafta sonra, bir *parti* olma konumundan uzaklaşarak bir *klik* düzeyine düştüler. Anayasayı ise büyük bir *entrika* olarak görüyorlardı. Bu anayasanın kuruculuğunu yapması gereken şey, her şeyden önce, kliğin egemenliğiydi. Cavaignac görev süresi uzatılarak cumhurbaşkanı, Kurucu Meclis de görev süresi uzatılarak Yasama Meclisi olacaktı. Halk yığınlarının siyasal iktidarını bir sözde iktidar düzeyine düşürmeyi ve bu sözde

iktidarla da, Haziran günlerinin şu ikilemini burjuvazinin çoğunluğunun üzerinde sürekli bir şekilde sallandırmaya yetecek kadar oynayabilmeyi umuyorlardı: Ya *National'in krallığı* ya da *anarşinin krallığı.*

4 Eylül'de başlayan anayasa çalışmaları 23 Ekim'de sona erdirildi. Kurucu Meclis, 2 Eylül'de, anayasaya dayalı, onu tamamlayacak olan yasalar çıkarılmadan kendisini dağıtmamaya karar vermişti. Buna karşılık, kendisine en fazla ait olan yaratığı, yani cumhurbaşkanını, kendi çalışma döneminin kapanmasından çok önce, daha 10 Aralık'ta dünyaya getirmeye de karar verdi. Anayasa insancığının[67] annesinin oğlu olacağından bu denli emindi. Önlem amacıyla yapılan düzenlemeye göre, adayların hiçbiri iki milyon oy alamazsa, seçme hakkı ulustan Kurucu Meclise geçecekti.

Boşuna önlemler! Anayasanın hayata geçtiği ilk gün, Kurucu Meclis iktidarının son günüydü. Seçim sandığının dibinde onun hakkındaki ölüm kararı vardı. "Annesinin oğlunu" ararken "amcasının yeğenini" buldu. Saul Cavaignac bir milyon, Davut Napoleon ise altı milyon oy vurdu.[68] Saul Cavaignac altı kez vurulmuştu.

10 Aralık 1848, *köylü ayaklanmasının* günüydü. Fransız köylülerinin Şubat'ı ancak o gün başladı. Devrimci harekete acemice bir ustalıkla, düzenbazca bir saflıkla, kaba saba bir görkemle katılmalarını ifade eden simge, hesaplanmış bir boş inançtı, dokunaklı bir güldürüydü, deha ürünü aptallık barındıran bir anakronizmdi, tarihsel bir şakaydı, yani uygar insanların aklıyla çözülemeyecek bir hiyeroglifti. Bu simge, kuşkuya yer bırakmayacak şekilde, uygarlığın içinde barbarlığı temsil eden sınıfın yüz hatlarını taşıyordu. Cumhuriyet kendisini bu sınıfa *vergi toplayıcısıyla* duyurmuştu, o da kendisini cumhuriyete *imparatorla* duyurdu. Napoleon, 1789'da yeniden yaratılmış olan köylü sınıfının çıkarlarını ve hayallerini eksiksiz şekilde temsil etmiş olan tek adamdı. Köylü sınıfı, onun adını cumhuriyet kitabının başındaki resimli sayfaya yazarak, dışarıya savaş ilan ederken içeriye kendi sınıf çıkarlarını dayatmıştı. Napoleon, köylüler için bir kişi değil programdı. Oy verme yerlerine bayraklarla, marşlar söyleyerek ve şu sözleri haykırarak gitti-

67 *Homunkulus*: Yapay olarak/insanlar tarafından yaratılan küçük insan; ilk olarak simyacılar tarafından geliştirilen bu kavram Goethe'nin *Faust*'unda da geçer. *-çev.*

68 İncil'e göre, Saul, İsrail Krallığı'nın kurucusudur. Saul, Davut'u komutanlığa getirir, ama başarıları sonrasında onu rakip olarak görmeye başlar. Kadınlar, Saul'ün binlerce, Davut'un ise on binlerce kişiyi vurduğunu söylemektedir. Saul, Filistinlilerle yürütülen bir savaş sırasında ölümcül bir yara aldıktan sonra intihar eder. Yerine Davut geçer. Bu arada, 10 Aralık 1848 seçimlerinde Napoleon Bonaparte'ın yeğeni Louis Bonaparte yaklaşık beş buçuk milyon, Cavaignac ise yaklaşık bir buçuk milyon oy almıştı. *-çev.*

ler: *plus d'impôts, à bas les riches, à bas la République, vive l'Empereur.* Yeni vergilere hayır, kahrolsun zenginler, kahrolsun cumhuriyet, yaşasın imparator! İmparatorun arkasında köylü savaşı saklanıyordu. Oylarıyla alaşağı ettikleri cumhuriyet, *zenginlerin cumhuriyeti*ydi.

10 Aralık, mevcut hükümeti deviren köylülerin *coup d'état*'sıydı {hükümet darbesiydi}. Ve Fransa'dan bir hükümet alıp ona bir hükümet verdikleri günden itibaren, gözlerini Paris'ten ayırmaz oldular. Bir kez devrimci oyunun etkin kahramanları olduktan sonra, koronun eylemsizlik ve iradesizliğine geri döndürülemezlerdi.

Geri kalan sınıflar, köylülerin seçim zaferinin tamamlanmasına katkıda bulundu. Napoleon'un seçilmesi, *proletarya* için, Cavaignac'ın görevden alınması, Kurucu Meclisin devrilmesi, burjuva cumhuriyetçiliğinin iktidardan çekilmesi, Haziran zaferinin iptal edilmesi demekti. *Küçük burjuvazi* için Napoleon, borçluların alacaklılar üzerindeki egemenliği demekti. *Büyük burjuvazinin* çoğunluğu için, Napoleon'un seçilmesi, bir an için devrime karşı kullanmak zorunda kaldığı, ama bu bir anlık konumu anayasal konum olarak sağlamlaştırmaya çalıştığında katlanılmaz hâle gelen hiziple bağların açıkça koparılması demekti. Cavaignac'ın yerini Napoleon'un alması, onlar için, cumhuriyetin yerini monarşinin alması, kralcı restorasyonun başlaması, çekingen bir şekilde ima edilen Orleans hanedanı, menekşenin altına saklanmış olan zambak[69] demekti. Son olarak, *ordu*, Gezici Muhafıza karşı, barış şiirlerine karşı, savaş için Napoleon'a oy vermişti.

Neue Rheinische Zeitung'un ifadesiyle Fransa'nın en basit adamının çok farklı anlamlar kazanması, işte böyle oldu. Tam da hiçbir şey olmadığından, kendisi dışında her anlama gelebiliyordu. Napoleon adı farklı sınıflar tarafından dillendirildiğinde ne kadar farklı anlamlar taşırsa taşısın, bu sınıfların tümü, oy pusulalarının üzerine bu adı yazarak şunları söylemişti: Kahrolsun *National* partisi, kahrolsun Cavaignac, kahrolsun Kurucu Meclis, kahrolsun burjuva cumhuriyeti. Bakan Dufaure, Kurucu Mecliste bunu açıkça ilan etti: 10 Aralık ikinci bir 24 Şubat'tır.

Küçük burjuvazi ile proletarya, Cavaignac'a *karşı* oy kullanmak ve oyları bir arada tutarak son kararı verme hakkını Kurucu Meclisin elinden almak için *en bloc* {topluca} Napoleon *lehine* oy vermişti. Bu arada, her iki sınıfın en ileri bölümleri kendi adaylarını çıkarmıştı. Napoleon, burjuvaziye karşı koalisyon kuran tüm partilerin *ortak adı*, *Ledru-Rollin*

69 Menekşe, Bonaparte'ın simgesiydi, zambak ise Bourbon hanedanının arınasında bulunuyordu. *-çev.*

ve *Raspail* ise, biri demokrat küçük burjuvazinin, diğeri devrimci proletaryanın *ön adlarıydı.* Proleterlerin ve sosyalist sözcülerinin açıkça söylediklerine göre, Raspail'a verilen oylar sadece şunları gösterecekti: Şu kadar kişi her tür cumhurbaşkanlığını, yani anayasanın kendisini protesto etti; Ledru-Rollin aleyhinde şu kadar oy kullanıldı ve bu da proletaryanın bağımsız bir parti olarak kendisini demokrat partiden ayırmasının ilk adımıydı. Bu parti, yani demokrat küçük burjuvazi ve meclisteki temsilcisi olan *Montagne* ise, kendini aldatmayı törensel bir alışkanlık hâline getirmişti ve Ledru-Rollin'ın adaylığını da aynı şekilde ciddiye aldı. Ayrıca, kendisini bağımsız bir parti olarak proletaryanın karşısına çıkarmaya yönelik son girişimiydi bu. 10 Aralık'ta yalnızca cumhuriyetçi burjuva partisi değil, demokrat küçük burjuvazi ve onun *Montagne*'ı de yenilgiye uğratıldı.

Fransa artık bir *Montagne*'ın yanında bir *Napoleon*'a sahipti; bu da, her ikisinin de, adlarını taşıdıkları büyük gerçekliklerin yalnızca cansız birer karikatürü olduklarını kanıtlıyordu. Louis-Napoleon, imparator şapkasıyla ve kartalıyla eski Napoleon'u taklit ederken, 1793'ten ödünç alınmış deyimleriyle ve demagojik pozlarıyla eski *Montagne*'ı taklit eden *Montagne*'dan daha zavallı değildi. Böylece, 1793 hakkındaki geleneksel boş inanç ile Napoleon hakkındaki geleneksel boş inanç aynı anda silinip gitti. Devrim, ancak, *kendisine ait, özgün* adını kazandığında kendisini buldu ve bunu da ancak, çağdaş devrimci sınıf, yani sanayi proletaryası, baskın bir şekilde ön plana çıktığında yapabildi. 10 Aralık'ın, eski devrimle kurulan klasik benzetme ilişkisini bayağı bir köylü fıkrasıyla ve gülerek koparmasının bile, *Montagne*'ı şaşırtmaya ve kendi aklından kuşkuya düşürmeye yettiği söylenebilir.

20 Aralık'ta Cavaignac görevinden ayrıldı ve Kurucu Meclis Louis-Napoleon'u cumhuriyetin başkanı ilan etti. 19 Aralık'ta, yani tek başına iktidar döneminin son gününde, Haziran isyancılarının affedilmesine yönelik başvuruyu reddetti. Mahkeme kararı olmaksızın 15 000 isyancıyı sürgüne mahkûm etmesini sağlamış olan 27 Haziran kararnamesinin iptal edilmesi, Haziran muharebesinin kendisinin iptal edilmesi anlamına gelmez miydi?

Louis-Philippe'in son başbakanı Odilon Barrot, Louis-Napoleon'un ilk başbakanı oldu. Kendi iktidarının başlangıcı olarak 10 Aralık'ı değil, 1804'teki bir senato kararını gören Louis-Napoleon, aynı şekilde, kendi kabinesinin başlangıcı olarak 20 Aralık'ı değil, 24 Şubat tarihli

bir krallık fermanını gören bir başbakan bulmuştu.[70] Louis-Napoleon, Louis-Philippe'in meşru mirasçısı olarak, hayata atılmaya zaman bulamadığından yıpranmak için gereken zamanı da kazanamamış olan eski kabineyi koruyarak, iktidar değişikliğini yumuşattı.

Bu seçimi yapmasını ona burjuvazinin kralcı kesimlerinin liderleri öğütlemişti. *National* cumhuriyetçilerine geçişi bilinçsizce sağlamış olan eski hanedancı muhalefet önderi, burjuva cumhuriyetinden monarşiye geçişi tümüyle bilinçli bir şekilde sağlamaya daha da yatkındı.

Odilon Barrot, bakanlık koltukları için yürüttüğü mücadeleler hep sonuçsuz kaldığından henüz kendisini yıpratmamış olan tek eski muhalefet partisinin lideriydi. Devrim, tüm eski muhalefet partilerini, eski sözlerini yalnızca eylemleriyle değil ama aynı zamanda sözleriyle reddedip geri almak zorunda kalmaları ve sonunda, tek bir iğrenç karışım hâline gelerek, halk tarafından hep birlikte tarihin çöplüğüne[71] fırlatılmaları için, hızla ve art arda devletin zirvesine fırlatıyordu. Burjuva liberalizminin ete kemiğe bürünmüş hâli olan ve ruhunun sefil boşluğunu on sekiz yıl boyunca bedeninin ciddi görünümlü hareketleriyle gizleyen bu Barrot da her tür dönekliği yapmak zorunda kaldı. Günün devedikenleri ile geçmişin defne ağaçları arasındaki keskin karşıtlık belirli anlarda onu ürkütse bile, aynaya bir kez baktığında, bakanlara özgü soğukkanlılığı ve insani kendini beğenmişliği geri geliyordu. Aynadan kendisine yansıyan, her zaman kıskandığı, onu her zaman alt etmiş olan Guizot'ydu; ama Odilon'un Olimpos tanrılarına özgü alnına sahip bir Guizot. Görmezden geldiği, Midas'ın kulaklarıydı.

24 Şubat'ın Barrot'su ancak 20 Aralık'ın Barrot'suyla gözle görülür hâle geldi. Orleans'cı ve Voltaire'ci Barrot'ya eğitim ve din işleri bakanı olarak eşlik eden kişi, Meşruiyetçi ve Cizvit Falloux'ydu.

Birkaç gün sonra içişleri bakanlığı Malthus'çu Léon Faucher'ye devredildi. Hukuk, din, siyasal iktisat! Barrot hükümeti tüm bunları ve ayrıca Meşruiyetçiler ile Orleans'cılar arasındaki bir birliği kapsıyordu. Yalnızca Bonapartistler eksikti. Bonaparte, Napoleon anlamına gelme arzu-

---

70 18 Mayıs 1804 tarihli bir Senato kararıyla (*Senatus consult*), Bonaparte hanedanının kurucusu Napoleon Bonaparte (I. Napoleon) Fransızların imparatoru ilan edilmişti. *–çev.*
1848 yılındaki Şubat ayaklanması sırasında, Kral Louis-Philippe ve monarşi yanlısı çevreler, Guizot'nun ve sevilmeyen diğer bakanların istifalarını istemek zorunda kalmış ve monarşiyi korumak için ılımlı liberallerden oluşan bir hükümet kurmayı denemişti. 24 Şubat sabahı Odilon Barrot'ya hükümete başkanlık etme yetkisi verilmiş, ama halk devriminin zaferiyle Louis-Philippe tahttan çekilerek kaçmak zorunda bırakılmıştı. Barrot Hükümeti o günün öğle sonrasına kadar yaşadı. *–İngilizce ed.*

71 *Schindanger*: Köylerde, hayvan leşlerinin ve dinsel törenle gömülmeleri uygun görülmeyen kişilerin (örneğin intihar edenlerin) cesetlerinin atıldığı yer. *–çev.*

sunu henüz saklıyordu, çünkü *Soulouque* henüz Toussaint Louverture'ü oynamaya başlamamıştı.[72]

National partisi yerleşmiş olduğu tüm yüksek mevkilerden hemen uzaklaştırıldı. Polis müdürlüğünü, posta yönetimini, yargıtay başsavcılığını, Paris belediye başkanlığını, her yeri monarşinin eski kulları işgal etti. Meşruiyetçi Changarnier, Seine ili Ulusal Muhafızının, Gezici Muhafızın ve Birinci Tümene bağlı düzenli ordu birliklerinin birleşik yüksek komutanlığını elde etti; Orleans'cı Bugeaud ise Alp Dağları Ordusunun başkomutanlığına atandı. Devlet memurluklarındaki bu değişiklikler Barrot iktidarı boyunca kesintisiz bir şekilde sürdü. Hükümetinin ilk işi, eski krallık idaresinin geri getirilmesiydi. Resmî sahne, yani kulisler, kostümler, dil, oyuncular, yardımcı oyuncular, figüranlar, suflörler, tarafların yerleşimi, dram konusu, tüm durum göz açıp kapayıncaya kadar değişti. Yalnızca, Dünya öncesi döneme ait Kurucu Meclis henüz yerinde duruyordu. Ama Ulusal Meclisin Bonaparte'ı, Bonaparte'ın Barrot'yu, Barrot'nun Changarnier'yi göreve getirdiği saatten itibaren, Fransa, cumhuriyetçi kuruluş döneminden kurulu cumhuriyet dönemine geçmişti. Ve kurulu bir cumhuriyette, bir Kurucu Meclisin ne işi olabilirdi? Dünya yaratıldıktan sonra, yaratıcısı için, gökyüzüne kaçmaktan başka yapacak bir şey kalmamıştı. Kurucu Meclis, örneğini izlememek konusunda kararlıydı; Ulusal Meclis, burjuva cumhuriyetçileri partisinin son sığınağıydı. Yürütme gücü tümüyle elinden alınmış olsa bile, kuruculuğun mutlak gücü onda kalmamış mıydı? İlk düşüncesi, geçmişte sahip olduğu egemenlik konumunu her ne olursa olsun savunmak ve buraya dayanarak kaybedilmiş toprakları yeniden ele geçirmekti. Barrot hükümeti bir *National* hükümeti tarafından yerinden edilse, kralcı kadrolar hükümet binalarını hemen boşaltmak zorunda kalır ve üç renkli kadrolar zafer havası içinde eski yerlerine dönerdi. Ulusal Meclis, hükümeti düşürmeye karar verdi; hükümet de, Kurucu Meclisin daha uygununu bulamayacağı bir saldırı fırsatını kendi elleriyle sundu.

Hatırlanacağı gibi, Louis Bonaparte'ın köylüler için anlamı şuydu: Vergilere son! Cumhurbaşkanlığı koltuğunda henüz yalnızca altı gün oturmuştu ki, yedinci gün, yani 27 Aralık'ta, kabinesi, Geçici Hüküme-

72 Haiti ordusunun en yüksek rütbeli generali Faustin-Élie Soulouque (1782-1867), 1847 yılında ülkesinin devlet başkanlığına seçilmiş, 1849'da da kendisini "I. Faustin" adıyla imparator ilan etmişti. Soulouque, Fransız sömürgeciliğine ve köleciliğe karşı ayaklanan siyahların gerçekleştirdiği Haiti Devriminin (1791-1804) önderlerinden François-Dominique Toussaint Louverture'ün (1743-1803) izinden gittiğini iddia ediyordu. Louis Bonaparte da cumhurbaşkanı seçildikten sonra imparator olma hayalleri kurduğundan (1852'de bu amacına ulaşacaktı), "Fransız Soulouque'u" olarak anılıyor. *-çev.*

tin kaldırılmasına karar vermiş olduğu *tuz vergisinin yürürlükte tutulmasını* önerdi. Tuz vergisi, özellikle kır halkının gözünde, Fransa'nın eski mali sisteminin tüm kötülüklerini temsil etme ayrıcalığını şarap vergisiyle paylaşır. Barrot hükümeti, köylülerin seçtiği kişinin ağzına, seçmenlerinin canını "*Tuz vergisinin geri getirilmesi!*" sözünden daha fazla yakabilecek bir ifade yerleştiremezdi. Bonaparte, tuz vergisiyle birlikte, devrimci tuzunu yitirdi; köylü ayaklanmasının Napoleon'u bir sis katmanı gibi dağıldı ve geriye kralcı burjuva entrikasının büyük bilinmeyeninden başka bir şey kalmadı. Ve Barrot kabinesi, hayal kırıklığı yaratan bu son derece kaba eylemi cumhurbaşkanının hükümetinin ilk adımı hâline getirirken, ne yaptığını bilmiyor değildi.

Kurucu Meclis ise, hükümeti devirme ve köylüler tarafından seçilen kişinin karşısına köylü çıkarlarının temsilcisi olarak çıkma çifte fırsatının üzerine hırsla atıldı. Maliye bakanının önerisini reddetti, tuz vergisini eski düzeyinin üçte birine indirdi, böylelikle 560 milyonluk bütçe açığını yaklaşık 60 milyon artırdı ve bu *güvensizlik oyunun* ardından sakin bir şekilde hükümetin istifa etmesini bekledi. Çevresini saran yeni dünyayı ve kendi değişen konumunu neredeyse hiç kavrayamamıştı. Hükümetin arkasında cumhurbaşkanı, cumhurbaşkanının arkasında ise, oy sandığına Kurucu Meclise karşı 6 milyon güvensizlik oyu atmış olan 6 milyon insan duruyordu. Kurucu Meclis, kendisi hakkındaki güvensizlik oyunu ulusa geri verdi. Gülünesi bir değiş tokuş! Kurucu Meclis, oylarının kabul edilmesi zorunlu ödeme araçları olmaktan çıktığını unutmuştu. Tuz vergisinin reddedilmesi, Bonaparte ile hükümetinin Kurucu Meclisin "*icabına bakma*" kararını olgunlaştırmaktan başka bir sonuç doğurmadı. Kurucu Meclisin yaşamının ikinci yarısını tümüyle dolduran o uzun düello başladı. *29 Ocak*, 21 Mart ve 8 Mayıs, *journées*, yani bu bunalımın büyük günleri ve aynı zamanda *13 Haziran*'ın habercileridir.

Fransızlar, örneğin Louis Blanc, 29 Ocak'ı, anayasal bir çelişkinin ortaya çıkışı olarak yorumladı; bir taraftaki egemen, feshedilemez ve genel oy hakkının ürünü Kurucu Meclis ile diğer taraftaki kâğıt üzerinde meclise karşı sorumlu olan, gerçekte ise kendisi de genel oy hakkının ürünü olan ve ayrıca Kurucu Meclisin tek tek üyelerince paylaşılan ve yüz kez bölünen tüm oyları kendi kişiliğinde birleştiren, bunların da ötesinde, Kurucu Meclisin üzerinde yalnızca manevi bir güç olarak dolaştığı tüm yürütme gücünün mutlak sahibi durumundaki bir cumhurbaşkanı arasındaki çelişki... 29 Ocak'ın bu yorumunda, kürsüde, basın aracılığıyla ve kulüplerin içinde yürütülen mücadelenin dili ile gerçek içeriği ka-

rıştırılıyor. Louis Bonaparte ile Kurucu Ulusal Meclis arasındaki karşıtlık, yürütme gücü ile yasama gücü arasındaki bir karşıtlık değil, kurulu burjuva cumhuriyetinin kendisi ile kuruluşunun araçları, burjuvazinin devrimci hizbinin hırs dolu entrikaları ve ideolojik talepleri arasındaki karşıtlıktı; burjuva cumhuriyetini kurmuş olan bu hizip, kurulu cumhuriyetlerinin geri getirilmiş bir monarşi gibi göründüğünü şaşkınlık içinde fark etmişti ve zor kullanarak, kuruculuk dönemini kendi koşullarıyla, kendi yanılsamalarıyla, kendi diliyle ve kendi adamlarıyla ayakta tutmak ve olgun burjuva cumhuriyetinin tam ve kendine özgü biçimiyle ortaya çıkmasını engellemek istiyordu. Kurucu Ulusal Meclis nasıl kendi içine geri düşmüş olan Cavaignac'ı temsil ediyorduysa, Bonaparte da henüz kendisinden ayrılmamış olan Ulusal Yasama Meclisini, yani kurulu burjuva cumhuriyetinin ulusal meclisini temsil ediyordu.

Bonaparte'ın seçilmesi, ancak, *bir* adın yerine onun çok sayıdaki anlamlarının koyulmasıyla ve yeni Ulusal Meclis seçiminde tekrarlanmasıyla anlaşılabilir hâle gelebildi. 10 Aralık, eski meclisin görev süresini sona erdirmişti. Dolayısıyla, 29 Ocak'ta karşı karşıya gelenler, *aynı* cumhuriyetin cumhurbaşkanı ile ulusal meclisi değil, oluşma aşamasındaki cumhuriyetin ulusal meclisi ile olmuş cumhuriyetin cumhurbaşkanıydı; bu iki güç, cumhuriyetin yaşam sürecinin çok farklı dönemlerini temsil ediyordu; bir tarafta, cumhuriyeti ilan etmeyi, onu devrimci proletaryanın elinden sokak savaşıyla ve terörle koparmayı ve anayasada cumhuriyetin ideal özelliklerini tarif etmeyi başarabilecek tek güç olan burjuvazinin cumhuriyetçi küçük hizbi, diğer tarafta ise, bu kurulu burjuva cumhuriyetinde tek başına egemen olmayı, anayasayı ideolojik unsurlarından arındırmayı ve yasamasıyla ve devlet idaresiyle proletaryanın köleleştirilmesinin zorunlu koşullarını hayata geçirmeyi başarabilecek tek güç olan burjuvazinin bütün o kralcı yığını vardı.

29 Ocak'ta kopan fırtına, unsurlarını tüm Ocak ayı boyunca topladı. Kurucu Meclis, güvensizlik oyuyla Barrot hükümetini istifaya zorlamak istiyordu. Buna karşılık Barrot hükümeti de Kurucu Meclise, kendi kendisine kesin bir güvensizlik oyu vermesini, intihar kararı almasını, *kendisini dağıttığını* ilan etmesini önerdi. En silik milletvekillerinden Rateau, hükümetin emriyle 6 Ocak'ta bu önergeyi Kurucu Meclise sundu; aynı Kurucu Meclis, daha Ağustos ayında, anayasaya dayalı, onu tamamlayacak olan bir dizi yasayı çıkarmadan kendisini dağıtmamaya karar vermişti. Bakan Fould, dürüstçe, Kurucu Meclisin dağıtılmasının "*sarsılmış olan mali itibarın yeniden kazanılması*" için gerekli olduğunu açıkladı. Kurucu Meclis, geçici dönemi uzatarak ve Barrot üzerin-

den Bonaparte'ı ve Bonaparte üzerinden de kurulu cumhuriyeti yeniden tartışmalı hâle getirerek, mali itibarı sarsmıyor muydu? Olimpos'lu Barrot, cumhuriyetçilerin daha önce on ay geciktirdiği ve sonunda elde etmiş olduğu başbakanlığın zevkini daha iki hafta bile yaşamamışken bu görevin bir kez daha elinden alınabileceği düşüncesiyle öfkeli bir Roland'a[73] dönüşen Barrot, bu sefil meclise zorbalardan çok daha zorbaca davrandı. En yumuşak sözü, "bu meclisin hiçbir geleceği olamaz" şeklindeydi. Gerçekten de, meclis, artık yalnızca geçmişi temsil ediyordu. Alaycı bir şekilde, "meclisin, cumhuriyeti, sağlamlaşması için gerekli olan kurumlarla çevreleme yeteneğine sahip olmadığını" ekliyordu. Gerçekten de değildi! Mutlak proletarya karşıtlığının sona ermesiyle eş zamanlı olarak meclisin burjuva kararlılığı da kırılınıştı ve kralcılarla karşıtlık, cumhuriyetçi taşkınlığını yeniden canlandırmıştı. Dolayısıyla, artık kavrayamadığı burjuva cumhuriyetini uygun kurumlarla sağlamlaştırma yeteneğinden iki kez yoksundu.

Rateau'nun önergesini sunduğu sırada hükümet ülke çapında bir *dilekçe fırtınasının* yaratılması çağrısında bulunmuştu ve her gün Fransa'nın her bir köşesinden Kurucu Meclisin kafasına *billet-doux* {aşk mektubu} balyaları fırlatılıyordu; bu mektuplarda, farklı keskinlikteki üsluplarla, meclisten kendisini *dağıtması* ve vasiyetini yazması isteniyordu. Kurucu Meclis ise, hayatta kalması talebini içeren karşı dilekçelerin gönderilmesi çağrısında bulundu. Bonaparte ile Cavaignac arasındaki seçim mücadelesi, Ulusal Meclisin dağıtılmasını isteyenler ile buna karşı çıkanlar arasındaki dilekçe mücadelesiyle yeniden canlanmıştı. Bu dilekçeler, 10 Aralık'ın gecikmiş yorumları olmalıydı. Söz konusu çalkantı bütün bir Ocak ayı boyunca sürdü.

Kurucu Meclis ile cumhurbaşkanı arasındaki çatışmada, meclis, ona kaynaklık eden genel seçimlere başvuramazdı, çünkü karşısına genel oy hakkı çıkarılıyordu. Kurallara uygun herhangi bir güce yaslanamazdı, çünkü yasal güce karşı yürütülen mücadele söz konusuydu. 6 Ocak'ta ve 26 Ocak'ta yeniden denemiş olmasına karşın, hükümeti güvensizlik oyuyla düşüremiyordu, çünkü hükümet ondan güven talep etmiyordu. Geriye kalan tek olasılık, *ayaklanma* olasılığıydı. Ayaklanmanın savaş güçleri, *Ulusal Muhafızın cumhuriyetçi kesimi*, *Gezici Muhafız* ve devrimci proletaryanın merkezleri, yani *kulüp*lerdi. Haziran'dan önce *ulusal atölyelerin* devrimci proletaryanın örgütlü savaş gücünü oluşturması örneğinde olduğu gibi, Haziran günlerinin kahramanları olan Gezici

73 Frankların ve Lombardların Kralı, Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu'nun kurucusu Charlemagne'ın (Şarlman) efsanevi baş şövalyesi. *-çev.*

Muhafızlar da, Aralık'ta, burjuvazinin cumhuriyetçi kesiminin örgütlü savaş gücünü oluşturuyordu. Kurucu Meclisin Yürütme Kurulu, proletaryanın katlanılmaz hâle gelen taleplerinden kurtulmak zorunda kaldığında vahşi saldırısını nasıl ulusal atölyelere yönelttiyse, Bonaparte hükümeti de, burjuvazinin devrimci hizbinin katlanılmaz hâle gelen taleplerinden kurtulmak zorunda kaldığında, saldırısını Gezici Muhafıza yöneltti. *Gezici Muhafızın dağıtılmasını* emretti. Bunların bir yarısı işten çıkarıldı ve sokağa atıldı, diğer yarısı için demokratik örgütlenmenin yerine monarşik bir örgütlenme getirildi ve ücretleri de düzenli ordu birliklerindeki olağan ücret düzeyine indirildi. Gezici Muhafız, Haziran isyancılarının durumuna düşmüştü ve gazeteler her gün, Gezici Muhafızların Haziran'daki suçlarını kabul ettiği ve proletaryadan af dilediği *açık itiraflarını* yayımlıyordu.

Ya *kulüpler*? Kurucu Meclisin Barrot üzerinden cumhurbaşkanını, cumhurbaşkanı üzerinden kurulu burjuva cumhuriyetini ve kurulu burjuva cumhuriyeti üzerinden genel olarak burjuva cumhuriyetini tartışmaya açtığı andan itibaren, eldeki cumhuriyeti yıkmak ve onu zorla bir geriye dönüş sürecine sokarak kendi sınıf çıkarlarının ve ilkelerinin cumhuriyeti olarak yeniden biçimlendirmek isteyen tüm taraflar, Şubat cumhuriyetinin tüm kurucu unsurları, zorunlu olarak onun çevresinde sıralandı. Gerçekleşmiş olan şeylerin gerçekleşmediği duruma dönüldü, devrimci hareketin kristalleşmiş biçimleri yine sıvılaştı, uğruna mücadele edilmiş cumhuriyet yine belirsiz ve her partinin belirleme hakkını kendine sakladığı Şubat günleri cumhuriyetine dönüştü. Partiler, bir an için, Şubat'ın yanılsamalarını paylaşmadan Şubat'taki eski konumlarını yeniden aldı. Üç renkli *National* cumhuriyetçileri bir kez daha *Réforme*'un demokratik cumhuriyetçilerine yaslandı ve onları öncü savaşçılar olarak parlamenter mücadelenin ön saflarına itti. Demokratik cumhuriyetçiler yeniden sosyalist cumhuriyetçilere yaslandı (27 Ocak'ta kamuoyuna sunulan bir bildirge, uzlaştıklarını ve birleştiklerini ilan etti) ve kulüplerde ayaklanmalarının arka planını hazırladı. Hükümet yanlısı basın, üç renkli *National* cumhuriyetçilerini, haklı olarak, Haziran'ın yeniden ortaya çıkan isyancıları saydı. Kendilerini burjuva cumhuriyetinin tepesinde tutabilmek için burjuva cumhuriyetinin kendisini tartışmaya açıyorlardı. 26 Ocak'ta Bakan Faucher tarafından sunulan örgütlenme hakkıyla ilgili yasa tasarısının ilk paragrafında şu yazılıydı: "*Kulüpler yasaklanmıştır.*" Bu yasa tasarısının hemen ve ivedi bir konu olarak görüşmeye açılması için önerge verdi. Kurucu Meclis ivedilik önergesini reddetti ve Ledru-Rollin, 27 Ocak'ta, hükümetin

anayasayı ihlal etmekle suçlanması için 230 imzalı bir önerge sundu. Bu andan itibaren, babasının ölümünden sonra doğan *Montagne*'ın bunalım ne zaman doruğa çıksa kullandığı büyük devrimci koz, hükümetin suçlanması durumunda yargıçların, yani meclis çoğunluğunun aczinin düşüncesizce açığa çıkarılmış olacağı ya da suçlayıcının bu çoğunluğa yönelik etkisiz bir protestosu olarak kalacağı anlarda, hükümeti suçlamak oldu. Kendi adının ağırlığı altında ezilen zavallı *Montagne*!

Blanqui, Barbès, Raspail vb., 15 Mayıs'ta, Paris proletaryasının başında toplantı salonuna zorla girerek Kurucu Meclisi ortadan kaldırma girişiminde bulunmuştu. Barrot, ona kendi kendisini dağıtmasını dayatmak ve toplantı salonunu kapatmak isteyerek, aynı meclise manevi bir 15 Mayıs hazırladı. Yine aynı meclis, Barrot'yu, Mayıs'ta suçlananlara yönelik *enquête*'i {soruşturmayı} yürütmekle görevlendirmişti; ve şimdi, meclisin karşısına kralcı Blanqui gibi çıktığı bu anda, meclis ona karşı kulüplerde, devrimci proleterler arasında, Blanqui'nin partisinde müttefikler ararken, tam bu anda, acımasız Barrot, Mayıs tutuklularının jürili mahkemeden alınarak *National* partisi tarafından icat edilen yüksek mahkemeye, yani *Haute Cour*'a {Yüce Divana} aktarılması önergesiyle, meclise işkence ediyordu. Bir bakanlık koltuğuyla ilgili korkusu uyarıldığında Barrot gibi birinin kafasından Beaumarchais'ye yakışacak espriler çıkarabilmesi dikkat çekici! Ulusal Meclis uzun süre yalpaladıktan sonra önergeyi kabul etti. Mayıs kalkışmacıları karşısında normal karakterine geri döndü.

Kurucu Meclisin cumhurbaşkanına ve bakanlara karşı *ayaklanmaya* zorlandığı sırada, cumhurbaşkanı ve hükümet de, Kurucu Meclise karşı bir darbe yapmaya zorlanıyordu, çünkü, onu dağıtmak için ellerinde yasal dayanak bulunmuyordu. Ama Kurucu Meclis anayasanın anasıydı ve anayasa da cumhurbaşkanının anasıydı. Cumhurbaşkanı, darbeyle, anayasayı yırtar ve cumhuriyete özgü yasal hakkını iptal ederdi. O zaman imparatorluğa özgü yasal hakkını öne çıkarmak zorunda kalırdı; ama imparatorluğa özgü yasal hak Orleans'cıların yasal hakkını uyandırır ve her ikisi de Meşruiyetçilerin yasal hakkı karşısında soluk kalırdı. Orleans'cı partinin Şubat'ın kaybedeninden ve Bonaparte'ın 10 Aralık'ın kazananından başka bir şey olmadığı, ikisinin de, cumhuriyetçi gaspın karşısına, gasp edilmiş monarşik haklardan başka bir şeyle çıkamayacağı bir anda, yasal cumhuriyetin düşüşü, yalnızca en uzak karşı kutbunu, yani Meşruiyetçi monarşiyi yukarıya fırlatabilirdi. O anın avantajlarının bilincinde olan Meşruiyetçiler, gün ışığında komplo kuruyordu. General

Changarnier'de kendi *Monk*'larını bulmayı umabiliyorlardı.[74] Onların kulüplerinde, *beyaz monarşi*nin gelişi, tıpkı proleter kulüplerinde *kızıl cumhuriyet* için yapıldığı gibi, açıkça ilan ediliyordu.

Hükümet, başarılı bir şekilde bastırılan bir ayaklanma sayesinde tüm güçlüklerden kurtulabilirdi. "Yasallık bizi öldürüyor" diye haykırdı Odilon Barrot. Bir ayaklanma, Kurucu Meclisi *salut public* {kamu esenliği} adına dağıtma, anayasayı anayasa yararına ihlal etme olanağını sağlardı. Odilon Barrot'nun Ulusal Meclisteki kaba davranışları, kulüplerin dağıtılması önergesi, üç renkli 50 valinin gürültülü bir şekilde görevden alınarak yerlerine kralcıların getirilmesi, Gezici Muhafızın dağıtılması, komutanlarına Changarnier tarafından kötü davranılması, Guizot döneminde bile çekilmez bir profesör olan Lerminier'nin görevine iade edilmesi, Meşruiyetçi böbürlenmelere katlanılması; bunların her biri, bir ayaklanma kışkırtmasıydı. Ama ayaklanma sessizliğini korudu. İşaretini hükümetten değil Kurucu Meclisten bekliyordu.

Sonunda, Rateau'ya ait önergenin kesin olarak reddedilmesi için Mathieu'nün (*de la Drôme* {Drôme'lu}) verdiği önergenin oylanacağı gün olan 29 Ocak geldi. O gün, Meşruiyetçiler, Orleans'cılar, Bonapartistler, Gezici Muhafız, *Montagne*, kulüpler, herkes, görünüşteki düşmana karşı olduğu kadar görünüşteki müttefike karşı da komplo kuruyordu. Bonaparte, at üzerinde, Concorde Meydanı'nda askerlerin bir bölümünü denetledi; Changarnier gösterişli bir şekilde stratejik manevralar gerçekleştirir gibi yaptı; Kurucu Meclis, toplantı binasını askerî işgal altında buldu. Kesişen tüm umutların, korkuların, beklentilerin, heyecanların, gerilimlerin ve komploların merkezindeki aslan yürekli meclis, dünya ruhuna {*Weltgeist*} her zamankinden daha fazla yaklaştığında, bir an bile duraksamadı. Kendi silahını kullanmaktan korkmakla kalmayıp, düşmanının silahlarının başına bir şey gelmemesinden de kendisini sorumlu tutan savaşçıya benziyordu. Ölümü hiçe sayarak kendi idam kararını imzaladı ve Rateau'nun önergesinin kesin olarak reddedilmesini reddetti. Kendisi sıkıyönetim altındayken, geçmişte ancak Paris'teki sıkıyönetim sayesinde gerçekleştirilebilmiş olan bir kuruculuk faaliyetine sınırlar getirdi. Ertesi gün, hükümetin 29 Ocak'ta onda yarattığı korku hakkında bir *enquête* {soruşturma} açarak, öcünü kendisine yakışır şekilde aldı. *Montagne*, bu büyük entrika komedisinde *National* partisinin kendisini savaş çığırtkanı olarak kullanmasına izin vererek, devrimci enerjiden ve siyasal kavrayıştan yoksun olduğunu kanıtladı.

74 İngiliz generali George Monk 1660'ta kendisine bağlı hükümet birliklerinin yardımıyla Stuart hanedanının yeniden tahta çıkmasını sağlamıştı. -*Almanca ed.*

National partisi, burjuva cumhuriyetinin ortaya çıkış dönemindeki egemenlik tekelini kurulu cumhuriyette sürdürmeye yönelik son denemesini yapmıştı. Başarısız oldu.

Ocak bunalımı, Kurucu Meclisin varlığıyla ilgiliydi, 21 Mart bunalımı ise anayasanın varlığıyla; ilki, *National* partisinin kadrolarıyla ilgiliydi, ikincisi ise idealiyle. Saygın cumhuriyetçilerin, ideolojilerinin verdiği gururu, iktidar gücünün dünyevi hazzına göre daha ucuza bıraktığını göstermek gerekmiyor.

21 Mart'ta, Ulusal Meclisin gündeminde, Faucher'nin örgütlenme hakkını hedef alan yasa tasarısı vardı: *Kulüplerin yasaklanması*. Anayasanın 8. maddesi tüm Fransızların örgütlenme hakkını güvence altına alır. Dolayısıyla, kulüplerin yasaklanması, anayasanın kesin olarak ihlal edilmesi demekti ve Kurucu Meclisten, kendi kutsal varlığına yönelik saygısızlığı kutsaması isteniyordu. Ama kulüpler, devrimci proletaryanın toplanma noktaları, komplo kurma mekânlarıydı. İşçilerin burjuvalarına karşı birleşmesini Ulusal Meclisin kendisi yasaklamıştı. Kulüpler, tüm burjuva sınıfına karşı tüm işçi sınıfının bir koalisyonundan, burjuva devletine karşı bir işçi devletinin kurulmasından başka neydi ki? Bunların hepsi, proletaryanın kurucu meclisleri ve ayaklanmanın savaşa hazır ordu birlikleri değil miydi? Anayasanın ilk kurması gereken şey burjuvazinin egemenliğiydi. Dolayısıyla, anayasa, örgütlenme hakkından, hiç kuşku yok ki, yalnızca burjuvazinin egemenliğiyle, yani burjuva düzeniyle uyumlu örgütleri anlayabilirdi. Teoriye uygunluk adına kendisini evrensel biçimde ifade etmiş olsa bile, iktidarın ve Ulusal Meclisin görevi, özel durumlarda onu yorumlamak ve uygulamak değil miydi? Ve cumhuriyetin tarih öncesi döneminde kulüpler sıkıyönetim tarafından fiilen yasaklanmış olduğuna göre, düzenlenmiş, kurulu cumhuriyette yasa tarafından yasaklanmaları zorunlu değil miydi? Üç renkli cumhuriyetçilerin elinde, anayasadaki coşkulu ifadeler dışında, anayasanın bu kuru yorumunun karşısına çıkarılacak bir şey bulunmuyordu. Bunların, aralarında Pagnerre, Duclerc vb.'nin de bulunduğu bir bölümü, hükümet lehine oy kullanarak çoğunluğu elde etmesini sağladı. Başlarında Başmelek Cavaignac ile Kilise Babası Marrast'nın bulunduğu diğerleri, kulüplerin yasaklanmasıyla ilgili madde geçtikten sonra, Ledru-Rollin ve *Montagne* ile birlikte özel bir toplantı salonuna çekildi "ve bir görüşme yaptı". Ulusal Meclis felç olmuş, karar almak için gerekli oy sayısından yoksun kalmıştı. Toplantı salonundaki Bay Crémieux, izledikleri yolun doğrudan doğruya sokağa götüreceğini ve artık 1848'in Şubat ayında değil 1849'un Mart ayında olduklarını tam zamanında hatırlattı.

Birdenbire aydınlanan *National* partisi Ulusal Meclisin toplantı salonuna geri döndü; onun peşinden de, sürekli olarak devrimci tutkularının acısını çeken, aynı süreklilikle anayasal olanaklar yakalayan, kendisini devrimci proletaryanın önünden çok burjuva cumhuriyetçilerinin arkasında huzurlu hisseden ve bir kez daha aldatılan *Montagne* gitti. Komedi bu şekilde oynandı. Ve anayasada anlatılmak istenenleri hayata geçirmenin tek uygun yolunun anayasa metnini ihlal etmek olduğuna Kurucu Meclisin kendisi karar verdi.

Halledilecek tek bir konu kalmıştı: Kurulu cumhuriyetin Avrupa devrimiyle ilişkisi, yani *dış politikası*. 8 Mayıs 1849'da, birkaç günlük ömrü kalmış olan Kurucu Mecliste alışılmadık bir heyecan hüküm sürüyordu. Gündemde Fransız ordusunun Roma'ya saldırısı, Romalılar tarafından püskürtülmesi, ordunun siyasal alçaklığı ile askerî rezilliği, Roma Cumhuriyeti'nin[75] Fransız Cumhuriyeti tarafından arkadan vurulması, ikinci Bonaparte'ın birinci İtalya seferi vardı. *Montagne* bir kez daha büyük kozunu oynamış, Ledru-Rollin, hükümetin ve bu kez aynı zamanda Bonaparte'ın anayasayı ihlal etmiş olduğuna ilişkin beklenen suçlama önergesini başkanın masasına bırakmıştı.

8 Mayıs'ın nedeni sonradan 13 Mayıs'ın nedeni olarak yeniden ortaya çıktı. Biz, Roma seferi üzerinde duralım.

Cavaignac, daha 1848'in Kasım ayının ortalarında papayı[76] koruma altına almak, onu bir gemiye bindirmek ve Fransa'ya getirmek için Civitavecchia'ya bir savaş filosu göndermişti. Papa, saygın cumhuriyeti kutsayacak ve Cavaignac'ın cumhurbaşkanı seçilmesini sağlayacaktı. Cavaignac, papayla din adamlarını, din adamlarıyla köylüleri ve köylülerle de cumhurbaşkanlığını avlamak istiyordu. Cavaignac'ın ilk amacı seçim reklamı olan seferi, aynı zamanda Roma Devrimine yönelik bir protesto ve bir tehditti. Nüve hâlinde, Fransa'nın papa lehine müdahalesini barındırıyordu.

Papa için Avusturya ve Napoli ile birlikte Roma Cumhuriyeti'ne müdahale etme kararı, Bonaparte'ın bakanlar kurulunun 23 Aralık'taki ilk toplantısında alındı. Falloux'nun hükümette bulunması, papanın Roma'da ve üstelik papanın Roma'sında bulunması demekti. Köylülerin cumhurbaşkanı olmak için Bonaparte'ın papaya gereksinimi kalmamıştı, ama cumhurbaşkanının köylülerini elde tutmak için papanın korunmasına gereksinim duyuyordu. Her şeye kolayca inanmaları sayesinde

75 İtalya'nın bağımsızlığı ve birliği için mücadele eden devrimciler tarafından 8 Şubat 1849'da kurulan ve papanın iktidarına (kısa süreli olarak) son veren devlet. *-çev.*

76 Papa IX. Pius. *-çev.*

cumhurbaşkanı olmuştu. İnançlarını yitirdiklerinde her şeye kolayca inanma özelliklerini ve papayı yitirdiklerinde inançlarını yitiriyorlardı. Ve Bonaparte adına hüküm süren Orleans'cılar ve Meşruiyetçiler koalisyonu! Kralı geri getirmeden önce, kralı kutsayan gücün geri getirilmesi zorunluydu. Bunların kralcılıkları bir yana; papanın dünyevi egemenliğinin hüküm sürdüğü eski Roma olmadan papa, papa olmadan Katoliklik, Katoliklik olmadan Fransız dini olmazdı ve eğer din olmasaydı, eski Fransız toplumu ne duruma düşerdi? Köylünün göksel mülkler üzerindeki ipoteği, burjuvazinin köylü mülkleri üzerindeki ipoteğinin güvencesidir. Dolayısıyla, Roma Devrimi, mülkiyeti, burjuva düzenini hedef alan, Haziran Devrimi kadar korkunç bir saldırıydı. Fransa'da yeniden kurulmuş olan burjuva egemenliği, Roma'da papanın egemenliğinin geri getirilmesini gerektiriyordu. Son olarak, Romalı devrimcilere vurmak, Fransız devrimcilerinin müttefiklerine vurmak demekti; kurulu Fransız cumhuriyetindeki karşı-devrimci sınıfların ittifakına, kaçınılmaz olarak, Fransız cumhuriyetinin Kutsal İttifak ile, Napoli ve Avusturya ile ittifakı eklendi. 23 Aralık tarihli bakanlar kurulu kararı Kurucu Meclis için bir sır değildi. Ledru-Rollin daha 8 Ocak'ta bu karar nedeniyle hükümetin yanıtlaması için bir soru önergesi vermiş, hükümet kararı inkâr etmiş, Ulusal Meclis gündemdeki konuları görüşmeye geçmişti. Ulusal Meclis, hükümetin sözüne güvenmiş miydi? Bütün bir Ocak ayını hükümete güvensizlik oyları vererek geçirdiğini biliyoruz. Ama hükümetin rolü yalan söylemekse, meclisin rolü de onun yalanına inanmış gibi yaparak cumhuriyetçi *dehors*'u {görüntüyü} kurtarmaktı.

Bu arada Piemonte yenilgiye uğratılmış, Carlo Alberto[77] tahttan çekilmiş, Avusturya ordusu Fransa'nın kapılarına dayanmıştı. Ledru-Rollin sert bir soru önergesi verdi. Hükümet, kendisinin Kuzey İtalya'da yalnızca Cavaignac'ın siyasetini, Cavaignac'ın da yalnızca Geçici Hükümetin, yani Ledru-Rollin'ın siyasetini sürdürdüğünü kanıtladı. Hatta bu kez Ulusal Meclisten bir güvenoyu elde etti ve Sardinya bölgesinin bütünlüğü ile Roma sorunu hakkında Avusturya'yla yürütülen barışçıl görüşmeleri desteklemek amacıyla Yukarı İtalya'daki uygun bir noktayı geçici olarak işgal etme yetkisini aldı. Bilindiği üzere İtalya'nın kaderi Kuzey İtalya'daki savaş alanlarında belirlenir. Bu nedenle, ya Lombardiya ve Piemonte ile birlikte Roma da düşürülür ya da Fransa, Avusturya'ya ve dolayısıyla Avrupa karşı-devrimine savaş açmak zorunda kalırdı. Yoksa Ulusal Meclis birdenbire Barrot hükümetini eski Kamu Esenliği

77 1831-1849 döneminin Sardinya-Piemonte kralı. *-çev.*

Komitesi[78] ile bir tutmaya mı başlamıştı? Ya da kendisini Konvansiyonla mı bir tutuyordu? Öyleyse, Yukarı İtalya'daki bir noktanın askerî olarak işgal edilmesinin nedeni neydi? Bu saydam peçenin altında Roma seferi gizleniyordu.

14 Nisan'da 14 000 adam Oudinot'nun komutası altında Civitavecchia'ya doğru gemilerle yola çıktı, 16 Nisan'da Ulusal Meclis bir müdahale filosunun üç ay boyunca Akdeniz'de tutulması için hükümete 1 200 000 franklık bir kredinin açılmasını onayladı. Böylece, Avusturya'ya müdahale etmesine izin verirmiş gibi görünürken, hükümete Roma'ya müdahalenin tüm araçlarını sağladı. Hükümetin yaptıklarını görmüyor, yalnızca söylediklerini dinliyordu. Böylesi bir inanç İsrail'de bile görülmemişti; Kurucu Meclis, kurulu cumhuriyetin yapmak zorunda olduklarını bilme izninin bulunmadığı bir duruma düşmüştü.

Sonunda, 8 Mayıs'ta komedinin son sahnesi oynandı; Kurucu Meclis, hükümetten, İtalya seferini ilk amacına yeniden yöneltmek için en hızlı şekilde önlem almasını istedi. Bonaparte aynı akşam *Moniteur*'de Oudinot'dan en büyük övgülerle söz ettiği bir mektup yayımlattı. 11 Mayıs'ta Ulusal Meclis aynı Bonaparte ile hükümeti hakkındaki suçlama önergesini reddetti. Bu yalan perdesini yırtacağına, Fouquier-Tinville[79] rolünü oynamak için bu parlamento komedisini trajik sayan *Montagne*, Konvansiyonun ödünç alınmış aslan derisinin altında, doğuştan gelen küçük burjuva dana postuna ihanet etmedi!

Kurucu Meclisin yaşamının son yarısı şöyle özetlenebilir: 29 Ocak'ta, burjuvazinin kralcı hiziplerinin, kendisi tarafından kurulan cumhuriyetin doğal üstleri olduğunu, 21 Mart'ta, anayasanın ihlal edilmesinin onun hayata geçirilmesi demek olduğunu ve 11 Mayıs'ta, Fransız cumhuriyetinin savaş hâlindeki halklarla kurduğu ve görkemli bir şekilde ilan edilen pasif ittifakının, Avrupa karşı-devrimiyle aktif ittifak anlamına geldiğini itiraf eder.

Bu sefil meclis, doğum yıldönümü olan 4 Mayıs'tan iki gün önce, Haziran isyancılarının affedilmesine yönelik önergeyi reddederek kendisini tatmin ettikten sonra sahneden çekildi. İktidarı parçalanmış, halkın

78 *Comité de salut public*: 1789 Fransız Devrimi sonrasında, Avrupa'daki karşı-devrimci güçlerle savaş yürütülen ve içeride iktisadi sıkıntıların yaşandığı bir dönemde Fransız yasama meclisi (Ulusal) Konvansiyon (*Convention nationale*) tarafından Nisan 1793'te kurulan, devrimin en ilerici kanadını oluşturan Jakobenlerin iktidar döneminde (Haziran 1793-Temmuz 1794) yürütme gücünü elinde toplayan komite. *–çev.*

79 Konvansiyon tarafından Mart 1793'te kurulan Devrim Mahkemesi'nin (*Tribunal révolutionnaire*) savcısı; Jakobenlerin iktidardan düşmesinin ardından 1795'te idam edildi. *–çev.*

ölesiye nefret ettiği, geriye itilmiş, kötü davranılan, aracı olduğu burjuvazi tarafından aşağılanarak kenara atılmış, yaşamının ikinci yarısında ilkini inkâr etmek zorunda bırakılmış, cumhuriyetçi yanılsamalarından yoksun kalmış, geçmişte büyük bir şey yaratmamış, gelecekten hiçbir umudu bulunmayan, canlı bedeni parça parça ölen meclis, kendi cesedini artık yalnızca, Haziran zaferini sürekli yeniden hatırlayıp sonrasında da yeniden yaşayarak, lanetlenmiş olanları sürekli yeniden lanetleme yoluyla kendisini doğrulayarak canlandırabiliyordu. Haziran isyancılarının kanıyla beslenmiş olan vampir!

Miras olarak, Haziran ayaklanmasının masraflarıyla, tuz vergisinin iptal edilmesiyle, zenci köleliğinin kaldırılması için plantasyon sahiplerine ödenen tazminatlarla, Roma seferinin masraflarıyla ve şarap vergisinin iptal edilmesiyle büyüyen bütçe açığını bıraktı; son nefesini vermeden hemen önce şarap vergisinin kaldırılmasını kararlaştırırken, gülmekte olan mirasçılarına lekeleyici bir namus borcu yüklediği için mutlu olan kötü niyetli bir ihtiyar gibiydi.

Mart ayının başından itibaren, *Ulusal Yasama Meclisi* için seçim propagandaları başlamıştı. Karşı karşıya gelen iki ana grup, *Düzen Partisi* {*Parti de l'Ordre*} ile *demokrat-sosyalist* ya da *kızıl partiydi*. Bu ikisinin arasında *Anayasanın Dostları* vardı; *National*'in üç renkli cumhuriyetçileri bu isim altında bir parti gibi görünmeye çalışıyordu. *Düzen Partisi*, Haziran günlerinin hemen ardından kurulmuştu; ama varlığı, yani *Orleans'cılar ile Meşruiyetçilerin bir partide koalisyon kurdukları* sırrı, ancak, 10 Aralık sayesinde *National* kliğini, yani burjuva cumhuriyetçilerini kovabildiklerinde açığa çıktı. Burjuva sınıfı, iktidar tekelini dönüşümlü olarak ellerinde tutmuş olan iki büyük kesime ayrılıyordu: *restore edilmiş monarşi* döneminde iktidarda olan *büyük toprak sahipleri* ile *Temmuz Monarşisi* döneminde iktidarda olan *mali aristokrasi* ve *sanayi burjuvazisi*. Bu kesimlerden birinin çıkarlarının ağır bastığı krallığın adı *Bourbon*, diğerinin çıkarlarının ağır bastığı krallığın adı *Orléans*'dı; *adsız cumhuriyet krallığı*, her iki kesimin, aralarındaki rekabetten vazgeçmeden iktidarı eşit şekilde paylaşarak ortak sınıf çıkarlarını koruyabildikleri tek biçimdi. Burjuva cumhuriyeti, tüm burjuva sınıfının tamamlanmış ve saf hâliyle ortaya çıkmış egemenliğinden başka bir şey olamazdı; öyleyse, bu cumhuriyet, Orleans'cıların Meşruiyetçilerle tam hâle gelen ya da Meşruiyetçilerin Orleans'cılarla tam hâle gelen egemenliğinden, yani *Restorasyon ile Temmuz Monarşisinin sentezinden* başka bir şey olabilir miydi? *National*'in burjuva cumhuriyetçileri, sınıflarının ekonomik temellere dayanan büyük kesimlerinden hiçbirini temsil etmiyordu. Tek

anlamları ve tarihsel iddiaları, monarşi döneminde, yalnızca kendi *ayrı* rejimlerini tanıyan her iki burjuva kesimine karşı, burjuva sınıfının genel rejimini, yani idealize ettikleri ve antik arabesk süslemelerle bezedikleri, ama her şeyden önce kendi kliklerinin iktidarını sağlayacağını umdukları *adsız cumhuriyet krallığını* savunmuş olmalarıydı. *National* partisi, kurduğu cumhuriyetin tepesinde koalisyon hâlindeki kralcıları gördüğünde kendi aklından kuşkuya düştüyse, kralcılar da, birleşik egemenlikleri olgusu hakkında daha az yanılmadı. Her iki hizip de kendi başlarına ele alındıklarında kralcıysa, kimyasal birleşmelerinin ürününün ister istemez *cumhuriyetçi* olmak, beyaz monarşi ile mavi monarşinin kendilerini üç renkli cumhuriyette nötrleştirmek zorunda olduğunu kavramıyorlardı. Düzen Partisi'ni oluşturan hiziplerin her biri, devrimci proletaryayla ve giderek daha büyük bir bölümü proletaryanın çevresinde toplanan geçiş sınıflarıyla karşıtlıkları nedeniyle kuvvetlerini birleştirmek ve bu birleşik kuvvetin örgütlenmesini korumak zorunda olduğundan, diğer burjuva hizbinin restorasyon ve üstünlük kurma arzuları karşısında, ortak egemenliği, yani burjuva egemenliğinin *cumhuriyetçi biçimini* savunmak zorundaydı. Böylece, başlangıçta hemen gerçekleşecek bir restorasyona inanan, sonrasında ağızlarından köpükler saçarak ve en ağır küfürleri yönelterek cumhuriyetçi biçimi koruyan kralcıların, sonuçta, birbirlerine yalnızca cumhuriyet içinde katlanabileceklerini kabul ettiklerini ve restorasyonu belirsiz bir tarihe ertelediklerini görüyoruz. Birleşik egemenlikten yararlanmaları her iki hizbi de güçlendiriyor ve diğer hizbe boyun eğmek, yani monarşiyi geri getirmek konusunda onları daha aciz ve isteksiz kılıyordu.

Düzen Partisi, seçim programında, doğrudan doğruya, burjuva sınıfının egemenliğini, yani bu sınıfın egemenliğini sürdürmesinin temel koşulları olan *mülkiyetin*, *ailenin*, *dinin* ve *düzenin* korunacağını ilan etti! Kuşkusuz, kendi sınıfsal egemenliğini uygarlığın egemenliği, sınıfsal egemenliğinin koşullarını da maddi üretimin ve bundan kaynaklanan toplumsal ilişki biçimlerinin zorunlu koşulları olarak sunuyordu. Düzen Partisi'nin emrinde muazzam para kaynakları vardı, örgütlerini Fransa'nın her yanına yaymıştı, eski toplumun tüm ideologlarını maaşa bağlamıştı, mevcut iktidarın gücü onun elinin altındaydı, devrimci hareketten henüz uzak duran ve mülkiyetin yüksek rütbeli savunucularını kendi küçük mülklerinin ve küçük önyargılarının doğal temsilcileri olarak gören bütün bir küçük burjuvalar ve köylüler yığınının içinde, ücret ödemediği bir vasallar ordusuna sahipti; ülkenin her yanında sayısız küçük kralla temsil edilen bu parti, adaylarının reddedilmesini bir

ayaklanma sayarak cezalandırabilir, isyancı işçileri, kendisine karşı çıkan tarım işçilerini, hizmetçileri, tezgâhtarları, demiryolu memurlarını, sekreterleri, burjuva düzeni içinde kendisine bağlı olan tüm görevlileri işten çıkarabilirdi. Son olarak, bazı yerlerde, 10 Aralık Bonaparte'ının mucizevi güçlerini göstermesini cumhuriyetçi Kurucu Meclisin engellediği yanılsamasını ayakta tutabilmişti. Düzen Partisi'nden söz ederken Bonapartistleri anmadık. Bunlar, burjuva sınıfının ciddiye alınabilecek bir hizbi değil, yaşlı, boş inançlı malullerle genç, inançsız maceracıların bir toplamıydı. – Düzen Partisi seçimleri kazandı ve Yasama Meclisine büyük bir çoğunluk gönderdi.

Küçük burjuvazinin ve köylü sınıfının devrimcileşmiş olan kesimleri, koalisyon hâlindeki karşı-devrimci burjuva sınıfı karşısında, doğal olarak, devrimci çıkarların yüksek rütbeli temsilcileriyle, yani devrimci proletaryayla birleşmek zorundaydı. Küçük burjuvazinin meclisteki demokrat sözcülerinin, yani *Montagne*'ın, parlamenter yenilgiler aracılığıyla proletaryanın sosyalist sözcülerine doğru; meclis dışındaki gerçek küçük burjuvazinin de, *concordats à l'amiable* {dostça anlaşmalar}, burjuvazinin çıkarlarının vahşice dayatılması ve iflaslar aracılığıyla gerçek proleterlere doğru nasıl itildiğini gördük. 27 Ocak'ta uzlaşmalarını kutlayan *Montagne* ile sosyalistler, 1849'daki büyük Şubat şöleninde birlik anlaşmalarını yeniledi. Sosyal parti ile demokrat parti, yani işçilerin partisi ile küçük burjuvaların partisi, *sosyal demokrat parti*de, yani *kızıl* partide birleşti.

Haziran günlerini izleyen şiddetli acı nedeniyle bir an felç geçiren Fransız cumhuriyeti, sıkıyönetimin kaldırılmasından, 19 Ekim'den beri, peş peşe bir dizi büyük heyecan yaşamıştı. Önce cumhurbaşkanlığı mücadelesi; ardından cumhurbaşkanının Kurucu Meclisle mücadelesi; kulüplerle ilgili mücadele; proletaryanın gerçek devrimcilerini, cumhurbaşkanının, koalisyon hâlindeki kralcıların, saygın cumhuriyetçilerin, demokrat *Montagne*'ın, proletaryanın sosyalist doktrincilerinin küçük cüsselerinin karşısında, toplumun yüzeyine yalnızca bir tufanın bırakabileceği ya da ancak toplumsal bir tufanın öncesinde ortaya çıkabilecek türden, tarih öncesi döneme ait devler gibi gösteren Bourges davası;[80]

80 15 Mayıs 1848 olaylarına katılanların hükümete karşı komplo kurma suçlamasıyla yargılandığı dava. Bourges kentinde düzenlenen duruşmalarda proletaryanın temsilcileri (Blanqui, Barbès) ile *Montagne* üyelerinin bir bölümü yargılandı. Barbès, Albert, Deflotte, Sobrier ve Raspail sürgün cezasına çarptırıldı. Gıyaben yargılanan Louis Blanc, Caussidière, Laviron ve Huber'e de aynı ceza verildi. Blanqui ise on yıllık hücre hapsine mahkûm edildi. Hastalığı nedeniyle bu süre içinde öleceği umulmuştu. –*Fransızca ed.*

seçim propagandası; Bréa'nın katillerinin[81] idamı; birbirlerini izleyen basın davaları; hükümetin {siyasi} şölenlere polis zoruyla müdahaleleri; kralcıların utanmazca provokasyonları; Louis Blanc ile Caussidière'in resimlerinin teşhir direklerine asılması;[82] kurulu cumhuriyet ile Kurucu Meclis arasında yürütülen ve devrimi her an çıkış noktasına geri iten, her an kazananı kaybedene ve kaybedeni kazanana çeviren ve partilerle sınıfların konumlarını, anlaşmazlıklarını ve bağlarını bir anda değiştiren kesintisiz mücadele; Avrupa karşı-devriminin hızlı ilerleyişi, Macaristan'ın şanlı mücadelesi, Almanya'daki silahlı ayaklanmalar, Roma seferi, Fransız ordusunun Roma önündeki utanç verici yenilgisi... Fransız toplumunun farklı sınıfları, bu kargaşa içinde, tarihsel çalkantıların yol açtığı bu acıların içinde, devrimci tutkuların, umutların, hayal kırıklıklarının bu dramatik gelgitleri içinde, geçmişte yarım yüzyıllık zaman aralıklarıyla ölçtükleri gelişme aşamalarını haftalarla ölçmek zorunda kaldı. Köylülerin ve taşra illerinin anlamlı bir bölümü devrimcileşmişti. Napoleon'dan umduklarını bulamamış olmalarının ötesinde, kızıl parti onlara, ismin yerine içeriği, hayalî vergi muafiyetinin yerine Meşruiyetçilere ödenmiş olan milyarın geri ödenmesini, ipoteklerin düzene bağlanmasını ve tefeciliğin kaldırılmasını vaat ediyordu.

Devrim ateşi orduya bile bulaşmıştı. Ordu, Bonaparte'a oy verirken zafere oy vermişti, ama Bonaparte orduya yenilgi verdi. Ona oy verirken, arkasında büyük bir devrimci komutan saklayan küçük onbaşıya[83] oy vermişti, ama o, tozluk uzmanı onbaşının arkalarında gizlendiği büyük generalleri orduya geri verdi. Kızıl partinin, yani koalisyon hâlindeki demokrat partinin, zaferi olmasa bile büyük başarıları kutlayacağı; Paris'in, ordunun ve illerin önemli bir bölümünün ona oy vereceği kesindi. *Montagne*'ın lideri *Ledru-Rollin* beş il tarafından seçildi; Düzen Partisi'nin hiçbir lideri ve gerçek proletarya partisinden hiçbir isim böylesi bir zafer kazanmamıştı. Bu seçim demokrat-sosyalist partinin sırrını anlamamızı sağlıyor. Bir yandan, demokrat küçük burjuvazinin meclisteki öncü savaşçısı olan *Montagne*, proletaryanın sosyalist doktrincileriyle birleşmek zorunda kaldıysa (Haziran'daki korkunç maddi yenilgisi nedeniyle kendisini düşünsel zaferlerle yeniden ayağa kaldırmak zorunda olan ve henüz diğer sınıfların gelişimi tarafından devrimci

81 Paris proletaryasının Haziran'daki ayaklanmasını bastıran birliklerin bir bölümüne komuta eden General Bréa, 25 Haziran 1848'de Fontainebleau önünde isyancılar tarafından öldürülmüştü. Ayaklanmaya katılan iki kişi bu olay nedeniyle idam edildi. *–Almanca ed.*

82 O sırada yurt dışına kaçmış durumdaydılar. *–çev.*

83 "Küçük onbaşı", kısa boylu Napoleon Bonaparte'ın orduda ilk dönemlerindeki lakabı. *–çev.*

diktatörlüğü ele geçirebilir duruma getirilmemiş olan proletarya, kurtuluşunun doktrincilerinin, yani sosyalist tarikat kurucularının kollarına atılmak zorundaydı), diğer yandan da, devrimci köylüler, ordu ve iller *Montagne*'ın arkasında toplanmıştı; böylece devrimci ordu kampının efendisi olan *Montagne*, sosyalistlerle anlaşması sayesinde devrimci partinin içindeki tüm karşıtlıkları ortadan kaldırmıştı. *Montagne*, Kurucu Meclisin yaşamının son yarısında, onun cumhuriyetçi dokunaklılığını {*Pathos*} temsil etmiş ve Geçici Hükümet döneminde, Yürütme Kurulu döneminde ve Haziran günleri sırasında işlediği günahları unutturmuştu. *National* partisi, kralcı hükümetin kendisini ezmesine kararsız doğasına uygun olarak ne ölçüde izin verdiyse, *National*'in mutlak iktidar döneminde bir kenara atılmış olan Dağ [*Montagne*] partisi de aynı ölçüde yükseldi ve kendisini devrimin meclisteki temsilcisi durumuna getirdi. Gerçekte, *National*'in elinde, ihtiraslı kişilikler ve idealistçe safsatalar dışında, diğerlerinin, yani kralcı hiziplerin karşısına çıkaracağı bir şey yoktu. Buna karşılık, Dağ partisi, burjuvazi ile proletarya arasında yalpalayan ve maddi çıkarları demokratik kurumların varlığını gerektiren bir yığını temsil ediyordu. Ledru-Rollin ve *Montagne*, bu yüzden, Cavaignac ve Marrast karşısında kendilerini devrimin gerçekliği içinde bulmuştu ve devrimci enerjinin dışavurumunun meclisteki hamlelerle, suçlama önergelerinin verilmesiyle, tehditlerle, ses yükseltmelerle, gürültülü konuşmalarla ve söz düzeyini aşmayan aşırılıklarla sınırlı kalması ölçüsünde, bu çok önemli durumun bilincinde olmalarından daha fazla cesaret alıyorlardı. Köylüler, küçük burjuvalarla yaklaşık olarak aynı durumda bulunuyordu ve yaklaşık olarak aynı toplumsal taleplere sahiptiler. Dolayısıyla, toplumun tüm orta katmanları, devrimci harekete itildikleri oranda, Ledru-Rollin'da kahramanlarını bulmak zorundaydı. Ledru-Rollin, demokrat küçük burjuvazinin önemli kişisiydi. Düzen Partisi karşısında, öncelikle, bu düzenin yarı tutucu, yarı devrimci ve tümüyle ütopyacı reformcularının öne itilmesi gerekiyordu.

National partisi, "Anayasanın Dostları *quand même* {her şeye rağmen Anayasanın Dostları}", *républicains purs et simples* {saf ve basit cumhuriyetçiler}, seçimlerde mutlak bir yenilgiye uğradı. Bunların yalnızca çok küçük bir azınlığı Yasama Meclisine gönderilirken, en fazla tanınan liderleri ve hatta genel yayın yönetmeni ve saygın cumhuriyetin Orpheus'u Marrast bile sahneden kayboldu.

28 Mayıs'ta Yasama Meclisi toplandı, 11 Haziran'da 8 Mayıs çatışması yeniden gündeme geldi ve Ledru-Rollin, *Montagne* adına, cumhurbaşkanı ve hükümet hakkında, Roma bombardımanıyla anayasayı ihlal

ettikleri gerekçesiyle bir suçlama önergesi verdi. 11 Mayıs'ta Kurucu Meclisin yapmış olduğu gibi Yasama Meclisi de 12 Haziran'da suçlama önergesini reddetti; ama bu kez proletarya *Montagne*'ı {13 Haziran'da} sokağa çıkmaya zorladı; ne var ki sokak kavgası için değil, yalnızca bir sokak gösterisi için. Bu hareketin yenilgiye uğratıldığının ve Haziran 1849'un, Haziran 1848'in hem bayağı hem de aynı ölçüde komik bir karikatürü olduğunun bilinmesi için, hareketin başında *Montagne*'ın bulunduğunu söylemek yeter. Düzen Partisi'nin yoktan var ettiği büyük adam Changarnier'nin daha da büyük muharebe raporu, büyük 13 Haziran geri çekilmesini gölgede bırakmaya yetti. Helvétius'un dediği gibi, her toplumsal çağ kendi büyük adamlarına gereksinim duyar ve bunları bulamazsa icat eder.

20 Aralık'ta, kurulu cumhuriyetin yalnızca yarısı, *cumhurbaşkanı* vardı; 28 Mayıs'ta, diğer yarısıyla, *Yasama Meclisi* ile tam hâline getirildi. Haziran 1848, proletaryaya yönelik sözle anlatılamayacak bir savaşla kurucu burjuva cumhuriyetini, Haziran 1849 ise, küçük burjuvaziyle oynanan sözünü etmeye değmeyecek bir komediyle kurulu burjuva cumhuriyetini tarihin doğum kütüğüne kazımıştı. Haziran 1849, Haziran 1848'in Nemesis'iydi {intikam tanrıçasıydı}. Haziran 1849'da işçiler değil, onlarla devrim arasında duran küçük burjuvalar yenilgiye uğratıldı. Haziran 1849, ücretli emek ile sermaye arasındaki kanlı trajedi değil, borçlu ile alacaklı arasındaki, hapishaneleri dolduran içler acısı oyundu. Düzen Partisi kazanmıştı, gücü her şeye yetiyordu ve artık ne olduğunu göstermek zorundaydı.

III

13 Haziran 1849'un Sonuçları

13 Haziran 1849'dan 10 Mart 1850'ye

Anayasal cumhuriyetin Janus[84] kafası, 20 Aralık'ta, yüzlerinden henüz yalnızca birini, L. Bonaparte'ın belli belirsiz yüz çizgilerini taşıyan *yürütme* yüzünü göstermişti; 28 Mayıs 1849'da, ikinci yüzünü, yani Restorasyonun ve Temmuz Monarşisinin cümbüşlerinin geride bıraktığı yara izleriyle dolu *yasama* yüzünü gösterdi. Ulusal Yasama Meclisiyle birlikte, *anayasal cumhuriyetin* dış görünümü, yani içinde burjuvazinin egemenliğinin, bir başka deyişle Fransız burjuvazisini oluşturan her iki büyük kralcı hizbin (koalisyon kuran Meşruiyetçiler ile Orleans'cıların, *Düzen Partisi*'nin) ortak iktidarının kurulu bulunduğu cumhuriyetçi devlet biçimi tamamlandı. Fransız cumhuriyeti bu şekilde kralcı partiler koalisyonunun mülkü hâline gelirken, Avrupa'daki karşı-devrimci güçler koalisyonu da, eş zamanlı olarak, Mart devrimlerinin son sığınaklarına karşı genel bir haçlı seferi düzenledi. Rusya Macaristan'ı işgal etti, Prusya imparatorluk anayasası ordusunun[85] üzerine yürüdü ve Oudinot Roma'yı topa tuttu. Avrupa'daki bunalım açık bir şekilde kesin bir dönemeç noktasına yaklaşıyordu; Avrupa'daki bütün gözler Paris'e, Paris'teki bütün gözler de *Yasama Meclisine* çevrilmişti.

11 Haziran'da Ledru-Rollin bu meclisin kürsüsüne çıktı. Bir konuşma yapmadı; bakanlara yalın, gösterişsiz, olgulara dayalı, yoğun, şiddetli bir suçlama yöneltti.

Roma'ya saldırı, anayasaya bir saldırıdır; Roma Cumhuriyeti'ne saldırı, Fransız Cumhuriyeti'ne bir saldırıdır. Anayasanın V. maddesi şunu söylüyor: "Fransız Cumhuriyeti silahlı güçlerini hiçbir zaman herhangi bir halkın özgürlüğüne karşı kullanmaz." Ve cumhurbaşkanı, Fransız or-

84 Roma mitolojisinde karşıt yönlere bakan iki yüzü (aslında yapışık iki kafası) bulunan tanrı. *-çev.*

85 1848 devrimleri sürecinde Frankfurt Ulusal Meclisi tarafından hazırlanan ve Prusya kralını tanımakla birlikte yetkilerine sınırlamalar getiren anayasanın savunucuları. *-çev.*

dusunu Roma'nın özgürlüğüne karşı kullanıyor. Anayasanın 54. maddesi, yürütme gücünün Ulusal Meclisten onay almadan herhangi bir savaşı ilan etmesini yasaklıyor. Kurucu Meclisin 8 Mayıs tarihli kararı, Roma seferini en hızlı biçimde başlangıçtaki amaçlarıyla uyumlu hâle getirmelerini bakanlara açık şekilde emrediyor ve dolayısıyla Roma'ya savaş açmalarını da aynı açıklıkla yasaklıyor. Ve Oudinot, Roma'yı bombalıyor. Ledru-Rollin, Bonaparte'a ve bakanlarına karşı anayasanın kendisini tanık göstermiş oldu. Ulusal Meclisin kralcı çoğunluğuna, anayasanın koruyucusu olarak, şu tehdit dolu açıklamayı savurdu: "Cumhuriyetçiler, her aracı kullanarak, anayasaya saygı gösterilmesini sağlamasını bilecek; hatta gerekirse silah gücüyle!" "*Silah gücüyle!*" diye yineledi *Montagne*'ın yüz kat güçlü yankısı. Çoğunluk korkunç bir patırtıyla karşılık verdi, Ulusal Meclisin başkanı, Ledru-Rollin'ı düzene uymaya çağırdı, Ledru-Rollin kışkırtıcı açıklamasını yineledi ve ardından Bonaparte ile bakanlarının suçlanmasına yönelik önergesini başkanlık kürsüsüne bıraktı. Ulusal Meclis, 203'e karşı 361 oyla, Roma'nın bombalanması tartışmasını sonlandırarak olağan gündem maddelerine geçmeye karar verdi.

Ledru-Rollin, anayasa aracılığıyla Ulusal Meclisi, Ulusal Meclis aracılığıyla da cumhurbaşkanını alt edebileceğini mi sanıyordu?

Anayasa kuşkusuz yabancı halkların özgürlüğüne yönelik her tür saldırıyı yasaklıyordu; ama Fransız ordusunun Roma'da saldırdığı şey, hükümete göre, "özgürlük" değil, "anarşinin zorbalığı"ydı. *Montagne*, Kurucu Meclisteki onca deneyime rağmen, anayasayı yorumlamanın onu yapmış olanlara değil, yalnızca onu kabul edenlere düştüğünü; anayasa metninin, yaşayabilir anlamıyla yorumlanmak zorunda olduğunu ve bu metnin biricik yaşayabilir anlamının da burjuva anlamı olduğunu; din adamı nasıl İncil'in güvenilir çevirmeniyse ve yargıç nasıl yasanın güvenilir çevirmeniyse, Bonaparte ile Ulusal Meclisin kralcı çoğunluğunun da anayasanın güvenilir çevirmenleri olduğunu hâlâ kavramamış mıydı? Genel seçimlerin daha yeni yarattığı Ulusal Meclis, yaşadığı dönemde iradesi Odilon Barrot gibi biri tarafından kırılan ölü Kurucu Meclisin vasiyet niteliğini taşıyan emirlerine kendisini bağlı mı sayacaktı? Ledru-Rollin, Kurucu Meclisin 8 Mayıs tarihli kararını dayanak gösterirken, aynı Kurucu Meclisin 11 Mayıs'ta Bonaparte ile bakanların suçlanmasına yönelik ilk önergesini reddettiğini, cumhurbaşkanı ile bakanları akladığını, böylelikle Roma saldırısını "anayasaya" uygun bulduğunu; kendisinin zaten verilmiş olan bir karara karşı temyiz başvurusunda bulunmaktan başka bir şey yapmadığını, son olarak da, cumhuriyetçi Kurucu Meclisin kararının yeniden incelenmesini kralcı Ya-

sama Meclisinden istemekte olduğunu unutmuş muydu? Anayasa, özel bir maddede her yurttaşı kendisini korumaya çağırarak, ayaklanmadan yardım istiyor. Ledru-Rollin, bu maddeye dayanıyordu. Ama kamu güçleri de anayasayı korumak için örgütlenmiş değil midir ve anayasa ihlali, ancak, anayasal kamu güçlerinden biri, bir başkasına başkaldırdığı anda başlamaz mı? Ve cumhuriyetin cumhurbaşkanı, cumhuriyetin bakanları ve cumhuriyetin ulusal meclisi mutlak bir uyum içindeydi.

Montagne'ın 11 Haziran'da denediği şey, "*saf aklın sınırları içinde kalan bir ayaklanma*", yani saf bir *parlamenter ayaklanma*ydı. Meclis çoğunluğunun, halk yığınlarının silahlı bir ayaklanmaya kalkışması olasılığından korkarak, Bonaparte ve bakanları üzerinden kendi iktidarını ve kendisini oluşturan seçimin anlamını ortadan kaldırması bekleniyordu. Kurucu Meclis de, Barrot-Falloux hükümetinin görevden alınmasını son derece inatçı bir şekilde isterken, benzer bir şekilde, Bonaparte'ı getiren seçimi iptal etmeye çalışmamış mıydı?

Çoğunluk ile azınlık arasındaki ilişkileri birdenbire baştan aşağı dönüştürmüş olan parlamenter ayaklanmaların Konvansiyon zamanına ait örnekleri eksik olmadığı gibi (yaşlı *Montagne*'ın başardığını, genci neden başaramasındı?), o anki koşullar da bu tür bir girişim için elverişsiz görünmüyordu. Paris'te halkın huzursuzluğu kaygı verici bir tepe noktasına ulaşmıştı, seçimlerde kullanılan oylara göre ordu hükümetten yana görünmüyordu, Yasama Meclisindeki çoğunluk henüz kendisini sağlamlaştırmış olamayacak kadar gençti ve üstelik yaşlı beyefendilerden oluşuyordu. *Montagne*, parlamenter bir ayaklanma çıkarmayı başarsaydı, iktidar doğrudan doğruya onun eline geçecekti. Demokrat küçük burjuvazinin her zamanki gibi en fazla istediği şeyse, savaşın kendi başlarının üzerinde, bulutlarda, parlamentonun bu dünyadan ayrılmış ruhları arasında yürütüldüğünü görmekti. Hem demokrat küçük burjuvazi hem de temsilcisi *Montagne*, sonunda, bir parlamenter ayaklanma yoluyla büyük amaçlarına ulaşacak, proletaryayı zincirlerinden kurtarmadan ve proletaryanın kendisini fiilen göstermesine izin vermeden, burjuvazinin iktidarını parçalayacaktı; proletarya, tehlike yaratmayacağı şekilde kullanılmış olacaktı.

11 Haziran'daki Ulusal Meclis oylamasının ardından, *Montagne*'ın bazı üyeleriyle gizli işçi derneklerinin temsilcileri arasında bir görüşme gerçekleşti. İşçi derneklerinin temsilcileri, daha o gece saldırıya geçilmesi konusunda ısrarcı oldu. *Montagne* bu planı kararlı bir şekilde geri çevirdi. Ne olursa olsun yönetimi elinden bırakmak istemiyordu; müttefikleri ona göre düşmanları kadar güvenilmezdi ve bu konuda haklıydı.

Haziran 1848'in anısı, Paris proletaryasının saflarında her zamankinden daha canlıydı. Ama yine de, proletarya *Montagne* ile ittifakına zincirle bağlıydı. *Montagne*, illerin daha büyük bir bölümünü temsil ediyor, ordu içindeki etkisini abartıyor, Ulusal Muhafızın demokrat kesimini kontrol ediyor, butiğin manevi gücünü arkasında tutuyordu. *Montagne*'a rağmen ayaklanmayı bu anda başlatmak, zaten koleranın kırıp geçirdiği ve işsizliğin çok sayıda üyesini Paris'ten uzaklaştırdığı proletarya açısından, kendisini umutsuz bir savaşa zorlamış olan koşullar da yokken 1848'in Haziran günlerini boşu boşuna yeniden yaşamak anlamına geliyordu. Proletaryanın temsilcileri akılcı olan tek şeyi yaptı. *Montagne*'a, kendisini *rezil edeceğine*, yani suçlama önergesinin reddedilmesi durumunda parlamenter mücadelenin sınırlarının dışına çıkacağına dair söz verdirdiler. 13 Haziran günü boyunca proletarya aynı kuşkulu gözlemci konumunu korudu ve demokrat Ulusal Muhafız ile ordu arasında, tarafların gerçekten ciddiye alarak girişeceği, geri dönüşsüz bir kavganın çıkmasını bekledi; bunun gerçekleşmesi durumunda, kavgaya atılacak ve devrimi, onun için belirlenmiş olan küçük burjuvaca hedefin ilerisine taşıyacaktı. Zafer kazanılması durumunda resmî hükümetin yanı sıra ortaya çıkacak olan proletarya komünü kurulmuştu bile. Parisli işçiler Haziran 1848'in kanlı okulunda eğitim görmüştü.

12 Haziran'da Yasama Meclisinde suçlama önergesinin görüşülmesine hemen geçilmesi önerisini bizzat Bakan Lacrosse sundu. Hükümet önceki gece savunma ve saldırıyla ilgili tüm önlemleri almıştı; Ulusal Meclisin çoğunluğu isyancı azınlığı sokağa sürmek konusunda kararlıydı, azınlık artık geri adım atamazdı, zarlar atılmıştı, 8'e karşı 377 oyla suçlama önergesi reddedildi, oylamaya katılmayan Dağ öfkeli bir şekilde "barışçıl demokrasi"nin propaganda salonlarına, yani "*Démocratie pacifique*" {Barışçıl Demokrasi} gazetesinin bürolarına akın etti.

Yeryüzünün {"Toprak Ana" Gaia'nın} dev oğlu Anteus'un ayağı yerden kesildiğinde gücünü yitirmesi örneğinde olduğu gibi, parlamento binasından uzaklaşması, *Montagne*'ın gücünü kırdı. Yasama Meclisi salonlarının Samson'ları, "barışçıl demokrasi"nin salonlarında artık yalnızca birer Filistinliydi.[86] Uzun, gürültülü ve boş bir tartışma başladı. *Montagne*, anayasaya saygı gösterilmesini sağlamak için her tür aracı kullanmak konusunda kararlıydı, "*yalnızca, silah gücü kullanılmayacak*"tı.

86 Söylencelere göre, Samson, İsrail'in çok güçlü ve gücünü uzun saçlarından alan lideridir. Binlerce Filistinliyi katletmiştir. Sevgilisi Delilah'ın ihanetine uğramış, saçları kesilmiş ve güçten düşünce Filistinliler tarafından esir alınarak bir tapınağa hapsedilmiştir. Ancak ölmeden önce tanrıya yakararak gücünü geri almış ve hapsedildiği tapınağı yıkarak kendisiyle birlikte orada bulunan binlerce Filistinlinin ölümüne neden olmuştur. *-çev.*

Bu kararı nedeniyle, "Anayasanın Dostları" tarafından bir bildirgeyle ve bir heyetle desteklendi. *National* kliğinin, yani burjuva cumhuriyetçisi partinin kalıntıları, kendilerine "Anayasanın Dostları" diyordu. Parlamentoda kalan temsilcilerinin altısı suçlama önergesinin reddedilmesi *aleyhinde*, tüm diğerleri *lehinde* oy kullanırken, *Cavaignac* kılıcını Düzen Partisi'nin hizmetine sunarken, kliğin parlamento dışındaki daha büyük kesimi, siyasal parya konumundan uzaklaşma ve kendisini demokrat partinin saflarına atma fırsatına dört elle sarıldı. Onlara ait olan armanın, onlara ait olan *ilke*nin, *anayasa*nın arkasına saklanan bu partinin doğal arma taşıyıcıları olarak görünmüyorlar mıydı?

"Dağ", gün ışıyana kadar doğum sancıları çekti. 13 Haziran sabahı iki sosyalist gazetede az çok utangaçça yer verilen "*halka bir duyuru*"yu doğurdu. Cumhurbaşkanını, bakanları, Yasama Meclisinin çoğunluğunu "*anayasa dışı*" (*hors la constitution*) ilan ediyor ve Ulusal Muhafızı, orduyu ve son olarak da halkı "ayağa kalkmaya" çağırıyordu. "*Yaşasın anayasa!*" sloganını paylaşmıştı ve bu sloganın tek bir anlamı vardı: "*Kahrolsun devrim!*"

Dağ'ın anayasal duyurusunun karşılığı, küçük burjuvaların 13 Haziran'daki *barışçıl gösteri* diye anılan ve *Château d'Eau*'dan başlayarak bulvarlarda devam eden sokak yürüyüşü oldu; çoğunluğunu Ulusal Muhafızların oluşturduğu, silahsız, aralarına gizli işçi gruplarının üyelerinin karıştığı 30 000 kişinin yürüyüşü sırasında bu kortejin üyelerinin bile mekanik ve çok soğuk bir şekilde, vicdan azabıyla attığı "*Yaşasın anayasa!*" sloganı, kaldırımlarda dalgalanan halktan yankılanırken, gök gürültüsü gibi büyümek yerine, alaycı bir üslupla yineleniyordu. Bu çok sesli şarkıda eksik olan, yürekten gelen seslerdi. Kortej "Anayasanın Dostları"nın toplantı binasının önünden dönerken, binanın tepesinde beliren parayla tutulmuş anayasa çığırtkanı, şakşakçı şapkasıyla havayı şiddetli bir şekilde dövmeye ve devasa ciğerlerinden çıkardığı "Yaşasın anayasa" repliğini aşağıdaki hacıların kafalarına dolu gibi yağdırmaya başladığında, durumun komikliği karşısında topluluğun kendisi bile bir an için afallamış göründü. Kortejin, *Rue de la Paix*'nin {Barış Caddesi'nin} sonuna geldiğinde, Changarnier'nin bulvarlardaki süvarileri ve hafif piyadeleri tarafından kesinlikle parlamenter olmayan bir biçimde karşılandığı, bir anda dört bir yana dağıldığı ve sırf 11 Haziran'daki parlamenter seferberlik çağrısının gereği yerine gelsin diye arkasına doğru birkaç kez "silah başına" diye seslendiği biliniyor.

Barışçıl yürüyüşün zor kullanılarak dağıtılması, bulvarlarda silahsız yurttaşların öldürüldüğüne ilişkin bulanık söylentiler ve sokaklardaki

kargaşanın artması bir ayaklanmanın yaklaştığını duyurur gibi gözüktüğünde, *Rue du Hasard*'da {Rastlantı Sokağı'nda} toplanmış bulunan *Montagne* kitlesinin çoğunluğu dağıldı. Küçük bir milletvekili grubunun başındaki *Ledru-Rollin*, Dağ'ın onurunu kurtardı. *Palais National*'de[87] toplanan Paris Topçu Birliğinin koruması altında, Ulusal Muhafızın 5. ve 6. lejyonlarının da buluşacağı *Conservatoire des Arts et Métiers*'ye[88] gittiler. Ama *Montagnard*'lar {Dağlılar}, 5. ve 6. lejyonları boşuna bekledi; bu ihtiyatlı Ulusal Muhafızlar temsilcilerini ortada bıraktı, Paris Topçu Birliği halkın barikat kurmasını engelledi, kaotik bir karmaşa herhangi bir karar almayı olanaksız hâle getirdi, düzenli ordu birlikleri süngü takılı tüfekleriyle harekete geçti, temsilcilerin bir bölümü tutuklandı, bir diğer bölümü kaçtı. 13 Haziran böylece sona erdi.

23 Haziran 1848, devrimci proletaryanın ayaklanmasıysa, 13 Haziran 1849 da demokrat küçük burjuvaların ayaklanmasıydı; bu ayaklanmaların ikisi de, taşıyıcısı olan sınıfın *klasik-saf* ifadesiydi.

Yalnızca Lyon'da kararlı, kanlı bir çatışma yaşandı. 13 Haziran, sanayi burjuvazisi ile sanayi proletaryasının dolaysız bir şekilde karşı karşıya geldiği, işçi hareketinin Paris'te olduğu gibi genel hareket tarafından çevrelenip belirlenmediği bu kentteki yansımasında, başlangıçtaki karakterini yitirdi. Görüldüğü diğer illerin hiçbirinde alevlenmedi; *soğuk bir şimşek* olarak kaldı.

13 Haziran, 28 Mayıs 1849'da Yasama Meclisinin toplanmasıyla olağan varlığına kavuşan *anayasal cumhuriyetin yaşamının birinci dönemini* sona erdirir. Bu başlangıç döneminin tümü, Düzen Partisi ile *Montagne*, burjuvazi ile küçük burjuvazi arasındaki gürültülü kavgalarla doludur; küçük burjuvazi, Geçici Hükümette, Yürütme Kurulunda kesintisiz bir şekilde uğrunda komplo kurduğu ve Haziran günlerinde proletaryaya bağnazca saldırmasına neden olan burjuva cumhuriyetinin yerleşiklik kazanmasına boş yere ayak direr. 13 Haziran, direnişini kırar ve birleşik kralcıların *yasama diktatörlüğü*nü bir *fait accompli* {oldubitti} yapar. Bu andan itibaren Ulusal Meclis artık yalnızca *Düzen Partisi'nin* bir *Kamu Esenliği Komitesidir*.

Paris, cumhurbaşkanını, bakanları ve Ulusal Meclisin çoğunluğunu "*zanlı durumuna*" sokmuştu, onlar da Paris'i "*sıkıyönetim*" altına soktu. Dağ, Yasama Meclisinin çoğunluğunu "*anayasa dışı*" ilan etmişti, çoğunluk da Dağ'ı anayasayı ihlalden dolayı *Haute Cour*'a {Yüce Divana}

87 1848 Devrimi sırasında adı "Ulusal Saray" olarak değiştirilen, sonrasında yine eski adı verilen "Kraliyet Sarayı" (*Palais Royal*). *-çev.*

88 El Sanatları Konservatuarı; bilim ve teknoloji eğitimi veren bir yüksek okul. *-çev.*

teslim etti ve hâlâ yaşama gücü taşıyan tüm unsurlarını yasal haklardan yoksun bıraktı. Dağ, geriye yalnızca başsız ve yüreksiz bir gövde kalacak şekilde küçültüldü. Azınlık, bir *parlamenter ayaklanma* denemesi yapacak kadar ileri gitmişti, çoğunluk, *parlamenter despotizmi* yasa düzeyine yükseltti. Kürsü özgürlüğünü ortadan kaldıran ve Ulusal Meclisin başkanına düzeni bozdukları gerekçesiyle temsilcilere sansür uygulama, para cezası verme, vekil maaşlarını iptal etme, süreli uzaklaştırma cezası verme ve izin haklarını iptal etme yetkilerini tanıyan yeni bir *içtüzüğü* kabul etti. Dağ'ın gövdesinin üzerine kılıç yerine sopa astı. Dağ'ın geriye kalan temsilcilerinin onurlarını kurtarmak için topluca çekilmesi gerekiyordu. Bu tür bir eylem Düzen Partisi'nin çözülmesini hızlandırırdı. Onu bir arada tutacak bir karşıtlık görüntüsünün bile kalmadığı andan itibaren, başlangıçtaki bileşenlerine bölünmek zorunda kalırdı.

Ulusal Muhafızın 8., 9. ve 12. lejyonları gibi Paris Topçu Birliğinin de dağıtılması yoluyla, demokrat küçük burjuvaların *silahlı* güçleri de *parlamenter* güçleriyle eş zamanlı olarak ellerinden alındı. Buna karşılık, 13 Haziran'da Boulé ve Roux matbaalarına saldıran, baskı makinelerini parçalayan, cumhuriyetçi gazetelerin bürolarını dağıtan, gazete yazarlarını, dizgicileri, baskıcıları, dağıtımcıları, çırakları keyfî bir şekilde tutuklayan yüksek finans çevrelerinin lejyonu, Ulusal Meclis kürsüsünden teşvik edici sözlerle ödüllendirildi. Cumhuriyetçi olduklarından kuşkulanılan Ulusal Muhafızların dağıtılması işlemi Fransa'nın her yanında yinelendi.

Yeni bir *basın yasası*, yeni bir *örgütlenme yasası*, yeni bir *sıkıyönetim yasası*, Paris hapishanelerinin dolup taşması, siyasi mültecilerin kovulması, *National*'in sınırlarının ötesine geçen tüm gazetelerin yayınlarının durdurulması, Lyon ile çevresindeki beş ilin askerî despotizmin vahşi eziyetlerine terk edilmesi, her an her yerde hazır bulunan mahkemeler, zaten çok sık temizliğe konu olan memurlar ordusunun bir kez daha temizlenmesi... Tüm bunlar, zafer kazanan gericiliğin kaçınılmaz ve sürekli yeniden başvurulan *sıradan uygulamalarıydı*; Haziran katliamları ve sürgünleri sonrasında bunların sözünü etmemizin sadece iki nedeni var: Bu kez yalnızca Paris'i değil ama aynı zamanda illeri ve yalnızca proletaryayı değil ama her şeyden önce orta sınıfları hedef almış olmaları.

Ulusal Meclisin Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarındaki yasama faaliyetlerinin tümü, sıkıyönetim ilan etme yetkisini hükümete veren, basının ağzını daha sıkı bir şekilde kapatan ve örgütlenme hakkını yok eden baskı yasalarının çıkarılmasına yönelikti.

Ne var ki, bu dönemi ayırt eden şeyler, zaferin *fiilen* sömürülmesi değil *ilke düzeyinde* sömürülmesidir, Ulusal Meclisin kararları değil

bu kararların ardındaki güdülerdir, somut olgular değil sözlerdir, sözler değil bu sözlere canlılık kazandıran vurgular ve jestlerdir. Bu döneme kendine özgü tonunu ve renklerini veren şeyler, *kralcı düşüncelerin* kaba bir utanmazlıkla dile getirilmesidir, cumhuriyete aşağılayıcı bir nezaketle hakaret edilmesidir, aşüftelere özgü bir ahlaksızlıkla restorasyon niyetleri hakkında gevezeliklerin yapılmasıdır, kısacası *cumhuriyetçi görgü kurallarının* arsızca çiğnenmesidir. "Yaşasın anayasa!", 13 Haziran'ın *yeniklerinin* savaş çığlığıydı. Dolayısıyla, *galipler*, anayasal, yani cumhuriyetçi dilin ikiyüzlülüğünden kurtulmuştu. Karşı-devrim Macaristan'ı, İtalya'yı ve Almanya'yı boyunduruk altına almıştı ve galipler, restorasyonun Fransa'nın kapılarına dayandığına inanıyordu. Düzen Partisi'nin farklı hiziplerinin baş dansçıları arasında, *Moniteur* aracılığıyla kralcılıklarını belgelemek ve monarşi döneminde işlemiş olabilecekleri liberal günahları itiraf etmek, pişmanlıklarını dile getirmek, Tanrı'dan ve insanlardan af dilemek konularında gerçek bir yarış başladı. Gün geçmiyordu ki Şubat Devrimi Ulusal Meclis kürsüsünden toplumsal bir felaket olarak ilan edilmesin, sıradan bir Meşruiyetçi taşra beyi cumhuriyeti hiçbir zaman tanımamış olduğunu ciddi ciddi söylemesin, Temmuz Monarşisinin korkak kaçak ve hainlerinden biri, yalnızca Louis-Philippe'in insancıllığı ya da başka yanlış anlamalar yüzünden sonunu getiremediği geç kalmış kahramanca eylemleri anlatmasın. Şubat günlerinin hayranlık uyandıran yanı, zafer kazanan halkın yüceliği değil, halkın zafer kazanmasına izin veren kralcıların özverisi ve ılımlılığıydı. Bir halk temsilcisi, Şubat yaralılarını desteklemek için ayrılan paraların bir bölümünün, o günlerde anavatana tek başlarına üstün hizmetlerde bulunan *Belediye Muhafızlarına*[89] aktarılmasını önerdi. Bir başkası, Carrousel {Atlıkarınca} Meydanı'na Orléans Dükü'nün atlı heykelinin dikilmesi kararının alınmasını istiyordu. Thiers, anayasaya kirli bir kâğıt parçası diyordu. Meclis kürsüsünden sırayla pişmanlıklar dile getirildi: Orleans'cılar, meşru krallığa karşı komplo kurduklarından dolayı; Meşruiyetçiler, gayrimeşru krallığa direnerek krallığın düşüşünü büsbütün hızlandırdıklarından dolayı; Thiers, Molé'ye karşı entrika çevirdiğinden dolayı, Molé, Guizot'ya karşı entrika çevirdiğinden dolayı, Barrot, her üçüne karşı entrika çevirdiğinden dolayı pişmandı. "Yaşasın sosyal demokrat cumhuriyet!" sloganı anayasaya aykırı ilan edildi; "Yaşasın cumhuriyet!" sloganı sosyal demokrasiye ait olduğu gerekçe-

89 Temmuz 1830 devriminden sonra kurulan ve Paris polis örgütüne bağlanan *Paris Belediye Muhafızından* söz ediliyor. Halk ayaklanmalarını bastırmak için kullanılmış ve Şubat 1848 Devriminden sonra dağıtılmıştı. *-İngilizce ed.*

siyle kovuşturmalara konu oldu. Waterloo Savaşı'nın yıldönümünde bir temsilci şunu açıkladı: "Prusyalıların saldırması, beni, devrimci mültecilerin Fransa'ya girmesi kadar korkutmuyor." Baraguey d'Hilliers, Lyon ile ona komşu illerde örgütlendiği söylenen terörizmle ilgili şikâyetleri şöyle yanıtladı: "Beyaz terörü kızıl teröre tercih ederim." (*J'aime mieux la terreur blanche que la terreur rouge.*) Ve meclis, konuşmacılarının dudaklarından ne zaman cumhuriyete karşı, devrime karşı, anayasaya karşı, krallıktan yana, Kutsal İttifak'tan yana nükteli bir söz çıksa, alkıştan yıkılıyordu. En önemsiz cumhuriyetçi formalitelerin (örneğin temsilcilere *citoyens* {yurttaşlar} diye hitap etme kuralının) ihlal edilmesi bile düzenin şövalyelerini coşturuyordu.

8 Temmuz'da Paris'te sıkıyönetim baskısı altında yapılan ve proletaryanın büyük bir bölümünün katılmadığı ara seçimler, Roma'nın Fransız ordusu tarafından işgal edilmesi, kızıl kardinallerin[90] ve onların ardından engizisyonun ve keşiş terörizminin Roma'ya girmesi, Haziran zaferine yeni zaferler ekledi ve Düzen Partisi'nin sarhoşluğunu artırdı.

Sonunda, Ağustos ortasında, kralcılar, kısmen yeni toplanan il meclislerinde hazır bulunmak için, kısmen de aylar süren eğilim tartışmalarından yorgun düştüklerinden, Ulusal Meclis toplantılarına iki ay ara verilmesini kararlaştırdı. Açık bir alaycılıkla, Ulusal Meclisin vekilleri ve *cumhuriyetin bekçileri* olarak, Meşruiyetçilerin ve Orleans'cıların önde gelen unsurları ile bir Molé ve bir Changarnier'den oluşan 25 kişilik bir temsilciler komisyonunu arkalarında bıraktılar. Buradaki ironi, düşündüklerinden daha derindi. Sevdikleri krallığın yıkılmasına yardımcı olmaya tarih tarafından mahkûm edilen kralcılar, yine tarih tarafından, nefret ettikleri cumhuriyeti korumak zorunda bırakılmıştı.

Yasama Meclisinin *tatile girmesiyle, anayasal cumhuriyetin yaşamının ikinci dönemi*, yani onun *kralcı görgüsüzlük dönemi kapanır.*

Paris'teki sıkıyönetim yeniden kaldırılmış, basın faaliyetleri yeniden başlamıştı. Sosyal demokrat yayınların çıkmasına izin verilmeyen baskıcı yasama ve kralcı yaygara döneminde, *kralcı-anayasacı küçük burjuvazinin* eski yazınsal temsilcisi *Siècle* kendisini *cumhuriyetçileştirmiş*, *burjuva reformcularının* eski yazınsal ifadesi *Presse* kendisini *demokratlaştırmış*, *cumhuriyetçi burjuvazinin* eski klasik organı *National* kendisini *sosyalleştirmişti.*

---

90 Geleneksel olarak kırmızı pelerin giyen ve Roma Cumhuriyeti'nin Fransız ordusu tarafından yıkılmasının ardından müdahalecilerin desteğiyle {o dönemde İtalya'nın bir bölümünü oluşturan} Papalık Devletleri'nde ruhban sınıfının gerici rejimini yeniden kuran üç kişilik kardinaller komitesinden söz ediliyor. *–İngilizce ed.*

Halka açık kulüplerin faaliyet göstermesinin olanaksızlaşması ölçüsünde, *gizli dernekler* yaygınlaştı ve güç kazandı. Salt ticari kuruluşlar olarak varlıklarına katlanılan, iktisadi açıdan hiçbir önem taşımayan sınai *işçi birliklerinin* tümü, proleterleri siyasal olarak birbirlerine bağlayan araçlara dönüştü. 13 Haziran, farklı yarı devrimci partilerin resmî kafalarını uçurmuştu; geriye kalan yığınlar kendi kafalarını kazandı. Düzen şövalyeleri, kızıl cumhuriyetin teröre başvuracağı kehanetiyle göz korkutmuştu; Macaristan'da, Baden'da ve Roma'da zafer kazanan karşı-devrimin alçakça aşırılıkları ve kuzeylilere özgü[91] zulümleri *"kızıl cumhuriyeti"* akladı. Ve Fransız toplumunun hoşnutsuz ara sınıfları, teröre başvuracağından kuşkulanılan kızıl cumhuriyetin vaatlerini, fiilen umutsuzluk yaratan beyaz monarşinin[92] terörüne tercih etmeye başladı. Fransa'da hiçbir sosyalist, Haynau'dan[93] daha fazla devrimci propaganda yapmamıştı. *A chaque capacité selon ses œuvres.* {Her yetenek sahibine, emeğine göre.}

Bu sırada Louis Bonaparte Ulusal Meclisin tatilini illere bir prens gibi ziyaretlerde bulunmak için kullanıyor, en ateşli Meşruiyetçiler Aziz Louis'nin Ems kentindeki torununu görmek için hac yolculuğuna çıkıyor[94] ve düzen dostu halk temsilcilerinin çoğunluğu, yeni toplanmış olan il meclislerinde entrika çeviriyordu. Dertleri, Ulusal Meclis çoğunluğunun söylemeye henüz cesaret edemediği şeyi onlara söyletmek, *anayasanın hemen gözden geçirilerek değiştirilmesi için acil görüşme önergesi* vermelerini sağlamaktı. Anayasaya göre, anayasa en erken 1852'de ve ancak özel olarak bu amaçla kurulacak bir ulusal meclis tarafından gözden geçirilebilirdi. Ama il meclislerinin çoğunluğu bu doğrultuda görüş bildirirse, Ulusal Meclisin, anayasanın bekâretini Fransa'nın sesine feda etmesi zorunlu hâle gelmez miydi? Voltaire'in *Henriade*'ındaki rahibelerin pandurlar[95] hakkında beslediği umutların aynısını Ulusal Meclis de il meclisleri hakkında besliyordu. Ama bazı istisnalar dışında, Ulusal Meclisin Potifar'ları, aynı sayıdaki taşra Yusuf'u ile baş etmek zorun-

---

91 *Hyperboreisch*: Yunan mitolojisine göre Trakya'nın çok kuzeyinde yaşayanlara özgü. *-çev.*

92 Almanca ve İngilizce baskılarda "kızıl monarşi", Fransızca baskıda ise "beyaz monarşi"; "kızıl" sözcüğü yanlışlıkla yazılmış olmalı. *-çev.*

93 1848-1849 yıllarında İtalya ve Macaristan'daki devrimci hareketleri bastıran Avusturyalı general Julius Jacob von Haynau. *-çev.*

94 "Aziz Louis", 1226-1270 döneminin Fransa kralı IX. Louis, "torun" ise, o sırada Almanya'nın Ems kentinde oturan, Bourbon hanedanı adına Fransa tahtı üzerinde hak iddia eden, V. Henri adını kullanan, daha çok "Chambord Kontu" diye bilinen Meşruiyetçi. *-çev.*

95 17. ve 18. yüzyıllarda Avusturya ordusuna bağlı, acımasızlık ve yağmacılıklarıyla ünlü Macar askerleri. *-çev.*

daydı.[96] Ezici çoğunluk, ısrarlı imaları anlamak istemedi. Anayasanın gözden geçirilerek değiştirilmesi, tam da bunun yapılmasının araçları tarafından, yani il meclislerinin oylarıyla engellendi. Fransa'nın, üstelik burjuva Fransa'sının oyları konuşmuş ve anayasanın değiştirilmesini reddetmişti.

Ulusal Yasama Meclisi Ekim başında yeniden toplandı: *tantum mutatus ab illo* {o zamandan beri ne büyük değişiklik}. Çehresi tümüyle değişmişti. Anayasa değişikliğinin il meclisleri tarafından beklenmedik şekilde reddedilmesi, onu anayasal sınırların içine geri koymuş ve ömrünün sınırlarını göstermişti. Meşruiyetçilerin Ems'e hac yolculukları Orleans'cıları güvensizliğe sürüklemiş; Orleans'cıların Londra'yla görüşmeleri[97] Meşruiyetçilerde kuşku uyandırmış; her iki hizbin gazeteleri yangına körükle gitmiş ve taht iddiacılarının karşılıklı iddialarını ölçüp biçmeye başlamıştı. Orleans'cılar ile Meşruiyetçiler, Bonapartistlerin çevirdiği ve prens gibi çıkılan yolculukların, cumhurbaşkanının az ya da çok saydam olan bağımsızlaşma girişimlerinin ve Bonapartist gazetelerin iddialı dilinin açığa çıkardığı entrikalara birlikte kin besliyordu; Louis Bonaparte, yalnızca Meşruiyetçi-Orleans'cı komployu haklı bulan bir Ulusal Meclise ve hep bu ulusal meclis lehine kendisine ihanet eden bir hükümete kin besliyordu. Son olarak, hükümet de, Roma politikası ve Bakan *Passy* tarafından önerilip muhafazakârlar tarafından sosyalistçe olmakla suçlanan *gelir vergisi* hakkında kendi içinde bölünmüş durumdaydı.

Barrot hükümetinin yeniden toplanan Yasama Meclisine sunduğu ilk tasarılardan biri, *Orléans Düşesi*'nin[98] dul aylığının ödenmesi için 300 000 franklık bir kredinin açılmasını öngörüyordu. Ulusal Meclis bunu kabul etti ve Fransız ulusunun borçlar hanesine toplam 7 milyon franklık bir ekleme yaptı. Böylece, Louis-Philippe "*pauvre honteux*", yani mahcup dilenci rolünü başarıyla oynamayı sürdürürken, ne hükümet Bonaparte'ın maaşının artırılması için başvuruda bulunmaya cesaret edebiliyor ne de meclis bunu kabul etmek konusunda istekli görünüyor-

96 Tevrat'a göre, Yusuf, erkek kardeşleri tarafından, köle olarak Mısırlı bir devlet yöneticisi olan Potifar'a satılır ve evinin kâhyası olur. Potifar'ın karısı, Yusuf'la birlikte olmak ister; bu isteği reddedilince, Yusuf'un kendisine tecavüz etme girişiminde bulunduğu yalanıyla Potifar'ın onu hapse attırmasını sağlar. Yusuf'un diğer mahkûmların rüyalarını yorumlama yeteneği firavunun kulağına kadar gider ve serbest bırakılarak Mısır firavununun veziri olur. *-çev.*

97 Orleans'cıların desteklediği, 1830-1848 döneminin Fransa kralı Louis-Philippe o sırada İngiltere'de yaşıyordu. *-çev.*

98 Louis-Philippe'in 1842'de ölen en büyük oğlu Ferdinand-Philippe'in eşi Helene Luisa Elisabeth (Hélène). *-çev.*

du. Ve Louis Bonaparte her zamanki gibi şu ikilem içinde yalpalıyordu: *Aut Caesar aut Clichy!* {Ya Sezar ya da Clichy!}[99]

Bakanın *Roma seferinin masrafları* için 9 milyon franklık ikinci bir kredi talebinde bulunması, bir taraftaki Bonaparte ile diğer taraftaki bakanlar ve Ulusal Meclis arasındaki gerilimi artırdı. Louis Bonaparte, emir subayı Edgar Ney'ye yazdığı ve papalık hükümetini anayasal güvencelere bağladığı bir mektubunu *Moniteur*'de yayımlatmıştı. Papa ise, bir bildiri, bir *motu proprio* {kardinallerden onay almadan çıkarılan papalık genelgesi} yayımlayarak, yeniden kurulan iktidara yönelik her tür sınırlamayı reddetmişti. Bonaparte'ın mektubu, balkondaki izleyicilerin onu iyi niyetli, ama kendi evinde değeri takdir edilmeyen ve zincire vurulan bir dâhi olarak görmesi için, kabinesinin perdesini kasıtlı bir patavatsızlıkla kaldırmıştı. Bu onun "özgür bir ruhun kaçamak kanat çırpışları"yla[100] fingirdemesinin ilk örneği değildi. Komisyon raportörü *Thiers*, Bonaparte'ın kanat çırpmasını tümüyle görmezden geldi ve papanın söylevini Fransızcaya çevirtmekle yetindi. Napoleon'un mektubunun Ulusal Meclis tarafından onaylanmasına yönelik bir gündem maddesiyle cumhurbaşkanını kurtarmaya çalışan, hükümet değil, *Victor Hugo* oldu. *Allons donc! Allons donc!* {Hadi canım! Hadi canım!} Çoğunluk, Hugo'nun önergesini bu saygısızca ve ciddiyetsiz nidalarla toprağa gömdü. Cumhurbaşkanının politikası mı? Cumhurbaşkanının mektubu mu? Cumhurbaşkanının kendisi mi? *Allons donc! Allons donc!* Mösyö Bonaparte'ı kim *au serieux* {ciddiye} alır? Mösyö Victor Hugo, cumhurbaşkanına inandığınıza inandığımıza inanıyor musunuz? *Allons donc! Allons donc!*

Sonunda, Bonaparte ile Ulusal Meclis arasındaki kopuş, *Orléans'lar ile Bourbon'ların geri çağrılması* hakkındaki tartışmayla hızlandı. Hükümetin yan çizmesi üzerine cumhurbaşkanının kuzeni, Vestfalya'nın eski kralının oğlu tarafından sunulan bu önerge, Meşruiyetçi ve Orleans'cı taht iddiacılarını, en azından fiilen devletin zirvesinde bulunan Bonapartist taht iddiacısıyla aynı düzeye ya da daha doğrusu onun *altına* düşürmekten başka bir amaç taşımıyordu.

Napoleon Bonaparte, *ülkeden kovulmuş kral ailelerinin geri çağrılması* ile *Haziran isyancılarının affını* bir ve aynı önergede birleştirecek kadar saygısızdı. Çoğunluğun öfkesi, kutsal olanla aşağılık olanın, kral

99 "Ya Sezar ya da hiçbir şey" (*Aut Caesar aut nihil)* sözünün dönüştürülmüş biçimi; Paris'teki Clichy hapishanesinde borçlarını ödeyemeyenler kalıyordu. *-çev.*

100 Georg Herwegh'in "Aus den Bergen" ("Dağlardan") adlı şiirinde "Beyler, özgür bir ruhun kanat çırpması için yer açın" ifadesi yer alıyor. *-çev.*

soyları ile proleter sürüsünün, toplumun sabit yıldızları ile bataklıklarda görülen aldatıcı ışıkların çirkin bir şekilde birleştirilmesinden dolayı onu hemen özür dilemeye ve her iki önergeyi hak ettikleri biçimlerde sunmaya zorladı. Kral ailesinin geri çağrılması çoğunluk tarafından kararlı bir şekilde reddedildi ve Meşruiyetçilerin Demosthenes'i {ünlü hatibi} *Berryer*, oylamanın anlamı konusunda herhangi bir kuşkuya yer bırakmadı. Amaçlanan şey, taht iddiacılarının sıradan yurttaşlar düzeyine indirilmesi! Kutsal haleleri, ellerinde kalan tek yücelik, yani *sürgünde olma yüceliği* gasp edilmek isteniyor! Bir taht iddiacısı, diye haykırdı Berryer, seçkin kökenini unutarak basit bir yurttaş gibi yaşamak üzere buraya gelseydi, hakkında ne düşünülürdü! Louis Bonaparte'a, Fransa'da bulunmasının galip gelmesini sağlamadığı; koalisyon hâlindeki kralcılar ona *tarafsız adam* olarak Fransa'da, cumhurbaşkanlığı koltuğunda gereksinim duyuyorsa, ciddi taht iddiacılarının sürgün sisiyle dünyevi gözlerden uzak tutulmak zorunda olduğu, bundan daha açık şekilde söylenemezdi.

Louis Bonaparte, Yasama Meclisine, 1 Kasım'da, Barrot hükümetinin görevden alındığını ve yeni bir hükümetin kurulduğunu hayli ağır sözlerle bildiren bir mesajla cevap verdi.[101] Barrot-Falloux hükümeti, kralcı koalisyonun hükümetiydi; d'Hautpoul hükümeti ise, Bonaparte'ın hükümeti, Yasama Meclisine karşı cumhurbaşkanının organı, *yazmanlar hükümetiydi.*

Bonaparte, 10 Aralık 1848'in *tarafsız adamından* ibaret değildi artık. Yürütme gücüne sahip olması bir dizi çıkarı çevresinde toplamıştı; anarşiyle mücadele, Düzen Partisi'ni, Bonaparte'ın gücünü artırmak zorunda bırakıyordu ve eğer o halkın sevgisini *yitirdiyse*, Düzen Partisi halk tarafından zaten *sevilmiyordu.* Bonaparte, hem aralarındaki rekabet hem de hangisi olursa olsun bir kralcı restorasyonun gerekliliği sayesinde, Orleans'cılar ile Meşruiyetçileri, *tarafsız taht iddiacısını* tanımak zorunda bırakmayı umamaz mıydı?

Anayasal cumhuriyetin yaşamının 10 Mart 1850'de kapanan üçüncü dönemi 1 Kasım 1849'da başlar. Başlayan, yalnızca, anayasal kurumlar arasındaki olağan ve Guizot'nun fazlasıyla hayran olduğu oyun, yani yürütme gücü ile yasama gücü arasındaki kavga değildir. Bonaparte, birleşik Orleans'cılar ile Meşruiyetçilerin restorasyon isteklerine karşı, kendi fiilî iktidar hakkını, yani cumhuriyeti savunur; Düzen Partisi, Bonaparte'ın restorasyon isteklerine karşı, kendi ortak egemenlik hakkını, yani cumhuriyeti savunur; Meşruiyetçiler Orleans'cılara karşı, Or-

101 Odilon Barrot 30 Ekim 1849'da görevden alındı. *-çev.*

leans'cılar Meşruiyetçilere karşı statükoyu, yani cumhuriyeti savunur. Düzen Partisi'nin her biri kendi kralını ve kendi restorasyonunu el altında saklayan tüm bu hizipleri, karşılıklı olarak, rakiplerinin iktidarı gasp etme ve ayaklanma isteklerine karşı, burjuvazinin ortak egemenliğini, içinde özel hak iddialarının birbirlerini götürdüğü ve bunların saklı tutulduğu biçimi, yani *cumhuriyeti* öne çıkarır.

Kant, cumhuriyeti, tek akılcı devlet biçimi olarak, pratik aklın hiçbir zaman gerçekleştirilemeyecek olan ama yine de her zaman gerçekleştirilmesi hedefiyle çaba harcanması ve düşünsel olarak bağlı kalınması gereken bir postulatı {ön doğrusu} yapmıştı; bu kralcılar da *krallığa* aynısını yaptı.

Böylece, burjuva cumhuriyetçilerinin elinden içi boş bir ideolojik formül olarak çıkan anayasal cumhuriyet, koalisyon hâlindeki kralcıların elinde içerik dolu ve canlı bir biçim kazandı. Ve Thiers, şunu dediğinde, düşündüğünden daha doğru bir şey söylemişti: "Biz kralcılar, anayasal cumhuriyetin gerçek dayanaklarıyız."

Koalisyon hükümetinin düşmesinin, yazmanlar hükümetinin ortaya çıkmasının ikinci bir anlamı daha var. Yeni hükümetin maliye bakanının adı *Fould*'du. Fould'un maliye bakanı olması demek, Fransa'nın ulusal servetinin resmen borsaya teslim edilmesi, devlet varlıklarının borsa tarafından ve borsanın çıkarları doğrultusunda yönetilmesi demektir. Fould'un atanmasıyla, mali aristokrasi kendi restorasyonunu *Moniteur*'de ilan etmiş oldu. Bu restorasyon, kaçınılmaz olarak, her biri anayasal cumhuriyet zincirindeki bir halka olan tüm diğer restorasyonlara eklendi.

Louis-Philippe, gerçek bir *loup-cervier*'yi (borsa kurdunu) maliye bakanı yapmaya hiçbir zaman cesaret edememişti. Onun krallığı, yüksek burjuvazinin egemenliği için ideal isimdi; aynı şekilde, bakanlıklarında da, ayrıcalıklı çıkarların, ideolojik açıdan tarafsız isimler taşıması zorunluydu. Farklı monarşilerin, yani hem Meşruiyetçi hem de Orleans'cı monarşilerin sahne arkasında gizli tuttuklarını, burjuva cumhuriyeti her yerde ön plana çıkardı. Onların gökselleştirdiklerini burjuva cumhuriyeti dünyevileştirdi. Aziz isimlerinin yerine egemen sınıf çıkarlarının burjuva özel isimlerini koydu.

Tüm bu anlattıklarımız, cumhuriyetin nasıl olup da kuruluşunun ilk gününden itibaren mali aristokrasiyi devirmek yerine sağlamlaştırdığını gösterdi. Ama mali aristokrasiye verilen ödünler, özel olarak istenmeden boyun eğilen bir alın yazısıydı. Fould ile birlikte hükümetteki üstünlük yeniden mali aristokrasinin eline geçti.

Koalisyon hâlindeki burjuvazinin, Louis-Philippe döneminde diğer burjuva kesimlerinin iktidar dışı bırakılmasına ya da bağımlı hâle getirilmesine yaslanan finans sektörü egemenliğini nasıl kabullenebildiği ve buna nasıl katlanabildiği sorulacaktır.

Yanıt basit.

Her şeyden önce, mali aristokrasi, ortak iktidar gücü cumhuriyet adını taşıyan kralcı koalisyonun belirleyici ağırlık taşıyan bir bölümünü oluşturur. Orleans'cıların sözcüleri ve yetenekli insanları, mali aristokrasinin eski müttefikleri ve suç ortakları değil mi? Mali aristokrasi, Orleans'cılığın altın falanksı[102] değil mi? Meşruiyetçilere gelince, daha Louis-Philippe döneminde tüm borsa, maden ve demiryolu spekülasyonu cümbüşlerine fiilen katılmışlardı. Zaten, büyük toprak mülkiyetinin yüksek finans çevreleriyle bağlantısı *normal bir olgudur*. Kanıt: *İngiltere*, Kanıt: hatta *Avusturya*.

Fransa gibi, ulusal üretim hacminin ulusal borç miktarıyla karşılaştırıldığında aşırı derecede küçük kaldığı; devlet kaynaklı rantların en önemli spekülasyon konusu ve borsanın, kendisini üretken olmayan bir biçimde değerlendirmek isteyen sermayenin temel yatırım pazarı olduğu bir ülkede, tüm burjuva ya da yarı burjuva sınıflardan sayısız insanın, devlet borçlarında, borsa oyunlarında ve finans sektöründe pay sahibi olması zorunludur. Tüm bu ikincil pay sahipleri, doğal dayanaklarını ve komutanlarını, bu çıkarları en kalın hatlarıyla, bir bütün olarak temsil eden kesimde bulmaz mı?

Devlet varlıklarının yüksek finans çevrelerinin eline düşmesinin nedeni nedir? Devlet borcunun sürekli büyümesi. Ya devletin borçlanmasının nedeni? Harcamalarının sürekli olarak gelirlerinden fazla olması; bu dengesizlik, devlet borçları sisteminin aynı zamanda hem nedeni hem de sonucudur.

Devletin borçlarından kurtulmak için başvurabileceği iki yoldan biri, harcamalarını kısmak, yani yönetim mekanizmasını basitleştirmek ve küçültmek, mümkün olduğu kadar az yönetmek, mümkün olduğu kadar az sayıda insan çalıştırmak, burjuva toplumuyla mümkün olduğu kadar az ilişki kurmaktır. Düzen Partisi'nin bu yola başvurması olanaksızdı, çünkü, egemenliği ve sınıfının varlık koşulları daha çok sayıda yönden gelen tehditlerle karşı karşıyayken, baskı araçlarını, devlet adına resmî müdahalelerini ve devlet organları aracılığıyla her yerdeki mevcudiyetini artırmak zorundaydı. Kişilere ve mülkiye-

102 Eski Yunanistan'da, mızraklı ve kalkanlı askerlerin omuz omuza durarak oluşturdukları savaş düzeni. *–çev.*

te yönelik saldırılar artarken, jandarmanın aynı oranda küçültülmesi mümkün değildir.

Devletin başvurabileceği diğer yol, borçlardan kurtulmaya çalışmak ve en zengin sınıfların sırtına *olağanüstü vergiler* yükleyerek bütçeyi hemen, ama geçici bir süreliğine denkleştirmektir. Düzen Partisi, ulusal serveti borsa sömürüsünden kurtarmak için, anavatanın sunağında kendi servetini mi kurban edecekti? *Pas si bête!* {O kadar aptal değil!}

Dolayısıyla, Fransız devleti baştan aşağı dönüştürülmeden Fransız devlet bütçesi dönüştürülemez. Bu devlet bütçesinin zorunlu sonucu devlet borçlanması, devlet borçlanmasının zorunlu sonucu da devlet borçları ticaretinin, devletten alacaklı olanların, bankacıların, para tüccarlarının, borsa kurtlarının egemenliğidir. Mali aristokrasinin düşürülmesinde Düzen Partisi'nin yalnızca bir kesiminin doğrudan katkısı vardı: *Fabrikatörler*. Orta büyüklükteki ve küçük sanayicilerden değil, Louis-Philippe döneminde hanedancı muhalefetin geniş tabanını oluşturan fabrika çıkarı naiplerinden söz ediyoruz. Onların çıkarı, hiç kuşkusuz, üretim maliyetlerinin azaltılmasında, dolayısıyla üretimden alınan vergilerin azaltılmasında, dolayısıyla faizleri vergilere eklenen devlet borçlarının azaltılmasında, dolayısıyla mali aristokrasinin düşürülmesindedir.

İngiltere'de (en büyük Fransız fabrikatörleri, İngiliz rakipleriyle karşılaştırıldıklarında birer küçük burjuvadır), gerçekten de, fabrikatörlerin, örneğin bir Cobden'in, bir Bright'ın, bankayı ve borsa aristokrasisini hedef alan haçlı seferinin başında olduğunu görürüz. Fransa'da neden böyle değil? İngiltere'de sanayinin üstünlüğü vardır, Fransa'da ise tarımın. Sanayi, İngiltere'de *free trade*'e {serbest ticarete} gereksinim duyar, Fransa'da ise koruyucu gümrük vergilerine, diğer tekellerin yanı sıra ulusal tekele. Fransız sanayisi Fransız üretimine hükmetmediğinden, Fransız sanayicileri de Fransız burjuvazisine hükmetmez. Burjuvazinin geri kalan kesimlerine rağmen kendi çıkarlarını kabul ettirmek için, İngilizler gibi, hem hareketin başına geçip hem de aynı zamanda kendi sınıf çıkarlarını başa yerleştirmeleri mümkün değildir; devrimin peşine takılmak ve kendi sınıflarının ortak çıkarlarıyla karşıtlık içinde olan çıkarlara hizmet etmek zorundadırlar. Şubat'ta kendi konumlarını yanlış değerlendirmişlerdi; Şubat, zekâlarını keskinleştirdi. Öyle ya, işçilerin, işverenle, yani sanayici kapitalistle karşılaştırıldığında daha doğrudan doğruya tehdit ettiği kim var? Dolayısıyla, fabrikatör, Fransa'da, zorunlu olarak, Düzen Partisi'nin en bağnaz üyesi oldu. *Kârının* finans sektörü tarafından azaltılması, *kârın proletarya tarafından ortadan kaldırılmasının yanında nedir ki*?

Fransa'da, küçük burjuva, normalde sanayici burjuvanın yapması gereken şeyi yapar; işçi, normalde küçük burjuvaya düşmesi gereken görevi yerine getirir; peki ya işçinin problemi, onu kim çözer? Hiç kimse. Bu problem Fransa'da çözülmez; bu problem Fransa'da ilan edilir. Bu problem, hiçbir yerde, ulusal sınırlar içinde çözülmez; Fransız toplumu içindeki sınıf savaşı, ulusları karşı karşıya getiren bir dünya savaşına dönüşür. Çözüm, ancak, proletaryanın, dünya savaşı tarafından, dünya pazarına hükmeden halkın başına, yani İngiltere'nin başına itildiği anda başlar. Burada sonunu değil örgütsel başlangıcını bulan devrim, kısa soluklu bir devrim değildir. Bugünkü kuşak, Musa'nın çölden geçmelerine önderlik ettiği Yahudilere benziyor. Bu kuşağın yapacağı tek şey, yeni bir dünya fethetmek değil; yeni bir dünyayla baş edebilecek insanlara yer açmak için, yok olmak zorunda.

Fould'a dönelim.

Fould, 14 Kasım 1849'da Ulusal Meclis kürsüsüne çıktı ve mali sistemini açıkladı: Eski vergi sisteminin savunulması! Şarap vergisinin yürürlükte tutulması! Passy'nin gelir vergisinin geri çekilmesi!

Passy de bir devrimci değil, Louis-Philippe'in eski bir bakanıydı. Dufaure'un ekibindeki püritenlerden ve Temmuz Monarşisinin günah keçisi Teste'in en yakın sırdaşlarından biriydi.[103] Passy de eski vergi sistemini övmüş, şarap vergisinin yürürlükte tutulmasını öğütlemişti; ama aynı zamanda, bütçe açığının örtüsünü kaldırıp atmıştı. Devletin iflas etmesi istenmiyorsa yeni bir verginin, yani gelir vergisinin zorunlu olduğunu açıklamıştı. Ledru-Rollin'a devletin iflasını öneren Fould, Yasama Meclisine bütçe açığını önerdi. Taahhüt ettiği tasarruf önlemlerinin sırrı daha sonra açığa çıktı ve örneğin, harcamalar 60 milyon azalırken dalgalı borcun 200 milyon arttığı görüldü; sayıların sınıflandırılmasında ve hesapların düzenlenmesinde, sonunda tümü yeni borçlanmalarla sonuçlanan hokkabazlıklar...

Fould'un döneminde, mali aristokrasi, burjuvazinin diğer kıskanç kesimlerinin yanında, doğal olarak, Louis-Philippe zamanındaki kadar utanmazca bir yiyicilik sergileyemedi. Ama bir kere, sistem aynı sistemdi; borçlar sürekli artıyor, açık maskeleniyordu. Ayrıca, zamanla eski borsa dolandırıcılıkları daha açık bir şekilde yapılmaya başladı. Kanıt: Avignon demiryolu hakkındaki yasa, devlet kâğıtlarındaki bir ara

103 8 Temmuz 1847'de Paris'teki Soylular Meclisinde {*Chambre des Pairs*} Parmentier ile General Cubières bir tuz yatağı imtiyazını almak amacıyla memurlara rüşvet vermekten, dönemin bayındırlık bakanı {Jean-Baptiste} Teste ise bu rüşveti kabul etmekten dolayı yargılanmaya başlamıştı. Teste, yargılama sürecinde bir intihar girişiminde bulunmuştu. Tümü ağır para cezalarına, Teste ise ek olarak üç yıl hapis cezasına çarptırılmıştı. –*Engels'in 1895 baskısına notu.*

tüm Paris'in diline düşen gizemli dalgalanmalar ve son olarak Fould ile Bonaparte'ın 10 Mart seçimleri üzerindeki başarısızlığa uğrayan spekülasyonları.

Mali aristokrasinin resmen restore edilmesinin ardından, Fransız halkının kısa süre içinde yine bir 24 Şubat'la karşılaşması kaçınılmazdı.

Kurucu Meclis, mirasçısına yönelik nefret nöbetlerinden birinde, İsa'dan sonra 1850 yılı için şarap vergisini kaldırmıştı. Eski vergiler kaldırılarak yeni borçlar ödenemezdi. Düzen Partisi'nin kreten {zekâ özürlü} üyelerinden *Creton*, daha Yasama Meclisi tatile girmeden, şarap vergisinin yürürlükte tutulması için önerge vermişti. Fould, Bonaparte hükümeti adına bu önergeyi kabul etti ve Ulusal Meclis 20 Aralık 1849'da, yani Bonaparte'ın cumhurbaşkanı ilan edildiği günün yıldönümünde, *şarap vergisinin geri getirilmesini* kararlaştırdı.

Şarap vergisinin geri getirilmesi lehine ilk konuşan kişi bir maliyeci değil, Cizvit lider *Montalembert*'di. Gerekçelendirmesi çarpıcı derecede basitti: Vergi, hükümeti doyuran ana memesidir. Hükümet ise, baskı araçlarıdır, yetkili organlardır, ordudur, polistir, memurlardır, yargıçlardır, bakanlardır, *papazlar*dır. Vergiye yönelik saldırı, anarşistler tarafından gerçekleştirilen ve burjuva toplumunun maddi ve manevi üretimini proleter barbarların tecavüzlerinden koruyan düzen bekçilerini hedef alan saldırıdır. Vergi, mülkiyetin, ailenin, düzenin ve dinin yanındaki beşinci tanrıdır. Ve şarap vergisi hiç kuşku yok ki bir vergidir; üstelik sıradan bir vergi değil, geleneksel, monarşi yanlısı, saygın bir vergidir. *Vive l'impôt des boissons! Three cheers and one cheer more!* {Yaşasın içecek vergisi! Üç kez "Yaşa!" ve bir kez daha "Yaşa!"}

Fransız köylüsü şeytanı düşündüğünde, gözünde vergi tahsildarı canlanır. Montalembert'in vergiyi tanrı düzeyine yükselttiği andan itibaren, köylü tanrı inancını yitirdi, ateist oldu ve kendisini şeytanın, yani *sosyalizmin* kollarına attı. Düzenin dini onu kaybetmişti, Cizvitler onu kaybetmişti, Bonaparte onu kaybetmişti. 20 Aralık 1849, 20 Aralık 1848'i geri dönüşsüz şekilde lekelemişti. Montalembert'in ifadesiyle devrim fırtınasının habercisi olan şarap vergisinin darbe vurduğu "amcasının yeğeni", ailesinde bu darbeyi alan ilk kişi değildi. Gerçek ve büyük Napoleon, St. Helena'da,[104] şarap vergisinin yeniden yürürlüğe sokulmasının, güney Fransa köylülerini kendisinden soğutarak, düşüşüne başka her şeyden daha fazla katkıda bulunduğunu açıklamıştı. Napoleon, daha

104 Napoleon Bonaparte (I. Napoleon), Waterloo Savaşı'nda yenilgiye uğratıldıktan sonra İngilizler tarafından esir alınmış ve yaşamının sonuna kadar kalacağı Atlantik Okyanusu'ndaki St. Helena adasına sürülmüştü. *-çev.*

XIV. Louis döneminde halkın en fazla nefret ettiği şey olan (Boisguillebert ile Vauban'un yazılarına bakınız) ve birinci devrim tarafından kaldırılan şarap vergisini 1808'de değiştirilmiş biçimiyle yeniden yürürlüğe sokmuştu. Restorasyon Fransa'ya girerken, önünde yalnızca Kazaklar[105] değil, şarap vergisinin kaldırılacağı vaatleri de koşturuyordu. Ama kuşkusuz, *gentilhommerie* {soylular}, *gent taillable à merci et miséricorde*'a {kayıtsız şartsız vergi yükümlüsü olan halka} verdikleri sözleri tutmasa da olurdu. 1830, şarap vergisinin kaldırılacağı sözünü verdi. Söylediğini yapmak ve yaptığını söylemek onun tarzı değildi. 1848, her şey için söz verdiği gibi, şarap vergisinin kaldırılacağı sözünü de verdi. Son olarak, hiçbir söz vermeyen Kurucu Meclis, değinilmiş olduğu üzere, şarap vergisinin 1 Ocak 1850'de kaldırılmasını öngören, vasiyet niteliğindeki bir karar aldı. Ve 1 Ocak 1850'den tam 10 gün önce, Yasama Meclisi onu yeniden yürürlüğe soktu; Fransız halkı sürekli şarap vergisini kovalıyor ve onu kapıdan dışarı attığında, bacadan yine içeri girdiğini görüyordu.

Halkın şarap vergisinden nefret etmesi, Fransız vergi sisteminin tüm iğrençliklerini kendisinde toplamasıyla açıklanabilir. Toplanma biçimi iğrençtir, dağıtılma biçimi aristokratçadır, çünkü en pahalı şaraplardan da en sıradan olanlarından da aynı oranda vergi alınır. Dolayısıyla, tüketicilerin servetlerinin azalmasıyla orantılı olarak, geometrik şekilde artar; ters çevrilmiş bir artan oranlı vergidir. Bu nedenle, yabancı madde katılmış ve sahte şarapları ödüllendirerek, doğrudan doğruya emekçi sınıfların zehirlenmesine yol açar. 4000'den fazla nüfuslu tüm kentlerin kapılarında yerel gümrükler kurarak ve her bir kenti Fransız şarabına karşı koruyucu gümrük vergilerine başvuran bir yabancı ülkeye çevirerek tüketimi azaltır. Büyük şarap tüccarlarının ve onlardan önce de geçimleri dolaysız olarak şarap tüketimine bağlı olan küçük tüccarların (*marchands de vins*) ve şarap evi sahiplerinin tümü, şarap vergisinin açık düşmanlarıdır. Ve son olarak, şarap vergisi, tüketimi azaltarak, üreticilerin pazarını küçültür. Kentlerdeki işçileri şaraba para ödeyemez hâle getirirken bağcıları da ürünlerini satamaz hâle getirir. Ve Fransa'da bağcıların nüfusu yaklaşık olarak 12 milyon. Dolayısıyla, genel olarak halkın şarap vergisinden nefret etmesi ve özel olarak köylülerin bu vergiye azılı bir düşmanlıkla yaklaşması anlaşılır şeylerdir. Üstüne üstlük, şarap vergisinin yeniden yürürlüğe sokulmasını münferit, az çok rastlantısal bir gelişme olarak görmüyorlardı. Köylülerin babadan oğula geçen bir tür özel tarihsel geleneği bulunur; bu tarih okulunda, kulaktan kulağa,

105 1814-15 yıllarında Paris'i işgal altında tutan Avrupa Koalisyonunun güçleri arasında Rus ordusuna bağlı Kazak süvarileri de vardı. *-çev.*

her hükümetin, köylüleri dolandırmaya çalıştığı süre boyunca şarap vergisinin kaldırılacağı sözünü verdiği, ama köylüleri kandırır kandırmaz, şarap vergisini koruduğu ya da yeniden yürürlüğe soktuğu fısıldanıyordu. Köylü, şarap vergisiyle, iktidarın kokusunu, eğilimini test eder. Şarap vergisinin 20 Aralık'ta yeniden yürürlüğe sokulması şu anlama geliyordu: *Louis Bonaparte da diğerleri gibi*; ama o, diğerleri gibi değildi; o bir *köylü buluşuydu*; şarap vergisine karşı toplanan milyonlarca imzalı dilekçelerle, bir yıl önce "amcasının yeğeni"ne vermiş oldukları oyları geri aldılar.

Fransa'nın toplam nüfusunun üçte ikisinden fazlasını oluşturan kır nüfusunun büyük bir bölümü, özgür *toprak sahipleri* denen kişilerden oluşur. 1789 Devrimi tarafından feodal yüklerden karşılıksız olarak kurtarılan birinci kuşak, toprak için hiçbir bedel ödememişti. Ama izleyen kuşaklar, yarı serf atalarının kira, ondalık, angarya vb. biçimler altında ödediklerini, *toprak fiyatı* biçimi altında ödedi. Bir taraftan nüfusun artması ve diğer taraftan toprağın parçalanması ölçüsünde, parsel fiyatları da yükseldi, çünkü boyutları küçüldükçe onlara yönelik talep büyüyordu. Ne var ki, ister doğrudan doğruya satın alsın, isterse miras ortaklarına kendi payına düşen sermaye olarak hesaplatsın, parselleri için ödediği fiyatın artması ölçüsünde, *köylünün borcu*, yani *ipotek miktarı* da kaçınılmaz olarak artıyordu. Araziye dayalı borç senedinin adı *ipotek*tir; bu, arazi için düzenlenen rehin senedidir. Orta Çağ arazilerinin üzerinde *ayrıcalıklar* birikiyordu, modern parsellerin üzerinde ise *ipotekler* birikiyor. Diğer yandan: Toprak, parselleme düzeninde, sahibi için yalnızca bir *üretim aracıdır*. Toprak ne kadar bölünürse verimliliği de o kadar azalır. Üretim aracının bölünmesi ölçüsünde tarımsal faaliyetlerin *üretim dışı maliyetleri* artarken, arazilerde makine kullanımı, işbölümü, drenaj ve sulama kanallarının yerleştirilmesi gibi büyük ölçekli toprak iyileştirme işlerinin yapılması vb. giderek olanaksızlaşır. Tüm bunlar, parsel sahibinin sermayeye sahip olup olmamasından bağımsız olarak gerçekleşir. Ama parçalanmanın artması ölçüsünde, parsel sahibi köylünün elinde sermaye olarak en zavallı demirbaşıyla birlikte arazisinden başka bir şey kalmaz; arazi üzerindeki sermaye yatırımları azalır; çiftçi, tarım bilimindeki ilerlemelerden yararlanmak için gereken topraktan, paradan ve eğitimden yoksun kalır; tarım geriler. Sonunda, tüm köylü ailesi, mülkleri yüzünden başka işler yapamaz ve buna rağmen topraktan geçinemez duruma gelirken, *brüt tüketimin* artması ölçüsünde *net kazanç* azalır.

Dolayısıyla, nüfus ve onunla birlikte arazilerdeki bölünmüşlük ne kadar artarsa, *üretim aracı*, yani toprak o kadar *pahalılaşır ve verimsizle-*

şir, *tarım* o kadar *geriler* ve *köylü* o kadar *borçlanır*. Ve daha önce sonuç olan şey nedene dönüşür. Her bir kuşak bir sonrakine daha büyük bir borç yükü bırakır, her yeni kuşak daha elverişsiz ve zorlaşan koşullarda işe başlar, ipotek ipoteği doğurur ve köylü, *yeni borçlar* için parselini güvence olarak gösteremez, yani ona yeni ipotekler koyduramaz duruma geldiğinde, doğrudan doğruya *tefecinin* eline düşer ve *tefeci faizleri* aşırı yüksek düzeylere yükselir.

Fransız köylüsü, işte bu şekilde, toprağa dayalı *ipoteklerin faizleri* biçimi altında ve *tefecinin ipoteksiz avanslarının* faizleri biçimi altında, yalnızca toprak rantını, yalnızca sınai kârını, kısacası yalnızca *tüm net kazancını* değil, aynı zamanda *ücretinin* bile *bir bölümünü* kapitaliste devrederek, *İrlandalı kiracı çiftçinin* düzeyine düştü; tüm bunlar, *özel mülk sahibi* olmak adına yaşandı.

Sürekli artan *vergi yükü* ve kısmen, Fransız yasalarının toprak mülkiyetini kontrol etmek için kullandığı formalitelerden, kısmen, her yerde birbirlerini sınırlandıran ve birbirleriyle kesişen parseller üzerindeki sayısız anlaşmazlıklardan, kısmen de, mülkiyetten yalnızca hayallerindeki mülkleri, yani *mülkiyet haklarını* bağnazca savunurken haz alan köylülerin dava düşkünlüğünden kaynaklanan *mahkeme masrafları*, Fransa'da bu süreci hızlandırdı.

1840 yılına ait bir istatistik çalışmasına göre, Fransız topraklarının gayrisafi hasılası 5 237 178 000 franktı. Bunun 3 552 000 000 frangı, çalışan insanların tüketimini de kapsayacak şekilde, tarımsal masraflara gidiyordu. Geriye kalan 1 685 178 000 franklık net hasıladan, ipotek faizleri için 550 milyonluk, mahkeme masrafları için 100 milyonluk, vergiler için 350 milyonluk, kayıt parası, damga vergisi, ipotek harçları vb. için 107 milyonluk indirimlerin yapılması gerekiyor. Net hasılanın kalan üçte biri, yani 538 milyon, nüfusa bölündüğünde, kişi başına 25 frank bile etmez.[106] Kuşkusuz, bu hesaplamada ne ipotek dışı tefeci faizleri ne de avukat masrafları vb. yer alıyor.

Cumhuriyet eski yüklerine yenilerini eklediğinde Fransız köylülerinin ne duruma düştüğünü anlamak mümkün. Görüldüğü üzere, onlar üzerindeki sömürü, sanayi proletaryası üzerindeki sömürüden yalnızca *biçim* açısından farklı. Sömürücü aynı: *Sermaye*. Tek tek kapitalistler tek tek köylüleri *ipotek* ve *tefecilik* aracılığıyla, kapitalistler sınıfı köylü

106 Hesaplamada, Marx'ın net hasıladan düşülmesi gereken sayıları yuvarlayarak yazmış olmasından ve/veya dizgi hatasından kaynaklanmış olabilecek bir yanlış var. Önceki tüm sayılar doğru kabul edilirse, sonuç, 538 000 000 değil, 578 178 000 frank olmalı. Ama bu sayıyla da kişi başına düşen miktar 25 franktan az oluyor. *–çev.*

sınıfını *devlet vergisi* aracılığıyla sömürüyor. Köylünün mülkiyet hakkı, sermayenin bugüne kadar onu büyülemesini sağlayan tılsımdır; onu sanayi proletaryasının üzerine sürmek için kullandığı bahanedir. Köylüyü yalnızca sermayenin düşüşü yükseltebilir; yalnızca anti-kapitalist bir hükümet, bir proletarya hükümeti, köylünün ekonomik sefaletine, toplumsal gerilemesine son verebilir. *Anayasal cumhuriyet*, onun birleşik sömürücülerinin diktatörlüğüdür; *sosyal demokrat*, yani *kızıl* cumhuriyet, müttefiklerinin diktatörlüğüdür. Ve terazinin kefesi köylünün seçim sandığına attığı oylara göre yükselir ya da alçalır. Kendi kaderine kendisi karar vermek zorundadır. – Sosyalistler, her tür broşür, yıllık, takvim ve bildirilerinde bunları söylüyordu. Düzen Partisi'nin karşı yazıları, bu dili köylü için daha anlaşılır kılıyordu; köylüye seslenen Düzen Partisi, sosyalistlerin niyetlerini ve düşüncelerini kaba bir şekilde abartarak ve vahşi bir şekilde yorumlayıp tarif ederek gerçek köylü aksanını yakalıyor ve onun yasak meyve iştahını kabartıyordu. Ama en anlaşılır olanı, köylü sınıfının oy hakkını kullanarak edindiği deneyimlerin ve devrimci bir hızla art arda üzerine çöken hayal kırıklıklarının diliydi. *Devrimler, tarihin lokomotifleridir.*

Köylünün adım adım büyük bir dönüşüm geçirmekte olduğunun farklı belirtileri vardı. Kendisini daha Yasama Meclisi seçimlerinde gösteren bu dönüşüm, Lyon'a komşu beş ildeki sıkıyönetimde de ortaya çıkmıştı, 13 Haziran'dan aylar sonra Girond ilinde *Chambre introuvable*'ın {Bulunmaz Meclis}[107] eski başkanının yerine bir *Montagnard*'ın seçilmesinde de, Meşruiyetçilerin vaat edilmiş ülkesi, 1794 ve 1795'te cumhuriyetçilere yönelik en korkunç rezilliklerin sahnesi, liberallerin ve Protestanların herkesin gözü önünde öldürüldüğü 1815'in *terreur blanche*'ının {beyaz terörünün} merkezi olan *du Gard* ilinde ölmüş olan bir Meşruiyetçi temsilcinin yerine 20 Aralık 1849'da bir kızıl temsilcinin seçilmesinde de. En durağan sınıfın bu devrimcileşme süreci, şarap vergisinin yeniden yürürlüğe sokulmasının ardından en açık şekilde görülüyor. 1850'nin Ocak ve Şubat aylarında hükümetin aldığı önlemler ve çıkarılan yasalar neredeyse yalnızca *illeri* ve *köylüleri* hedef alıyor. Köylülerin ilerlemesinin en çarpıcı kanıtı.

Jandarmayı valinin, kaymakamın ve herkesten çok *maire*'in {belediye başkanının} engizisyoncusu yapan, casusluk faaliyetlerini en uzak köy topluluklarının en kuytu köşelerine kadar yayan *Hautpoul genelgesi*; köylü sınıfının uzmanları, sözcüleri, eğiticileri ve çevirmenleri olan

107 Napoleon'un 1815'teki ikinci düşüşünün hemen ardından seçilen, bağnazlık derecesinde aşırı kralcı ve gerici Temsilciler Meclisinin tarihteki adı budur –*Engels'in 1895 baskısına notu.*

öğretmenleri valinin insafına terk eden, okumuş sınıfın proleterlerinin vahşi birer hayvan gibi bir köyden diğerine kovalanmalarını sağlayan *öğretmenlere karşı yasa*; görevden alma yetkisini Demokles'in kılıcı gibi başlarının üzerinde sallandırarak köylü topluluklarının başkanlarını her an cumhuriyetin başkanının ve Düzen Partisi'nin karşısına çıkaran *belediye başkanlarına karşı yasa tasarısı*; Fransa'nın 17 askerî bölgesini dört paşalığa[108] dönüştüren ve kışla ile açık ordugâhı Fransızlara zorla ulusal toplantı mekânları olarak kabul ettiren *emir*; Düzen Partisi'nin, bilinçsizliği ve Fransa'nın zorla aptallaştırılmasını, genel oy hakkı rejimindeki varlık koşulu olarak ilan etmesi anlamına gelen *öğretim yasası*... Tüm bu yasalar ve önlemler neydi? İlleri ve illerdeki köylüleri Düzen Partisi'ne yeniden kazanmaya yönelik umutsuz çabalar.

Baskı araçları olarak değerlendirildiklerinde, bunlar, kendi amaçlarına ters düşen zavallı araçlardı. Şarap vergisinin yürürlükte tutulması, 45 santimlik vergi, köylülerin milyarlık geri ödemeye ilişkin dilekçelerinin alay edercesine reddedilmesi vb. büyük önlemler, yasama organının tüm bu gök gürlemeleri, köylü sınıfını tek seferde, bir bütün olarak ve tam ortadan vurmuştu; yukarıda anılan yasalar ve önlemler hem saldırıyı hem de direnişi *genelleştirmiş*, her bir köy evinin gündelik konuşma konusu hâline getirmiş, devrimi her bir köye aşılamış, *devrimi yerelleştirmiş ve köylüleştirmişti.*

Diğer yandan, Bonaparte'ın bu önerileri ve bunların Ulusal Meclis tarafından kabul edilmesi, anayasal cumhuriyetin iki gücünün, anarşinin bastırılması, yani burjuva diktatörlüğüne karşı ayaklanan tüm sınıfların bastırılması söz konusu olduğunda, birlik hâlinde olduklarını kanıtlamıyor mu? *Soulouque*, sert mesajının hemen ardından,[109] Louis Bonaparte'ın Napoleon'un basık bir karikatürü olmasına benzer şekilde Fouché'nin kirli ve bayağı bir karikatürü olan *Carlier*'nin mesajı aracılığıyla, düzene *dévouement*'u {bağlılığı} konusunda Yasama Meclisine güvence vermemiş miydi?[110]

Öğretim yasası bize genç Katoliklerle yaşlı Voltaire'cilerin ittifakını gösteriyor. Birleşik burjuvaların egemenliği, Cizvit dostu Restorasyon ile özgür düşünceli gözükmeye çalışan Temmuz Monarşisinin ortak despotizminden başka bir şey olabilir miydi? Üstünlük kurmak için birbir-

108 Batı dillerine Türkçeden geçen bu sözcüğün Almancası "*Paschalik*" *-çev.*

109 Louis Bonaparte'ın 30 Ekim 1849'da Barrot hükümetini görevden alarak verdiği mesaj. *-çev.*

110 Paris'in polis müdürlüğüne yeni atanmış olan Carlier, 10 Kasım 1849 tarihli mesajında, "dinin, emeğin, ailenin, mülkiyetin ve bağlılığın" korunması için bir "anti-sosyalist toplumsal birlik"in kurulması çağrısında bulunmuştu. Bu mesaj *Le Moniteur universel*'in 11 Kasım 1849 tarihli 315. sayısında yayımlanmıştı. *-İngilizce ed.*

leriyle mücadele ettikleri dönemde burjuvazinin bir kesiminin diğerine karşı halka dağıttığı silahların, birleşik diktatörlüklerine karşı çıkmaya başladığı günden itibaren halktan geri alınması gerekmiyor muydu? Hiçbir şey, hatta *Concordats à l'amiable*'ın reddedilmesi bile, Parisli butik sahibini, *Cizvitliğin* bu fingirdekçe sergilenişinden daha fazla kızdırmadı.

Bu arada hem Düzen Partisi'nin farklı hizipleri arasındaki çatışmalar hem de Ulusal Meclis ile Bonaparte arasındaki çatışmalar devam ediyordu. Ulusal Meclis, Bonaparte'ın, *coup d'état*'sından, yani kendi Bonapartist hükümetini kurmasından hemen sonra, monarşi malulleri olan yeni atanmış valileri huzurunda toplayarak, yeniden başkan seçilmesi için anayasaya aykırı şekilde ajitasyon yapmalarını, makamlarını korumalarının koşulu hâline getirmesinden; Carlier'nin, göreve başlamasını, Meşruiyetçi kulüplerden birini kapatarak kutlamasından; Bonaparte'ın, kendi bakanlarının meclis kürsüsünden inkâr etmek zorunda kaldıkları gizli isteklerini kamuoyuna duyuran kendi gazetesi *Le Napoleon*'u kurmasından pek hoşlanmamıştı; ayrıca, ciddiye alınmayan çeşitli güvensizlik oylarına rağmen hükümetin meydan okurcasına yerinde tutulmasından; günde dört *sou*'luk bir zamla astsubayların ve Eugène Sue'nün *Mystères*'inden {*Paris'in Sırları* adlı kitabından} çalınma bir fikirle, yani kefilsiz kredi açan bir bankayla, proletaryanın desteğini kazanma girişiminden ve son olarak, cumhurbaşkanı kendi popülerliğini tek tek çıkardığı af kararlarıyla *en détail* {parça parça} korurken, Yasama Meclisini halkın gözünden *en gros* {toptan} düşürmek amacıyla, bakanlar aracılığıyla, geriye kalan Haziran isyancılarının Cezayir'e sürülmesi için başvuruda bulunulması utanmazlığından da pek hoşlanmamıştı. Thiers, *coups d'état* {hükümet darbeleri} ve *coups de tête* {düşüncesizce eylemler} gibi tehdit içeren ifadeler kullanıyor, Yasama Meclisi ise, Bonaparte'ın kendisi için sunduğu tüm yasa tasarılarını reddederek ve ortak çıkarlar adına önerdiklerinin her biri için, yürütme gücünü artırma yoluyla kendi kişisel gücünü artırmaya çalışıp çalışmadığını gürültülü bir güvensizlikle sorgulayarak ondan öç alıyordu. Kısacası, *öcünü saygısızlık komplosuyla alıyordu.*

Meşruiyetçi parti ise, daha yetenekli Orleans'cıların neredeyse tüm mevkileri yeniden ele geçirmesinden ve kendisi, kurtuluşunu temel olarak *adem-i merkezîleştirmede* ararken, *merkezîleşmenin* artmasından hoşnutsuzdu. Ve gerçekten de böyleydi. Karşı-devrim *zor yoluyla merkezîleşiyor*, yani devrimin mekanizmasını hazırlıyordu. Banknotların değerlerini sabitleme yoluyla Fransa'nın altın ve gümüşlerini bile Paris Bankası'nda *merkezîleştirmiş* ve böylece devrimin *hazır savaş hazinesini* yaratmıştı.

Son olarak, Orleans'cılar, kendi evlilik dışı çocuk ilkeleri yerine meşruiyet ilkesinin güç kazanmasından[111] ve bu olurken, soylu bir kişiyle uygunsuz burjuva evliliği yaşayan eş sayılarak, her an haksızlıklara ve kötü davranışlara maruz bırakılmalarından hoşnutsuzdu.

Köylülerin, küçük burjuvaların, genel olarak orta katmanların adım adım proletaryanın yanına geçtiklerini, resmî cumhuriyetle açık bir karşıtlığa itildiklerini, onun tarafından düşman yerine koyulduklarını gördük. *Burjuva diktatörlüğüne karşı ayaklanma, toplumsal bir değişime duyulan gereksinim, hareket organları olarak demokratik-cumhuriyetçi kurumlara tutunma, belirleyici devrimci güç olarak proletaryanın çevresinde toplanma*: Bunlar, *Sosyal Demokrasi Partisi* diye anılan partinin, *Kızıl Cumhuriyet Partisi*'nin ortak özellikleridir. Düşmanlarının vaftiz adıyla *Anarşi Partisi* de, en azından *Düzen Partisi* kadar, farklı çıkarların bir koalisyonuydu. "Anarşi" partisinin başlangıç ve bitiş noktalarını oluşturan uçlar arasındaki mesafe, eski toplumsal düzensizliği azaltmaya yönelik en küçük reformdan eski toplumsal düzenin yıkılmasına, burjuva liberalizminden devrimci terörizme uzanan bir yelpazeyi kapsayacak kadar genişti.

Koruyucu gümrük vergilerinin kaldırılması – sosyalizm! Çünkü Düzen Partisi'nin *sanayici* kesiminin tekelini hedef alır. Devlet bütçesinin düzenlenmesi – sosyalizm! Çünkü Düzen Partisi'nin *mali* kesiminin tekelini hedef alır. Et ve tahıl ithalatının serbest bırakılması – sosyalizm! Çünkü Düzen Partisi'nin üçüncü kesimi olan *büyük toprak sahiplerinin* tekelini hedef alır. Serbest ticaret partisinin, yani İngiltere'deki en ileri burjuva partisinin talepleri, Fransa'da sosyalist talepler olarak görülür. Voltaire'cilik – sosyalizm! Çünkü Düzen Partisi'nin dördüncü bir kesimi olan *Katolik* kesimi hedef alır. Basın özgürlüğü, örgütlenme hakkı, genel halk eğitimi – sosyalizm, sosyalizm! Bunlar, Düzen Partisi'nin genel tekelini hedef alır.

Devrimin gidişi, koşulları o denli hızlı olgunlaştırmıştı ki, her renkten reform yanlısı, orta sınıfların en ılımlı talepleri, en uçtaki yıkıcı partinin bayrağının, yani *kızıl bayrağın* çevresinde toplanmak zorunda kalıyordu.

Anarşi partisinin çeşitli büyük kanatlarının *sosyalizmi*, iktisadi koşullara ve kendi sınıflarının ya da sınıf kesimlerinin bu koşullardan kaynaklanan toplam devrimci gereksinimlerine bağlı olarak ne kadar fark-

111 Fransa Kralı XIV. Louis'nin ölümünden (1715) sonra yürütülen iktidar mücadeleleri sırasında, Orleans'cılar, eski kralın evlilik dışı ilişkilerinden doğan çocuklarının yetkilerinin ellerinden alınmasını savunmuş ve bu amaçlarına ulaşmıştı. *-çev.*

lılaşırsa farklılaşsın, *bir* noktada uyumludur: kendisini *proletaryanın kurtuluşunun aracı* ve proletaryanın kurtuluşunu da kendi *amacı* ilan eder. Bu da, kendi gereksinimlerine göre dönüştürülmüş bir dünyanın herkes için en iyi dünya olacağını, tüm devrimci taleplerin gerçekleşmesini ve tüm devrimci çatışmaların ortadan kaldırılmasını sağlayacağını bildirenlerden bazılarının kasıtlı aldatmacası, bazılarının da kendi kendilerini kandırmasıdır.

Anarşi partisinin hayli benzer görünümlü *genel* sosyalist sözlerinin altında, *National'in, Presse'in ve Siècle'in,* mali aristokrasinin egemenliğini yıkmayı ve sanayi ile ticareti bugüne kadarki zincirlerinden kurtarmayı az çok tutarlı bir şekilde isteyen *sosyalizmi* saklanıyor. Bu, sanayinin, ticaretin ve tarımın sosyalizmidir ve bu kesimlerin Düzen Partisi'ndeki naipleri, bu çıkarları, kendi özel tekelleriyle uyumlu olmaktan uzaklaşmaları ölçüsünde reddediyor. Asıl *küçük burjuva sosyalizmi* veya sosyalizm *par excellence* {türünün en iyi örneği olan sosyalizm}, sosyalizmin her türü gibi işçilerin ve küçük burjuvaların bir bölümünü doğal olarak çevresinde toplayan bu *burjuva sosyalizminden* farklıdır. Sermaye, küçük burjuvazinin peşine asıl olarak *alacaklı* kimliğiyle düşer, küçük burjuvazi, *kredi kuruluşları* ister; sermaye, onu *rekabet* aracılığıyla yok eder, o, devletin desteklediği *birlikler* ister; sermaye, onu *yoğunlaşma* aracılığıyla ezer, o, *artan oranlı vergiler*, miras bırakma hakkının sınırlandırılması, büyük işlerin devlet tarafından üstlenilmesi gibi *sermayenin büyümesini zorla engelleyen* önlemler ister. Küçük burjuvazi, kendi sosyalizminin (belki kısa sürecek ikinci bir Şubat Devrimi dışında) barışçıl yollarla hayata geçirileceğini hayal ettiğinden, yaklaşmakta olan tarihsel süreç, ona, doğal olarak, toplumun düşünürlerinin ister birlikte isterse tek tek mucitler olarak tasarlamakta ya da tasarlamış oldukları *sistemlerin uygulanması* gibi görünür. Dolayısıyla, eldeki sosyalist *sistemlerin*, yalnızca proletaryanın henüz kendi özgür tarihsel hareketini oluşturacak kadar gelişmediği dönem boyunca proletaryanın teorik ifadesi olan *doktrinci sosyalizmin* seçmecileri {*Eklektiker*} ya da müritleri olurlar.

Hareketin bütününden çok, anlarından birini önemseyen; ortaklaşa, toplumsal üretimin yerine tek tek bilgiçlerin kafalarından çıkan şeyleri koyan ve her şeyden önemlisi, sınıfların devrimci mücadelesini ve bunların gereklerini, hayal düzeyinde, küçük el çabuklukları ya da büyük duygusallıklarla ortadan kaldıran bu *ütopya*, yani *doktrinci sosyalizm*, temelde yalnızca bugünkü toplumu idealize eden, onun gölgesiz bir resmini alan ve kendi idealini toplumsal gerçekliğe rağmen

hayata geçirmek isteyen işte bu doktrinci sosyalizm, proletarya tarafından küçük burjuvaziye bırakılırken; farklı sosyalist liderlerin kendi aralarındaki mücadele, "sistem"lerin her birinin, toplumsal dönüşümün geçiş noktalarından birini diğerinin karşısına koyup ona gösterişli bir şekilde bağlandığını ortaya çıkarırken; *proletarya*, giderek, *devrimci sosyalizmin*, yani burjuvazinin *Blanqui* adını taktığı *komünizmin* çevresinde toplanıyor. Bu sosyalizm, *devrimin sürekliliğinin ilanıdır*; *genel olarak sınıf farklılıklarının ortadan kaldırılması*, bunların dayandığı tüm üretim ilişkilerinin ortadan kaldırılması, söz konusu üretim ilişkilerine karşılık gelen tüm toplumsal ilişkilerin ortadan kaldırılması, bu toplumsal ilişkilerin ürünü olan tüm düşüncelerin köklü bir şekilde dönüştürülmesi için zorunlu geçiş noktası olarak, proletaryanın *sınıf diktatörlüğüdür*.

Bu sunuma ayrılan yer bu konuyu daha fazla açmamıza izin vermiyor.

Görmüş olduğumuz üzere *Düzen* Partisi'nde *mali aristokrasi* liderliği zorunlu olarak nasıl aldıysa, "*anarşi*" partisinde de bunu *proletarya* yaptı. Devrimci bir birlik oluşturan farklı sınıflar proletaryanın çevresinde toplanırken, iller giderek daha güvenilmez hâle gelirken ve Yasama Meclisi, Fransız Soulouque'unun hak iddiaları karşısında giderek hırçınlaşırken, 13 Haziran'dan sonra meclisten atılan *Montagnard*'ların yerini doldurmak için yapılması gereken, ama uzun süre ertelenen ve geciktirilen ara seçimler yaklaşıyordu.

Düşmanları tarafından hor görülen, sözde dostları tarafından kötü davranılan ve her gün küçük düşürülen hükümet, bu berbat ve katlanılmaz durumdan kurtulmak için *tek bir* yol görüyordu: *Ayaklanma*. Paris'teki bir ayaklanma, Paris'te ve illerde sıkıyönetim ilan etmeyi ve böylece seçimleri kontrol altına almayı mümkün kılardı. Diğer yandan, düzenin dostları da, anarşiye karşı zafer kazanan bir hükümetin karşısında, kendileri de anarşist gibi görünmek istemeyecekse, bazı ödünler vermek zorunda kalırdı.

Hükümet işe koyuldu. 1850'nin Şubat ayının başında, özgürlük ağaçlarının kesilmesi yoluyla halkın kışkırtılması.[112] Boşuna. Özgürlük ağaçları yerlerinden edildiğinde, hükümetin kendisi paniğe kapıldı ve kendi kışkırtmasından korkarak geri çekildi. Ama Ulusal Meclis, Bonaparte'ın bu beceriksizce kurtuluş denemesini buz gibi bir güvensizlikle karşıladı. Uzun ömürlü çelenklerin Temmuz Sütunu'ndan uzak-

112 Bonapartist polis müdürü Carlier, 5 Şubat 1850'de, tüm "özgürlük ağaçlarının" sökülmesi emrini verdi. "Özgürlük ağaçları" dikme geleneği {1789} Fransız Devriminde başlamış ve Temmuz 1830 ile Şubat 1848 devrimlerinden sonra yeniden canlanmıştı. *–Fransızca ed.*

laştırılması daha başarılı olmadı.[113] Ordunun bir bölümüne devrimci gösteriler yapma fırsatını ve Ulusal Meclise hükümete az çok örtülü bir güvensizlik oyu verme olanağını sundu. Hükümet yanlısı basının, genel oy hakkının kaldırılmasına ve Kazak işgaline ilişkin tehditleri boşunaydı. Hautpoul'un, Yasama Meclisinin ortasında solu sokağa çıkmaya çağırması ve hükümetin onu karşılamaya hazır olduğunu açıklaması boşunaydı. Hautpoul, meclis başkanının düzene uyma çağrısından başka hiçbir karşılık bulamadı ve Düzen Partisi, solcu bir milletvekilinin Bonaparte'ın darbe arzularıyla alay etmesine, cumhurbaşkanının düştüğü duruma sessizce sevinerek izin verdi. Son olarak, 24 Şubat'ta bir devrimin yapılacağı kehaneti de boşunaydı. Hükümet, halkın 24 Şubat'ı görmezden gelmesine yol açtı.

Proletarya hiçbir *ayaklanma* kışkırtmasına kapılmadı, çünkü bir *devrim* yapmak üzereydi.

Mevcut durum hakkındaki genel öfkeyi artırmaktan başka hiçbir sonuç doğurmayan hükümet kışkırtmalarının engelleyemediği seçim komitesi, Paris için, tümüyle işçilerin etkisi altında, üç aday belirledi: *Deflotte*, *Vidal* ve *Carnot*. *Deflotte*, Bonaparte'ın popülerliğini artırmak için başvurduğu girişimlerden biriyle affedilen bir Haziran sürgünüydü, Blanqui'nin bir arkadaşıydı ve 15 Mayıs kalkışmasına katılmıştı. "Zenginliğin Paylaştırılması Üzerine" {*De la répartition des richesses*} adlı kitabı nedeniyle komünist bir yazar olarak tanınan *Vidal*, Louis Blanc'ın Luxembourg Komisyonundaki eski sekreteriydi; zaferi örgütlemiş olan Konvansiyon adamının oğlu *Carnot*, *National* partisinin en az lekelenmiş üyesi, Geçici Hükümette ve Yürütme Kurulunda eğitim bakanı, halk eğitimi hakkındaki demokratik yasa tasarısıyla Cizvitlerin öğretim yasasına karşı canlı bir protestoydu. Bu üç aday, üç müttefik sınıfı temsil ediyordu: Tepede, devrimci proletaryanın temsilcisi olan Haziran isyancısı; onun yanında, sosyalist küçük burjuvazinin temsilcisi olan doktrinci sosyalist; üçüncü ve son olarak da, cumhuriyetçi burjuva partisinin temsilcisi; söz konusu partinin demokratik formülleri Düzen Partisi'nin karşısında sosyalist bir anlam kazanmış ve kendi anlamlarını çoktan yitirmişti. Bu, *Şubat'taki gibi, burjuvaziye ve hükümete karşı genel bir koalisyondu.* Ama bu kez, *devrimci birliğin başı proletaryaydı.*

113 Devrimin yıldönümü olan 24 Şubat'ta, halk, {Paris'teki Bastille Meydanı'nda bulunan ve 1830 Devriminin anısına yapılan} Temmuz Sütunu'nun taban ve korkulukları ile özgürlük için ölenlerin mezarlarını çelenklerle ve çiçeklerle donatmıştı. Polisin bunları aynı gece kaldırması halkta büyük bir öfkeye yol açmıştı. *–Fransızca ed.*

Sosyalist adaylar tüm zorluklara karşın kazandı. Ordu bile kendi savaş bakanı La Hitte'e karşı Haziran isyancısına oy verdi. Düzen Partisi yıldırım çarpmışa döndü. İllerdeki seçimler onu avutmadı; bu seçimlerde *Montagnard*'lar çoğunluk sağladı.

10 Mart 1850 seçimi! Bu, Haziran 1848'in iptaliydi: Haziran isyancılarını katledenler ve sürenler Ulusal Meclise geri dönmüştü; ama boyunları bükük, sürgün edilenlerin arkasında ve dudaklarında onların ilkeleriyle. *Bu, 13 Haziran 1849'un iptaliydi:* Ulusal Meclis tarafından aforoz edilen *Montagne* Ulusal Meclise geri dönmüştü; ama devrimin komutanı olarak değil, öne itilmiş borazancısı olarak. *Bu, 10 Aralık'ın iptaliydi:* Napoleon, bakanı La Hitte'le başarısızlığa uğramıştı. Fransa'nın parlamenter tarihinde buna benzer yalnızca bir olay yaşanmıştı: X. Charles'ın bakanı d'Haussez'nin 1830'daki başarısızlığı. 10 Mart 1850, son olarak, Düzen Partisi'ne çoğunluğu kazandıran 13 Mayıs seçiminin iptaliydi. 10 Mart seçimi, 13 Mayıs'ın çoğunluğunu protesto etmişti. 10 Mart bir devrimdi. Oy pusulalarının arkasında kaldırım taşları yatıyor.

"10 Mart oylaması savaş demektir", diye haykırdı, Düzen Partisi'nin en önde gelen üyelerinden Ségur d'Aguesseau.

10 Mart 1850'yle birlikte anayasal cumhuriyet yeni bir evreye, *çözülme evresine* girdi. Çoğunluğun farklı hizipleri kendi aralarında ve Bonaparte'la yine birlik hâlinde; onlar yine düzenin kurtarıcıları ve Bonaparte yine onların *tarafsız adamı.* Kralcı olduklarını artık yalnızca burjuva cumhuriyetinin olanaklılığı konusunda umutsuzluğa kapıldıkları için hatırlıyorlar ve Bonaparte da taht iddiacısı olduğunu artık yalnızca cumhurbaşkanı olarak kalabileceği konusunda umutsuzluğa kapıldığı için hatırlıyor.

Bonaparte, Düzen Partisi'nin emriyle, Blanqui ile Barbès'in, Ledru-Rollin ile Guinard'ın savcısı *Baroche*'u içişleri bakanlığına atayarak, Haziran isyancısı *Deflotte*'un seçilmesine karşılık verir. Yasama Meclisi, *Carnot*'nun seçilmesine öğretim yasasını kabul ederek, *Vidal*'in seçilmesine sosyalist basını baskı altına alarak karşılık verir. Düzen Partisi, korkusundan, kendi basınının borazan sesleriyle kurtulmaya çalışır. Yayın organlarından biri, "kılıç kutsaldır" diye bağırır; bir başkası, "düzenin savunucuları, kızıl partiye karşı saldırıya geçmeli" der; üçüncü bir düzen horozu, "sosyalizm ile toplum arasında ölümüne bir düello, dur durak bilmeyen acımasız bir mücadele var; bu umutsuzluk düellosunda taraflardan biri yenilmek zorunda; toplum sosyalizmi yok etmezse, sosyalizm toplumu yok eder" diye öter. Düzen barikatlarını, din barikatlarını, aile barikatlarını yükseltin! Paris'teki 127 000 seçmenin icabına bakmak

gerek! Sosyalistler için Bartholomeus gecesi![114] Ve Düzen Partisi, bir an için, zaferden emin olduğuna kendisi de inanır.

Düzen Partisi'nin organları, en bağnazca yayınlarını "*Paris'in butik sahipleri*" hakkında yaparlar. Paris'in Haziran isyancısı, Paris'in butik sahipleri tarafından temsilci seçiliyor! Bunun anlamı, ikinci bir 1848 Haziran'ının mümkün olmadığıdır; bunun anlamı, ikinci bir 13 Haziran 1849'un mümkün olmadığıdır; bunun anlamı, sermayenin manevi etkisinin kırıldığıdır; bunun anlamı, burjuva meclisinin artık yalnızca burjuvaziyi temsil ettiğidir; bunun anlamı, büyük mülkiyetin yitirildiğidir, çünkü ona bağlı vasal, yani küçük mülkiyet, kurtuluşunu mülksüzler kampında aramaktadır.

Düzen Partisi doğal olarak kaçınılmaz *klişesine* geri döner. "*Daha fazla baskı!*", "*on kat daha fazla baskı!*" diye bağırır; ama direniş yüz katına çıkarken onun baskı gücü on kat azalmış durumdadır. Temel baskı aracı olan ordunun da bastırılması gerekmiyor mu? Ve Düzen Partisi son sözünü söyler: "Boğucu bir yasallığın demir çemberi kırılmak zorunda. *Anayasal cumhuriyet olanaksızdır*. Kendi gerçek silahlarımızla mücadele etmek zorundayız; 1848 Şubat'ından bu yana devrimle *onun* silahlarıyla, *onun* bölgesinde savaştık, *onun* kurumlarını kabul ettik; anayasa, kuşatma altındakileri değil yalnızca kuşatanları koruyan bir kaledir! Truva atının karnında gizlice kutsal İlion'a[115] girerken, atalarımız *Greklerden*[116] farklı olarak, düşman kenti fethetmek yerine kendi kendimizi tutsak ettik."

Ama anayasanın temeli *genel oy hakkıdır*. Düzen Partisi'nin, yani burjuva diktatörlüğünün son sözü şu: *Genel oy hakkının kaldırılması.*

Genel oy hakkı, 4 Mayıs 1848'de, 20 Aralık 1848'de, 13 Mayıs 1849'da, 8 Temmuz 1849'da onlara hak vermişti. Genel oy hakkı, 10 Mart 1850'de kendi kendisini haksız buldu. Burjuva anayasasının anlamı, genel oy hakkının ürünü ve sonucu olarak, yani halkın egemen iradesinin açık bir ifadesi olarak burjuva egemenliğidir. Ama bu oy hakkının, bu egemen iradenin içeriği burjuva egemenliği olmaktan uzaklaştığında, anayasanın bir anlamı kalır mı? Akla uygun olanı, yani kendi egemenliğini istemesini sağlayacak şekilde oy hakkını düzenlemek, burjuvazinin görevi değil midir? Genel oy hakkı, ikide bir eldeki devlet iktidarına yeni-

114 Fransız Din Savaşları döneminde, İsa'nın on iki havarisinden biri olan Bartholomeus adına yortu düzenlenen 24 Ağustos 1572'de, Katolikler, Calvin'ci Protestanları topluca öldürmeye başlamıştı. *-çev.*

115 Antik Truva kentinin Yunanca adlarından biri. *-çev.*

116 *Grecs* {Grekler} – sözcük oyunu: Yunanlılar, ama aynı zamanda profesyonel dolandırıcılar – *Engels'in 1895 baskısına notu.*

den son verip kendi içinden yenisini yaratarak tüm dengeleri bozmuyor mu, var olan güçlerin tümünü her an tartışma konusu hâline getirmiyor mu, otoriteyi ortadan kaldırmıyor mu, anarşiyi otorite düzeyine yükseltmekle tehdit etmiyor mu? 10 Mart 1850'den sonra kimin kuşkusu kalmış olabilir?

Burjuvazi, bugüne kadar kuşanmış olduğu ve her an her şeye gücü yeterliğine kaynaklık eden genel oy hakkını reddederek, şunu açıkça itiraf ediyor: "*Diktatörlüğümüz bugüne kadar varlığını halkın iradesi sayesinde korudu; şimdi halkın iradesine rağmen sağlamlaştırılması gerekiyor.*" Ve tutarlı bir şekilde, dayanaklarını artık *Fransa*'da değil dışarıda, yabancı ülkelerde, *istilada* arıyor.

Burjuvazi, Fransa'nın içine yerleşmiş ikinci bir Koblenz[117] olarak, istilayla birlikte, tüm ulusal tutkuların kendisine karşı dirilmesine yol açıyor. Genel oy hakkına saldırarak yeni devrime *genel* bir *bahane* sağlıyor ve devrimin bu tür bir bahaneye gereksinimi var. Her tür *özel* bahane, devrimci birliğin hiziplerini birbirlerinden ayırır ve farklılıklarını ön plana çıkarırdı. *Genel* bahane, yarı devrimci sınıfları sersemletir ve yaklaşan devrimin *kesin karakteri* ve kendi eylemlerinin sonuçları hakkında kendi kendilerini kandırmalarına izin verir. Her devrim, bir şölen sorununa[118] gereksinim duyar. Yeni devrimin şölen sorunu genel oy hakkıdır.

Ama burjuvazinin koalisyon hâlindeki kesimleri, *birleşik* iktidarlarının tek olası biçiminden, *sınıfsal egemenliklerinin* en güçlü ve en tam biçiminden, yani anayasal cumhuriyetten, daha düşük dereceli, tam olmayan, daha zayıf *monarşi* biçimine geri kaçarak, daha şimdiden mahkûm olmuş durumda. Gençlik çağındaki gücünü yeniden kazanmak için çocukluk dönemi giysilerini çıkarıp bunları pörsümüş uzuvlarının üzerine geçirmeye çalışan yaşlı adama benziyorlar. Cumhuriyetlerinin *tek* yararlı özelliği, *devrimin serası olmasıydı.*

10 Mart 1850, üzerinde şu yazıtı taşıyor:

Après moi le déluge, benden sonrası tufan!

---

117 1789 Fransız Devriminden sonra karşı-devrimciler Almanya'nın Koblenz kentinde toplanmıştı. *–çev.*

118 Siyasal toplantıların düzenlenmesine neden olacak bir soruna (1848 Şubat Devrimi öncesinde, muhalif güçler, siyasal toplantı ve gösterilerin yasaklanması nedeniyle, siyasal içerikli bir "Şölenler Kampanyası" düzenlemişti). *–çev.*

IV

1850'de Genel Oy Hakkının Kaldırılması

{Engels'in 1895 baskısına eklediği açıklama paragrafı:} (Bundan önceki üç bölümün devamı, *Neue Rheinische Zeitung*'un en son çıkan, çift sayı olarak yayımlanan beş ve altı numaralı dergisindeki "Değerlendirme" (*Revue*) yazısında yer alıyor. Burada önce 1847 yılında İngiltere'de patlak veren büyük ticaret bunalımı tarif edildikten ve Avrupa kıtasındaki siyasi karışıklıkların 1848 Şubat ve Mart Devrimleriyle tepe noktasına ulaşması, bu bunalımın oradaki yansımalarıyla açıklandıktan sonra, ticaretin ve sanayinin 1848 yılı içinde yeniden ortaya çıkan ve 1849'da daha da artan gönencinin devrimci yükselişi nasıl durdurduğu ve gericiliğin aynı dönemdeki zaferini nasıl mümkün kıldığı ortaya koyuluyor. Ardından, özel olarak Fransa hakkında şunlar söyleniyor:)

Aynı belirtiler *Fransa*'da 1849'dan ve özellikle de 1850'nin başından itibaren kendilerini gösterdi. Paris'teki sanayi kolları tümüyle faal durumda ve yüksek hammadde fiyatlarının İngiltere'de olduğu gibi engelleyici etkide bulunmasına karşın, Rouen'daki ve Mulhouse'daki pamuk fabrikalarının işleri de hayli iyi gidiyor. Ayrıca, özellikle İspanya'daki kapsamlı gümrük reformu ve Meksika'da çeşitli lüks mallardan alınan gümrük vergilerinin düşürülmesi, Fransa'daki gönenç artışını destekledi; her iki pazara ihraç edilen Fransız mallarının miktarı önemli ölçüde yükseldi. Fransa'da, sermayelerin büyümesi, Kaliforniya'daki altın madenlerinin büyük ölçeklerle işletmeye açılması bahanesiyle gerçekleştirilen bir dizi spekülasyona yol açtı. Düşük hisse bedelleriyle ve sosyalizm kokan broşürleriyle doğrudan doğruya küçük burjuvaların ve işçilerin cüzdanlarına hitap eden, ama istisnasız tümü, yalnızca Fransızlara ve Çinlilere özgü olan su katılmadık dolandırıcılığa yönelen çok sayıda şirket çıktı ortaya. Hatta, bu şirketlerden

biri doğrudan doğruya hükümetin koruması altında. Fransa'nın ilk dokuz aylık dönemlerdeki ithalat vergilerinin toplamı 1848'de 65 milyon frank, 1849'da 95 milyon frank ve 1850'de 93 milyon frank oldu. Ayrıca, 1850'nin Eylül ayında da, 1849'un aynı ayına göre bir milyon frangın üzerinde artış gerçekleşti. İhracat da aynı şekilde 1849'da arttı ve 1850'de daha da arttı.

Gönencin yeniden sağlandığının en çarpıcı kanıtı, bankanın madenî {altın ve gümüş} parayla yapılan ödemeleri 6 Ağustos 1850 tarihli yasayla yeniden başlatmasıdır. 15 Mart 1848'de bankaya madenî parayla yapılan ödemeleri durdurma yetkisi verilmişti. O dönemde bankanın dolaşımdaki banknot tutarı, il bankalarınınkiler de dâhil olmak üzere, 373 milyon franktı (14 920 000 sterlin). Bu miktar 2 Kasım 1849'da 482 milyon frank ya da 19 280 000 sterlindi, yani 4 360 000 sterlinlik bir artış göstermişti; 2 Eylül 1850'de ise 496 milyon frank ya da 19 840 000 sterlindi, yani yaklaşık 5 milyon sterlinlik bir artış göstermişti. Bu sırada banknotların değeri düşmedi; tersine, dolaşımdaki banknot tutarının artışına, bankanın mahzenlerindeki altın ve gümüş birikiminin sürekli büyümesi eşlik ediyordu; öyle ki, 1850'nin yazında madenî para rezervi Fransa'da daha önce duyulmamış bir toplama, yaklaşık 14 milyon sterline ulaşmıştı. Bankanın böylece dolaşımdaki para tutarında ve bu sayede aktif sermayesinde 123 milyon franklık ya da 5 milyon sterlinlik bir artış sağlayacak duruma getirilmiş olması, önceki sayılardan birindeki, mali aristokrasinin devrimle yıkılmak yerine daha da güçlendirilmiş olduğu tezimizin ne kadar doğru olduğunu çarpıcı bir şekilde kanıtlıyor.[119] Son yıllarda Fransız banka mevzuatında yapılan değişikliklerin aşağıdaki özeti bu sonucu daha gözle görülür kılıyor. 10 Haziran 1847'de bankaya 200 franklık banknot çıkarma yetkisi verildi; bundan önceki en küçük kupürlü banknot 500 franktı. 15 Mart 1848 tarihli bir kararname Fransa Bankası'nın {*Banque de France*} banknotlarını yasal para ilan etti ve bankanın banknotlar karşılığında madenî para ödeme yükümlülüğünü kaldırdı. Banknot ihraç yetkisi 350 milyon frankla sınırlandırıldı. Aynı zamanda, 100 franklık banknot çıkarma yetkisi verildi. 27 Nisan tarihli bir kararname il bankalarının Fransa Bankası'yla birleşmesini emretti; 2 Mayıs 1848 tarihli bir başka kararname Fransa Bankası'nın banknot ihraç yetkisini 452 milyon franga çıkardı. 22 Aralık 1849 tarihli bir kararname, banknot ihraç yetkisinin üst sınırını 525 milyon franga yükseltti. Son olarak, 6 Ağus-

119 Bkz. elinizdeki kitap, s. 107. *-çev.*

tos 1850 tarihli yasa, banknotları yeniden {altın ve gümüş} parayla değiştirilebilir duruma getirdi. Bu olgular, dolaşımdaki para miktarının sürekli artışı, Fransa'nın tüm mali itibarının bankanın elinde toplanması ve tüm Fransız altın ve gümüşlerinin bankanın mahzenlerinde birikmesi, Bay Proudhon'u, bankanın artık eski yılan derisini üzerinden atmak ve kendisini Proudhon'cu bir halk bankasına dönüştürmek zorunda olduğu sonucuna ulaştırmıştı. Burjuva toplumunun tarihinde daha önce hiç görülmediğini düşündüğü bu olgunun, Fransa'da ilk kez ortaya çıkmış olan fazlasıyla sıradan bir burjuva olayından başka bir şey olmadığını görmek için, İngiltere'nin 1797 ile 1819 arasındaki banka kısıtlamaları tarihini bilmesi bile gerekmiyordu; Manş Denizi'nin diğer yakasına şöyle bir bakması yeterdi. Geçici Hükümet sonrasında Paris'te büyük laflar eden sözde devrimci teorisyenlerin, alınan önlemlerin doğası ve sonuçları hakkında, Geçici Hükümetteki beyler kadar bilgisiz olduğu görülüyor.

Fransa'yı şu an için sevindiren sınai ve ticari gönence rağmen, nüfusun büyük çoğunluğu, yani 25 milyon köylü, büyük bir çöküntünün yol açtığı acıları çekiyor. Son yılların iyi hasatları Fransa'daki tahıl fiyatlarını İngiltere'de olduğundan çok daha fazla düşürdü ve borçlu durumdaki, tefeci tarafından soyulan, vergilerle ezilen köylünün durumunun parlak olamayacağı kesin. Ama son üç yılın tarihi, nüfusun bu sınıfının devrimci bir girişimde bulunma yeteneğinden tümüyle yoksun olduğunu yeterince kanıtladı.

Bunalım dönemleri gibi gönenç dönemleri de Kıta Avrupası'na İngiltere'den sonra gelir. İlk süreç her zaman İngiltere'de yaşanır; bu ülke, burjuva evreninin Demiurgos'udur {yaratıcı tanrısıdır}. Burjuva toplumunun hep yeni baştan geçtiği çevrimin farklı evreleri Kıta Avrupası'na ikincil ve üçüncül biçimleriyle girer. Başlangıçta Kıta Avrupası İngiltere'ye başka herhangi bir ülkeye yaptığı ihracatla karşılaştırılamayacak kadar çok ihracat yapıyordu. Ama İngiltere'ye yapılan bu ihracat da, İngiltere'nin özellikle denizaşırı pazardaki durumuna bağlıdır. Ayrıca İngiltere, denizaşırı ülkelere, tüm Kıta Avrupası'na yaptığı ihracatla karşılaştırılamayacak kadar çok ihracat yapar ve böylece, Kıta Avrupası'nın bu ülkelere ihracatının miktarı, her zaman, İngiltere'nin o dönemdeki denizaşırı ihracatına bağımlı olur. Dolayısıyla, bunalımlar önce Kıta Avrupası'nda devrimlere yol açsa bile, bunların temelleri her zaman İngiltere'de atılır. Doğal olarak, şiddetli kopuşlar burjuva vücudunun kalbinden önce kollarında ve bacakla-

rında görülmelidir, çünkü ilkindeki denge kurma olasılığı diğerlerinde olduğundan daha yüksektir. Diğer yandan, Kıta Avrupası'ndaki devrimlerin İngiltere üzerindeki etkilerinin derecesi, aynı zamanda, bu devrimlerin, burjuva yaşam koşullarını gerçekten tehdit etme ya da bunların siyasi oluşumlarını etkilemekle sınırlı kalma düzeylerini gösteren bir termometredir.

Burjuva toplumunun üretici güçlerinin, burjuva ilişkileri içinde mümkün olan en bereketli şekilde gelişmesini sağlayan bu genel gönenç döneminde, gerçek bir devrim söz konusu olamaz. Bu tür bir devrim, yalnızca, *iki etkenin*, yani *modern* üretici *güçlerle burjuva üretim biçimlerinin* birbirleriyle *çelişkiye* düştükleri dönemlerde olanaklıdır. Bugün Kıta Avrupası'nın düzen partisinin tek tek hiziplerinin temsilcilerinin kendi aralarında giriştikleri ve birbirlerini küçük düşüren çeşitli ağız dalaşları, yeni devrimlere fırsat sağlamanın çok uzağında; tam tersine, bu ağız dalaşları, yalnızca, ilişkilerin temelinin şu an için bu denli sağlam ve (gericiliğin bilmediği üzere) bu denli *burjuvaziye özgü* olması sayesinde yürütülebiliyor. Gericiliğin burjuvaziye özgü gelişimi engelleme girişimleri de, tıpkı demokratların tüm ahlaki kızgınlıkları ve tüm heyecanlı bildirileri gibi, bu ilişkilerin duvarına çarpacak. *Yeni bir devrim, ancak yeni bir bunalımın sonucu olarak gerçekleşebilir. Ama aynı zamanda, ikincisi kadar kaçınılmazdır.*

Şimdi *Fransa*'ya geçelim.

Halkın küçük burjuvalarla birlikte 10 Mart seçimlerinde kazanmış olduğu zafer, 28 Nisan'daki yeni seçime yol açarak, yine halk tarafından iptal edildi. Vidal, Paris'in yanı sıra, Aşağı Ren'de de seçilmişti. *Montagne* ile küçük burjuvazinin güçlü bir şekilde temsil edildiği Paris Komitesi, ona Aşağı Ren temsilciliğini kabul ettirdi. 10 Mart zaferi kesin bir zafer olmaktan çıktı; karar günü bir kez daha ertelendi, halkın enerjisi boşaltıldı ve halk, devrimci zaferler yerine yasal zaferlere alıştı. Melankolik küçük burjuva sosyal hayalcisi Eugène Sue'nün, proletarya tarafından olsa olsa Grisette'lerin {fingirdek işçi kızların} hoşlanabileceği bir şaka olarak kabul edilebilecek adaylığıyla, 10 Mart'ın devrimci anlamı, yani Haziran ayaklanmasının itibarının iade edilmesi, sonunda gündemden tümüyle düştü. Düşmanının titrek politikası sayesinde cesaret kazanan Düzen Partisi, bu iyi niyetli adaylığın karşısına, Haziran *zaferini* temsil edecek bir aday çıkardı. Bu komik aday, Spartalı aile babası *Leclerc*'di; ama taşıdığı kahramanlık zırhı basın tarafından vücudundan parça par-

ça koparıldı ve seçimlerde o da parlak bir yenilgi yaşadı.[120] 28 Nisan'daki yeni seçim zaferi *Montagne* ile küçük burjuvaziyi coşturdu. Arzuladıkları hedefe yalnızca yasal yoldan ve proletaryayı yeni bir devrimle yeniden ön plana itmeden ulaşabilecekleri düşüncesi bile onları sevinçten havaya uçurmaya yetti; 1852'deki yeni seçimlerde genel oy hakkı sayesinde Bay Ledru-Rollin'i cumhurbaşkanlığı koltuğuna oturtacaklarına ve *Montagnard*'lardan oluşan bir çoğunluğu meclise sokacaklarına kesin gözüyle bakıyorlardı. Seçimin yenilenmesi, Sue'nün adaylığı ve *Montagne* ile küçük burjuvazinin ruh hâli sayesinde, bunların her koşulda uslu durma kararlılığında olduğundan tümüyle emin olan Düzen Partisi, her iki seçim zaferine, genel oy hakkını kaldıran *seçim yasasıyla* karşılık verdi.

Hükümet, bu yasa tasarısının sorumluluğunu üstlenmekten özenle kaçındı. Tasarının hazırlanması işini çoğunluğun yüksek rütbelilerine, yani on yedi derebeyine[121] devrederek, görünüşte çoğunluğa bir ödün verdi. Yani, genel oy hakkının kaldırılmasını meclise öneren, hükümet değildi; meclis çoğunluğu, bunu kendi kendisine önermişti.

8 Mayıs'ta tasarı meclise getirildi. Tüm sosyal demokrat basın organları, halka ağırbaşlılık, *calme majestueux* {görkemli sükûnet}, edilgenlik ve temsilcilerine güven telkin etmek için tek vücut oldu. Bu gazetelerdeki her bir makale, bir devrimin, her şeyden önce sözde devrimci basını ortadan kaldıracağının ve bu nedenle de günün sorununun, söz konusu basının kendi varlığını koruması olduğunun bir itirafıydı. Sözde devrimci basın, tüm sırrını açığa vurdu. Kendi idam kararını imzaladı.

21 Mayıs'ta *Montagne* ön teklifi tartışmaya açtı ve anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle tasarının tümünün reddedilmesini önerdi. Düzen Partisi, gerekirse anayasanın ihlal edileceği, ama anayasa her tür yoruma açık ve doğru yorumun hangisi olduğuna karar verme yetkisi yalnızca çoğunluğa ait olduğundan, bunun şimdilik gerekmediği karşılığını ver-

120 Haziran 1848'de Parisli işçilerin ayaklanmasını bastıran Ulusal Muhafızın bir üyesi olan Alexandre Leclerc'in lakaplarından biri, "Burjuva Lakedemoniali". Yunanistan'ın Mora Yarımadası'nda bulunan Sparta kenti, bir zamanlar, savaşçılarıyla ünlü Lakedemonia'nın başkentiydi. Leclerc'in aday gösterilmesinden sonra, basında, 1848'deki kahramanlıklarıyla ilgili haberler çıkmış ve bu arada, onunla aynı tarafta mücadele eden oğlunu kaybettiğinde, hemen ikinci oğlunu çatışmaya gönderdiği yazılmış. Ancak bu son iddianın doğru olmadığı yine basın tarafından ortaya çıkarılmış. *-çev.*

121 1 Mayıs 1850'de içişleri bakanı tarafından yeni seçim yasası taslağını hazırlama göreviyle atanan ve Yasama Meclisi üyesi 17 Orleans'cı ve Meşruiyetçiden oluşan komisyondan söz ediliyor. Komisyon üyelerine takılan "derebeyleri" adı Victor Hugo'nun aynı adlı tarihsel oyunundan {*Les Burgraves*} ödünç alınmıştı ve bununla, oyun karakterleri olan derebeylerinin dayanaksız iktidar iddiaları ile gerici özlemleri ima ediliyordu. Orta Çağ Almanya'sında geçen oyunda *Burggraff*, bir *Burg*'un (kent) ya da bölgenin imparator tarafından atanan yöneticisiydi. *-İngilizce ed.*

di. *Montagne*, Thiers ile Montalembert'in ölçüsüzce vahşi saldırılarının karşısına terbiyeli ve kibar bir hümanizmle çıktı. Hukuk zeminine yaslandı; Düzen Partisi ona hukukun üzerinde yükseldiği zemin olan burjuva mülkiyetini hatırlattı. *Montagne* sızlandı: Var güçleriyle devrimlere çanak tutmayı gerçekten istiyorlar mıydı? Düzen Partisi cevap verdi: Devrimleri bekleyeceklerdi.

22 Mayıs'ta ön teklif 227'ye karşı 462 oyla karara bağlandı. Tam da, Ulusal Meclisin ve tek tek her bir temsilcinin, halkı, yani müvekkillerini terk etmeleri durumunda, vekillikten de istifa etmiş olacağını törensel bir titizlikle kanıtlamış olan adamlar, koltuklarında oturmayı sürdürdü; kendileri harekete geçecek yerde, birdenbire ülkeyi harekete geçirmeye, bunu da dilekçeler aracılığıyla yapmaya çalıştılar ve yasa 31 Mayıs'ta gösterişli bir şekilde kabul edilirken bile yerlerinden kımıldamadılar. Anayasaya tecavüz edilmesi konusunda suçsuz olduklarını tutanaklara geçirmelerini sağlayan bir itirazla öçlerini almaya çalıştılar; ama bu itirazı bile açıkça sunmak yerine meclis başkanının arkasından gizlice cebine soktular.

Paris'teki 150 000 kişilik bir ordu, kararın uzun süre geciktirilmesi, basının yatıştırıcı tavrı, *Montagne*'ın ve yeni seçilen temsilcilerin korkaklığı, küçük burjuvaların görkemli sükûneti, ama her şeyden önce ticari ve sınai gönenç, proletarya tarafından gelebilecek her tür devrim girişiminin önüne geçmişti.

Genel oy hakkı, görevini tamamlamıştı. Halkın çoğunluğu, devrimci bir dönemde genel oy hakkının sunabileceği tek şey olan geliştirme okulundan geçmişti. Bir devrim ya da gericilik tarafından kaldırılmak zorundaydı.

Montagne, kısa bir süre içinde ortaya çıkan bir vesileyle, daha da büyük bir güç gösterisine girişti. Savaş Bakanı d'Hautpoul, meclis kürsüsünde, Şubat Devrimini uğursuz bir felaket diye adlandırmıştı. Meclis Başkanı Dupin, kendilerini her zamanki gibi ahlaki öfke dolu gürültüleriyle gösteren *Montagne*'ın konuşmacılarına söz hakkı vermedi. Girardin, *Montagne*'a, meclisi hemen toplu olarak terk etmeyi önerdi. Sonuç: *Montagne* yerinden kalkmadı, ama Girardin, liyakatsiz olduğu gerekçesiyle partiden atıldı.

Seçim yasasının tamamlanması için giderilmesi gereken bir eksik daha vardı: yeni bir *basın yasası*. Bunu uzun süre beklemek gerekmedi. Hükümet tarafından sunularak Düzen Partisi'nin değişiklikleriyle kat kat ağırlaştırılan bir tasarı, güvence bedellerini artırdı, tefrika romanlara

ek bir damga vergisi getirdi (Eugène Sue'nün seçilmesine yanıt), haftalık ya da aylık olarak dağıtılan yayınların tümünü belirli bir sayfa sayısına kadar vergilendirdi ve son olarak, bir gazetede çıkan tüm yazılarda yazarın imzasının bulunmasını zorunlu kıldı. Güvence bedeli ile ilgili düzenlemeler sözde devrimci basını öldürdü; halk, bunların batışını, genel oy hakkının kaldırılmasının bir diyeti olarak değerlendirdi. Ancak, yeni yasanın ne hedefi ne de etkisi, basının yalnızca bu bölümünü ilgilendiriyordu. Gazete yazıları anonimken, basın, sayısız ve adsız kamuoyunun organı olarak görünüyordu; devletin içindeki üçüncü güçtü. Her yazıya imza koyulunca, bir gazete, artık yalnızca, az ya da çok tanınan bireylerin yazınsal katkılarının bir derlemesiydi. Her bir yazı, bir reklamın düzeyine düştü. Gazeteler bugüne kadar kamuoyunun kâğıt parası gibi el değiştiriyordu; ama artık, güvenilirlikleri ve dolaşımları, yalnızca düzenleyicilerinin değil aynı zamanda ciro edenlerin itibarına bağlı olan, az çok değersiz bonolara dönüştüler. Düzen Partisi'nin basını, genel oy hakkının kaldırılması için olduğu gibi, kötü basına yönelik en aşırı önlemlerin alınması için de kışkırtıcılık yapmıştı. Buna karşılık, iyi basın da, korkutucu anonimliğiyle, Düzen Partisi'ni ve daha çok taşradaki temsilcilerini rahatsız ediyordu. Düzen Partisi artık karşısında yalnızca adları, adresleri ve eşkâlleri belli, parayla tutulmuş yazarlar görmek istiyordu. İyi basının, hizmetlerine karşılık olarak yapılan nankörlükten yakınması bir işe yaramadı. Yasa kabul edildi, yazıların imzalı olması kuralı herkesten çok onları vurdu. Cumhuriyetçi gazetecilerin isimleri epeyce ünlüydü; ama, devlet sorunları hakkında bilgelik taslayan *Journal des débats*, *Assemblée nationale*, *Constitutionnel* vb. vb. saygın firmalar, gizemli topluluğun, Granier de Cassagnac gibi peşin para karşılığında akla gelebilecek her şeyi savunmuş olan deneyimli *penny-a-liner*'lardan[122] ya da Capefigue gibi kendilerine devlet adamı diyen yaşlı sünepelerden ya da *Débats*'dan Bay Lemoinne gibi kırıtkan züppelerden oluştuğu bir anda ortaya çıktığında, zavallı görünmeye başladı.

Basın yasası hakkındaki tartışmalar sırasında *Montagne* ahlaki açıdan o denli yozlaşmış durumdaydı ki, Louis-Philippe döneminin ileri gelenlerinden biri olan yaşlı Bay Victor Hugo'nun parlak söylevlerini alkışlamakla yetinmek zorunda kaldı.

Seçim ve basın yasalarıyla, devrimci ve demokrat parti resmî sahneden çekilir. *Montagne*'ın iki hizbi, yani sosyalist demokratlar ve demokratik sosyalistler, evlerine dönmeden önce, yasama döneminin ka-

122 Satır başına para alan kötü yazarlardan. *-çev.*

panmasından kısa bir süre sonra, iki bildirge, iki *testimonium paupertatis* {yoksulluk belgesi} çıkararak, gücün ve başarının hiçbir zaman kendi yanlarında olmamasına karşın, her zaman ebedî adaletin ve tüm diğer ebedî gerçeklerin yanında durmuş olduklarını kanıtladılar.

Şimdi Düzen Partisi'ne bakalım. *N{eue} Rh{einische} Z{eitung}*, 3. sayısının 16. sayfasında şunları söylemişti: "Bonaparte, birleşik Orleans'cılar ile Meşruiyetçilerin restorasyon isteklerine karşı, kendi fiilî iktidar hakkını, yani cumhuriyeti savunur; Düzen Partisi, Bonaparte'ın restorasyon isteklerine karşı, kendi ortak egemenlik hakkını, yani cumhuriyeti savunur; Meşruiyetçiler Orleans'cılara karşı, Orleans'cılar Meşruiyetçilere karşı statükoyu, yani cumhuriyeti savunur. Düzen Partisi'nin her biri kendi kralını ve kendi restorasyonunu el altında saklayan tüm bu hizipleri, karşılıklı olarak, rakiplerinin iktidarı gasp etme ve ayaklanma isteklerine karşı, burjuvazinin ortak egemenliğini, içinde özel hak iddialarının birbirlerini götürdüğü ve bunların saklı tutulduğu biçimi, yani cumhuriyeti öne çıkarır. Ve Thiers, şunu dediğinde, düşündüğünden daha doğru bir şey söylemişti: 'Biz kralcılar, anayasal cumhuriyetin gerçek dayanaklarıyız.'"[123]

Bu *républicains malgré eux* {zoraki cumhuriyetçiler} komedisi; statükoya yönelik antipati ve onun sürekli olarak sağlamlaşması; Bonaparte ile Ulusal Meclisin bitmez tükenmez çekişmeleri; Düzen Partisi'nin sürekli yinelenen kendisini tek tek bileşenlerine ayırma tehdidi ve bu partinin hiziplerinin durmadan yeniden birleşmesi; her bir hizbin, ortak düşmana karşı kazanılan her zaferi geçici müttefikin bir yenilgisine dönüştürme çabası; bu karşılıklı kıskançlık gösterisi, kin, yıpratma, tekrar tekrar bir *baiser Lamourette* {Lamourette öpücüğü}[124] ile sonlanan bitmez tükenmez kılıç çekmeler... Bütün bu can sıkıcı yanlışlıklar komedisi başka hiçbir dönemde son altı aydaki kadar klasik bir gelişim çizgisi izlememişti.

Düzen Partisi seçim yasasını aynı zamanda Bonaparte'a karşı bir zafer olarak görüyordu. Hükümet, kendi tasarısının yazılması işini ve sorumluluğunu on yediler komisyonuna devrederek, görevden ayrılmamış mıydı? Ve Bonaparte'ın meclis karşısındaki gücünün temel dayanağı, altı milyon kişi tarafından seçilmiş olması değil miydi? – Bonaparte ise,

123 Bkz. elinizdeki kitap, s. 107. *–çev.*

124 Yasama Meclisi üyelerinden Piskopos Adrien Lamourette, 7 Temmuz 1792'de, siyasal anlaşmazlıkların kardeşçe öpüşerek sonlandırılmasını önerdi. Milletvekilleri heyecanla birbirlerini kucakladı, ama bu kardeşçe kucaklaşma kısa sürede unutuldu. "Lamourette öpücüğü" deyimi Fransız esprilerinde önemsiz aşk ilişkilerini anlatmak için kullanılmaya başladı. *–İngilizce ed.*

seçim yasasına, yasama gücü ile yürütme gücü arasındaki uyumu satın almak için meclise verdiği bir ödün olarak bakıyordu. Bu alçak maceracı, ödül olarak, kendi devlet başkanlığı bütçesinde üç milyonluk bir artış talep etti. Ulusal Meclis, Fransızların büyük çoğunluğunu aforoz ettiği bir anda, yürütme gücüyle bir çatışmayı göze alabilir miydi? Meclis, öfkelenmiş gibi davrandı; çatışmayı sonuna kadar götürmek istiyormuş gibi göründü; meclis komisyonu talebi reddetti; Bonapartist basın tehditler savurdu ve evlatlıktan reddedilmiş, oy hakkı gasp edilmiş halktan söz etti; bir yığın gürültülü uzlaşma girişiminde bulunuldu ve meclis sonunda bu konuda pes etti, ama aynı zamanda ilke düzeyinde öç aldı. Devlet başkanlığı bütçesini ilke olarak yılda üç milyon artırmak yerine Bonaparte'a 2 160 000 franklık bir yardım bahşetti. Bununla da yetinmeyerek, bu ödünü bile, ancak, Düzen Partisi'nin generali, Bonaparte'ın koruyuculuğuna zorla getirilmiş olan Changarnier tarafından desteklendikten sonra verdi. Dolayısıyla, 2 milyonu, aslında Bonaparte'a değil Changarnier'ye bahşetmişti.

Bonaparte, *de mauvaise grâce* {gönülsüzce} önüne atılan bu armağanı, bağışçısıyla tam olarak aynı şekilde yorumladı. Bonapartist basın yeniden Ulusal Meclise bağırıp çağırmaya başladı. Basın yasası görüşmeleri sırasında, yazılara imza koyma zorunluluğunu getiren ve yine özel olarak Bonaparte'ın kişisel çıkarlarının temsilciliğini yapan ikinci sınıf gazeteleri hedef alan değişiklik yapıldığında, en önemli Bonapartist gazete olan *Pouvoir*, Ulusal Meclise açık ve çok sert bir saldırıda bulundu. Bakanlar meclis huzurunda gazeteyi onaylamadıklarını açıklamak zorunda kaldı; *Pouvoir* gazetesinin sorumlu müdürü Ulusal Mecliste ifade vermeye çağrıldı ve 5000 franklık en yüksek para cezasına çarptırıldı. Ertesi gün, *Pouvoir* meclise karşı çok daha küstahça bir makale yayımladı ve savcılık da, hükümetin misillemesi kapsamında, anayasayı ihlal ettikleri gerekçesiyle çok sayıda Meşruiyetçi gazete hakkında soruşturma başlattı.

Sonunda meclisin tatil edilmesi sorununa gelindi. Bonaparte, tatili, meclis tarafından engellenmeden iş görebilmek için, Düzen Partisi ise, kısmen hizip entrikalarının çevrilebilmesi için, kısmen de tek tek milletvekillerinin özel çıkarlarını takip edebilmesi için istiyordu. Her ikisi de, tatile, gericiliğin zaferlerini illerde sağlamlaştırmak ve ilerletmek için gereksinim duyuyordu. Bu nedenle meclis 11 Ağustos'tan 11 Kasım'a kadar tatil ilan etti. Ama Bonaparte bu konuyla yalnızca meclisin can sıkıcı gözetiminden kurtulmak için ilgilendiğini hiçbir şekilde gizlemediğin-

den, meclis, güvenoyuna bile cumhurbaşkanına güvensizlik damgasını bastı. Bonapartistlerin tümü, tatil sırasında cumhuriyetin namusunun bekçileri olarak kalan 28 üyeli daimi komisyonun dışında tutuldu. Hatta, çoğunluğun anayasal cumhuriyete bağlılığını cumhurbaşkanına göstermek için, komisyona onların yerine *Siècle*'den ve *National*'den bazı cumhuriyetçiler seçildi.

Meclisin tatile girmesinden kısa bir süre önce ve özellikle de hemen sonra, Düzen Partisi'nin her iki büyük hizbi, yani Orleans'cılar ile Meşruiyetçiler, bayrakları altında mücadele ettikleri her iki hanedanın birleşmesi yoluyla barışmaya istekli görünüyordu. Louis-Philippe'in ölümünün durumu birdenbire kolaylaştırdığı sırada, gazeteler, Louis-Philippe'in St. Leonards'daki {İngiltere} hasta yatağının başında tartışılmış olduğu söylenen barışma önerileriyle doluydu. Louis-Philippe tahtı gasp etmiş kişi, V. Henri tahtı gasp edilmiş kişiydi; Paris Kontu[125] ise, V. Henri'nin çocuğu bulunmadığından, onun meşru veliahtıydı. Artık iki hanedan çıkarının birleşmemesi için hiçbir bahane kalmamıştı. Ama tam da şimdi, burjuvazinin her iki hizbi, onları birbirlerinden ayıran şeyin belirli bir hanedana aşırı bağlılıkları olmadığını, aksine, sahip oldukları farklı sınıf çıkarlarının iki hanedanı ayrı tuttuğunu keşfetti. Tıpkı St. Leonards'a hac ziyaretinde bulunan rakipleri gibi hac ziyareti için V. Henri'nin Wiesbaden'daki geçici konutuna gitmiş olan Meşruiyetçiler, Louis-Philippe'in ölüm haberini burada aldı. Hemen, çoğunluğu cumhuriyetin namus bekçileri komisyonunun üyelerinden oluşan ve Tanrı'nın lütfundan kaynaklanan bir hakka sahip olduğunu parti içinde çıkan bir kavga vesilesiyle en açık şekilde ilan eden bir hükümet *in partibus infidelium* {inançsızlar ülkesinde hükümet}[126] kurdular. Orleans'cılar bu bildirgenin[127] basında yol açtığı küçük düşürücü skandala çok sevindi ve Meşruiyetçilere açık düşmanlıklarını bir an bile gizlemediler.

Ulusal Meclisin tatili sırasında il meclisleri toplandı. Çoğunluk, anayasanın az çok örtülü bir şekilde gözden geçirilmesinden, yani monarşinin nitelikleri çok belirlenmemiş bir restorasyonundan, bir "*çözüm*"den yana olduğunu açıkladı; ama aynı zamanda, bu çözümü

125 Louis Philippe Albert d'Orléans. *–çev.*

126 *in partibus infidelium* (inançsızlar ülkesinde): Hıristiyan olmayan ülkelerdeki sadece kâğıt üzerinde kalan piskoposluk makamlarına atanan Katolik piskoposların unvanlarının sonuna getirilen ek. *–Almanca ed.*

127 Wiesbaden Bildirgesi olarak bilinen, Meşruiyetçiler tarafından kaleme alınan ve iktidara gelmeleri durumunda izleyecekleri politikaları içeren genelge. *–çev.*

bulmak konusunda çok yetersiz ve çok yüreksiz olduğunu itiraf etti. Bonapartist hizip, bu gözden geçirme dileğini Bonaparte'ın cumhurbaşkanlığı süresinin uzatılması şeklinde yorumlamakta hiç gecikmedi.

Anayasaya uygun çözüm, yani Bonaparte'ın Mayıs 1852'de görevden çekilmesi,[128] eş zamanlı olarak ülkedeki tüm seçmenler tarafından yeni bir cumhurbaşkanının seçilmesi, yeni cumhurbaşkanının görev süresinin ilk aylarında anayasanın bir gözden geçirme meclisi tarafından gözden geçirilmesi, egemen sınıf açısından kesinlikle kabul edilemez bir şey. Yeni cumhurbaşkanlığı seçiminin yapılacağı gün, tüm düşman tarafların, yani Meşruiyetçilerin, Orleans'cıların, burjuva cumhuriyetçilerinin ve devrimcilerin randevu günü olurdu. Farklı hizipler arasında zor yoluyla bir karara varılması gerekirdi. Düzen Partisi, hanedan aileleri dışından tarafsız bir adamın adaylığı üzerinde anlaşmayı başarsa bile, bu adayın karşısına yine Bonaparte çıkardı. Düzen Partisi, halkla mücadelesinde, yürütmenin gücünü sürekli olarak artırmak zorundadır. Yürütmenin gücündeki her artış, bunun taşıyıcısı olan Bonaparte'ın gücünü artırır. Dolayısıyla, Düzen Partisi, ortak iktidarını ne kadar güçlendirirse, Bonaparte'ın hanedanlık iddialarının mücadele araçlarını ve karar gününde anayasal çözümü zor yoluyla boşa çıkarma şansını da o kadar güçlendirir. Anayasanın temel direklerinden biri Düzen Partisi'nin halkın karşısına seçim yasasıyla çıkmasına ne kadar engel olduysa, anayasanın bir başka temel direği, o gün geldiğinde, bu parti karşısında Bonaparte'a en fazla o kadar engel olur. Hatta Bonaparte, görünüşte, meclise karşı genel oy hakkına başvururdu. Kısacası, anayasal çözüm siyasal statükonun bütününü tehdit eder ve burjuva, statükonun tehlikeye düşmesinin arkasında, kargaşayı, anarşiyi ve iç savaşı görür. Mayıs 1852'nin ilk Pazar gününde, alım ve satımlarının, poliçelerinin, evliliklerinin, noter onaylı anlaşmalarının, ipoteklerinin, toprak rantlarının, kira gelirlerinin, kârlarının, tüm sözleşmelerinin ve gelir kaynaklarının tehlikeye düşeceğini düşünür ve bu riski göze alamaz. Siyasal statükonun tehlikeye düşmesinin arkasında, tüm burjuva toplumunun yıkılması tehlikesi saklıdır. Burjuvaziye göre tek olanaklı çözüm, çözümün ertelenmesidir. Anayasal cumhuriyeti yalnızca anayasayı ihlal ederek, cumhurbaşkanının iktidarını uzatarak kurtarabilir. İl meclislerinin toplantı dönemi sonrasında "çö-

128 Louis Bonaparte'ın cumhurbaşkanlığı süresinin dolacağı tarihe gönderme yapılıyor. Metinde kesin tarih verilmiyor. Fransa Cumhuriyeti Anayasasına göre, cumhurbaşkanlığı seçimleri dört yılda bir, Mayıs ayının ikinci pazar günü gerçekleştirilecek ve mevcut cumhurbaşkanının görev süresi aynı gün son bulmuş olacaktı. *-İngilizce ed.*

zümler" hakkında uzun ve derin tartışmalara girişen düzen basınının son sözü de budur. Böylece, o büyük ve güçlü Düzen Partisi, o gülünç, sıradan ve nefret ettiği sahte Bonaparte kişiliğini ciddiye almak zorunda olduğunu utanç içinde fark eder.

Bu pis herif, onu vazgeçilmez adam karakterine giderek daha fazla büründüren nedenler hakkında da yanılıyordu. Partisi, Bonaparte'ın giderek daha fazla anlam kazanmasını koşullara bağlayacak kadar kavrayışlıyken, o, bunu yalnızca adının büyüleyiciliğine ve aralıksız olarak Napoleon'u karikatürize etmesine borçlu olduğuna inanıyordu. Girişkenliği günden güne arttı. St. Leonards'a ve Wiesbaden'a yapılan hac ziyaretlerine Fransa turlarıyla karşılık verdi. Bonapartistler, kişiliğinin büyüleyici etkisine o denli az güveniyordu ki, nereye gitse, Paris'in lumpen proletaryasının örgütü olan 10 Aralık Derneği'nin[129] adamlarını yığınlar hâlinde trenlere ve posta arabalarına tıkarak şakşakçılık yapmaları için onunla birlikte gönderiyorlardı. Kuklaları için hazırladıkları konuşma metinlerinde, farklı kentlerdeki karşılanma biçimlerine göre, ya cumhuriyetçi tevekkül ya da sonuna kadar kararlılık, cumhurbaşkanının siyasetinin temel sloganı ilan ediliyordu. Çevrilen tüm dolaplara rağmen bu geziler zafer alayları olmanın çok uzağındaydı.

Bonaparte, halkı bu şekilde coşturduğuna inandıktan sonra, orduyu kazanmak için harekete geçti. Versailles yakınlarındaki Satory Ovası'nda büyük geçit törenleri düzenletti ve bu törenler sırasında askerleri sarımsaklı sosislerle, şampanyayla ve purolarla satın almaya çalıştı. Gerçek Napoleon, fetih seferlerinin zorlukları nedeniyle tükenen askerlerini anlık ataerkil içtenlik gösterileriyle canlandırmasını biliyorduysa, sahte Napoleon da, askerlerin, "*Vive Napoleon, vive le saucisson!*" {Yaşasın Napoleon, yaşasın sosis!} diye bağırırken, teşekkür ettiklerine inanıyordu. Bunun anlamı şuydu: Yaşasın sosis {*Wurst*}, yaşasın soytarı {*Hanswurst*}!

Bu geçit törenleri, Bonaparte'ın bir yandan kendi savaş bakanı d'Hautpoul, diğer yandan da Changarnier ile yaşadığı ve uzun süredir gizlenen anlaşmazlığı su yüzüne çıkardı. Düzen Partisi, Changarnier'de, kendi hanedanlık iddiaları söz konusu olamayacak gerçek tarafsız adamını bulmuştu. Onu Bonaparte'ın halefi olarak belirlemişti. Üstelik,

129 Adını Louis Bonaparte'ı cumhurbaşkanı yapan 10 Aralık 1848 seçiminden alan, 1851 yılındaki Bonapartist darbede rol oynayan ve Marx'ın *Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i* adlı eserinde daha ayrıntılı olarak üzerinde durduğu dernek. *–çev.*

Changarnier, 29 Ocak'ta ve 13 Haziran 1849'da kendisini göstererek Düzen Partisi'nin başkomutanı, ürkek burjuvaların gözünde de sert müdahalesiyle devrimin Gordion düğümünü kesen çağdaş İskender olmuştu. Aslında Bonaparte kadar gülünç olan Changarnier, böylece en ucuz yoldan bir güç hâline gelmiş ve Ulusal Meclis tarafından, bekçilik yapmak üzere cumhurbaşkanının karşısına yerleştirilmişti. O da, örneğin devlet başkanlığı bütçesi konusunda Bonaparte'a koruma sağlarken yaptığı gibi kırıtkanca davranıyor ve Bonaparte ile bakanların karşısına giderek daha güçlü bir şekilde çıkıyordu. Seçim yasası nedeniyle bir ayaklanmanın beklendiği sırada, subaylarının savaş bakanından ya da cumhurbaşkanından herhangi bir emir almasını yasaklamıştı. Basın da Changarnier imajının şişirilmesine katkıda bulunmuştu. Büyük kişiliklerden tümüyle yoksun olması nedeniyle, Düzen Partisi, doğal olarak, kendi sınıfının bütününde eksik olan kuvveti tek bir bireye atfetmek ve böylece onu şişirerek bir deve dönüştürmek zorunda kalmıştı. Changarnier'nin "*toplumun suru*" olduğu efsanesi işte bu şekilde çıkmıştı ortaya. Ancak, Changarnier'nin dünyayı omuzlarında taşımaya tenezzül ederken sergilediği küstahça şarlatanlık ve gizem dolu önemli adam tavırları, Satory geçit töreni sırasındaki ve sonrasındaki olaylarla çok gülünç bir karşıtlık oluşturuyor; bu olaylar, burjuva korkusunun bu hayal ürününü, Changarnier devini yeniden sıradanlaştırmak ve toplum kurtaran bu kahramanı emekli bir generale dönüştürmek için, sonsuz küçüklükteki Bonaparte'ın tek bir kalem darbesinin yeterli olduğunu kesin olarak kanıtlamıştı.

Bonaparte, uzun süredir, savaş bakanını kışkırtıp, rahatsız edici koruyucusuyla disiplinle ilgili tartışmalara girmesini sağlayarak, Changarnier'den öç alıyordu. Satory'deki son geçit töreni, sonunda eski kin duygularını patlama noktasına taşıdı. Süvari alaylarının anayasaya aykırı *Vive l'Empereur!* {Yaşasın imparator!} sloganıyla yürüdüklerini gördüğünde, Changarnier'nin anayasal öfkesi her tür sınırın ötesine geçti. Bonaparte, meclisin bir sonraki çalışma döneminde bu sloganla ilgili olarak çıkabilecek tüm tatsız tartışmaların önüne geçmek için, Savaş Bakanı d'Hautpoul'u Cezayir valiliğine atayarak uzaklaştırdı. Onun yerine, zorbalıkta Changarnier'den hiçbir eksiği bulunmayan, imparatorluk döneminde görev yapmış, güvenilir bir eski generali yerleştirdi. Ama d'Hautpoul'un görevden alınmasının Changarnier'ye verilmiş bir ödün gibi görülmemesi için, aynı zamanda, büyük toplum kurtarıcısının sağ kolu olan General Neumayer'i Paris'ten Nantes'a gönderdi. Son

geçit töreninde tüm piyadelerin Napoleon'un halefinin önünden çok soğuk bir sessizlikle geçmesini sağlayan kişi Neumayer olmuştu. Neumayer üzerinden hedef alınan Changarnier, olayı protesto etti ve tehditler savurdu. Boşunaydı. İki gün süren pazarlıkların ardından Neumayer'in yeni görevine atanmasına ilişkin kararname *Moniteur*'de çıktı ve düzenin kahramanı için, disipline uymaktan ya da istifa etmekten başka seçenek kalmadı.

Bonaparte'ın Changarnier ile mücadelesi, Düzen Partisi ile mücadelesinin devamıdır. Bu nedenle, Ulusal Meclisin 11 Kasım'daki yeniden açılışının üzerinde kara bulutlar dolaşıyor. Bu, bir bardak suda kopan bir fırtına olacak. Temelde, eski oyun devam etmek zorunda. Bu arada, Düzen Partisi, farklı hiziplerinin ilke şövalyelerinin bağırıp çağırmalarına rağmen, cumhurbaşkanının iktidarını uzatmak zorunda kalacak. Parasızlık nedeniyle şimdiden çaresiz durumda olan Bonaparte da, tüm geçici itirazlarına karşın, iktidarının Ulusal Meclisin elinden çıkan basit bir yetkilendirmeyle uzatılmasını kabul edecek. Böylece çözüm ertelenir; statüko korunur; Düzen Partisi'nin hiziplerinden biri diğeri tarafından küçük düşürülür, zayıflatılır ve engellenir; ortak düşman, yani ulusun kitlesi üzerindeki baskı yaygınlaştırılır ve en ileri noktaya taşınır: iktisadi ilişkilerin, kavga hâlindeki tüm bu tarafları anayasal cumhuriyetle birlikte havaya uçuracak olan yeni bir patlamanın yaşanacağı gelişme aşamasına yeniden ulaşmasına kadar...

Bu arada, burjuvaları rahatlatmak için, Bonaparte ile Düzen Partisi arasındaki skandalın, borsada bir yığın küçük kapitalisti yıkıma uğratmak ve servetlerini büyük borsa kurtlarının ceplerine taşımak gibi bir sonucunun olduğunu da söylemek gerekiyor.

Der

Achtzehnte Brumaire

des

Louis Bonaparte.

Karl Marx.

Zweite Ausgabe.

Hamburg

Otto Meißner.

1869.

Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i'nin 1869 tarihli ikinci Almanca baskısının kapak sayfası

KARL MARX

Louis Bonaparte'in 18 Brumaire'i

Fransa'da, 1848 yılının Şubat ayında gerçekleştirilen devrimle başlayan İkinci Cumhuriyet dönemi, Cumhurbaşkanı Louis Bonaparte'ın 2 Aralık 1851'deki darbesiyle son bulmuştu. Napoleon Bonaparte'ın (I. Napoleon) yeğeni olan Louis Bonaparte, tam bir yıl sonra, 2 Aralık 1852'de, imparatorluğunu ilan edecek ve III. Napoleon adını alacaktı.

Marx, Aralık 1851 ile Mart 1852 arasında yazdığı *Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i* adlı eserinde, 1848 Şubat Devrimi ile Bonaparte'ın darbesi arasındaki dönemi inceliyor. Kitabın adında, Napoleon Bonaparte'ın yine bir darbeyle diktatörlüğünü ilan ettiği günün (9 Kasım 1799), 1789 Fransız Devriminin ardından benimsenen Fransız Devrimci Takvimine göre "Brumaire" ayının 18. günü olmasına gönderme yapılıyor.

18 Brumaire, ilk olarak, 1852 yılının Mayıs ayında, ABD'nin New York kentinde, Marx'ın mücadele arkadaşı Joseph Weydemeyer'in çıkardığı *Die Revolution* (Devrim) dergisinin ilk sayısı olarak yayımlandı. Weydemeyer, bir hata yaparak, eserin başlığını, "Louis Napoleon'un 18 Brumaire'i" şeklinde yazmıştı. Weydemeyer'in matbaaya gereken ödemeyi yapamaması nedeniyle bu ilk baskının büyük bir bölümü teslim alınamamış ve Avrupa'ya az sayıda kopyası ulaşmıştı.

Karl Marx, 1869 yılında Almanya'nın Hamburg kentinde çıkan ikinci baskı öncesinde kitapta çeşitli düzeltmeler yaptı ve bunlara ilişkin açıklamalarının da yer aldığı bir önsöz yazdı. Kitabın Friedrich Engels tarafından hazırlanan üçüncü baskısı, onun yazdığı önsözle birlikte, 1885'te yayımlandı. 1869 baskısını temel alan Engels, metinde daha çok biçimsel bazı değişiklikler yaptı.

Elinizdeki çeviri için temel alınan kaynakta, *18 Brumaire*'in 1869 baskısı kullanılırken, 1885 baskısında yapılan biçimsel değişikliklerin bazıları benimseniyor. Diğer yandan, bu çeviride, 1852 baskısı ile 1869 baskısı arasındaki belli başlı farklılıklar, metnin sonundaki "Notlar" bölümünde gösterildi. Metinde, bu notların numaraları açılı parantez işaretleri arasında yer alıyor.

[*Louis Bonaparte'ın On Sekiz Brumaire'i*'nin 1869 tarihli ikinci baskısına]

Önsöz

Karl Marx

Zamansız ölen arkadaşım *Joseph Weydemeyer*,[1] 1 Ocak 1852'den itibaren New York'ta haftalık bir siyasal dergi çıkarmak istemişti. Benden, aynı dergi için, *coup d'état*'nın {hükümet darbesinin} tarihini göndermemi talep etmişti. Bu nedenle, Şubat ortasına kadar ona her hafta şu başlığı taşıyan makaleler yazdım: "Louis Bonaparte'ın On Sekiz Brumaire'i". Bu arada Weydemeyer'in başlangıçtaki planı başarısızlığa uğradı. Buna karşılık, 1852 ilkbaharında "*Die Revolution*" {Devrim} adlı aylık bir dergi çıkardı ve bu derginin ilk sayısı benim "On Sekiz Brumaire"imden oluştu. O dönemde bu derginin birkaç yüz kopyası Almanya'ya girebildi, ama gerçek kitapçılara ulaşamadılar. Dergiyi dağıtmasını önerdiğim aşırı radikal geçinen bir Alman kitapçı, "döneme" bu kadar "ters düşen bir isteği", tam bir ahlaki korkuyla karşıladı.

Bu açıklamalardan, önünüzdeki metnin gelişmelerin dolaysız baskısı altında ortaya çıktığı ve tarihsel malzemesinin Şubat ayının (1852) ötesine uzanmadığı sonucu çıkıyor. Bugün yeniden yayımlanması, kısmen kitapçı talebinin, kısmen de Almanya'daki arkadaşlarımın ısrarının ürünü.

Benimkiyle yaklaşık olarak *aynı zamanda* aynı konuyu işlemiş olan çalışmalardan yalnızca ikisi anılmaya değer: Victor Hugo'nun *Napoléon le petit*'si {Küçük Napoléon} ile Proudhon'un *Coup d'état*'sı.

Victor Hugo, darbenin sorumlu yayıncısına yönelik acı ve nükteli sövgülerle yetiniyor. Onun çalışmasında, olayın kendisi, bulutsuz gökyüzünden düşen bir yıldırım gibi görünüyor. Bu olayda, yalnızca, tek bir bireyin şiddet eylemini görüyor. Ona dünya tarihinde eşi benzeri bulunamayacak bir kişisel girişimcilik gücü atfederek, bu bireyi küçültmek yerine büyüttüğünü fark etmiyor. Proudhon ise, darbeyi, öncesindeki tarihsel gelişmenin bir sonucu olarak sunmaya çalışıyor. Ama darbe hakkındaki tarihsel yorumu, o farkına varmasa bile, darbe kahramanı-

1 Amerikan İç Savaşı sırasında St. Louis bölgesinin askerî komutanı. -*Marx'ın notu.*

nın tarihsel bir savunusuna dönüşüyor. Böylece, "*nesnel*" tarih yazıcılarımızın hatasına düşüyor. Bense, Fransa'daki *sınıf mücadelesinin*, sıradan ve gülünç bir kişiliğin kahraman rolünü oynamasını mümkün kılan koşulları ve ilişkileri nasıl yarattığını gösteriyorum.

Önünüzdeki metin üzerinde yeniden çalışılması, onu özgün renginden yoksun bırakmak anlamına gelirdi. Bu nedenle, basım hatalarını düzeltmekle ve bugün anlaşılırlıklarını yitirmiş olan imaları çıkarmakla yetindim.

Çalışmamın, "Ama imparator pelerini sonunda Louis Bonaparte'ın omuzlarına düştüğünde, Napoleon'un Vendôme Sütunu'nun tepesindeki tunç heykeli devrilecek"[2] şeklindeki kapanış cümlesinde söylenen şey, daha şimdiden gerçekleşmiş durumda.

Albay Charras, 1815 seferi hakkındaki çalışmasıyla, Napoleon kültüne yönelik saldırıyı başlatmıştı. Fransız yazını, o günden beri ve özellikle de son yıllarda, Napoleon efsanesini, tarih araştırması, eleştiri, taşlama ve fıkra silahlarıyla sona erdirdi. Geleneksel halk inancından bu şiddetli kopuş, bu muazzam zihinsel devrim, Fransa'nın dışında fazla fark edilmedi ve çok daha az anlaşıldı.

Son olarak, kitabımın, bugün özellikle Almanya'daki okul dilinde yaygın olarak kullanılan *Sezarizm* teriminin bir kenara bırakılmasına katkıda bulunacağını umuyorum. Bu yüzeysel tarihsel benzetmede, en önemli nokta, yani eski Roma'da sınıf mücadelesinin yalnızca ayrıcalıklı bir azınlığın kendi içinde, özgür zenginler ile özgür yoksullar arasında gerçekleştiği ve bu mücadele sırasında, halkın büyük üretici kitlesinin, yani kölelerin, mücadele edenler için hareketsiz bir zemin oluşturmaktan başka bir şey yapmadığı unutuluyor. Sismondi'nin anlamlı sözü unutuluyor: Roma proletaryası, toplumun sırtından geçiniyordu, oysa modern toplum, proletaryanın sırtından geçiniyor. Antik dönemdeki sınıf mücadelesi ile modern sınıf mücadelesinin maddi, iktisadi koşulları bu ölçüde kesin bir şekilde farklılaşırken, bunların siyasal ürünleri arasındaki ortaklıklar da, Canterbury başpiskoposu ile Yüksek Rahip Samuel[3] arasındaki ortaklıklardan daha fazla olamaz.

Londra, 23 Haziran 1869

Karl Marx

---

2 Bkz. s. 246. *-çev.*

3 "Canterbury başpiskoposu", Vatikan'a bağlı olmayan İngiliz Kilisesi'nin en üst kademedeki din adamı; Samuel, İncil'e göre, MÖ 1000 civarlarında kurulan İsrail Krallığı'nın ilk iki kralını atamış olan peygamber; Marx, bu kitabında, "Yüksek Rahip Samuel" (*Hohenpriester Samuel*) ifadesini bir yerde, Vatikan'daki iktidarını Louis Bonaparte'ın desteğiyle yeniden kazanan Papa IX. Pius'u kastederek kullanıyor; imparatorluk özlemi içindeki Bonaparte, papanın kendisine yardımcı olacağını düşünmüştü. *-çev.*

[Karl Marx'ın
Louis Bonaparte'ın On Sekiz Brumaire'i
adlı eserinin 1885 tarihli üçüncü baskısına]

Önsöz

Friedrich Engels

İlk baskısından otuz üç yıl sonra *On Sekiz Brumaire*'in yeni bir baskısının gerekli hâle gelmesi, bu kitapçığın bugün de değerinden hiçbir şey yitirmediğini kanıtlıyor.

Gerçekten de dâhice bir çalışmaydı. Tüm siyaset dünyasını bulutsuz gökyüzünden düşen bir yıldırım gibi şaşırtan olayın hemen ardından, bazılarının ahlaki öfke çığlıklarıyla lanetlediği, başkalarının devrimden kurtuluş ve hatalarından dolayı devrimin cezalandırılması olarak benimsediği, ama herkesi yalnızca hayrete düşüren ve hiç kimsenin anlamadığı bu olayın hemen ardından, Marx, Fransız tarihinin Şubat günleri sonrasındaki tüm akışını iç bağlantılarıyla birlikte ortaya koyan, 2 Aralık mucizesini bu bağlantıların doğal ve kaçınılmaz bir sonucuna indirgeyen, kısa ve özlü bir sunumla ortaya çıktı ve bunu yaparken, darbenin kahramanını fazlasıyla hak ettiği şekilde aşağılamak dışında bir yola başvurması bile gerekmedi. Ve resim o denli ustalıkla çizilmişti ki, o günden sonra yapılan tüm yeni açıklamalar, yalnızca, resmin gerçeği ne kadar doğru bir şekilde yansıttığının yeni kanıtlarını sundu. Günün canlı tarihi hakkındaki bu olağanüstü kavrayış, olayların, gerçekleştikleri anda bu denli açık şekilde anlaşılması, gerçekten de benzersizdir.

Ama bunun için, Marx'ın Fransa tarihi hakkındaki derin bilgisine de gerek vardı. Fransa, tarihsel sınıf mücadelelerinin, başka her yeri geride bırakacak şekilde, her seferinde sonuca kadar götürülmüş olduğu, dolayısıyla, sınıf mücadelelerinin çerçevesini oluşturan ve bu mücadelelerin sonuçlarının biriktiği değişen siyasal biçimlerin de en keskin sınır çizgilerini taşıdığı ülkedir. Orta Çağ'da feodalizmin merkezi, Rönesans'tan

bu yana toplumsal katmanlaşmaya dayalı birleşik monarşinin örnek ülkesi olan Fransa, Büyük Devrimde feodalizmi yerle bir etti ve başka hiçbir Avrupa ülkesinde olmadığı kadar klasik bir biçimde, burjuvazinin saf egemenliğini kurdu. Yükselme çabası içindeki proletaryanın egemen burjuvaziye karşı yürüttüğü mücadele de, burada, başka hiçbir yerde bilinmeyen, keskin bir biçimle ortaya çıktı. Marx'ın eski Fransa tarihini özel bir ilgiyle incelemekle kalmayıp, güncel tarihi de bütün ayrıntılarıyla izlemesinin, gelecekte kullanmak üzere malzeme toplamasının ve dolayısıyla olayların onu hiçbir zaman şaşırtmamasının nedeni buydu.

Ama bunlara eklenmesi gereken bir başka olgu daha vardı. Tarihin büyük hareket yasasını ilk olarak tam da Marx keşfetmişti; bu yasaya göre, ister siyasal, ister dinsel, ister felsefi, isterse başka bir ideolojik alanda yaşansınlar, tüm tarihsel mücadeleler, gerçekte yalnızca toplumsal sınıfların mücadelelerinin az ya da çok belirgin ifadeleridir ve bu sınıfların varlığını ve dolayısıyla aynı zamanda çarpışmalarını belirleyen de, iktisadi durumlarının gelişme derecesi, üretim tarzları ve bunların belirlediği değişim ilişkileridir. Enerjinin dönüşümü yasası doğa bilimi için ne kadar önemliyse tarih için o kadar önemli olan bu yasa, burada da, Marx'a, İkinci Fransız Cumhuriyetinin tarihini anlamanın anahtarını vermişti. Bu çalışmasında, yasasını, söz konusu tarih üzerinden sınava tabi tuttu ve otuz üç yıl sonra bile, bu sınavın parlak bir başarıyla sonuçlandığını söyleme zorunluluğumuz sürüyor.

F. E.

★

Louis Bonaparte'in 18 Brumaire'i

★

Die Revolution,

Eine Zeitſchrift in zwangloſen Heften.

Herausgegeben von

J. Weydemeyer.

Erſtes Heft.

Der 18te Brumaire des Louis Napoleon

von

Karl Marx.

New-York.
Expedition: Deutſche Vereins-Buchhandlung von Schmidt und Helmich.
William-Street Nr. 191.
1852.

Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i'nin ilk baskısı 1852'de New York'ta çıkan *Revolution* dergisinin birinci sayısında yayımlanmış, derginin kapağında yanlışlıkla "Louis Napoleon'un 18 Brumaire'i" diye yazılmıştı

I

Hegel, bir yerlerde, dünya tarihindeki tüm büyük olguların ve kişilerin, bir anlamda, iki kez ortaya çıktığını söyler. Şunu eklemeyi unutmuş: birinde trajedi, diğerinde komedi olarak. Danton için Caussidière, Robespierre için Louis Blanc, 1793-1795'in *Montagne*'ı için 1848-1851'in *Montagne*'ı,[4] amca için yeğen.[5] Ve On Sekiz Brumaire'in ikinci baskısının yapılmasının koşullarında da aynı karikatür! <1>[6]

İnsanlar tarihlerini kendileri yapar; ama onu özgür iradeleriyle değil, kendi seçtikleri koşullar altında değil, dolaysız olarak önlerinde buldukları, verili, geçmişten devrolan koşullar altında yaparlar. Tüm ölmüş kuşakların geleneği, yaşayanların beyinlerine bir kâbus gibi çöker. Ve tam da şeyleri ve kendilerini dönüştürmekle, henüz ortada bulunmayan bir şeyi yaratmakla uğraşır göründüklerinde, tam da böylesi devrimci bunalım çağlarında, korku içinde geçmişin ruhlarını yardıma çağırır, dünya tarihinin yeni sahnesini eski oldukları için saygı duyulan giysilerle ve devralınan bir dille oynamak üzere, onların adlarını, savaş sloganlarını ve kostümlerini ödünç alırlar. Luther işte bu şekilde kendisini Havari Pavlus olarak maskeledi, 1789-1814 Devrimi dönüşümlü olarak Roma Cumhuriyeti ve Roma İmparatorluğu kılıklarına büründü, 1848 Devrimi ise, bazen 1789'un, bazen de 1793-1795'in devrimci geleneklerinin gülünç taklitlerini yapmanın ötesine geçemedi. Yeni bir dili öğrenmenin başlangıç aşamasındaki kişi de, onu sürekli anadiline çevirir; ama yeni dilin ruhunu içselleştirmesi ve o dilde serbestçe üretimde bulunması, ancak, o dili kullanırken eskisini hatırlamadığı ve atalarına ait dili unuttuğu anda mümkün hâle gelir.

Dünya tarihine ait ölülerin yardıma çağrıldığı örneklere bakıldığında, çarpıcı bir farklılık kendisini hemen gösterir. Eski Fransız Devri-

4 1789 Fransız Devrimi sonrasında, 1792 yılında kurulan Fransız yasama meclisi Konvansiyonun daha yüksek arka sıralarında oturan Jakoben milletvekillerinin oluşturduğu grup *Montagne* (Dağ) diye, bu grubun üyeleri de *Montagnard* (Dağlı) diye anılıyordu. 1848 Devriminden sonra "demokratik cumhuriyetçiler" kendilerine *Montagne* adını vermişti. *–çev.*

5 Napoleon Bonaparte ile yeğeni Louis Bonaparte'tan söz ediliyor. *–çev.*

6 1852 baskısında farklı olan ya da sonraki baskılarda çıkarılan bölümlerle ilgili açıklamalar "Notlar" bölümünde yer alıyor. Bkz. s. 247. *–çev.*

minin partileri ve kitlesi gibi, bu devrimin kahramanları olan Camille Desmoulins, Danton, Robespierre, Saint-Just ve Napoleon da, kendi dönemlerinin görevlerini, yani modern *burjuva* toplumunu zincirlerinden kurtarma ve onu kurma işini, Roma kostümlerinin içinde ve Roma deyimleriyle yaptılar. İlk anılanlar, feodal zemini parçaladı ve onun üzerinde yetişmiş olan feodal kafaları kesti. Sonuncusu, Fransa'nın içinde, serbest rekabetin gelişmesini, parsellere bölünen toprağın kullanılmasını, ulusun zincirlerinden kurtarılmış sınai üretim gücünden yararlanılmasını ilk kez mümkün hâle getiren koşulları yarattı ve Avrupa kıtasında Fransa'daki burjuva toplumuna uygun, çağdaş bir ortam sağlamak için gerekli olduğu ölçüde, Fransa sınırlarının dışındaki her yerde feodal oluşumları ortadan kaldırdı. Yeni toplumsal oluşum bir kez kurulduğunda, tufan öncesi döneme ait devler ve onlarla birlikte yeniden canlanan Roma, yani Brütüs'ler, Gracchus'lar, Publicola'lar, tribünler, senatörler ve Sezar'ın kendisi ortadan kayboldu. Yalın gerçekliğiyle burjuva toplumu, gerçek çevirmenlerini ve sözcülerini Say'lerle, Cousin'larla, Royer-Collard'larla, Benjamin Constant'larla ve Guizot'larla yarattı; gerçek komutanları yazı masasının arkasında oturuyordu ve et kafalı XVIII. Louis bu toplumun siyasi lideriydi. Burjuva toplumu, servet üretimiyle ve barışçıl rekabetle o denli meşguldü ki, beşiğini Roma döneminin hayaletlerinin korumuş olmasını artık anlayamıyordu. Ama burjuva toplumu kahramanlıktan uzak olsa bile, onu bu dünyaya getirmek için kahramanlığa, özveriye, teröre, iç savaşa ve dış savaşa gereksinim duyulmuştu. Ve bu toplumun gladyatörleri, mücadelelerinin içeriğinin burjuvaziye özgü sınırlılığını kendilerinden saklamak ve tutkularını büyük bir tarihsel trajedi düzeyine yükseltmek için gereksinim duydukları idealleri ve sanat biçimlerini, kendini kandırma araçlarını, Roma Cumhuriyeti'nin klasik katı geleneklerinde bulmuştu. Bir yüzyıl öncesinde de, bir başka gelişmişlik aşamasında, Cromwell ile İngiliz halkı, benzer şekilde, kendi burjuva devrimleri için Eski Ahit'in dilini, tutkularını ve yanılsamalarını ödünç almıştı. Gerçek amaca ulaşıldığında, İngiliz toplumunun burjuva dönüşümü tamamlandığında, Locke, Habakkuk'un ayağını kaydırmış ve onun yerine geçmişti.

Dolayısıyla, söz konusu devrimlerde, ölülerin canlandırılması, eski mücadelelerin parodisini yapmaya değil, yeni mücadeleleri yüceltmeye; verili problemin gerçek yaşamdaki çözümünden kaçmaya değil, bu problemi hayal dünyasında abartmaya; devrimin hayaletini yeniden dolaştırmaya değil, onun ruhunu yeniden bulmaya yaramıştı.

1848-1851 döneminde, yaşlı Bailly'nin kılığına giren *républicain en gants jaunes* {sarı eldivenli cumhuriyetçi} Marrast'dan, bayağı ve itici yüz çizgilerini Napoleon'un demirden ölü maskesinin altında gizleyen maceracıya kadar, yalnızca eski devrimin hayaleti dolaştı. Bir devrim sayesinde artan bir hareket gücü kazandığına inanan bütün bir halk, kendisini birdenbire ölü bir çağa geri götürülmüş bulur ve bu geriye dönüş konusunda herhangi bir kuşkunun kalmaması için, uzun süre önce antik döneme ilişkin akademik çalışmaların konusu hâline gelmiş olan eski tarihler, eski takvim, eski isimler ve eski fermanlar ile uzun süre önce ölmüş oldukları sanılan eski hizmetkârlar yeniden ortaya çıkar. Ulus, kendisini, eski firavunlar döneminde yaşadığına inanan ve her gün, Etiyopya'daki altın madenlerinde yapmak zorunda olduğu zorlu işlerden yakınan Bedlam'daki {Bedlam Akıl Hastanesi'ndeki} İngiliz deli gibi hisseder; bu deli, yeraltındaki bu hapishaneye kapatılmıştı; tepesinde etrafı zar zor aydınlatan bir lamba, arkasında uzun kırbacıyla köle gözcüsü bulunuyordu ve çıkışlarda, aynı dili konuşmadıklarından, madenlerde zorla çalıştırılanları da birbirlerini de anlamayan barbar paralı askerlerin yarattığı kargaşa vardı. İngiliz deli, "Ve yaşlı firavunlara altın kazandırmak için, benden, özgür doğmuş bir Britanyalıdan, tüm bunlara katlanmam bekleniyor" diye iç çeker. Fransız ulusu, "Bonaparte ailesinin borçlarının ödenmesi için" diye iç çeker. İngiliz, henüz aklı başındayken, altın üretme saplantısından kurtulamamıştı. Fransızlar da, 10 Aralık seçiminin[7] kanıtladığı üzere, devrim yaptıkları süre boyunca, Napoleon'a ilişkin anılarından kurtulamadı. Devrimin tehlikeleri karşısında Mısır'daki bolluk günlerinin özlemini çekiyorlardı[8] ve bunun yanıtı 2 Aralık 1851 oldu. Ellerinde yalnızca eski Napoleon'un karikatürü değil, on dokuzuncu yüzyılın ortasında olması gereken biçimiyle karikatürize edilen eski Napoleon'un kendisi var.

On dokuzuncu yüzyılın toplumsal devrimi, şiirini geçmişten değil, yalnızca gelecekten çıkarabilir. Geçmiş hakkındaki tüm boş inançlardan sıyrılmadan, kendisini başlatamaz. Eski devrimler, kendi içeriklerini bastırmak için, dünya tarihine ilişkin anılara gereksinim duyuyordu. On dokuzuncu yüzyılın devrimi, kendi öz içeriğine ulaşmak için, ölülere

7 Louis Bonaparte, 10 Aralık 1848'de cumhurbaşkanı seçilmişti. *-çev.*

8 *Sich nach den Fleischtöpfen Ägyptens zurücksehnen*: Birebir çevirisiyle, "Mısır'ın et tencerelerini özlemek". İncil'e göre, Musa, İsrailliler köle olarak çalıştırıldıkları Mısır'dan kurtarmak için çölden geçirirken, yaşadıkları zorluklar karşısında yılgınlığa düşen bazı İsrailliler, çölde açlıktan ölmektense Mısır'da köle olarak ama bolluk içinde ölmenin daha iyi olduğunu savunarak isyan etmişti. *-çev.*

kendi ölülerini gömdürmek[9] zorunda. Orada söz içeriği aşıyordu, burada içerik sözü aşıyor.

Şubat Devrimi, eski toplumun bir baskını, bir *sürpriziydi* ve halk, bu beklenmedik *ani saldırıyı*, yeni çağı başlatan, dünya tarihi açısından önemli bir eylem olarak ilan etti. 2 Aralık'ta Şubat Devrimi bir hilebaz tarafından el çabukluğuyla ortadan kaldırılır ve devrilmiş görünen şey artık monarşi değil, yüzlerce yıldır yürütülen mücadelelerle ondan koparılan liberal ödünlerdir. Görünüşe göre, *toplum* kendisi için yeni bir içerik fethetmemiştir; yalnızca, *devlet*, en eski biçimine, kılıcın ve rahip cübbesinin aşırı basit egemenliğine dönmüştür. Aralık 1851'in *coup de tête*'i {düşüncesizce eylemi}, Şubat 1848'in *coup de main*'ine {ani saldırısına} bu şekilde karşılık verir. Çabuk parlayan çabuk söner. Diğer yandan, aradaki dönem boşa gitmedi. Eğer olağan, deyim yerindeyse okul programlarına uygun bir gelişim çizgisi izlenseydi, Şubat Devriminin yüzeydeki bir sarsıntı olmanın ötesine geçebilmesi için, Fransız toplumunun 1848-1851 yıllarında devrimciliği nedeniyle hızlandırıcı olan bir yöntemle aldığı derslerin ve kazandığı deneyimlerin, bu devrimi öncelemesi gerekirdi. Toplum şu anda başlangıç noktasının gerisine düşmüş görünüyor; gerçekten de, öncelikle, devrimci çıkış noktasını, yani modern devrimin ciddiyet kazanması açısından vazgeçilmez olan durumu, ilişkileri ve koşulları yaratması gerekiyor.

Burjuva devrimleri, örneğin on sekizinci yüzyılda yapılmış olanları, daha hızlı bir şekilde başarıdan başarıya koşar; bunların dramatik etkileri birbirleriyle yarışır; insanlar ve şeyler, pırlantalarla donatılmış gibi görünür; gündelik ruh hâli, kendinden geçmişliktir; ama bu devrimler kısa ömürlüdür, tepe noktalarına hızla ulaşırlar ve toplum, devrimin zorlama ve saldırı[10] döneminin sonuçlarını salim kafayla içselleştirmeyi öğrenene kadar, uzun bir akşamdan kalmalık dönemi yaşar. Buna karşılık, proletarya devrimleri, örneğin on dokuzuncu yüzyıldaki proletarya devrimleri, sürekli olarak kendilerini eleştirir; sürekli olarak kendi akışlarını kesintiye uğratırlar; onu yeniden başlatmak üzere, görünürde tamamlanmış olana geri dönerler; ilk girişimlerinin her türden eksikliklerıyle, zayıflıklarıyla ve zavallılıklarıyla acımasız bir titizlikle alay ederler; düşmanlarını, yalnızca, topraktan yeni güçler kazanabilmesi ve kendi

9 İncil'e göre, İsa, babasının cenazesini gömmek için izin isteyen yeni bir müridine, "Beni izle ve bırak ölüler kendi ölülerini gömsün" demiş. *–çev.*

10 Marx'ın "Drang- und Sturmperiode" diye andığı "Sturm und Drang" (Saldırı ve Zorlama) Dönemi (1767-1785), Alman edebiyatında Aydınlanma Dönemi ile Klasik Dönem arasındaki dönemin adı. *–çev.*

karşılarına çok daha devleşmiş biçimde dikilebilmesi için yere sermiş görünürler; sürekli olarak, kendi öz amaçlarının belirsiz devasalığı karşısında yeniden korkuya kapılarak geri çekilirler; her türden geri dönüşü olanaksız kılacak durumun yaratılmasına ve koşulların kendilerinin şu şekilde bağırmasına kadar:

> Hic Rhodus, hic salta!
> Gül burada, burada dans et![11]

Bunun dışında, makul sayılabilecek her gözlemci, Fransa'daki gelişmelerin akışını adım adım izlememiş olsa bile, devrimin duyulmamış bir rezalete doğru yol aldığını sezmiş olmalıydı. Demokrat beyefendilerin, Mayıs 1852'nin ikinci [Pazar] gününün[12] kerametleri nedeniyle birbirlerini kutlamak için başvurdukları kibirli zafer havlamalarını duymak yeterliydi. İsa'nın yeniden ortaya çıkarak bin yıllık krallığı başlatacağı günün binyılcıların {*Chiliasten*} kafalarında bir saplantıya, bir dogmaya dönüşmüş olması örneğinde olduğu gibi, Mayıs 1852'nin ikinci [Pazar] günü de demokratların kafalarında bir saplantıya, bir dogmaya dönüşmüştü. Zayıflık, her zamanki gibi, mucize inancına sığınmıştı, hayalinde onu sihirle yok ettiğinde düşmanını yendiğine inanıyordu ve hem önünde duran geleceği hem de tasarlamış olmasına karşın henüz hayata geçirmek istemediği eylemleri eylemsiz bir şekilde göklere çıkarması nedeniyle, bugünü anlama yeteneğini tümüyle yitirmişti. Kanıtlanmış yeteneksizliklerini karşılıklı olarak birbirlerine sempatilerini dile getirerek ve topluca bir araya gelerek yalanlamaya çalışan kahramanlar, pılıyı pırtıyı toplamış, defne taçlarını peşin peşin almıştı ve iddiasız mizaçlarının olanca sessizliği içinde, iktidar kadrolarını da her ihtimale karşı belirlemiş oldukları cumhuriyet *in partibus*'larını {inançsızlar ülkesindeki cumhuriyetlerini}[13] borsada iskontolu olarak satmakla meşguldüler. 2 Aralık onları bulutsuz gökyüzünden düşen bir yıldırım gibi çarptı ve

11 Aslı "Hic Rhodus, hic saltus" (Rodos burası, burada atla) biçiminde olan ve Ezop masallarından birinde (Rodos adasında kimsenin yapamayacağı kadar uzun bir atlayış yaptığını iddia eden kişiye söylenen söz olarak) geçen ifadenin Türkçedeki en iyi karşılığı, "Halep oradaysa arşın burada" deyimi. Ancak Marx, bu ifadeyi, Hegel'in *Hukuk Felsefesinin Temelleri* (*Grundlinien der Philosophie des Rechts*) adlı kitabının önsözünden aktarırken, "atla" anlamına gelen "saltus" sözcüğü yerine "dans et" anlamına gelen "salta" sözcüğünü kullanıyor. Hegel, söz konusu önsözde, deyimi Yunanca ve Latince olarak aktardıktan sonra, bu deyimin, "biraz değiştirilerek", "*Hier ist die Rose, hier tanze*" ("Gül burada, burada dans et" ya da daha serbest bir çeviriyle "Hadi artık, elinden geleni yap") şeklinde ifade edilebileceğini yazmıştı. *–çev.*

12 Cumhurbaşkanlığı seçiminin yasada öngörülen olağan tarihi. *–çev.*

13 *in partibus infidelium* (inançsızlar ülkesinde): Hıristiyan olmayan ülkelerdeki sadece kâğıt üzerinde kalan piskoposluk makamlarına atanan Katolik piskoposların unvanlarının sonuna getirilen ek. *–Almanca ed.*

belki de, korku dolu sıkıntı dönemlerinde iç korkularının en yüksek sesle bağıranlar tarafından bastırılmasına seve seve izin veren halklar, kaz seslerinin Capitol'ü kurtarabildiği dönemin[14] geçmişte kaldığına inanmış olacak.

Anayasa, Ulusal Meclis, hanedancı partiler, mavi ve kızıl cumhuriyetçiler, Afrika kahramanları, meclis kürsüsünden çıkan gök gürlemeleri, günlük gazetelerdeki şimşekler, tüm literatür, siyasal isimler ve düşünsel şöhretler, yurttaşlar yasası ve ceza hukuku, *liberté, égalité, fraternité* {özgürlük, eşitlik, kardeşlik} ve Mayıs 1852'nin ikinci [Pazar] günü... Her şey, düşmanlarının bile büyücülükle itham etmediği bir adamın büyü sözüyle, bir hayal dizisi gibi dağılıp gitti. Göründüğü kadarıyla, genel oy hakkının bir anlığına hayatta kalması, bütün dünyanın gözü önünde kendi elleriyle vasiyetini yazıp halk adına şunu açıklaması içindi: "Var olan her şey yok olmayı hak eder."[15]

Fransızların yaptığı gibi, uluslarının gafil avlandığını söylemek yetmez. Bir ulusun ve bir kadının, karşılarına çıkan ilk maceracının ırzlarına geçebildiği <2> tedbirsizlik anları bağışlanmaz. Bu türden ifadeler, bilmecenin çözülmesini değil, yalnızca bir başka şekilde formüle edilmesini sağlar. O zaman, üç kibar dolandırıcının nasıl olup da 36 milyonluk bir ulusu gafil avlayabildiğinin ve dirençle karşılaşmadan hapse götürebildiğinin açıklanması gerekir.

Fransız Devriminin 24 Şubat 1848'den Aralık 1851'e kadar geçtiği aşamaları genel hatlarıyla özetleyelim.

Üç ana dönemin bulunduğu apaçık: *Şubat dönemi*; 4 Mayıs 1848'dan 28 Mayıs 1849'a kadar: *Cumhuriyetin kuruluş dönemi* ya da *Kurucu Ulusal Meclis dönemi*; 28 Mayıs 1849'dan 2 Aralık 1851'e kadar: *Anayasal cumhuriyet dönemi* ya da *Ulusal Yasama Meclisi dönemi*.

24 Şubat'tan ya da Louis-Philippe'in devrilmesinden Kurucu Meclisin toplandığı 4 Mayıs 1848'e kadar süren *birinci dönem*, yani asıl *Şubat dönemi*, devrimin *öndeyişi* olarak anılabilir. Bu dönemin karakteri, hazırlıksız bir şekilde ortaya çıkardığı hükümetin *geçici* olduğunu açıklamasıyla resmen dışa vuruldu ve bu dönemde teşvik edilen, denenen ve

14 Söylencelere göre, Roma kentindeki surlarla çevrili Capitol Tepesi'nde, Jüpiter ve Juno gibi Roma tanrılarının tapınakları bulunuyordu; MÖ 390 yılında Galyalılar Roma'ya saldırdığında, Juno tapınağında bulunan kazların sesleri tepedeki askerlerin uyanmasını ve kenti kurtarmalarını sağlamıştı. *–çev.*

15 Goethe'nin *Faust* adlı çalışmasının birinci bölümünde, Mephistopheles, "oluşan her şey yok olmayı hak eder" ifadesini kullanır; 2 Aralık 1851 darbesi, 20-21 Aralık'ta yapılan halkoylamasında, yaklaşık 650 bin oya karşı yaklaşık 7 milyon 500 bin oyla onaylanmıştı. *–çev.*

dile getirilen her şey, hükümet gibi, yalnızca *geçici* olduğunu duyurdu. Hiç kimse ve hiçbir şey, kendisi için, var olma ve gerçek eylemde bulunma hakkını talep etme cesaretini gösteremedi. Devrimi hazırlamış ya da belirlemiş olan tüm unsurlar, yani hanedancı muhalefet,[16] cumhuriyetçi burjuvazi, demokratik cumhuriyetçi küçük burjuvazi ve sosyal demokrat işçiler, Şubat *hükümetinde* geçici olarak yer aldı.

Başka türlü olamazdı. Şubat günleri, başlangıçta, mülk sahibi sınıfın içindeki siyasal ayrıcalıklara sahip çevreyi genişletecek ve mali aristokrasinin tek başına egemenliğine son verecek bir seçim reformunu amaçlıyordu. Ama gerçek çatışma patlak verdiğinde, halk barikatların üzerine çıktığında, Ulusal Muhafız pasif kaldığında, ordu ciddi bir direnç sergilemediğinde ve kraliyet ailesinin üyeleri kaçtığında, cumhuriyet, kaçınılmaz bir sonuç gibi göründü. Tarafların her biri onu kendince anlamlandırdı. Cumhuriyeti elindeki silahlarla kazanan proletarya, üzerine kendi damgasını vurdu ve onu *sosyal cumhuriyet* olarak ilan etti. Böylece modern devrimin genel içeriğine işaret edildi; eldeki malzemeyle, kitlenin ulaşmış olduğu eğitim aşamasıyla, bu içerik, verili koşullar ve ilişkiler altında, <3> hemen ve dolaysız olarak hayata geçirilebilecek olan her şeyle en sıra dışı karşıtlık ilişkisi içinde bulunuyordu. Öte yandan, Şubat Devrimine katkıda bulunan tüm diğer unsurların hak iddiaları, hükümette elde ettikleri aslan payı aracılığıyla onaylandı. Bu nedenle, havada uçuşan sözlerle gerçekteki belirsizlik ve beceriksizliğin, daha coşku dolu yenilenme çabalarıyla eski rutinin daha köklü egemenliğinin, tüm toplumun daha gözle görülür uyumuyla bu toplumun unsurlarının daha derin yabancılaşmasının daha renkli bir karışımına başka hiçbir dönemde rastlamıyoruz. Paris proletaryası, hâlâ, önünde açılmış bulunan büyük gelişme olanaklarına mest olmuş şekilde bakar ve toplumsal sorunlar hakkında ciddi tartışmalar yürütürken, eski toplumun güçleri kendi aralarında gruplaşmış, toplanmış, düşünüp taşınmış ve Temmuz Monarşisinin bariyerleri yıkıldıktan sonra hep birlikte siyaset sahnesine akın eden ulus kitlesinde, yani köylülerde ve küçük burjuvalarda beklenmedik bir dayanak bulmuştu.

4 Mayıs 1848 ile Mayıs 1849 arasındaki *ikinci dönem*, *anayasa hazırlama*, *burjuva cumhuriyetini kurma* dönemidir. Şubat günlerinin hemen ardından, cumhuriyetçilerin hanedancı muhalefeti ve sosyalist-

16 Odilon Barrot'nun liderliğini yaptığı, Şubat Devrimi (1848) öncesinde Orleans hanedanının iktidarda kalmasını ama bazı reformların yapılmasını savunan grup. *-çev.*

lerin cumhuriyetçileri şaşırtmasının yanı sıra, Paris de tüm Fransa'yı şaşırtmıştı. Ulusun seçiminin ürünü olan ve 4 Mayıs 1848'de toplanan Ulusal Meclis, ulusu temsil ediyordu. Meclis, Şubat günlerinin uygunsuz isteklerine yönelik canlı bir protestoydu ve devrimin sonuçlarını burjuva ölçülerine dönülmesini sağlayacak şekilde geriletmesi bekleniyordu. Bu ulusal meclisin karakterini hemen anlayan Paris proletaryası, toplanmasından kısa bir süre sonra, 15 Mayıs'ta, varlığını zor yoluyla yadsıyarak onu ortadan kaldırmak, onu dağıtmak, ulusun tepki veren ruhunun proletaryayı tehdit etmesine aracılık eden organik biçimi yeniden parçalarına ayırmak için boş yere girişimde bulundu. Bilindiği üzere, 15 Mayıs'ın, Blanqui ile yoldaşlarını, yani proletarya partisinin gerçek önderlerini <4> ele aldığımız tüm dönem boyunca kamusal sahneden uzak tutmaktan başka hiçbir sonucu olmadı.

Louis-Philippe'in *burjuva monarşisinin* yerine yalnızca *burjuva cumhuriyeti* geçebilir; yani, kralın adı altında burjuvazinin sınırlı bir bölümü hükmettiyse, şimdi, halk adına, burjuvazinin bütünü hükmedecektir. Paris proletaryasının talepleri, icaplarına bakılması gereken ütopyacı saçmalıklardır. Paris proletaryası, Kurucu Ulusal Meclisin bu açıklamasına, Avrupa'nın iç savaşlar tarihinin en muazzam olayı olan *Haziran ayaklanmasıyla* karşılık verdi. Burjuva cumhuriyeti kazandı. Onun tarafında, mali aristokrasi, sanayi burjuvazisi, orta katmanlar, küçük burjuvalar, ordu, Gezici Muhafız olarak örgütlenmiş lumpen proletarya, düşünsel açıdan yetenekli insanlar, din adamları ve kır nüfusu vardı. Paris proletaryasının tarafında ise kendisinden başka kimse yoktu. Zaferden sonra 3000'den fazla isyancı katledildi, 15 000 isyancı yargısız olarak sürüldü. Proletarya bu yenilgiyle devrimci sahnenin *arka planına* geçti. Hareket ne zaman yeni bir başlangıç yapmış gibi görünse, yeniden ön plana çıkma girişiminde bulunuyor; ama kullandığı güç her seferinde azalıyor ve hep daha sınırlı sonuçlar elde ediyor. Kendi üzerindeki toplum katmanlarından biri devrimci bir kaynaşma sürecine girer girmez onunla ilişki kuruyor ve farklı partilerinin art arda yaşadığı yenilgilerin tümünü paylaşıyor. Ama bu artçı darbeler, toplumun tüm yüzeyine dağılmaları ölçüsünde, giderek daha fazla zayıflıyor. Meclisteki ve basındaki daha önemli önderleri sırayla mahkemelerin gazabına uğrarken, proletaryanın tepesine giderek daha kuşkulu tipler geliyor. Proletarya, kısmen, *halk bankaları ve işçi birlikleri gibi doktrinci deneylere, yani, eski dünyayı, bu dünyaya ait büyük birleşik araçlarla dönüştürmekten vazgeç-*

mesine yol açan bir harekete atılıyor; kurtuluşunu, daha çok, toplumun arkasında, bireysel yollarla, kendi sınırlı var oluş koşullarının içinde gerçekleştirmeye çalışıyor ve bu nedenle de kaçınılmaz olarak başarısızlığa uğruyor. Göründüğü kadarıyla, Haziran'da mücadele ettiği *tüm sınıflar* kendi yanında yere serilene kadar, ne kendindeki devrimci büyüklüğü yeniden keşfedebilecek ne de yeni kurulan bağlantılardan yeni bir enerji kazanabilecek. Ama en azından, dünya tarihine geçen büyük mücadelenin onuruyla yenilmiş durumda; Haziran depreminin karşısında yalnızca Fransa değil tüm Avrupa titriyor; buna karşılık, daha üst sınıfların izleyen yenilgileri o kadar ucuza geliyor ki, bunların birer olaya dönüşebilmesi için bile, kazanan partinin küstahça abartmalara başvurması gerekiyor ve yenilen parti proletarya partisinden ne kadar uzaksa bu yenilgiler o kadar rezilleşiyor.

Haziran isyancılarının yenilgisinin, üzerinde burjuva cumhuriyetinin kurulabileceği, inşa edilebileceği zemini hazırlamış, düzlemiş olduğu doğrudur; ama bu yenilgi aynı zamanda, Avrupa'nın gündeminde "cumhuriyet mi monarşi mi?"den başka sorunların bulunduğunu göstermişti. *Burjuva cumhuriyetinin* burada bir sınıfın diğer sınıflar üzerindeki sınırlandırılmamış despotizmi anlamına geldiğini ortaya çıkarmıştı. Daha eski dönemlerde uygarlaşmış, daha gelişkin sınıf oluşumlarına, modern üretim koşullarına ve yüzlerce yıllık bir çalışma sonucunda tüm geleneksel düşüncelerden arınmış bir düşünsel bilince sahip ülkelerde, *cumhuriyetin, genel olarak, burjuva toplumunun muhafazakâr yaşam biçimi* anlamına değil, *yalnızca köklü siyasal dönüşüm biçimi* anlamına geldiğini kanıtlamıştı; ilk biçim, örneğin, sınıfların şimdiden var olmakla birlikte henüz sabitlenmediği ve bunun yerine sürekli bir akış içinde unsurlarını değiştirdikleri ve birbirlerine devrettikleri, modern üretim araçlarının durağan bir nüfus fazlasıyla bir arada bulunmaktan çok, göreli kafa ve kol kıtlığını telafi ettiği, ve son olarak, önünde ele geçireceği yeni bir dünya bulunan ateşli ve genç maddi üretim hareketinin, eski ruhlar dünyasını ortadan kaldırmaya ne zamanının ne de fırsatının bulunduğu Kuzey Amerika Birleşik Devletleri gibi ülkelerde geçerlidir.

Haziran günleri sırasında, tüm sınıf ve partiler, *anarşinin*, sosyalizmin, komünizmin partisi olarak gördükleri proleter sınıfa karşı, *Düzen Partisi*'nde birleşmişti. Toplumu, "*toplum düşmanları*"ndan "kurtarmış"lardı. Eski toplumun replikleri olan "*mülkiyet, aile, din, düzen*"i ordularının içinde parola olarak dağıttılar ve karşı-devrimci

haçlılara şöyle seslendiler: "Bu işaretle zafer kazanacaksın!"[17] Bu andan itibaren, bu işaret altında Haziran isyancılarına karşı bir araya gelmiş olan çok sayıdaki partiden herhangi biri, devrimci mücadele alanına kendi sınıf çıkarlarıyla çıkma girişiminde bulunur bulunmaz, aynı sesleniş karşısında yenilgiye uğrar: "Mülkiyet, aile, din, düzen." Egemen çevre ne zaman daralsa, ne zaman daha geniş çıkarlara karşı daha dar çıkarlar savunulsa, toplum bir kez daha kurtarılmış olur. Burjuva mali reformuna ilişkin en basit, liberalizme özgü en sıradan, cumhuriyetçiliğe özgü en biçimsel, demokrasiyle ilgili en yüzeysel talepler aynı anda hem "topluma yönelik saldırı" olarak cezalandırılır hem de "sosyalizm" diye damgalanır. Ve son olarak, "din ve düzen"in yüksek rahipleri bile üç ayaklı iskemlelerinden[18] tekmelerle kovulur, gecenin bir yarısında yataklarından kaldırılır, cezaevi nakil araçlarına tıkılır, ya zindana atılır ya da sürgüne gönderilir; din, mülkiyet, aile ve düzen adına tapınakları yerle bir edilir, ağızları mühürlenir, kalemleri kırılır, yasaları yırtılır. Düzen fanatiği burjuvalar sarhoş asker güruhları tarafından balkonlarında vurulur, kutsal aile ocakları kirletilir, evleri vakit geçirmek için bombalanır: mülkiyet, aile, din ve düzen adına. Sonunda, burjuva toplumunun ifrazatı, *düzenin kutsal falanksını*[19] oluşturur ve kahraman Krapülinski,[20] "*toplumun kurtarıcısı*" olarak Tuileries'ye {Tuileries Sarayı'na} taşınır.

17 Kilise tarihçisi Caesarea'lı Eusebius'a göre, Roma İmparatoru I. Konstantin, 312 yılındaki bir savaşın öncesinde, gökyüzünde, "X" ve "P" harflerinin üst üste yazılmasıyla oluşturulan Hıristiyanlık simgesini (Labarum) ve "bu işaretle zafer kazanacaksın" yazısını (aslında, Latinceye "*in hoc signo vinces*" [bu işaretle zafer kazanacaksın] diye aktarılan Yunanca "εν τούτω νίκα" [bununla zafer kazanacaksın] yazısını) görür ve gece rüyasına giren İsa'nın bu işareti düşmanlarına karşı kullanması gerektiğini açıklaması üzerine, Labarum'u ordusunun simgesi hâline getirir. *–çev.*

18 *Pythiastühlen*: Yunanistan'ın güneyindeki Delfi'de bulunan Apollon Tapınağı'nda kâhinlik yapan rahibelerinin oturduğu üç ayaklı iskemleler. *–çev.*

19 Eski Yunanistan'da, mızraklı ve kalkanlı askerlerin omuz omuza durarak oluşturdukları savaş düzeni. *–çev.*

20 Alman şair Heinrich Heine'nin "*Zwei Ritter*" (İki Şövalye) adlı şiirinde geçen Crapülinski adı, Fransızca "crapule" (alçak) sözcüğünden geliyor; Marx burada Louis Bonaparte'ı kastediyor. *–çev.*

II

Gelişmelere geri dönelim.

Kurucu Ulusal Meclisin Haziran günleri sonrasındaki tarihi, üç renkli cumhuriyetçiler, saf cumhuriyetçiler, siyasal cumhuriyetçiler, biçimci cumhuriyetçiler vb. isimlerle tanınan *cumhuriyetçi burjuva hizbinin egemenliğinin ve dağılmasının tarihi*dir.

Bu hizip, Louis-Philippe'in burjuva monarşisi döneminde, *resmî* cumhuriyetçi *muhalefeti* oluşturuyordu ve dolayısıyla o dönemin siyasal dünyasının kabul gören bir parçasıydı. Meclislerde temsilcileri ve basında önemli bir etki alanı vardı. Paris'teki {yayın} organı *National*, kendi tarzında, *Journal des Débats* kadar saygın kabul ediliyordu. Anayasal monarşi içindeki bu konumlanışı karakterine uygundu. Büyük ortak çıkarlar tarafından bir arada tutulan ve üretimin özel koşulları tarafından sınırlandırılan burjuva hiziplerinden biri değildi. Cumhuriyetçi düşüncelere sahip burjuvalardan, yazarlardan, avukatlardan, subaylardan ve memurlardan oluşan bir klikti ve bu unsurların etkisi, ülkedeki Louis-Philippe'e yönelik kişisel antipatilere, eski cumhuriyetin anılarına, belirli sayıdaki hayalcinin cumhuriyet inancına, ama her şeyden önce de, Viyana Antlaşmalarına[21] ve İngiltere ile kurulan ittifaka yönelik nefretten dolayı sürekli diri kalan *Fransız milliyetçiliğine* yaslanıyordu. *National*, Louis-Philippe dönemindeki yandaşlarının büyük bir bölümünü, bu örtülü emperyalizme[22] borçluydu; bu nedenle, sonradan, cumhuriyet döneminde Louis Bonaparte tarafından temsil edilen emperyalizm, *National*'in karşısına yıkıcı bir rakip olarak çıkabilmişti. Geriye kalan tüm burjuva muhalefetinin yaptığı gibi *National* de mali aristokrasiyle mücadele etmişti. Bütçeye karşı yürütülen ve Fransa'da

21 Fransa'nın Napoleon Savaşlarının (1803-1815) sonunda diğer Avrupa güçleri karşısında uğradığı yenilgilerin ardından düzenlenen Viyana Kongresi (1814-1815) sırasında varılan antlaşmalar. *-çev.*

22 "İmparatorlukçuluk" anlamında.. 19. yüzyılın sonlarına kadar, "emperyalist" ve "emperyalizm" sözcükleri, aralarında Fransa'daki Louis Bonaparte rejiminin de bulunduğu imparatorluk rejimleriyle ilişkili olarak kullanılıyordu. *-çev.*

mali aristokrasiye yönelik mücadeleyle tam olarak örtüşen polemik, çok ucuz bir popülerlik ve püriten *leading articles* {başyazılar} için kullanılmaması düşünülemeyecek kadar bol miktarda malzeme sağlamıştı. *National*'in, ulusal ekonomiyle ilgili kaygılardan çok ulusal kaygılarla bile olsa Fransız koruyucu gümrük sistemini kölece savunması nedeniyle sanayi burjuvazisi, komünizmi ve sosyalizmi kindarlıkla suçlaması nedeniyle de burjuvazinin bütünü ona minnettardı. *National* partisi, bunların dışında, *saf cumhuriyetçiydi*, yani, burjuva egemenliğinin monarşik bir biçimi yerine cumhuriyetçi bir biçimini ve her şeyden önce bu egemenlikte aslan payını istiyordu. Bu dönüşümün koşulları hakkında hiçbir netliğe sahip değildi. Buna karşılık onun açısından apaçık olan ve Louis-Philippe'in son dönemlerindeki reform şölenlerinde[23] kamuoyuna ilan edilen şey, demokrat küçük burjuvalar ve özellikle devrimci proletarya tarafından sevilmediğiydi. Bu saf cumhuriyetçiler, tam da saf cumhuriyetçilerden beklenebileceği üzere, Şubat Devrimi patlak verdiğinde ve en tanınmış temsilcilerine Geçici Hükümette bir yer ayırdığında, ilk aşamada Orléans Düşesi'nin naipliğiyle tatmin olmaya hazır durumdaydı. Doğal olarak, başlangıçtan itibaren, burjuvazinin ve Kurucu Meclis çoğunluğunun güvenine sahiptiler. Geçici Hükümetin *sosyalist* unsurları, Kurucu Meclis toplandığında oluşturulan Yürütme Kurulundan hemen dışlandı ve *National* partisi, Haziran ayaklanmasının patlak vermesini, *Yürütme Kurulunu* da görevden almak ve böylece en yakın rakiplerinden, yani *küçük burjuva* ya da *demokratik cumhuriyetçilerden* (Ledru-Rollin vb.) kurtulmak için kullandı. Burjuva cumhuriyetçisi partinin generali, Haziran savaşına komuta etmiş olan Cavaignac, bir tür diktatörlük yetkisiyle Yürütme Kurulunun yerine geçti. *National*'in eski genel yayın yönetmeni Marrast, Kurucu Ulusal Meclisin daimi başkanı oldu ve hem bakanlıklar hem de tüm diğer önemli makamlar saf cumhuriyetçilerin eline düştü.

Kendisini uzun süredir Temmuz Monarşisinin meşru mirasçısı olarak gören cumhuriyetçi burjuva hizbi, böylece, kendisini ideallerinin de ötesinde bulmuştu; ama iktidara, Louis-Philippe döneminde hayalini kurduğu gibi burjuvazinin tahta karşı liberal bir başkaldırısıyla değil, proletaryanın sermayeye karşı gerçekleştirdiği ve top mermilerinden çıkan misketlerle bastırılan bir isyanla gelmişti. Gözünde *en devrimci* olay olarak canlandırdığı şey, gerçekte, *en karşı-devrimci*

23 1848 Şubat Devrimi öncesinde, muhalif güçler, siyasal toplantı ve gösterilerin yasaklanması nedeniyle, siyasal içerikli bir "Şölenler Kampanyası" (*Campagne des Banquets*) düzenlemişti. *-çev.*

olay biçimini aldı. Meyve, kucağına düştü; ama yaşam ağacından değil, bilgi ağacından.[24]

Burjuva cumhuriyetçilerinin tek başlarına *egemenlikleri* yalnızca 24 Haziran 1848'den 10 Aralık 1848'e kadar sürdü. Bu egemenliğin özeti, *cumhuriyetçi bir anayasanın hazırlanması* ve *Paris'teki sıkıyönetimdir*.

Yeni anayasa, temelde yalnızca 1830 anayasal sözleşmesinin cumhuriyetçileştirilmiş baskısıydı. Temmuz Monarşisi tarafından, burjuvazinin bile büyük bir bölümünü siyasal iktidarın dışında bırakacak kadar dar tutulan oy verme hakkının, burjuva cumhuriyetinin varlığıyla bağdaşması mümkün değildi. Şubat Devrimi, bu oy verme hakkının yerine hemen tek dereceli genel oy hakkını ilan etmişti. Burjuva cumhuriyetçileri bu olayı hiç yaşanmamış kılamazdı. Seçim bölgesinde altı ay oturmuş olmayı şart koşan bir sınırlandırıcı düzenlemeyle yetinmek zorunda kaldılar. Devlet yönetiminin, belediyelerin, yargının, ordunun vb. eski örgütlenmeleri olduğu gibi kaldı ya da anayasanın bunları değiştirdiği yerlerde, değişiklik, içerikle değil içindekiler tablosuyla, konularla değil adlandırmalarıyla ilgili oldu.

1848'in özgürlüklerinin vazgeçilmez genelkurmayı, yani kişi özgürlüğü, basın, konuşma, örgütlenme, toplanma, eğitim ve din özgürlüğü vb., bunları ihlal edilemez kılan bir anayasal üniforma kazandı. Yani bu özgürlüklerin her biri Fransız *citoyen*'inin {yurttaşının} *mutlak* hakkı olarak ilan edilir; ama her seferinde, bu hakların, yalnızca, "*başkalarının eşit hakları* ve *kamu güvenliği*" tarafından ya da bireysel özgürlüklerin kendi aralarındaki ve bu özgürlüklerle kamu güvenliği arasındaki uyumu sağlayacak olan "yasalar" tarafından sınırlandırılmadıkları ölçüde sınırsız olduklarına ilişkin kenar notlarıyla. Örneğin: "Yurttaşlar, örgütlenme, barışçıl ve silahsız biçimde toplanma, dilekçe toplama ve görüşlerini basın aracılığıyla ve diğer yollarla ifade etme hakkına sahiptir. *Bu hakkın kullanımında, başkalarının eşit hakları ve kamu güvenliği dışında hiçbir sınır yoktur.*" (Fransız Anayasası, II. Bölüm, 8. madde.) – "Eğitim serbesttir. Eğitim özgürlüğünden, yasalarla belirlenmiş koşullar ve devletin üst denetimi altında *yararlanılacaktır*." (Aynı yer, 9. madde.) – "Her yurttaşın konutu, yasalarda belirtilen biçimler *dışında*, dokunulmazdır." (II. Bölüm, 3. madde.) Vb. vb. – Bu nedenle, anayasa, sürekli olarak, gelecekte çıkarılacak, bu kenar notlarını yürürlüğe sokacak ve

24 İncil'e göre, Adem ile Havva, cennet bahçesindeki "bilgi ağacı"nın yasak meyvesini yemeleri nedeniyle cezalandırılarak, aynı bahçede bulunan ve ölümsüzlük sağlayan "yaşam ağacı"dan yararlanamamaları için bu bahçeden kovulur. *-çev.*

söz konusu sınırsız özgürlüklerin kullanımını, bunların birbirleriyle de kamu güvenliğiyle de çelişmemelerini sağlayacak şekilde düzenleyecek olan *organik* yasalara[25] gönderme yapar. Sonrasında, bu organik yasalar düzen dostları tarafından hazırlandı ve söz konusu özgürlüklerin tümü, burjuvazinin onları kullanırken diğer sınıfların eşit hakları tarafından engellenmemesini sağlayacak şekilde düzenlendi. "Başkalarının" bu özgürlüklerden tümüyle yoksun bırakıldığı ya da bunların kullanımına her biri bir polis tuzağı olan koşullar altında izin verilen yerlerde ise, bu söylenenler, her zaman, anayasanın öngördüğü üzere yalnızca "*kamu güvenliği*", yani burjuvazinin güvenliği için yapıldı. Bu nedenle, sonuçta, her iki taraf, yani hem söz konusu özgürlüklerin her birini kaldıran düzen dostları hem de bunların tümünü talep etmiş olan demokratlar, tümüyle haklı olarak, anayasayı dayanak gösterir. Çünkü, anayasanın her paragrafı, kendi antitezini, kendi lordlar kamarası ile avam kamarasını, yani genel söz düzeyinde özgürlüğü, kenar notunda özgürlüğün ortadan kaldırılmasını içerir. Dolayısıyla, özgürlüğün *adına* saygı gösterilip, sadece onun gerçekten kullanılması (kuşkusuz yasal yollarla) engellendiği sürece, onun *sıradan* varlığına ne kadar öldürücü darbeler vurulmuş olursa olsun, özgürlüğün anayasal varlığı, zarar görmeden, dokunulmamış şekilde kaldı.

Ancak, bu denli ustalıklı bir biçimde ihlal edilemez kılınan bu anayasa, Aşil gibi, bir noktasından, topuğundan değil ama kafasından, ya da daha doğrusu bölündüğü iki kafadan yaralanabilecek durumdaydı: Bir tarafta *Yasama Meclisi*, diğer tarafta *cumhurbaşkanı*. Anayasaya şöyle bir göz atıldığında, yalnızca, cumhurbaşkanı ile Yasama Meclisi arasındaki ilişkinin tarif edildiği paragrafların mutlak, pozitif, çelişkisiz ve yanlış yorumlanamaz olduğu görülecektir. Çünkü burada, burjuva cumhuriyetçilerinin kendilerini korumaları söz konusuydu. Anayasanın 45-70. maddeleri, Ulusal Meclisin cumhurbaşkanını anayasaya uygun olarak görevden alabileceği, ama cumhurbaşkanının Ulusal Meclisi yalnızca anayasayı ihlal ederek, yalnızca anayasayı ortadan kaldırarak görevden alabileceği şekilde kaleme alınmıştır. Dolayısıyla, anayasa, burada, zor yoluyla yok edilmesini gerektirir. Anayasa, güçler ayrılığını 1830 Sözleşmesi gibi kutsamakla kalmamış ama onu katlanılmaz bir çelişki düzeyine ulaştırmıştı. Guizot'nun yasama gücü ile yürütme gücü arasındaki parlamenter kavga için kullandığı deyimle *anayasal güçler oyunu*, 1848 Anayasasında, sürekli

25 Anayasada öngörülen ve diğer yasalardan üstün sayılan yasalar. *-çev.*

restleşerek oynanır. Bir tarafta, tüm yasama yetkilerini elinde toplayan, savaş, barış ve ticaret anlaşmaları hakkındaki son kararları veren, af çıkarma yetkisine tek başına sahip olan ve sürekliliği sayesinde kesintisiz bir şekilde sahnenin ön planında kalan bir ulusal meclisi, denetlenemez, dağıtılamaz ve bölünemez bir ulusal meclisi oluşturan, genel oyla seçilmiş ve yeniden seçilebilecek 750 halk temsilcisi. Diğer tarafta, krallık iktidarının tüm özelliklerini taşıyan, bakanlarını ulusal meclisten bağımsız olarak atama ve görevden alma yetkisine sahip, yürütme gücünün tüm araçlarını elinde tutan, tüm görevleri paylaştıran, yani, Fransa'daki 500 000 devlet memuru ile her kademeden subaylara bağımlı olan en az 1,5 milyon insanın geçimleri üzerinde belirleyici etkisi bulunan cumhurbaşkanı. Tüm silahlı güçler onun arkasında. Tek tek suçluları affetme, Ulusal Muhafızları açığa alma, yurttaşlar tarafından seçilen genel meclisleri, kanton meclislerini ve belediye meclislerini Danıştay'ın {*Conseil d'État*} onayıyla görevden alma ayrıcalığından yararlanıyor. Yabancı ülkelerle yapılacak tüm anlaşmalarla ilgili olarak girişimde bulunma ve bunları yönetme yetkileri ona verilmiş durumda. Meclis sürekli olarak sahnenin üzerinde oynar ve kamuoyunun eleştirilerine maruz kalırken, o, Elize çayırlarında gizli bir yaşam sürüyor[26] ve bu sırada, gözlerinin önünde duran ve kalbine işleyen 45. anayasa maddesi, ona her gün şöyle sesleniyor: "*Frère, il faut mourir!*" {"Kardeş, ölmek zorundayız!"}[27] İktidarın, seçilmenden sonraki dördüncü yılın güzel Mayıs ayının ikinci Pazar günü son bulacak! O zaman görkem son bulacak, parça ikinci kez çalınmayacak ve borçların varsa, güzel Mayıs ayının ikinci Pazartesi günü {Paris'teki borçlular hapishanesi} Clichy'yi boylamak istemiyorsan, onları anayasa tarafından sana ayrılan 600 000 frankla zamanında ödemeye bak! – Anayasa, fiilî iktidarı bu şekilde cumhurbaşkanına verirken, Ulusal Meclisin de manevi iktidarını güvence altına almaya çalışır. Yasa paragraflarıyla manevi bir iktidar yaratmanın mümkün olmaması bir yana, anayasa, cumhurbaşkanını tek dereceli oy hakkı aracılığıyla tüm Fransızlara seçtirerek, burada kendi kendisini yeniden yürürlükten kaldırır. Fransa'nın, Ulusal Meclisin 750 üyesine bölünen oyları, burada, tersine, *tek bir* bireyde toplanır. Her bir halk

26 Elize çayırları, Yunan mitolojisine göre, ölen kahramanların ve erdemli insanların ruhlarının gittiği yerdi. İkinci Cumhuriyet döneminin cumhurbaşkanlığı konutu, Paris'teki Champs-Élysées (Elize Çayırları) Caddesi'nin yakınında bulunan Elize Sarayı'ydı (*Palais de l'Élysée*). *–çev.*

27 Katı kurallara sahip bir Hıristiyan tarikatı olan Trappe tarikatının rahiplerinin kendi aralarındaki selamlama sözü. *–çev.*

temsilcisi yalnızca şu ya da bu partiyi, şu ya da bu kenti, şu ya da bu köprü başını, hatta belki de, konu üzerinde de adam üzerinde çok fazla durmadan herhangi bir yedi yüz ellinci kişiyi seçme gerekliliğini temsil ederken, *o* ulusun seçtiğidir ve onun seçilmesi eylemi, egemen halkın her dört yılda bir kez oynadığı büyük kozdur. Seçilen Ulusal Meclis, ulusla metafizik bir ilişki içindeyken, seçilen cumhurbaşkanı, kişisel bir ilişki içindedir. Ulusal Meclis, tek tek temsilcileriyle, ulusal ruhun çok yönlülüğünü gösterse bile, ulusal ruh cumhurbaşkanında cisimleşir. Cumhurbaşkanı, meclis karşısında bir tür tanrısal hakka sahiptir; o, halkın lütfuyla cumhurbaşkanıdır.

Deniz tanrıçası Tetis, Aşil'e, gençliğinin baharında öleceğini önceden haber vermişti. Aşil gibi, bir zayıf noktası bulunan anayasa, yine Aşil gibi, erken ölmek zorunda olduğunu biliyordu. Anayasa hazırlayan saf cumhuriyetçilerin, yasa koyucular olarak büyük sanat eserlerini tamamlamaya yaklaşmaları ölçüsünde, kralcıların, Bonapartistlerin, demokratların, komünistlerin küstahlığının ve kendi itibarsızlıklarının günden güne nasıl arttığını görmeleri için, Tetis'in denizden ayrılarak onlara bu sırrı vermesi gerekmiyordu; ideal cumhuriyetlerinin bulutlu gökyüzünden sıradan dünyaya bir göz atmaları yetiyordu. Yazgılarını, tüm *anayasa değişikliği* önerilerinin birbirlerini izleyen üç toplantıda tartışılmasını, bu toplantılar arasında en az birer aylık araların bulunmasını, değişiklik için en az ¾'lük oy oranına ulaşılmasını ve ayrıca en az 500 meclis üyesinin oy kullanmasını şart koşan anayasanın 111. maddesi aracılığıyla, anayasal bir kurnazlıkla alt etmeye çalıştılar. Bu yolla, yalnızca, henüz parlamenter çoğunluğa ve iktidar gücünün tüm araçlarına sahip oldukları bu sıralarda zayıf ellerinden her gün biraz daha fazla kayan bir iktidarı, kehanette bulunurcasına gözlerinde canlandırdıkları üzere parlamenter azınlık durumuna düştüklerinde de korumaya yönelik etkisiz bir girişimde bulunmuş oldular.

Anayasa, son olarak, önceki paragraflardan birinde "uyanık" ve "yurtsever" insanları, özel olarak icat etmiş olduğu Yüce Divanın, "*haute cour*"un hassas ve titiz ilgisine emanet ettikten sonra, aşırı duygusal bir paragrafta, kendisini, "tüm Fransız halkının ve tek tek Fransızların uyanıklığına ve yurtseverliğine" emanet etmişti.

2 Aralık 1851'de bir kafa tarafından devrilmek yerine yalnızca bir şapkanın dokunuşuyla düşen 1848 Anayasası işte buydu; kuşkusuz, söz konusu şapka, üç köşeli bir Napoleon şapkasıydı.

Meclisteki burjuva cumhuriyetçileri bu anayasayı kılı kırk yararak incelemekle, tartışmakla ve oylamakla meşgulken, meclisin dışında, Cavaignac, *Paris'teki sıkıyönetimi* sürdürüyordu. Paris'teki sıkıyönetim, cumhuriyetçi doğum sancıları sırasında, anayasanın ebesiydi. Dolayısıyla, sonrasında anayasanın varlığına süngülerle son verilmiş olması, bu anayasanın kendisinin de, daha ana rahmindeyken ve üstüne üstlük halkın üzerine çevrilmiş süngülerle korunmak ve süngüler yardımıyla dünyaya getirilmek zorunda kaldığının unutulmasına yol açmamalı. "Saygın cumhuriyetçilerin" ataları, simgeleri olan üç renkli bayrağa Avrupa turu yaptırmıştı. Kendileri de, tüm kıtada yolunu kendi başına bulan, ama her seferinde yenilenen bir aşkla Fransa'ya geri dönerek şu ana kadar bu ülkedeki illerin yarısında yurttaşlığa kabul edilen bir buluş yaptılar: *Sıkıyönetim*. Fransız devriminin akışı içinde birbirlerini izleyen her bir bunalım döneminde belirli aralıklarla kullanılan mükemmel bir buluş. Ama Fransız toplumunun beynini ezmek ve onu susturmak için belirli aralıklarla bu toplumun tepesine yerleştirilen kışla ve açık ordugâh; belirli aralıklarla yargıçlık ve yöneticilik, vasilik ve denetçilik, polislik ve gece bekçiliği yapmalarına izin verilen kılıç ve misket tüfeği; belirli aralıklarla toplumun en yüce bilgeliği ve toplumun başöğretmeni oldukları duyurulan bıyık ve asker ceketi – kışla ve açık ordugâh, kılıç ve misket tüfeği, bıyık ve asker ceketi, sonunda, kendi rejimlerini en yüksek rejim ilan ederek ve burjuva toplumunu kendisini yönetme derdinden tümüyle uzaklaştırarak toplumu kesin olarak kurtarmalarının daha iyi olacağı düşüncesine ulaşmak zorunda değil miydi? Yalnızca belirli aralıklarla gündeme gelen sıkıyönetim ve burjuvazinin şu ya da bu kesiminin emriyle gerçekleştirilen geçici toplum kurtarma faaliyetleri, onlara bir miktar ölü ve yaralı ile burjuvaların bazı dostça yüz buruşturmaları dışında elle tutulur pek az kazanç sağlarken, daha yüksek hizmetleri için kendilerine daha fazla nakit ödeme yapılmasını da bekleyebilecek olmaları ölçüsünde, kışla ile açık ordugâhın, kılıç ile misket tüfeğinin, bıyık ile asker ceketinin bu düşünceye ulaşması daha kaçınılmaz hâle geliyordu. Ordunun, sonunda bir kere de kendi çıkarları doğrultusunda ve kendine çıkar sağlamak için sıkıyönetim oynaması ve aynı zamanda yurttaşların cüzdanlarını sıkıyönetim altına alması gerekmiyor muydu? Ayrıca, geçerken belirtelim, Cavaignac'ın emri altında 15 000 isyancının yargı kararı olmadan sürülmesine yardım eden askerî komisyon başkanı *Albay Bernard*'ın şu anda yine Paris'te görev yapmakta olan askerî komisyonların başında olduğu unutulmamalı.

Saygın, saf cumhuriyetçiler, Paris'teki sıkıyönetimle 2 Aralık 1851'in pretoryenlerini[28] yetiştirecek olan fideliği kurmuş olmalarına karşın, ulusal iktidarı ellerinde bulundurdukları bu dönemde, Louis-Philippe döneminde yaptıkları gibi ulusal duyguyu abartmak yerine, yabancı ülkelere dalkavukluk ettikleri ve İtalya'yı özgürleştirmek yerine bu ülkenin Avusturyalılar ve Napolililer tarafından yeniden fethedilmesine izin verdikleri için övgüyü hak ediyor. Louis Bonaparte'ın 10 Aralık 1848'de cumhurbaşkanı seçilmesi, Cavaignac'ın ve Kurucu Meclisin diktatörlüğünü sonlandırdı.

Anayasanın 44. maddesinde şu söylenir: "Fransız Cumhuriyetinin cumhurbaşkanı, Fransız yurttaşı olma niteliğini hiçbir zaman yitirmemiş olmalıdır." Fransız Cumhuriyetinin ilk cumhurbaşkanı L. N. Bonaparte, Fransız yurttaşı olma niteliğini yitirmenin ötesinde, İngiltere'de özel polis memuru olmanın ötesinde, İsviçre yurttaşlığına kabul edilmiş biriydi.[29]

10 Aralık seçiminin anlamını bir başka yerde açıkladım.[30] Burada bu konuya dönmeyeceğim. Burada, söz konusu seçimin, Şubat Devriminin masraflarını karşılamak zorunda kalan *köylülerin* ulusun geri kalan sınıflarına yönelik bir *tepkisi, kırın kente yönelik bir tepkisi* olduğunu belirtmek yeterli. Bu seçim, *National* cumhuriyetçilerinin şan da maaş zammı da kazandırmadığı orduda, Bonaparte'ı monarşiye götürecek köprü olarak selamlayan büyük burjuvalar arasında ve onu Cavaignac'ın başına gelen bela olarak selamlayan proleterler ve küçük burjuvalar arasında büyük kabul gördü. İleride, köylülerin Fransız devrimiyle ilişkisini daha yakından inceleme fırsatını bulacağım.

20 Aralık 1848'den Kurucu Meclisin dağıldığı Mayıs 1849'a kadar süren dönem, burjuva cumhuriyetçilerinin düşüşünün tarihini kapsar. Burjuvazi için bir cumhuriyet kurmalarının, devrimci proletaryayı saha dışına sürmelerinin ve demokrat küçük burjuvaziyi geçici olarak susturmalarının ardından, bu cumhuriyeti haklı olarak *kendi mülkü* sayıp ona el koyan burjuvazinin çoğunluğu tarafından kenara itilirler. Ama bu burjuva çoğunluğu *kralcıydı.* Bunların bir bölümü, yani büyük toprak

---

28 *Pretoryenler*: Eski Roma İmparatorluğu'nda imparatorun muhafızları; zamanla siyasal bir güç hâline gelerek imparator seçimlerinde rol oynamış ve bazı imparatorları öldürmüşlerdi. *-çev.*

29 İngiltere'ye göç ettiği dönemde, Çartistlerin 10 Nisan 1848 tarihli gösterisinin dağıtılması sırasında düzenli polis güçlerine yardım eden özel polis gücüne (*special constabulary*: sivillerden oluşan bir yedek polis gücü) gönüllü olarak katılan Louis Bonaparte, 1832 yılında da Thurgau kantonunda İsviçre yurttaşı olmuştu. *-İngilizce ed.*

30 Bkz. elinizdeki kitap, s. 73-74. *-çev.*

sahipleri, *Restorasyon* döneminde hükmetmişti ve bu nedenle *Meşruiyetçiydi {Lejitimist}*. Diğer bölüm, yani mali aristokrasi ve büyük sanayiciler, Temmuz Monarşisi döneminde hükmetmişti ve bu nedenle Orleans'cıydı. Ordunun, üniversitenin, kilisenin, *Barreau*'nun {baronun}, akademinin ve basının yüksek rütbeli temsilcileri, farklı oranlarla bile olsa, bu iki taraftan birinde yer alıyordu. *Bourbon* adını ya da *Orléans* adını değil, *sermaye* adını taşıyan buradaki burjuva cumhuriyetinde, *birlikte* hükmedebildikleri devlet biçimini bulmuşlardı. Daha Haziran ayaklanması döneminde "Düzen Partisi"nde birleşmişlerdi. Şimdi ilk olarak, Ulusal Meclis koltuklarını hâlâ elinde tutan burjuva cumhuriyetçileri kliğini ortadan kaldırmak gerekiyordu. Bu saf cumhuriyetçiler, geçmişte halka karşı fiziksel gücü ne ölçüde vahşi bir şekilde kötüye kullandılarsa, şimdi de, yürütme gücüne ve kralcılara karşı cumhuriyetçiliklerini ve yasa koyma haklarını savunmaları söz konusu olduğunda, aynı ölçüde korkakça, süklüm püklüm, yılgınlık içinde, çökmüş biçimde, mücadele gücünden yoksun şekilde geri çekildiler. Burada, dağılmalarının utanılası tarihini anlatmam gerekmiyor. Bu bir düşüş değil yok oluştu. Tarihleri nihai olarak son buldu ve izleyen dönemde, hem meclis içinde hem de meclis dışında, yalnızca anılar biçiminde ortaya çıkarlar; ne zaman cumhuriyetin yalnızca adı yeniden tartışma konusu hâline gelse ve devrimci çatışma ne zaman en düşük düzeye inme tehlikesiyle karşı karşıya kalsa, bu anılar yeniden canlanıyormuş gibi görünür. Geçerken, partiye adını veren gazetenin, yani *National'in*, izleyen dönemde sosyalizme döndüğünü not edeyim.

Bu dönemi kapatmadan önce, geriye dönerek, 20 Aralık 1848'den Kurucu Meclisin sahneden çekilmesine kadar evlilik ilişkisi yaşamış olmalarına karşın, biri 2 Aralık 1851'de diğeri tarafından yok edilen iki güce yeniden bakmak zorundayız. Bir taraftaki Louis Bonaparte ile diğer taraftaki koalisyon hâlindeki kralcıların partisini, Düzen Partisi'ni, büyük burjuvazinin partisini kastediyoruz. Bonaparte, cumhurbaşkanlığı görevine başlar başlamaz, başına Odilon Barrot'yu, dikkat edin, parlamenter burjuvazinin en liberal hizbinin eski önderini getirdiği bir Düzen Partisi hükümeti kurdu. 1830'dan beri hükümetin hayaleti tarafından takip edilen Bay Barrot sonunda hükümete girmiş ve dahası bu hükümetin başkanlığını ele geçirmişti; ama Louis-Philippe döneminde düşlediği gibi parlamenter muhalefetin en ileri lideri olarak değil, bir parlamentoyu öldürme göreviyle ve tüm baş düşmanlarının, Cizvitlerin ve Meşruiyetçilerin müttefiki olarak. Sonunda ge-

lini eve götürdü; ama ancak, ona fahişelik yaptırılmasının ardından. Bonaparte ise tümüyle ortadan kaybolmuş gibiydi. Onun işlerini söz konusu parti görüyordu.

Bakanlar kurulunun daha ilk toplantısında Roma seferine karar verildi; varılan anlaşmaya göre, bu sefer, Ulusal Meclise haber vermeden düzenlenecekti ve gerekli kaynaklar meclisten sahte beyanlarla koparılacaktı. Böylece, Ulusal Meclis dolandırılmaya ve devrimci Roma Cumhuriyeti'ne karşı dışarıdaki mutlakçı güçlerle gizli bir komplo kurulmaya başladı. Bonaparte da, kralcı Yasama Meclisine ve onun anayasal cumhuriyetine yönelik 2 Aralık darbesini aynı biçimde ve aynı manevraları kullanarak hazırladı. 20 Aralık 1848'de Bonaparte'ın hükümetini oluşturan partinin, 2 Aralık 1851'de de Ulusal Yasama Meclisinin çoğunluğunu oluşturduğunu unutmayalım.

Kurucu Meclis, Ağustos'ta, kendisini ancak, anayasayı tamamlayacak olan tüm organik yasaların üzerinde çalışıp bunları yürürlüğe soktuktan sonra dağıtmaya karar vermişti. Düzen Partisi, 6 Ocak 1849'da, meclisin, temsilci Rateau aracılığıyla, kendisine, organik yasaları bir yana bırakmayı ve bunun yerine *kendi feshine* karar vermeyi önermesini sağladı. Bu anda, yalnızca başında Bay Odilon Barrot'nun bulunduğu hükümet değil, Ulusal Meclisin tüm kralcı üyeleri, meclise, buyurgan bir dille, mali itibarın sağlanması için, düzenin sağlamlaştırılması için, belirsiz ara döneme bir son vermek için ve kararlı bir durum yaratmak için feshinin zorunlu olduğunu, yeni hükümetin verimini düşürdüğünü ve varlığını yalnızca kinciliği nedeniyle uzatmaya çalıştığını, ülkenin ondan bıktığını söyledi. Bonaparte, yasama gücüne yönelik tüm bu hakaretleri not etti, bunları ezberledi ve 2 Aralık 1851'de parlamentodaki kralcılara onlardan öğrendiğini kanıtladı. Kralcılara karşı onların repliklerini yineledi.

Barrot hükümeti ile Düzen Partisi daha da ileri gittiler. Tüm Fransa'da *Ulusal Meclise yönelik dilekçelerin* toplanmasını sağladılar; bu dilekçelerde, son derece kibar bir üslupla, meclisten, yok olup gitmesi isteniyordu. Böylece, halkın anayasal olarak örgütlenmiş ifadesi olan Ulusal Meclise karşı, halkın örgütsüz yığınlarını cepheye sürdüler. Bonaparte'a, parlamenter meclislere karşı halka başvurmayı öğrettiler. Sonunda, 29 Ocak 1849'da, Kurucu Meclisin kendi feshi hakkında karar vereceği gün gelmişti. Ulusal Meclis, toplantı binasını askerî işgal altında buldu; Düzen Partisi'nin generali olan ve hem Ulusal Muhafızın hem de düzenli birliklerin başkomutanlığını elinde bulunduran Changarnier, gündemde bir

savaş varmışçasına Paris'te büyük bir askerî geçit töreni düzenledi ve koalisyon hâlindeki kralcılar, Kurucu Meclise, tehditkâr bir üslupla, söz dinlemezse güç kullanılacağını açıkladı. Meclis söz dinledi ve yalnızca çok kısa bir yaşam süresi için pazarlık yaptı. 29 Ocak'ın, cumhuriyetçi Ulusal Meclise karşı Bonaparte ve kralcılar tarafından gerçekleştirilmesi dışında, 2 Aralık 1851 *coup d'état*'sından {hükümet darbesinden} ne farkı vardı? Bu beyler, Bonaparte'ın, birliklerin bir bölümüne Tuileries {Sarayı} önünde, kendi huzurunda geçit töreni yaptırmak amacıyla 29 Ocak 1849'u kullandığını ve Caligula'yı[31] ortaya çıkarmak için, tam da askerî gücün parlamenter güce karşı herkesin gözü önünde seferber edilmesinin bu ilk örneğinin üzerine atladığını fark etmedi ya da fark etmek istemedi. Gerçekten de yalnızca kendi Changarnier'lerini görüyorlardı.

Düzen Partisi'nin, Kurucu Meclisin yaşam süresini zorla kısaltmaya yönelmesinde daha fazla rol oynayan bir neden, öğretim yasası ve din işleri yasası gibi, *organik*, anayasayı tamamlayacak olan yasalardı. Koalisyon hâlindeki kralcılar için her şeyden önemlisi, bu yasaları, güvensizleşmiş olan cumhuriyetçilerin hazırlamasına izin vermemek ve onları kendi başlarına hazırlamaktı. Ancak, anayasada öngörülen bu yasalar arasında, cumhuriyetin başkanının sorumluluğu hakkındaki bir yasa da bulunuyordu. 1851 yılında, Yasama Meclisi tam da bu tür bir yasayı düzenlemekle meşgulken, Bonaparte 2 Aralık darbesiyle bu darbenin önünü kesti. Koalisyon hâlindeki kralcılar, 1851'deki parlamenter kış seferi sırasında, Sorumluluk Yasasını, güvensizleşmiş, kin dolu bir cumhuriyetçi meclis tarafından düzenlenmiş şekilde önlerinde hazır bulmak için neler vermezdi!

Kurucu Meclisin 29 Ocak 1849'da son silahını kendi elleriyle kırmasından sonra, Barrot hükümeti ile düzen dostları onu ölümüne kadar kovaladı, meclisi aşağılayabilecek olan hiçbir şeyi eksik bırakmadılar ve kendinden umudunu yitiren meclisin zayıflığından yararlanarak, onu, kamuoyundaki saygınlığının son kalıntılarına mal olan yasaları çıkarmaya zorladılar. Kendi Napoleon'a özgü sabit fikriyle[32] meşgul olan Bonaparte, parlamenter gücün bu şekilde aşağılanmasını herkesin gözü önünde kullanabilecek kadar küstahtı. Nitekim, Ulusal Meclis 8 Mayıs

31 Pretoryenler (bkz. 28. dipnot) yardımıyla MS 37 yılında Roma imparatoru olan, başa geçtiğinde pretoryenlere bir geçit töreni yaptırarak onlara hitap eden, iktidarının başlangıç döneminde desteklerini almak için başta pretoryenler olmak üzere askerlere ek ödeme yapan Gaius Julius Caesar Augustus Germanicus. *–çev.*

32 Louis Bonaparte'ın İngiltere'de yazıp 1839'da Paris'te ve Brüksel'de yayımlattığı *Des Idées Napoléoniennes* (*Napoleon'a Özgü Fikirler*) adlı kitaba alaycı bir gönderme yapılıyor. *–İngilizce ed.*

1849'da Civitavecchia'nın Oudinot tarafından işgal edilmesi nedeniyle hükümet hakkında bir güvensizlik oyu verip Roma seferinin sözde amacına geri döndürülmesini emrettiğinde, Bonaparte, aynı akşam *Moniteur*'de Oudinot'ya yazdığı bir mektubu yayımlattı; bu mektupta, Oudinot'nun kahramanlıklarını kutluyor ve daha o sırada, bürokrat parlamenterlerden tümüyle farklı olarak, ordunun cömert koruyucusu gibi davranıyordu. Kralcılar buna güldü. Onu yalnızca kendi *dupe*'leri {budalaları} olarak görüyorlardı. Sonunda, Kurucu Meclis Başkanı Marrast bir an Ulusal Meclisin güvenliğinin tehlikeye düştüğüne inanıp anayasaya dayanarak bir albay ile ona bağlı alayı göreve çağırdığında, ilgili albay bunu reddetti, disiplini gerekçe gösterdi ve Marrast'yı Changarnier'ye yönlendirdi; Changarnier ise, *bayonettes intelligentes*'tan {düşünen süngülerden} hoşlanmadığını belirterek onu alaycı bir şekilde geri çevirdi. Kasım 1851'de, koalisyon hâlindeki kralcılar, Napoleon'a karşı nihai savaşı başlatmak istediklerinde, kötü ün sahibi *Quaestorlar Tasarısıyla*,[33] askerî birliklerin doğrudan doğruya Ulusal Meclis başkanı tarafından göreve çağrılması ilkesini kabul ettirmeye çalıştılar. Yasa önergesini generallerinden biri, Le Flô imzalamıştı. Changarnier'nin önerge lehine oy vermesi ve Thiers'in eski Kurucu Meclisin uzak görüşlülüğüne saygısını göstermesi boşunaydı. Changarnier Marrast'ya nasıl cevap verdiyse, *Savaş Bakanı Saint-Arnaud* da ona öyle cevap verdi; üstelik, *Montagne*'ın alkışları arasında!

Düzen Partisi'nin kendisi, henüz Ulusal Meclis değil, yalnızca hükümet olduğu dönemde, *parlamenter rejime* işte bu şekilde damga vurmuştu. Ve 2 Aralık 1851 bu rejimi Fransa'dan uzaklaştırırken bağırıp çağrıyor!

Ona iyi yolculuklar diliyoruz.

33 *Quaestor*'lar, eski Roma'da, Senatodaki en düşük düzeyli memurlardı (maliyeciler, arşivciler). Burada, Fransız Ulusal Meclisindeki, ekonomi ve maliyenin yanı sıra meclisin korunmasından ve güvenliğinden sorumlu komisyondan söz ediliyor.
Kralcı *quaestor*'lar, yani Le Flô, Baze ve Panat, askerî birliklere emir verme yetkisini açık şekilde meclise devreden bir önerge sunmuştu. Önerge, sert tartışmaların ardından, 17 Kasım 1851'de reddedilmişti. *Montagne*, en büyük tehlike olarak kralcıları gördüğü için, oylamada Bonapartistleri desteklemişti. *–Almanca ed.*

III

Ulusal Yasama Meclisi 28 Mayıs 1849'da toplandı. 2 Aralık 1851'de dağıtıldı. Bu dönem, *anayasal ya da parlamenter cumhuriyetin* yaşam süresini kapsar. <5>

Birinci Fransız Devriminde *anayasacıların* iktidarını *Jirondenlerin* iktidarı ve *Jirondenlerin* iktidarını *Jakobenlerin* iktidarı izler. Bu partilerin her biri, daha ileri olanına yaslanır. Devrimi, onu artık izleyemeyeceği ve önüne hiç geçemeyeceği noktaya ulaştırır ulaştırmaz, arkasında duran daha cesur müttefik tarafından kenara itilir ve giyotine gönderilir. Böylece devrim yükselen bir çizgi üzerinde hareket eder.

1848 Devriminde tersi olur. Proletarya partisi, küçük burjuva-demokrat partinin eklentisi olarak görünür. 16 Nisan'da, 15 Mayıs'ta ve Haziran günlerinde onun ihanetiyle karşılaşır ve yalnız bırakılır. Demokrat parti ise burjuva cumhuriyetçilerinin omuzlarına yaslanır. Burjuva cumhuriyetçileri, yere sağlam bastıklarından henüz tam emin bile değilken, yapışkan yoldaşlarını başlarından savıp kendilerini Düzen Partisi'nin omuzlarına yaslar. Düzen Partisi omuzlarını geri çeker, burjuva cumhuriyetçilerinin paldır küldür düşmesine yol açar ve kendisini silahlı gücün omuzlarına atar. Henüz onun omuzlarında oturduğunu düşünmeye devam ederken, güzel bir gecenin sabahında, omuzların süngülere dönüşmüş olduğunu fark eder. Her bir parti, arkasında olup ileriye itenlere çifte atarken, önünde olup geriye itenlere yaslanır. Dolayısıyla, bu komik duruş nedeniyle dengesini yitirmesi ve vazgeçilmez mimiklerini yaptıktan sonra tuhaf taklalar atarak düşmesi şaşırtıcı değildir. Böylece devrim alçalan bir çizgi üzerinde hareket eder. Daha son Şubat barikatı kaldırılmamışken ve devrimin ilk resmî makamı oluşturulmamışken, bu gerileme hareketinin içindedir.

Üzerinde durduğumuz dönem, göze batan çelişkilerin en renkli karışımını içerir: Herkesin gözü önünde anayasaya karşı komplo kuran anayasacılar; anayasacı olduklarını kendileri ifade eden devrimciler; her şeye gücünün yetmesini isteyen ve parlamenter niteliğini hep koru-

yan bir Ulusal Meclis; sabretmeyi meslek belleyen ve bugünkü yenilgilerini gelecekteki zaferler hakkında kehanetlerde bulunarak karşılayan bir *Montagne*; cumhuriyetin *patres conscripti*'si {seçilmiş yaşlıları}[34] olan ve mevcut durum nedeniyle, bağlı bulundukları düşman hanedanları yurt dışında ve nefret ettikleri cumhuriyeti Fransa'da tutmak zorunda kalan kralcılar; gücünü tam da zayıflığında ve saygınlığını kendisinin yol açtığı aşağılanmasında bulan bir yürütme gücü; iki monarşinin, Restorasyon ile Temmuz Monarşisinin tek bir imparatorluk etiketiyle birleştirilmiş rezilliğinden başka bir şey olmayan bir cumhuriyet – ilk şartı ayrılık olan ittifaklar, ilk kuralı kimsenin kazanmaması olan mücadeleler; huzur adına, kaba ve içeriksiz çalkantı; devrim adına, en görkemli huzur vaazları; gerçekliği olmayan tutkular, tutkusuz gerçeklikler; kahramanlıkları bulunmayan kahramanlar, olaysız tarih; tek itici gücü takvimmiş gibi görünen, aynı gerginlik ve rahatlamaların sürekli yinelenmesi nedeniyle yorgun düşüren gelişim; kendilerini belirli aralıklarla doruğa çıkarırken, yalnızca, ortadan kalkmayı başaramadan, kendilerini köreltmeyi ve düşmeyi amaçlıyormuş gibi görünen karşıtlıklar; iddialı bir şekilde sergilenen çabalar ve kıyamet tehlikesi hakkındaki burjuvaca korku, ve aynı zamanda, *laisser-aller*'leriyle {aldırışsızlıklarıyla} malışer gününden çok Fronde zamanlarını[35] hatırlatan dünya kurtarıcılarının en bayağı entrikaları çevirmesi ve saray komedileri oynaması – Fransa'nın resmî kolektif dehasının, tek bir bireyin şeytanca aptallığıyla yerle bir edilmesi; ulusun kolektif iradesinin, ne zaman genel oy hakkı aracılığıyla konuşsa, kendine uygun ifadeyi, sonunda onu bir deniz korsanının başına buyrukluğunda bulana kadar, kitlelerin çıkarlarının ezelî düşmanlarında araması. Her şeyin karanlık olduğu bir tarih kesiti varsa, o da budur. İnsanlar ve olaylar, tersine çevrilmiş Schlemihl'ler[36] olarak, bedenlerini yitirmiş gölgeler olarak görünür. Devrim, kendi taşıyıcılarını felce uğratır ve hırs dolu bir zorbalığı yalnızca düşmanlarına kazandırır. Karşı-devrimciler tarafından sürekli çağrılıp dualarla kovulan "kızıl hayalet", sonunda or-

34 Eski Roma'da Senato üyeleri. *-çev.*

35 *Fronde* (sözcük anlamıyla "sapan"), Fransa'nın iç karışıklıklar yaşadığı bir dönemin (1648-1653) adıydı. Bu dönemde, mutlakçı rejime karşı önce burjuvaların ve ardından soyluların öncülüğünde iki ayrı başkaldırı gerçekleştirildi; bunların başarısızlığı, mutlakçı rejimin güçlenmesine yol açtı. *-çev.*

36 Adelbert von Chamisso'nun "Peter Schlemihl'in Garip Öyküsü" (*Peter Schlemihls wundersame Geschichte*) adlı öyküsünün kahramanı. Schlemihl, gölgesini şeytana sattıktan sonra, tanıdıkları tarafından dışlanır. - çev

taya çıktığında, kafasında anarşist Frigya şapkasıyla[37] değil, düzenin üniformasıyla, *kırmızı pantolonla* görünür.

Şunu görmüştük: Bonaparte'ın 20 Aralık 1848'de, yani gökyüzüne çıktığı gün kurduğu hükümet, Meşruiyetçiler ile Orleans'cıların koalisyonu olan Düzen Partisi'nin bir hükümetiydi. Bu Barrot-Falloux hükümeti, yaşam süresini az çok zorla kısalttığı cumhuriyetçi Kurucu Meclisin kışı geçirmesini sağlamıştı ve hâlâ iktidardaydı. İttifak hâlindeki kralcıların generali Changarnier, Birinci Tümen ile Paris Ulusal Muhafızının başkomutanlığını kendisinde birleştirmeyi sürdürüyordu. Son olarak, genel seçimler Düzen Partisi'ne Ulusal Meclisteki büyük çoğunluğu sağlamıştı. Louis-Philippe'in milletvekilleri ve soyluları burada Meşruiyetçilerden oluşan bir kutsal bölükle karşılaştı; ulusun çok sayıdaki oy pusulası, Meşruiyetçiler için, siyaset sahnesine giriş kartlarına dönüşmüştü. Bonapartist halk temsilcileri, bağımsız bir parlamento partisi kuramayacak kadar azdı. <6> Yalnızca, Düzen Partisi'nin *mauvaise queue*'sü {baş belası eklentileri} gibi görünüyorlardı. Dolayısıyla, Düzen Partisi, hükümet gücünün, ordunun ve yasama organının, kısacası tüm devlet iktidarının sahibiydi; iktidarını halkın iradesi gibi gösteren genel seçimler ve karşıdevrimin tüm kıtadaki eş zamanlı zaferi sayesinde, manevi açıdan da güç kazanmıştı.

Daha önce hiçbir parti, kampanyasını daha büyük olanaklarla ve daha hayırlı alametlerle başlatmamıştı.

Kazaya uğramış *saf cumhuriyetçiler*, Ulusal Yasama Meclisinde kendilerini yaklaşık 50 kişiye düşmüş, Afrika generalleri Cavaignac, Lamoricière ve Bedeau'nün yönetimindeki bir klik olarak buldu. Ama büyük muhalefet partisi *Montagne* tarafından oluşturuldu. *Sosyal demokrat* parti kendisine bu parlamenter vaftiz adını vermişti. Ulusal Meclisteki 750 oyun 200'den fazlasına sahipti ve dolayısıyla, en azından, tek tek ele alındıklarında Düzen Partisi'nin üç hizbinden herhangi biri kadar güçlüydü. Kralcı koalisyon toplamı karşısındaki göreli küçüklüğü, özel koşullar tarafından dengelenmiş görünüyordu. İllerdeki seçimler, kır nüfusu içinde anlamlı bir taraftar kitlesi kazandığını göstermekle kalmamıştı. Paris'in neredeyse tüm temsilcileri onun saflarında yer alıyordu; ordu, üç astsubayı seçerek, demokrasiye inandığını ilan etmişti ve *Montagne*'ın lideri Ledru-Rollin'a, parlamenter soyluluk unvanı, Dü-

37 18. yüzyıldan itibaren farklı ülkelerde özgürlüğü ve özgürlük mücadelesini simgeleyen kırmızı renkli, yumuşak ve koni biçimli Frigya şapkası, 1789 Fransız Devriminin de simgelerinden biriydi. *-çev.*

zen Partisi'nin tüm temsilcilerinden farklı olarak, oylarını onda birleştiren beş il tarafından verilmişti. Dolayısıyla, *Montagne*, 28 Mayıs 1849'da, kralcıların kendi aralarında ve toplu olarak Düzen Partisi ile Bonaparte arasında çıkması kaçınılmaz olan çatışmalar sırasında başarıya ulaşmak için gereken tüm unsurlara sahip görünüyordu. On dört gün sonra, onur dâhil her şeyi yitirmişti.

Parlamento tarihini izlemeye devam etmeden önce, önümüzde duran dönemin genel karakteri hakkındaki alışılagelmiş yanılgılardan kaçınmak için, bazı notların düşülmesi gerekiyor. Demokratların yaklaşımıyla bakıldığında, Ulusal Yasama Meclisi döneminde söz konusu olan şey, Kurucu Meclis döneminde de olduğu gibi, cumhuriyetçiler ile kralcılar arasındaki basit mücadeleydi. Ama hareketin kendisini *tek bir* hatırlatıcı sözcükle özetlerler: "*Gericilik*"; yani, tüm kedilerin gri olduğu ve demokratların, gece bekçilerine yakışacak basmakalıp sözlerini tekdüze bir şekilde yinelemelerine izin veren gece. Ve gerçekten de, Düzen Partisi, ilk bakışta, kendi taht iddiacılarını tahta çıkarmak ve karşı tarafın taht iddiacısının önünü kesmek için birbirlerine karşı entrika çevirmekle kalmayan, aynı zamanda, "cumhuriyet"e yönelik ortak nefretleriyle ve ortak saldırılarıyla birlik oluşturan farklı kralcı hiziplerin bir yumağı gibi görünür. *Montagne* ise, bu kralcı komplo karşısında, "cumhuriyet"in temsilcisi olarak görünür. Düzen Partisi, sürekli olarak, basını, dernekleri vb. tam Prusya'da olduğu kadar hedef alan ve Prusya'da olduğu gibi bürokrasinin, jandarmanın ve mahkemelerin kaba polisiye müdahaleleriyle hayata geçirilen bir "gericilik"le meşgul görünür. *Montagne* ise, yine, sürekli olarak, halk partisi diye anılan her partinin yaklaşık bir buçuk yüzyıldan beri yapmış olduğu gibi, söz konusu saldırılara karşı koymakla ve böylece "öncesiz ve sonrasız insan haklarını" savunmakla meşguldür. Ancak, durumun ve partilerin daha yakından incelenmesi hâlinde, *sınıf mücadelesinin* ve bu dönemin kendine özgü çehresinin üzerini örten <7> bu yüzeysel görüntü ortadan kalkar.

Meşruiyetçiler ve Orleans'cılar, söylenmiş olduğu üzere, Düzen Partisi'nin iki büyük hizbini oluşturuyordu. Bu hizipleri kendi taht iddiacılarına bağlı ve karşılıklı olarak birbirlerinden ayrı tutan, yalnızca, zambak ile üç renkli bayrak,[38] Bourbon hanedanı ile Orléans hanedanı, kralcılığın farklı renkleri miydi; her şey, kralcılığın inanç ilanından mı

38 Zambak, Bourbon hanedanının armasında bulunan bir simgeydi; 1794 yılında kabul edilen üç renkli (mavi, beyaz, kırmızı) Fransız bayrağı, Bourbon hanedanının hüküm sürdüğü 1815-1830 döneminde yerini beyaz bayrağa bıraktıktan sonra, 1830 Temmuz Devriminin ardından kral olan Louis-Philippe tarafından yeniden ulusal bayrak ilan edilmişti. *–çev.*

ibaretti? Bourbon'lar döneminde, kendi din adamlarıyla ve uşaklarıyla birlikte *büyük toprak mülkiyeti* hüküm sürüyordu; Orléans'lar döneminde ise, maiyetindeki avukatlar, profesörler ve dalkavuk hatiplerle birlikte yüksek finans çevreleri, büyük sanayi ve büyük ticaret, yani *sermaye*. Meşruiyetçi krallık, yalnızca, toprak beylerinin soydan gelen egemenliklerinin siyasi ifadesiydi; benzer şekilde, Temmuz Monarşisi de, yalnızca, sonradan görme burjuvaların zorla ele geçirilmiş egemenliklerinin siyasal ifadesiydi. Dolayısıyla, bu hizipleri birbirlerinden ayrı tutan, sözde ilkeler değil, maddi varlık koşulları, mülkiyetin iki farklı türü, kent ile kır arasındaki eski karşıtlık, sermaye ile toprak mülkiyeti arasındaki rekabetti. Aynı zamanda eski anıların, kişisel düşmanlıkların, korkuların ve umutların, önyargıların ve yanılsamaların, sempati ve antipati duygularının, kanaatlerin, iman şart ve ilkelerinin de onları hanedanların birine ya da diğerine bağladığını kim inkâr eder? Farklı mülkiyet biçimlerinin, toplumsal var oluş koşullarının üzerinde, farklı ve özel olarak biçimlendirilmiş duyarlılıkların, yanılsamaların, düşünme tarzlarının ve yaşam görüşlerinin bütün bir üstyapısı yükselir. Sınıfın bütünü, bunları, kendi maddi temellerine ve bunlara karşılık gelen toplumsal ilişkilere dayanarak yaratır ve biçimlendirir. Bunları gelenek ve eğitimle edinen bir birey, eylemlerinin gerçek belirleyici nedenlerini ve çıkış noktasını oluşturduklarını düşünebilir. Orleans'cı ve Meşruiyetçi hiziplerin her biri, kendisine ve diğerine, onları birbirinden ayıran şeyin iki ayrı hanedana bağlılıkları olduğu masalını anlatmaya çalıştığında, gerçeklik, daha sonra, iki hanedanın birleşmesini asıl yasaklayan şeyin çıkar farklılaşmaları olduğunu kanıtlıyordu. Ve özel yaşamda, bir insanın kendisi hakkında düşünüp söyledikleriyle gerçekte ne olduğu ve ne yaptığı birbirlerinden nasıl ayırt ediliyorsa, tarihsel mücadelelerde de, partilerin sözlerini ve hayallerini gerçek yapılarından ve gerçek çıkarlarından, düşüncelerini gerçekliklerinden daha fazla ayırt etmek zorunludur. Orleans'cılar ile Meşruiyetçiler, cumhuriyette, kendilerini aynı isteklerle yan yana bulmuştu. Her iki taraf da diğerine karşı *kendi* hanedanının *geri getirilmesini* istiyorduysa, bunun tek anlamı, *burjuvaziyi* bölen *iki büyük çıkarın* (toprak mülkiyeti ve sermaye) her birinin, kendi üstünlüğünü ve diğerinin bağlılığını geri getirmeye çalışmasıydı. Burjuvazinin iki çıkarından söz ediyoruz, çünkü büyük toprak mülkiyeti, feodal kırıtkanlığına ve soy gururuna rağmen, modern toplumun gelişimiyle tam olarak burjuvalaşmıştı. Benzer şekilde, İngiltere'deki Tory'ler de {muhafazakârlar}, uzun bir süre boyunca, krallığa, kiliseye

ve eski İngiliz anayasasının güzelliklerine hayran olduklarını düşündü; tehlike günü gelip de, onlardan, yalnızca *toprak rantına* hayran oldukları itirafını koparana kadar...

Koalisyon hâlindeki kralcılar, birbirlerine yönelik entrikalarını basında, Ems'de, Claremont'da,[39] parlamento dışında çeviriyordu. Kulislerin arkasında eski Orleans'cı ve Meşruiyetçi üniformalarını yeniden giyiyor ve yine eski turnuvalarını sürdürüyorlardı. Ama herkesin gözü önündeyken, temel ve devletle ilgili eylemlerinde,[40] parlamentonun büyük partisi olarak, kendi hanedanlarını yalnızca saygı jestleriyle geçiştiriyor ve monarşinin geri getirilmesini *in infinitum* {sonsuza} erteliyorlardı. Asıl işlerini *Düzen Partisi* olarak, yani *siyasal* değil *toplumsal* bir isim altında, maceracı prenseslerin şövalyeleri olarak değil burjuva dünya düzeninin temsilcileri olarak, cumhuriyetçilerin karşısındaki kralcılar olarak değil tüm diğer sınıfların karşısındaki burjuva sınıfı olarak yürütüyorlardı. Ve Düzen Partisi olarak, toplumun diğer sınıfları üzerinde, Restorasyon ya da Temmuz Monarşisi dönemlerindekine göre çok daha sınırsız ve katı bir egemenliğe sahip oldular; böylesi bir egemenlik zaten yalnızca parlamenter cumhuriyet biçimi altında kurulabilirdi, çünkü Fransız burjuvazisinin iki büyük bölümü, ancak bu biçim altında birleşebilir, sınıflarının ayrıcalıklı bir kesiminin rejimi yerine, kendi sınıflarının egemenliğini, ancak bu biçim altında gündeme sokabilirlerdi. Eğer buna rağmen, Düzen Partisi olarak aynı zamanda cumhuriyete hakaret edip ona yönelik nefretlerini dile getirdilerse, bunun tek nedeni kralcı anıları değildi. Cumhuriyetin, siyasal egemenliklerini tamamlasa bile, aynı zamanda egemenliklerinin toplumsal temelinin altını oyduğunu onlara içgüdüleri öğretmişti; çünkü, boyunduruk altına alınmış sınıfların karşısına artık dolaysız biçimde,

39 Fransa'nın Meşruiyetçi taht iddiacısı Chambord Kontu (sonradan V. Henri), {Almanya'nın} Ems kentinde ve ayrıca 1850'li yıllarda Venedik'te kalmıştı. Londra yakınlarındaki Claremont'da, Şubat Devriminin ardından İngiltere'ye kaçan Louis-Philippe yaşıyordu. *–Almanca ed.*

40 Marx, farklı anlamlar barındıran *Haupt- und Staatsaktion* ("temel ve gösterişli eylemler", "önemli eylemler ve devlet eylemleri") ifadesini kullanılıyor. İlk anlamı, on yedinci yüzyılda ve on sekizinci yüzyılın ilk yarısında, Almanya'yı dolaşan tiyatro kumpanyaları tarafından oynanan oyunlarla ilgili. Biçimden yoksun tarihsel trajediler olan bu oyunlar, hem gösterişliydi hem de aynı zamanda niteliksiz ve kaba espriler barındırıyordu. İkinci olarak, bu ifade, önemli siyasal olayları anlatıyor olabilir. Alman tarih bilimindeki "nesnel tarih yazıcılığı" olarak bilinen bir akım tarafından bu anlamda kullanılıyordu. Leopold Ranke, bu akımın önde gelen temsilcilerinden biriydi. *Haupt- und Staatsaktion*'u tarih yazıcılığının en önemli konusu olarak görüyordu. *–İngilizce ed.*

Bu çeviride ilk anlam temel alındı. Terimdeki "Staatsaktion" (devlet eylemi) sözcüğü, söz konusu oyunların "gösterişli" kısımlarının çoğu zaman tarihsel-siyasal bir içeriğe sahip olmasıyla ilgiliydi. Bu nedenle, "temel ve devletle ilgili eylemler" ifadesi tercih edildi. *–çev.*

tacın perdeleyiciliği olmadan, kendi aralarında ve krallıkla yürüttükleri ikincil mücadelelerle ulusun ilgisini yönlendiremeden çıkmak ve o sınıflarla bu koşullar altında mücadele etmek zorundaydılar. Kendi öz sınıf egemenliklerinin saf koşullarından çekinmelerine ve aynı egemenliğin geçmişteki tamamlanmamış, daha az gelişmiş ve tam da bu nedenle daha az tehlikeli biçimlerine özlem duymalarına yol açan şey, zayıflık duygusuydu. Buna karşılık, koalisyon hâlindeki kralcılar, kendi karşılarındaki taht iddiacısıyla ya da Bonaparte'la ne zaman çatışmaya girseler, ne zaman parlamenter mutlak iktidarlarının yürütme gücü tarafından tehdit edildiğini düşünseler, yani ne zaman egemenliklerinin siyasal ismini göstermek zorunda kalsalar, *kralcılar* olarak değil, *cumhuriyetçiler* olarak boy gösterirler; kendilerini en az ayıran şeyin cumhuriyet olduğu konusunda Ulusal Meclisi uyaran Orleans'cı Thiers'den, 2 Aralık 1851'de, üç renkli atkısını boynuna sarıp, X. ilçenin {*arrondissement*} belediye binasının önünde toplanmış olan halka, cumhuriyet adına ve halkın temsilcisi olarak nutuk atan Meşruiyetçi Berryer'ye kadar... Ne var ki Berryer alaycı bir yankıyla karşılaşır: V. Henri! V. Henri!

Koalisyon hâlindeki burjuvaziye karşı, küçük burjuvalar ile işçiler arasındaki bir koalisyon, *sosyal demokrat* diye anılan parti kurulmuştu. Küçük burjuvalar, 1848 Haziran günlerinin ardından yeterince ödüllendirilmediklerini, maddi çıkarlarının tehlikeye düştüğünü ve bu çıkarları geçerli kılmalarını sağlayacak olan demokratik güvencelerin karşı-devrim tarafından tartışmaya açıldığını görüyordu. Bu yüzden işçilere yaklaştılar. Diğer taraftan, burjuva cumhuriyetçilerinin diktatörlüğü sırasında kenara itilmiş olan parlamenter temsilcileri *Montagne*, Kurucu Meclisinin yaşamının ikinci yarısında, Bonaparte'la ve kralcı bakanlarla mücadelesi sayesinde, yitirmiş olduğu popülerliği yeniden kazanmıştı. Sosyalist önderlerle bir ittifak kurmuştu. Şubat 1849'da uzlaşma şölenleri düzenlenmişti. Bir ortak program taslağı hazırlanmış, ortak seçim komiteleri kurulmuş ve ortak adaylar çıkarılmıştı. Proletaryanın toplumsal taleplerinden devrimci uçları koparılmış ve bu taleplere demokratik bir yön verilmiş, küçük burjuvazinin demokratik istekleri saf siyasal biçimlerinden arındırılmış ve bu isteklerin sosyalist uçları öne çıkarılmıştı. *Sosyal demokrasi* bu şekilde ortaya çıktı. Bu bileşimin ürünü olan yeni *Montagne*, işçi sınıfından bazı figüranlar ve bazı sosyalistler tarikatçılar dışında, eski *Montagne* ile aynı unsurları içeriyordu; yalnızca, sayıca daha güçlüydü. Ama gelişim

süreci içinde, temsil ettiği sınıfla birlikte değişmişti. Sosyal demokrasinin kendine özgü karakterini özetleyen şey, demokratik-cumhuriyetçi kurumların, iki ucu, yani hem sermayeyi hem de ücretli emeği ortadan kaldırmanın araçları olarak değil, bunlar arasındaki karşıtlığı zayıflatmanın ve uyuma dönüştürmenin araçları olarak istenmesiydi. Bu amaca ulaşmak için alınması önerilen önlemler ne kadar çeşitli olursa olsun, bu amaç az ya da çok devrimci düşüncelerle ne kadar süslenirse süslensin, içerik aynı kalır. Bu içerik, toplumun demokratik yolla değişimi, ama küçük burjuvazinin sınırları içinde kalan bir değişimdir. Yalnız, küçük burjuvazinin, ilkesel olarak, bencilce bir sınıf çıkarını kabul ettirmek istediği şeklindeki sığ düşünceye kapılmamak gerekir. Küçük burjuvazi, tersine, kendi kurtuluşunun *özel* koşullarının *genel* koşullar olduğuna ve modern toplumun kurtarılmasının ve sınıf mücadelesinin önlenmesinin yalnızca bu koşullar altında mümkün olduğuna inanır. Tüm demokrat temsilcilerin aslen *shopkeeper* {dükkâncı} oldukları ya da onlara hayranlık duydukları da düşünülmemeli. Eğitimleri ve bireysel durumları açısından, dükkâncılarla aralarında dağlar kadar fark bulunabilir. Onları küçük burjuvanın temsilcileri yapan, küçük burjuvanın yaşamda ötesine geçemediği sınırları kafalarında aşamamaları, bu nedenle de maddi çıkarların ve toplumsal durumun küçük burjuvaları pratikte ulaştırdığı sorunların ve çözümlerin aynılarına teori tarafından ulaştırılmalarıdır. Zaten, bir sınıfın *siyasal* ve *yazınsal* temsilcileri ile temsil ettikleri sınıf arasındaki ilişki budur.

Yukarıdaki tartışmadan sonra açık hâle gelen şey şu: *Montagne*, cumhuriyet ve sözde insan hakları için sürekli olarak Düzen Partisi'yle mücadele ediyorsa, nihai amacı, ne cumhuriyet ne de insan hakları; onun durumu, silahlarından yoksun bırakılmak istenen ve kendi silahlarını elinde tutmak için savunmaya geçip savaş alanına çıkan bir ordununkinden farksız.

Düzen Partisi, Ulusal Meclis toplanır toplanmaz *Montagne*'ı kışkırttı. Bir yıl önce devrimci proletaryanın icabına bakma zorunluluğunu kavramış olan burjuvazi, şimdi de demokrat küçük burjuvaların hakkından gelme zorunluluğunu hissediyordu. Ama hasmının durumu farklıydı. Proletarya partisinin gücü sokakta, küçük burjuva partisinin gücü ise Ulusal Meclisin içindeydi. Dolayısıyla, zamanın ve fırsatların bu gücü sağlamlaştırmasına izin vermeden, *Montagne*'ı Ulusal Meclisten sokağa çekmek ve parlamenter gücünü kendisinin kırdırmasını sağlamak gerekiyordu. *Montagne*, tuzağın üzerine balıklama atladı.

Roma'nın Fransız birlikleri tarafından topa tutulması, onun önüne atılan yemdi. Bu eylem, anayasanın, Fransız Cumhuriyetinin savaş güçlerini bir başka halkın özgürlüklerine karşı kullanmasını yasaklayan V. maddesine aykırıydı. Ayrıca, 54. madde de yürütme gücünün Ulusal Meclis onayı olmadan savaş ilan etmesini yasaklıyordu ve Kurucu Meclis 8 Mayıs tarihli kararıyla Roma seferini reddetmişti. Ledru-Rollin bu gerekçelerle 11 Haziran 1849'da Bonaparte ve bakanları hakkında bir suçlama önergesi verdi. Thiers'in ağır sataşmaları nedeniyle heyecana kapıldığından, anayasayı her tür araçla, hatta elde silah savunacağı tehdidini savurma noktasına kadar geldi. Montagne *tek bir* vücut gibi ayağa kalktı ve bu silah başı etme çağrısını yineledi. Ulusal Meclis 12 Haziran'da suçlama önergesini reddetti ve *Montagne* parlamentoyu terk etti. 13 Haziran'daki olaylar biliniyor: *Montagne*'ın bir bölümünün Bonaparte ile bakanlarını "anayasa dışı" ilan eden bildirisi; demokrat Ulusal Muhafızların sokak gösterisi ve silahsız olan bu muhafızların Changarnier'nin birlikleriyle karşılaştıklarında çil yavrusu gibi dağılması vb., vb. *Montagne*'ın bir bölümü yurt dışına kaçtı, bir başka bölümü Bourges'daki yüksek mahkemeye gönderildi ve bir meclis yönetmeliği geri kalanları Ulusal Meclis başkanının öğretmence gözetimine tabi kıldı. Paris'te yine sıkıyönetim ilan edildi ve kentin Ulusal Muhafızının demokrat kesimi dağıtıldı. Böylece *Montagne*'ın parlamentodaki etkisi ve küçük burjuvaların Paris'teki gücü kırıldı.

13 Haziran, Lyon'da, kanlı bir işçi ayaklanmasının işaretini vermişti; bu ilde, yakın çevresindeki beş ilde olduğu gibi sıkıyönetim ilan edildi ve Lyon'daki sıkıyönetim şu ana dek sürdü.

Montagne'ın çoğunluğu, bildirisini imzalamayı kabul etmeyerek, öncüsünü ortada bırakmıştı. *Pronunziamento*'yu {bildirgeyi} yayımlama cesaretini yalnızca iki gazete gösterirken, basın karşı safa geçmişti. Küçük burjuvalar, Ulusal Muhafızların kenarda kalmaları ya da ortaya çıktıkları yerlerde barikatların kurulmasını engellemeleri yoluyla, temsilcilerine ihanet etmişti. Temsilciler küçük burjuvaları aldatmıştı, çünkü ordudaki sözde yandaşlar hiçbir yerde kendilerini göstermemişti. Son olarak, demokrat parti, proletaryadan güç desteği alacak yerde ona kendi zayıflığını bulaştırmıştı ve demokratların tüm büyük eylemleri için alışılmış olduğu üzere, önderler "halk"larını karşı safa geçmekle suçlayabilmenin, halk da önderlerini aldatmacılıkla suçlayabilmenin hoşnutluğuna sahipti.

Geçmişte, pek az eylem, *Montagne*'ın gündemdeki kampanyasına göre daha gürültülü bir şekilde ilan edilmiş, pek az olay daha büyük bir güvenle ve daha uzun bir süre öncesinden tantanayla demokrasinin önüne geçilemez zaferi olarak duyurulmuştu. Kesin olan şu: Demokratlar, ses darbeleriyle Eriha'nın surlarını yıkmış olan borulara inanır.[41] Ve ne zaman despotizmin surlarıyla karşı karşıya kalsalar, mucizeyi taklit etmeye çalışırlar. *Montagne*, eğer parlamentoda zafer kazanmak istiyorduysa, silah başına çağırmamalıydı. Eğer parlamentoda silah başına çağırdıysa, sokakta parlamenter tarzda hareket etmemeliydi. Eğer gerçekten de barışçıl bir gösteri amaçlandıysa, o zaman buna askerî bir karşılığın verileceğini öngörmemek ahmakçaydı. Eğer gerçek bir mücadelenin yaşanacağı görülüyorduysa, o zaman bu mücadelede kullanılması gereken silahların bırakılması tuhaf bir tutumdu. Ama küçük burjuvalar ile onların demokrat temsilcilerinin devrimci tehditleri, düşmana gözdağı verme girişimlerinden başka bir şey değildir. Ve bir çıkmaz yola girdiklerinde, tehditlerini hayata geçirmek zorunda kalmalarına yetecek ölçüde kendilerini rezil ettiklerinde, dile getirdikleri tehditler, her şeyden çok amaca uygun araçlardan uzak durarak ve yenilgiye bahaneler arayarak, farklı yorumlara açık şekilde hayata geçirilir. Kavganın habercisi olan gürültülü uvertür, onun başlayacağı an gelir gelmez pişmanlık dolu bir homurtunun içinde kaybolur, oyuncular kendilerini *au sérieux* {ciddiye} almayı bırakır ve hareket, iğne batırılan hava dolu bir balon gibi yere serilir.

Hiçbir parti elindeki araçları demokrat partiden daha fazla abartmaz ve hiçbiri durum hakkında kendisini daha düşüncesizce kandırmaz. Ordunun bir bölümü ona oy verdiğinden, *Montagne*, ordunun kendisi için ayaklanacağından da emindi. Peki, hangi vesileyle? Askerler açısından, devrimcilerin, Fransız askerlerine karşı Roma askerlerinin tarafını tutmasından başka hiçbir anlama gelmeyen bir vesileyle. Diğer yandan, Haziran 1848'in anıları o kadar tazeydi ki, proletaryada Ulusal Muhafıza yönelik derin bir nefretin ve gizli derneklerin liderlerinde demokrat liderlere yönelik ciddi bir güvensizliğin bulunmaması mümkün değildi. Bu farklılıkların giderilmesi için, tehlikeye düşmüş olan büyük ortak çıkarların var olması gerekirdi. Anayasanın soyut bir paragrafının ihlali, bu tür bir çıkarı ortaya çıkaramazdı. Anayasa, bizzat demokratlar tarafından doğrulandığı üzere, daha önce defalarca ihlal edilmemiş miydi?

41 Eski Ahit'e göre, Musa'dan sonra İsraillilerin başına geçen Yeşu, Batı Şeria'da bulunan Eriha kentini kuşattığında, bu kentin surları boru sesleriyle yıkılmıştı. *-çev.*

En popüler gazeteler anayasayı karşı-devrimci bir kalitesiz eser olarak damgalamamış mıydı? Ama demokrat, küçük burjuvaziyi, yani içinde iki sınıfın çıkarlarının birbirlerini aynı anda körelttikleri bir *geçiş sınıfını* temsil ettiğinden, genel olarak sınıf karşıtlığının üzerine çıkmış olduğunu düşünür. Demokratlar, karşılarında ayrıcalıklı bir sınıfın durduğunu kabul eder; ama onlar, ulusun tüm geri kalan çevreleriyle birlikte *halkı* oluşturur. Onların temsil ettiği şey *halkın hakkıdır*; onları ilgilendiren şey *halkın çıkarıdır*. Dolayısıyla, gündemde bir mücadele olduğunda, farklı sınıfların çıkarlarını ve konumlarını incelemeleri gerekmez. Ellerindeki araçları uzun uzadıya ölçüp biçmeleri gerekmez. Ne de olsa, onlara düşen tek görev, *halkın* bütün o bitmez tükenmez kaynaklarıyla *zorlayıcıların* üzerine çullanması için işaret vermektir. Eğer uygulamada, çıkarlarının ilgi çekici bulunmadığı ve güçlerinin iktidarsız olduğu açığa çıkarsa, ya *bölünmez halkı* çeşitli düşman kamplara ayıran uğursuz *safsatacılar* buna yol açmıştır, ya ordu kendisi için en iyisinin demokrasinin saf amaçları olduğunu kavrayamayacak kadar canavarlaşmış ve körleşmiştir, ya uygulamadaki bir ayrıntı yüzünden her şey berbat olmuştur, ya da öngörülmemiş bir tesadüf oyunu bu seferlik bozmuştur. Her durumda, demokrat, en utanç verici yenilgiden, başlangıçta ne kadar masumsa o kadar lekesiz bir şekilde, zafer kazanmak zorunda olduğu yönündeki yeni kazanılmış inançla çıkar; onun ve partisinin, eski bakış açılarından vazgeçmeleri değil, tersine, koşulların ona uygun hâle gelmek için olgunlaşması gerekmektedir.

Dolayısıyla, tırpanlanmış, direnci kırılmış ve yeni meclis yönetmeliğiyle küçük düşürülmüş olan *Montagne*'ın çok acınası bir durumda olduğu düşünülmemeli. 13 Haziran, liderlerini ortadan kaldırmış olsa bile, diğer taraftan düşük yeteneklilere yer açıyor ve bu yeni konumları onların gururlarını okşuyor. Parlamentodaki güçsüzlükleri su götürmez hâle geldiyse, bu sayede artık eylemlerini ahlaki öfke patlamalarıyla ve gürültülü konuşmalarla sınırlandırma hakkına da sahiptiler. Düzen Partisi, devrimin son resmî temsilcileri olarak onlarda anarşinin bütün o terörünün cisimleşmiş hâlini görüyormuş gibi yapıyorduysa, onlar da gerçekte aynı ölçüde ezik ve uslu olabiliyordu. Ama 13 Haziran hakkında kendilerini şu derin ifadeyle avutuyorlardı: Hele bir genel oy hakkına dokunmaya cesaret edilsin! O zaman, kim olduğumuzu gösteririz. *Nous verrons* {göreceğiz}.

Yurt dışına kaçan *Montagnard*'lar söz konusu olduğunda, Ledru-Rollin'ın, başında bulunduğu güçlü partiyi iki haftadan bile kısa bir süre

içinde geri dönüşsüz şekilde yıkıma uğratmayı başardığı için, bu sefer de *in partibus* {*infidelium*: inançsızlar ülkesinde}[42] bir Fransız hükümeti kurma çağrısıyla karşılaştığını; devrimin düzeyinin düşmesi ve resmî Fransa'nın resmî büyüklerinin cüceleşmesi ölçüsünde, uzaktaki, eylem zemininden uzaklaşmış cüssesinin büyümüş göründüğünü; 1852'nin cumhuriyetçi taht iddiacısı olarak ortaya çıkabildiğini; Ulahlara ve başka halklara yönelik periyodik genelgeler hazırladığını ve bu genelgelerde kıtanın despotlarını kendisinin ve müttefiklerinin yapacaklarıyla tehdit ettiğini belirtmek yeterli olacaktır. Proudhon, bu beylere, "*Vous n'êtes que des blagueurs*" {Sizler yalnızca birer palavracısınız} diye seslenirken tümüyle haksız mıydı?

Düzen Partisi 13 Haziran'da *Montagne*'ın gücünü kırmakla kalmamış, *Ulusal Meclisin çoğunluk kararlarının anayasa karşısındaki üstünlüğünü* kabul ettirmişti. Ve cumhuriyetten şunu anlıyordu: burjuvazinin, monarşi döneminde olduğu gibi yürütme gücünün veto yetkisiyle ya da meclisin dağıtılabilirliğiyle sınırlanmaksızın, parlamenter biçimler altında hüküm sürmesi. Bu, Thiers'in adlandırmasıyla *parlamenter cumhuriyetti*. Ama burjuvazi, 13 Haziran'da parlamento binası içindeki mutlak iktidarını güvence altına alırken, parlamentonun en popüler kesimini dışarı atarak, onu yürütme gücü ve halk karşısında iyileştirilemez bir zayıflığa mahkûm etmedi mi? Çok sayıda temsilciyi doğrudan doğruya savcılara teslim ederek, kendi parlamenter dokunulmazlığını kaldırdı. *Montagne*'ı tabi kıldığı onur kırıcı yönetmelik, tek tek halkın temsilcilerini ne kadar alçaltıyorsa, cumhuriyetin başkanını o kadar yükseltiyor. Anayasayı korumaya yönelik ayaklanmayı anarşik, toplumu yıkmayı amaçlayan bir eylem olarak damgalayarak, yürütme gücünün ona karşı anayasayı ihlal etmesi durumunda ayaklanma çağrısında bulunmayı kendisine yasakladı. Ve tarihin ironisi şu ki, Düzen Partisi, Bonaparte'ın emriyle Roma'yı topa tutan ve böylece 13 Haziran'daki anayasal ayaklanmanın dolaysız vesilesini sunan generali, yani *Oudinot*'yu, 2 Aralık 1851'de, yalvarırcasına ve sonuçsuz bir şekilde, Bonaparte'a karşı anayasanın generali olarak halka sunmak zorunda kaldı. Ve 13 Haziran'ın bir başka kahramanı olan *Vieyra*, yüksek finans çevrelerine bağlı bir Ulusal Muhafız güruhunun başında demokrasi yanlısı gazetelerin bürolarında uyguladığı şiddet nedeniyle Ulusal Meclis kürsüsünden övgü alan Vi-

42 *in partibus infidelium* (inançsızlar ülkesinde): Hıristiyan olmayan ülkelerdeki sadece kâğıt üzerinde kalan piskoposluk makamlarına atanan Katolik piskoposların unvanlarının sonuna getirilen ek. –*Almanca ed.*

eyra, Bonaparte'ın komplosuna katıldı ve Ulusal Meclisin, son saatinde, Ulusal Muhafızdan gelebilecek her tür korumadan yoksun bırakılmasında önemli bir rol oynadı.

13 Haziran'ın bir başka anlamı daha vardı. *Montagne*'ın zorladığı şey, Bonaparte'ın zanlı durumuna getirilmesiydi. Dolayısıyla, yenilgisi, doğrudan doğruya Bonaparte'ın bir galibiyeti, demokrat düşmanlarına karşı kişisel zaferiydi. Zaferi mücadele ederek kazanan, Düzen Partisi'ydi; Bonaparte'a kalan tek şey bunu kendi hanesine yazmaktı. Bunu yaptı. 14 Haziran'da Paris'in duvarlarına asılan bir duyuruda, cumhurbaşkanı, keşişlere özgü inzivasından sanki kendi çabası olmadan, isteksizce, yalnızca olayların zorlamasıyla çıkmış gibi, değeri anlaşılmamış bir erdem {timsali} olarak, karşıtlarının iftiralarından yakınır ve görünürde kendi kişiliğini düzenin davasıyla özdeşleştirirken, aslında, düzenin davasını kendi kişiliğiyle özdeşleştirir. Ayrıca, Ulusal Meclis sonradan Roma seferini onaylamış olsa bile, bu konudaki girişim Bonaparte'tan gelmişti. Yüksek Rahip Samuel'i Vatikan'a yeniden yerleştirdikten sonra, Kral Davut olarak Tuileries'ye {Tuileries Sarayı'na} taşınmayı umabilirdi.[43] Din adamlarını kazanmıştı.

13 Haziran ayaklanması, görmüş olduğumuz üzere, barışçıl bir sokak gösterisinden fazlası değildi. Dolayısıyla, ona karşı askerî bir zafer kazanmak mümkün değildi. Buna karşılık, Düzen Partisi, kahramanları ve olayları açısından yoksul olan bu dönemde, bu kansız savaşı ikinci bir Austerlitz'e[44] dönüştürdü. Kürsü ve basın, anarşinin aczini temsil eden halk yığınlarının karşısındaki orduyu düzenin gücü olarak ve Changarnier'yi "toplumun suru" olarak övdü. Bu, sonrasında Changarnier'nin kendisinin de inandığı bir aldatmacaydı. Ama el altından, kuşkulu görünen birlikler Paris'ten uzaklaştırıldı, seçimlerde en demokrasi yanlısı tercihleri yapan alaylar Fransa'dan Cezayir'e sürüldü, huzursuzluk yaratan askerler mahkûm birliklerine gönderildi ve son olarak, sistemli bir şekilde, basının kışladan ve kışlanın burjuva toplumundan yalıtılması sağlandı.

Böylece, Fransız Ulusal Muhafız tarihinin belirleyici dönüm noktasına ulaşmış olduk. 1830'da, Restorasyonun devrilmesinde belirleyici

43 Dünyevi iktidarını yeniden kazanmasına yardımcı olduğu {Papa} IX. Pius'un elinden Fransız tacını almayı uman Louis Napoleon'un planlarına alaycı bir gönderme yapılıyor. İncil'e göre, Davut, Samuel tarafından, İsrail Kralı Saul'ün yerine kral yapılmıştı (1 Samuel 16:13). *–İngilizce ed.*

44 Napoleon Bonaparte (I. Napoleon), 2 Aralık 1805'teki Austerlitz Savaşı'nda, Rusya ile Avusturya ordularına karşı büyük bir zafer kazanmıştı. *–çev.*

rol oynamıştı. Louis-Philippe döneminde, Ulusal Muhafızı ordu birliklerinin tarafında bulan tüm ayaklanmalar başarısızlığa uğradı. 1848'in Şubat günlerinde Ulusal Muhafız ayaklanma karşısında pasif ve Louis-Philippe karşısında kuşkulu bir tutum aldığında, Louis-Philippe kendisini yenilmiş saydı ve yenildi. Böylece devrimin Ulusal Muhafız *olmadan* ve ordunun Ulusal Muhafıza *karşı* zafer kazanamayacağı inancı kök saldı. Bu, ordunun, burjuvazinin her şeye gücü yeterliği hakkındaki boş inancıydı. Tüm Ulusal Muhafızın düzenli ordu birlikleriyle birlikte ayaklanmayı bastırdığı 1848 Haziran günleri, söz konusu boş inancı sağlamlaştırmıştı. Bonaparte'ın iktidara gelmesinden sonra, Ulusal Muhafızın konumu, komutanlığının anayasaya aykırı bir şekilde Birinci Tümen komutanlığı ile birlikte Changarnier'de birleştirilmesi nedeniyle belirli ölçülerde alçaldı.

Burada nasıl Ulusal Muhafızın komutanlığı ordu başkomutanının sıfatlarından biri olarak görünüyorduysa, Ulusal Muhafızın kendisi de artık yalnızca düzenli birliklerin bir eklentisi olarak görünüyordu. Sonunda, 13 Haziran'da, gücü kırıldı; yalnızca, o günden bu yana düzenli aralıklarla Fransa'nın her köşesinde yinelenen ve geriye sadece enkazını bırakan parça parça dağıtma hamleleri değildi bu sonuca yol açan. 13 Haziran gösterisi her şeyden önce demokrat Ulusal Muhafızların bir gösterisiydi. Orduya karşı silahlarını olmasa bile üniformalarını gösterdiler; ama tılsım tam da bu üniformadaydı. Ordu, bu üniformanın herhangi bir yünlü kumaş parçasından başka bir şey olmadığına ikna oldu. Sihir kayboldu. 1848 Haziran günlerinde burjuvazi ile küçük burjuvazi, Ulusal Muhafız olarak, proletaryaya karşı orduyla birleşmişti; 13 Haziran 1849'da, burjuvazi, küçük burjuva Ulusal Muhafızın ordu tarafından dağıtılmasına izin verdi; 2 Aralık 1851'de burjuvazinin kendi Ulusal Muhafızı ortadan kalkmış durumdaydı ve Bonaparte, sonradan, Ulusal Muhafızı dağıtan kararnameyi imzaladığında, yalnızca, bu olguyu kayıtlara geçirmiş oldu. Burjuvazi böylece orduya karşı kullanabileceği son silahını kendisi kırmıştı; ama, küçük burjuvazinin artık bir vasal olarak arkasında değil, bir isyancı olarak önünde durduğu andan itibaren, onu kırmak zorundaydı; benzer şekilde, genel olarak mutlakçılık karşısındaki tüm savunma araçlarını, kendisi mutlaklaşır mutlaklaşmaz, kendi elleriyle yok etmek zorunda kalmıştı.

Bu sırada, Düzen Partisi, iktidarın yeniden ele geçirilmesini, cumhuriyete ve anayasaya yönelik hakaretlerle, kendi önderlerinin yaptıkları da dâhil olmak üzere geleceğin, anın ve geçmişin tüm devrimlerini

lanetleyerek ve basını susturan, örgütlenme hakkını ortadan kaldıran, sıkıyönetimi organik bir kurum olarak düzenleyen yasalarla kutluyordu; sanki, iktidar, 1848 yılında, yalnızca 1849'da tüm kısıtlarından kurtulmuş olarak yeniden bulunmak üzere yitirilmişti. Ardından, Ulusal Meclis, toplanmayacağı dönem için bir daimi komisyon atadıktan sonra, oturumlarına Ağustos ortasından Ekim ortasına kadar ara verdi. Bu tatil sırasında Meşruiyetçiler Ems'le, Orleans'cılar Claremont'la, Bonaparte bir prens gibi turlara çıkarak ve il meclisleri de anayasanın gözden geçirilmesine ilişkin görüşmelerle entrika çevirdi: Ulusal Meclisin periyodik tatillerinde düzenli olarak yinelenen ve üzerlerinde yalnızca gerçek birer olaya dönüştüklerinde duracağım hadiseler... Burada ek olarak belirtilmesi gereken tek konu, Düzen Partisi kamuoyuna rezil olacak şekilde kralcı unsurlarına ayrılır ve bunların birbirleriyle çelişen restorasyon arzularının peşinden giderken, Ulusal Meclisin, görece uzun aralar boyunca sahneden kaybolarak ve cumhuriyetin tepesinde, acınası bile olsa, yalnızca *bir* simanın, Louis Bonaparte simasının görünmesine izin vererek, akılsızca hareket etmiş olduğu. Ne zaman bu tatil dönemlerinde *parlamentonun* kafa karıştırıcı gürültüsü kesilse ve gövdesi ulusun içinde dağılsa, bu cumhuriyetin gerçek biçimini tamamlamak için gereken *tek bir* şeyin kaldığı açıkça görülüyordu: *Parlamentonun* tatilinin sürekli kılınması ve *cumhuriyetin liberté, égalité, fraternité* {özgürlük, eşitlik, kardeşlik} şeklindeki ibaresinin yerine muğlaklık barındırmayan şu sözlerin koyulması: Piyade, süvari, topçu!

IV

Ulusal Meclis Ekim 1849'un ortalarında yeniden toplandı. Bonaparte, 1 Kasım'da, Barrot-Falloux hükümetinin görevden alındığını ve yeni bir hükümetin kurulduğunu bildirdiği bir mesajla meclisi şaşırttı. Uşaklar bile hiçbir zaman Bonaparte'ın bakanlarına uygun gördüğü biçimde apar topar kovulmamıştı. Ulusal Meclisi hedef alan tekmeleri şimdilik Barrot ve ortakları yemişti.

Barrot hükümeti, görmüş olduğumuz üzere, Meşruiyetçiler ile Orleans'cılardan oluşan bir Düzen Partisi hükümetiydi. Bonaparte, cumhuriyetçi Kurucu Meclisi dağıtmak, Roma seferini gerçekleştirmek ve demokrat partiyi parçalamak için bu hükümete gereksinim duymuştu. Görünürde kendisini bu hükümetin arkasında gizlemiş, iktidar gücünü Düzen Partisi'nin ellerine teslim etmiş ve Louis-Philippe döneminde gazetelerin sorumlu müdürlerinin taktığı ılımlı karakter maskesini, *homme de paille* {göstermelik yönetici} maskesini takmıştı. Şimdiyse, altında çehresini saklayabileceği hafif bir perdeden, kendisine ait bir çehreyi göstermesini engelleyen demirden bir örtüye dönüşmüş olan bir maskeyi fırlatıp attı. Düzen Partisi adına cumhuriyetçi Ulusal Meclisi zorla dağıtmak için Barrot hükümetini atamıştı; kendi adının Düzen Partisi'nin Ulusal Meclisinden bağımsızlığını ilan etmek için onu görevden aldı.

Bu görevden almanın ikna edici bahaneleri de yok değildi. Barrot hükümeti, Ulusal Meclisin yanı sıra cumhuriyetin başkanının da bir güç olarak görünmesini sağlayacak nezaketi bile sergilememişti. Daha önce Kurucu Meclise karşı kamuoyuna duyurduğu bir mektupta Oudinot'yu Roma Cumhuriyeti'ne yönelik saldırı nedeniyle övmüş olan Napoleon, Ulusal Meclis tatildeyken de, Edgar Ney'e yazılmış, papanın otoriter tavrını onaylamıyor göründüğü bir mektubu kamuoyuna duyurmuştu. Ulusal Meclis Roma seferinin bütçesinin oylanmasına geçtiğinde, Victor Hugo, sözde liberalliği uyarınca, bu mektubu gündeme getirmişti. Düzen Partisi, Bonaparte'ın fikirlerinin herhangi bir ağırlığının bulunabileceği fikrini, aşağılayıcı inançsızlık çığlıklarıyla bastırmıştı. Bakanların hiçbiri onun için mücadeleye girmemişti. Barrot, bir başka vesileyle, bildik içi boş dokunaklılığıyla {*Pathos*}, konuşmacı kürsüsünden, kendi

ifadesine göre cumhurbaşkanının en yakın çevresinde çevrilen "iğrenç entrikalar" hakkında öfke dolu sözler sarf etmişti. Son olarak, hükümet, Orléans Düşesi için Ulusal Meclisten bir dul maaşı elde ederken, devlet başkanlığı bütçesinin artırılmasına yönelik tüm önerileri reddetmişti. Ve Bonaparte'tın kişiliğinde imparatorluk iddiacısı ile düşkün maceracı o kadar sıkı bir şekilde kaynaşıyordu ki, imparatorluğu geri getirmekle görevlendirildiği yönündeki büyük fikir, her zaman, Fransız halkının onun borçlarını ödemekle görevlendirildiği yönündeki diğeriyle tamamlanıyordu.

Barrot-Falloux hükümeti, Bonaparte'ın kurduğu ilk ve son *parlamenter hükümet* oldu. Bu nedenle, aynı hükümetin görevden alınması, belirleyici bir dönüm noktasıdır. Düzen Partisi, onunla birlikte, parlamenter rejimin korunması açısından vazgeçilmez olan bir mevkiyi, yani yürütme gücünün sağladığı olanakları bir daha hiçbir zaman ele geçirememek üzere yitirdi. Fransa gibi, yürütme gücünün yarım milyondan fazla bireyden oluşan bir memur ordusunu yönettiği, yani devasa bir çıkarlar ve geçimler yığınını sürekli olarak en mutlak bağımlılık içinde tuttuğu; devletin, en kapsamlı yaşam belirtilerinden en önemsiz kıpırtılarına, en genel var oluş biçimlerinden bireylerin özel yaşamlarına kadar burjuva toplumunu kıskaca aldığı, kontrol ettiği, düzenlediği, gözetim ve vesayet altında tuttuğu; bu asalak gövdenin, en olağanüstü merkezîleşme aracılığıyla, karşılığını ancak toplumun gerçek gövdesinin çaresiz bağımlılığında ve dağınık biçimsizliğinde bulabilen bir her an her yerde olma, her şeyi bilme, hızlı hareket etme ve esneklik gösterme kapasitesi kazandığı bir ülkede, işte böylesi bir ülkede, Ulusal Meclisin, bakanlık koltuklarını kaybettiğinde, bununla eş zamanlı olarak devlet idaresini basitleştirmemesi, memurlar ordusunu mümkün olduğu ölçüde küçültmemesi ve son olarak burjuva toplumunun ve kamuoyunun kendilerine ait ve devlet iktidarından bağımsız organlarını yaratmalarına izin vermemesi durumunda, her tür gerçek etkisini yitireceği hemen anlaşılır. Ama Fransız burjuvazisinin *maddi çıkarı*, tam da bu geniş ve çok kollu devlet mekanizmasının korunmasına en sıkı şekilde bağlıdır. Kendi fazla nüfusunu buraya yerleştirir ve kâr, faiz, kira ve serbest meslek ücreti biçimlerinde cebe indiremediklerini devlet maaşları biçiminde tamamlar. Diğer yandan, kamuoyuna karşı kesintisiz bir savaş yürütmek ve toplumun bağımsız hareket organlarını tümüyle kesip atmayı başaramadığı yerlerde güvensizlik içinde bunları sakatlamak, felce uğratmak zorunda olduğu bir sırada, burjuvazi, *siyasal çıkarı* tarafından, baskıyı, yani devlet iktidarının araçlarını ve personelini günden güne artırmaya

zorlanıyordu. Fransız burjuvazisi, işte bu şekilde, sınıfsal konumu gereği, bir yandan her tür parlamenter gücün ve dolayısıyla aynı zamanda kendi parlamenter gücünün yaşam koşullarını ortadan kaldırmak, diğer yandan da ona düşmanca yaklaşan yürütme gücünü karşı koyulmaz kılmak zorundaydı.

Yeni hükümet, d'Hautpoul hükümeti adını taşıyordu. General d'Hautpoul'un bir başbakanlık rütbesi elde ettiği anlamında değil. Aksine, Bonaparte, Barrot ile birlikte bu rütbeyi de ortadan kaldırdı; ne de olsa, söz konusu rütbe, cumhuriyetin başkanını, anayasal bir kralın hukuki hiçliğine mahkûm etmişti; üstelik bu, tahtsız ve taçsız, asasız ve kılıçsız, sorumlu tutulamaz olmayan, en yüksek devlet rütbesini süre sınırlaması olmadan elinde tutamayan ve en kötüsü devlet başkanlığı bütçesi bulunmayan bir anayasal kraldı. Hautpoul hükümetindeki parlamenter ün sahibi tek kişi, yüksek finans çevrelerinin adı en kötüye çıkmış unsurlarından biri olan Yahudi *Fould*'du. Ona maliye bakanlığı düştü. Paris borsasının fiyat listelerine bakılırsa, 1 Kasım 1849'dan itibaren, Fransız devlet tahvillerinin, Bonapartist hisse senetleriyle birlikte yükselip düştüğü görülür. Bonaparte bu şekilde borsada ortaklarını bulurken, aynı zamanda, Carlier'yi Paris'in polis müdürlüğüne atayarak polisi de ele geçirdi.

Ne var ki, bakan değişikliklerinin sonuçları, ancak gelişmelerin akışı içinde kendilerini gösterebildi. İlk aşamada, Bonaparte, yalnızca, daha da çarpıcı bir şekilde geri püskürtülmek üzere, ileriye doğru bir adım atmıştı. Sert mesajını Ulusal Meclise yönelik en yaltakçı itaat açıklaması izledi. Bakanlar, ne zaman Bonaparte'ın kişisel tuhaflıklarını utana sıkıla yasa tasarıları olarak gündeme getirmeyi deneme cesaretini sergileseler, başarısızlıkla sonuçlanacaklarına önceden ikna oldukları garip görevleri, istemeden ve konumları nedeniyle zorunda kaldıkları için yerine getiriyormuş gibi görünüyordu. Bonaparte ne zaman bakanlarının arkasından kendi niyetleri hakkında gevezelik etse ve "*idées napoléoniennes*"iyle {Napoleon'a özgü fikirleriyle}[45] oynasa, kendi bakanları onu onaylamadıklarını meclis kürsüsünden ilan ediyordu. Sanki, onun gasp arzuları, yalnızca, uğradığı zararlara sevinen düşmanlarının gülüşmeleri kesilmesin diye açığa çıkıyordu. Bütün dünyanın bir ahmak sandığı değeri anlaşılmayan bir dâhi gibi davranıyordu. Başka hiçbir dönemde, tüm sınıfların aşağılamasına bu dönemdeki kadar çok maruz kalmadı. Burjuvazi, başka hiçbir dönemde daha mutlak bir şekilde hüküm sürmedi, egemenliğinin işaretlerini hiç bu kadar böbürlenerek sergilemedi.

45 Bkz. 32. dipnot. *–çev.*

Burada, meclisin yasama faaliyetlerinin tarihini yazmam gerekmiyor; iki yasa, bu dönemdeki yasama faaliyetlerini özetliyor: *şarap vergisini* yeniden yürürlüğe sokan yasa ve inançsızlığı kaldıran *öğretim yasası*.[46] Fransızların şarap içmesi zorlaştırıldıysa, onlara armağan edilen gerçek yaşam suyu[47] miktarı aynı ölçüde artırıldı. Burjuvazi, şarap vergisi hakkındaki yasayla nefret edilen eski Fransız vergi sistemini dokunulmaz ilan ettiyse, öğretim yasasıyla da, kitlelerin, vergi sistemini katlanılır kılan eski ruh hâllerine sahip olmasını sağlamaya çalıştı. Orleans'cıların, Voltaire'ciliğin ve seçmeci {*eklektischen*} felsefenin eski havarileri olan liberal burjuvaların, Fransız ruhunun yönetimini atalarından devraldıkları bir düşmanlıkla baktıkları Cizvitlere emanet ettiklerini görmek şaşırtıcı. Ama Orleans'cılar ile Meşruiyetçiler, taht iddiacıları açısından ayrışsalar bile, birleşik egemenliklerinin, iki dönemin baskı araçlarının birleştirilmesini gerektirdiğini, Temmuz Monarşisinin boyunduruk altına alma araçlarının Restorasyonun boyunduruk altına alma araçlarıyla tamamlanmak ve güçlendirilmek zorunda olduğunu kavramıştı.

Tüm umutları boşa çıkan, bir yandan tahıl fiyatlarının düşüklüğü diğer yandan artan vergi yükü ve ipotek borçları nedeniyle her zamankinden fazla ezilen köylüler, illerde kımıldamaya başladı. Onlara, din adamlarının öğretmenleri hedef alan bir sürek avıyla, valilerin belediye başkanlarını hedef alan bir sürek avıyla ve tümünü hedef alan bir casusluk sistemiyle karşılık verildi. Gericilik, Paris'te ve büyük kentlerde, çağının yüz hatlarını taşır ve yere sermekten çok meydan okur. Taşrada ise bayağı, sıradan, dar görüşlü, can sıkıcı, eziyet verici, tek sözcükle jandarma olur. Din adamları rejimi tarafından kutsanan üç yıllık jandarma rejiminin olgunlaşmamış kitleleri yıldırmasının kaçınılmazlığı anlaşılır bir şeydir.

Düzen Partisi'nin Ulusal Meclis kürsüsünden aşağıdaki azınlığa karşı sergilediği heyecanın ve yapılan konuşmaların miktarı ne olursa ol-

---

46 Kurucu Ulusal Meclisin kararına göre, *şarap vergisi*nin 1 Ocak 1850'den itibaren kaldırılması gerekiyordu. Bu tarihten on gün önce, 20 Aralık 1849'da, Yasama Meclisi tarafından yeniden yürürlüğe sokuldu. Bu önlemin siyasal anlamıyla ilgili olarak, bakınız, Karl Marx, *Die Klassenkämpfe in Frankreich 1848 bis 1850*, Band 7, MEW, s. 80-86 {Karl Marx, *Fransa'da Sınıf Mücadeleleri 1848-1850*, elinizdeki kitap, s. 111-116}.
13 Aralık tarihli bir geçici yasayla, valilere, altı aylığına, "*düşünce ve öğretim biçimleriyle makamlarına layık olmadıklarını gösteren*" her okul öğretmenini keyfî bir şekilde görevden alma yetkisi verildi. Falloux'ya ait *öğretim yasası* 15 Mart'ta çıkarıldı; yasa, ulusal eğitim sistemini ruhban sınıfına teslim ediyordu. *–Almanca ed.*

47 İçenlere ölümsüzlük sağladığına inanılan yaşam suyu (abıhayat); İncil'de de anılır ve İsa'nın yaşam suyu taşıyıcısı olduğu söylenir. *–çev.*

sun, söylenenler, "*Ja, ja, nein, nein!*"dan [Evet, evet, hayır, hayır!] başka hiçbir sözcük kullanmaması gereken Hıristiyanınkiler gibi tek heceli kalıyordu. Basında olduğu gibi meclis kürsüsünde de tek heceli sözcükler. Çözümü önceden bilinen bir bilmece kadar sıkıcı. Konu ister dilekçe verme hakkı olsun isterse şarap vergisi, ister basın özgürlüğü isterse serbest ticaret, ister kulüpler isterse belediye yasası, ister bireysel özgürlüğün korunması isterse devlet bütçesinin düzenlenmesi, parola hep geri döner, tema hep aynı kalır, hüküm hep hazırda bulunur ve hiç değişmez: "*Sosyalizm!*" Burjuva liberalizminin bile *sosyalist* olduğu, burjuva aydınlanmasının sosyalist olduğu, burjuva mali reformunun sosyalist olduğu ilan edilir. Bir kanalın zaten bulunduğu bir yerde demiryolu inşa etmek sosyalistçeydi ve kılıçla saldırılanın kendisini sopayla savunması sosyalistçeydi.

Bu, yalnızca bir konuşma biçimi, moda ya da parti taktiği değildi. Burjuvazi, feodalizme karşı imal ettiği tüm silahların kendisine çevrildiği, ürettiği tüm eğitim araçlarının kendi uygarlığına karşı ayaklandığı, yarattığı tüm tanrıların kendisini terk ettiği konularında doğru kavrayışa sahipti. Tüm sözde burjuva özgürlüklerinin ve ilerleme organlarının, kendi *sınıf egemenliğinin* aynı anda hem toplumsal temeline hem de siyasal zirvesine saldırdıklarını ve bunları tehdit ettiklerini, yani artık "*sosyalist*" olduklarını anlıyordu. Bu tehdit ve bu saldırılarda, haklı olarak, sosyalizmin sırrını buluyordu; sosyalizmin anlam ve eğilimini, sözde sosyalizmin kendisi hakkındaki değerlendirmeleriyle karşılaştırıldığında, daha doğru değerlendiriyordu; ister insanlığın acıları konusunda içli bir şekilde sızlananı, ister Hıristiyanlara özgü bir şekilde bin yıllık krallığı[48] ve evrensel kardeş sevgisini müjdeleyeni, ister akıl, eğitim ve özgürlük hakkında hümanistçe zırvalayanı, isterse doktrinci bir şekilde tüm sınıfların uzlaşmasını ve refahını sağlayacak bir sistemi tasarlayanı olsun, sözde sosyalizm de, bu nedenle, burjuvazinin kendisini ona neden katı bir şekilde kapattığını anlayamıyordu. Ama burjuvazinin kavrayamadığı şey, sonuçta, genel mahkûmiyet kararı çerçevesinde, *kendi parlamenter rejiminin* ve genel olarak *siyasal egemenliğinin* de *sosyalist* sayılmasının zorunlu olduğuydu. Burjuva sınıfının egemenliğinin henüz tam olarak örgütlenmediği, bu egemenliğin saf siyasal ifadesini kazanmadığı dönemde, diğer sınıfların karşıtlığı da saf hâliyle ortaya çıkamıyor ve ortaya çıktığı yerde, devlet iktidarına karşı yürütülen her mücadeleyi sermayeye karşı yürütülen bir mücadeleye

48 İsa'nın yeryüzüne dönmesinin ardından kurulacağına inanılan krallık. *-çev.*

dönüştüren tehlikeli yola giremiyordu. Burjuvazi, toplumun canlılığının ürünü olan her tür harekette "huzur"a yönelik bir tehdit görürken, *huzursuzluk rejimini*, yani kendi rejimi olan ve bir sözcüsünün ifadesiyle mücadele içinde ve mücadele sayesinde yaşayan *parlamenter rejimi* toplumun tepesinde tutmayı nasıl isteyebilirdi? Parlamenter rejimin gıdası tartışmayken, tartışmayı nasıl yasaklayabilir? Her bir çıkar, her bir toplumsal kurum burada genel düşüncelere dönüştürülür ve düşünceler olarak tartışılır; herhangi bir çıkar, belirli bir kurum, kendisini düşünce üstü tutmayı ve imanın bir şartı olarak kabul ettirmeyi nasıl başarabilir? Konuşmacıların kürsüdeki mücadelesi, basındaki kavgalara yol açar; parlamentodaki tartışma kulübü, kaçınılmaz olarak, salonlardaki ve meyhanelerdeki tartışma kulüpleriyle tamamlanır; sürekli olarak kamuoyuna başvuran temsilciler, kamuoyuna, gerçek düşüncesini dilekçelerle söyleme hakkını verir. Parlamenter rejim her şeyi çoğunlukların kararına bırakır; parlamento dışındaki büyük çoğunlukların karar vermek istememesi nasıl mümkün olabilir? Devletin zirvesinde keman çalarsanız, aşağıdakilerin dans etmesinden başka ne beklenebilir?

Dolayısıyla, burjuvazi, geçmişte "*liberal*" diye övdüklerini şimdi "*sosyalist*" diye kötülerken, kendi çıkarının, *kendi kendini yönetme* tehlikesinden kurtulmayı emrettiğini; ülkede huzuru sağlamak için her şeyden önce kendi burjuva parlamentosunun susturulmasının, kendi toplumsal iktidarının eksiksiz bir şekilde korunması için kendi siyasal iktidarının parçalanmasının zorunlu olduğunu; tek tek burjuvaların, diğer sınıfları sömürmeye ve mülkiyetten, aileden, dinden ve düzenden sorunsuz bir şekilde yararlanmaya, yalnızca, diğer sınıflar gibi kendi sınıflarının da aynı siyasal hiçliğe mahkûm edilmesi koşuluyla devam edebileceğini; cüzdanını kurtarması için, tacın ondan alınmasının ve onu koruyacak olan kılıcın aynı zamanda Demokles'in kılıcı olarak kendi kafasının üzerine asılmasının zorunlu olduğunu itiraf ediyor.

Burjuvazinin genel çıkarları söz konusu olduğunda Ulusal Meclis o denli verimsizdi ki, örneğin, Paris-Avignon demiryolu hakkındaki 1850 kışında başlayan görüşmeler, 2 Aralık 1851'de hâlâ sonuçlanma aşamasına gelmemişti. Baskı yapmadığı, tepki göstermediği yerlerde, iyileştirilemeyecek bir kısırlık sorunu yaşıyordu.

Bonaparte'ın hükümeti kısmen Düzen Partisi'nin ruhuyla yasalar konusunda inisiyatif alır ve kısmen de bunların uygulama ve yönetiminde sertliğini daha da abartırken, diğer yandan, Bonaparte, çocukça önerilerle halkın sevgisini kazanmaya, Ulusal Meclise yönelik karşıtlığını belirtmeye ve Fransız halkına, ondan saklanan hazineleri açması yal-

nızca günün koşulları tarafından geçici olarak engellenen gizli bir planın bulunduğunu ima etmeye çalışıyordu. Astsubay maaşlarına günde dört sou'luk[49] bir zam yapma kararının alınması önerisi bu türden bir öneriydi. İşçiler için kefilsiz kredi açan bir banka önerisi de öyle. Kitleleri kandırmak için, bağışlanan ve borç olarak verilen paraları elde etme beklentisinden yararlanmayı umuyordu. Bağışlar ve verilen borçlar: hem seçkin hem de sıradan lumpen proletaryanın maliye bilimi bunlarla sınırlıdır. Bonaparte'ın harekete geçirmeyi bildiği yaylar bunlarla sınırlıydı. Daha önce hiçbir taht iddiacısı yığınların bayağılığı üzerine bundan daha bayağıca spekülasyon yapmamıştı.

Ulusal Meclis, kendi sırtından halkın sevgisini kazanmaya yönelik bu apaçık girişimlere, borçların kamçıladığı ve kazanılmış hiçbir ünün tutamadığı bu maceracının umutsuz bir darbe girişiminde bulunması tehlikesinin giderek artmasına tekrar tekrar öfkeleniyordu. Düzen Partisi ile cumhurbaşkanı arasındaki uyumsuzluğun tehlikeli bir nitelik kazandığı sırada, beklenmedik bir olay cumhurbaşkanını pişmanlık içinde onun kollarına geri attı. *10 Mart 1850 ara seçimlerini* kastediyoruz. Bu seçimler, 13 Haziran'dan sonra hapis ya da sürgün yoluyla boşaltılan temsilci koltuklarını yeniden doldurmak için yapılmıştı. Paris, yalnızca sosyal demokrat adayları seçmişti. Hatta oyların çoğunu bir Haziran 1848 isyancısında, de Flotte'ta birleştirmişti. Proletaryayla ittifak hâlindeki Paris küçük burjuvazisi, 13 Haziran 1849'daki yenilgisinin öcünü bu şekilde almıştı. Tehlike anında savaş alanından kaybolan küçük burjuvazi, bunu yalnızca daha uygun bir fırsat çıktığında daha kalabalık savaş güçleriyle ve daha cesur bir mücadele parolasıyla geri dönmek için yapmış gibi görünüyordu. Bir başka olgu, görünürde, bu seçim zaferinin tehlikesini artırıyordu. Ordu, Paris'te, Bonaparte'ın bir bakanı olan La Hitte'e karşı Haziran isyancısına ve illerde de büyük ölçüde *Montagnard*'lara oy vermişti; *Montagnard*'lar, illerde de, Paris'teki kadar kesin bir şekilde olmasa bile, rakipleri karşısındaki üstünlüklerini korumuştu.

Bonaparte birdenbire yeniden devrimle karşı karşıya geldiğini düşündü. 29 Ocak 1849'da olduğu gibi, 13 Haziran 1849'da olduğu gibi, 10 Mart 1850'de de Düzen Partisi'nin arkasında kayboldu. Başını eğdi, korkakça özür diledi, parlamento çoğunluğunun emriyle istenen her tür hükümeti atayabileceğini bildirdi, hatta Orleans'cı ve Meşruiyetçi parti liderlerine, yani Thiers'lere, Berryer'lere, Broglie'lere, Molé'lere, kısacası

49 *Sou*: O dönemde Fransa'daki en düşük değerli (5 santimlik) madenî para. *-çev.*

"derebeylerine",[50] devlet idaresini kendi ellerine almaları için yalvardı. Düzen Partisi, geri getirilemeyecek olan bu andan yararlanmayı başaramadı. Sunulan iktidarı yürekli bir şekilde üzerine almak bir yana, Bonaparte'ı, 1 Kasım'da görevden alınan hükümeti yeniden işbaşına getirmeye bile zorlamadı; onu bağışlayarak aşağılamakla ve d'Hautpoul hükümetine *Baroche*'u katmakla yetindi. Bu Baroche, kamu savcısı olarak, Bourges Yüksek Mahkemesi huzurunda, bir seferinde 15 Mayıs devrimcilerine karşı, bir diğer seferinde 13 Haziran'ın demokratlarına karşı, her iki seferinde de Ulusal Meclisin varlığına son verme girişimi gerekçesiyle esip gürlemişti. Sonrasında, Bonaparte'ın hiçbir bakanı Ulusal Meclisin itibarının azaltılmasına ondan daha fazla katkıda bulunmadı ve 2 Aralık 1851'in ardından onunla Senatonun iyi bir yere sahip ve yüksek maaşlı başkan yardımcısı olarak yeniden karşılaşıyoruz. Bonaparte'ın son yudumuna kadar içmesi için, devrimcilerin çorbasına tükürmüştü.

Sosyal demokrat parti ise, yalnızca, kendi zaferini yeniden tartışmaya açmanın ve sivriliklerini gidermenin bahanelerini arıyormuş gibi görünüyordu. Paris'in yeni seçilen temsilcilerinden biri olan Vidal, aynı zamanda Strazburg'da da seçilmişti. Paris'teki seçimi reddederek Strazburg'dakini kabul etmeye ikna edildi. Yani, demokrat parti, seçim alanındaki zaferine kesin bir nitelik kazandırmak ve bu yolla Düzen Partisi'ni parlamentoda hemen çatışmacı tutum almaya zorlamak yerine, böylece halkın coşkulu olduğu ve orduda elverişli bir atmosferin bulunduğu bir anda düşmanı mücadeleye zorlamak yerine, Mart ve Nisan ayları boyunca, Paris'i yeni bir seçim kampanyasıyla yordu, halkın canlanmış tutkularının tekrar tekrar sahnelenen bu geçici oylama oyunu içinde yıpranmasına, devrimci enerjinin anayasal başarılarla doyuma ulaşmasına, küçük entrikalarla, içi boş nutuklarla ve göz boyamaya yönelik hareketlenmelerle buharlaşmasına, burjuvazinin kendisini toplamasına ve önlemlerini almasına, son olarak da, Mart seçimlerinin anlamının, izleyen Nisan seçiminde, Eugène Sue'nün seçilmesiyle zayıflatıcı bir duygusal yorum bulmasına izin verdi. Kısacası, 10 Mart'a 1 Nisan şakası yaptı.

---

50 1 Mayıs 1850'de içişleri bakanı tarafından yeni seçim yasası taslağını hazırlama göreviyle atanan ve Yasama Meclisi üyesi 17 Orleans'cı ve Meşruiyetçiden oluşan komisyondan söz ediliyor. Komisyon üyelerine takılan "derebeyleri" adı Victor Hugo'nun aynı adlı tarihsel oyunundan {*Les Burgraves*} ödünç alınmıştı ve bununla, oyun karakterleri olan derebeylerinin dayanaksız iktidar iddiaları ile gerici özlemleri ima ediliyordu. Orta Çağ Almanya'sında geçen oyunda *Burggraff*, bir *Burg*'un (kent) ya da bölgenin imparator tarafından atanan yöneticisiydi. *-İngilizce ed.*

Parlamento çoğunluğu hasmının zayıf olduğunu anladı. Parlamentonun on yedi derebeyi, saldırının yönetimi ve sorumluluğu Bonaparte tarafından onlara bırakıldığından, yeni bir seçim yasası hazırladı; yasanın sunulması görevi, bu onurun kendisine bahşedilmesini isteyen Bay Faucher'ye bırakıldı. Faucher, genel oy hakkını kaldıran, seçmenler için seçim bölgesinde üç yıl oturmuş olma koşulunu getiren, son olarak işçileri seçim bölgesinde oturduklarını kanıtlamak konusunda işverenlerinin vereceği belgelere bağımlı kılan yasayı 8 Mayıs'ta sundu.

Demokratlar, anayasal seçim mücadelesi sırasında ne kadar devrimci bir şekilde heyecanlandılar ve köpürdülerse, söz konusu seçim zaferinin ciddiyetinin elde silah kanıtlanması gereken şimdi de, aynı derecede anayasal bir şekilde, düzen, görkemli sükûnet {*calme majestueux*}, yasalara bağlılık, yani kendisini yasa olarak dayatan karşı-devrimin iradesine körü körüne boyun eğme vaazları veriyordu. Dağ {*Montagne*}, tartışmalar sırasında, Düzen Partisi'nin devrimci ateşliliğinin karşısına hukuk zeminini savunan dürüst adamın soğukkanlılığını çıkararak ve bu partiyi devrimci bir tarzda hareket ettiği şeklindeki korkunç suçlamayla yere sererek, onu utandırdı. Yeni seçilen milletvekilleri bile, terbiyeli ve ölçülü davranarak, anarşist diye azarlanmalarının ve seçilmelerinin devrimin zaferi olarak gösterilmesinin ne kadar büyük bir yanlışlık olduğunu kanıtlamaya çalıştı. Yeni seçim yasası 31 Mayıs'ta meclisten geçti. *Montagne*, meclis başkanının cebine gizlice bir itiraz metni sokmakla yetindi. Seçim yasasını, devrimci basını tümüyle yok eden yeni bir basın yasası izledi. Kaderini hak etmişti. Bu tufanın ardından, devrimin en ileri karakolları olarak geriye iki burjuva basın organı, *National* ile *La Presse* kaldı.

Demokrat liderlerin, Mart ve Nisan aylarında Paris halkını bir sözde mücadeleye sokmak için, 8 Mayıs sonrasında da halkı gerçek bir mücadeleden uzak tutmak için her şeyi yaptıklarını görmüş olduk. Ayrıca, 1850 yılının en parlak sınai ve ticari gönenç yıllarından biri olduğunu, dolayısıyla Paris proletaryasının eksiksiz şekilde istihdam edildiğini unutmamalıyız. Tek başına 31 Mayıs 1850 tarihli seçim yasası bile, proletaryanın siyasi iktidara katılımını tümüyle olanaksız kıldı. Onu mücadele alanından bile dışladı. İşçileri, Şubat Devriminden önce bulundukları parya konumuna geri attı. İşçiler, böylesi bir olay karşısında demokratların onlar yönetmesine izin verebilerek ve geçici bir rahatlık nedeniyle sınıflarının devrimci çıkarını unutabilerek, kazanan bir güç olmanın onurundan vazgeçtiler, kaderlerine boyun eğdiler, Haziran 1848 yenilgisinin onları yıllarca sürecek bir dönem için mücadele etme yeteneğinden yoksun bı-

raktığını ve tarihsel sürecin bir süreliğine yine kendi kafalarının *üzerinde* akmak zorunda olduğunu kanıtladılar. 13 Haziran'da "Hele bir genel oy hakkına dokunulsun!" diye haykırmış olan küçük burjuva demokrasisi ise, şimdi, maruz kaldığı karşı-devrimci darbenin darbe olmadığı ve 31 Mayıs yasasının yasa olmadığı düşüncesiyle kendisini avutuyordu. Mayıs 1852'nin ikinci [Pazar] günü, her bir Fransız, oy verme yerinde, bir elinde oy pusulası ve diğerinde kılıçla görülecektir. Küçük burjuva demokrasisi, kendisini bu kehanetle tatmin etti. Son olarak, ordu, 29 Mayıs 1849 seçimleri için olduğu gibi Mart ve Nisan 1850 seçimleri için de üstleri tarafından cezalandırılmıştı. Ama bu kez kararlı bir şekilde şunu söyledi: "Devrim bizi üçüncü kez kandıramayacak."

31 Mayıs 1850 yasası, burjuvazinin *coup d'état*'sıydı {hükümet darbesiydi}. O güne kadar devrime karşı kazandığı zaferlerin tümü geçici bir nitelik taşımıştı. Bunlar, mevcut Ulusal Meclis sahneden çekilir çekilmez tartışmaya açılmıştı. Yeni bir genel seçimin getireceği tesadüflere bağımlıydılar ve 1848'den beri, seçimlerin tarihi, burjuvazinin fiilî egemenliği ne kadar gelişiyorsa, halk yığınları üzerindeki manevi egemenliğinin de aynı ölçüde kaybolduğunu çürütülemez şekilde kanıtlıyordu. Genel oy hakkı 10 Mart'ta doğrudan doğruya burjuvazinin egemenliğine karşı olduğunu ilan etti; burjuvazi, genel oy hakkını yasa dışı ilan ederek karşılık verdi. Dolayısıyla, 31 Mayıs yasası, sınıf mücadelesinin gereklerinden biriydi. Diğer yandan, anayasa, cumhurbaşkanlığı seçiminin geçerli olabilmesi için, en az iki milyon oy talep ediyordu. Cumhurbaşkanlığı adaylarının hiçbiri bu kadar oy alamazsa, Ulusal Meclis, en fazla oyu alan üç aday arasından cumhurbaşkanını seçecekti. Kurucu Meclisin bu yasayı çıkardığı dönemde, seçmen kütüklerine yazılan kişilerin sayısı on milyondu. Yani, Kurucu Meclis açısından, seçme hakkına sahip olanların beşte biri, cumhurbaşkanlığı seçimini geçerli kılmaya yetiyordu. 31 Mayıs yasası en az üç milyon oyu seçmen kütüklerinden sildi, böylece seçme hakkına sahip olanların sayısını yedi milyona indirdi ve buna rağmen cumhurbaşkanlığı seçimi için en az iki milyon oy alma yasal zorunluluğunu korudu. Dolayısıyla, yasal alt sınırı, oy verme hakkına sahip olanların beşte birinden neredeyse üçte birine yükseltti, yani, cumhurbaşkanı seçimini halkın elinden kaçırıp Ulusal Meclisin eline teslim etmek için her şeyi yaptı. Böylece, Düzen Partisi, 31 Mayıs yasası sayesinde Ulusal Meclis ve cumhurbaşkanlığı seçimlerini toplumun yerleşik kesimine bırakarak, iktidarını iki kat sağlamlaştırmış görünüyordu.

V

Devrimci bunalımın geride bırakılmasının ve genel oy hakkının kaldırılmasının hemen ardından, Ulusal Meclis ile Bonaparte arasındaki mücadele yeniden başladı.

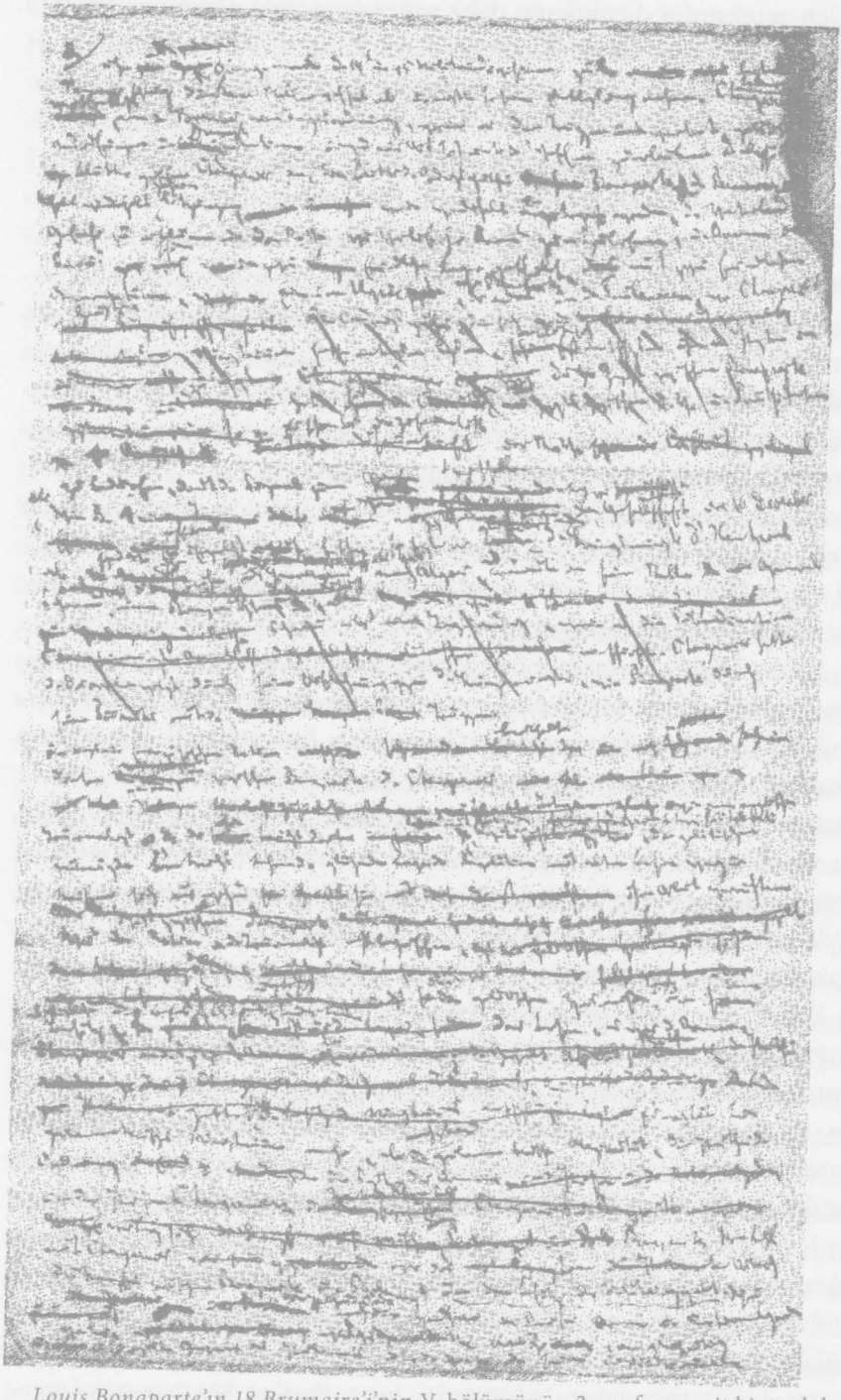
Anayasa, Bonaparte'ın maaşını 600 000 frank olarak belirlemişti. Bonaparte, göreve başlamasının üzerinden henüz sadece yarım yıl geçmişken, bu miktarı iki katına çıkarmayı başarmıştı. Odilon Barrot, temsilcilik masrafları diye anılan kalem için, Kurucu Ulusal Meclisten yılda 600 000 franklık bir ek ödenek koparmıştı. Bonaparte, 13 Haziran'dan sonra benzer taleplerin dile getirilmesini sağlamış, ama bu kez Barrot'dan karşılık bulamamıştı. Şimdi, 31 Mayıs'ın ardından, elverişli andan hemen yararlandı ve bakanlarının Ulusal Mecliste üç milyonluk bir devlet başkanlığı bütçesi için başvuruda bulunmasını sağladı. Maceraların peşinden koştuğu uzun bir serseri hayatı, ona, kendi burjuvalarından zorla para koparabileceği zayıflık anlarını hissetmesini sağlayacak en gelişkin duyargaları bağışlamıştı. Açıkça *chantage* {şantaj} yapıyordu. Ulusal Meclis halk egemenliğine onun yardımıyla ve onun bilgisi dâhilinde tecavüz etmişti. Kesenin ağzını açmaması ve yılda üç milyon karşılığında sessiz kalmasını sağlamaması durumunda, suçunu halk mahkemesine ihbar etme tehdidinde bulundu. Meclis, üç milyon Fransızı oy hakkından yoksun bırakmıştı. Bonaparte, dolaşımdan çıkarılan her bir Fransız için dolaşımda bulunan bir frank, tamı tamına üç milyon frank istedi. O, yani altı milyonun seçtiği kişi, sonradan elinden çalındığını iddia ettiği oylar için tazminat talep etti. Ulusal Meclis Komisyonu bu sırnaşığı geri çevirdi. Bonapartist basın tehditler savurdu. Ulusal Meclis, ulusun kitlesiyle bağlarını ilkesel ve kesin olarak kopardığı bir anda, cumhuriyetin başkanıyla bağlarını koparabilir miydi? Meclis, yıllık devlet başkanlığı bütçesini reddetmekle birlikte, 2 160 000 franklık ve tek seferlik bir ek ödeneği onayladı. Böylece, hem parayı verip hem de aynı zamanda kızgınlığıyla bunu istemeden verdiğini göstererek, iki zayıflığı nedeniyle birden kendisini suçlu durumuna düşürdü. Bonaparte'ın bu paraya

neden gereksinim duyduğunu daha sonra göreceğiz. Oyunun sonunda oynanan, genel oy hakkının kaldırılmasını izleyen ve Bonaparte'ın Mart ve Nisan bunalımı sırasındaki alçakgönüllü tutumunun yerine gaspçı parlamentoya yönelik meydan okuyucu bir arsızlığı koyduğu bu sınır bozucu piyesten sonra, Ulusal Meclis, toplantılarına üç aylığına, 11 Ağustos'tan 11 Kasım'a kadar ara verdi. Arkada, kendi yerine, içinde hiçbir Bonapartistin bulunmadığı, ama bazı ılımlı cumhuriyetçilerin bulunduğu 28 üyeli bir daimi komisyon bıraktı. 1849 yılının daimi komisyonunda yalnızca Düzen Partisi'nin adamları ile Bonapartistler vardı. Ama o dönemde, Düzen Partisi, sürekli olarak, devrime karşı olduğunu açıklıyordu. Bu sefer, parlamenter cumhuriyet, sürekli olarak, cumhurbaşkanına karşı olduğunu açıklıyordu. 31 Mayıs yasasından sonra Düzen Partisi'nin karşısında yalnızca bu rakip kalmıştı.

Ulusal Meclis Kasım 1850'de yeniden toplandığında, o zamana kadar cumhurbaşkanıyla giriştiği önemsiz çatışmalar yerine, büyük ve amansız bir savaşın, iki güç arasındaki bir ölüm kalım savaşının yaşanması kaçınılmaz hâle gelmiş görünüyordu.

1849 yılında olduğu gibi bu yılın parlamento tatili sırasında da Düzen Partisi tek tek hiziplerine ayrılmıştı ve bunların her biri, Louis-Philippe'in ölümüyle yeni besin kaynakları bulan kendi restorasyon entrikalarıyla meşgul olmuştu. Hatta, Meşruiyetçilerin kralı V. Henri, Paris'te bulunan ve Daimi Komisyon üyelerinin de koltuk sahibi olduğu resmî bir hükümet atamıştı. Dolayısıyla, Bonaparte, kendi açısından, Fransız illerine turlar düzenleme ve kendi restorasyon planlarını, varlığıyla mutlu ettiği kentin eğilimine göre, bazen daha örtülü bazen daha açık şekillerde dile getirme ve kendisi için oy isteme haklarına sahipti. Büyük resmî *Moniteur* ile Bonaparte'ın küçük özel *Moniteur*'lerinin doğal olarak zafer alayları diye kutlamak zorunda oldukları yürüyüşler sırasında, Bonaparte'a hep *10 Aralık Derneği*'ne bağlı kişiler eşlik ediyordu. Bu dernek 1849'da kuruldu. Paris'in lumpen proletaryası, bir hayır derneği kurma bahanesiyle, her biri Bonapartist bir ajan tarafından yönetilen ve tepelerinde Bonapartist bir generalin bulunduğu gizli birimlerde örgütlendi. Neyle geçindikleri ve kökenleri belli olmayan, yıkıma uğramış *roués* {zevk düşkünleri} ile burjuvazinin bozuk ve maceracı unsurlarının yanında, serseriler, terhis edilmiş askerler, serbest bırakılmış hükümlüler, firar etmiş kürek mahkûmları, dolandırıcılar, şarlatanlar, *Lazzaroni*,[51] yankesiciler, üçkâğıtçılar, kumarbazlar, *Maquereaux* {peze-

51 İtalya'da işçi sınıfının dışına düşmüş kişiler için kullanılan aşağılayıcı lakap. *-çev.*

Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i'nin V. bölümünün 2. sayfasına ait bir taslak

venkler}, genelev sahipleri, hamallar, yazar bozuntuları, laternacılar, paçavracılar, bileyiciler, tencere tamircileri, dilenciler, kısacası, Fransızların *la bohème* {yarını düşünmeden yaşayanlar} diye andığı, belirsiz, dağınık, oradan oraya savrulan yığının tümü... Bonaparte, 10 Aralık Derneği'nin ana gövdesini kendisiyle akraba olan bu unsurlarla oluşturdu. "Hayır derneği": tüm üyelerin, Bonaparte gibi, çalışan ulusun sırtından kendilerine iyilik etme gereksinimi duymaları ölçüsünde... Kendisini *lumpen proletaryanın liderliğine* atayan, peşinde olduğu kişisel çıkarları yığınsal biçimde yalnızca burada yeniden bulan, tüm sınıfların bu ifrazatında, süprüntüsünde, döküntüsünde kayıtsız şartsız yaslanabileceği tek sınıfı gören bu Bonaparte, gerçek Bonaparte'tır, *Bonaparte sans phrase*'dir {yalın Bonaparte'tır} <8>. Yaşlı ve kurnaz *roué* {zevk düşkünü}, halkların tarihsel yaşamını ve onların temel ve devletle ilgili eylemlerini,[52] en kaba anlamıyla komedi olarak, büyük kostümlerin, sözlerin ve pozların yalnızca bayağı rezillikleri maskelemeye yaradığı bir maskeli balo olarak kavrar. Onun gerçekleştirdiği ve eğitim görmüş bir İsviçre akbabasının Napoleon kartalını oynadığı Strazburg seferi böyledir. Boulogne baskını için bazı Londralı uşakları Fransız üniformasının içine sokmuştu.[53] Onlar da orduyu temsil eder. Kendi 10 Aralık Derneği'nde, aslanı oynayan Klaus Zettel[54] gibi halkı oynamaları gereken 10 000 serseri topladı. Tam da burjuvazinin en eksiksiz komediyi oynadığı, ama bunu dünyadaki en ciddi biçimde, Fransız tiyatro normlarının en ayrıntı sayılacak kurallarını bile ihlal etmeden ve kendi temel ve devletle ilgili eylemlerinin törenselliği karşısında yarı aldanmış yarı ikna olmuş şekilde yaptığı bir anda, komediyi yalnızca bir komedi olarak gören maceracı kazanacaktı. Artık dünya tarihini bir komedi olarak görmek yerine kendi komedisini dünya tarihi sayan bu ciddi soytarı, ancak, tören havası içindeki hasmının üstesinden geldikten, kendi imparatorluk rolünü ciddiye almaya ve Napoleon maskesiyle gerçek Napoleon'u oynadığını düşünmeye başla-

52 Bkz. 40. dipnot. *-çev.*

53 Louis Bonaparte'ın Temmuz Monarşisi döneminde askerî isyanlar aracılığıyla hükümet darbesi gerçekleştirme girişimlerinden söz ediliyor. 30 Ekim 1836'da, bazı Bonaparte yanlısı subayların yardımıyla, Strazburg Kışlası'ndaki iki topçu alayını harekete geçirmeyi başardı. Ama daha birkaç saat içinde isyancılar silahlarından arındırıldı. Louis Bonaparte tutuklandı ve Amerika'ya sürüldü. 6 Ağustos 1840'ta, Fransa'da Bonapartizmin belirli ölçülerde canlanmasından yararlanarak, komplocu bir klikle birlikte {Fransa'nın Atlantik Okyanusu kıyısındaki kenti} Boulogne'a çıktı ve oradaki kışlada bulunan askerleri isyana kışkırtmaya çalıştı. Bu girişim de tam bir fiyaskoyla sonuçlandı. Louis Bonaparte ömür boyu hapis cezasına mahkûm edildi, ama 1846'da İngiltere'ye kaçtı. *-Almanca ed.*

54 Shakespeare'in *Bir Yaz Gecesi Rüyası (A Midsummer Night's Dream)* adlı oyunundaki Nick Bottom karakterinin, oyun metninin Almanca çevirisindeki adı. *-çev.*

dıktan sonra, kendi dünya görüşünün kurbanı olur. Sosyalist işçiler için ulusal atölyeler[55] ne idiyse, burjuva cumhuriyetçileri için *Gardes mobiles* {Gezici Muhafızlar} ne idiyse, Bonaparte için de, ona özgü bir yandaş güç olan 10 Aralık Derneği oydu. Yolculukları sırasında, bu derneğin trenlere doldurulan birimleri, onun için bir izleyici kitlesi doğaçlaması yapmak, halkın heyecanını temsil etmek, *vive l'Empereur* {yaşasın imparator} diye ulumak, kuşkusuz polis koruması altında cumhuriyetçilere sataşmak ve onları sopalamak zorundaydı. Bonaparte'ın Paris'e dönüş yolculukları sırasında, öncü güç olmaları, karşı gösterileri engellemeleri ya da bunları dağıtmaları gerekiyordu. 10 Aralık Derneği ona aitti; *onun* eseriydi; onun, kendisine en fazla ait olan fikriydi. Bunun dışında kendisine mal ettiği ne varsa, bunları ona koşulların gücü teslim eder ve bunun dışında yaptığı ne varsa, bunları ya koşullar onun için yapar ya da o, başkalarının eylemlerini kopyalamakla yetinir; ama yurttaşların karşısına düzenin, dinin, ailenin, mülkiyetin resmî ifadeleriyle çıkan, arkasında Schufterle'ler ile Spiegelberg'lerin[56] gizli derneği, Düzensizlik, Fuhuş ve Hırsızlık Derneği bulunan kişi, tam da özgün yazar olarak Bonaparte'ın kendisidir; 10 Aralık Derneği'nin tarihi de, onun kendi tarihidir. İstisnai durumlarda, Düzen Partisi'ne bağlı halk temsilcilerinin, Aralıkçıların sopalarına maruz kaldığı da olmuştu. Dahası var. Ulusal Mecliste görevlendirilen, güvenliğin gözetiminden sorumlu polis komiseri Yon, Allais adlı birinin ifadesine dayanarak, Daimi Komisyona, Aralıkçıların bir biriminin General Changarnier ile Ulusal Meclis Başkanı Dupin'ın öldürülmesine karar verdiği ve bu eylemleri yapacak olan kişileri de belirlemiş olduğu bilgisini aktardı. Bay Dupin'ın ne kadar korktuğunu anlamak mümkün. 10 Aralık Derneği hakkında bir parlamento *enquête*'i {soruşturması} açılması, yani Bonaparte'ın gizli dünyasının kutsallığına

55 Ulusal atölyeler, 1848 Şubat Devriminin hemen ardından, Fransız Geçici Hükümetinin bir kararnamesiyle kurulmuştu. Bu atölyelerin amacı, bir yandan Louis Blanc'ın emeğin örgütlenmesi ile ilgili düşüncelerini işçilerin gözünden düşürmek, diğer yandan da ulusal atölyelerde askerî bir şekilde örgütlenen işçileri devrimci proletaryaya karşı kullanmaktı. İşçi sınıfını bölmeye yönelik bu provokasyon planı başarısızlığa uğradığından ve ulusal atölyelerde çalışan işçiler arasında devrimci eğilimler giderek güçlendiğinden, burjuva hükümeti, ulusal atölyelerin ortadan kaldırılmasına yönelik bir dizi önlem aldı (bu atölyelerde istihdam edilen işçilerin sayısının azaltılması, taşradaki açık hava işlerine gönderilmeleri vb.). Bu provokasyonlar Paris proleterleri arasında büyük bir öfkeye yol açtı ve Paris'teki Haziran ayaklanmasının başlamasının nedenlerinden biri oldu. Ayaklanmanın bastırılmasının ardından Cavaignac hükümeti 3 Temmuz 1848'de ulusal atölyelerin dağıtılmasına ilişkin bir kararnameyi kabul etti. *–Almanca ed.*

56 *Schufterle* ile *Spiegelberg*: {Friedrich} Schiller'in *Haydutlar* (*Die Räuber*) adlı oyunundaki, her tür ahlaki dayanaktan yoksun kalmış hırsız ve katil karakterleri. *–Almanca ed.*

dokunulması kaçınılmaz görünüyordu. Bonaparte, Ulusal Meclisin toplanmasından hemen önce, derneğini her olasılığa karşı kapattı; kuşkusuz, yalnızca kâğıt üzerinde; polis müdürü Carlier, 1851'in sonunda bile, ayrıntılı bir muhtırayla, Aralıkçıların gerçekten dağıtılmasını ona kabul ettirmek için boş yere çabalıyordu.

10 Aralık Derneği, Bonaparte'ın resmî orduyu bir 10 Aralık Derneği'ne dönüştürmeyi başarmasına dek, onun özel ordusu olarak kalacaktı. Bonaparte bu konudaki ilk girişimini Ulusal Meclisin tatile girmesinden hemen sonra, tam da ondan koparılan parayla gerçekleştirdi. Bir kaderci olarak, insanın ve özellikle de askerin karşı koyamayacağı belirli üstün güçlerin bulunduğu inancıyla yaşıyordu. Bu güçler arasında ilk sırada puro ile şampanyayı, soğuk tavuk eti ile sarımsaklı sosisi sayar. Bu nedenle ilk olarak Elysée'nin {Elysée Sarayı'nın} salonlarında subayları ve astsubayları puro ve şampanyayla, soğuk tavuk eti ve sarımsaklı sosisle ağırladı. Bu manevrayı 3 Ekim'de St. Maur geçit töreninde asker yığınlarıyla ve 10 Ekim'de daha da büyük bir ölçekle Satory'deki ordu gösterisinde tekrarlar. Amca, İskender'in Asya seferlerini, yeğen, Bacchus'un[57] aynı topraklardaki fetih seferlerini hatırlıyordu. Kuşkusuz, İskender bir yarı tanrıydı, ama Bacchus bir tanrıydı ve dahası 10 Aralık Derneği'nin koruyucu tanrısıydı.

Daimi Komisyon, 3 Ekim'deki geçit töreninin ardından Savaş Bakanı d'Hautpoul'u huzuruna çağırdı. Bakan, söz konusu disiplinsizliklerin yinelenmeyeceği sözünü verdi. Bonaparte'ın 10 Ekim'de d'Hautpoul'un sözünü nasıl tuttuğu biliniyor. Her iki geçit törenine de Paris ordusunun başkomutanı olarak Changarnier komuta etmişti. Aynı zamanda Daimi Komisyon üyesi, Ulusal Muhafız komutanı, 29 Ocak ve 13 Haziran'ın "kurtarıcı"sı, "toplumun suru", Düzen Partisi'nin cumhurbaşkanlığı rütbesi için adayı, iki monarşinin Monk[58] adayı olan Changarnier, o zamana kadar savaş bakanına bağlı olduğunu hiçbir zaman kabul etmemiş, cumhuriyet anayasasıyla hep açıkça alay etmiş, farklı yorumlara açık bir kibarlıkla koruyuculuğunu yaptığı Bonaparte'ı izlemişti. Şimdi, savaş bakanına karşı disiplin ve Bonaparte'a karşı anayasa için çaba harcıyordu. 10 Ekim'de süvarilerin bir bölümü "*Vive Napoléon! Vivent les saucissons*" {"Yaşasın Napoleon! Yaşasın sosisler!"} haykırışlarını

57 Yunan mitolojisine göre, daha çok *Dionysos* adıyla bilinen şarap tanrısı *Bacchus*, Hindistan seferi sırasında karşısına çıkan orduları büyüleyerek kendi safına kazanmıştı. *-çev.*

58 İngiltere'de Stuart hanedanının 1660 yılında yeniden başa geçmesine katkıda bulunan General Monk. *-çev.*

duyururken, Changarnier, en azından arkadaşı Neumayer'in komutası altında yürüyüş yapan piyadelerin çok soğuk bir sessizliği korumalarını sağladı. Savaş bakanı, Bonaparte'ın kışkırtmasıyla, General Neumayer'i, 14. ve 15. tümenlerin komutanlığına atama bahanesiyle Paris'teki görevinden aldı. Neumayer bu yer değişikliğini reddetti ve bu nedenle istifa etmek zorunda kaldı. Changarnier ise, 2 Kasım'da, askerlerin silahlıyken herhangi bir siyasal slogan atmasını ve gösteri yapmasını yasaklayan bir özel emir yayımladı. Elysée'ci gazeteler Changarnier'ye, Düzen Partisi'nin gazeteleri Bonaparte'a saldırdı; Daimi Komisyon arka arkaya gizli oturumlar düzenledi ve bu oturumlarda anavatanın tehlikede olduğunun ilan edilmesi tekrar tekrar talep edildi; ordu, biri Bonaparte'ın mekânı olan Elysée'de, diğeri Changarnier'nin mekânı olan Tuileries'de bulunan iki düşman genelkurmay altında iki düşman kampa bölünmüş gibi görünüyordu. Sanki, savaş işaretinin verilmesi için gereken tek şey, Ulusal Meclisin toplanmasıydı. Fransız halkı, Bonaparte ile Changarnier arasındaki sürtüşmeleri, bunları aşağıdaki sözlerle tarif eden İngiliz gazeteci gibi değerlendiriyordu:

> "Fransa'nın siyasal hizmetçileri devrimin kızgın lavlarını eski süpürgelerle temizliyor ve işlerini yaparken birbirleriyle atışıyor."

Bu arada, Bonaparte, Savaş Bakanı d'Hautpoul'u görevden almak, onu apar topar Cezayir'e göndermek ve yerine General Schramm'ı savaş bakanlığına atamak konusunda acele etti. 12 Kasım'da Ulusal Meclise ayrıntılarla dolup taşan, buram buram düzen kokan, barış isteyen, anayasaya boyun eğen, anın *questions brûlantes*'ı {yakıcı sorunları} dışındaki her şeyden söz eden, Amerikan tarzına uygun geniş kapsamlı bir mesaj gönderdi. Anayasanın açık hükümlerine göre orduya emir verme yetkisine yalnızca cumhurbaşkanının sahip olduğunu sanki geçerken söyleyivermişti. Mesaj, şu fazlasıyla iddialı sözlerle son buluyordu:

> "*Fransa bugün başka her şeyden önce huzur istiyor Yalnızca bir yemine bağlı olan biri olarak, bu yeminin benim için çizmiş olduğu dar sınırların içinde kalacağım* Kendi payıma, halk tarafından seçilmiş ve gücünü yalnızca ona borçlu biri olarak, her zaman onun yasal olarak ifade edilen iradesine boyun eğeceğim. Eğer bu oturumda anayasanın gözden geçirilmesine karar verirseniz, bu durumda kurucu bir meclis, yürütme gücünün konumunu düzenleyecektir. Eğer böyle yapmazsanız, bu durumda halk 1852'de kararını resmen ilan edecektir. Ama geleceğin çözümleri ne olursa olsun, gelin, hırsların, sürprizlerin ya da şiddetin büyük bir ulusun kaderini hiçbir zaman belirlememesi için bir anlaşma-

> ya varalım Benim ilgimi en fazla çeken şey, Fransa'yı 1852'de kimin yöneteceğini bilmek değil, bana ayrılan zamanı, ara dönemin çalkantısız ve kesintisiz bir şekilde geride kalmasını sağlayacak şekilde kullanmak. Size kalbimi içtenlikle açtım; siz de açıklığıma kendi güveninizle, benim iyi niyetli çabalarıma işbirliğinizle karşılık vereceksiniz ve gerisini Tanrı tamamlayacak."

Burjuvazinin saygın, ikiyüzlüce ılımlı, tümüyle basmakalıp dili, en derin anlamını, 10 Aralık Derneği'nin otokratı ve St. Maur ile Satory'nin piknik kahramanı olan kişinin ağzından duyuruyor.

Düzen Partisi'nin derebeyleri, bu kalbini açma fiilinin hak ettiği güven hakkında bir an bile yanılgıya düşmedi. Yeminlere karınları çoktandır toktu, içlerinde siyasal amaçlarla yalan yere yemin etmenin ustaları olan deneyimli kişiler vardı, ordu hakkındaki bölüm dikkatlerinden kaçmamıştı. Mesajın, en son çıkarılan yasaları uzun uzun sıralarken, en önemli yasa olan seçim yasasını kasıtlı bir sessizlikle atladığını ve asıl önemlisi, anayasanın gözden geçirilmemesi durumunda, 1852 yılındaki cumhurbaşkanlığı seçimini halkın kararına bıraktığını öfkeyle fark ettiler. Seçim yasası, Düzen Partisi'nin ayağındaki, hareket etmesini engelleyen ve saldırıya geçmesini tümüyle olanaksız hâle getiren kurşun gülleydi! Ayrıca, Bonaparte, 10 Aralık Derneği'ni resmen dağıtarak ve Savaş Bakanı d'Hautpoul'u görevden alarak, günah keçilerini anavatanın sunağında kendi elleriyle kurban etmişti. Beklenen çarpışmanın sivriliklerini gidermişti. Son olarak, Düzen Partisi'nin kendisi, korku içinde, yürütme gücüyle girilebilecek her tür belirleyici çatışmayı önlemeye, zayıflatmaya, örtbas etmeye çalışıyordu. Devrime karşı elde edilen zaferleri yitirme korkusuyla, bu zaferlerin meyvelerini rakiplerinin toplamasına izin veriyordu. "Fransa başka her şeyden önce huzur istiyor." Düzen Partisi Şubat'tan beri devrime böyle seslenmişti, Bonaparte'ın mesajı Düzen Partisi'ne böyle seslenmişti. "Fransa her şeyden önce huzur istiyor." Bonaparte iktidarı gasp etmeye yönelik eylemler yapmıştı, ama Düzen Partisi bu eylemler hakkında olay çıkardığında ve bunları kuruntulu bir şekilde yorumladığında "huzursuzluk" çıkarmış oluyordu. Kimse onlardan söz etmediğinde, Satory'nin sosisleri bir fare kadar sessizdi. "Fransa her şeyden önce huzur istiyor." Dolayısıyla, Bonaparte, dilediklerini yapmak konusunda rahat bırakılmak istiyordu ve Düzen Partisi, iki korku nedeniyle birden, hem devrimci huzursuzluğu yeniden davet etme korkusuyla hem de kendi sınıfının gözünde, yani burjuvazinin gözünde kışkırtıcı durumuna düşme korkusuyla felce uğramıştı. Fransa

başka her şeyden önce huzur istediğinden, Düzen Partisi, Bonaparte'ın mesajında "barış" demesinin ardından, "savaş" cevabını vermeye cesaret edemedi. Ulusal Meclisin açılışında büyük skandal sahneleriyle karşılaşılacağına kendisini inandıran halkın beklentileri boşa çıkarıldı. Daimi Komisyonun Ekim olayları hakkındaki tutanaklarının sunulmasını isteyen muhalif milletvekilleri çoğunluğun oylarıyla yenilgiye uğratıldı. Tahrik edici olabilecek her tür tartışmadan ilkesel olarak kaçıldı. Ulusal Meclisin 1850 yılının Kasım ve Ekim ayları boyunca yaptığı çalışmalar ilgi çekmedi.

Sonunda, Aralık ayının sonlarına doğru, parlamentonun bazı yetkileriyle ilgili gerilla savaşı başladı. Burjuvazinin genel oy hakkını kaldırarak sınıf mücadelesine bir dönem için son vermesinden bu yana, hareket, iki gücün yetkileriyle ilgili bayağı didişmeler düzeyine düşmüştü.

Halk temsilcilerinden biri olan Mauguin'e karşı, borçlarından dolayı bir mahkeme kararı elde edilmişti. Adalet Bakanı Rouher, mahkeme başkanının başvurusu üzerine, suçlu için hemen bir tutuklama emrinin çıkarılması gerektiğini açıkladı. Yani, Mauguin borçlular hapishanesine atıldı. Ulusal Meclis, bu saldırıyı öğrendiğinde küplere bindi. Hemen serbest bırakılmasını emretmekle kalmadı, aynı akşam, kendi *greffier*'si {yazmanı} tarafından Clichy'den {Clichy'deki borçlular hapishanesinden} zorla çıkarılmasını da sağladı. Bununla birlikte, özel mülkiyetin kutsallığına inandığını göstermek için ve zorda kalındığında sıkıntı yaratan *Montagnard*'ların kapatılacağı bir yer açma art düşüncesiyle, öncesinde kendisinden izin alınması koşuluyla halk temsilcilerinin borçları nedeniyle hapsedilebileceğini açıkladı. Cumhurbaşkanının da borçları nedeniyle hapse atılabileceğini karara bağlamayı unuttu. Kendi bedeninin uzuvlarını saran son dokunulmazlık görüntüsünü de ortadan kaldırdı.

Polis komiseri Yon'un, Allais adlı birinin ifadesine dayanarak, Aralıkçıların bir birimini, Dupin ve Changarnier'ye yönelik cinayet planları nedeniyle ihbar etmiş olduğu hatırlanacaktır. Bununla bağlantılı olarak, *quaestor*'lar,[59] daha ilk toplantıda, maaşları Ulusal Meclisin özel bütçesinden ödenecek ve polis müdüründen tümüyle bağımsız bir parlamento polis gücünün kurulmasını önermişti. İçişleri Bakanı Baroche, kendi yetki alanına yönelik bu saldırıyı protesto etmişti. Bunun üzerine, meclisin polis komiserinin maaşının meclis bütçesinden ödenmesini ve bu komiserin *quaestor*'lar tarafından görevlendirilerek görevden alın-

59 Bkz. 33. dipnot. *-çev.*

masını, ama öncesinde içişleri bakanı ile anlaşmaya varılmış olmasını öngören sefil bir uzlaşmaya varıldı. Bu arada Allais hükümet tarafından mahkemeye verildi ve burada, ifadesini bir aldatmaca olarak göstermek ve kamu savcısının ağzından Dupin'ı, Changarnier'yi, Yon'u ve bir bütün olarak Ulusal Meclisi komik duruma düşürmek kolay oldu. Bunun üzerine, bakan Baroche, 29 Aralık'ta Dupin'a yazdığı bir mektupta, Yon'un görevden alınmasını talep eder. Ulusal Meclis Bürosu, Yon'u yerinde tutmaya karar verir; ama Maugin olayındaki kendi zorbalığından korkan ve yürütme gücüne bir tokat atmaya kalktığında, karşılığında ondan iki tokat yemeye alışkın olan Ulusal Meclis bu kararı onaylamaz. Görev aşkının ödülü olarak Yon'u görevden alır ve gündüzleri uygulamak üzere geceleri karar almak yerine gündüzleri karar alıp geceleri uygulayan bir insan[60] karşısında vazgeçilmez olan bir meclis yetkisinden kendisini yoksun bırakır.

Ulusal Meclisin, Kasım ve Aralık ayları boyunca, büyük ve çarpıcı fırsatlar çıktığında yürütme gücüyle mücadeleden nasıl kaçındığını, bu mücadeleyi nasıl durdurduğunu gördük. Şimdi, en küçük vesilelerle bile mücadeleye girmek zorunda kaldığını görüyoruz. Mauguin olayında, halk temsilcilerinin borçları nedeniyle hapse atılmasını ilkesel açıdan onaylamıştı; ama bu ilkeyi yalnızca kendi hoşuna gitmeyen temsilcilere karşı kullandırma hakkını koruyor ve bu rezil ayrıcalık için adalet bakanıyla çekişiyor. Sözde cinayet planını, 10 Aralık Derneği hakkında bir *enquête* {soruşturma} açılmasına karar vermek ve Bonaparte'ı, gerçek kişiliğiyle, yani Paris lumpen proletaryasının lideri olarak, Fransa ve Avrupa önünde geri dönüşsüz şekilde rezil etmek için kullanmak yerine, çarpışmayı öyle bir noktaya düşürüyor ki, artık yalnızca, onunla içişleri bakanı arasında, bir polis komiserinin görevlendirilmesinin ve görevden alınmasının kimin yetki alanına girdiği tartışması yapılıyor. Böylece, Düzen Partisi'nin, tüm bu dönem boyunca, güvenilmez duruşu nedeniyle, yürütme gücüyle mücadelesini bayağı yetki kavgalarına, zorluk çıkarmalara, sözcük oyunlarına, sınır anlaşmazlıklarına indirgeyip parçalamak ve en yavan biçim sorunlarını faaliyetinin içeriği hâline getirmek zorunda kaldığını görüyoruz. İlkesel bir anlam taşıdığı, yürütme gücünün kendisini gerçekten rezil ettiği ve Ulusal Meclisin davasının ulusal bir davaya dönüşeceği anlarda, çarpışmaya girme cesaretini göstermez. Bunu yaptığında, ulus için bir yürüme emri çıkarmış olurdu;

60 Louis Bonaparte'ın 1851'deki hükümet darbesinin ilk işareti 1 Aralık'ı 2 Aralık'a bağlayan gece verilmişti. *-çev.*

ama başka her şeyden çok ulusun harekete geçmesinden korkuyordu. Bu nedenle, bu tür durumlarda *Montagne*'ın önergelerini reddeder ve gündem maddelerine geçer. Kavga konusunun büyük ölçekli hâli böylece bir yana bırakıldıktan sonra, yürütme gücü, sakin bir şekilde, aynı kavgayı küçük ve önemsiz vesilelerle yeniden başlatabileceği, kavganın bir anlamda artık yalnızca parlamentonun dar çıkarlarını temsil edeceği anı bekler. O zaman Düzen Partisi'nin bastırılan öfkesi patlar, o zaman kulislerin perdesini indirir, o zaman cumhurbaşkanını ihbar eder, o zaman cumhuriyetin tehlikede olduğunu ilan eder, ama yine o zaman, bu partinin heyecanı {*Pathos*} saçma görünür ve mücadelenin vesilesi, ya ikiyüzlüce bir bahane olarak görülür ya da mücadeleyi haklı çıkarmaktan büsbütün uzak bulunur. Parlamenter saldırı bir bardak sudaki fırtınaya, mücadele entrikaya, çarpışma skandala dönüşür. Ulusal Meclis kamusal özgürlüklere ne kadar hayransa kendileri de parlamento yetkilerine o kadar hayran olan devrimci sınıflar meclisin aşağılanmasını oh çekerek karşılarken, parlamento dışındaki burjuvazi, parlamentodaki burjuvazinin nasıl olup da zamanını bu denli bayağı didişmelerle harcayabildiğini ve cumhurbaşkanıyla bu denli sefil bir rekabete girerek huzuru bozabildiğini anlayamaz. Bütün dünyanın meydan savaşları beklediği anda barış yapan ve bütün dünyanın barış yapıldığına inandığı anda saldırıya geçen bir strateji kafasını karıştırır.

20 Aralık'ta Pascal Duprat içişleri bakanı hakkında külçe altın piyangosuyla ilgili olarak gensoru önergesi verdi. Bu piyango bir "Elize kızı"ydı;[61] Bonaparte onu sadık izleyicileriyle birlikte dünyaya getirmişti ve Fransız yasalarının hayır amaçlı çekilişler dışındaki tüm piyangoları yasaklamasına karşın polis müdürü Carlier bu piyangoyu kendi resmî koruması altına almıştı. Tanesi bir franktan yedi milyon adet piyango bileti; sözümona, kazanç, Paris'in serserilerinin Kaliforniya'ya taşınması için kullanılacaktı. Bir yandan, Paris proletaryasının sosyalist hayallerinin yerini altın hayaller, doktriner çalışma hakkının yerini baştan çıkarıcı büyük ikramiye umudu alacaktı. Parisli işçiler, Kaliforniya külçe altınlarının ışıltısına bakarken, kendi ceplerinden çekilen silik frankları doğal olarak tanıyamadı. Ama temelde, düpedüz bir dolandırıcılık söz konusuydu. Paris'ten uzaklaşma zahmetine katlanmadan Kaliforniya'daki altın madenlerini açmak isteyen serseriler, Bonaparte'ın kendisi ile

61 "Elize kızı" (*Tochter aus Elisium*), Friedrich Schiller'in "Neşeye Övgü" (*An die Freude*) adlı şiirinde neşeyi simgeliyor. Burada, Louis Bonaparte'ın oturduğu cumhurbaşkanlığı konutunun Champs-Elysées'de bulunmasına gönderme yapılıyor. *–çev.*

onun borç batağındaki dost meclisiydi. Ulusal Meclis tarafından verilen üç milyon çarçur edilmişti ve kasanın şu ya da bu şekilde yeniden doldurulması gerekiyordu. Bonaparte'ın sözde *cités ouvrières* {işçi siteleri} inşası için bir ulusal katılım kampanyası başlatıp ciddi bir tutarla listenin tepesinde gözükmesi sonuçsuz kalmıştı. Katı yürekli burjuvalar güvensiz bir şekilde Bonaparte'ın kendi payını ödemesini beklemişti ve doğal olarak böyle bir şey gerçekleşmediğinden, gökyüzündeki sosyalist şatolar üzerindeki spekülasyon yerle bir olmuştu. Külçe altınlar daha başarılı oldu. Bonaparte ve ortakları, yedi milyon piyango biletinin ikramiye olarak dağıtılan külçe altınlardan arta kalan bölümünü cebe atmakla yetinmedi; sahte piyango biletleri ürettiler, aynı numarayı taşıyan on, on beş, hatta yirmi piyango bileti düzenlediler; 10 Aralık Derneği'nin ruhuna uygun mali operasyonlar! Burada Ulusal Meclisin karşısında cumhuriyetin kurgusal başkanı değil, etten kemikten Bonaparte vardı. Burada onu anayasaya değil *code pénal*'e {ceza yasasına} aykırı davranırken suçüstü yakalayabilirdi. Eğer Duprat'nın gensoru önergesinin ardından gündem maddelerini görüşmeye geçtiyse, bunun tek nedeni, Girardin tarafından meclisin kendisini "*satisfait*" {tatmin olmuş} ilan etmesi için sunulan önergenin Düzen Parti'ne kendi sistemli yiyiciliğini hatırlatması değildi. Burjuva, özellikle de şişirilerek devlet adamına dönüştürülen burjuva, pratikteki alçaklığını teorik bir abartıyla tamamlar. Devlet adamı olarak, karşısındaki devlet iktidarı gibi, daha yüksek bir varlığa dönüşür ve onunla ancak daha yüksek, kutsanmış araçlarla mücadele edilebilir.

Tam da bir bohem, soylu bir lumpen proleter olduğundan, alçak burjuvayla karşılaştırıldığında mücadeleyi bayağı bir şekilde yürütebilme avantajına sahip olan Bonaparte, Ulusal Meclisin onu askerî şölenlerin, geçit törenlerinin, 10 Aralık Derneği'nin ve son olarak *code pénal*'in kaygan zemininden karşı tarafa kendi elleriyle geçirmesinin ardından, artık, görünüşteki savunmadan saldırıya geçebileceği anın geldiğini gördü. Adalet bakanının, savaş bakanının, donanma bakanının, maliye bakanının arada sahnelenen ve Ulusal Meclisin öfke dolu hoşnutsuzluğunu göstermesini sağlayan küçük yenilgileri onu pek rahatsız etmemişti. Bakanların istifa ederek yürütme gücünün parlamentoya bağımlılığını kabul etmelerini engellemekle kalmadı; artık, Ulusal Meclisin tatili sırasında başladığı işi, yani askerî gücü parlamentodan koparma ve *Changarnier'yi görevden alma* işini tamamlayabilirdi.

Bir Elysée gazetesi, sözde, Mayıs ayında Birinci Tümene gönderilmiş,

yani Changarnier'nin elinden çıkmış olan ve subaylara, saflarındaki hainlerin bir isyan çıkarması durumunda hiçbir şekilde *quartier* {aman} vermemelerini, onları hemen vurmalarını ve Ulusal Meclisin birlikleri emri altına alması durumunda bunu reddetmelerini öğütleyen bir özel emri yayımlamıştı. 3 Ocak 1851'de bu özel emir nedeniyle kabine hakkında gensoru önergesi verilmişti. Kabine, konunun incelenmesi için önce üç aylık, ardından bir haftalık ve son olarak yalnızca yirmi dört saatlik bir düşünme süresi istemişti. Meclis, hemen açıklama yapılması konusunda ısrarcı olur. Changarnier ayağa kalkar ve bu özel emrin hiçbir zaman var olmadığını açıklar. Ulusal Meclisin taleplerini karşılamak için her zaman acele edeceğini ve bir çarpışma durumunda meclisin kendisine güvenebileceğini ekler. Meclis, Changarnier'nin açıklamasını sözcüklerle anlatılamayacak alkışlarla karşılar ve ona bir güvenoyu verir. Kendisini bir generalin kişisel koruması altına sokarak iktidardan vazgeçer, kendi güçsüzlüğünü ve ordunun mutlak güç sahibi olduğunu karara bağlar; ama general, yalnızca Bonaparte'ın ona ödünç verdiği bir ayrıcalık olan gücünü yine aynı Bonaparte'a karşı meclisin emrine sunarken ve koruması altındaki bu korunmaya muhtaç parlamentodan koruma beklerken, kendisini kandırır. Ama Changarnier, burjuvazinin 29 Ocak 1849'dan beri ona sağladığı gizemli güce inanır. Kendisini, diğer iki devlet gücünün yanındaki üçüncü güç sayar. Bu çağın, büyüklükleri kendi partilerinin onlardan çıkardığı büyük anlamlara dayanan ve koşulların onları mucize gerçekleştirmeye davet ettiği anda sıradan insanlar düzeyine düşen diğer kahramanlarının, daha doğrusu azizlerinin kaderini paylaşır. İnançsızlık, genel olarak, bu sözde kahramanların ve gerçek azizlerin ölümcül düşmanıdır. Heyecan yoksunu esprili ve alaycı kişilere yönelik görkemli-ahlaki öfkelerinin nedeni budur.

Aynı akşam bakanlar Elysée'ye çağrılır. Bonaparte, Changarnier'nin görevden alınması konusunda bastırır, beş bakan imza atmayı reddeder, *Moniteur* bir hükümet bunalımının yaşandığını duyurur ve Düzen Partisi yanlısı basın, Changarnier komutasında bir parlamento ordusunun kurulacağı tehdidini savurur. Anayasaya göre Düzen Partisi'nin bu adımı atma yetkisi vardı. Tek yapması gereken, Changarnier'yi Ulusal Meclis başkanlığına atamak ve kendi güvenliği için istediği miktarda askeri emri altına almaktı. Changarnier henüz fiilen ordunun ve Paris Ulusal Muhafızının başındayken ve tek beklediği şey orduyla birlikte emir altına alınmasıyken, bunu çok daha tehlikesiz bir şekilde yapabilirdi. Bonapartist basın, Ulusal Meclisin birlikleri doğrudan doğruya emri altına

alma hakkını tartışmaya açmaya hiç kalkışmadı; bu, verili koşullar altında hiçbir başarı vaat etmeyen bir hukuki kaygıydı. Bonaparte'ın, sonunda Changarnier'nin görevden alınması kararının altına onay imzalarını atmaya hazır olduklarını açıklayan iki general (Baraguey d'Hilliers ve Saint-Jean d'Angély) bulmak için sekiz gün boyunca Paris'in her köşesini taramak zorunda kaldığı göz önünde bulundurulursa, ordunun Ulusal Meclisin emrini dinlemesi olasıydı. Ama sekiz gün sonra Düzen Partisi'nden 286 oyun ayrıldığı ve *Montagne*'ın benzer bir önergeyi Aralık 1851'de, son karar anında bile reddettiği düşünülürse, Düzen Partisi'nin böylesi bir karar için gereken oy sayısını kendi saflarında ve parlamentoda bulması, kuşkulu bile sayılamayacak kadar zordu. Yine de, derebeyleri, belki o sırada bile, kendi partilerinin çoğunluğunu, bir süngü ordusunun arkasında kendini güvende hissetmeye ve firar ederek kendi kamplarına gelen bir ordunun hizmetlerini kabul etmeye dayalı bir kahramanlığa sürüklemeyi başarabilirdi. Derebeyleri, bunun yerine, 6 Ocak akşamı, devlet adamlarına özgü sözlerle ve değerlendirmelerle Bonaparte'ı Changarnier'nin görevden alınmasından vazgeçirmek için Elysée'ye gitti. Kimi ikna etmeye çalışırsanız, onu durumun hâkimi kabul edersiniz. Bu adımla kendinden emin olması sağlanan Bonaparte, 12 Ocak'ta, eskisinin liderleri olan Fould ile Baroche'un da içinde yer aldığı yeni bir hükümet atar. Saint-Jean d'Angély savaş bakanı olur, *Moniteur* Changarnier'nin görevden alınma kararnamesini yayımlar, komutanlığı, Birinci Tümeni alan Baraguey d'Hilliers ile Ulusal Muhafızı alan Perrot arasında bölünür. Toplumun suru kovulur ve bu nedenle çatılardan tek bir kiremit düşmez ama borsadaki fiyatlar yükselir.

Düzen Partisi, Changarnier'nin kişiliğinde kendisini onun emrine sunan orduyu geri çevirerek ve böylece orduyu geri dönüşsüz bir şekilde cumhurbaşkanına teslim ederek, burjuvazinin hükmetme işini yitirdiğini açıklar. Artık parlamenter bir hükümet mevcut değildir. Ordu ve Ulusal Muhafız üzerindeki etkisini de yitirdikten sonra, bir taraftan da parlamentonun halk üzerindeki gasp edilmiş gücünü ve cumhurbaşkanı karşısındaki anayasal gücünü korumak için elinde hangi güç kullanma araçları kalmıştı? Hiçbiri. Elinde kalan tek olanak, yaptırım gücünden yoksun ilkelere başvurmaktı; bunları, o güne kadar, yalnızca, daha rahat hareket edebilmek için başkalarına dayatılan genel kurallar olarak yorumlamıştı. Changarnier'nin görevden alınmasıyla, askerî gücün Bonaparte'ın eline düşmesiyle, incelemekte olduğumuz dönemin, yani Düzen Partisi ile yürütme gücü arasındaki mücadele döneminin ilk

bölümü kapanır. İki güç arasındaki savaş artık açıkça ilan edilmiştir ve açıkça yürütülmektedir; ama Düzen Partisi'nin silahlarını ve askerlerini yitirmesinden sonra. Hükümetten yoksun, ordudan yoksun, halktan yoksun, kamuoyundan yoksun olan; 31 Mayıs tarihli kendi seçim yasasından itibaren egemen ulusun temsilcisi olmaktan çıkan; gözü, kulağı, dişi, hiçbir şeyi bulunmayan[62] Ulusal Meclis, kendisini, adım adım, eylemi hükümete bırakmak ve *post festum* {her şey olup bittikten sonra} öfkeli protestolarla yetinmek zorunda kalan bir *eski Fransız parlamentosuna*[63] dönüştürmüştü.

Düzen Partisi yeni hükümeti bir öfke fırtınasıyla karşılar. General Bedeau, Daimi Komisyonun tatil dönemindeki ılımlılığını ve tutanaklarını açıklamaktan vazgeçerek sergilediği aşırı özeni hatırlatır. Bu kez içişleri bakanının kendisi bu tutanakların açıklanması konusunda ısrarcı olur; doğal olarak, bu tutanaklar artık beklemiş su kadar tatsızlaşmıştır, hiçbir yeni olguyu ortaya çıkarmazlar ve bıkkın halk üzerinde en küçük bir etki bile yaratmazlar. Rémusat'nın önerisi üzerine Ulusal Meclis bürolarına çekilir ve bir "Olağanüstü Önlemler Komitesi" atar. Bu sırada, Paris, ticaretin büyümesi, fabrikaların çalışması, tahıl fiyatlarının düşük bir düzeyde olması, gıda maddelerinin bolluğu, tasarruf bankalarına her gün yeni mevduat girişlerinin olması nedeniyle, gündelik düzeninden çok daha az uzaklaşır. Parlamentonun o kadar gürültülü bir şekilde duyurduğu "olağanüstü önlemler"den, çıka çıka, 18 Ocak'ta bakanlara karşı verilen ve General Changarnier'nin adının bile anılmadığı bir güvensizlik oyu çıkar. Cumhuriyetçiler, hükümetin tüm önlemleri arasında, yalnızca, tam da Changarnier'nin görevden alınmasını onaylıyordu ve Düzen Partisi, cumhuriyetçilerin oylarını almak için, önergesini bu şekilde kaleme almak zorundaydı; oysa Düzen Partisi, aslında, kendisinin dikte etmiş olduğu diğer hükümet uygulamalarını eleştirebilecek durumda değildi.

18 Ocak'taki güvensizlik oyu, 286'ya karşı 415 oyla verildi. Yani, bu karar, ancak, kararlı Meşruiyetçiler ve Orleans'cıların saf cumhuriyetçilerle ve *Montagne*'la kurduğu bir *koalisyon* sayesinde alınabildi. Dola-

62 Shakespeare, *As You Like It*, II. perde, 7. sahne. *-İngilizce ed.*

63 *Eski Fransız parlamentoları*: Fransız Devrimi {1789} öncesinde Fransa'nın en yüksek yargı kurumları. Ülkenin pek çok kentinde bulunuyorlardı. Bunlar arasında en önemlisi, kralın buyruklarını tescil eden ve "protesto hakkı"na, yani ülkenin âdetlerine ve yasalarına uymayan buyruklara itiraz etme hakkına sahip olan Paris parlamentosuydu. Ama parlamento gerçek bir güce sahip değildi, çünkü kralın bir toplantıya bizzat katılması, yasaların tescilini zorunlu kılıyordu. *-Almanca ed.*

yısıyla, bu oylama, Düzen Partisi'nin Bonaparte'la çatışmaları sırasında yalnızca hükümeti değil, yalnızca orduyu değil, kendi başına sahip olduğu parlamento çoğunluğunu da yitirmiş olduğunu; arabuluculuk bağnazlığı nedeniyle, mücadele korkusu nedeniyle, yorgunluk nedeniyle, kan bağları bulunan akrabaların devlet maaşlarıyla ilgili ailevi kaygılar nedeniyle, boşalan bakanlık koltukları (Odilon Barrot) üzerindeki spekülasyon nedeniyle, sıradan burjuvanın kendi sınıfının toplam çıkarını şu ya da bu kişisel güdüye feda etmeye her zaman yatkın olmasını sağlayan kaba bencillik nedeniyle, bir grup milletvekilinin Düzen Partisi kampından firar ettiğini kanıtladı. Bonapartist milletvekilleri, başından itibaren, yalnızca devrime karşı yürütülen mücadele sırasında Düzen Partisi'ne bağlıydı. Katolik partisinin lideri Montalembert, ağırlığını daha o dönemde Bonaparte'tan yana koydu, çünkü parlamento partisinin ne kadar yaşayabileceği konusunda kuşkuluydu. Son olarak, Düzen Partisi'nin önderleri olan Thiers ve Berryer, bu Orleans'cı ve bu Meşruiyetçi, kendilerini açıkça cumhuriyetçi ilan etmek, kalpleri kralcı olsa da kafalarının cumhuriyetçi olduğunu, bir bütün olarak burjuvazinin egemenliğinin tek olanaklı biçiminin parlamenter cumhuriyet olduğunu itiraf etmek zorundaydı. Böylece, parlamentonun gözü önünde değilken hiç yorulmadan peşlerinden koşmaya devam ettikleri restorasyon planlarını, burjuva sınıfının gözü önündeyken, kafasızca oldukları kadar tehlikeli birer entrika olarak damgalamak zorunda kalıyorlardı.

18 Ocak tarihli güvensizlik oyu cumhurbaşkanını değil bakanları vurdu. Ama Changarnier'yi hükümet değil, cumhurbaşkanı görevden almıştı. Düzen Partisi, Bonaparte'ın kendisini mi zanlı durumuna sokmalıydı? Restorasyon arzuları nedeniyle mi? Bunlar, yalnızca, kendi arzularının tamamlayıcısıydı. Askerî geçit törenlerindeki ve 10 Aralık Derneği'ndeki komplosu nedeniyle mi? Bu konuları uzun süre önce sıradan gündem maddelerinin altına gömmüşlerdi. 29 Ocak'ın ve 13 Haziran'ın kahramanının, Mayıs 1850'de bir ayaklanma durumunda Paris'in dört bir yanını ateşe vereceği tehdidini savuran adamın görevden alınması nedeniyle mi? *Montagne*'daki müttefikleri ile Cavaignac, toplumun düşen surunu resmî bir duygudaşlık beyanıyla ayağa kaldırmalarına bile izin vermemişti. Anayasal açıdan, cumhurbaşkanının bir generali görevden alma yetkisinin bulunduğunu kendileri de yadsıyamıyordu. Yalnızca, Bonaparte'ın anayasal haklarını parlamenter olmayan bir biçimde kullanması nedeniyle bağırıp çağırıyorlardı. Onlar da parlamenter yetkilerini sürekli olarak anayasal olmayan şekilde kullanmamış ve özellik-

le de genel oy hakkının kaldırılması sırasında bunu yapmamış mıydı? Dolayısıyla, kesin olarak parlamenter sınırlar içinde hareket etmek zorundaydılar. Ve 1848'den beri kıtayı kasıp kavurmuş olan özgün hastalığı, yakalananları hayalî bir dünyaya sıkıca bağlayan ve kaba dış dünya hakkındaki tüm duyularını, tüm anılarını, tüm anlayışlarını ellerinden alan *parlamenter kretenizmi* {zekâ özürlülüğünü} bunlara eklemek gerekiyor; parlamenter iktidarın tüm koşullarını kendi elleriyle ortadan kaldırmalarında ve diğer sınıflarla mücadeleleri sırasında ortadan kaldırmak zorunda kalmalarında, parlamenter zaferlerini hâlâ birer zafer saymalarında ve bakanlarına vurarak cumhurbaşkanını vurduklarına inanmalarında bu parlamenter kretenizmin de payı vardı. Tek yaptıkları, Bonaparte'a, Ulusal Meclisi ulusun gözünde yeniden alçaltma fırsatını vermek olmuştu. *Moniteur*, 20 Ocak'ta, hükümetin toplu istifasının kabul edildiğini bildirdi. Yazılanlara göre, Bonaparte, 18 Ocak'taki oylamanın, yani *Montagne* ile kralcılar arasındaki koalisyonun meyvesinin kanıtladığı üzere parlamentodaki hiçbir partinin artık çoğunluğa sahip olmadığı gerekçesiyle ve bir çoğunluğun yeniden oluşmasını beklemek için, bir sözde geçici hükümet atamıştı; parlamentodan hiç kimsenin bulunmadığı bu hükümet, bir sürü hiç tanınmamış ve tümüyle önemsiz kişiden oluşuyordu; yalnızca bir memurlar ve yazmanlar hükümetiydi. Düzen Partisi artık bitkin düşene kadar bu kuklalarla oynayabilirdi; yürütme gücü, artık, Ulusal Mecliste ciddi bir şekilde temsil edilmeyi zahmete değer saymıyordu. Bonaparte, bakanlarının figüranlardan ibaret olması ölçüsünde, tüm yürütme gücünü daha gözle görülür şekilde kendinde topluyor, bu gücü kendi amaçları için kullanmak konusunda daha fazla serbest kalıyordu.

Montagne ile koalisyon hâlindeki Düzen Partisi, 10 Aralık Derneği'nin başkanının zorlamasıyla hükümetindeki memurların sunduğu cumhurbaşkanına 1 800 000 frank bağışlanması teklifini reddederek öç aldı. Bu kez sonucu belirleyen çoğunluğun oy farkı yalnızca 102'ydi; yani, 18 Ocak'tan bu yana 27 oy daha eksilmişti; Düzen Partisi'nin çözülüşü sürüyordu. Düzen Partisi, aynı zamanda, *Montagne* ile koalisyonunun anlamı konusunda bir an olsun yanılgıya düşülmemesi için, *Montagne*'ın 189 üyesi tarafından imzalanan siyasal suçlulara yönelik genel af önergesini dikkate almayı bile küçümseyici bir tavırla reddetti. İçişleri bakanı olan Vaïsse adlı birinin, huzurun yalnızca görünürde olduğunu, gizliden gizliye büyük bir çalkantının hüküm sürdüğünü, gizliden gizliye her yerde faaliyet gösteren derneklerin örgütlendiğini, demokrat gazetelerin

yeniden çıkma hazırlıkları yaptığını, illerden olumsuz raporların geldiğini, Cenevre'deki mültecilerin Lyon üzerinden tüm Güney Fransa'ya uzanan bir komployu yönettiğini, Fransa'nın bir sanayi ve ticaret bunalımının eşiğinde olduğunu, Roubaix'li fabrikatörlerin çalışma sürelerini kısalttığını, Belle-Île'deki[64] tutukluların ayaklandığını açıklaması yetmişti; Düzen Partisi'nin, Ulusal Meclise çok büyük bir popülarite kazandıracağı ve Bonaparte'ı onun kollarına geri atacağı kesin olan bir önergeyi tartışmadan reddetmesine, Vaïsse diye birinin kızıl hayaleti çağırması bile yetmişti. Yürütme gücünün yeni huzursuzlukların çıkması olasılığıyla gözünü korkutmasına izin vermek yerine, bu gücü kendisine bağımlı tutmak için, sınıf mücadelesine küçük bir hareket alanı bırakması gerekiyordu. Ama kendisini ateşle oynama görevinin üstesinden gelebilecek durumda hissetmiyordu.

Bu arada sözde geçici hükümet bitkisel yaşamını Nisan ortasına kadar sürdürdü. Bonaparte, hükümetin bileşimini sürekli yeniden değiştirerek ulusal meclisi yordu ve onunla alay etti. Bir gün, Lamartine ve Billault ile cumhuriyetçi bir hükümet kurmak ister gibi görünüyordu, bir gün, bir avanağa gereksinim duyulduğunda hiçbir zaman eksik kalmaması gereken vazgeçilmez Odilon Barrot'yla parlamenter bir hükümet, bir gün, Vatimesnil ve Benoist d'Azy ile Meşruiyetçi bir hükümet, bir gün de Malleville ile Orleans'cı bir hükümet. Böylece Düzen Partisi'nin farklı hizipleri arasındaki gerginliği korur ve bu hiziplerin tümünü cumhuriyetçi bir hükümetin kurulması ve bunun kaçınılmaz sonucu olarak genel oy hakkının getirilmesi olasılığı ile korkuturken, aynı zamanda, burjuvaziyi, parlamenter bir hükümet kurmaya yönelik içten çabalarının kralcı hiziplerin uzlaşmazlığı nedeniyle başarısızlığa uğradığına inandırır. Ama burjuvazi, genel bir ticaret bunalımının yaklaşmakta ve yıkıma yol açacak ölçüde düşük tahıl fiyatlarının kırlarda yaptığı gibi kentlerde sosyalizme üye kazandırmakta olduğu görüntüsünün güç kazanması ölçüsünde, "güçlü iktidar" talebini daha yüksek bir sesle haykırıyor ve Fransa'nın "yönetimsiz" bırakılmasını aynı ölçüde bağışlanamaz buluyordu. Ticaret günden güne durgunlaşıyordu, işsizlerin sayısı gözle görülür şekilde artıyordu, Paris'te en azından 10 000 işçinin işi yoktu, Rouen, Mulhouse, Lyon, Roubaix, Tourcoing, Saint-Etienne, Elbeuf vb. kentlerdeki sayısız fabrikada üretim durmuştu. Bonaparte, bu koşullar

64 *Belle-Île-en-Mer*: Bretanya'nın güney kıyısının karşısında {Atlas Okyanusu'nda} bulunan Fransız adası; siyasal tutuklular ve özellikle de Paris'teki 1848 Haziran ayaklanmasına katılanlar, 1849 ile 1857 yılları arasında bu adaya götürülmüştü. Buraya hapsedilenler arasında Blanqui de vardı. –*Almanca ed.*

altında, 11 Nisan'da 18 Ocak hükümetini geri getirmeye cesaret edebildi. Rouher, Fould, Baroche vb. beyler, Kurucu Meclisin, son günlerini yaşarken, sahte telgraf mesajları yayımladığı gerekçesiyle ve beş bakanın oyları hariç oybirliğiyle güvensizlik damgasını vurmuş olduğu Bay Léon Faucher ile takviye edilmişti. Yani, Ulusal Meclisin 18 Ocak'ta hükümete karşı bir zafer kazanması, üç ay boyunca Bonaparte'la mücadele etmesi, Fould ile Baroche'un 11 Nisan'da püriten Faucher'yi, hükümeti oluşturan ittifaklarına üçüncü bir taraf olarak alabilmeleri içindi.

Kasım 1849'da *parlamenter olmayan* bir hükümetle, Ocak 1851'de *parlamento dışı* bir hükümetle yetinen Bonaparte, 11 Nisan'da, her iki meclisin, Kurucu Meclisin ve Yasama Meclisinin, cumhuriyetçi ve kralcı meclislerin güvensizlik oylarını uyumlu bir şekilde kendinde toplayan bir *parlamento karşıtı* hükümet kuracak kadar güçlü hissediyordu kendini. Hükümetlerin bu silsilesi, parlamentonun kendi yaşam sıcaklığındaki {*Lebenswärme*} düşüşü ölçmesini sağlayan termometreydi. Bu sıcaklık Nisan sonunda o denli düşmüştü ki, Persigny, özel bir görüşmelerinde Changarnier'yi cumhurbaşkanının kampına geçmeye çağırabilmişti. Onu ikna etmek için söylediklerine göre, Bonaparte, Ulusal Meclisin gücünü tümüyle yitirdiğini düşünüyordu ve sürekli yapılması planlanan, ama rastlantılar nedeniyle yeniden ertelenen *coup d'état*'dan sonra açıklanacak olan bildiri hazır durumdaydı. Changarnier, bu ölüm ilanını Düzen Partisi'nin önderleriyle paylaştı; ama tahtakurusu ısırığının öldürücü olduğuna kim inanır? Ve parlamento, ne kadar tükenmiş, dağılmış, kokuşmuş olursa olsun, 10 Aralık Derneği'nin gülünç lideriyle düelloyu, bir tahtakurusuyla düellodan farklı bir şey olarak görmeyi başaramıyordu. Ama Bonaparte'ın Düzen Partisi'ne yanıtı, Agesilaus'un Kral Agis'e yanıtı gibiydi: "*Sana karınca görünüyorum, ama bir gün aslan olacağım.*"[65]

65 MS 2-3. yüzyıllarda yaşadığı düşünülen Yunanlı yazar Athenaeus'un *Deipnosophistae* (*Sofistler Sofrası*) adlı kitabında anlattığı öyküye göre, Mısır Firavunu Teos, askerleriyle birlikte kendisine yardıma gelen Sparta Kralı II. Agesilaus'la karşılaştığında, cüssesinin küçüklüğü nedeniyle, "Dağ, doğum sancıları çekiyordu. Zeus korkmuştu. Ama dağ fare doğurdu" der. Agesilaus şöyle yanıtlar: "Sana şimdi yalnızca bir fare gibi görünüyorum, ama gün gelecek, sana bir aslan gibi görüneceğim." II. Agis, Agesilaus'un üvey kardeşi ve ondan önceki Sparta kralıydı –(İngilizce baskı editörünün notundan yararlanarak) *çev.*

VI

Montagne ve saf cumhuriyetçilerle kurulan ve Düzen Partisi'nin askerî gücü elinde tutmak ve yürütme gücünün üst yönetimini yeniden ele geçirmek için boş yere çabalarken kendisini mahkûm gördüğü koalisyon, bu partinin kendi başına sahip olduğu *parlamento çoğunluğunu* yitirdiğini tartışmasız şekilde kanıtladı. Sadece takvimin, saat akrebinin gücü, 28 Mayıs'ta, tümüyle dağılacağının işaretini verdi. 28 Mayıs'la birlikte, Ulusal Meclisin yaşamının son yılı başladı. Artık anayasanın değiştirilmeden mi kalacağına yoksa revize mi edileceğine karar vermek zorundaydı. Ama anayasanın revize edilmesi, yalnızca, ya burjuvazinin egemenliği ya da küçük burjuva demokrasisi, ya demokrasi ya da proletarya anarşisi, ya parlamenter cumhuriyet ya da Bonaparte anlamlarına değil, aynı zamanda, ya Orléans ya da Bourbon anlamına geliyordu! Böylece, Düzen Partisi'ni düşman hiziplere ayıran çıkar çatışmasını alevlendirmek zorunda olan anlaşmazlık konusu meclisin ortasına düştü. Düzen Partisi, heterojen toplumsal unsurların bir bileşimiydi. Revizyon sorunu, bu ürünü başlangıçtaki bileşenlerine ayrıştıran bir siyasal sıcaklık yarattı.

Bonapartistlerin revizyondaki çıkarı basitti. Onlar açısından her şeyden önemlisi, Bonaparte'ın yeniden seçilmesine ve iktidar döneminin uzatılmasına izin vermeyen 45. maddenin kaldırılmasıydı. Cumhuriyetçilerin konumu daha az basit görünmüyordu. Kesinlikle her tür revizyonu reddediyor, bunlarda cumhuriyete yönelik evrensel bir komplo görüyorlardı. Ulusal Meclisteki *oyların dörtte birinden fazlasına* sahip olduklarından ve anayasaya göre bir revizyon kararının hukuki açıdan geçerli olması ve bir gözden geçirme meclisinin toplantıya çağrılması için oyların dörtte üçüne gereksinim duyulduğundan, zaferden emin olmaları için tek yapmaları gereken, oylarını saymaktı. Ve zaferden emindiler.

Düzen Partisi, bu açık konumlanışlar karşısında, çözülemeyecek çelişkiler içindeydi. Revizyonu reddetse, Bonaparte'a tek bir çıkış yolu (güce başvurma) bırakarak ve Mayıs 1852'nin ikinci [Pazar] gününde, yani karar anında, Fransa'yı, cumhurbaşkanı otoritesini yitirmişken, par-

lamento uzun süredir otorite sahibi değilken ve halk otoriteyi yeniden ele geçirmeyi düşünürken, devrimci anarşiye teslim ederek, statükoya zarar verirdi. Anayasaya uygun bir revizyondan yana oy kullansa, boş yere oy vermiş olacağını ve cumhuriyetçilerin vetosu nedeniyle anayasa uyarınca başarısızlığa uğrayacağını biliyordu. Anayasaya aykırı bir şekilde basit oy çoğunluğunun bağlayıcı olacağını ilan etse, devrimi bastırmayı umabilmesinin tek yolu yürütme gücüne kayıtsız şartsız itaat etmesi olurdu ve Bonaparte'ı anayasanın, revizyonun ve Düzen Partisi'nin efendisi kılardı. Yalnızca cumhurbaşkanının yetki süresini uzatan kısmi bir revizyon, imparatorluk doğrultusundaki bir gaspın yolunu açardı. Cumhuriyetin var olma süresini kısaltan bir genel revizyon, kaçınılmaz olarak hanedanlara özgü hak iddialarının çatışmasına neden olurdu, çünkü Bourbon'cu bir restorasyonun koşulları ile Orleans'cı bir restorasyonun koşulları, farklı olmanın ötesinde, karşılıklı olarak birbirlerini dışlıyordu.

Parlamenter cumhuriyet, Fransız burjuvazisinin iki kesiminin, Meşruiyetçiler ile Orleans'cıların, büyük toprak mülkiyeti ile sanayinin, eşit haklara sahip şekilde yan yana barınabildikleri tarafsız alan olmaktan daha fazlasını ifade ediyordu. *Ortak* egemenliklerinin vazgeçilmez koşuluydu, onlara ait genel sınıf çıkarlarının aynı anda hem kendi farklı hiziplerinin hem de geri kalan tüm sınıfların hak iddiaları üzerinde üstünlük kurmasını sağlayan tek devlet biçimiydi. Kralcılar olarak, eski karşıtlıklarına, toprak mülkiyetinin ya da paranın üstünlüğü mücadelesine geri dönüyorlardı ve bu karşıtlığın en üst düzeydeki ifadeleri, onu kişileştirenler, kralların kendileri ve onların hanedanlarıydı. Düzen Partisi, *Bourbon'ların geri çağrılmasına* bu nedenle karşı koymuştu.

Orleans'cı ve halk temsilcisi Creton, düzenli aralıklarla, 1849, 1850 ve 1851'de, kral aileleri hakkındaki sürgün kararının kaldırılması önergesini sunmuştu. Parlamento da aynı şekilde, düzenli aralıklarla, sürgüne gönderilmiş krallarının geri dönmek için kullanabileceği kapıları inatla kapatan bir kralcılar meclisi görüntüsünü sundu. III. Richard, VI. Henry'yi, bu dünya için fazla iyi olduğunu ve gökyüzüne yakıştığını söyleyerek öldürmüştü. Kralcılar, Fransa'yı, kendi krallarına yeniden sahip olmak için fazla kötü ilan etti. Koşulların zorlamasıyla cumhuriyetçi olmuşlardı ve krallarını Fransa'nın dışına süren halk kararını tekrar tekrar onaylıyorlardı.

Anayasa revizyonu (koşullar bunun değerlendirilmesini zorunlu kılıyordu), cumhuriyetle birlikte iki burjuva kesiminin ortak egemenliğini de tartışma konusu hâline getiriyor ve monarşi olasılığını gündeme

getirerek, monarşinin dönüşümlü olarak öncelikli şekilde temsil ettiği çıkarlar arasındaki rekabeti, bir fraksiyonun diğeri üzerinde üstünlük kurma mücadelesini yeniden ortaya çıkarıyordu. Düzen Partisi'nin diplomatları, bu mücadeleyi, iki hanedanı birleştirerek, kendi deyimleriyle, kralcı partiler ile onların kral ailelerinin *kaynaşmasıyla* sonlandırabileceklerine inanıyordu. Ama Restorasyon ile Temmuz Monarşisinin gerçek kaynaşma biçimi, Orleans'cı ve Meşruiyetçi renklerin silindiği, farklı burjuva türlerinin yalnızca burjuvazi içinde, burjuva cinsinin içinde kaybolduğu parlamenter cumhuriyetti. Oysa şimdi, Orleans'cıların Meşruiyetçi, Meşruiyetçilerin Orleans'cı olması gerekiyordu. Geçmişte karşıtlıklarını kişileştiren krallığın şimdi birliklerini cisimleştirmesi; kendilerine özgü dar çıkarların ifadesinin, ortak sınıf çıkarlarının ifadesine dönüşmesi; monarşinin, yalnızca iki monarşinin kaldırılmasının, yani cumhuriyetin yapabileceği ve yapmış olduğu şeyi yapması gerekiyordu. Düzen Partisi'nin doktorlarının üretmek için kafa patlattıkları felsefe taşı[66] buydu. Sanki, Meşru{iyetçi} monarşinin bir gün sanayi burjuvazisinin monarşisi olması ya da burjuva krallığının bir gün soya dayalı toprak aristokrasisinin krallığı olması ihtimali varmış gibi. Sanki, taç yalnızca bir kafanın üzerine, ya büyük ya da küçük erkek kardeşin kafasına düşebilecekken, toprak mülkiyeti ile sanayi, *tek bir* tacın altında kardeşleşebilirmiş gibi. Sanki, toprak mülkiyeti sanayileşmeye karar vermeden önce, sanayinin toprak mülkiyetiyle en küçük bir anlaşma şansı varmış gibi. V. Henri yarın ölecek olsaydı, Paris Kontu, Orleans'cıların kralı olmaktan vazgeçmedikçe, V. Henri öldüğü için Meşruiyetçilerin kralı olmazdı. Bunlara karşın, revizyon sorununun ön plana çıkması ölçüsünde daha fazla ses çıkaran, *Assemblée nationale* ile birlikte resmî bir günlük yayın organı çıkarmaya başlayan,[67] hatta tam şu sırada (Şubat 1852) yeniden işe koyulmuş olan kaynaşma filozofları, tüm zorluğun, iki hanedanın direncinden ve rekabetinden kaynaklandığını düşünüyordu. Louis-Philippe'in ölümünden itibaren başlayan Orléans ailesini V. Henri ile barıştırma girişimleri, genel olarak tüm hanedancı entrikalar gibi, yalnızca Ulusal Meclisin tatilleri sırasında, perde aralarında, kulis arkasında yürütülüyordu ve ciddiye alınan bir iş olmaktan çok, eski boş inançlarla duygusal bir fingirdeşmeydi; bu girişimler, temel ve devletle ilgili eylemlere dönüştü ve bugüne kadar olduğu gibi amatör tiyatroda

66 Ucuz metalleri altına dönüştürdüğüne inanılan hayali taş. *-çev.*

67 *L'Assemblée nationale* {Ulusal Meclis}: 1848 ile 1857 yılları arasında Paris'te çıkan monarşici-Meşruiyetçi günlük Fransız gazetesi. *-Almanca ed.*

sahnelenmek yerine Düzen Partisi tarafından kamu sahnesine taşındı. Kuryeler Paris'ten Venedik'e, Venedik'ten Claremont'a, Claremont'tan Paris'e koşuşturdu. Chambord Kontu, yayımladığı bildirgede, "ailesinin tüm üyelerinin yardımıyla", kendi restorasyonunu değil, "ulusal" restorasyonu ilan eder. Orleans'cı Salvandy, V. Henri'nin ayaklarına kapanır. Meşruiyetçi liderler Berryer, Benoist d'Azy ve Saint-Priest, Orléans hanedanı üyelerini ikna etmek için Claremont'a gider, ama boşuna. Kaynaşmacılar, iki burjuva kesiminin çıkarlarının, aile çıkarları biçiminde, iki hanedanın çıkarları biçiminde öne çıkarken, dışlayıcılıklarını yitirmedikleri gibi esneklik de kazanmadıklarını çok geç anladı. V. Henri, Paris Kontu'nu veliahtı olarak tanıyacak olsaydı (bu, kaynaşmanın en iyi durumda elde edebileceği tek başarıydı), Orléans hanedanı, V. Henri'nin çocuk sahibi olmamasının ona zaten sağlamış bulundukları dışında hiçbir iddia kazanmaz, ama Temmuz Devrimi sayesinde elde ettiği tüm iddiaları yitirirdi. Bourbon'ların eski koluyla yaklaşık yüz yıl süren bir mücadele sonucu elde ettiği özgün iddialarından, tüm haklarından vazgeçmiş, tarihsel ayrıcalığını, yani modern krallığın ayrıcalığını, kendi tarihsel soyağacının ayrıcalığı karşılığında elden çıkarmış olurdu. Dolayısıyla, kaynaşma, Orléans hanedanının taht iddiasından kendi rızasıyla vazgeçmesinden, tahtı Meşruiyetçilere bırakmasından, Protestan devlet kilisesinden pişmanlık içinde Katolik kilisesine dönmesinden başka bir anlama gelmiyordu. Dahası, bu, onu yitirmiş olduğu tahta çıkarmak bir yana, doğduğunda bulunduğu taht basamağına götüren bir dönüş olurdu. Kaynaşmayı savunmak için Claremont'a koşturanlar arasında yer alan Guizot, Duchâtel vb. eski Orleans'cı bakanlar, aslında, Temmuz Devrimi hakkındaki vicdan azabını, burjuva krallığına ve burjuvaların krallığına dönük umutsuzluğu, anarşiye karşı son muska olarak Meşruiyetçiler hakkındaki boş inancı temsil ediyordu. Orléans ile Bourbon hanedanları arasındaki arabulucular olduklarını düşünürken, gerçekte artık yalnızca dönek Orleans'cılardı ve Joinville Prensi de onları böyle insanlar olarak karşıladı. Buna karşılık, Orleans'cıların diri, savaşçı bölümü, yani Thiers, Baze vb., Louis-Philippe ailesini, monarşinin her tür dolaysız restorasyonunun iki hanedanın kaynaşmasını, ama her tür kaynaşmanın da Orléans hanedanının tahttan çekilmesini gerektirmesine karşın, geçici olarak cumhuriyeti tanımanın ve gelişmelerin cumhurbaşkanlığı koltuğunun bir tahta dönüştürülmesine izin vermesine kadar beklemenin atalarının geleneğine tümüyle uygun düşeceğine çok daha kolay ikna etti. Joinville Prensi'nin adaylığı hakkında söylenti çıkarıldı,

kamuoyunun merakı diri tutuldu ve birkaç ay sonra, revizyonun reddedilmesinin ardından, Eylül'de bu adaylık açıkça ilan edildi.

Böylece, Orleans'cılar ile Meşruiyetçiler arasında kralcı bir kaynaşma sağlama girişimi, başarısızlığa uğramakla kalmadı, onların *parlamenter kaynaşmasını*, cumhuriyetçi ortak biçimlerini bozdu ve Düzen Partisi'ni yeniden başlangıçtaki bileşenlerine ayrıştırdı; ama Claremont ile Venedik arasındaki soğukluğun artması, anlaşmalarının suya düşmesi ve Joinville çalkantısının yayılması ölçüsünde, Bonaparte'ın bakanı Faucher ile Meşruiyetçiler arasındaki görüşmeler de canlılık ve ciddiyet kazandı.

Düzen Partisi'ndeki çözülme, bu partinin başlangıçtaki unsurlarında durmadı. İki büyük hizip de kendi içlerinde yeniden ayrıştı. Sanki, geçmişte, Meşruiyetçiler olsun Orleans'cılar olsun, her iki çevre içinde de mücadele edilen ve bastırılan eski nüanslar, tıpkı kurumuş haşlamlıların {tük hücreli canlıların} suyla temas ettiklerinde kendi topluluklarını ve bağımsız karşıtlıklarını oluşturmalarına yetecek kadar canlılık kazanmaları örneğinde olduğu gibi, yeniden serbest kalmıştı. Meşruiyetçiler, düşlerinde, Tuileries ile Pavillon Marsan, Villèle ile Polignac arasındaki çekişmelere geri döndü.[68] Orleans'cılar, Guizot, Molé, Broglie, Thiers ve Odilon Barrot arasında turnuvaların düzenlendiği altın çağı yeniden yaşadı.

Düzen Partisi'nin revizyon heveslisi, ama revizyonun sınırları konusunda yine anlaşmazlığa düşen ve bir yandan Berryer ve Falloux'ya bağlı Meşruiyetçiler, diğer yandan La Rochejaquelein'e bağlı Meşruiyetçiler ve Molé, Broglie, Montalembert ve Odilon Barrot'ya bağlı mücadele yorgunu Orleans'cılardan oluşan bölümü, Bonapartist milletvekilleriyle, aşağıdaki belirsiz ve sınırları geniş önerge üzerinde anlaşmaya vardı:

> "Aşağıda imzası bulunan milletvekilleri, ulusa egemenliğini eksiksiz olarak kullanma hakkını yeniden vermek amacıyla, anayasanın gözden geçirilmesini teklif eder."

Ama aynı zamanda, ittifak hâlinde ve raportörleri Tocqueville aracılığıyla, Ulusal Meclisin *cumhuriyetin kaldırılmasını* önerme hakkının bulunmadığını, bu hakkın yalnızca revizyon meclisine ait olduğu-

---

68 Restorasyon döneminde Meşruiyetçiler kampındaki görüş farklılıkları şu şekildeydi: XVIII. Louis ile Villèle, gerici önlemlerin dikkatli bir şekilde uygulanmasında ısrarcı oluyor, Artois Kontu (1824'ten itibaren Kral X. Charles) ile Polignac ise devrim öncesi düzene tam bir geri dönüşü savunuyordu.
Tuileries: Paris'teki bir saray; XVIII. Louis burada oturuyordu; *Pavillon Marsan* {Marsan Köşkü}: aynı saraydaki bir bina; Restorasyon döneminde Artois Kontu burada oturuyordu. *–Almanca ed.*

nu açıkladılar. Ayrıca, anayasa yalnızca "*yasal*" *biçimde*, yani yalnızca, anayasada öngörüldüğü üzere toplam oyların dörtte üçünün revizyon lehinde kullanılması durumunda gözden geçirilebilirdi. Altı gün süren fırtınalı tartışmaların ardından, revizyon, 19 Temmuz'da, öngörülebileceği üzere, reddedildi. Revizyondan yana oyların sayısı 446, karşı oyların sayısı ise 278'di. Thiers, Changarnier vb. kararlı Orleans'cılar, cumhuriyetçiler ve *Montagne* ile birlikte oy kullanmıştı.

Böylece, parlamento çoğunluğu anayasaya karşı olduğunu açıkladı; ama aynı anayasa, azınlıktan yana olduğunu ve onun kararının bağlayıcı olduğunu açıkladı. İyi ama, Düzen Partisi, 31 Mayıs 1850'de, 13 Haziran 1849'da, anayasayı parlamento çoğunluğuna tabi kılmamış mıydı? Bugüne kadarki tüm politikası, anayasa paragraflarının parlamento çoğunluğunun kararlarına tabi kılınmasına dayanmıyor muydu? Yasaların harflerine dönük Eski Ahit'e özgü boş inancı demokratlara bırakmamış ve bu yüzden demokratları cezalandırmamış mıydı? Ama bu anda, tıpkı anayasanın korunmasının Bonaparte'ın görevden alınmasından başka bir anlama gelmemesi gibi, anayasanın revize edilmesi de cumhurbaşkanının yetkisini korumasından başka bir anlama gelmiyordu. Parlamento Bonaparte'tan yana olduğunu açıklamış, ama anayasa parlamentoya karşı olduğunu açıklamıştı. Dolayısıyla, Bonaparte, anayasayı yırttığında parlamentonun eğilimine uygun şekilde ve parlamentoyu dağıttığında da anayasanın eğilimine uygun şekilde hareket etti.

Parlamento, anayasayı ve onunla birlikte kendi egemenliğini "çoğunluk dışı" ilan etmiş, aldığı kararla da, anayasayı kaldırmış ve cumhurbaşkanının görev süresini uzatmış ve aynı zamanda, kendisi varlığını sürdürdükçe, birinin ölmesinin de diğerinin yaşamasının da mümkün olmadığını ilan etmişti. Onu gömecek olanlar kapıda dikiliyordu. Parlamento revizyon hakkında tartışırken, Bonaparte, kararsız görünen Baraguey d'Hilliers'yi Birinci Tümen komutanlığından uzaklaştırdı ve onun yerine Lyon galibi,[69] Aralık günlerinin kahramanı, daha Louis-Philippe döneminde Boulogne seferi vesilesiyle kendisini onun için az çok rezil eden adamlarından biri olan General Magnan'ı atadı.

Düzen Partisi, revizyon hakkındaki kararıyla, hükmetmekten de hizmet etmekten de, yaşamaktan da ölmekten de, cumhuriyete katlanmaktan da onu devirmekten de, anayasayı korumaktan da onu bir kenara atmaktan da, cumhurbaşkanıyla işbirliği yapmaktan da onunla köprüleri atmaktan da anlamadığını kanıtladı. Peki, tüm çelişkilerin çözümü-

69 Lyon'lu işçilerin ve zanaatçıların 15 Haziran 1849'daki silahlı ayaklanmasının bastırılmasını General Magnan yönetmişti. *-İngilizce ed.*

nü kimden bekliyordu? Takvimden, olayların akışından... Kendisine olayları yönlendirme gücünü yakıştırmaktan vazgeçti. Yani, olayları ve olaylar aracılığıyla da, halkla mücadele ederken tüm yetkileri teker teker bırakıp sonunda karşısında aciz kaldığı iktidarı, kendilerini dayatmaya zorladı. Yürütme gücünün liderinin ona yönelik mücadele planını rahatsız edilmeden hazırlayabilmesi, iş araçlarını güçlendirebilmesi, aletlerini seçebilmesi, mevzilerini sağlamlaştırabilmesi için, bu kritik anda sahneden çekilmeye ve oturumlara üç aylığına, 10 Ağustos'tan 4 Kasım'a kadar ara vermeye karar verdi.

Parlamento partisinin iki büyük hizbine ayrışmasının ve bu hiziplerin her birinin kendi içlerinde ayrışmasının ötesinde, parlamentodaki Düzen Partisi, parlamento *dışındaki* Düzen Partisi'yle ayrı düşmüştü. Burjuvazinin sözcüleri ile yazarları, kürsüsü ile basını, kısacası burjuvazinin ideologları ile burjuvazinin kendisi, temsilciler ve temsil edilenler, birbirlerine yabancılaşmıştı ve artık birbirlerini anlamıyordu.

İllerdeki Meşruiyetçiler, sınırlı ufuklarıyla ve sınırsız coşkularıyla, parlamentodaki önderleri Berryer ve Falloux'yu, Bonaparte'ın kampına kaçmakla ve V. Henri'yi terk etmekle suçladı. Zambak beyinleri ilk günaha inanıyor, ama diplomasiye inanmıyordu.

Ticaret burjuvazisinin kendi politikacılarından kopuşu çok daha ciddi ve belirleyiciydi. Politikacılarını, onları ilkelerinden ayrılmakla suçlayan Meşruiyetçilerden farklı olarak, yararsız hâle gelmiş ilkelere bağlı kalmakla suçluyordu.

Fould'un hükümete girmesinden bu yana, ticaret burjuvazisinin Louis-Philippe iktidarı döneminde aslan payına sahip olan bölümünün, yani *mali aristokrasinin* Bonapartist olduğunu daha önce belirtmiştim. Fould, yalnızca Bonaparte'ın borsadaki çıkarını değil, aynı zamanda borsanın Bonaparte'taki çıkarını temsil ediyordu. Mali aristokrasinin konumlanışını, en çarpıcı şekilde, onun Avrupa'daki yayın organı olan ve Londra'da çıkan *Economist*'ten[70] bir alıntı tarif ediyor. 1 Şubat 1851 tarihli sayısında Paris kaynaklı şu satırlara yer veriyor:

> "Fransa'nın her şeyden önce huzur istediği, tüm çevreler tarafından dile getirilmiş durumda. Bu, cumhurbaşkanının Yasama Meclisine mesajında ilan ediliyor, ulusal meclis kürsüsünden yankılanıyor, gazeteler tarafından teyit ediliyor, kilise kürsülerinde duyuruluyor, *devlet tahvillerinin en küçük bir karışıklık olasılığı karşısındaki duyarlılıkları ve yü-*

70 1843 yılında haftalık bir gazete olarak çıkmaya başlayan, iktisadi liberalizmin temsilciliğini yapan, yayın hayatını bugün de sürdürmekte olan *The Economist* dergisi. *-çev.*

> *rütme gücü ne zaman zafer kazansa sergiledikleri sağlamlık tarafından kanıtlanıyor."*

Economist, 29 Kasım tarihli sayısında, kendi imzasıyla şunları açıklıyor:

> *"Cumhurbaşkanı artık Avrupa'nın tüm borsalarında düzenin bekçisi olarak kabul ediliyor."*

Yani, mali aristokrasi, Düzen Partisi'nin yürütme gücüyle parlamenter mücadelesini *düzene yönelik bir taciz* olarak mahkûm ediyor ve cumhurbaşkanının kendi sözde temsilcilerine karşı kazandığı her zaferi *düzenin bir zaferi* olarak kutluyordu. Burada mali aristokrasinin kapsamına yalnızca, çıkarlarının devlet iktidarının çıkarlarıyla örtüştüğü hemen anlaşılacak olan büyük kreditörlerin {*Anleihunternehmer*} ve devlet kâğıdı spekülatörlerinin girdiği düşünülmemeli. Tüm modern finans faaliyetleri, tüm bankacılık sektörü, devlet borçlanmasıyla tam anlamıyla iç içedir. Bunların işletme sermayelerinin bir bölümü, zorunlu olarak, hızla paraya çevrilebilen devlet borçlanma kâğıtlarına yatırılır ve faiz getirmeleri sağlanır. Mevduatları, kendi tasarruflarındaki ve onlar tarafından tüccarlara ve sanayicilere dağıtılan sermaye, kısmen, devlet kâğıtlarına yatırım yapan rantiyelerin gelirlerinden kaynaklanır. Devlet iktidarının istikrarı, tüm para piyasası ve bu para piyasasının rahipleri için her dönemde Musa ve peygamberler anlamına geldiyse, tam da her tür tufanın eski devletle birlikte eski devlet borçlarını da sürükleyip götürme tehdidini yarattığı bugün, böyle olmaması mümkün mü?

Sanayi burjuvazisi de, düzen bağnazlığı içinde, parlamenter Düzen Partisi'nin yürütme gücüyle çekişmelerine sinirleniyordu. Thiers, Anglès, Sainte-Beuve vb., Changarnier'nin görevden alınması vesilesiyle 18 Ocak'ta kullandıkları oyların ardından, tam da sanayi bölgelerindeki seçmenleri tarafından açıkça azarlandı ve özellikle *Montagne* ile koalisyonları, düzene yönelik ağır ihanet olarak suçlandı. Görmüş olduğumuz üzere, Düzen Partisi'nin cumhurbaşkanıyla mücadelesinin ifadeleri olan gürültülü sataşmalar ve bayağı entrikalar daha iyi bir şekilde karşılanmayı hak etmiyordu; diğer taraftan, temsilcilerinden, askerî gücün kendi parlamentolarının elinden maceracı bir taht iddiacısının eline geçmesine direnç göstermeden izin vermelerini isteyen bu burjuva partisi de, kendi çıkarları doğrultusunda çevrilen bu entrikaları hiç hak etmiyordu. Kendi *kamusal* çıkarlarının, *sınıf çıkarlarının*, *siyasal iktidarının* korunması mücadelesinin, özel işlerini bozması nedeniyle onu yalnızca rahatsız ettiğini ve sinirlendirdiğini kanıtlıyordu.

Paris dışındaki kentlerin burjuva ileri gelenlerinin, yerel yöneticilerinin, ticaret mahkemesi yargıçlarının vb. neredeyse tümü, Bonaparte'ın turları sırasında, onu her yerde, hatta Dijon'da olduğu gibi Ulusal Meclise ve özel olarak Düzen Partisi'ne sözünü sakınmadan saldırdığı zamanlarda bile, en büyük yaltakçılıkla karşıladı.

1851 başında olduğu gibi işlerin yolunda gittiği dönemlerde, ticaret burjuvazisi, her tür parlamenter mücadeleye karşı, ticaretin keyfinin kaçmaması için bağırıp çağırıyordu. Şubat 1851 sonundan bu yana olduğu gibi işler kötü gittiğinde, duraklamanın nedeni olarak parlamenter mücadeleleri suçluyor ve işlerin yeniden açılması için bağıra çağıra bunların kesilmesini istiyordu. Revizyon tartışmaları tam da bu kötü döneme denk geldi. Burada mevcut devlet biçiminin olma ya da olmama sorunu söz konusu olduğundan, burjuvazi, temsilcilerinden bu işkence çektiren ara döneme son verilmesini ve aynı zamanda statükonun korunmasını istemek konusunda kendisini çok daha haklı görüyordu. Burada bir çelişki yoktu. Ara dönemin sonundan, tam da bu dönemin sürmesini, bir karara varılmasını gerektiren anın belirsiz bir geleceğe ertelenmesini anlıyordu. Statüko yalnızca iki şekilde korunabilirdi. Bonaparte'ın görev süresinin uzatılmasıyla ya da onun anayasa uygun şekilde görevden çekilmesi ve Cavaignac'ın seçilmesiyle. Burjuvazinin bir bölümü ikinci çözümün gerçekleşmesini umuyor ve temsilcilerine susmalarından, yakıcı noktaya dokunmamalarından daha iyi bir öğüt veremiyordu. Temsilcilerinin konuşmaması durumunda Bonaparte'ın hareket etmeyeceğini sanıyorlardı. Görünmemek için kafasını saklayan bir devekuşu parlamentosu istiyorlardı. Burjuvazinin bir başka bölümü, her şeyin eskisi gibi kalması için, bir kez cumhurbaşkanlığı koltuğuna oturmuş bulunduğundan, Bonaparte'ı orada tutmak istiyordu. Kendi parlamentolarının anayasayı açıkça ihlal etmemesi ve zorluk çıkarmadan çekilme yoluna gitmemesi onları kızdırıyordu.

Ulusal Meclisin tatil döneminde, 25 Ağustos'tan itibaren toplanan il meclisleri, yani büyük burjuvazinin iller düzeyindeki temsilcileri, neredeyse oybirliğiyle, revizyondan yana, yani parlamentoya karşı ve Bonaparte'tan yana olduklarını ilan etti.

Burjuvazi, yazınsal temsilcilerine, kendi basınına yönelik öfkesini, *parlamenter temsilcileriyle* anlaşmazlığından daha açık bir şekilde gösterdi. Burjuva gazetecilerinin, Bonaparte'ın gasp arzularına yönelik her saldırısı için, basının, yürütme gücüne karşı burjuvazinin siyasal haklarını korumaya yönelik her girişimi için burjuva jürileri tarafından çok

yüksek para ve utanmazca hapis cezalarının verilmesi, yalnızca Fransa'yı değil tüm Avrupa'yı şaşırtıyordu.

Eğer göstermiş olduğum gibi *parlamenter Düzen Partisi* huzur talebiyle yaygara koparark kendisini hareketsizliğe mahkûm ettiyse, toplumun diğer sınıflarına karşı yürüttüğü mücadelede kendi rejiminin, parlamenter rejimin tüm koşullarını kendi elleriyle yok ederek, burjuvazinin siyasal egemenliğini, burjuvazinin güvenlik ve varlığı açısından katlanılamaz ilan ettiyse, *burjuvazinin parlamento dışındaki kitlesi* de, güçlü ve sınırlandırılmamış bir iktidarın koruması altında, güven içinde özel işlerinin peşine düşebilmek için, cumhurbaşkanına yaltaklanarak, parlamentoya hakaret ederek, kendi basınına kaba ve kötü davranarak, Bonaparte'ı, kendi konuşan ve yazan unsurlarını, kendi politikacı ve yazarlarını, kendi konuşmacı kürsüsünü ve kendi basınını ezmeye, yok etmeye çağırdı. Egemenliğin zorluklarından ve tehlikelerinden kurtulmak için, kendi siyasal egemenliğinden kurtulmaya can attığını açıkça ilan etti.

Ve yalnızca kendi sınıflarının egemenliği için yürütülen parlamenter ve yazınsal mücadeleye bile öfkelenmiş ve bu mücadelenin önderlerine ihanet etmiş olan bu <9> burjuvazi, şimdi, her şey olup bittikten sonra, onun için kanlı bir mücadeleye, bir ölüm kalım mücadelesine girişmediği için proletaryayı suçlamaya kalkışıyor! Her an kendi genel sınıf çıkarını, yani siyasal çıkarını en dar ve en kirli özel çıkarlarına feda etmiş ve küstah bir şekilde temsilcilerinden de benzer bir özveri talep etmiş olan burjuvazi, şimdi, proletaryanın ideal siyasal çıkarlarını maddi çıkarlarına feda ettiğini söyleyerek sızlanıyor. Sosyalistler tarafından yanlış yola sokulan proletarya tarafından değeri anlaşılmayan ve karar anında yalnız bırakılan güzel bir insan gibi davranıyor. Ve burjuva dünyasında evrensel bir yankı buluyor. Kuşkusuz, burada düzenbaz Alman politikacılarından ve aynı kafadaki hödüklerden söz etmiyorum. Örneğin, daha önce alıntı yaptığım, 29 Kasım 1851'de, yani hükümet darbesinden dört gün önce bile Bonaparte'ı "düzenin bekçisi", Thiers ve Berryer'yi ise "anarşist" ilan etmiş ve daha 27 Aralık 1851'de, Bonaparte'ın söz konusu anarşistleri susturmasının ardından, "cahil, terbiyesiz, aptal proleter kitlelerinin, orta ve daha üst toplum kademelerinin yeteneklerine, bilgisine, disiplinine, manevi etkisine, düşünsel kaynaklarına ve ahlaki ağırlığına" ihanetleri hakkında bağırıp çağıran *Economist*'e gönderme yapıyorum. Aptal, cahil ve bayağı kitle, burjuva kitlesinin kendisinden başka bir şey değildi.

Fransa'nın 1851 yılında bir tür küçük ticaret bunalımı yaşamış olduğu doğru. Şubat sonunda ihracat 1850'ye göre düşüş gösterdi, Mart'ta tica-

ret kötüye gitti ve fabrikalar kapandı, Nisan'da sanayi bölgelerinin durumu Şubat günleri {1848} sonrasında olduğu kadar umutsuz görünüyordu, Mayıs'ta işler henüz yeniden canlanmamıştı, Fransa Bankası'nın portföyü 28 Haziran'da bile mevduatlardaki muazzam bir artış ve senet karşılığı avanslarda benzer büyüklükte bir gerilemeyle üretimin durma noktasında olduğunu gösteriyordu ve işler kademeli olarak yeniden açılmaya ancak Ekim ortasında başladı. Fransız burjuvazisi, ticaretteki bu duraklamayı, tümüyle siyasal nedenlerle, parlamento ile yürütme gücü arasındaki mücadeleyle, yalnızca geçici olan bir devlet biçiminin güvenilmezliğiyle, Mayıs 1852'nin ikinci [Pazar] gününe ilişkin korkutucu beklentilerle açıklıyordu. Tüm bu olguların Paris'teki ve illerdeki bazı sanayi kollarını baskı altına aldığını inkâr etmek istemiyorum. Ama her durumda, siyasal koşulların bu etkisi yalnızca yerel düzeydeydi ve önemsizdi. Ticaretteki iyileşmenin tam da siyasal durumun kötüleştiği, siyasal ufkun karardığı ve Elize'den her an bir şimşeğin çakmasının beklendiği sırada, Ekim ortalarında başlamış olmasından başka bir kanıta gerek var mı? Bunun dışında, "yetenekleri, bilgisi, manevi kavrayışı ve düşünsel kaynakları" burnunun ilerisine geçmeyen Fransız burjuvazisi, Londra'daki sanayi sergisinin[71] açık kaldığı süre boyunca, ticaret alanındaki sefaletinin nedeniyle burun buruna gelebildi. Fransa'da fabrikalar kapatılırken, İngiltere'de ticari iflaslar yaşanmıştı. Fransa'da sınai panik Nisan ve Mayıs'ta bir zirve noktasına ulaşırken, İngiltere'de ticari panik Nisan ve Mayıs'ta zirve noktasına ulaşmıştı. İngiliz yün sanayisi, Fransız yün sanayisi gibi, İngiliz ipek üretimi de Fransız ipek üretimi gibi sıkıntıya düşmüştü. İngiliz pamuk fabrikaları faaliyetlerini sürdürmüş olsa bile, kârları 1849 ve 1850'deki kadar değildi. Aradaki fark, yalnızca, Fransa'daki bunalımın sınai, İngiltere'dekinin ticari olması; Fransa'da fabrikalar üretimi durdururken İngiltere'dekilerin üretimlerini artırmaları, ama bunu önceki yıllara göre daha elverişsiz koşullar altında yapmaları; Fransa'da en büyük darbeyi ihracatın, İngiltere'de ise ithalatın almasıydı. Hiç kuşku yok ki Fransa'nın siyasal durumunda aranmaması gereken ortak neden apaçıktı. 1849 ve 1850, en büyük maddi gönenç yılları ve niteliğini ancak 1851'de gösteren bir aşırı üretimin gerçekleştiği yıllardı. Bu aşırı üretim, 1851 yılının başında, sanayi sergisinin açılacak olması nedeniyle daha bir hızlandırıldı. Bunlara şu özel koşullar eklenmişti: İlk olarak, 1850 ve 1851'in kötü pamuk hasadı, ardından beklenenden daha büyük bir

71 *Great Exhibition* (Büyük Fuar): 1 Mayıs-15 Ekim 1851 tarihleri arasında açık kalan ilk uluslararası sanayi ve ticaret fuarı. *-çev.*

pamuk rekoltesine ulaşılacağının kesinleşmesi, pamuk fiyatlarının önce yükselmesi, sonra birdenbire düşmesi, kısacası dalgalanması. Ham pamuk rekoltesi, en azından Fransa'da, ortalama verim düzeyinin bile altına düşmüştü. Son olarak, yünlü üretimi 1848'den beri o kadar artmıştı ki, yün üretimi buna ayak uyduramamıştı ve ham yün fiyatı, yünlü mamul fiyatlarına göre fazlasıyla orantısız bir şekilde yükselmişti. Böylece burada, dünya pazarı için üretim yapan üç sanayinin hammaddelerinde, bir ticari durgunluk için üç kat malzeme bulmuş olduk. Bu özel koşullar bir yana bırakıldığında, 1851 yılının gözle görülür bunalımı, aşırı üretim ile aşırı spekülasyonun, sınai çevrim sırasında, ateşli bir şekilde çevrimin son bölümünü hızla tamamlayıp çıkış noktalarına, yani *genel ticaret bunalımına* yeniden ulaşmak üzere tüm güçlerini bir araya getirmeden önce her zaman yaptıkları bir duraklamadan başka bir şey değildi. Bu tür ara dönemlerde, Fransa'da, kısmen İngilizlerin tam da bu dönemlerde tüm pazarlarda katlanılmaz hâle gelen rekabeti nedeniyle geri çekilmeye zorlandığı, kısmen de bir lüks mallar sanayisi olarak her tür ticari duraklamadan öncelikli şekilde etkilendiği için, sanayinin kendisi durma noktasına gelirken, İngiltere'de ticari iflaslar patlak verir. Fransa bu şekilde genel bunalımlar dışında kendi ulusal ticaret bunalımlarını da yaşar; ama bu bunalımlar, Fransa'daki yerel etkileri gölgede bırakacak ölçüde, dünya pazarının genel durumu tarafından belirlenir ve bunların ürünü olur. Fransız burjuvasının önyargısıyla İngiliz burjuvasının yargısını karşılaştırmak yararsız olmayacaktır. Liverpool'un en büyük şirketlerinden biri, 1851'le ilgili yıllık ticaret raporunda şunları yazıyor:

> "Pek az yıl, başlangıcında oluşan beklentilere, şu son yıldan daha fazla ters düştü; herkesin beklediği gibi büyük gönenç yılı olmak yerine, son çeyrek yüzyılın en cesaret kırıcı yıllarından biri oldu. Doğal olarak, bu söylenen, sanayici sınıflar için değil, yalnızca ticaretle uğraşan sınıflar için geçerli. Ve kuşkusuz, yılın başında, tam tersini beklememek için de nedenler vardı; ürün stokları sınırlıydı, sermaye fazlası vardı, gıda maddeleri ucuzdu, zengin bir hasadın gerçekleşeceği kesindi; kıtada kesintiye uğramamış bir barış vardı ve içeride siyasal ya da mali sıkıntılar yaşanmıyordu: gerçekte, ticaretin kanatları hiç bu kadar serbest olmamıştı ... Bu olumsuz sonuçtan kimi sorumlu tutmalı? Biz, hem ihracattaki hem de ithalattaki *aşırı ticareti* sorumlu tutmak gerektiğine inanıyoruz. Eğer tüccarlarımız faaliyetlerini kendileri sınırlandırmazsa, üç yılda bir yaşanacak panikler dışında hiçbir şey bizi kontrol altında tutamaz." [72]

72 10 Ocak 1850 tarihli *The Economist* dergisinden. *–Almanca ed.*

Darbeler ve genel oy hakkının getirilmesi hakkındaki söylentilerin, parlamento ile yürütme gücü arasındaki mücadelenin, Orleans'cılar ile Meşruiyetçiler arasındaki Fronde savaşının,[73] Güney Fransa'daki komünist komploların, Nièvre ve Cher illerindeki sözde *jacquerie*'lerin {köylü ayaklanmalarının}, farklı cumhurbaşkanı adaylarının reklamlarının, gazetelerin şarlatanca çözümlerinin, cumhuriyetçilerin anayasayı ve genel oy hakkını elde silah korumak istedikleri yönündeki tehditlerinin, kıyametin Mayıs 1852'nin ikinci [Pazar] günü gerçekleşeceğini ilan eden *in partibus* [*infidelium*: inançsızlar ülkesindeki] sığınmacı kahramanların müjdelerinin, tam da bu ticari paniğin ortasında Fransız burjuvasının ticaret delisi beynini nasıl işkenceye maruz bırakacağı, döndüreceği, sersemleteceği düşünülürse, onun bu sözle anlatılamayacak, gürültülü kaynaşma, revizyon, oturumlara ara verme, anayasa, komplo, koalisyon, sığınma, gasp ve devrim karmaşası içinde çılgınca burnundan soluyarak kendi parlamenter cumhuriyetine şunları söylemesi anlaşılır bir şey olur: "*Terörle gelecek bir son, sonsuz bir terörden iyidir!*"

Bonaparte bu çığlığı anladı. Vade günü olan Mayıs 1852'nin ikinci [Pazar] gününü yaklaştıran her günbatımıyla birlikte yıldızların hareketinde kendi dünyevi senetlerine yönelik bir protesto gören alacaklıların kızgınlığının giderek artması sayesinde, kavrama yeteneği keskinleşmişti. Alacaklılar, gerçek birer astrolog olmuştu. Ulusal Meclis, Bonaparte'ın görev süresinin anayasal yolla uzatılması umuduna son vermişti, Joinville Prensi'nin adaylığı kararsızlık durumunun sürdürülmesine izin vermiyordu.

Eğer bugüne kadar gölgesini kendi gelişinden çok önce önüne düşüren bir olay yaşandıysa, bu, Bonaparte'ın darbesiydi. Daha 29 Ocak 1849'da, seçilmesinin üzerinden henüz yaklaşık bir ay geçmişken, bu konuda Changarnier'ye teklifte bulunmuştu. Kendi başbakanı Odilon Barrot, darbe politikasını, 1849 yazında örtülü bir şekilde, Thiers ise 1850 kışında açıkça ele vermişti. Persigny Mayıs 1851'de Changarnier'yi bir kez daha darbeye kazanmaya çalışmış, *Messager de l'Assemblée* bu görüşmenin haberini yayımlamıştı. Bonapartist gazeteler ne zaman bir parlamento fırtınası çıksa darbe tehdidi savuruyordu ve bunalım ne kadar yaklaşırsa sesleri o kadar güçlü çıkıyordu. Bonaparte'ın her gece kadınlı erkekli *swell mob*'la {iyi giyimli hırsızlarla ve dolandırıcılarla} birlikte katıldığı cümbüşlerde, her seferinde, gece yarısı yaklaşıp bol miktardaki içki ikramı dilleri çözdüğünde ve hayal güçlerini ateşlediğinde, darbenin ertesi sa-

73 Bkz. 35. dipnot. *-çev.*

bah gerçekleştirilmesi kararlaştırılıyordu. Ertesi sabahın hayaleti yeniden kovmasına kadar kılıçlar çekiliyor, kadehler şangırdıyor, milletvekilleri pencerelerden dışarı atılıyor, imparator pelerini Bonaparte'ın omuzlarına düşüyordu ve ardından, şaşkınlık içindeki Paris, ağızları pek sıkı olmayan iffetli kadınlardan ve geveze şövalyelerden, bir kez daha kurtulmuş olduğu tehlikeyi öğreniyordu. Eylül ve Ekim aylarında darbe söylentileri birbirlerini izledi. Aynı zamanda, gölge, alacalı bir *Daguerrotyp* {eski bir fotoğraf türü} gibi renk kazandı. Avrupa'nın günlük basın organlarının Eylül ve Ekim aylarındaki sayılarına bakılırsa, sözcüğü sözcüğüne şu tür haberler bulunacaktır: "Paris darbe söylentilerinden geçilmiyor. Başkentin gece saatlerinde askerlerle doldurulacağı ve sabah, Ulusal Meclisi dağıtan, Seine ilinde sıkıyönetim ilan eden, genel oy hakkını yeniden getiren ve halka başvuran kararnamelerin çıkarılacağı söyleniyor. Bonaparte, bu yasa dışı kararnameleri uygulayacak bakanlar arıyormuş." Bu haberleri aktaran yazılar, her seferinde, uğursuz "*ertelendi*" sözcüğüyle noktalanıyor. Darbe, her zaman Bonaparte'ın sabit fikri olmuştu. Fransız topraklarına bu fikirle geri dönmüştü. Fikir onu o kadar esir almıştı ki, Bonaparte bu fikre sürekli olarak ihanet ediyor, onu açığa vuruyordu. O kadar zayıftı ki, aynı süreklilikle bu fikirden yeniden vazgeçiyordu. Darbenin gölgesi bir hayalet olarak Parisliler için o kadar tanıdık hâle gelmişti ki, sonunda ete kemiğe bürünmüş şekilde ortaya çıktığında ona inanmak istemediler. Dolayısıyla, darbenin başarıya ulaşmasını sağlayan, ne 10 Aralık Derneği'nin liderinin sıkı bir ağızla kendisini tutması, ne de Ulusal Meclisin gafil avlanmasıydı. Darbe başarıya ulaştıysa, bu, *Bonaparte'ın* boşboğazlığına ve *Ulusal Meclisin* önceden haberdar olmasına rağmen böyle oldu; önceki gelişmelerin zorunlu, kaçınılmaz bir sonucuydu.

Bonaparte 10 Ekim'de bakanlarına genel oy hakkını yeniden getirme kararını bildirdi, 16'sında istifalarını verdiler, 26'sında Paris, Thorigny hükümetinin kurulduğunu öğrendi. Eş zamanlı olarak polis müdürü Carlier'nin yerine Maupas getirildi, Birinci Tümenin komutanı Magnan en güvenilir alayları başkentte topladı. Ulusal Meclis 4 Kasım'da oturumlarını yeniden başlattı. Artık, daha önce geçmiş olduğu dersin kısa ve özlü bir tekrarını almaktan ve gerçekten de öldükten sonra gömüldüğünü kanıtlamaktan başka yapacak bir şeyi kalmamıştı.

Yürütme gücüyle mücadele ederken yitirmiş olduğu ilk mevki hükümetti. Bu kaybını, yalnızca göstermelik bir hükümet olan Thorigny hükümetini ciddiye alarak, resmen kabul etmek zorunda kaldı. Yeni bakanlar adına kendisini sunduğunda, Daimi Komisyon, Bay Giraud'yu

kahkahalarla karşılamıştı. Genel oy hakkının geri getirilmesi gibi güçlü önlemler için bu kadar zayıf bir hükümet! Ama amaçlanan da, parlamentonun *içinden* hiçbir şeyi geçirmemek, parlamentoya *karşı* olan her şeyi kabul ettirmekti.

Ulusal Meclis, yeniden açılışının daha ilk gününde, Bonaparte'ın, genel oy hakkının geri getirilmesi ve 31 Mayıs 1850 tarihli yasanın kaldırılması taleplerini içeren mesajını aldı. Bonaparte'ın bakanları, aynı gün, bu doğrultuda bir kararname sundu. Meclis, bakanların ivedilik önergesini hemen ve yasayı da 13 Kasım'da, 348'e karşı 355 oyla reddetti. Böylece, vekillik belgesini bir kez daha yırttı, halkın özgürce seçilmiş temsilcisi olmaktan çıkıp bir sınıfın gaspçı parlamentosuna dönüştüğünü bir kez daha doğruladı, parlamenter başı ulusun gövdesine bağlayan kasları kendi elleriyle kesip ikiye ayırdığını bir kez daha kabul etti.

Yürütme gücü, genel oy hakkının yeniden getirilmesi önergesiyle Ulusal Meclise karşı halka başvurduysa, yasama gücü de, *quaestor*'lar[74] tasarısıyla, halka karşı orduya başvurdu. Bu *quaestor*'lar tasarısı, meclisin askerî birlikleri dolaysız olarak emri altına alma, parlamenter bir ordu kurma hakkını kesinleştirecekti. Bu şekilde orduyu kendisi ile halk ve kendisi ile Bonaparte arasındaki hakem olarak belirlediğinde, orduyu belirleyici devlet gücü olarak tanıdığında, diğer taraftan da, aynı güç üzerindeki egemenlik iddiasından çoktan vazgeçmiş olduğunu doğrulamak zorundaydı. Askerî birlikleri hemen emri altına almak yerine, onları emir altına alma hakkını tartışarak, kendi gücü hakkındaki kuşkusunu açığa vurdu. *Quaestor*'lar tasarısını reddederek, aczini açıkça itiraf etti. Bu tasarı 108 oyun eksik kalmasıyla düştü, yani *Montagne* belirleyici oldu. Meclis, Buridan'ın eşeği[75] durumuna düşmüştü; hangisinin daha çekici olduğuna karar vermesi gereken iki çuval ot arasında değilse bile, hangisinin daha ağır olduğuna karar vermesi gereken iki okkalı dayak arasında kalmıştı. Bir tarafta Changarnier korkusu, diğer tarafta Bonaparte korkusu. Kabul etmek gerekir ki, durum hiç de destansı değildi.

18 Kasım'da, Düzen Partisi'nin sunmuş olduğu yerel seçim yasası hakkında, üç yerine bir yıllık bir oturma süresinin yerel seçimlerde oy kullanmaya yetmesini sağlamaya yönelik bir değişiklik önergesi verildi. Değişiklik tek bir oyla reddedildi; ama o bir oyun da yanlışlıkla verildiği

74 Bkz. 33. dipnot. *-çev.*

75 Fransız din adamı ve felsefecisi Jean Buridan'a atfedilen düşünce deneyine göre, aynı özelliklere sahip iki ot yığınının tam ortasına yerleştirilen bir eşek, hangisini seçeceğine karar veremeyeceğinden açlıktan ölecektir. *-çev.*

hemen ortaya çıktı. Düzen Partisi, parlamentoda kendi başına sahip olduğu çoğunluğu, düşman hiziplerine bölünerek çoktan yitirmişti. Şimdi de, parlamentoda artık hiçbir çoğunluğun bulunmadığını göstermişti. Ulusal Meclis, *karar alma yeteneğinden yoksun* duruma düşmüştü. Artık meclisin atomik unsurlarını bir arada tutan bir çekim gücü kalmamıştı, meclis son nefesini vermişti, ölmüştü.

Son olarak, burjuvazinin parlamento dışındaki kitlesinin, felaketten birkaç gün önce, parlamentodaki burjuvaziden koptuğunu bir kez daha resmen doğrulaması gerekti. Bir parlamento kahramanı olarak, tedavisi bulunmayan parlamenter kretenizm hastalığından daha fazla etkilenen Thiers, parlamentonun ölümünden sonra Danıştay'la birlikte yeni bir parlamenter entrika çevirmiş, cumhurbaşkanını anayasanın çizdiği sınırlara hapsedecek bir sorumluluk yasası hazırlamıştı. Bonaparte, 15 Eylül'de Paris'in yeni kapalı pazar yerinin temeli atılırken *dames des halles*'i {haldeki satıcı kadınları}, balık satıcısı kadınları nasıl ikinci Masaniello[76] olarak büyülediyse (kuşkusuz, balık satıcısı kadınların her birinin ağırlığı, 17 derebeyinin gerçek gücü kadardı), *quaestor*'lar tasarısının sunulmasının ardından Elysée'de ağırlanan teğmenleri nasıl coşturduysa, şimdi de, 25 Kasım'da, onun elinden Londra Sanayi Sergisi için verilen ödül madalyalarını almak üzere sirkte toplanmış olan sanayici burjuvaların akıllarını başlarından aynı şekilde aldı. Konuşmasının karakteristik bölümünü *Journal des Débats*'dan aktarıyorum:

> "Bu beklenmedik başarılar karşısında, bir kez daha söyleme hakkına sahibim: bir yandan demagoglar tarafından diğer yandan monarşik halüsinasyonlarla sürekli olarak rahatsız edilmek yerine, kendi gerçek çıkarlarının peşine düşmesine ve kurumlarını reforma tabi tutmasına izin verilse, Fransız Cumhuriyeti ne kadar büyük olurdu. (Amfiteatrın her yanından gürültülü, coşkulu ve yinelenen alkışlar.) Monarşik halüsinasyonlar her tür ilerlemeyi ve tüm önemli sanayi kollarını engelliyor. İlerleme yerine yalnızca kavga. Geçmişte krallık otoritesinin ve ayrıcalıklarının en ateşli destekçileri olup, sırf genel oy hakkından doğan otoriteyi zayıflatmak için bir Konvansiyonun taraftarı hâline gelen insanlar görülüyor. (Gürültülü ve yinelenen alkışlar.) Devrimden en fazla zarar görmüş ve ondan en fazla yakınmış olup, sırf ulusun iradesini zincire vurmak için yeni bir devrimin kışkırtıcılığını yapan insanlar görüyoruz
>
> Gelecek için size huzur vaat ediyorum vb. vb. (*Bravo, Bravo*, gürültülü *Bravo* sesleri)"

76 1647 yılında Napoli'de İspanyol işgalcilere karşı gerçekleştirilen ayaklanmanın liderliğini yapan balıkçı. *-çev.*

Sanayi burjuvazisi 2 Aralık darbesini, parlamentonun yok edilmesini, kendi egemenliğinin yıkılışını, Bonaparte'ın diktatörlüğünü yaltakçı "bravo" sesleriyle böyle alkışlar. 25 Kasım'daki alkış gümbürtüsünün karşılığı, topların 4 Aralık'taki gümbürtüsü oldu ve en çok sayıda bomba, avuçlarını patlatırcasına en çok alkış sesini çıkaran Bay Sallandrouze'un evinde patladı.

Cromwell, Uzun Parlamento'yu[77] dağıtırken, bu parlamentonun ortasına tek başına yürümüş, onun tarafından belirlenmiş olan süreden bir dakika bile fazla yaşamaması için saatini çıkarmış ve parlamentonun her bir üyesini eğlenceli mizahi hakaretlerle kovmuştu. Örnek aldığı kişiden daha küçük olan Napoleon, 18 Brumaire'de en azından yasama organına gitmiş ve sıkıntılı bir sesle bile olsa ona idam kararını okumuştu. Cromwell ya da Napoleon'a göre çok farklı bir yürütme gücüne sahip olan ikinci Bonaparte ise, örnek alacağı kişiyi dünya tarihinin yıllıklarında değil, 10 Aralık Derneği'nin yıllıklarında, ceza mahkemelerinin yıllıklarında aradı. Fransa Bankası'ndan 25 milyon frank çalar; General Magnan'ı bir milyona, askerleri parça başına 15 frank ve içkiyle satın alır; geceleri bir hırsız gibi gizlice suç ortaklarıyla buluşur; en tehlikeli parlamento önderlerinin evlerinin basılmasını ve Cavaignac, Lamoricière, Le Flô, Changarnier, Charras, Thiers, Baze vb.'nin yataklarından çıkarılıp götürülmelerini, Paris'in ana meydanlarının ve parlamento binasının askerler tarafından işgal edilmesini, ve sabah erkenden tüm duvarlara Ulusal Meclis ile Danıştay'ın dağıtıldığını, genel oy hakkının geri getirildiğini ve Seine ilinde sıkıyönetim ilan edildiğini duyuran şarlatanca ilanların yapıştırılmasını sağlar. Benzer şekilde, kısa bir süre sonra, *Moniteur*'e, parlamentonun etkili isimlerinin kendisini çevreleyen bir devlet konseyi {*Staatskonsulta*} oluşturduklarına ilişkin sahte bir belge yayımlatır.

10. ilçenin (*arrondissement*) belediye binasında toplanan ve asıl olarak Meşruiyetçiler ile Orleans'cılardan oluşan kalıntı parlamento {*Rumpfparlament*}, yinelenen "Yaşasın cumhuriyet" sloganları arasında Bonaparte'ın görevden alınmasına karar verir, binanın önündeki şaşkın kalabalığa boş yere nutuk atar ve sonunda Afrika'da görev yapan keskin nişancılar eşliğinde önce Orsay Kışlası'na götürülür, sonrasında cezaevi nakil araçlarına tıkılır ve Mazas, Ham ve Vincennes hapishanelerine taşınır. Düzen Partisi, Yasama Meclisi ve Şubat Devrimi böyle sona erdi. Hızla sonuca bağlamadan önce, devrimin kısa şeması:

77 Üyelerinin çoğunluğu istemedikçe dağıtılamamasına yönelik bir yasa çıkarıldığında, İngiliz parlamentosuna "Uzun Parlamento" adı verilmişti; 1653 yılında bu parlamentoyu dağıtan Oliver Cromwell, 1653-1658 döneminde ülkeyi "Koruyucu Lord" sıfatıyla yönetmişti. *-çev.*

I. Birinci Dönem. 24 Şubat-4 Mart 1848. Şubat dönemi. Öndeyiş. Genel kardeşleşme dolandırıcılığı.

II. İkinci Dönem. Cumhuriyetin kuruluşu ve Kurucu Ulusal Meclis dönemi

1. 4 Mayıs-25 Haziran 1848. Tüm sınıfların proletaryaya karşı mücadelesi. Proletaryanın Haziran günlerindeki yenilgisi.

2. 25 Haziran-10 Aralık 1848. Saf burjuva cumhuriyetçilerinin diktatörlüğü. Anayasa taslağının hazırlanması. Paris'te sıkıyönetim ilanı. 10 Aralık'ta Bonaparte'ın cumhurbaşkanlığına seçilmesiyle burjuva diktatörlüğünün kaldırılması.

3. 20 Aralık 1848-28 Mayıs 1849. Kurucu Meclisin Bonaparte'la ve onunla birlik kuran Düzen Partisi'yle mücadelesi. Kurucu Meclisin çöküşü. Cumhuriyetçi burjuvazinin düşüşü.

III. Üçüncü Dönem. Anayasal cumhuriyet ve *Ulusal Yasama Meclisi* dönemi.

1. 28 Mayıs 1849-13 Haziran 1849. Küçük burjuvaların burjuvaziyle ve Bonaparte'la mücadelesi. Küçük burjuva demokrasisinin yenilgisi.

2. 13 Haziran 1849-31 Mayıs 1850. Düzen Partisi'nin parlamenter diktatörlüğü. Egemenliğini genel oy hakkını kaldırarak tamamlar ama parlamenter hükümeti kaybeder.

3. 31 Mayıs 1850-2 Aralık 1851. Parlamenter burjuvazi ile Bonaparte arasındaki mücadele.

a) 31 Mayıs 1850-12 Ocak 1851. Parlamento, ordunun başkomutanlığını yitirir.

b) 12 Ocak-11 Nisan 1851. Yönetsel gücü yeniden ele geçirme girişimlerinde başarısızlığa uğrar. Düzen Partisi parlamentoda tek başına çoğunluk oluşturma gücünü yitirir. Cumhuriyetçilerle ve *Montagne*'la koalisyonu.

c) 11 Nisan 1851-9 Ekim 1851. Revizyon, kaynaşma, oturumlara ara verme girişimleri. Düzen Partisi tek tek unsurlarına ayrışır. Burjuva kitlesi ile burjuva parlamentosu ve burjuva basını arasındaki kopuş kesinleşir.

d) 9 Ekim 1851-2 Aralık 1851. Parlamento ile yürütme gücü arasındaki açık kopuş. Ölme eylemini gerçekleştirir ve kendi sınıfı, ordu ve tüm diğer sınıflar tarafından yüzüstü bırakılır. Parlamenter rejimin ve burjuva egemenliğinin çöküşü. Bonaparte'ın zaferi. İmparatorluğun geri getirilmesi parodisi.

VII

Sosyal cumhuriyet, Şubat Devriminin eşiğinde bir söz, bir kehanet olarak ortaya çıktı. 1848 Haziran günlerinde *Paris proletaryasının* kanında boğuldu, ama oyunun izleyen perdelerinde bir hayalet olarak dolaşır. *Demokratik cumhuriyet*, gelişini duyurur. 13 Haziran 1849'da, kaçıp giden *küçük burjuvalarıyla* birlikte buharlaşır, ama kaçarken, arkasına iki kat palavracı reklamlar fırlatır. Burjuvaziyle birlikte *parlamenter cumhuriyet* tüm sahneyi ele geçirir, tüm varlığıyla yaşamın tadını çıkarır, ama 2 Aralık 1851, koalisyon hâlindeki kralcıların "Yaşasın cumhuriyet!" iniltileri arasında onu gömer.

<10>

Fransız burjuvazisi, çalışan proletaryanın egemenliğine karşı şaha kalkmıştı; başında 10 Aralık Derneği'nin liderinin bulunduğu lumpen proletaryayı iktidara getirdi. Burjuvazi, Fransa'yı aralıksız bir şekilde gelecekteki kızıl anarşi terörünün korkusu içinde tutuyordu; Bonaparte, *Boulevard Montmartre*'ın {Montmartre Bulvarı'nın} ve *Boulevard des Italiens*'in {İtalyanlar Bulvarı'nın} kibar burjuvalarını 4 Aralık'ta içkinin coşturduğu düzen ordusuna pencerelerinde vurdurduğunda, burjuvazi için bu geleceği öne çekmiş oldu. Burjuvazi kılıcı tanrılaştırmıştı; kılıç ona hükmediyor. O, devrimci basını yok etmişti; onun basını yok ediliyor. O, halk toplantılarını polis gözetimi altına sokmuştu; onun salonları polis gözetimi altında bulunuyor. O, demokrat Ulusal Muhafızları dağıtmıştı; onun Ulusal Muhafızı dağıtılıyor. O, sıkıyönetim ilan etmişti; onun üzerinde sıkıyönetim ilan ediliyor. O, askerî komisyonların yerine jürileri koymuştu; onun jürilerinin yerine askerî komisyonlar konuyor. O, halk eğitimini din adamlarının boyunduruğu altına sokmuştu; din adamları onu kendi öğretimlerine tabi kılıyor. O, mahkeme kararı olmaksızın sürgüne gönderiyordu; mahkeme kararı olmaksızın sürgüne gönderiliyor. O, toplumun her hareketini devlet gücüyle bastırıyordu; onun sosyetesinin her hareketi devlet gücüyle bastırılıyor. O, para kesesine tutkunluğu nedeniyle kendi politikacılarına ve yazarlarına isyan etmişti; politikacıla-

rı ve yazarları ortadan kaldırıldı, ama ağzının kapatılmasının ve kaleminin kırılmasının ardından para kesesi yağmalanıyor. Burjuvazi, devrime, hiç yorulmadan, Aziz Arsenius'un Hıristiyanlara seslendiği gibi seslenmişti: "*Fuge, tace, quisce! Sıvış, sessiz ol, uslu dur!*" Bonaparte burjuvaziye sesleniyor: "*Fuge, tace, quisce! Sıvış, sessiz ol, uslu dur!*"

Fransız burjuvazisi, Napoleon'un şu ikilemini çoktan çözmüştü: "*Dans cinquante ans l'Europe sera républicaine ou cosaque.*" {Avrupa elli yıl içinde ya cumhuriyetçi olacak ya da Kazak.} Onun çözümü, "*république cosaque*"tı {Kazak cumhuriyetiydi}. Hiçbir Circe,[78] bir sanat eseri olan burjuva cumhuriyetini kara büyüyle biçimsizleştirmedi. Bu cumhuriyet, saygınlık görüntüsünden başka hiçbir şeyini yitirmedi. <11> Bugünkü Fransa, parlamenter cumhuriyetin içinde hazır şekilde bulunuyordu. Kabarcığın patlayıp canavarın göze çarpması için tek bir süngü darbesi yetmişti.

<12>

Paris proletaryası 2 Aralık'tan sonra neden ayaklanmadı? <13>

Burjuvazinin devrilmesinin henüz yalnızca kararnamesi çıkarılmıştı; kararname uygulanmamıştı. Proletaryanın her tür ciddi ayaklanması burjuvaziyi hemen yeniden canlandırır, onu orduyla barıştırır ve işçilerin ikinci bir Haziran yenilgisi yaşamasını kaçınılmaz kılardı.

Proletarya 4 Aralık'ta, burjuva ve *épicier* {bakkal} tarafından, mücadeleye girişmesi için kışkırtıldı. O günün akşamında, Ulusal Muhafızın çeşitli lejyonları, silahlı ve üniformalı olarak savaş alanına çıkma sözü verdi. Çünkü, burjuva ve *épicier*, Bonaparte'ın 2 Aralık tarihli kararnamelerinden birinde gizli oyu kaldırdığını ve onlara resmî kütüklerde adlarının yanına "evet" ya da "hayır" diye yazmalarını emrettiğini fark etmişti. 4 Aralık direnişi <14> Bonaparte'ın gözünü korkuttu. O gece Paris'in tüm sokak köşelerine gizli oyun geri getirildiğini duyuran afişler astırdı. Burjuva ve *épicier*, amaçlarına ulaştıklarını düşündü. Ertesi sabah ortalıkta görünmeyenler, *épicier* ile burjuvaydı.

Paris proletaryası, 1 Aralık'ı 2 Aralık'a bağlayan gece, Bonaparte'ın bir baskınıyla, önderlerinden, barikat liderlerinden yoksun bırakılmıştı. Subayları olmayan ve Haziran 1848 ile Haziran 1849'un ve Mayıs 1850'nin anıları nedeniyle *Montagnard*'ların bayrağı altında savaşmak istemeyen bir ordu olarak, Paris'in başkaldırıcılık onurunun kurtarılması işini öncülerine, yani gizli derneklere bıraktı; burjuvazi, Paris'i disiplinsiz asker güruhuna o kadar dirençsiz bir şekilde teslim etti ki,

78 Yunan mitolojisinde, düşmanlarını hayvanlara dönüştüren büyücü tanrıça. *-çev.*

sonrasında, Bonaparte, Ulusal Muhafızı şu alaycı gerekçeyle silahsızlandırabildi: Silahlarının anarşistler tarafından onlara karşı kullanılacağından korkuyordu!

"C'est le triomphe complet et définitif du socialisme!" {"Bu, sosyalizmin tam ve kesin zaferidir!"} Guizot, 2 Aralık'ı böyle tarif etmişti. Ama parlamenter cumhuriyetin yıkılması, kendi içinde, proletarya devriminin zaferinin embriyosunu barındırıyorsa, onun ilk elle tutulur sonucu da, Bonaparte'ın parlamentoya karşı, yürütme gücünün yasama gücüne karşı, sözsüz gücün sözün gücüne karşı zaferiydi. <15> Ulus, parlamentoda, kendi genel iradesini yasa düzeyine, yani egemen sınıfın yasasını kendi genel iradesi düzeyine yükseltiyordu. Yürütme gücü karşısında her tür iradesinden vazgeçer ve bir yabancının, otoritenin emrine girer. Yürütme gücü, yasama gücünün tersine, ulusun özerkliği yerine bağımlılığını {Heteronomie} ifade eder. Yani Fransa, bir sınıfın despotluğundan, yalnızca, bir bireyin despotluğuna, üstüne üstlük otoritesi bulunmayan bir bireyin otoritesine geri düşmek için kaçmış gibi görünür. Mücadele öylesine düzlenmiş gibidir ki, dipçiğin önünde tüm sınıflar aynı güçsüzlük ve aynı sessizlik içinde diz çöker.

Ama devrim titizdir. Henüz Araf'taki yolculuğunu sürdürüyor. İşini sistemli bir şekilde yapıyor. 2 Aralık 1851'e kadar hazırlıklarının ilk yarısını tamamlamıştı, şimdi diğer yarısını tamamlıyor. Onu yıkabilmek için, parlamenter gücü önce eksiksiz hâle getirmişti. Şimdi, bu amaca ulaşmış olarak, tüm yıkıcı güçlerini ona yöneltmek üzere *yürütme gücünü* eksiksiz hâle getiriyor, onu en saf ifadesine indirgiyor, yalıtıyor, karşısındaki tek sorun durumuna sokuyor. Ön çalışmasının ikinci yarısını da tamamladığında, Avrupa oturduğu yerden fırlayacak ve sevinç çığlıkları atacak: "İyi kazmışsın, ihtiyar köstebek!"[79]

Devasa bürokratik ve askerî örgütlenmesiyle, kapsamlı ve yapay devlet mekanizmasıyla, yarım milyonluk ordunun yanı sıra yine yarım milyonluk bir memur ordusuyla bu yürütme gücü, Fransız toplumunun bedenini bir ağ tabaka gibi saran ve tüm gözeneklerini tıkayan bu korkunç asalak cisim, mutlak monarşi döneminde, feodal sistemin onun da yardımıyla hızlanan çöküşü sırasında ortaya çıktı. Toprak sahiplerinin ve kentlerin her bir feodal ayrıcalığı, devlet iktidarının niteliklerine; feodal paye sahipleri, maaşlı memurlara ve Orta Çağ'ın çatışma hâlindeki mutlak iktidarlarının alacalı bulacalı örnek sözleşmesi {*Mustercharte*},

79 Shakespeare'in *Hamlet* adlı oyununun I. perdesinin 5. sahnesinde geçen "İyi dedin, ihtiyar köstebek!" ("*Well said, old mole!*") ifadesinin değiştirilmiş biçimi. *-çev.*

işleri bir fabrikada olduğu gibi bölünmüş ve merkezîleştirilmiş olan bir devlet iktidarının düzene bağlanmış planına dönüştü. Ulusun burjuva birliğini yaratmak için tüm yerel, bölgesel, kentsel ve kırsal özel güç odaklarını parçalama görevi bulunan Birinci Fransız Devrimi, mutlak monarşinin başlatmış olduklarını, yani hem merkezîleşmeyi hem de iktidar gücünün kapsamını, niteliklerini ve hizmetçilerini geliştirmek zorunda kalmıştı. Napoleon, bu devlet mekanizmasını eksiksiz hâle getirmişti. Meşru{iyetçi} monarşi ve Temmuz Monarşisi, bu mekanizmaya, daha ileri düzeydeki bir işbölümünden başka bir şey eklemedi; devlet içindeki işbölümü, burjuva toplumu içindeki işbölümünün yeni çıkar grupları, yani devlet idaresi için yeni malzemeler yaratması ölçüsünde derinleşti. Her bir *ortak* çıkar toplumdan hemen sökülüp alınarak daha yüksek, *genel* bir çıkar olarak onun karşısına çıkarıldı; bir köy topluluğunun köprüsünden, okul binasından ve ortak varlıklarından demiryollarına, ulusal varlıklara ve Fransa Üniversitesi'ne varıncaya kadar, toplumun organlarının kendi başlarına belirledikleri şeyler onlardan koparıldı ve hükümetin faaliyetlerinin nesneleri hâline getirildi. Son olarak, parlamenter cumhuriyet, devrime karşı yürüttüğü mücadelede, iktidar gücünün araçlarını ve merkezîleşmesini baskı önlemleriyle artırmak zorunda gördü kendisini. Tüm devrimler, bu mekanizmayı kırmak yerine onu yetkinleştirdi. Dönüşümlü olarak iktidar mücadelesi veren partiler, bu devasa devlet yapısının ele geçirilmesini, kazananın en önemli ganimeti saydı.

Ama bürokrasi, mutlak monarşi döneminde, ilk devrim sırasında, Napoleon döneminde, yalnızca, burjuvazinin sınıfsal egemenliğini hazırlamanın aracıydı. Restorasyon döneminde, Louis-Philippe döneminde, parlamenter cumhuriyet döneminde kendi iktidarını elde etmek için de fazlasıyla çaba harcamış olmasına karşın, egemen sınıfın aletiydi.

Devlet, ancak ikinci Bonaparte döneminde, kendisini tam olarak bağımsızlaştırmış görünür. <16> Devlet mekanizması burjuva toplumu karşısında kendisini o denli sağlamlaştırdı ki, tepesinde, 10 Aralık Derneği'nin liderinin, yani yurt dışından kopup gelmiş olan, içki ve sosisle satın aldığı ve sonrasında da önlerine sürekli olarak yeniden sosis atmak zorunda kaldığı disiplinsiz bir sarhoş askerler güruhu tarafından başa geçirilen bir maceracının bulunması yetiyor. Fransa'nın göğsünü sıkıştıran ve soluğunu kesen utanç dolu umutsuzluğun, en ağır şekilde aşağılanmış ve küçük düşürülmüş olma duygusunun nedeni bu. Kendisini lekelenmiş hissediyor. <17>

Bununla birlikte, devlet iktidarı havada asılı durmaz. Bonaparte, bir sınıfı, üstelik Fransız toplumunun en kalabalık sınıfını, *küçük çiftçileri*[80] temsil ediyor.

Bourbon'lar nasıl büyük toprak mülkiyetinin hanedanıysa, Orléans'lar nasıl paranın hanedanıysa, Bonaparte'lar da köylülerin, yani Fransız halk yığınının hanedanıdır. Köylülerin seçilmiş Bonaparte'ı, burjuva parlamentosuna boyun eğmiş olanı değil, burjuva parlamentosunu dağıtmış olanıdır. Kentler, üç yıl boyunca, 10 Aralık seçiminin anlamını çarpıtmayı ve köylüleri imparatorluğun geri getirilmesi konusunda dolandırmayı başarabildi. 10 Aralık 1848'deki seçim, ancak 2 Aralık 1851 *coup d'état*'sıyla {hükümet darbesiyle} hayata geçirildi.

Küçük çiftçiler, üyeleri aynı durumda yaşayan, ama kendi aralarında çok yönlü ilişkilere girmeyen devasa bir kitle oluşturur. Üretim biçimleri, onları karşılıklı ilişkilere sokmak yerine birbirlerinden yalıtır. Fransız ulaştırma araçlarının zayıflığı ve köylülerin yoksulluğu bu yalıtılmışlığı artırır. Üretim alanı olan tarla {*Parzelle*}, işlenmesi sırasında, işbölümüne, bilimin kullanılmasına izin vermez, dolayısıyla da gelişmenin çok yönlüleşmesine, yeteneklerin farklılaşmasına, toplumsal ilişkilerin zenginleşmesine fırsat tanımaz. Her bir köylü ailesi neredeyse kendine yetecek durumdadır, tükettiklerinin büyük bölümünü dolaysız olarak kendisi üretir ve böylece, geçim araçlarını elde etmesinin yolu, toplumla ilişki kurmaktan çok, doğayla değiş tokuş yapması olur. Tarla, köylü ve aile; onun yanında bir başka tarla, bir başka köylü ve bir başka aile. Bunların bir yığını bir köyü ve bir yığın köy de bir ili oluşturur. Fransız ulusunun büyük kitlesi işte böyle, aynı adlı büyüklüklerin basitçe birbirlerine eklenmesiyle, bir çuval patatesin bir patates çuvalı oluşturmasına benzer şekilde oluşturulur. Milyonlarca ailenin, onları yaşam biçimleri, çıkarları ve eğitimleri açısından diğer sınıflardan ayıran ve bu sınıflarla düşmanca karşı karşıya gelmelerine yol açan iktisadi varlık koşulları altında yaşaması ölçüsünde, bir sınıf oluştururlar. Küçük çiftçiler arasında yalnızca yerel bağlantıların bulunması, çıkarlarının aynılığının aralarında hiçbir birliktelik, hiçbir ulusal bağ, hiçbir siyasal örgütlenme yaratmaması ölçüsünde, bir sınıf oluşturmazlar. Dolayısıyla, sınıf çıkarlarını, ister bir parlamento isterse bir kongre aracılığıyla olsun, kendi adlarına savunma yeteneğine sahip değildirler. Kendilerini temsil edemezler; temsil edilmek zorundadırlar. Temsilcileri, aynı zamanda, onların efendisi, onların üzerindeki bir otorite, onları diğer sınıflardan koruyan

80 *Parzellenbauern*: Sahibi oldukları küçük tarlalarda ("parsel"lerde) çiftçilik yapan köylüler. *-çev.*

ve onlara yukarıdan yağmur ve güneş ışığı gönderen sınırsız bir iktidar gücü olarak görünmek zorundadır. Dolayısıyla, küçük toprak sahibi köylülerin siyasal etkisi, nihai ifadesini, yürütme gücünün toplumu kendisine bağımlı kılmasında bulur. <18>

Tarihsel gelenek, Fransız köylülerinde, Napoleon adlı bir adamın onlara tüm görkemi yeniden getireceği yönündeki mucize inancını ortaya çıkardı. Ve "*La recherche de la paternité est interdite*" {"Babalığın araştırılması yasaktır"} diye emreden *Code Napoléon* {Napoleon Yasası}[81] nedeniyle Napoleon adını taşıdığı için bu adammış gibi yapan bir kişi vardı. Yirmi yıllık serseriliğin ve bir dizi tuhaf maceranın ardından efsane gerçekleşir ve bu adam Fransızların imparatoru olur. Yeğenin sabit fikri, Fransızların en kalabalık sınıfının sabit fikriyle örtüşmesi sayesinde hayata geçer.

Bana şu itiraz yöneltilecektir: Ya Fransa'nın yarısındaki köylü ayaklanmaları, ordunun köylülere yönelik sürek avları, köylülerin kitlesel olarak hapse atılması ve sürülmesi?

Fransa'da, XIV. Louis döneminden beri, "demagojik entrikalar nedeniyle"[82] köylülere bu şekilde zulmedilmemişti.

Ama doğru anlaşılmalı. Bonaparte hanedanı, devrimci köylüyü değil muhafazakâr köylüyü, toplumsal var oluş koşulu olan tarlanın ötesini zorlayan köylüyü değil, tersine onu sağlamlaştırmak isteyen köylüyü, kentlerle ittifak hâlinde kendi enerjisiyle eski düzeni yıkmak isteyen kır nüfusunu değil, aksine körü körüne bu eski düzenin içinde kalıp tarlalarıyla birlikte imparatorluk hayaleti tarafından kurtarılmak ve kayırılmak isteyenleri temsil eder. Köylülerin aydınlanmasını değil boş inancını, yargısını değil önyargısını, geleceğini değil geçmişini, çağdaş Cevennes'ini değil çağdaş Vendée'sini temsil eder.[83]

Parlamenter cumhuriyetin üç yıllık katı yönetimi Fransız köylülerinin bir bölümünü Napoleon'cu yanılsamadan kurtarmış ve yalnızca yüzeysel bir şekilde bile olsa devrimcileştirmişti; ama ne zaman hare-

81 1804 tarihli Fransız Yurttaşlar Yasası. *–çev.*

82 Almanya'da, 1810'lu yıllardan itibaren, "demagog"lukla da suçlanan liberal ve milliyetçi muhalefet hareketleri baskı altına alınmıştı. *–çev.*

83 *Cévennes*: Fransa'nın {güneyindeki} Languedoc ilindeki dağlık bir bölge; 1702 ile 1705 yılları arasında süren ve "*Camisards*" {gömlekliler} ayaklanması olarak bilinen köylü ayaklanması burada gerçekleşti. Protestanlara yönelik zulme tepki olarak başlayan ayaklanma açık bir feodalizm karşıtlığı kazanmıştı.
Vendée: Batı Fransa'daki bir il. 1789-94 Fransız Devrimi sırasında, burada yaşayan köylülerin büyük bölümünün katıldığı kralcı bir başkaldırının merkezi oldu. "Vendée" adı, karşı-devrimci faaliyetlerin simgesi hâline geldi. *–İngilizce ed.*

kete geçseler, burjuvazi tarafından zor kullanılarak geri püskürtüldüler. Parlamenter cumhuriyet döneminde, Fransız köylülerinin modern bilinci geleneksel bilinciyle mücadele ediyordu. Süreç, öğretmenler ile din adamları arasındaki kesintisiz bir mücadele biçimini almıştı. Burjuvazi öğretmenleri ezdi. Köylüler, ilk kez, hükümetin eylemleri karşısında bağımsız bir tavır alma çabasını gösterdi. Bunun ifadesi, belediye başkanları ile valiler arasındaki süreklileşmiş çatışmalardı. Burjuvazi belediye başkanlarını görevden aldı. Son olarak, parlamenter cumhuriyet dönemi sırasında, farklı yörelerdeki köylüler, kendi çocukları olan orduya karşı ayaklandı. Burjuvazi onları sıkıyönetimle ve idamlarla cezalandırdı. Ve şimdi, aynı burjuvazi, Bonaparte lehine kendisine ihanet ettiğini söylediği kitlelerin, *vile multitude*'ün {bayağı yığının} aptallığı hakkında bağırıp çağırıyor. Köylü sınıfının imparatorlukçuluğunu[84] zorla sağlamlaştıran kendisiydi; bu köylü dininin doğum yerlerini oluşturan koşulları kendisi korumuştu. Gerçekten de, burjuvazi, muhafazakârlıklarını koruduğu sürece kitlelerin ahmaklığından, devrimcileştikleri anda da kavrayışlarından korkmak zorundadır.

Coup d'état'dan sonraki ayaklanmalarda, Fransız köylülerin bir bölümü elde silah 10 Aralık 1848'deki kendi seçimlerini protesto etti. 1848'den beri devam ettikleri okul onları akıllandırmıştı. Ama onlar, kendilerini tarihsel ölüler diyarına adamıştı; tarih, onları sözlerine bağlı tutmuştu ve köylülerin çoğunluğu henüz o denli önyargılıydı ki, tam da en kızıl illerde, köy nüfusu açıkça Bonaparte'a oy verdi. Onlara göre, Ulusal Meclis, Bonaparte'ın yol almasını engellemişti. O da şimdi, yalnızca, kırın iradesine kentler tarafından vurulan zinciri kırdı. Hatta bazı yerlerde köylüler şu tuhaf beklentiye sahipti: Bir Napoleon'un yanında bir Konvansiyon.[85]

Birinci devrimin yarı serf köylüleri özgür toprak sahiplerine dönüştürmesinin ardından, Napoleon, yeni ellerine düşmüş olan Fransız topraklarını rahatsız edilmeden kullanmalarının ve henüz yeni olan mülkiyet arzularını tatmin etmelerinin koşullarını sağlamlaştırmış ve düzenlemişti. Ama şimdi, Fransız köylüsü, tam da tarlası nedeniyle, arazinin bölünmesi nedeniyle, Fransa'da Napoleon'un yerleşiklik kazandırdığı mülkiyet biçimi nedeniyle batıyor. Ne de olsa, Fransız feodal köylülerini küçük tarla sahibi köylüler ve Napoleon'u imparator yapan, maddi koşul-

84 *Imperialismus*. Bkz. 22. dipnot. *-çev.*

85 (Ulusal) Konvansiyon (*Convention nationale*): 1789 Fransız Devrimi sonrasında, 1792 yılında kurulan yasama meclisi. *-çev.*

lardı. İki kuşak, kaçınılmaz sonucu üretmeye yetti: Tarımın giderek kötüleşmesi, çiftçilerin giderek daha fazla borçlanması. On dokuzuncu yüzyılın başında Fransız kır nüfusunun özgürleşmesinin ve zenginleşmesinin koşulu olan "Napoleon'a özgü" mülkiyet biçimi, bu yüzyılın akışı içinde onların köleliğinin ve kitlesel yoksulluğunun[86] yasasına dönüştü. Ve işte bu yasa, ikinci Bonaparte'ın savunması gereken *idées napoléoniennes*'in {Napoleon'a özgü fikirlerin} birincisidir. Yıkıma uğramalarının nedeninin küçük tarla mülkiyetinin kendisinde değil, bunun dışındaki ikincil koşulların etkisinde aranması gerektiği yanılsamasını köylülerle paylaşmayı sürdürürse, girişeceği deneyler, üretim ilişkileriyle karşı karşıya geldiklerinde, sabun köpükleri gibi yok olup gidecektir <19>.

Küçük tarla mülkiyetinin iktisadi gelişimi, köylülerin geri kalan toplumsal sınıflarla ilişkisini köklü bir şekilde değiştirdi. Napoleon döneminde, kırsal arazilerin parsellere ayrılması, serbest rekabeti ve kentlerde yeni ortaya çıkmaya başlayan büyük sanayiyi tamamlıyordu. <20> Köylü sınıfı, henüz yeni devrilmiş olan toprak aristokrasisine yönelik, her yerde mevcut olan protestoydu. <21> Küçük tarla mülkiyetinin Fransız topraklarına saldığı kökler, feodalizmi tüm besin kaynaklarından yoksun bırakıyordu. Onun sınır direkleri, burjuvazi için, eski efendilerinin her tür ani saldırısına karşı doğal bir savunma sistemi oluşturuyordu. Ama on dokuzuncu yüzyılın akışı içinde feodal tefecinin yerini kent tefecisi, aristokratik toprak mülkiyetinin yerini burjuva sermayesi aldı. Köylünün küçük tarlası, artık yalnızca, kapitalistin topraktan kârı, faizi ve rantı çekmesini ve ücretini nasıl çıkaracağını bulma işini çiftçinin kendisine bırakmasını sağlayan bahane durumunda. Fransız toprakları üzerindeki ipotek borçları, Fransız köylülüğüne, İngiltere'nin toplam ulusal borcunun yıllık faizine eşit miktarda faiz yüklüyor. Küçük tarla sahipliği, gelişiminin kaçınılmaz sonucu olan bu sermaye köleliği içinde, Fransız ulusunun çoğunluğunu mağara insanlarına dönüştürdü. On altı milyon köylü (kadınlar ve çocuklar dahil), büyük bölümü yalnızca bir, diğerleri yalnızca iki ve en tercih edilenleri üç ağızlı olan mağaralarda barınıyor. Beş duyu kafa için neyse, pencereler de bir ev için odur. Yüzyılın başında, yeni ortaya çıkmakta olan küçük tarlaların başına devleti nöbetçi diken ve onları defne yapraklarıyla gübreleyen burjuva düzeni, kanlarını ve iliklerini emip sermayenin simyacı kazanına atan vampire dönüştü. *Code Napoléon*, artık yalnızca bir icra, açık artırma ve cebri satış kanunnamesi.

86 *Pauperismus*: Avrupa'da sanayileşmenin erken dönemlerinde ortaya çıkan ve yıkıcı toplumsal sonuçlar doğuran kitlesel yoksulluk. *-çev.*

Fransa'da, varlıkları resmen kabul edilen dört milyon (çocuklar vb. dahil) yoksul, serseri, suçlu ve fahişeye, açlık sınırında yaşayan, ya yalnızca kırda barınan ya da sürekli olarak paçavraları ve çocuklarıyla kırdan kentlere ve kentlerden kıra kaçan beş milyon kişiyi eklemek gerekiyor. Dolayısıyla, köylülerin çıkarı artık Napoleon döneminde olduğu gibi burjuvazinin çıkarlarıyla, sermayeyle uyumlu değil, bunlarla karşıtlık içinde. Bu nedenle, doğal müttefik ve önderlerini, görevi burjuva düzenini yıkmak olan *kent proletaryasında* buluyorlar. Ama ikinci Bonaparte'ın hayata geçirmesi gereken ikinci "*idée napoléonienne*" olan *güçlü ve sınırsız iktidar*, bu "maddi" düzeni zor yoluyla korumakla görevli. Bu "*ordre matériel*" {maddi düzen}, aynı zamanda, Bonaparte'ın isyancı köylülere karşı çıkardığı tüm bildirilerin sloganını sağlıyor.

Sermayenin ona yüklediği ipoteğin yanında, *vergi* de küçük tarlanın üzerine biner. Vergi, bürokrasinin, ordunun, din adamlarının ve sarayın, kısacası tüm yürütme gücü aygıtının yaşam kaynağıdır. Güçlü iktidar ile güçlü vergi aynı anlama gelir. Küçük tarla sahipliği, doğası gereği, mutlak güç sahibi ve sayılamayacak kadar kalabalık bir bürokrasiye zemin sunar. İlişkilerin ve kişilerin düzeylerinin tüm ülke yüzeyinde eşitlenmesini sağlar. Dolayısıyla, en tepedeki bir merkezden bu homojen kitlenin tüm noktalarına eşit miktarda etkide bulunulmasına da izin verir. Halk kitlesi ile devlet iktidarı arasındaki aristokratik ara kademeleri yok eder. Yani, her yerde, devlet iktidarının doğrudan müdahalelerine ve onun dolaysız organlarının devreye girmesine yol açar. Son olarak, ne kırda ne de kentlerde yer bulabilen ve bu nedenle bir tür saygın sadaka alma biçimi olarak devlet memuriyetlerine yönelen ve yeni devlet memuriyetlerinin yaratılmasına neden olan bir işsiz nüfus fazlası üretir. <22> Napoleon, zorunlu vergileri, süngüyle açtığı yeni pazarlarla, kıtanın yağmalanması aracılığıyla, faizleriyle birlikte geri vermişti. Vergi, köylülerin sektörü için bir dikendi; bugünse, sektörlerinin elinden son kaynakları da alıyor, yoksulluk karşısındaki dirençsizliklerini en ileri noktaya taşıyor. Ve şeritlerle süslenip iyi beslenen büyük bir bürokrasi, ikinci Bonaparte'ın en fazla hoşuna giden "*idée napoléonienne*". Toplumun gerçek sınıflarının yanında, kendi rejiminin korunmasını bir geçinme sorunu olarak görecek yapay bir kast yaratmak zorunda olduğuna göre, başka türlüsü nasıl mümkün olabilirdi ki? Aynı nedenle, ilk mali işlemlerinden biri, memur maaşlarının eski düzeylerine yükseltilmesi ve yeni arpalıkların yaratılmasıydı.

Bir başka "*idée napoléonienne*", iktidar aracı olarak *din adamlarının* egemenliğidir. Ama eğer parsel, yeni ortaya çıktığı dönemde, toplumla

uyum içinde olması, doğa güçlerine bağımlılığı ve yukarıdan onu koruyan otoriteye teslim olmuşluğu nedeniyle doğal olarak dindardıysa, borçların yıkıma uğrattığı, toplumla ve otoriteyle anlaşmazlığa düşen, kendi sınırlarının ötesine zorlanan parsel, doğal olarak, dinsiz oluyor. Gökyüzü, özellikle de hava koşullarını sağladığı için, yeni kazanılmış olan küçük toprak parçasının çok güzel bir eklentisiydi; parselin yerine koyulacak şey olarak dayatıldığı anda, bir hakarete dönüşür. O zaman, din adamı, artık yalnızca, bir başka "*idée napoléonienne*" olan dünyevi polisin <23> kutsal yağ sürülmüş av köpeği olarak görünür. Bir sonraki Roma seferi, Fransa'nın kendi içinde gerçekleşecek; ama Bay de Montalembert'in istediğinin tam tersi olacak.[87]

Son olarak, "*idées napoléoniennes*"in doruk noktası, *ordunun* üstünlüğüdür. Ordu, dışarıya karşı yeni mülklerini savunarak, yeni kazanılmış ulusal kimliklerini yücelterek, dünyayı yağmalayarak ve devrimcileştirerek kahramanlara dönüşen küçük tarla sahibi köylülerin *point d'honneur*'üydü {onur sorunuydu}. Üniforma, onların devlet giysisiydi; savaş, onların şiiriydi; hayal dünyasında uzatılan ve yuvarlak hâle getirilen küçük tarla, anavatandı ve yurtseverlik, mülkiyet duygusunun ideal biçimiydi. Ama bugün, mülkünü savunan Fransız köylüsünün karşısındaki düşmanlar, Kazaklar değil, *huissiers* {icra memurları} ve vergi tahsildarları. Küçük tarla, artık anavatan denen yerde değil, ipotek sicilinde bulunuyor. Ordu artık köylü gençliğinin çiçeği değil, köylü lumpen proletaryasının bataklık çiçeği. Ordunun büyük bölümü *remplaçant*'lardan, yani başkasının yerine askerlik yapanlardan oluşuyor; tıpkı, ikinci Bonaparte'ın, Napoleon'un *remplaçant*'ı, yani onun yerine geçen kişi olması örneğindeki gibi. Şimdi, kahramanca eylemlerini, jandarmalık yaparak, köylülere yönelik sürek avları sırasında gerçekleştiriyor ve eğer kendi sisteminin iç çelişkileri 10 Aralık Derneği'nin liderini Fransız sınırının ötesine geçmeye zorlarsa, bu ordu, bazı haydutlukların ardından, övgü almak yerine dayak yiyecektir.

Görüldüğü üzere, *tüm "idées napoléoniennes", gelişmemiş, gençliğin tazeliğini taşıyan küçük tarlanın fikirleridir* ve daha uzun bir süre boyunca yaşamış olan küçük tarla için bir saçmalıktır. Bu fikirler, yalnızca, küçük tarlanın can çekişirken gördüğü halüsinasyonlar, sözlere dönüşen sözcükler, hayaletlere dönüşen ruhlardır. Ama imparatorlukçuluk parodisi, Fransız ulusunun çoğunluğunu geleneğin ağırlığından kurtar-

87 Meşruiyetçilerin lideri Montalembert'in 22 Mayıs 1850'de Yasama Meclisinde yaptığı ve milletvekillerini "sosyalizme karşı ciddi bir savaş açmaya" çağırdığı konuşmaya gönderme yapılıyor. *-İngilizce ed.*

mak ve devlet iktidarı ile toplum arasındaki karşıtlığı saf hâliyle ortaya çıkarmak için gerekliydi. Küçük tarla mülkiyetinin giderek daha fazla sarsılmasıyla, onun üzerine kurulan devlet yapısı çöker. Modern toplumun gereksinim duyduğu devlet merkezîleşmesi, yalnızca, feodalizme karşı biçimlendirilmiş olan askerî-bürokratik yönetim mekanizmasının yıkıntıları üzerinde yükselir.[88]

Fransız köylülerinin durumu, ikinci Bonaparte'ı, yasaları almak yerine ilan etmesi için Sina Dağı'na[89] çıkaran *20 ve 21 Aralık genel seçimlerinin* sırrını bize gösteriyor. <24>

Açıkçası, o anda, burjuvazinin Bonaparte'ı seçmekten başka hiçbir seçeneği yoktu. <25> Püritenler, Konstanz Konsili'nde[90] papaların ahlaksızca yaşamalarından şikâyet edip bir ahlak reformunun gerekliliği hakkında yakındıklarında, Kardinal Pierre d'Ailly onlara şöyle gürlemişti: "Katolik kilisesini artık yalnızca şeytanın kendisi kurtarabilir, ve siz melekleri istiyorsunuz." Fransız burjuvazisi de *coup d'état*'nın ardından aynı şekilde haykırdı: Burjuva toplumunu artık yalnızca 10 Aralık Derneği'nin lideri kurtarabilir! Mülkiyeti artık yalnızca hırsızlık, dini yalnızca yalan yere yemin, aileyi yalnızca piçlik, düzeni yalnızca düzensizlik kurtarabilir!

Bonaparte, yürütme gücünün kendisini bağımsızlaştırmış iktidarı olarak, görevinin, "burjuva düzenini" korumak olduğunu hissediyor. Ama bu burjuva düzeninin sağlamlığı orta sınıfa dayanır. Bu nedenle kendisini orta sınıfın temsilcisi olarak görüyor ve bu doğrultuda kararnameler çıkarıyor. Buna karşılık, Bonaparte'ın bir şey olması, yalnızca, bu orta katmanın siyasi gücünü kırmış olmasının ve her gün yeniden kırmasının ürünü. Bu nedenle, kendisini orta sınıfın siyasal ve yazınsal gücünün düşmanı olarak görüyor. Ama bu sınıfın maddi gücünü koruyarak, onun siyasal gücünü yeniden ortaya çıkarıyor. Dolayısıyla, nede-

88 1852 yılında New York'ta yayımlanan birinci baskıda, {son iki cümlenin yer almadığı} bu paragraf, 1869'da Marx tarafından çıkarılan şu cümlelerle son bulur: "Devlet mekanizmasının parçalanması merkezîleşmeye zarar vermeyecektir. Bürokrasi, yalnızca, karşıtı olan feodalizme bağımlılığını koruyan, düşük düzeyli ve kaba bir merkezîleşme biçimidir. Napoleon döneminin geri getirilmesinden umudu kesen Fransız köylüsü küçük tarlasına olan inancından uzaklaşır, bu küçük tarlanın üzerine kurulan tüm devlet yapısı yerle bir olur ve *proletarya devrimi, yokluğu bu devrimin solosunu tüm köylü uluslarının ölüm şarkısına dönüştürecek olan koroyu kazanır.*" *–Almanca ed.*

89 Mısır'daki Sina Yarımadası'nda bulunan ve Tevrat'a göre Musa'nın 10 Emir'i aldığı dağ. *–çev.*

90 *Konstanz Konsili* (1414-1418), dinsel reform hareketlerinin yeni başladığı bir dönemde, Katolik kilisesinin sarsılan konumunu düzeltmek için toplanmıştı. Konsil, reform hareketinin önderleri olan John Wycliffe ve Jan Hus'un öğretilerini reddetmişti. Katolik kilisesinin birliğini yeniden sağlamış ve kilisenin başına, papa oldukları iddiasıyla kendi aralarında mücadele eden üç kişinin yerine yeni bir kişiyi seçmişti. *–Almanca ed.*

nin canlı tutulması, ama sonucun, kendisini gösterdiği yerde ortadan kaldırılması gerekiyor. Ama neden ile sonuç karşılıklı etkileşimleri içinde ayırt edici özelliklerini yitirdiklerinden, bu söylenen, neden ile sonuç az da olsa birbirleriyle karıştırılmadan yapılamaz. Sınır çizgisini silen yeni kararnameler. Ama Bonaparte kendisini aynı zamanda burjuvaziye karşı köylülerin ve genel olarak halkın temsilcisi, burjuva toplumunun sınırları içinde halkın alt sınıflarını mutlu etmek isteyen bir temsilci olarak görüyor. "Hakiki sosyalistler"in[91] devlet yönetimi hakkındaki bilgeliklerini peşinen onlardan çalan yeni kararnameler. Ama Bonaparte kendisini her şeyden önce, 10 Aralık Derneği'nin lideri; kendisinin, *entourage*'ının {çevresinin}, hükümetinin ve ordusunun ait olduğu ve her şeyden önce kendi rahatını ve devlet hazinesinden Kaliforniya piyangosunun ikramiyelerini kazanmayı önemseyen lumpen proletaryanın temsilcisi olarak görüyor. Ve 10 Aralık Derneği'nin lideri olduğunu, kararnamelerle, kararnameler olmadan ve kararnamelere rağmen doğrular.

Adamın bu çelişkili görevi, hükümetinin çelişkilerini, önce bir sınıfı, ardından bir başkasını, önce kazanmaya, sonra aşağılamaya yönelik olan ve tüm sınıfların aynı şekilde karşısına geçmesini sağlayan anlaşılmaz denemeleri açıklıyor; bu arada, hükümetin uygulamadaki kararsızlığı, amcadan uslu bir şekilde kopyalanan kararlarının buyurgan, keskin üslubuyla fazlasıyla gülünç bir karşıtlık oluşturuyor. <26>

Sanayi ve ticaret, yani orta sınıfın işleri, güçlü iktidarın altında, bir serada olacağı gibi gelişsin: Sayısız demiryolu ayrıcalığının verilmesi. Ama Bonaparte'çı lumpen proletarya zenginleşsin: Önceden bilgi sahibi kılınanların borsada demiryolları ayrıcalıkları üzerinde manipülasyon yapması. Ama demiryolları için ortaya hiç sermaye koyulmuyor: Bankanın {Fransa Bankası'nın}, demiryolu hisseleri için avans ödemekle yükümlü kılınması. Ama banka aynı zamanda kişisel olarak sömürülsün ve bunun için okşansın: Bankanın haftada bir rapor verme yükümlülüğünün kaldırılması. Bankanın hükümetle aslan payı anlaşması yapması. Halka iş sağlansın: Devlet binası inşa etme talimatlarının verilmesi. Ama devlet binaları halkın vergi yükümlülüklerini artırıyor. Dolayısıyla, rantiyelere saldırarak, yüzde beş faizli kâğıtları yüzde dört buçuk faizli kâğıtlara çevirerek vergilerin indirilmesi. Ama orta katmanın ağzına yine bir parmak bal çalmak zorunlu. Dolayısıyla, şarabı *en détail* {perakende olarak} satın alan halk için şarap vergisinin iki katına çıkarılması,

91 1840'lı yıllarda Almanya'da yaygınlık kazanan ve Marx ile Engels tarafından farklı çalışmalarında eleştirilen bir siyasal akım. *-çev.*

en gros {toptan} içen orta katman için bu verginin yarıya düşürülmesi. Gerçek işçi birliklerinin dağıtılması, ama gelecekteki birlik mucizelerinin müjdelenmesi. Köylülere yardım edilsin: Borçlanmalarını ve mülkiyetin yoğunlaşmasını hızlandıran ipotek bankaları. Ama bu bankalar, Orléans hanedanının kamulaştırılan mülklerinden para kazanmak için kullanılsın. Hiçbir kapitalist, kararnamede yer almayan bu koşulu kabul etmez ve ipotek bankası yalnızca bir kararname olarak kalır vb. vb.

Bonaparte, tüm sınıfların ataerkil velinimeti olarak görünmek istiyor. Ama hiçbirine, ötekilerden almadan veremez. Tıpkı Fronde döneminde, Guise Dükü hakkında, tüm mülklerini yandaşlarının ona olan yükümlülüklerine dönüştürdüğü için Fransa'nın en yardımsever insanı olduğunun söylenmesi örneğinde olduğu gibi, Bonaparte da, Fransa'nın en yardımsever insanı olmak ve Fransa'nın tüm mülklerini, tüm işlerini, ona olan kişisel yükümlülüklere dönüştürmek istiyor. Yeniden Fransa'ya armağan etmek, daha doğrusu Fransa'yı Fransız paralarıyla yeniden satın alabilmek için tüm Fransa'yı çalmak istiyor, çünkü 10 Aralık Derneği'nin lideri olarak ona ait olacak olan her şeyi satın almak zorunda. Ve tüm devlet kurumları, Senato, Danıştay, yasama organı, Légion d'Honneur nişanı, asker madalyaları, çamaşırhaneler, devlet binaları, demiryolları, erler hariç Ulusal Muhafızın *état-major*'u {kurmayları}, Orléans hanedanının kamulaştırılmış mülkleri, satın alma kurumlarına dönüşüyor. Ordudaki ve iktidar mekanizmasındaki tüm konumlar birer satın alma aracı oluyor. Ama Fransa'ya vermek için ondan alma sürecinin en önemli unsuru, bu satış işlemleri sırasında 10 Aralık Derneği'nin başkanına ve üyelerine düşen yüzdeler. Bay de Morny'nin metresi Düşes L.'nin Orleans hanedanına ait mülklerin kamulaştırılmasını tarif etmek için yaptığı nükte ("*C'est le premier vol de l'aigle*" {"Bu, kartalın ilk uçuşu/hırsızlığı"}[92]), daha çok *karga* olan bu *kartalın* tüm uçuşlarına uyar. O ve yandaşları birbirlerine her gün, Carthusian tarikatı üyesi İtalyanın, daha uzun yıllar boyunca yaşamasını sağlayacak olan malları kibirle sayan cimriye seslendiği gibi sesleniyorlar: "*Tu fai conto sopra i beni, bisogna prima far il conto sopra gli anni.*"[93] Yıllarını yanlış hesaplamamak için, dakikaları sayıyorlar. Sarayda, bakanlıklarda, devlet yönetiminin ve ordunun tepesinde, en olumlu ifadeyle nereden geldikleri bilinmeyen bir yığın herif (şeritli ceketleriyle tıpkı Soulouque'a bağlı yüksek rütbeliler gibi gülünç bir ağırbaşlılıkla dalkavukluk yapan gürültücü, adları kö-

92 "*Vol*", uçuş ve hırsızlık anlamına gelir. –*Marx'ın notu.*

93 "Mallarını sayıyorsun, ama önce yıllarını saymalıydın." –*Marx'ın notu.*

tüye çıkmış, yağmacı bohemler) itişip kakışıyor. Ahlakçılarının *Véron-Crevel,*[94] *düşünürlerinin Granier de Cassagnac olduğu düşünüldüğünde, 10 Aralık Derneği'nin bu üst katmanını gözde canlandırmak mümkün hâle gelir. Guizot, başbakanlığı döneminde bu Granier'yi küçük bir gazetede hanedancı muhalefete karşı kullanırken, onu şu sözle övmüştü: "C'est le roi des drôles"*, "işte maskaraların kralı". Louis Bonaparte'ın sarayına ve güruhuna bakıp Naiplik Dönemini[95] ya da XV. Louis'yi hatırlamak haksızlık olurdu. Çünkü, "Fransa geçmişte pek çok kez bir metresler hükümeti tarafından yönetilmişti, ama bir *hommes entretenus* {kapatma erkekler} hükümetiyle hiç karşılaşmamıştı."[96] <27>

Bu durumun çelişkili gereklerinin sürüklediği, aynı zamanda da bir hokkabaz gibi sürekli yeni şaşırtmacalarla izleyicilerin gözlerini Napoleon'un yerine geçmiş kişi olarak kendi üzerinde tutması, yani her gün bir darbe *en miniature* {minyatür darbe} yapması gereken Bonaparte, tüm burjuva ekonomisini bir keşmekeşin içine sürüklüyor, 1848 Devrimi için dokunulmaz görünen her şeye dokunuyor, bazılarını devrime hoşgörülü bazılarını da devrim isteklisi kılıyor, düzen adına bile anarşi üretiyor ve tüm bunları yaparken, bir yandan da, tüm devlet mekanizmasını kutsal halesinden yoksun bırakıyor, onu kutsallığından arındırıyor, aynı anda hem iğrenç hem de gülünç kılıyor. Trier'deki Kutsal Elbise kültünü,[97] Napoleon'a özgü imparator pelerini kültü olarak Paris'e kopyalıyor. Ama imparator pelerini sonunda Louis Bonaparte'ın omuzlarına düştüğünde, Napoleon'un Vendôme Sütunu'nun tepesindeki tunç heykeli devrilecek.[98]

---

94 Balzac, *Kuzin Bette*'de {*La Cousine Bette*}, *Constitutionnel*'in {gazetesinin} sahibi Dr. Véron'dan esinlenerek yarattığı Crevel karakteriyle, Paris'in her tür ahlaki değerden yoksun görgüsüzlerini tarif eder. *–Marx'ın notu.*

95 XV. Louis henüz reşit değilken, Orléans Dükü Philippe'in 1715'ten 1723'e kadar süren naiplik dönemi. *–Almanca ed.*

96 Bayan Girardin'in sözleri *–Marx'ın notu.*

97 Marx'ın doğduğu kent olan Trier'de bulunan ve İsa'nın çarmıha gerilirken ya da bunun hemen öncesinde giydiği iddiası nedeniyle Hıristiyanlar tarafından "kutsal emanet" kabul edilen ve düzensiz aralıklarla hac ziyaretlerine açılan elbise. *–çev.*

98 *Vendôme Sütunu*: "Büyük Ordu"nun 1805'teki zaferleri anısına 1806 ile 1810 arasında Paris'teki Vendôme Meydanı'nda savaş ganimeti olarak ele geçirilen toplar kullanılarak yapılan ve üzerinde I. Napoleon'un heykeli bulunan sütun. Marx, *18 Brumaire*'in ikinci baskısına önsözünde, buradaki kapanış cümlesinde söylenen şeyin gerçekleşmiş olduğunu saptamıştı. III. Napoleon, 1863'te, I. Napoleon'un Napoleon şapkalı ve savaş giysili heykelini kaldırtmış, onun yerine tümüyle imparatorluk takılarıyla bezeli bir heykelini koydurmuştu. Vendôme Sütunu, sonunda, 16 Mayıs 1871'de, Paris Komünü'nün 12 Nisan tarihli kararnamesi uyarınca, "bir barbarlık anıtı, bir kaba güç ve sahte şan simgesi, galip gelenin yenilenlere yönelik sürekli bir aşağılaması" olduğu gerekçesiyle yıkıldı ve I. Napoleon'un heykeli de devrildi. *–Almanca ed.*

Notlar

<1> {*1852 baskısında bu paragraf şöyle (bkz. s. 149):*}
Hegel, bir yerlerde, dünya tarihindeki tüm büyük olguların ve kişilerin, bir anlamda, iki kez ortaya çıktığını söyler. Şunu eklemeyi unutmuş: birinde büyük bir trajedi, diğerinde sefil bir fars olarak. Danton için Caussidière, Robespierre için Louis Blanc, 1793-95'in *Montagne*'ı için 1848-51'in *Montagne*'ı, ve yuvarlak masa mareşalleriyle onbaşı {I. Napoleon} için karşısına çıkan ilk bir düzine borca batmış teğmenle Londralı özel polis[99] {Louis Bonaparte}. Dâhinin on sekiz Brumaire'i için alımağın on sekiz Brumaire'i! Ve On Sekiz Brumaire'in ikinci baskısının yapılmasının koşullarında da aynı karikatür. İlk seferinde Fransa iflasın eşiğinde, bu sefer Bonaparte'ın kendisi borçlular hapishanesinin eşiğinde; o dönemde sınırda Büyük Güçler koalisyonu, bu sefer İngiltere'de Ruge-Darasz koalisyonu ve Amerika'da Kinkel-Brentano koalisyonu;[100] o dönemde geçilmesi gereken bir St. Bernard, bu sefer Jura üzerinden gönderilmesi gereken bir bölük jandarma; o dönemde tek bir Marengo'dan daha fazla kazanılacak şey, bu sefer kazanılacak olan St. Andrew Büyük Haç Nişanı[101] ve Berlin'de çıkarılan *National-Zeitung*'un[102] kaybedilecek olan saygısı.

<2> {*1852 baskısında burada yer alan sözcükler (bkz. s. 154):*}
ve onları kendilerine mal edebildiği

<3> {*1852 baskısında burada yer sözcükler (bkz. s. 155):*}
bir dramın öndeyişinde başka türlü olamayacağı üzere,

<4> {*1852 baskısında burada yer alan sözcükler (bkz. s. 156):*}
, devrimci komünistleri

---

99 Bkz. 29. dipnot. *–çev.*

100 İngiltere'deki ve ABD'deki Fransız göçmenlerinden söz ediliyor. *–çev.*

101 Napoleon Bonaparte'ın Alp Dağları'ndaki St. Bernard geçidini aşan ordusu 14 Haziran 1800'de *Marengo*'da (Kuzey İtalya) Avusturya generali Melas'ın ordusunu yenilgiye uğratmıştı.
"*Jura üzerinden gönderilmesi gereken bir bölük jandarma*": Marx, Louis Bonaparte'ın cumhuriyetçi Fransız mültecilerin İsviçre tarafından sınır dışı edilmesini istemesi nedeniyle Aralık 1851 ve Ocak 1852'de Fransa ile İsviçre arasında yaşanan gerilimden söz ediyor. Jura, Fransa-İsviçre'deki bir sıradağdır.
St. Andrew Nişanı: Rus İmparatorluğu'nda en yüksek nişan. Marx, anlaşıldığı kadarıyla, Louis Bonaparte'ın Rus Çarı I. Nikolay tarafından tanınma gereksinimini duymasını kastediyor. *–İngilizce ed.*

102 1850'li yıllarda liberal bir yayın çizgisi izleyen Alman gazetesi. *–çev.*

<5> {*1852 baskısında burada yer alan cümleler (bkz. s. 171):*}
Bu dönem de üç ana döneme ayrılır: *28 Mayıs 1849'dan 13 Haziran 1849'a kadar*, demokrasi ile burjuvazi arasındaki bir mücadele ve *küçük burjuva ya da demokrat partinin yenilgisi*; 13 Haziran 1849'dan 31 Mayıs 1850'ye kadar, burjuvazinin, yani Orleans'cılar ile Meşruiyetçiler koalisyonunun ya da düzenin parlamenter diktatörlüğü, *genel oy hakkının kaldırılmasıyla* tamamlanan diktatörlük; *31 Mayıs 1850'den 2 Aralık 1851'e kadar*, burjuvazi ile Bonaparte arasındaki mücadele, *burjuva egemenliğinin devrilmesi, anayasal ya da parlamenter cumhuriyetin düşüşü.*

<6> {*1852 baskısında burada yer alan sözcükler (bkz. s. 173):*}
Cumhuriyetçi savaş güçlerine karşı yapılacak genel bir yoklamada toplam sayıya katkıda bulunabilecekleri kadar temsil ediliyorlardı.

<7> {*1852 baskısında burada yer alan sözcükler (bkz. s. 174):*}
ve böylece kahvehane politikacıları ve cumhuriyetçi düşüncedeki adamlar için onu bir altın madenine dönüştüren

<8> {*1852 baskısında burada yer alan sözcükler (bkz. s. 199):*}
; sonrasında, mutlak güç sahibi olduğunda, devrimcilerin yanında eski suç ortaklarını da Cayenne'e[103] yollayarak suçlarını onlara yüklediğinde bile kolaylıkla tanınan Bonaparte'tır.

<9> {*1852 baskısında burada yer alan sözcükler (bkz. s. 224):*}
sefil ve korkak

<10> {*1852 baskısında burada yer alan paragraf (bkz. s. 233):*}
Sosyal cumhuriyet ile demokratik cumhuriyet yenilgilere uğradı, ama parlamenter cumhuriyet, yani kralcı burjuvazinin cumhuriyeti, tıpkı saf cumhuriyet gibi, yani burjuva cumhuriyetçilerinin cumhuriyeti gibi, çöktü.

<11> {*1852 baskısında son cümle şöyle (bkz. s. 234):*}
Retorik süslemelerinden, görgü kurallarından, kısacası saygınlık görüntüsünden başka, bu cumhuriyetin kaybettiği hiçbir şey yoktu.

<12> {*1852 baskısında burada yer alan paragraflar (bkz. s. 234):*}
Şubat Devriminin acil hedefi, Orleans hanedanını ve burjuvazinin onun döneminde egemen olan kesimini devirmekti. Bu hedefe ancak 2 Aralık 1851'de ulaşıldı. Orleans hanedanının muazzam mülklerine, yani gücünün gerçek dayanaklarına o zaman el koyuldu ve Şubat Devriminden beklenen şeyler, yani 1830'dan beri ünleriyle Fransa'yı usandıran adamların hapsedilmesi, kaçması, görevden alınması, sürgüne gönderilmesi, silahsızlandırılması, aşağılanması, ancak Aralık sonrasında gerçekleşti. Ama Louis-Philippe döneminde sadece ticaret burjuvazisinin bir kısmı hükmediyordu. Bu burjuvazinin diğer kesimleri, hanedancı bir muha-

103 Güney Amerika kıtasındaki Fransız Guyanası'nda bulunan ve söz konusu dönemde ceza kolonisi olarak kullanılan kent. *-çev.*

lefet ile cumhuriyetçi bir muhalefeti oluşturuyor ya da "yasal ülke"nin tümüyle dışında kalıyordu. Ticaret burjuvazisinin tüm kesimlerini ilk kez devlet dairesinin içine sokan, parlamenter cumhuriyettir. Ayrıca, Louis-Philippe döneminde, ticaret burjuvazisi, toprak burjuvazisini dışlıyordu. Bu ikisini ilk kez eşit duruma getiren, Temmuz Monarşisi ile Meşru{iyetçi} monarşiyi birleştiren ve mülkiyetin iki egemenlik dönemini tekleştiren, parlamenter cumhuriyettir. Louis-Philippe döneminde, burjuvazinin ayrıcalıklı kesimi, egemenliğini tahtın altında gizliyordu. Parlamenter cumhuriyette, burjuvazinin egemenliği, tüm unsurlarını birleştirdikten ve kendi krallığını genişleterek sınıfının krallığı hâline getirdikten sonra, tüm çıplaklığıyla ortaya çıktı. Yani, devrimin, öncelikle, burjuva egemenliğine en geniş, en genel ve en eksiksiz ifadesini kazandıracak ve böylece geri dönüş umudu kalmayacak şekilde yıkılmasını mümkün kılacak olan biçimi yaratması gerekti.

Şubat'ta Orleans'cı burjuvazi, yani Fransız burjuvazisinin en canlı kesimi hakkında alınan mahkûmiyet kararı ancak o zaman uygulandı. Ancak o zaman, parlamentosuyla, barosuyla, ticaret mahkemeleriyle, il temsilcilikleriyle, noteriyle, üniversitesiyle, kürsüsüyle ve yargısıyla, basınıyla ve edebiyatıyla, yönetsel gelirleriyle ve mahkeme harçlarıyla, asker maaşlarıyla ve devletten alınan emeklilik maaşlarıyla, ruhuyla ve bedeniyle yenilgiye uğratıldı. Blanqui, burjuva muhafızlarının dağıtılmasını devrimin ilk talebi olarak formüle etmişti; ve Şubat'ta sırf onun ilerlemesini engellemek için devrime el uzatan burjuva muhafızları, Aralık'ta sahneden kayboldu. Panthéon, sıradan bir kiliseye dönüştü.[104] Burjuva rejiminin nihai biçiminden önce, onun 18. yüzyıldaki öncülerini azizlere dönüştüren büyü de bozuldu. Guizot, 2 Aralık'taki hükümet darbesinin başarıya ulaştığını duyduğunda, işte bu nedenle şöyle feryat etti: *C'est le triomphe complet et définitif du socialisme! Bu, sosyalizmin tam ve kesin zaferi!* Yani: bu, burjuva egemenliğinin kesin ve tam çöküşü.

<13> {*1852 baskısında son paragraf şöyle (bkz. s. 234):*}
Proletarya, burjuvaziyi neden kurtarmadı? Bu soru şu anlama gelir: Paris proletaryası 2 Aralık'tan sonra neden ayaklanmadı?

<14> {*1852 baskısında cümle şöyle başlıyor (bkz. s. 234):*}
Kanlı 4 Aralık direnişi

<15> {*1852 baskısında burada yer alan cümle (bkz. s. 235):*}
Böylece, eski devletin güçlerinden biri, ilk olarak sadece sınırından kurtulmuş, sınırsız ve mutlak bir güç hâline gelmişti.

<16> {*1852 baskısında paragraf şöyle başlıyor (bkz. s. 236):*}
Devlet, ancak ikinci Bonaparte döneminde toplum karşısında kendisi-

104 Kilise olarak tasarlanıp 1789 Fransız Devrimi sonrasında anıt mezara dönüştürülen Paris'teki Panthéon binası 19. yüzyılda iki kez yeniden kilise olarak kullanılmaya başlamıştı. *-çev.*

ni bağımsızlaştırmış ve onu boyunduruk altına almış görünür. Başkanı kendisini haklı çıkarmak için dehaya, ordusu şana ve bürokrasisi manevi otoriteye gereksinim duymaz olduğunda, yürütme gücünün bağımsızlığı açıkça ortaya çıkar.

<17> {*1852 baskısında burada yer alan cümle (bkz. s. 236):*}
Napoleon nasıl ona özgürlük için neredeyse hiçbir bahane bırakmadıysa, ikinci Bonaparte da ona kölelik için hiçbir bahane bırakmıyor.

<18> {*1852 baskısında cümlenin son bölümü şöyle (bkz. s. 238):*}
yürütme gücünün parlamentoyu ve devletin toplumu kendilerine bağımlı kılmalarında bulur.

<19> {*1852 baskısında burada yer alan sözcükler (bkz. s. 240):*}
, söz konusu yanılsamayı saklandığı son yerden yoksun bırakacaktır ve en iyi durumda hastalığı ağırlaştıracaktır.

<20> {*1852 baskısında burada yer alan cümleler (bkz. s. 240):*}
Köylü sınıfının kayırılması bile, yeni burjuva düzeninin çıkarınaydı. Yeni yaratılan bu sınıf, burjuva rejiminin şehir kapılarının ötesine evrensel uzanımı, bu rejimin ulusal ölçekte hayata geçirilmesiydi.

<21> {*1852 baskısında burada yer alan cümle (bkz. s. 240):*}
Eğer herkesten fazla kayırıldıysa, bunun nedeni, feodal düzenin restorasyonuna karşı tüm diğer sınıflara göre daha geniş bir saldırı zemini sunmasıydı.

<22> {*1852 baskısında burada yer alan cümleler (bkz. s. 241):*}
Napoleon döneminde, kalabalık devlet personelinin doğrudan doğruya üretken olmasını sağlayan, yalnızca, devletin topladığı vergiler aracılığıyla, yeni oluşan köylülük için, burjuvazinin henüz özel sanayisini kullanarak altından kalkamayacağı bayındırlık işlerini yapması değildi. Devlet vergisi, kent ile kır arasındaki değişimin sürmesini sağlayan bir zorlama aracıydı. Bunun yokluğunda, küçük toprak sahibi, Norveç'te ve İsviçre'nin bir bölümünde olduğu gibi, köylülere özgü kendine yeterliği içinde, kentlerle bütün ilişkisini keserdi.

<23> {*1852 baskısında burada yer alan sözcükler (bkz. s. 242):*}
ikinci Bonaparte dönemindeki görevi, Napoleon döneminde olduğu gibi köylü rejiminin kentlerdeki düşmanlarını gözetim altında tutmak değil, Bonaparte'ın kırdaki düşmanlarını gözetim altında tutmak olan

<24> {*1852 baskısında burada yer alan cümleler (bkz. s. 243):*}
Gerçekten de, Fransız ulusu, bu uğursuz günlerde, her gün diz çöküp "Aziz genel oy hakkı, bizim için dua et!" diye yakaran demokrasiye karşı ölümcül bir günah işler. Kuşkusuz, genel oy hakkına tapanlar, onlar yararına o denli büyük şeyler yapan, bir II. Bonaparte'ı bir Napoleon'a,

bir Saul'ü bir Aziz Pavlus'a[105] ve bir Simon'u bir Aziz Petrus'a[106] dönüştüren olağanüstü bir güçten vazgeçmek istemez. Halkın ruhu onlara seçim sandığı aracılığıyla sesleniyor; Ezekiel peygamberin {İslam'da Zülkifl} tanrısının kuru kemiklere seslendiği gibi: "*Haec alicit dominus deus ossibus suis: Ecce, ego intromittam in vos spiritum et vivetis.*" {"Tanrı, kemiklerine şöyle seslendi: İşte, size ruh üfleyeceğim ve yaşayacaksınız!"}

<25> {*1852 baskısında burada yer alan cümleler (bkz. s. 243):*}
Despotizm ya da anarşi. Doğal olarak, despotizmden yana olduğunu bildirdi.

<26> {*1852 baskısında burada yer alan cümle (bkz. s. 244):*}
Böylece, bu çelişkilerin hızının ve acelesinin, imparatorun çok yönlü faaliyetlerini ve hazırcevaplığını taklit etmesi bekleniyor.

<27> {*1852 baskısında burada yer alan cümleler (bkz. s. 246):*}
Ve Elize çayırlarında[107] kahramanlarla arkadaşlık etmek için canına kıyan Cato! Zavallı Cato![108]

105 MS 3-7 yıllarında doğmuş olabileceği düşünülen, asıl adı Saul olan, bir Yahudi olarak gençliğinde Hıristiyanlarla mücadele eden, sonrasında Hıristiyanlığı benimseyip Roma İmparatorluğu'nun topraklarında bu dini yayan Aziz Pavlus (Saint Paul). *–çev.*

106 Asıl adı Simon olan ve İsa tarafından havariliğe seçilen Aziz Petrus (Saint Peter). *–çev.*

107 Bkz. 26. dipnot. *–çev.*

108 Roma İç Savaşı'nda Sezar'a karşı savaşan ve onun kazanması üzerine intihar eden Genç Cato (Marcus Porcius Cato Uticensis). *–çev.*

Der

Bürgerkrieg in Frankreich.

Adreſſe des Generalraths

der

Internationalen Arbeiter-Aſſociation.

Dritte deutſche Auflage

vermehrt durch die

beiden Adreſſen des Generalraths über den deutſch-franzöſiſchen Krieg

und durch eine Einleitung

von

Friedrich Engels.

Berlin 1891.

Verlag der Expedition des „Vorwärts", Berliner Volksblatt.

(W. Bloße.)

Fransa'da İç Savaş'ın üçüncü Almanca baskısının kapak sayfası

KARL MARX

Fransa'da İç Savaş

2 Aralık 1851'de gerçekleştirdiği hükümet darbesiyle Fransa'daki İkinci İmparatorluk döneminin yolunu açan Louis Bonaparte (III. Napoleon), 19 Temmuz 1870'te Prusya'ya (Almanya) savaş ilan ederek Fransa-Prusya Savaşı'nı başlatmıştı. Bu savaşta Fransız orduları yenilgiye uğrar ve çok sayıda Fransız askeri esir alınırken, Prusya'nın Paris'i işgal etme girişimi 1871 yılının Mart ayında Paris Komünü'nün ilan edilmesine yol açmıştı.

Fransa'da İç Savaş, Uluslararası İşçi Birliği (Birinci Enternasyonal) Genel Konseyinin Fransa-Prusya Savaşı ve Paris Komünü ile ilgili bildirilerinden oluşuyor. 1891 yılında, Komün'ün 20. yıldönümünde yapılan yeni Almanca baskıyı yayına hazırlayan Engels, bu baskı için bir de *Giriş* yazısı kaleme aldı.

Eserle ilgili daha ayrıntılı bilgileri "*Fransa'da İç Savaş* Metinleri Hakkında Bilgiler" bölümünde bulabilirsiniz (bkz. s. 459-463).

[*Fransa'da İç Savaş*'ın 1891 tarihli Almanca baskısına]

Giriş

Friedrich Engels

Benden, Enternasyonal Genel Konseyinin "Fransa'da İç Savaş" hakkındaki bildirisinin yeni baskısını hazırlamamın ve ona bir giriş eklememin istenmesini beklemiyordum. Dolayısıyla, burada en önemli noktalara kısaca değinmenin ötesine geçemeyeceğim.

Yukarıda andığım daha uzun çalışmanın başına, Genel Konseyin Fransa-Prusya Savaşı hakkındaki iki daha kısa bildirisini ekliyorum. Birincisi, *İç Savaş*'ta, ilki olmadan tam olarak anlaşılması mümkün olmayan ikinci bildiriye gönderme yapılması nedeniyle. Ama ayrıca, ikisini de Marx'ın kaleme aldığı bu bildirilerin, yazarın, büyük tarihsel olayların niteliklerini, kapsamlarını ve kaçınılmaz sonuçlarını, bu olayların henüz gözlerimizin önünde cereyan ettiği ya da henüz yeni sona erdikleri sıralarda açık şekilde kavramak konusundaki olağanüstü yeteneğinin parlak örnekleri arasında, *İç Savaş*'tan geri kalmaması nedeniyle (söz konusu yeteneğin varlığı, ilk olarak, *Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i*'nde kanıtlanmıştı). Ve son olarak, Almanya'da bugün bile aynı olayların Marx tarafından öngörülen sonuçlarına maruz kalıyor olmamız nedeniyle.

Birinci bildiride, Almanya'nın Louis Bonaparte'a karşı yürüttüğü savunma savaşının yozlaşarak Fransız halkına yönelik bir fetih savaşına dönüşmesi durumunda, sözde kurtuluş savaşlarından sonra Almanya'nın başına gelen tüm felaketlerin daha da şiddetli bir şekilde yeniden yaşanacağı söyleniyordu;[1] böyle olmadı mı? Demagoglara yönelik takiplerin[2] yerini, aynı keyfî polis uygulamalarıyla ve yasanın harfi

1 Bkz. elinizdeki kitap, s. 273. *-çev.*

2 Almanya'da, 1810'lu yıllardan itibaren, "demagog"lukla da suçlanan liberal ve milliyetçi muhalefet hareketleri baskı altına alınmıştı. *-çev.*

harfine aynı tüyler ürpertici yorumlarıyla birlikte, Olağanüstü Yasanın[3] ve sosyalist avının aldığı fazladan bir yirmi yıllık Bismarck dönemini yaşamadık mı?

Ve Alsace-Lorraine'in ilhak edilmesinin "Fransa'yı Rusya'nın kucağına iteceği" ve bu ilhakın ardından Almanya'nın ya açıkça Rusya'nın uşağı hâline gelmek ya da kısa bir molanın ardından yeni bir savaş için, "ittifak hâlindeki Slav ve Latin ırklarına karşı yürütülecek bir ırk savaşı" için silahlanmak zorunda kalacağı öngörüsü[4] harfi harfine doğrulanmadı mı? Fransız illerinin ilhak edilmesi, Fransa'yı Rusya'nın kucağına itmedi mi? Bismarck, tam yirmi yıl boyunca, çarın gözüne girebilmek için, küçük Prusya'nın "Avrupa'nın birinci büyük gücü" olmadan önce kutsal Rusya'nın ayaklarına sermeye alışmış olduğu hizmetlerden daha aşağılık hizmetlerle, sonuçsuz şekilde ona yaltaklanmadı mı? Ve, daha ilk gününde prenslerin sözleşmelere bağlanmış tüm ittifaklarının darmadağın olacağı bir savaşın, sonucunun mutlak belirsizliği dışında hakkındaki hiçbir şeyin belli olmadığı bir savaşın, tüm Avrupa'yı on beş ya da yirmi milyon silahlı insan eliyle yıkıma uğratacak olan bir savaşın, sadece büyük askerî devletlerin en güçlüsünün bile nihai sonucunun mutlak belirsizliği karşısında korkuya kapılması nedeniyle henüz ortalığı kasıp kavurmayan bir ırk savaşının patlak vermesi tehlikesi, Demokles'in kılıcı gibi başlarımızın üstünde asılı durmaya devam etmiyor mu?

Dolayısıyla, 1870 yılının uluslararası işçi {sınıfı} politikasının uzak görüşlülüğünün bu yarı unutulmuş parlak kanıtlarını Alman işçileri için yeniden erişilebilir kılmak, daha da önemli bir görevimiz hâline geldi.

Söz konusu iki bildiri hakkında söylediklerim, *Fransa'da İç Savaş* için de geçerli. 28 Mayıs'ta son Komün savaşçıları üstün güçler karşısında Belleville'in yamaçlarında yenik düştü ve yalnızca iki gün sonra, 30 Mayıs'ta, Marx, Genel Konseyde, Paris Komünü'nün tarihsel anlamını kısaca ve güçlü bir şekilde, ama konu hakkında daha sonra yazılan yığınla metnin hiçbirinde bir daha ulaşılamayan bir keskinlik ve özellikle de doğruluk taşıyan hatlarıyla ortaya koyan çalışmayı okudu.

Fransa'nın 1789 sonrasındaki iktisadi ve siyasal gelişimi sayesinde, Paris'te, elli yıldır, zaferi kanıyla satın alan proletaryanın zaferin ardından kendi talepleriyle ortaya çıkması yoluyla proleter bir karakter ka-

3 21 Ekim 1878 tarihli, resmî adı *"Gesetz gegen die gemeingefährlichen Bestrebungen der Sozialdemokratie"* (Sosyal Demokrasinin Kamu Güvenliğini Tehdit Eden Çabalarına Karşı Yasa) olan ve 1890 yılında geçerlilik süresi uzatılmayarak yürürlükten kaldırılan "Sosyalistler Yasası" *–çev.*

4 Bkz. elinizdeki kitap, s. 282. *–çev.*

zanmayan hiçbir devrim patlak veremiyor. Bu talepler, Parisli işçilerin ilgili dönemlerdeki gelişmişlik düzeylerine bağlı olarak, az çok belirsiz ve hatta karışıktı; ama sonuçta, bunların tümü, kapitalistler ile işçiler arasındaki sınıf karşıtlığının ortadan kaldırılması isteğine işaret ediyordu. Bunun nasıl gerçekleşeceği tabii ki bilinmiyordu. Ama talebin kendisi, henüz ne kadar belirsiz kalırsa kalsın, mevcut toplum düzeni için bir tehlike barındırıyordu; onu ileri süren işçiler henüz silahlıydı; dolayısıyla, devletin yönetimini elinde bulunduran burjuvazi için birinci emir, işçilerin silahsızlandırılmasıydı. İşçiler tarafından mücadeleyle kazanılan her devrimi, işçilerin yenilgisiyle son bulan yeni bir mücadelenin izlemesi işte bu yüzdendi.

Bunların ilk örneği 1848'de yaşandı. Parlamenter muhalefetin liberal burjuvaları, kendi partilerinin üstünlük kurmasını sağlamaya yönelik seçim reformunu kabul ettirmek için reform şölenleri düzenliyordu.[5] İktidarla mücadelelerinde halka başvurmaları giderek daha zorunlu hâle geldiğinden, burjuvazinin ve küçük burjuvazinin radikal ve cumhuriyetçi katmanlarının adım adım öne çıkmasını kabul etmek zorunda kaldılar. Ama bu katmanların arkasında devrimci işçiler duruyordu ve devrimci işçiler, 1830'dan beri, burjuvazinin ve hatta cumhuriyetçilerin düşündüğünden çok daha fazla siyasal bağımsızlık kazanmıştı. İktidar ile muhalefet arasındaki bunalım anında, işçiler sokak savaşını başlattı; Louis-Philippe ve onunla birlikte seçim reformu ortadan kayboldu, onların yerine cumhuriyet geldi; muzaffer işçiler tarafından "sosyal" diye adlandırılan bir cumhuriyetti bu. Ama bu sosyal cumhuriyetin ne anlama geldiği konusunda, işçilerin kendileri de dâhil olmak üzere hiç kimsede netlik yoktu. Ancak şimdi silahları vardı ve devletin içindeki bir güçtüler. Bu nedenle, ayaklarının altındaki zeminin bir miktar sağlamlaştığını hisseder hissetmez, iktidardaki burjuva cumhuriyetçilerinin ilk hedefi, işçileri silahsızlandırmak oldu. Bu da, verilen sözlerden açıkça dönerek, açıkça alay ederek ve işsizleri uzak bir ile sürme girişiminde bulunarak, işçileri Haziran 1848 ayaklanmasına sürükleme yoluyla gerçekleştirildi. İktidar, ezici bir güç üstünlüğü kurmaya özen göstermişti. İşçiler, beş günlük kahramanca bir mücadelenin ardından yenildi. Ve bunu, savunmasız esirlerin, Roma Cumhuriyeti'nin çöküşüne yol açmış olan iç savaş günlerinden beri eşi görülmemiş bir şekilde katledilmesi

5 Fransa'daki 1848 Şubat Devrimi öncesinde, muhalif güçler, siyasal toplantı ve gösterilerin yasaklanması nedeniyle, siyasal içerikli bir "Şölenler Kampanyası" (*Campagne des Banquets*) düzenlemişti. *-çev.*

izledi. Burjuvazi, proletarya kendi çıkarlarıyla ve talepleriyle, ayrı bir sınıf olarak onun karşısına çıkmaya cesaret eder etmez ne kadar korkunç bir öç alma kıyıcılığıyla tepki vereceğini ilk kez göstermişti. Ve yine de, 1848, onun 1871'deki kudurganlığının yanında, henüz bir çocuk oyuncağıydı.

Hemen arkasından ceza geldi. Proletarya henüz Fransa'yı yönetebilecek durumda değildiyse, burjuvazi de yönetebilir olmaktan uzaklaşmıştı. En azından o dönemde, yani henüz çoğunluğu monarşi yanlısıyken ve üç hanedancı parti ile dördüncü bir cumhuriyetçi partiye bölünmüş durumdayken. Burjuvazinin iç kavgaları, maceracı Louis Bonaparte'ın tüm iktidar mevkilerini (ordu, polis, idari mekanizma) ele geçirmesini ve 2 Aralık 1851'de burjuvazinin son sağlam kalesi olan Ulusal Meclisi havaya uçurmasını mümkün kıldı. İkinci İmparatorluk, Fransa'nın bir siyasi ve mali maceracılar çetesi tarafından sömürülmesini başlatmakla kalmadı, aynı zamanda, (büyük burjuvazinin sadece küçük bir bölümünün tek başına egemen olduğu, dar ufuklu ve korku dolu Louis-Philippe sisteminde hiçbir zaman olanaklı hâle gelmeyen) bir sınai gelişme sürecini başlattı. Louis Bonaparte, siyasal iktidarı kapitalistlerin elinden alırken, onları, yani burjuvaları işçilerden ve diğer taraftan da işçileri burjuvalardan koruma bahanesine başvurmuştu; ama bunun karşılığında, onun iktidarı, spekülasyonu ve sınai faaliyetleri, kısacası tüm burjuvazinin bugüne kadar görülmemiş ölçüde yükselmesini ve zenginleşmesini kolaylaştırdı. Kuşkusuz, imparatorluk sarayında toplanıp bu zenginleşmeden kendi yüksek komisyonlarını alanların yolsuzlukları ve büyük ölçekli hırsızlıkları çok daha hızlı bir gelişim gösterdi.

Ama İkinci İmparatorluk, Fransız şovenizmine başvurulması demekti; Birinci İmparatorluğun 1814'te kaybedilmiş sınırlarının ya da en azından Birinci Cumhuriyetin sınırlarının geri istenmesi demekti. Eski monarşinin sınırları içinde kalan (üstüne üstlük 1815'in daha da daraltılmış sınırlarının içinde kalan) bir Fransız imparatorluğu, uzun vadede, olanaksız bir şeydi. Zaman zaman gerçekleştirilen savaşların ve sınır genişletme hamlelerinin zorunluluğu bundan kaynaklanıyordu. Ama hiçbir sınır genişletme, Fransız şovenlerinin hayallerinde, Ren Nehri'nin Almanya'nın elinde bulunan sol kıyı şeridine ulaşacak bir sınır genişletme hamlesinin parlaklığına sahip değildi. Ren Nehri tarafındaki bir kilometrekare, onların gözünde, Alpler'deki ya da başka herhangi bir yerdeki on kilometrekareden daha değerliydi. İkinci İmparatorluğun varlığında, Ren Nehri'nin sol kıyısının tek seferde ya da parça parça

geri istenmesi sadece bir zaman meselesiydi. Bu zaman, 1866 Avusturya-Prusya Savaşı'yla geldi; beklenen "toprak tazminatı"nı hem Bismarck nedeniyle hem de kendi aşırı kurnazca duraksama politikası nedeniyle elde edemeyen Bonaparte'ın önünde, 1870'te patlak veren ve onu önce Sedan'a,[6] oradan da Wilhelmshöhe'ye[7] sürükleyen savaştan başka bir yol kalmadı.

Zorunlu sonuç, 4 Eylül 1870 Paris Devrimiydi. İmparatorluk, iskambil kâğıtlarından yapılmış bir ev gibi yıkıldı, cumhuriyet yeniden ilan edildi. Ama düşman kapılara dayanmıştı; imparatorluk orduları ya umutsuz bir şekilde Metz'de kuşatma altındaydı ya da Almanya'da esir tutuluyordu. Halk, bu olağanüstü koşullar altında, önceki yasama organında yer alan Paris temsilcilerinin "Ulusal Savunma Hükümeti" adı altında başa geçmelerine izin verdi. Eli silah tutabilecek tüm Parislilerin savunma amacıyla Ulusal Muhafıza katılmış ve silahlanmış olması ve böylece işçilerin büyük çoğunluğu oluşturması bunu kolaylaştırdı. Ama çok kısa bir süre sonra, neredeyse sadece burjuvalardan oluşan hükümet ile silahlı proletarya arasındaki karşıtlık açık bir çatışmaya dönüştü. 31 Ekim'de belediye binasını basan işçi taburları hükümet üyelerinin bir bölümünü esir aldı; ihanet, hükümetin yalan yere yemin etmesi ve bazı küçük burjuva taburlarının araya girmesi sayesinde yeniden serbest kaldılar ve yabancı bir askerî gücün kuşatması altındaki bir kentin içinde iç savaşın patlak vermemesi için o zamana kadarki hükümet işbaşında bırakıldı.

Sonunda, 28 Ocak 1871'de, açlıktan kırılan Paris teslim oldu. Ama bugüne kadar savaş tarihinde görülmemiş bir onurla. Kaleler devredildi, kentin surları silahsızlandırıldı, düzenli ordunun ve Gezici Muhafızın silahları teslim edildi ve kendileri de savaş esirleri sayıldı. Ama Ulusal Muhafız silahlarını ve toplarını elinde tuttu ve galipler karşısında sadece ateşkes durumuna geçti. Ve galipler de, Paris'e zafer havası içinde girmeye cesaret edemedi. Sadece Paris'in küçücük ve üstüne üstlük kısmen halka açık parklardan oluşan bir köşesini işgal etme cesaretini gösterebildiler ve o da yalnızca birkaç günlüğüne! Bu süre boyunca da, Paris'i 131 gün kuşatma altında tutmuş olanlar, yabancı galibe bırakılmış olan köşenin dar sınırlarını tek bir "Prusyalı"nın bile aşmaması için dikkatli

6 1-2 Eylül 1870'teki Sedan Muharebesi'nde Fransız ordusu yenilgiye uğrarken Louis Bonaparte (III. Napoleon) Prusya tarafından esir alındı. Böylece Fransa'da İkinci İmparatorluk çökerken 4 Eylül 1870'te cumhuriyet ilan edildi. *-çev.*

7 Prusya'nın esir aldığı İmparator III. Napoleon ve maiyeti 5 Eylül 1870 ile 19 Mart 1871 tarihleri arasında Prusya krallarının Kassel'deki Wilhelmshöhe şatosunda kalmıştı. *-Almanca ed.*

bir şekilde nöbet tutan silahlı Paris işçilerinin kuşatması altında tutuldu. Parisli işçiler, imparatorluğun bütün ordularına silah bıraktıran yabancı galipte işte böyle bir saygı uyandırdı; ve devrimin ocağında öç almak için buraya gelmiş olan Prusyalı *Junker*'ler[8] saygılı bir şekilde yerlerinde beklemek ve tam da bu silahlı devrimin karşısında selam durmak zorunda kaldı!

Savaş sırasında, Parisli işçiler, mücadelenin kararlı bir şekilde sürdürülmesi talebiyle yetinmişti. Ama şimdi, Paris'in teslim olmasının ardından barış geldiğinde, yeni hükümet başkanı Thiers, Parisli işçiler silahları ellerinde tuttuğu sürece mülk sahibi sınıfların (büyük toprak sahiplerinin ve kapitalistlerin) egemenliğinin hep tehlike altında olacağını göz önünde bulundurmak zorundaydı. İlk yaptığı iş, onları silahsızlandırma girişiminde bulunmak oldu. 18 Mart'ta, Ulusal Muhafıza ait, Paris kuşatması sırasında imal edilmiş ve paraları halkın katkılarıyla ödenmiş olan topları zorla alma emriyle, düzenli ordu birlikleri gönderdi. Girişim başarısızlığa uğradı, Paris direniş hazırlıkları için tek vücut oldu ve Paris ile Versailles'da bulunan Fransız hükümeti arasındaki savaş ilan edildi. Paris Komünü 26 Mart'ta seçildi ve 28 Mart'ta ilan edildi. O zamana kadar yönetimi elinde bulunduran Ulusal Muhafız Merkez Komitesi, son olarak Paris'teki rezil "Ahlak Polisi"nin kaldırılması emrini verdikten sonra, Paris Komünü'ne istifasını sundu. Komün, 30 Mart'ta zorunlu askerlik hizmetini ve sürekli orduyu kaldırdı ve eli silah tutabilecek tüm yurttaşların katılacağı Ulusal Muhafızı tek silahlı güç ilan etti; Ekim 1870 ile Nisan ayı arasındaki döneme ait tüm ev kiralarını, ödenmiş olan tutarlar izleyen dönemlerin kiralarına sayılmak üzere sildi ve kentin emniyet sandığına rehin verilmiş olan malların satışlarını tümüyle durdurdu. Aynı gün, Komüne seçilen yabancıların Komün üyelikleri, "Komün'ün bayrağının Dünya Cumhuriyeti bayrağı olması"[9] gerekçesiyle onaylandı. – 1 Nisan'da, herhangi bir Komün çalışanının ve dolayısıyla herhangi bir Komün üyesinin alabileceği en yüksek maaşın 6000 frangı (4800 markı) aşamayacağına karar verildi. Ertesi gün, kilisenin devletten ayrılmasını, dinsel amaçlı tüm devlet ödemelerinin kaldırılmasını ve tüm kilise mülklerinin ulusal mülklere dönüştürülmesini öngören kararname çıkarıldı; bunun sonucunda, 8 Nisan'da, tüm dinsel

8 *Junker*: Almanya'da feodal toprak sahibi. Burada, onların çıkarlarını temsil eden Prusyalı yöneticilere bağlı askerler anlamında. *–çev.*

9 Seçim komisyonunun Komün seçimi hakkındaki raporundan, *Journal Officiel de la République française*, Paris, 31 Mart 1871. *–Almanca ed.*

simgelerin, resimlerin, dogmaların, dualaların, kısacası, "bireysel vicdan alanına ait olan her şeyin" okullardan uzaklaştırılması emredildi ve bu emir adım adım hayata geçirildi. – Ayın 5'inde, tutsak edilen Komün savaşçılarının Versailles birlikleri tarafından vurulmasına her gün devam edilmesine karşılık olarak, bazı kişilerin rehine olarak tutulmasına yönelik bir kararname yayımlandı, ama hiçbir zaman hayata geçirilmedi. – Ayın 6'sında giyotin Ulusal Muhafızın 137. taburu tarafından bulunduğu yerden çıkarıldı ve halkın yüksek sesli sevinç gösterileri eşliğinde yakıldı. – Ayın 12'sinde, Komün, Napoleon'un 1809 Savaşı sonrasında ele geçirilmiş toplarla yaptırdığı, şovenizmin ve halkların kışkırtılmasının simgesi olan Vendôme Meydanı Zafer Sütunu'nun yıkılmasına karar verdi. Bu karar 16 Mayıs'ta hayata geçirildi. – Komün, 16 Nisan'da, fabrikatörler tarafından faaliyetleri durdurulan fabrikalarla ilgili istatistiksel bir dökümün yapılmasını, o zamana kadar bu fabrikalarda çalışan işçilerin kooperatif çatıları altında bir araya gelerek söz konusu fabrikaları işletmesine ve bu kooperatiflerin büyük bir birlik şeklinde örgütlenmesine yönelik planların hazırlanmasını emretti. – Ayın 20'sinde fırıncılar için gece çalışmasını ve İkinci İmparatorluk döneminden beri polisin atadığı adamların (birinci sınıf işçi sömürücülerinin) tekelinde olan istihdam bürolarını kaldırdı; istihdam büroları Paris'in yirmi *arrondissement*'ının {ilçesinin} belediye başkanlıklarına devredildi. – 30 Nisan'da, işçileri kişisel olarak sömürdükleri ve işçilerin kendi iş aletlerinden yararlanma ve kredi alma haklarına ters düştükleri gerekçesiyle, rehincilerin kapatılmasını emretti. – 5 Mayıs'ta, XVI. Louis'nin idamının diyetini ödemek için inşa edilmiş olan kefaret şapelinin yerle bir edilmesine karar verdi.

Böylece, 18 Mart'tan itibaren, Paris'teki hareketin, yabancı istilasına karşı mücadelenin daha önce arka plana itmiş olduğu sınıf karakteri keskin ve saf hâliyle ortaya çıktı. Komün üyeleri neredeyse yalnızca işçilerden ve işçilerin kabul görmüş temsilcilerinden oluşurken, Komün'ün kararları da belirgin bir proleter karakter taşıyordu. Komün, ya cumhuriyetçi burjuvazinin sadece korkaklığı nedeniyle hayata geçirmediği, ama işçi sınıfının özgürce hareket etmesi açısından vazgeçilmez bir temel oluşturan reformları (örneğin, dinin, *devlet karşısında*, tümüyle kişisel bir konu olması ilkesinin uygulanmasını) karar altına alıyor, ya da doğrudan doğruya işçi sınıfının yararına olan ve bazıları eski toplum düzeninde derin kesikler açan kararlar çıkarıyordu. Ama kuşatma altındaki bir kentte, tüm bunların hayata geçirilmesi söz konusu olduğunda, bir başlangıcın ötesine geçilemedi. Ve Mayıs başından itibaren, Versa-

illes hükümetinin topladığı ve nicelikleri giderek artan ordulara karşı yürütülen savaş, eldeki tüm güçleri soğurdu.

Versailles'lılar, 7 Nisan'da, Paris'in batı cephesinde, Neuilly'de bulunan Sen Nehri geçidini ele geçirmişti; buna karşılık, 11 Nisan'da, General Eudes'nün komutası altında güney cephesine yönelik olarak gerçekleştirdikleri bir saldırı kanlı çatışmalarla püskürtülmüştü. Paris, tam da aynı kentin Prusyalılar tarafından bombalanmasını kutsal değerlere saygısızlık olarak damgalamış olan adamlar tarafından durmadan bombalanıyordu. Bu adamlar şimdi Sedan'daki ve Metz'deki tutsak Fransız askerlerinin Paris'i onlar adına geri almaları için hızla geri gönderilmesini sağlamak amacıyla Prusya hükümeti karşısında dilencilik yapıyordu. Bu askerlerin kademeli olarak ulaşması Mayıs başından itibaren Versailles'lılara belirleyici bir üstünlük sağladı. Bu gelişmenin ilk göstergelerinden biri, Paris başpiskoposu[10] ile Paris'te rehine olarak tutulan çok sayıda başka din adamının sadece (iki kez Komün üyeliğine seçilmiş olan, ama Clairvaux'da tutuklu bulunan) Blanqui karşılığında takas edilmesi doğrultusundaki Komün teklifiyle ilgili görüşmelerin 23 Nisan'da Thiers tarafından kesilmesiydi. Daha önemli bir gösterge, Thiers'in dilindeki değişimdi: Öncesinde oyalamacılık yapan ve farklı yönlere çekilebilecek ifadeler kullanan Thiers, birdenbire küstah, tehditkâr ve vahşi biri hâline geldi. Versailles'lılar güney cephesinde 3 Mayıs'ta Moulin-Saquet tabyasını, 9 Mayıs'ta bombalamalar sonucu bir enkaza çevrilmiş olan Issy kalesini, 14 Mayıs'ta da Vanves kalesini aldı. Batı cephesinde, Paris'in surlarına kadar uzanan çok sayıda köyü ve binayı ele geçirerek adım adım ilerlediler ve sonunda ana surlara ulaştılar; 21 Mayıs'ta, ihanet ve orada bulunan Ulusal Muhafızların ihmalkârlığı sayesinde kente zorla girmeyi başardılar. Kuzeydeki ve doğudaki kaleleri işgal altında tutan Prusyalılar, Versailles'lıların kentin kuzeyinde bulunan ve ateşkesle yasak ilan edilmiş olan bölgesine girerek geniş bir cephe üzerinden saldırıya geçmelerine izin verdi; Parisliler doğal olarak bu cephenin ateşkes kapsamında olduğunu düşünüyor ve dolayısıyla burada sadece zayıf güçler bulunduruyordu. Bu yüzden, Paris'in batı yarısında, yani asıl lüks kentte yalnızca zayıf bir direniş vardı; içeri giren askerler kentin doğu yarısına, yani asıl işçi kentine yaklaştıkça direniş güçleniyor ve sertleşiyordu. Komün'ün son savunucularının da Belleville ve Ménilmontant tepelerinde yenik düşmesine kadar tam sekiz gün boyunca savaşıldı ve bu sürenin sonunda, bütün hafta boyunca kenti giderek daha fazla ka-

10 Darboy. –*Almanca ed.*

sıp kavuran savunmasız erkek, kadın ve çocuk katliamları zirve noktasına ulaştı. Arkadan dolma tüfekler artık yeterince hızlı öldüremiyordu; mitralyözlerle, yenilenlerin yüzlercesi tek seferde vurulmaya başladı. Son kitle katliamının gerçekleştirildiği yer olan Père-Lachaise Mezarlığı'ndaki "Komün Duvarı"[11] bugün hâla orada duruyor ve proletarya kendi hakları için ayağa kalkmaya cesaret eder etmez egemen sınıfın ne derecede kudurganlaşabildiğine sessizce çok şey anlatarak tanıklık ediyor. Ardından, hepsinin katledilmesinin mümkün olmadığı anlaşıldığında, toplu tutuklamalar, tutuklananlar arasından keyfî olarak seçilen kurbanların vurulması, geri kalanların da askerî mahkemeye çıkarılmayı beklemek üzere büyük kamplara götürülmesi aşamasına geçildi. Paris'in kuzeydoğu tarafını çevreleyen Prusya askerlerine hiçbir kaçağın geçişine izin vermemeleri emredilmişti, ama subaylar, başkomutanlığın emirlerinden çok insanlığın emirlerini dinleyen askerleri pek çok örnekte görmezden geldi; bu arada, çok insanca davranan ve Komün için savaştıkları besbelli olan pek çok kişinin geçmesine izin veren Saksonya Kolordusu, saygı duyulmayı özellikle hak ediyor.

Eğer bugün, aradan geçen yirmi yılın ardından, geriye dönüp 1871 Paris Komünü'nün faaliyetlerine ve tarihsel anlamına bakarsak, *Fransa'da İç Savaş*'ta yer alan sunuma bazı eklerin yapılması gerektiğini görürüz.

Komün üyeleri, daha önce Ulusal Muhafız Merkez Komitesinde de belirleyici güç sahibi olan Blankistlerin oluşturduğu bir çoğunluk ile Uluslararası İşçi Birliği'nin ağırlıklı olarak Proudhon'un sosyalizm okuluna bağlı olan üyelerinin oluşturduğu bir azınlığa ayrılıyordu. O dönemde Blankistlerin çoğu yalnızca devrimci, proleter içgüdüleri nedeniyle sosyalistti; sadece pek azı, Alman bilimsel sosyalizmini bilen Vaillant sayesinde daha büyük bir ilkesel netliğe ulaşabilmişti. Dolayısıyla, iktisadi açıdan bakıldığında, bugünkü görüşümüze göre o dönemde Komün'ün yapmak zorunda olduğu bazı şeylerin ihmal edilmiş olması anlaşılabilir bir şey. Kuşkusuz, anlaşılması en zor olan şey, Fransa Bankası'nın kapılarının önünde durulmasına yol açan o kutsal saygı. Bu, aynı zamanda büyük bir siyasal hataydı. Bankanın Komün'ün eline geç-

11 "Federeler Duvarı" (*Mur des Fédérés*). Paris Komünü için savaşanlar, "*fédérés*" diye de anılıyor. Bu sözcüğün kökeninde, 1789 Fransız Devriminden sonra, ilk kez 14 Temmuz 1790'da kutlanan "Federasyon Bayramı" (*Fête de la Fédération*) var. Ama "*fédérés*" sözcüğü, Paris Komünü öncesinde, asıl olarak, 1792 yılında Fransa'nın Prusya tarafından işgal edilmesi tehlikesine karşı gönüllü asker olanlar için kullanılıyordu. *-çev.*

mesi, on bin rehineden daha etkili olurdu. Tüm Fransız burjuvazisinin, Komün'le barış yapılması için Versailles hükümeti üzerinde baskı kurmasına neden olurdu. Ama daha da şaşırtıcı olan şey, Blankistlerden ve Proudhon'culardan oluşan Komün'ün yine de çok sayıda doğruya imza atmış olması. Doğal olarak, Komün'ün iktisadi kararlarının, bunların övgüye değer olan ve olmayan taraflarının sorumluluğu öncelikli olarak Proudhon'culara, siyasal eylemlerinin ve ihmallerinin sorumluluğu da öncelikli olarak Blankistlere aitti. Ve her iki örnekte de, tarihin ironisi, (doktrinerler başa geçtiğinde her zaman olduğu gibi) her iki tarafın da okullarının doktrini ne söylediyse tam tersini yapmasını istedi.

Küçük köylülerin ve zanaatçıların sosyalisti Proudhon, birleşmeye pozitif bir nefretle bakıyordu. Birleşmenin iyilikten çok kötülük barındırdığını, doğası gereği verimsiz ve hatta işçinin özgürlüğüne vurulmuş bir zincir olması nedeniyle zararlı olduğunu söylüyordu; birleşme, katıksız bir dogmaymış, üretkenlikten uzak ve usandırıcıymış, işçinin özgürlüğüyle de emek tasarrufuyla da çatışma hâlindeymiş, ve dezavantajları avantajlarına göre daha hızlı bir şekilde artıyormuş; onunla kıyaslandıklarında, rekabet, işbölümü ve özel mülkiyet, ekonomik güçlermiş. İşçilerin birleşmesi, sadece, (Proudhon'un deyimiyle) istisnai örnekler olan büyük sanayide ve büyük işletmelerde (örneğin demiryollarında) uygun olan bir şeymiş. (Bkz. *Idée générale de la révolution*, 3. étude.)

1871 yılında, büyük sanayi, el sanatlarının merkezi olan Paris'te bile istisnai bir örnek olmaktan o denli uzaklaşmıştı ki, Komün'ün tüm diğerlerinden kat kat önemli olan kararnamesinde, büyük sanayiyi ve hatta imalathaneleri kapsayan bir örgütlenme öngörülmüştü; bu örgütlenme, her bir fabrikadaki işçilerin birleşmesine dayanmakla kalmayacak, tüm bu kooperatifleri büyük bir birlikte bir araya getirecekti; kısacası, Marx'ın *Fransa'da İç Savaş*'ta çok doğru bir şekilde söylediği gibi, sonunda komünizme, yani Proudhon'un öğretisinin tam tersine yol açmak zorunda olan bir örgütlenme öngörülmüştü.[12] Ve bu nedenle, Komün, Proudhon'un sosyalizm okulunun mezarıydı. Bugün bu okul Fransız işçi çevrelerinden silinmiş durumda; burada artık "Marksistler" arasında olduğu kadar Olanakçılar[13] arasında da Marx'ın teorisinin tartışmasız üstünlüğü var. Sadece "radikal" burjuvalar arasında Proudhon'culara hâlâ rastlanabiliyor.

12 Bkz. elinizdeki kitap, s. 314. *-çev.*

13 *Olanakçılık* (*Possibilisme*): 19. yüzyılın sonlarında Fransa'da ortaya çıkan, sadece "olanaklı" hedefler doğrultusunda mücadele edilmesini savunan sosyalist akım. *-çev.*

Blankistler daha şanslı değildi. Komplo okulunda yetişmiş olan ve ona uygun düşen katı disiplinin bir arada tuttuğu Blankistlerin temel aldığı görüşe göre, görece az sayıdaki kararlı ve iyi örgütlenmiş adamın, sadece belirli bir uygun anda devlet iktidarını ele geçirmesi değil, halk çoğunluğunu devrime çekmeyi ve liderlik yapan küçük grubun çevresinde toplamayı başarana kadar, büyük ve amansız bir azim göstererek iktidarı elinde tutması da mümkündü. Bunun için, her şeyden önce, bütün iktidarın, en katı, en diktacı şekilde yeni devrimci hükümetin elinde toplanması gerekiyordu. Peki, çoğunluğu tam da bu Blankistlerden oluşan Komün ne yaptı? Taşradaki Fransızlara yönelik duyurularının tümünde, onları, tüm Fransız komünlerinin Paris'le birlikte oluşturacakları özgür bir federasyona, ilk kez gerçekten ulusun kendisi tarafından yaratılacak olan bir ulusal örgütlenmeye çağırdı. Tam da bugüne kadarki merkezî hükümetten, ordudan, siyasal polisten ve bürokrasiden oluşan baskıcı iktidar, tam da Napoleon'un 1798'de yaratmış ve o zamandan beri her yeni hükümetin uygun bir araç olarak devralmış ve hasımlarına karşı kullanmış olduğu bu iktidar, Paris'te olduğu gibi her yerde düşmeliydi.

Komün, bir kez iktidara gelmiş olan işçi sınıfının eski devlet mekanizmasıyla yoluna devam edemeyeceğini daha en başta görmek zorunda kaldı; bu işçi sınıfı, daha yeni kazanılmış olan kendi iktidarını yeniden yitirmemek için, bir yandan o zamana kadar kendisine karşı kullanılmış olan baskı mekanizmasını ortadan kaldırmak, ama diğer yandan, istisnasız olarak tümünü her zaman görevden alınabilir ilan ederek temsilcileri ve memurları karşısında kendisini koruma altına almak zorundaydı. Bugüne kadarki devletin ayırt edici özelliği neydi? Toplum, ortak çıkarlarının gereklerini yerine getirmek için, başlangıçta basit işbölümü yoluyla, kendi organlarını yaratmıştı. Ama tepelerini devlet iktidarının oluşturduğu bu organlar, zamanla, kendi özel çıkarları doğrultusunda, toplumun hizmetçileri olmaktan çıkıp onun efendilerine dönüşmüştü. Bu, sadece kalıtsal monarşide değil, örneğin demokratik cumhuriyette de böyledir. Tam da Kuzey Amerika'da, "politikacılar", ulusun başka hiçbir yerde görülmediği kadar ayrı ve güçlü bir kesimini oluşturuyor. Burada, dönüşümlü olarak iktidara gelen iki büyük partinin ikisi de, siyasetten kazanç sağlayan, hem federal meclislerdeki hem de eyalet meclislerindeki koltuklar üzerine hesaplar yapan ya da partileri için ajitasyon yaparak geçinen ve partileri kazandıktan sonra makamlarla ödüllendirilen kişiler tarafından yönetiliyor. Amerikalıların katlanılmaz

hâle gelmiş olan bu boyunduruğu üzerlerinden atmak için 30 yıldır ne kadar çaba harcadıkları da, bu çabalara rağmen söz konusu yolsuzluk bataklığının giderek daha derinlerine sürüklendikleri de biliniyor. Tam da Amerika'da, başlangıçta toplumun bir aleti olması dışında hiçbir amaç yüklenmemiş olan devlet iktidarının toplumdan bağımsızlaşmasının ne şekilde gerçekleştiğini en açık şekilde görebiliyoruz. Burada ne bir hanedan var, ne bir soyluluk, ne (Kızılderilileri gözetim altında tutan az sayıda adam dışında) bir sürekli ordu, ne de kalıcı memuriyet ya da emeklilik maaşı haklarına sahip bir bürokrasi. Ve buna rağmen karşımıza devlet iktidarını dönüşümlü olarak ele geçiren ve onu en yoz araçlarla ve en yoz amaçlar doğrultusunda sömüren iki büyük siyasal spekülatörler çetesi çıkıyor; ulus ise, sözde ulusun hizmetinde olan, ama gerçekte ona hükmeden ve onu soyan iki büyük politikacı karteli karşısında çaresiz.

Devletin ve devlet organlarının (bugüne kadarki tüm devletlerde kaçınılmaz olarak gerçekleştiği üzere) toplumun hizmetçileri olmaktan çıkıp toplumun efendilerine dönüşmesi eğilimine karşı, Komün, iki şaşmaz araca başvurdu. Birincisi, idari, adli, eğitimsel vb. tüm pozisyonları, ilgili herkesin oy hakkına sahip olduğu seçimlerle doldurdu; aynı ilgililerin seçilenleri her zaman geri çağırabilme hakkı da bulunuyordu. İkincisi, yüksek dereceli olsun düşük dereceli olsun tüm hizmetler karşılığında sadece diğer işçilerin aldığı ücreti ödedi. Ödediği en yüksek maaş 6000 franktı. Böylece makam avcılığının ve kariyerizmin önüne yeterince sağlam engeller koyulmuştu; üstelik bunlara bir de, temsil organlarındaki temsilcilere emredici vekâletlerin verilmesi ekleniyordu.

Şimdiye kadarki devlet iktidarının bu şekilde gerçekleştirilen parçalanması {*sprengung*} ve onun yerine yeni, gerçekten demokratik bir devlet iktidarının koyulması üzerinde, *İç Savaş*'ın üçüncü bölümünde ayrıntılı olarak duruluyor. Ama burada bunun bazı özelliklerine bir kez daha kısaca değinmek gerekiyordu, çünkü tam da Almanya'da, devlete olan boş inanç, kendisini, felsefe alanından, burjuvazinin ve hatta pek çok işçinin genel bilincine taşıdı. Devlet, felsefi anlayışa göre, "düşüncenin gerçekleşmesi" ya da Tanrı'nın yeryüzündeki krallığının felsefe dilindeki çevirisi, üzerinde ebedî gerçeğin ve adaletin gerçekleştiği ya da gerçekleşeceği alandır. Ve sonra bundan, devletin ve devletle bağlantılı her şeyin körü körüne yüceltilmesi sonucu çıkar; tüm toplum için ortak olan işlerin ve çıkarların bugüne kadarkinden farklı bir şekilde, yani devlet ve onun yüksek düzeyli makamları olmadan gözetilemeye-

ceği düşüncesine çocukluktan itibaren alışılmış olması, devletin bu şekilde yüceltilmesini kolaylaştırır. Ve insanlar, sadece, kendilerini kalıtsal monarşi inancından kurtarıp demokratik cumhuriyete bağlılık yemini ettiklerinde bile, muazzam derecede cesur bir adım atmış olduklarına inanır. Oysa gerçekte, devlet, bir sınıfın bir başkası tarafından ezilmesini sağlayan bir mekanizmadan başka bir şey değildir, ve bu söylenen, demokratik cumhuriyet için, monarşi için olduğundan daha az geçerli değildir; ve devlet, en iyi durumda, sınıfsal egemenlik mücadelesinde zafer kazanan proletaryaya miras kalan bir beladır, ve proletarya, yeni ve özgür toplum koşullarında yetişmiş olan bir kuşağın bütün bir devlet hurdasından kurtulabilecek duruma gelmesine kadar, tıpkı Komün'ün yapmak zorunda kaldığı gibi, onun en kötü taraflarını mümkün olan en kısa zamanda budamak zorunda kalacaktır.

Şu söz, sosyal demokrat dar kafalıyı {*Philister*}[14] son zamanlarda yine iyileştirici dehşete düşürmüş durumda: Proletarya diktatörlüğü. Pekâlâ, beyler, bu diktatörlüğün neye benzediğini bilmek ister misiniz? Paris Komünü'ne bakın. Paris Komünü, proletarya diktatörlüğüydü.

Londra, Paris Komünü'nün yirminci yıldönümü, 18 Mart 1891

F. Engels

14 Engels'in özgün metnindeki "sosyal demokrat dar kafalı" sözcükleri, bu metnin ilk olarak yayımlandığı sosyal demokrat yayın organı *Die Neue Zeit* gazetesinde, editörlerin müdahalesiyle, "Alman dar kafalısı" şeklinde değiştirilmiş. İngilizce baskı editörlerine göre, *Fransa'da İç Savaş*'ın 1891 tarihli Almanca baskısında da aynı tercihin yapılması, Engels'in onayının alınmış olması olasılığını yükseltiyor. Buna karşılık, Almanca baskı editörlerine göre, bu tercihin 1891'de kitabı çıkaran yayınevinin editörlerine ait olması olasılığı daha yüksek. *–çev.*

Fransa-Prusya Savaşı'nın patlak vermesi üzerine 19-23 Temmuz 1870'te Marx tarafından kaleme alındı. Ayrıntılı bilgi için bkz. s. 459.

Genel Konseyin Fransa-Prusya Savaşı Hakkındaki Birinci Bildirisi

Uluslararası İşçi Birliği'nin Avrupa'daki ve ABD'deki Üyelerine

Birliğimizin Kasım 1864 tarihli Kuruluş Bildirisinde şunu söylemiştik: "İşçi sınıfının kurtuluşu, işçi sınıfının kardeşçe birliğini ve işbirliğini gerektiriyorsa, canice planların peşindeki bir dış politika ulusal önyargıları karşılıklı olarak kışkırtırken ve haydutça savaşlarla halkın kanını boş yere döker ve varlıklarını heba ederken, bu sınıf, söz konusu büyük görevi nasıl yerine getirebilir?" Enternasyonal'in hedeflediği dış politikayı ise şu sözlerle tarif etmiştik: "Bireyler arasındaki ilişkileri yönetmeleri gereken basit ahlak ve adalet yasaları, halklar arasındaki ilişkilerde de en üst yasalar olarak kabul edilmek zorundadır."[15]

İktidarını Fransa'daki sınıf mücadelesini kullanarak gerçekleştirdiği gaspla elde etmiş ve yinelenen dış savaşlarla uzatmış olan Louis Bonaparte'ın, Enternasyonal'i başından itibaren tehlikeli bir düşman saymış olması şaşırtıcı değil. Halkoylamasının arifesinde,[16] Enternasyonal'in gizli bir örgüt olduğu ve onu öldürmeye yönelik bir komplo planladığı bahanesiyle, Uluslararası İşçi Birliği'nin Paris'teki, Lyon'daki, Rouen'daki, Marsilya'daki, Brest'teki, kısacası Fransa'nın her yanındaki yönetici kurul üyelerini hedef alan baskınlar düzenletti; söz konusu bahanenin tümüyle saçma olduğu, çok kısa bir süre sonra, kendi yargıçları tarafından açığa çıkarılacaktı. Enternasyonal'in Fransa'daki şubelerinin asıl suçu neydi? Halkoylamasına katılmanın, içeride

15 Bkz. MEW, Band 16, s. 13. *–Almanca ed.*

16 İmparatorluk rejimine yönelik muhalefetin güçlenmesi üzerine iktidardaki Louis Bonaparte'ın politikalarını onaylatmak için düzenlediği halkoylaması. 8 Mayıs 1870'teki halkoylaması öncesinde, boykot çağrısı yapan Uluslararası İşçi Birliği Paris Federasyonu'nun üyeleri, Louis Bonaparte'ı öldürmeyi planladıkları ileri sürülerek tutuklanmıştı. Halkoylamasında yaklaşık 7,5 milyon seçmen iktidardan yana, yaklaşık 1,5 milyon seçmen iktidar aleyhine oy kullanırken yaklaşık 1,9 milyon seçmen sandık başına gitmemişti. *–çev.*

THE GENERAL COUNCIL

OF THE

International Workingmen's Association

ON THE WAR.

TO THE MEMBERS OF THE INTERNATIONAL WORKINGMEN'S ASSOCIATION

IN EUROPE AND THE UNITED STATES.

In the inaugural Address of the INTERNATIONAL WORKINGMEN'S ASSOCIATION, of November, 1864, we said:—"If the emancipation of the working classes requires their fraternal concurrence, how are they to fulfil that great mission with a foreign policy in pursuit of criminal designs, playing upon national prejudices and squandering in piratical wars the people's blood and treasure?" We defined the foreign policy aimed at by the International in these words:—"Vindicate the simple laws of morals and justice, which ought to govern the relations of private individuals, as the laws paramount of the intercourse of nations."

No wonder that Louis Bonaparte, who usurped his power by exploiting the war of classes in France, and perpetuated it by periodical wars abroad, should from the first have treated the International as a dangerous foe. On the eve of the plebiscite he ordered a raid on the members of the Administrative Committees of the International Workingmen's Association throughout France, at Paris, Lyons, Rouen, Marseilles, Brest, &c., on the pretext that the International was a secret society dabbling in a complot for his assassination, a pretext soon after exposed in its full absurdity by his own judges. What was the real crime of the French branches of the International? They told the French people publicly and emphatically that voting the plebiscite was voting despotism at home and war abroad. It has been, in fact, their work that in all the great towns, in all the industrial centres of France, the working class rose like one man to reject the plebiscite. Unfortunately the balance was turned by the heavy ignorance of the rural districts. The Stock Exchanges, the Cabinets, the ruling classes and the press of Europe celebrated the plebiscite as a signal victory of the French Emperor over the French working class; and it was the signal for the assassination, not of an individual, but of nations.

The war plot of July, 1870, is but an amended edition of the *coup d'etat* of December, 1851. At first view the thing seemed so absurd that France would not believe in its real good earnest. It rather believed the deputy denouncing the ministerial war talk as a mere stock jobbing trick. When, on July 15th, war was at last offici-

"Genel Konseyin Fransa-Prusya Savaşı Hakkındaki Birinci Bildirisi"nin 23 Temmuz 1870 tarihli broşürünün birinci sayfası

despotizme ve dışarıda savaşa oy vermek anlamına geleceğini Fransız halkına açıkça söylemeleri. Ve tüm büyük kentlerde, Fransa'nın tüm sanayi merkezlerinde işçi sınıfının halkoylamasını reddetmek için tek vücut olması gerçekten de onların eseriydi. Ne yazık ki taşra ilçelerinin ağır cehaleti onların oylarına üstün geldi. Avrupa'nın menkul kıymet borsaları, kabineleri, egemen sınıfları ve basını bu halkoylamasını Fransız imparatorunun Fransız işçi sınıfına karşı elde ettiği parlak bir zafer olarak kutladı; gerçekte ise, halkoylaması, yalnızca tek bir bireyin değil, halkların öldürüleceğinin işaretiydi.

Temmuz 1870'teki savaş komplosu, Aralık 1851'deki hükümet darbesinin[17] düzeltilmiş bir baskısından başka bir şey değildir. Bu olay ilk bakışta öylesine aptalca görünüyordu ki, Fransa, bunun gerçekten ciddi olduğuna inanmak istemedi. Bakanların savaş yanlısı konuşmalarını yalnızca bir borsa oyunu olarak değerlendiren milletvekiline[18] daha fazla inandı. 15 Temmuz'da savaş yasama organına sonunda resmen duyurulduğunda, geçici bütçenin onaylanmasına tüm muhalefet karşı çıktı; Thiers bile savaşı "tiksindirici" sözcüğüyle damgaladı; Paris'in tüm bağımsız gazete ve dergileri savaşı kınadı ve şaşırtıcı olan şu ki, taşra basını neredeyse oybirliğiyle onlara katıldı.

Bu arada Enternasyonal'in Parisli üyeleri yeniden işe koyulmuştu. 12 Temmuz tarihli *Réveil*'de "bütün ulusların işçilerine" hitaben yayımladıkları bildirgede şöyle söyleniyordu:

> "Siyasal hırs, bir kez daha, Avrupa'nın dengesi ve ulusal onur bahanesiyle dünya barışını tehdit ediyor. Fransız, Alman ve İspanyol işçiler! Seslerimizi, savaşı lanetleyen tek bir sloganda birleştirelim. ... Bir üstünlük sorunu ya da bir hanedan yüzünden savaşılması, işçilerin gözünde, canice bir delilikten başka hiçbir anlama gelemez. Kan vergisinden[19] para ödeyerek kurtulanların ve halkın başına gelen felaketleri sadece yeni spekülasyonlar için birer kaynak olarak görenlerin savaş yanlısı çağrılarını, bizler, barışa ve işe ihtiyaç duyan bizler, şiddetle protesto ediyoruz! ... Almanya'daki kardeşler! Bölünmemizin tek sonucu, zorbalığın, Ren Nehri'nin her iki tarafında da kesin zafer kazanması olurdu. Bütün ülkelerin işçileri! Ortak çabalarımızın şu anki sonucu ne olursa olsun, bizler, yani Uluslararası İşçi Birliği'nin sınırları tanımayan üyeleri, sizlere, hiç eksilmeyecek dayanışmamızın güvencesi olarak, Fransa'daki işçilerin iyi dileklerini ve selamlarını iletiyoruz."

17 Louis Bonaparte'ın 2 Aralık 1851'de gerçekleştirdiği ve Fransa'daki İkinci İmparatorluk döneminin yolunu açan darbe. *-çev.*

18 Jules Favre. *-Almanca ed.*

19 Kişinin kendisinin ya da çocuklarının zorla askere alınması. *-çev.*

Burada, Paris şubelerimizin bu bildirgesini izleyen çok sayıdaki Fransızca bildiriden yalnızca birinden alıntı yapabileceğiz: 22 Temmuz tarihli *Marseillaise*'de yayımlanan Neuilly-sur-Seine açıklaması:

> "Savaş, haklı mı? Hayır! Savaş, ulusal mı? Hayır! Sadece bir hanedan savaşı. Adalet,[20] demokrasi ve Fransa'nın gerçek çıkarları adına, Enternasyonal'in savaş karşıtı protestolarına tümüyle ve güçlü bir şekilde katılıyoruz."

Kısa bir süre sonra yaşanan şaşırtıcı bir olayın açıkça kanıtladığı üzere, bu protestolar, Fransız işçilerinin gerçek duygularını yansıtıyordu. İlk olarak Louis Bonaparte'ın cumhurbaşkanlığı döneminde örgütlenmiş olan *10 Aralık Çetesi*, Kızılderili savaş danslarıyla savaş çığırtkanlığı yapması için işçi giysileriyle sokaklara salındığında, varoşların gerçek işçileri o denli ezici barış gösterileriyle karşılık verdi ki, Polis Müdürü Piétri, sadık Paris halkının uzun süredir içinde sakladığı yurtseverliği ve taşkın savaş coşkusunu yeterince dışa vurmuş olduğu bahanesiyle sokak siyasetini hemen sona erdirmenin akıllıca olacağına karar verdi.

Louis Bonaparte'ın Prusya ile savaşı ne yönde gelişirse gelişsin, İkinci İmparatorluğun ölüm çanı Paris'te daha şimdiden çalmış durumda. Bir güldürüyle başlamıştı, yine bir güldürüyle son bulacak. Ama Louis Bonaparte'ın on sekiz yıl boyunca *İmparatorluğun Restorasyonu*[21] vahşi farsını sahnelemesini mümkün kılanların, Avrupa'daki iktidarlar ve egemen sınıflar olduğunu unutmayalım.

Almanya tarafından bakıldığında, savaş, bir savunma savaşıdır. Ama Almanya'yı kendisini savunmak zorunda bırakan kimdi? Louis Bonaparte'ın Almanya'ya savaş açmasını mümkün kılan kimdi? *Prusya!* Ülkesindeki halk muhalefetini bastırmak ve Almanya'yı Hohenzollern hanedanına bağlamak için aynı Louis Bonaparte'la komplo kuran kişi Bismarck'tı. Sadowa Muharebesi kazanılacağına kaybedilseydi, Fransız taburları Prusya'nın müttefikleri olarak Almanya'yı istila etmiş olurdu.[22] Prusya, zaferden sonra, bir an için olsun, köleleştirilmiş Fransa'nın karşısına özgür bir Almanya çıkarmayı hayal etti mi? Tam tersi oldu! Eski sisteminin doğuştan gelen güzelliklerini titizlikle korudu ve bunların üzerine İkinci İmparatorluğun tüm hilelerini, yani onun gerçek despotizmini ve sahte demokrasisini, siyasi göz boyamacılığını ve mali dalave-

---

20 Fransızca özgün metinde "insanlık". *-çev.*

21 İngilizce baskıda "*Restore Edilmiş İmparatorluk*". *-çev.*

22 3 Temmuz 1866'daki Sadowa (ya da Königgrätz) Muharebesi, Avusturya-Prusya Savaşı'nı Prusya'nın kazanmasını sağlamıştı. *-Almanca ed.*

relerini, tumturaklı sözlerini ve bayağı hokkabazlıklarını ekledi. O ana dek Ren Nehri'nin yalnızca bir yanında çiçek açmış olan Bonapartist rejim, böylece, diğer yanda dengini buldu. Durum böyleyken, *savaş* dışında hangi sonuç çıkabilirdi?

Eğer Alman işçi sınıfı, bugünkü savaşın kesinlikle savunma amaçlı olma özelliğini yitirmesine ve yozlaşarak Fransız halkına karşı yürütülen bir savaşa dönüşmesine izin verirse, zafer de yenilgi de aynı derecede yıkıcı olacaktır. Sözde kurtuluş savaşlarının ardından Almanya'nın başına gelen tüm felaketler daha da şiddetli bir şekilde yeniden yaşanacaktır.

Ne var ki, Enternasyonal'in ilkeleri, Alman işçi sınıfı içinde, bu denli üzücü bir sonuçtan korkmamızı gerektirmeyecek kadar yaygınlaşmış ve kökleşmiş durumda. Fransız işçilerinin sesi Almanya'dan yankılandı. 16 Temmuz'da Braunschweig'da düzenlenen kitlesel bir işçi toplantısında, Paris bildirgesinin tümüyle benimsendiği açıklandı, Fransa'ya yönelik her tür ulusal düşmanlık reddedildi ve şu sözlerle son bulan kararlar alındı:

> "Tüm savaşların, ama hepsinden önce hanedan savaşlarının düşmanlarıyız. ... Derin bir kaygıyla ve acı içinde, kaçınılmaz bir musibet olarak bir savunma savaşına girmek zorunda kaldık; ama aynı zamanda, tüm Alman[23] işçi sınıfını, savaşa ve barışa karar verme yetkisinin halklara ait olmasını isteyerek ve böylece onları kendi kaderlerinin efendileri hâline getirerek bu denli korkunç bir toplumsal felaketin yinelenmesini olanaksız kılmaya çağırıyoruz."

Chemnitz'de, 50 bin Saksonyalı işçinin temsilcilerinin katıldığı bir toplantıda, oybirliğiyle alınan karar şuydu:

> "Alman demokrasisi ve özellikle de sosyal demokrat partinin işçileri adına, bugünkü savaşın sadece bir hanedan savaşı olduğunu ilan ediyoruz. ... Fransız işçilerinin bize uzattığı kardeşlik elini sevinçle tutuyoruz. Uluslararası İşçi Birliği'nin '*Bütün ülkelerin proleterleri, birleşin!*' sloganını aklımızda tutarak, *bütün* ülkelerin işçilerinin bizim *dostlarımız* ve *bütün* ülkelerin despotlarının bizim *düşmanlarımız* olduğunu hiçbir zaman unutmayacağız."[24]

Enternasyonal'in Berlin şubesi de Paris bildirgesine cevap verdi:

> "Protestonuza yüreklerimizle ve ellerimizle katılıyoruz... Trompet sesinin de top gümbürtüsünün de, zaferin de yenilginin de bizi bütün

23 Almanca baskıda "düşünen" ("*denkende*"); İngilizce ve Fransızca baskılarda "Alman". *-çev.*

24 *Volksstaat*, 20 Temmuz 1870. *-Almanca ed.*

ülkelerin işçilerinin birleşmesine yönelik ortak çalışmamızdan alıkoyamayacağına ant içiyoruz."[25]

Bu intihar savaşının arka planında, korkunç yüzüyle Rusya, pusuya yatmış bekliyor. Bugünkü savaşın sinyalinin, tam da Rus iktidarının stratejik demiryollarını tamamladığı ve birliklerini Prut Nehri yönünde toplamış bulunduğu anda verilmiş olması, uğursuz bir işaret. Almanlar, Alman iktidarının Kazaklara yardım çağrısında bulunmasına ya da yalnızca yardımlarını kabul etmesine izin vermeleri durumunda, Bonapartist saldırıya karşı yürütülen bir savunma savaşı sırasında haklı olarak talep edebilecekleri her tür sempatiyi hemen yitirirdi. Almanya'nın, birinci Napoleon'a karşı yürüttüğü bağımsızlık savaşı sonrasında, onlarca yıl boyunca çaresizce çarın ayaklarına kapandığını hatırlasınlar.

İngiliz işçi sınıfı, hem Fransız işçilerine hem de Alman işçilerine kardeşçe el uzatıyor. Gündemdeki korkunç savaş ne şekilde son bulursa bulsun, sonunda, bütün ülkelerin işçilerinin ittifakının savaşın kökünü kazıyacağından kesinlikle emin. Resmî Fransa ile resmî Almanya kardeş kanı dökecek bir kavgaya girişirken, işçiler birbirlerine barış ve dostluk[26] mesajları iletiyor. Geçmiş çağlarda benzeri bulunmayan bu büyük olgu, daha aydınlık bir geleceğin yolunu açıyor. Bu olgu, iktisadi sefaletiyle ve siyasi çıldırmışlığıyla birlikte eski toplumla karşıtlık içinde olan yeni bir toplumun ortaya çıkmakta olduğunu kanıtlıyor; yeni toplumun uluslararası ilkesi *barış* olacak, çünkü tüm uluslarda aynı ilke hüküm sürecek: *Emek!*

Bu yeni toplumun öncüsü, Uluslararası İşçi Birliği'dir.[27]

25 1870 tarihli Almanca baskıda ve İngilizce baskıda bunun ardından: "Aynen böyle olsun!". *–çev.*

26 İngilizce baskıda "iyi niyet". *–çev.*

27 1870 baskısında bu cümle yok. *–Almanca ed.*

Genel Konsey

Applegarth, Robert
Boon, Martin J.
Bradnick, Fred
Stepney, Cowell
Hales, John
Hales, William
Harris, George
Leßner, Fred
Lintern, W.
Legreulier
Maurice, Zévy
Milner, George
Mottershead, Thomas
Murray, Charles
Odger, George
Parnell, James
Pfänder
Rühl
Schmutz
Shepherd, Joseph
Stoll
Townshend, W.

Haberleşme Sekreterleri

Eugène Dupont, Fransa için
Karl Marx, Almanya için
Hermann Jung, İsviçre için
Giovanni Bora, İtalya için
Antoni Żabicki, Polonya için
A. Serraillier, Belçika, Hollanda ve İspanya için
James Cohen, Danimarka için
J. G. Eccarius, Amerika Birleşik Devletleri için

Benjamin Lucraft, Başkan
John Weston, Hazinedar
J. George Eccarius, Genel Sekreter

Büro: 256, High Holborn, London, W{estern}. C{entral}.
23 Temmuz 1870

19-23 Temmuz 1870'te yazıldı.

Kaynak: *Der Bürgerkrieg in Frankreich*
Üçüncü Almanca baskı, Berlin, 1891.

Fransa-Prusya Savaşı'nda Fransız ordularının yenilgilere uğraması ve İkinci İmparatorluğun çöküşü üzerine 6-9 Eylül 1870'te Marx tarafından kaleme alındı. Ayrıntılı bilgi için bkz. s. 460.

Genel Konseyin Fransa-Prusya Savaşı Hakkındaki İkinci Bildirisi

Uluslararası İşçi Birliği'nin Avrupa'daki ve ABD'deki Üyelerine

23 Temmuz tarihli birinci bildirgemizde şunu söylemiştik: "İkinci İmparatorluğun ölüm çanı Paris'te daha şimdiden çalmış durumda. Bir güldürüyle başlamıştı, yine bir güldürüyle son bulacak. Ama Louis Bonaparte'ın 18 yıl boyunca *İmparatorluğun Restorasyonu*[28] vahşi farsını sahnelemesini mümkün kılanların, Avrupa'daki iktidarlar ve egemen sınıflar olduğunu unutmayalım."[29]

Yani, daha savaş operasyonları başlamadan, Bonapartist sabun köpüğünü geçmişe ait bir şey saymıştık.

İkinci İmparatorluğun yaşama gücü hakkında yanılgıya düşmedik. Alman savaşının, "kesinlikle savunma amaçlı olma özelliğini yitir{eceği} ve yozlaşarak Fransız halkına karşı yürütülen bir savaşa dönüş{eceği}"[30] yönündeki endişemiz de haksız değildi. Savunma savaşı, Louis Napoleon'un teslim olmasıyla, Sedan teslim olma anlaşmasıyla ve Paris'te cumhuriyetin ilan edilmesiyle gerçekten de son buldu. Ama bu olaylardan çok önce, Bonapartist silahların[31] büsbütün çürümüş olduğu

28 İngilizce baskıda "*Restore Edilmiş İmparatorluk*". *–çev.*

29 Bkz. elinizdeki kitap, s. 272. *–çev.*

30 Bkz. elinizdeki kitap, s. 273. *–çev.*

31 İngilizce baskıda, "İmparatorluğa ait silahların" anlamında, "Emperyalist silahların". 19. yüzyılın sonlarına kadar, "emperyalist" ve "emperyalizm" sözcükleri, aralarında Fransa'daki Louis Bonaparte (III. Napoléon) rejiminin de bulunduğu imparatorluk rejimleriyle ilişkili olarak kullanılıyordu. Marx ve Engels, *Fransa'da İç Savaş*'ta yer alan metinlerin Almanca çevirilerinde, İngilizce özgün metinlerdeki "emperyalist" sözcüklerinin karşılığı olarak, çoğu örnekte, "Bonapartist" sözcüğünü tercih etmiş. Almanca baskıda, "emperyalizm" ve "emperyalist" sözcükleri sadece birer kez kullanılmış (bkz. s. 310 ve s. 324). Elinizdeki kitapta, Almanca baskı ile İngilizce baskı arasındaki bu sözcüklerle ilişkili farklılıkların çoğu ayrıca belirtilmeyecek. *–çev.*

kesinlik kazanır kazanmaz, Prusya'nın askerî kamarillası[32] fethe karar vermişti. Gerçi, *Kral Wilhelm'in savaşın başlangıcında bizzat yaptığı duyuru*, yollarının üzerindeki berbat bir engel olarak duruyordu. Kuzey Alman İmparatorluk Meclisinde yaptığı açılış konuşmasında, Fransız halkına karşı değil yalnızca Fransızların imparatoruna karşı savaşılacağını resmî olarak açıklamıştı. 11 Ağustos'ta Fransız ulusuna yönelik bir bildirge çıkarmış ve bu bildirgede şunu söylemişti:

> "İmparator Napoleon, Fransız halkıyla barış içinde yaşamayı istemiş olan ve hâlâ isteyen Alman ulusuna denizden ve karadan saldırdı; *onun saldırısını püskürtmek için* Alman ordusunun komutasını üstlendim ve *askerî olayların* zorlamasıyla, *Fransa sınırlarını geçmek* durumunda kaldım."[33]

Savaşın "tümüyle savunma amaçlı" olduğunu iddia ederken, Alman ordularının komutasını sadece *"saldırıları püskürtmek"* için üstlendiği açıklamasını yeterli bulmayıp, Fransa'nın sınırlarını geçmesinin tek nedeninin "askerî olayların zorlaması" olduğunu da eklemişti. Kuşkusuz, bir savunma savaşı, "askerî olaylar"ın zorunlu kıldığı saldırı operasyonlarını dışlamaz.

Demek ki, Tanrı korkusu olan bu kral, Fransa ve dünya önünde, tümüyle savunma amaçlı bir savaş taahhüt etmişti. Onu bu resmî sözden kurtarmanın yolu neydi? Sahne yönetmenleri, onu, Alman ulusunun karşı konulamayacak bir buyruğunu istemeden yerine getiriyormuş gibi göstermek zorundaydı; hemen, profesörleriyle, kapitalistleriyle, belediye meclisi üyeleriyle ve gazetecileriyle Alman liberal orta sınıfına sahneye çıkma işaretini verdiler. Kişisel özgürlükler için mücadele ettiği 1846-1870 yıllarında geçmişte benzeri görülmemiş bir kararsızlık, yeteneksizlik ve korkaklık gösterisi sunmuş olan bu orta sınıf, Avrupa sahnesine Alman yurtseverliğinin kükreyen aslanı olarak çıktığı için, doğal olarak çok mutluydu. Bağımsız yurttaşlar sahte imajıyla, kendisini, Prusya iktidarını zorluyormuş gibi göstermeye çalıştı. Neye? Tam da bu iktidarın gizli planlarına. Louis Bonaparte'ın yanılmazlığına uzun yıllar boyunca ve neredeyse dinsel bir inanç besleme suçunun diyetini, gürültülü bir şekilde Fransız Cumhuriyetinin parçalanmasını talep ederek ödedi. Bu sıkı yurtseverlerin akla uygun bahanelerine de bir an için kulak verelim!

---

32 *Kamarilla:* Bir hükümdarın yakın çevresindeki, çoğu resmî sıfat taşımayan, ama hükümdarın kararları üzerinde etkili olan kişilerden oluşan topluluk. *-çev.*

33 *Kölnische Zeitung*, 12 Ağustos 1870. *-Almanca ed.*

Alsace-Lorraine halkının Almanya tarafından kucaklanmayı özlediğini iddia edemiyorlar; tam tersi söz konusu. Bağımsız bir kale tarafından yönetilen ve surlarla çevrili olan Strazburg, kentin Fransız yurtseverliğini cezalandırmak için, altı gün boyunca "Alman" top mermileriyle gereksiz yere ve barbarca bombalandı, ateşe verildi ve çok sayıda savunmasız kent sakini öldürüldü. Evet, bir zamanlar, bu illerin toprakları, çoktan ölmüş bulunan Alman imparatorluğuna aitti.[34] Dolayısıyla, zaman aşımına tabi olmayan Alman mülkleri olarak bu topraklara ve onların üzerinde büyümüş olan insanlara el koyulması zorunluymuş gibi görünüyor. Ama Avrupa'nın eski haritası tarihsel haklara göre elden geçirilecekse, zamanında Prusya topraklarının bir bölümüne hükmeden Brandenburg Seçmen Prensi'nin[35] bunu Polonya Cumhuriyeti'nin vasalı olarak yaptığını da kesinlikle unutamayız.

Ne var ki, kurnaz yurtseverler, Alsace'ın ve Lorraine'nin Almanca konuşulan kesimini, Fransız saldırılarına karşı bir "maddi güvence" olarak talep ediyor. Bu aşağılık bahane yeterince zeki olmayan pek çok insanın kafasını karıştırdığından, ona daha yakından bakmamız gerektiğini düşünüyoruz.

Hiç kuşku yok ki, Ren Nehri'nin karşı kıyısındaki genel yapıya göre farklı özellikler taşıyan Alsace'ın genel yapısı ve yaklaşık olarak Basel ile Germersheim'ın ortasında yer alan Strazburg gibi surlarla çevrili büyük bir kentin varlığı, Güney Almanya'ya yönelik bir Fransız akınını fazlasıyla kolaylaştırırken, Güney Almanya'dan Fransa'ya düzenlenecek bir akının önüne özel zorluklar çıkarıyor. Yine hiç kuşku yok ki, Alsace'ın ve Lorraine'in Almanca konuşulan kesiminin ilhakı, Güney Almanya'ya çok daha güçlü bir sınır sağlardı; bu durumda, Güney Almanya, Vosges Dağları'nın doruk çizgisinin tümünün ve bu dağların kuzeyindeki geçitleri kapatan kalelerin efendisi olurdu. Metz'in de ilhak edilmesi durumunda, Fransa, elbette, o an için, Almanya'ya karşı kullanabileceği en önemli iki harekât üssünden yoksun kalırdı; ama bu durum, Nancy'de ya da Verdun'da yenilerinin kurulmasını engellemezdi. Almanya, her birini Fransa'ya karşı harekât üssü olarak kullanabileceği Koblenz, Mainz, Germersheim, Rastatt ve Ulm'e sahip ve bu savaşta söz konusu üslerden fazlasıyla yararlandı; Fransızlarınsa aynı bölgede ciddiye alınabilecek yalnızca iki kalesi var: Metz ile Strazburg. Bunların bile kıskanılması nasıl haklı gösterilebilir?

34 Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu'ndan söz ediliyor.. *-çev.*

35 *Kurfürst:* Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu'nda imparator seçimini yapan prensler kurulunun üyesi. *-çev.*

Dahası, Strazburg, Güney Almanya için, yalnızca, bu ikincisi Kuzey Almanya'dan ayrı bir güç olarak kaldığı sürece tehlike yaratır. 1792-1795 yıllarında, Güney Almanya, Prusya'nın Fransız Devrimine karşı yürütülen savaşa katılması yüzünden bu taraftan gelen herhangi bir saldırıyla karşılaşmamıştı; ama Prusya'nın 1795'te ayrı barışını yapıp güneyi kendi başına bırakmasının hemen ardından, Güney Almanya'ya yönelik Strazburg merkezli saldırılar başladı ve bunlar 1809'a kadar devam etti. Gerçek şu ki, *birleşik* bir Almanya, bu savaşta olduğu gibi tüm birliklerini Saarlouis ile Landau arasında toplar ve buradan ilerler ya da Mainz-Metz yolunda bir muharebeye girerse, Strazburg'u ve Alsace'daki herhangi bir Fransız ordusunu zararsız hâle getirebilir. Alman birliklerinin büyük bölümü orada durduğu sürece, Strazburg'dan Güney Almanya'ya giren her ordunun çevresi sarılır ve bağlantıları tehlikeye düşer. Eğer bugünkü askerî sefer herhangi bir şeyi gösterdiyse, o da, Fransa'ya Almanya'dan saldırmanın kolaylığıdır.

Ama dürüst olalım; ulusal sınırlar söz konusu olduğunda, askerî konuların belirleyici ilke düzeyine yükseltilmesi, başlı başına bir saçmalık ve bir anakronizm değil midir? Bu kurala uyacak olsaydık, Avusturya, Mincio hattı ve Veneto üzerinde, Fransa ise Paris'i korumak için Ren hattı üzerinde hâlâ hak sahibi olurdu; Paris'in kuzeydoğudan saldırıya uğramasının, Berlin'in güneybatıdan saldırıya uğramasından daha kolay olduğu kesin. Sınırlar askerî çıkarlara göre belirlenecekse, hak iddialarının sonu gelmez, çünkü her askerî hat kaçınılmaz olarak kusurludur ve yeni alanların ilhak edilmesiyle sağlamlaştırılabilir; ayrıca, bir askerî hat, hiçbir zaman nihai olarak ve adil şekilde belirlenemez, çünkü her zaman, yenen tarafından yenilene dayatılır ve bu nedenle yeni bir savaşın tohumunu içinde taşır.

Bütün tarihten çıkan ders budur: Bireyler için geçerli olan uluslar için de geçerlidir. Saldırma olanağını ellerinden almak istiyorsanız, tüm savunma araçlarını ele geçirmeniz gerekir. Boğazlarını sıkmanız yetmez; onları öldürmeniz gerekir. Eğer bugüne kadar bir ulusun gücünü kırmak için "maddi güvenceler" alan bir fatih olduysa, bu kişi, kendi hazırladığı Tilsit Anlaşması'yla ve onu Prusya ve Almanya'nın geri kalanı aleyhine uygulama biçimiyle, I. Napoleon'du. Ve buna rağmen, birkaç yıl sonra, devasa gücü, Alman halkının önünde çürümüş bir kamış gibi kırıldı. I. Napoleon'un Prusya'ya dayattıklarıyla karşılaştırıldıklarında, Prusya'nın en çılgınca rüyalarında Fransa'ya dayatabileceği ya da dayat-

masına izin verilecek olan "maddi güvenceler" nedir ki? Sonuç bu sefer daha az yıkıcı olmayacak. Tarih, alacağı öcün büyüklüğünü, Fransa'dan koparılan kilometrekarelerin sayısına göre değil, 19. yüzyılın ikinci yarısında *fetih politikasını* yeniden canlandırmış olma suçunun büyüklüğüne göre belirleyecek.

Almanlığa özgü yurtseverliğin[36] sözcüleri diyor ki: Ama Almanları Fransızlarla karıştırmamalısınız. *Biz*, şan değil, güvenlik istiyoruz. Almanlar, özsel olarak barışsever bir halktır. Onların ölçülü koruyuculuğu altında, fetih bile, gelecekteki savaşların bir nedeni olmaktan çıkıp sürekli barışın bir güvencesine dönüşür. 18. yüzyılın devrimini süngülerle biçme yüce amacıyla Fransa'yı istila eden, Almanya değildi tabii ki! İtalya'nın boyunduruk altına alınması, Macaristan'ın ezilmesi ve Polonya'nın parçalanması sırasında ellerini kirleten, Almanya değil miydi? Almanya'nın bugünkü askerî sistemi, sağlam erkek nüfusunun tümünü, Tanrı'nın izniyle hükmedenler karşısında aynı pasif itaatkârlığı sergilemekle yükümlü iki bölüme (görev başındaki bir sürekli ordu ile izindeki bir başka sürekli orduya) ayırıyor; bu tür bir askerî sistem, tabii ki, dünya barışı için bir "maddi güvence" ve üstüne üstlük uygarlığın en yüksek amacıdır! Her yerde olduğu gibi Almanya'da da, mevcut iktidarın dalkavukları, övgülerle ve yalanlara dayalı böbürlenmelerle kamuoyunu zehirliyor.

Bu Alman yurtseverleri, Metz ve Strazburg'daki Fransız kalelerinin görüntüsü karşısında infiale uğramış görünüyor, ama Varşova, Modlin ve İvangorod'daki devasa Moskof tahkimat sisteminde bir sorun görmüyorlar. Bonapartist istila korkusuyla titrerken, çarlığın himayesi altında olma alçaklığına gözlerini kapatıyorlar.

Tıpkı 1865'te Louis Bonaparte ile Bismarck arasında olduğu gibi, 1870'te de Gorçakov ile Bismarck arasında karşılıklı sözler verildi. Louis-Napoleon, 1866 Savaşının Avusturya ile Prusya'yı karşılıklı olarak bitkin düşürmesinin onu Almanya'nın yüksek hakemi konumuna getireceğini düşünerek nasıl gururlandıysa, {Rus Çarı II.} Aleksandr da, 1870 Savaşının Almanya ile Fransa'yı karşılıklı olarak bitkin düşürmesinin onu Avrupa kıtasının yüksek hakemi düzeyine yükselteceğini düşünerek aynı şekilde gururlandı. İkinci İmparatorluk, nasıl Kuzey Almanya Konfederasyonu'nu kendi varlığıyla bağdaşmaz gördüyse, otokratik Rusya da, aynı şekilde, Prusya önderliğindeki bir Alman im-

36 İngilizce baskıda "Töton yurtseverliğinin". *-çev.*

paratorluğunun kendisini tehlikeye düşüreceğine inanmak zorunda. Eski siyasi sistemin yasası budur. Bu sistemin sınırları içinde, birinin kazancı diğerinin kaybıdır. Çarın Avrupa üzerindeki büyük etkisinin kökeninde, onun Almanya üzerindeki geleneksel hükümranlığı var. Rusya'nın kendi içindeki volkanik toplumsal güçlerin otokrasinin en derin temellerini bile tehdit ettiği bir sırada, çar, yurt dışındaki konumunun zayıflamasını kabul edebilir mi? Moskova'daki yayınlar, Bonapartist gazetelerin 1866 Savaşı sonrasındaki dilini yeniden kullanmaya başladı bile. Almanlığı öne çıkaranlar,[37] Fransa'yı Rusya'nın kucağına ittiklerinde, Almanya'nın özgürlük ve barışının[38] güvence altına alınacağına gerçekten inanıyor mu? Eğer savaş talihi, başarı küstahlığı ve hanedanlık entrikaları Almanya'yı Fransız topraklarını yağmalamaya sürüklerse, Almanya'nın önündeki seçeneklerin sayısı ikiye düşecektir. Ya, sonuçları ne olursa olsun, Rusya'nın büyümesine *açıkça* hizmet etmek, ya da, kısa bir moladan sonra, yeni moda bir "yerel" savaş anlamına değil, ittifak hâlindeki Slav ve Latin ırklarına karşı yürütülecek bir *ırk savaşı* anlamına gelecek olan yeni bir "savunma" savaşına hazırlanmak zorunda kalacaktır.[39]

Alman işçi sınıfı, engelleyemeyeceği savaşı, Almanya'nın bağımsızlığı ve Almanya ile Avrupa'nın İkinci İmparatorluk adını taşıyan boğucu kâbustan kurtarılması için yürütülen bir savaş olarak, kararlı bir şekilde destekledi. Arkalarında yarı aç ailelerini bırakarak kır emekçileriyle birlikte yiğit ordulara kas gücü sağlayanlar, Alman sanayi işçileriydi. Yurt dışındaki muharebelerde kırıldılar, ülkedeki sefalet nedeniyle bir kez daha kırılıyorlar.[40] Şimdi de onlar, "güvenceler" talep ediyor; çok sayıda kurban vermelerinin anlamsız hâle getirilmemesini, özgürlüğü kazanmış olmalarını ve Bonapartist ordular karşısındaki zaferlerinin, 1815 yılında olduğu gibi, Alman halkının bir yenilgisine dönüşmemesini sağlayacak olan güvenceler... Ve bu güvenceler kapsamında, ilk talepleri, "*Fransa için onurlu bir barış*" ve "*Fransız Cumhuriyetinin tanınması*"

37 İngilizce baskıda "Töton yurtseverleri". *–çev.*

38 1870 baskısında "bağımsızlık, özgürlük ve barışının". *–Almanca ed.*

39 1870 baskısında bunun ardından gelen cümle: "Almanya'nın orta sınıfının çatlak yurtseverlerinin 'garanti ettikleri' barış perspektifi budur." *–Almanca ed.*

40 1870 baskısında bunun ardından gelen cümleler: "Ve yurtsever çığırtkanlar, onları avutmak için, sermayenin vatanının bulunmadığını ve ücretlerin *yurtseverlikle ilgisi bulunmayan uluslararası* arz ve talep yasasına göre düzenlendiğini söyleyecektir. Dolayısıyla, Alman işçi sınıfının sözü almasının ve orta sınıf üyesi bu beylerin *onun adına* konuşmasına engel olmasının tam zamanı değil mi?" *–Almanca ed.*

Alman Sosyal Demokrat İşçi Partisi Merkez Komitesi, 5 Eylül'de, bu güvenceleri kararlı bir şekilde savunduğu bir bildirge yayımladı.

> "Biz" diyordu bu komite, "Alsace-Lorraine'in ilhak edilmesini protesto ediyoruz. Ve Alman işçi sınıfı adına konuştuğumuzun bilincindeyiz. Fransa ile Almanya'nın ortak çıkarlarını, barışı ve kardeşliği, Doğu barbarlığına karşı Batı uygarlığının çıkarlarını gözeten Alman işçileri, Alsace-Lorraine'in ilhakını sessizce kabullenmeyecek. Proletaryanın ortak uluslararası davası için, kararlılıkla, bütün ülkelerdeki işçi arkadaşlarımızın yanında duracağız!"[41]

Ne yazık ki, hemen başarıya ulaşmalarını bekleyemeyiz. Fransız işçileri barış döneminde saldırganı durduramamışken, silahların gürültüsü altında Alman işçilerinin galip geleni durdurma şansı daha yüksek olabilir mi? Alman işçilerinin bildirgesi, Louis Bonaparte'ın bir adi suçlu olarak Fransız Cumhuriyeti'ne teslim edilmesini istiyor. Ama yöneticileri, Louis Bonaparte'ı, Fransa'yı yıkıma sürükleme işini en iyi yapacak adam olarak Tuileries'ye {Tuileries Sarayı'na} yeniden yerleştirmek için ellerinden geleni yapıyor. Ne olursa olsun, tarih, Alman işçilerinin, Alman orta sınıfınınkiyle aynı yumuşak malzemeden yapılmadığını gösterecek. Görevlerini yerine getirecekler.

Onlar gibi biz de, Fransa'da cumhuriyetin kurulmasını selamlıyoruz; ama aynı zamanda bazı endişelere sahibiz (umarız temelsiz oldukları açığa çıkar). Bu cumhuriyet, tahtı devirmedi; sadece onun boşalan yerini aldı. Toplumsal bir kazanım olarak değil, ulusal bir savunma önlemi olarak ilan edildi. Bu cumhuriyet, kısmen adları çıkmış Orleans'cıların, kısmen de burjuva cumhuriyetçilerinin oluşturduğu bir geçici hükümetin elinde; ve bu kişiler arasında, 1848 Haziran ayaklanmasının silinemeyecek damgasını yiyenler de bulunuyor. Aynı hükümetin üyeleri arasındaki işbölümü pek fazla umut vaat etmiyor. Orleans'cılar güçlü konumları (orduyu ve polisi) ele geçirirken, sözde cumhuriyetçilere gevezelik makamları düşmüş durumda. İlk yaptıkları işlerin bir bölümü, imparatorluktan miras olarak yalnızca bir yığın enkaz değil, ama aynı zamanda işçi sınıfından duyduğu korkuyu da devraldıklarını hayli açık şekilde kanıtlıyor. Bugün cumhuriyet adına ölçüsüz ifadelerle olmayacak şeyler vaat ediliyorsa, bunun hedefi, "olanaklı" bir hükümet talebine

41 Sosyal Demokrat İşçi Partisi Komitesi'nin Bütün Alman İşçilerine Bildirgesi, 5 Eylül 1870'de bildiri şeklinde dağıtıldı ve *Volksstaat*'ın {*Halk Devleti*} 11 Eylül 1870 tarihli 73. sayısında yayımlandı. Alıntı, bildirinin ikinci İngilizce baskısından Almancaya aktarılmış olması nedeniyle, bildirgedeki sözcüklerle tam olarak örtüşmüyor. –*Almanca ed.*

zemin hazırlamak değil mi? Onu gömme işini severek üstlenecek olan burjuvaların gözünde, cumhuriyetin yapması gereken tek şey, Orleans'cı bir restorasyona geçişi sağlamak değil mi?[42]

Dolayısıyla, Fransız işçi sınıfı, en zor koşullar altında bulunuyor. Düşman Paris'in kapılarına dayanmak üzereyken, yeni hükümeti devirmeye yönelik her tür girişim, umutsuz bir delilik olurdu. Fransız işçileri yurttaşlık görevlerini yerine getirmek zorunda[43]; ancak, Birinci İmparatorluğun ulusal anılarıyla aldatılabilen Fransız köylülerinden farklı olarak, 1792'nin ulusal anılarının onları egemenlik altına almak için kullanılmasına izin vermemeliler. Onların işi geçmişi tekrarlamak değil, geleceği kurmaktır. Bırakın, kendi sınıflarını eksiksiz bir şekilde örgütlemek için, cumhuriyete özgü özgürlüğün kendilerine sunduğu araçları sakin ve kararlı bir şekilde kullansınlar. Bu, onlara, Fransa'nın yeniden doğumu için ve emeğin kurtuluşunu sağlama ortak görevimiz için yeni, Herkülvari güçler kazandıracaktır. Cumhuriyetin kaderi, onların gücüne ve bilgeliğine bağlıdır.

İngiliz işçileri, kendi hükümetlerinin Fransız Cumhuriyetini tanımak konusundaki isteksizliğini sağlıklı bir dışarıdan baskıyla kırmak için daha şimdiden adım atmış durumda. İngiliz hükümetinin bugünkü duraksaması, hem 1792'deki Jakobenlere karşı savaşı, hem de geçmişte hükümet darbesini onaylarken sergilediği terbiyesizce aceleyi telafi etmeye yönelik olsa gerek.[44] İngiliz işçileri ayrıca, hükümetlerinden, Fransa'nın parçalanmasına bütün gücüyle karşı çıkmasını istiyor; İngiliz basınının bir bölümü, Fransa'nın parçalanması için çığırtkanlık yapabilecek kadar utanmaz. Aynı basın, yirmi yıl boyunca Louis Bonaparte'ı Avrupa'nın kısmeti olarak ilahlaştırmış ve Amerikalı köle sahiplerinin isyanına çılgınca alkışlarıyla destek vermişti.[45] Geçmişte olduğu gibi bugün de köle sahipleri için çalışıyor.

Uluslararası İşçi Birliği'nin bütün ülkelerdeki şubeleri, işçi sınıfını aktif bir şekilde harekete geçmeye çağırmalıdır. İşçilerin görevlerini unutmaları ve pasif kalmaları durumunda, bugünkü korkunç savaş yalnızca daha da korkunç uluslararası çatışmaların bir habercisi olacak

42 İngilizce baskıda: "Onun bazı orta sınıf yöneticilerine göre, cumhuriyetin tek amacı, bir Orleans'cı Restorasyona geçişi sağlayacak geçici bir önlem ve köprü olmak değil mi?" *–çev.*

43 1870 baskısında bunun ardından: "ve bunu yapıyorlar". *–Almanca ed.*

44 İngiltere'nin 1792 yılında Fransa'ya savaş açan ülkeler arasında yer almasından ve Louis Bonaparte'ın 2 Aralık 1851 tarihli darbesinin desteklenmiş olmasından söz ediliyor. *–çev.*

45 İngiliz basınının Amerikan İç Savaşı (1861-1865) sırasında köleciliğin hüküm sürdüğü Güney'i desteklemiş olmasından söz ediliyor. *–çev.*

ve işçilerin, bütün ülkelerde, kılıcın, toprağın ve sermayenin efendileri tarafından yeni yenilgilere uğratılmalarına yol açacaktır.

Vive la république! [Yaşasın cumhuriyet!]

Genel Konsey

Robert Applegarth, Martin J. Boon, Fred. Bradnick, Caihil, John Hales, William Hales, George Harris, Fred. Leßner, Lopatin, B. Lucraft, George Milner, Thomas Mottershead, Charles Murray, George Odger, James Parnell, Pfänder, Rühl, Joseph Shepherd, Cowell Stepney, Stoll, Schmutz

Haberleşme Sekreterleri

Eugène Dupont, Fransa için
Karl Marx, Almanya ve Rusya için
A. Serraillier, Belçika, Hollanda ve İspanya için
Hermann Jung, İsviçre için
Giovanni Bora, İtalya için
Zévy Maurice, Macaristan için
Antoni Zabicki, Polonya için
James Cohen, Danimarka için
J. G. Eccarius, Amerika Birleşik Devletleri için

William Townshend, Başkan
John Weston, Hazinedar
J. George Eccarius, Genel Sekreter

Büro: 256, High Holborn, London, W{estern}. C{entral}.
9 Eylül 1870

6-9 Eylül 1870'te yazıldı.

Kaynak: *Der Bürgerkrieg in Frankreich*
Üçüncü Almanca baskı, Berlin, 1891.

THE

CIVIL WAR IN FRANCE.

ADDRESS

OF

THE GENERAL COUNCIL

OF THE

INTERNATIONAL WORKING-MEN'S ASSOCIATION.

THIRD EDITION, REVISED.

Printed and Published for the Council by

EDWARD TRUELOVE, 256, HIGH HOLBORN.

1871.

Price Twopence.

Fransa'da İç Savaş'ın üçüncü İngilizce baskısının kapak sayfası

★

Fransa'da İç Savaş

Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyinin Bildirisi

★

Nisan-Mayıs 1871'de yazıldı. İlk baskısı İngilizce olarak Haziran 1871'de Londra'da broşür şeklinde yayımlandı. İlk Almanca baskısı Leipzig'de çıkarılan *Der Volksstaat* gazetesinin 28 Haziran ile 29 Temmuz 1871 tarihleri arasında yayımlanan sayılarında ve *Der Volksstaat* gazetesinin aynı yıl yayımlanan broşüründe yer aldı.

Elinizdeki çeviri için temel alınan kaynakta Engels'in yayına hazırladığı 1891 tarihli Almanca baskısı kullanılırken, 1871 ve 1876 tarihli Almanca baskılar ile son baskı arasındaki bazı önemli farklılıklar dipnotlarda gösteriliyor. Ayrıntılı bilgi için bkz. s. 461.

Uluslararası İşçi Birliği'nin Avrupa'daki ve ABD'deki Üyelerine

I

4 Eylül 1870'te, Parisli işçiler cumhuriyeti ilan ettiğinde ve bu adım neredeyse aynı anda tüm Fransa'da tek bir itiraz sesi gelmeden sevinç çığlıklarıyla karşılandığında, devlet adamları Thiers ve generalleri de Trochu olan bir makam avcısı ve entrikacı avukatlar grubu *Hôtel de Ville*'i (belediye binasını) ele geçirdi. Bu kişiler, o zamanlar, Paris'in tüm tarihsel bunalım dönemlerinde Fransa'yı temsil etme görevinin bulunduğuna öylesine bağnazca bir inanç besliyordu ki, gasp ettikleri Fransa'nın naipliği sıfatını hak ettiklerini kanıtlamak için, geçerliliklerini yitirmiş olan Paris milletvekilliği mazbatalarını göstermelerinin yeteceğini düşündüler. Son savaş hakkındaki ikinci bildirimizde,[46] bu kişilerin yükselmesinden beş gün sonra, onların kimler olduğunu size söylemiştik. Buna karşın, ani saldırının yol açtığı kargaşa ortamında, işçilerin gerçek önderleri hâlâ Bonaparte'ın zindanlarındayken ve Prusyalılar Paris'e doğru yürümeye başlamışken, Paris, bu kişilerin devlet iktidarını ele geçirmesine katlandı; ama yalnızca, devlet iktidarının ulusal savunmadan başka hiçbir amaca hizmet etmemesi kesin koşuluyla. Ne var ki, kentin işçi sınıfını silahlandırmadan, bu sınıfı kullanılabilir bir savaş gücüne dönüştürmeden ve savaş aracılığıyla bu sınıfın üyelerini eğitmeden Paris'i savunmak mümkün değildi. Ama silahlı Paris, silahlı devrim demekti. Paris'in Prusyalı saldırgana karşı kazanacağı bir zafer, Fransız işçisinin Fransız kapitalistine ve onun devlet asalaklarına karşı kazanacağı bir zafer olurdu. Ulusal Savunma Hükümeti, ulusal görev ile sınıf çıkarı arasındaki bu çatışma sırasında bir an bile duraksamadı ve bir Ulusal İhanet Hükümetine dönüştü.

Yaptığı ilk şey, Thiers'i, cumhuriyeti bir kralla değiştirme teklifiyle arabuluculuk dilenmesi için, Avrupa'nın tüm saraylarını kapsayan bir

46 Bkz. elinizdeki kitap, s. 277. *–çev.*

yolculuğa çıkarmaktı. Kuşatmanın başlamasından dört ay sonra, teslim olma sözünün ilk kez dile getirilmesi için uygun an gelmiş gibi göründüğünde, Trochu, Jules Favre'ın ve başka hükümet üyelerinin huzurunda, Paris'in bir araya gelmiş *maire*'lerine (ilçe belediye başkanlarına) şunları söyledi:

> "Çalışma arkadaşlarımın daha 4 Eylül akşamı bana yönelttikleri ilk soru şuydu: Paris, herhangi bir başarı beklentisiyle, Prusya ordusunun bir kuşatmasına dayanabilir mi? Bu soruya *olumsuz* cevap vermek konusunda duraksamamıştım. Burada bulunan çalışma arkadaşlarımdan bazıları, sözlerimin gerçekliğini ve bu düşüncede ısrar etmiş olduğumu doğrulayacaktır. Onlara, tam olarak, mevcut koşullar altında, bir Prusya kuşatması altında Paris'i elde tutmanın bir delilik olacağını söylemiştim. Hiç kuşkusuz, diye eklemiştim, bu, kahramanca bir delilik olurdu; ama sadece o kadar. ... Gelişmeler" (onun tarafından yönetilmişlerdi) "öngörümü yalanlamadı."[47]

Trochu'nün bu sevimli kısa konuşması, sonradan, orada bulunan *maire*'lerden biri olan Bay Corbon tarafından kamuoyuna açıklandı.

Dolayısıyla, tam da cumhuriyetin ilan edildiği akşam, Trochu'nün çalışma arkadaşları, Trochu'nün "plan"ının, Paris'in teslim olması olduğunu biliyordu. Ulusal savunma, sadece Thiers, Favre ve ortaklarının kişisel iktidarlarının bir bahanesinden ibaret olmasaydı, 4 Temmuz'un türedileri, 5 Temmuz'da yönetimden çekilir, Paris halkını Trochu'nün "plan"ından haberdar eder ve ona ya hemen teslim olması ya da kendi kaderini kendi ellerine alması çağrısında bulunurdu. Ama bu onursuz dolandırıcılar, bunun yerine, Paris'in "kahramanca delilik"ini açlıkla ve kanlı kafalarla tedavi ederek iyileştirmeyi ve bu süre boyunca, "Paris Valisi Trochu, hiçbir zaman teslim olmayacak!"[48] ve Dışişleri Bakanı Jules Favre "topraklarımızın tek bir karışından ve kalelerimizin tek bir taşından vazgeçmeyecek"[49] gibi iddialı bildirgelerle onu kandırmayı kararlaştırdı. Aynı Jules Favre, Gambetta'ya yazdığı bir mektupta, kendilerini Prusya askerlerine karşı değil, *Parisli işçilere* karşı "savunduklarını" itiraf ediyor. Trochu'nün akıllıca hareket ederek Paris ordusunun komutasını verdiği Bonapartist katiller, tüm kuşatma boyunca, gizli yazışmalarında, gayet iyi anladıkları savunma maskaralığı hakkında alçakça espriler yapmıştı. Örnek olarak, Paris ordusuna bağlı topçuların başkomutanı ve Légion d'Honneur Büyük Haç Nişanı sahibi Alphonse-

47 *Le Figaro*, 19 Mart 1871. *–Almanca ed.*

48 *Le Temps*, 8 Ocak 1871. *–Almanca ed.*

49 *Le Temps*, 8 Eylül 1870. *–Almanca ed.*

Simon Guiod'nun Topçu Tümgeneral Suzanne'a yazdığı ve Komün'ün kamuoyuna açıkladığı mektuba bakılabilir.[50] Sonunda, 28 Ocak 1871'de, aldatıcı maskelerini indirdiler.[51] Ulusal Savunma Hükümeti, Paris'in teslim olması sırasında, kendi kendini en uç derecede alçaltmanın verdiği olanca korkusuzlukla, *Bismarck'ın Tutsaklarının Fransa Hükümeti* olarak ortaya çıktı; Sedan'daki Louis Napoleon bile bu ölçüde alçakça bir rol üstlenmekten kaçınmıştı. Bu *capitulard*'lar {teslimiyetçiler}, 18 Mart'tan sonra telaş içinde Versailles'a kaçarken, ihanetlerini kanıtlayan belgeleri Paris'te bıraktı. Komün, illere yönelik bildirgelerinden birinde,

> "bu adamlar," bu belgeleri imha etmek için, "Paris'i kan gölüyle yıkanan bir enkaz yığınına dönüştürmekten çekinmezdi" diyor.[52]

Ama Savunma Hükümetinin önde gelen üyelerinden bazıları, bu tür bir sonuca yol açmak için son derece kişisel gerekçelere de sahipti.

Sonradan Jules Favre'ın açık emriyle vurulmuş olan Ulusal Meclisteki Paris milletvekili Millière, ateşkes anlaşmasının imzalanmasından kısa bir süre sonra, bir dizi güvenilir hukuki belgeyi kamuoyuna açıklamıştı; bu belgelerin kanıtladığına göre, Cezayir'de oturan bir ayyaşın karısıyla nikâhsız birliktelik yaşayan Jules Favre, uzun yıllar boyunca bir yığın fazlasıyla cüretkâr belge sahteciliği yaparak, zina ürünü çocukları adına büyük bir miras elde etmiş ve kendisini bu yolla zenginleştirmişti; ayrıca, yasal mirasçıların açtığı bir davada, bunun ortaya çıkarılmasından, ancak Bonapartist mahkemelerin kayırmacılığı sayesinde kurtulabilmişti. Kaç beygir gücünde olursa olsun hiçbir konuşma bu kuru hukuki belgelerin üstesinden gelmeyi sağlayamayacağından, Jules Favre yaşamında ilk kez çenesini tutup büyük bir sessizlik içinde, o an geldiğinde öfkeli bir şekilde Paris halkını aileye, dine, düzene ve mülkiyete açıkça isyan eden bir hapishane kaçkınları çetesi olmakla suçlamak üzere, iç savaşın patlak vermesini beklemeye koyuldu. Ve bu aynı sahtekâr, 4 Eylül'ün hemen ardından duygudaşlık beslediği Pic ile Taillefer'i serbest bırakırken, iktidara daha yeni gelmişti; üstelik, söz konusu ikili, imparatorluk döneminde bile, *L'Étendard* gazetesi skandalıyla[53] bağlantılı

---

50 Alphonse-Simon Guiod'nun Suzanne'a mektubu *Journal Officiel de la République française*'in {Fransa Cumhuriyeti Resmî Gazetesi} (Paris) 25 Nisan 1871 tarihli sayısında yayımlandı. *–Almanca ed.*

51 Bismarck ile Jules Favre'ın 28 Ocak 1871'de imzaladığı, ateşkes ve Paris'in teslim olması hakkındaki anlaşma kastediliyor. *–çev.*

52 *Le Vengeur*, 28 Nisan 1871. *–Almanca ed.*

53 *L'Étendard*: Bonapartist eğilimli gazete; 1866-1868 yıllarında Paris'te çıkarılmıştı. Gazeteye mali kaynak sağlamak için başvurulan sahteciliklerin açığa çıkarılmasından sonra yayınını durdurmak zorunda kalmıştı. *–Almanca ed.*

olarak, sahtecilik suçundan dolayı mahkûm edilmişti. Bu asilzadelerden biri, Taillefer, Komün döneminde Paris'e gidecek kadar küstahtı ve hemen hapishaneye geri gönderildi; ve Jules Favre, bunun üzerine, Ulusal Meclis kürsüsünden dünyaya seslenerek, Parislilerin hapishanelerindeki herkesi serbest bıraktığını söyledi!

İmparatorluğun içişleri bakanı olmak için boş yere uğraşıp didindikten sonra kendi kendisini cumhuriyetin içişleri bakanlığına atayan Ernest Picard, yani Ulusal Savunma Hükümetinin Karl Vogt'u,[54] Arthur Picard isimli birinin kardeşidir; Arthur Picard, dolandırıcı olduğu gerekçesiyle Paris borsasından atılmıştı (Paris Polis Müdürlüğünün 31 Temmuz 1867 tarihli raporu) ve Société Générale'in {Société Générale bankasının} "5, Rue Palestro" adresli şubesinin müdürüyken 300 000 franklık bir hırsızlık yaptığı kendi itirafıyla kanıtlanmıştı (Polis Müdürlüğünün 11 Aralık 1868 tarihli raporu). Ernest Picard, bu Arthur Picard'ı, gazetesi *L'Électeur libre*'in yazı kurulu üyeliğine atadı. Sıradan borsacılar bakanlığa bağlı bu gazetedeki resmî yalanlar aracılığıyla yanıltılırken, Arthur Picard, bakanlık ile borsa arasında mekik dokudu ve Fransız ordularının yenilgilerini nakit kazanca dönüştürdü. Bu iki saygıdeğer kardeşin tüm ticari yazışmaları Komün'ün eline geçti.

4 Eylül öncesinin çulsuz avukatı Jules Ferry, kuşatma sırasında, Paris'in *maire*'i {belediye başkanı} olarak, dolandırıcılık yoluyla kıtlıktan kişisel bir servet çıkarmayı başardı. Kötü yönetiminden dolayı hesap vereceği gün, aynı zamanda mahkûm edileceği gün olacak.

Dolayısıyla, bu adamlar, *ticket-of-leave*'lerini[55] sadece Paris'in yıkıntıları içinde bulabiliyordu; onlar, tam Bismarck'ın aradığı kişilerdi. Birazcık hokkabazlık sonrasında, o ana dek hükümetin gizli suflörü olan Thiers, bakanlıklarını *ticket-of-leave* adamlarının yaptığı hükümetin başı olarak ortaya çıktı.

Thiers, bu hilkat garibesi cüce, yarım yüzyıldan uzun bir süre boyunca Fransız burjuvazisini büyüledi, çünkü onların sınıfsal çürümüşlüklerinin en eksiksiz düşünsel ifadesiydi. Yalancılıktaki gücünü, daha devlet adamı olmadan, bir tarihçiyken sergilemişti. Onun kamusal yaşamının günlük kayıtları, Fransa'nın başına gelen felaketlerin tarihidir. 1830'dan

54 İngilizce baskıda "Joe Miller", Fransızca baskıda "Falstaff"; ayrıca, İngilizce baskıda içişleri bakanlığı yerine maliye bakanlığından söz ediliyor; Ernest Picard önce maliye bakanlığı sonra da içişleri bakanlığı yapmıştı. *–çev.*

55 İngiltere'de, adi suçluların pek çoğuna, cezalarının büyük bölümünü hapiste geçirmelerinin ardından, serbest bırakılmalarını ve polis gözetimi altına sokulmalarını sağlayan izin belgeleri verilir. Bu belgelere *tickets-of-leave*, bunlara sahip olanlara da *ticket-of-leave-men* denir. *–Engels'in 1871 tarihli Almanca baskıya notu.*

önce cumhuriyetçilerle birlikte hareket eden biri olarak, Louis-Philippe döneminde, koruyucusu Laffitte'e ihanet ederek bir bakanlık koltuğu kaptı. Ayaktakımının ruhban sınıfına karşı gerçekleştirdiği ve Saint-Germain l'Auxerrois Kilisesi ile başpiskoposluk sarayının yağmalanmasına yol açan saldırıları kışkırtarak ve Berry Düşesi karşısında hem casusluk yapan bakan hem de hapishane ebesi rollerini oynayarak krala yanaştı.[56] *Rue Transnonain*'de {Transnonain Caddesi'nde} cumhuriyetçilerin katledilmesi de, ardından basını ve örgütlenme hakkını hedef alan rezil Eylül Yasalarının çıkarılması da *onun* eserleriydi.[57] 1840 yılında başbakan olarak yeniden ortaya çıktığında, Paris'in savunma amaçlı yapılarını güçlendirme planıyla Fransa'yı hayrete düşürmüştü. Bu planı Paris'in özgürlüğünü hedef alan kötü niyetli bir komplo olarak suçlayan cumhuriyetçilere Temsilciler Meclisinde şu cevabı vermişti:

> "Nasıl? Savunma amaçlı yapıların bir gün özgürlüğe zarar verebileceğini mi düşünüyorsunuz? Herhangi bir hükümetin bir gün Paris'i bombalayarak ayakta kalma girişiminde bulunabileceğini varsayarsanız, her şeyden önce, olası her hükümete kara çalmış olursunuz ... bu tür bir hükümet, Paris'i bombalayarak zafer kazandıktan sonra, öncesine göre yüz kez daha olanaksız hâle gelirdi."[58]

Gerçekten de, hiçbir hükümet, kalelerden Paris'i bombalamaya cesaret edemezdi; öncesinde aynı kaleleri Prusyalılara teslim etmiş olan hükümet hariç.

---

56 14-15 Şubat 1831'de Paris'te Meşruiyetçilere ve ruhban sınıfına karşı gerçekleştirilen ve illere de yansıyan eylemlerden söz ediliyor. Berry Dükü'nün cenaze töreni vesilesiyle Meşruiyetçiler tarafından düzenlenen bir gösteriyi protesto eden kalabalık, St. Germain l'Auxerrois Kilisesi ile Meşruiyetçilere yakınlığıyla tanınan Başpiskopos Quélen'in sarayını yağmalamıştı. Orleans'cı hükümet, düşmanı olan Meşruiyetçi partiyi zayıf düşürmek istediğinden, kitleleri durdurmaya yönelik herhangi bir önlem almamıştı. Kilisenin ve başpiskoposluk sarayının yağmalanması sırasında orada bulunan Thiers, Ulusal Muhafızların kalabalığa müdahale etmemesini sağlamıştı. 1832 yılında, dönemin içişleri bakanı olan Thiers, Meşruiyetçilerin taht iddiacısı Chambord Kontu'nun annesi olan Berry Düşesi'ni hapse attırdı. Berry Düşesi, hapishanede, onur kırıcı bir tıbbi muayeneye tabi tutuldu. Napolili bir soyluyla gizli evliliği ve hamileliği, onu siyasal açıdan küçük düşürmek için kullanılmak istemişti. *–Almanca ed.*

57 13-14 Nisan 1834'te Paris'te gerçekleştirilen ve gizli bir cumhuriyetçi örgüt olan İnsan Hakları Derneği (*Société des Droits de l'Homme*) tarafından yönetilen halk ayaklanmasının bastırılması sırasında Thiers'in oynadığı çirkin role göndermede bulunuluyor. O dönemde içişleri bakanı olan Thiers, ayaklanmanın katılımcılarına yönelik zulmü örgütlemişti ve bu arada, *Rue Transnonain*'deki {Transnonain Caddesi'ndeki} bir evin sakinlerinin ölümünden sorumluydu. *Eylül Yasaları* (1835), jürili yargılamaları sınırlandırmak ve basına yönelik olarak, süreli yayınların güvence bedellerinin artırılması ve mülkiyete ve mevcut siyasal düzene muhalif ifadeler için hapis cezasının ve yüksek para cezalarının öngörülmesi gibi sert önlemler almak için, 28 Temmuz'da düzenlenen Louis-Philippe'e suikast girişiminden yararlanan Fransız hükümeti tarafından çıkarılmıştı. *–İngilizce ed.*

58 *Journal Officiel de la République française*, Paris, 11 Nisan 1871. *–Almanca ed.*

Kral Bomba {İki Sicilya Kralı II. Ferdinand} Ocak 1848'de Palermo'da şansını denediğinde, uzun süredir bir bakanlık koltuğunda oturmayan Thiers, Temsilciler Meclisinde bir kez daha ayağa kalkmıştı:

> "Beyler, Palermo'da olup bitenleri biliyorsunuz. Büyük bir kentin kırk sekiz saat boyunca bombalandığını öğrendiğinizde, hepiniz, dehşet içinde" (parlamenter anlamda) "ayağa kalkıyorsunuz. Kim tarafından bombalanıyor? Savaş hukukuna yaslanan yabancı bir düşman tarafından mı? Hayır beyler, kendi hükümeti tarafından. Ve hangi gerekçeyle? Talihsiz kent, haklarını talep etmiş olduğundan. Ve haklarını talep ettiğinden, kırk sekiz saat boyunca bombalandı. Avrupa kamuoyuna seslenmeme izin verin. Bu tür eylemlere karşı ayağa kalkmak ve Avrupa'nın belki de en büyük kürsüsünden öfke bildiren bazı sözlerin" (evet, sözler!) "yankılanmasını sağlamak, insanlığa bir hizmette bulunmak demektir. Ülkesine hizmetlerde bulunmuş olan" (Thiers'in hiç yapmadığı bir şey) "Naip Espartero bir ayaklanmayı bastırmak için Barcelona'yı bombalamaya niyetlendiğinde, dünyanın dört bir yanından genel bir öfke çığlığı yükselmişti."[59]

Thiers, on sekiz ay sonra, Roma'nın bir Fransız ordusu tarafından bombalanmasının en hiddetli savunucularından biri oldu.[60] Öyle görünüyor ki, gerçekte, Kral Bomba'nın tek hatası, bombardımanını kırk sekiz saatle sınırlı tutmuş olmasıydı.

{1848} Şubat Devriminden kısa bir süre önce, Guizot'nun onu cezalandırması sonucu uzun süredir makamdan ve yağma olanaklarından yoksun bırakıldığı için hırçınlaşan ve yaklaşmakta olan bir halk hareketinin kokusunu alan Thiers, ona *Mirabeau-mouche* {Sinek Mirabeau} lakabını kazandıran sahte kahramanlık üslubuyla, Temsilciler Meclisine şunu açıklamıştı:

> "Yalnızca Fransa'da değil, Avrupa'da da *devrim partisine bağlıyım*. Dilerim, devrim hükümeti, ılımlı kişilerin elinde kalır; ama bu hükümet daha sert kişilerin, hatta radikallerin eline geçse bile, bu nedenle davamı yüzüstü bırakmayacağım. Her zaman devrim partisine bağlı kalacağım."[61]

---

59 *Le Moniteur universel*, 1 Şubat 1848. –*Almanca ed.*

60 Fransız hükümeti Nisan 1849'da Avusturya ve Napoli'yle ittifak kurarak, Roma Cumhuriyeti'ni ortadan kaldırmak ve papaya dünyevi iktidarını geri vermek için İtalya'ya bir sefer düzenlemişti. Silahlı müdahaleden ve Fransız birlikleri tarafından acımasızca bombalanan Roma'nın kuşatılmasından sonra, Roma Cumhuriyeti kahramanca direnişe rağmen yıkılmış ve Roma Fransız birlikleri tarafından işgal edilmişti. –*Almanca ed.*

61 *Le Moniteur universel*, 3 Şubat 1848. –*Almanca ed.*

Şubat Devrimi geldi. Bu küçük adamın hayal ettiği gibi Guizot kabinesinin yerine Thiers kabinesini koyacağına, cumhuriyeti getirerek Louis-Philippe'i yerinden etti. Zaferin ilk günü korku içinde saklanırken, işçiler tarafından hor görülmesinin onu işçilerin nefretinden koruduğunu unutmuştu. Yine de, dillere destan cesaretiyle, Haziran katliamları tarafından onun tarzına uygun eylemlere açık hâle geleceği şekilde temizlenene kadar, kamusal sahneden uzak durdu. Ardından, *Düzen Partisi*'nin ve onun parlamenter cumhuriyetinin başı oldu; iki imparatorluk arasındaki söz konusu anonim dönemde, egemen sınıfın tüm farklı hizipleri halkı ezmek için *birlikte* komplo kurarken, bu hiziplerin her biri, kendi monarşilerinin yeniden kurulması için diğerlerine *karşı* komplo kuruyordu. Thiers, bugün olduğu gibi o dönemde de, cumhuriyetçileri, cumhuriyetin sağlamlaştırılmasının önündeki biricik engel olmakla suçluyordu; bugün olduğu gibi o dönemde de, cumhuriyete, celladın Don Carlos'a söylediği şeyi söylüyordu: "Seni öldüreceğim, ama iyiliğin için." O dönemde olduğu gibi bugün de, zafer kazandığı gün şöyle haykırmak zorunda kalacak: *L'Empire est fait!* – imparatorluk tamam. "Vazgeçilmez özgürlükler" hakkındaki ikiyüzlüce vaazlarına ve onu kullanmış ve parlamentarizmi kapı dışarı etmiş olan Louis Bonaparte'a yönelik kişisel öfkesine rağmen (ve bu küçük adam, kendisinin de iyi bildiği üzere, parlamentarizmin yapay atmosferi dışında, daha da küçülerek bir hiçe dönüşür), tüm bunlara rağmen, Thiers, Roma'nın Fransız birlikleri tarafından işgal edilmesinden, Alman birliğine (bu birlik Prusya despotizmini perdelediği için değil, Fransa'nın Alman bölünmüşlüğü üzerindeki kazanılmış hakkına tecavüz anlamına geldiği için) yönelttiği şiddetli saldırılarla kışkırttığı Prusya'yla savaşa varıncaya kadar, İkinci İmparatorluğun tüm rezilliklerinde pay sahibiydi. Bodur kolları, tarihsel uşağı hâline geldiği birinci Napoleon'un kılıcını Avrupa'nın yüzüne sallamaya bayılırken,[62] Thiers'in dış politikası, 1841 Londra Sözleşmesi'nden[63] Paris'in 1871'de teslim olmasına ve Bismarck'ın yüksek izniyle Sedan ve Metz'deki tutsakları Paris'e karşı kışkırttığı bugünkü iç savaşa kadar her örnekte, Fransa'nın en ağır şe-

62 Thiers'in *Histoire de la Révolution française* ve *Histoire du Consulat et de l'Empire* adlı kitaplarına gönderme yapılıyor. *–İngilizce ed.*

63 İngilizce ve Fransızca baskıların bazılarında "1840 Londra Sözleşmesi" deniyor. Fransa, Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın Osmanlı Devleti'ne yönelik isyanını desteklerken, İngiltere, Rusya, Prusya ve Avusturya, 1840 Londra Sözleşmesi'yle, Osmanlı Devleti lehine müdahalede bulunmuştu. Avrupa'nın diğer güçleriyle savaşı göze alamayan Fransa, 1841 Londra Boğazlar Sözleşmesi'nin imzacıları arasında yer almıştı. *–çev.*

kilde aşağılanmasıyla sonuçlandı. Yeteneklerinin çok yönlülüğüne ve hedeflerinin değişkenliğine karşın, bu adam, tüm yaşamı boyunca en fosilleşmiş rutine bağlı kaldı. Şurası açık ki, modern toplumun daha derinlerdeki akımları onun için hep bilinmeyenler olarak kaldı; ama toplumun yüzeyindeki en elle tutulur değişimler bile, bütün enerjisi çeneye vurmuş olan bir beyni tiksindiriyordu. Bu nedenle, eskimiş olan Fransız koruyucu gümrük vergileri sisteminden her tür sapmayı kutsal değerlere bir saygısızlık olarak suçlamaktan hiç yorulmadı. Louis-Philippe'in bakanıyken, demiryollarını çılgınca bir fantezi olarak kötülemeye çalıştı; Louis Bonaparte döneminde muhalefetteyken, çürümüş Fransız askerî sistemini değiştirmeye yönelik her tür reform girişimini kutsallıktan uzaklaştırma olarak damgaladı. Uzun siyasi kariyeri boyunca, en önemsizi olsun, pratik yararı bulunan tek bir önleme imza atmadı. Thiers yalnızca zenginlik hırsı ve zenginliği yaratan insanlara dönük nefreti açısından tutarlıydı. Louis-Philippe döneminde ilk kez bakan olduğunda Eyüp kadar yoksuldu; oradan bir milyoner olarak ayrıldı. Aynı krala bağlı son (1 Mart 1840'ta başlayan) bakanlığı, Temsilciler Meclisinde zimmetine para geçirmekle açıkça suçlanmasına yol açtığında, cevap olarak gözyaşı dökmekle yetindi; gözyaşı, onun, Jules Favre ya da başka herhangi bir timsah kadar kolayca üretebildiği bir mal. 1871'de Bordeaux'da Fransa'yı kapıdaki mali çöküşten kurtarmak için attığı ilk adım, kendisine yılda üç milyonluk gelir bağlamak oldu; 1869'da Parisli seçmenlerine vaat ettiği "tutumlu cumhuriyet"in ilk ve son sözü buydu. 1830'un Temsilciler Meclisindeki eski çalışma arkadaşlarından biri ve kendisi de bir kapitalist olan (ama buna rağmen Paris Komünü'nün özverili bir üyesi olmaktan geri durmayan) Bay Beslay, kısa bir süre önce bir duvar afişinde Thiers'e şunları söylemişti:

> "Emeğin sermaye tarafından köleleştirilmesi, her zaman siyasetinizin köşe taşını oluşturdu ve Emek Cumhuriyetinin Paris belediye binasında kurulduğunu gördüğünüzden bu yana, Fransa'ya hiç durmadan şöyle bağırdınız: 'Bunların hepsi suçlu!'"

Devlet işlerindeki küçük düzenbazlıkların ustası, bir yalancı tanıklık ve ihanet virtüözü, parlamenter parti mücadelesinin alçakça taktiklerinin, sinsice hilelerinin ve bayağı kalleşliklerinin tümünde eğitimini tamamlamış; makamdan yoksun olduğunda bir devrimi kışkırtmaya ve devletin başına geçer geçmez onu kanla boğmaya her zaman hazır; düşünceler yerine sınıf önyargılarına sahip; yürek yerine kibir sahibi; kamusal yaşamı ne kadar bayağıysa kişisel yaşamı da o kadar rezil... Bir

Fransız Sulla'sı[64] rolünü oynadığı bugün bile, gülünç böbürlenmeleriyle eylemlerinin tiksindiricilik düzeyini yükseltmeden edemiyor.

Paris'in teslim olması, yalnızca Paris'in değil tüm Fransa'nın Prusya'ya teslim edilmesi anlamına gelirken, 4 Eylül gaspçılarının düşmanla birlikte uzun süredir çevirdikleri ve bizzat Trochu'nün söylediği üzere daha aynı gün başlamış olan hainçe entrikaları sona erdirdi. Ayrıca, cumhuriyete ve Paris'e karşı, artık Prusya'nın desteğiyle yürütecekleri iç savaşı başlattı. Tuzak, daha en başta, teslim olma anlaşmasının metninde kurulmuştu. O sırada ülkenin üçte birinden fazlası düşmanın elindeydi, başkentin illerle bağlantısı kesilmişti, tüm ulaşım düzeni bozulmuştu. Bu koşullar altında, hazırlık için yeterli süre verilmeden Fransa'nın gerçek bir temsilciliğini seçmek olanaksızdı. *Tam da bu nedenle*, teslim olma anlaşması, sekiz gün içinde bir ulusal meclisin seçilmesini dayattı; böylece, seçimin erkene alındığı haberi Fransa'nın bazı bölgelerine ancak seçimden bir gün önce ulaştı. Dahası, teslim olma anlaşmasının açık ifadeli bir maddesine göre, meclis, tek bir amaçla, savaş ve barış hakkında karara varması ve gerekmesi durumunda bir barış anlaşması imzalaması için seçilecekti. Halk, ateşkes koşullarının savaşın sürdürülmesini olanaksız hâle getirdiğini ve Bismarck'ın dayattığı barışı onaylama işini en iyi yapacak olanların, tam da Fransa'daki en kötü adamlar olduğunu düşünmek zorunda kaldı. Ama, tüm bu güvenlik önlemlerini yeterli bulmayan Thiers, daha ateşkes sırrı Parislilerle paylaşılmadan, varlık zeminlerini o an için yitirmiş bulunan Bonapartistlerin yerini Orleans'cılarla birlikte doldurması gereken Meşruiyetçi {*Lejitimist*} partiyi yeniden canlandırmak için, illeri kapsayan bir seçim turuna çıkmıştı. Onlardan korkmuyordu. Modern Fransa'da iktidara gelmesi mümkün olmayan ve bu nedenle bir rakip olarak önemsiz, eylemleri, Thiers'in sözleriyle (Temsilciler Meclisi, 5 Ocak 1833), "her zaman yalnızca üç kaynaktan, yani yabancı istilasından, iç savaştan ve anarşiden beslenmiş olan"[65] bu partiyle karşılaştırıldığında, başka hangi parti, gericiliğe daha uygun bir araç sunuyordu?

Buna karşın, Meşruiyetçiler, yüzü geçmişe dönük bin yıllık krallıklarının[66] geldiğine gerçekten inanmıştı. Fransa'yı ayaklar altına alan bir yabancı istilası vardı; bir imparatorluğun düşüşü ve bir Bonaparte'ın tutsak edilmesi vardı; ve yine kendileri vardı. Tarihin tekerleği, gözle görülür şekilde, 1816'nın *Chambre introuvable*'ına (kaymakamlar ve feodal

64 MÖ 138-78 yıllarında yaşamış Romalı devlet adamı ve diktatör Lucius Cornelius Sulla. *-çev.*

65 *Le Moniteur universel*, 6 Ocak 1833. *-Almanca ed.*

66 Bin yıllık krallık: İsa'nın yeryüzüne dönmesinin ardından kurulacağına inanılan krallık. *-çev.*

toprak sahipleri meclisine)[67] kadar geri dönmüştü. Cumhuriyetin 1848 ile 1851 arasındaki meclislerinde, kültürlü ve eğitimli parlamenter önderleri tarafından temsil edilmişlerdi; ama şimdi öne çıkanlar, partinin sıradan erleri, yani Fransa'nın tüm Pourceaugnac'larıydı.[68]

Söz konusu *Ruraux* (Taşra Beyleri) Meclisi[69] Bordeaux'da toplanır toplanmaz, Thiers, cumhuriyete ve onun sağlam kalesi olan Paris'e savaş açmalarına Prusya'nın tek bir koşulla izin vereceğini, bunun da bir parlamento tartışması töreni bile düzenlemeden barış ön şartlarını hemen kabul etmeleri olduğunu bu meclise açıkladı. Gerçekten de karşı-devrimin kaybedecek zamanı yoktu. İkinci İmparatorluk devlet borcunu iki katına çıkarmış ve büyük kentleri büyük yerel borçlara batırmıştı. Savaş, ulusun yükümlülüklerini korkunç derecede artırmış ve kaynaklarını pervasızca tahrip etmişti. Yıkımı tamamlamak üzere, Fransız topraklarında bulunan yarım milyon askerinin masraflarının, beş milyarlık tazminatının ve bunların ödenmemiş taksitleri üzerinden yüzde 5'lik faizlerin belgesiyle Prusyalı Shylock da oradaydı.[70] Faturayı kim ödeyecekti? Zenginliğe el koyanlar, yalnızca cumhuriyeti zor yoluyla devirmeleri durumunda, kendilerinin yol açtığı bir savaşın masraflarını, zenginliği yaratanların üzerine yıkmayı umabilirdi. Ve böylece, tam da Fransa'nın uğradığı büyük yıkım, toprağın ve sermayenin bu yurtsever temsilcilerini, yabancı galibin gözü önünde ve yüksek himayesi altında dış savaşı bir iç savaşla, bir köle sahipleri isyanıyla tamamlamaya yöneltti.

Bu komplonun önünde büyük bir engel vardı: Paris. Paris'in silahsızlandırılması, başarının ilk koşuluydu. Bu yüzden Thiers tarafından

---

67 *Chambre introuvable* (Bulunmaz Meclis), Meşruiyetçilerin desteklediği Bourbon hanedanının iktidarda olduğu dönemde, 1815-1816 yıllarında faaliyet gösteren, kralcıların ağırlıkta olduğu Temsilciler Meclisine verilen isim; "kaymakamlar ve feodal toprak sahipleri meclisi" (*der Landrats- und Junkerkammer*) açıklaması yalnızca Almanca baskıda yer alıyor. *–çev.*

68 Pourceaugnac: Molière'in *Monsieur de Pourceaugnac* adlı komedisinin, dar görüşlü, eğitimsiz taşra soylularını temsil eden baş kahramanı. *–Almanca ed.*

69 13 Şubat 1871'de Bordeaux'da toplanan Ulusal Meclise, monarşi yanlısı büyük toprak sahipleri ile taşra ileri gelenlerinin ağırlığı nedeniyle "Taşralılar Meclisi" (*Assemblée de ruraux*) denmişti. 1871 ve 1891 tarihli Almanca baskılarda "*Ruraux*" sözcüğünün karşılığı olarak, Prusya'nın büyük feodal toprak sahipleri için kullanılan aşağılayıcı bir sözcük olan "*Krautjunker*" tercih edilmiş; bu çeviride "taşra beyleri" denecek. *–çev.*

70 Shylock: Shakespeare'in *Venedik Taciri* adlı oyunundaki Yahudi tefeci. 26 Şubat 1871'de Thiers ve Jules Favre ile Bismarck ve güneydeki Alman devletlerinin temsilcileri tarafından imzalanan Versailles Ön Barış Antlaşması, Fransa'nın, Alsace ile Doğu Lorraine'i Almanya'ya bırakmasını ve 5 milyar franklık bir savaş tazminatı ödemesini öngörüyordu; bu tazminat ödenene kadar, Alman birlikleri Fransa'nın bir kısmını ellerinde tutacaktı. Nihai barış anlaşması 10 Mayıs 1871'de Frankfurt'ta imzalandı. *–çev., Almanca ed.*.

Paris'e silah bırakma çağrısı yapıldı. Ardından, Paris, Taşra Beyleri Meclisinin çılgınca cumhuriyet karşıtı gösterileriyle ve Thiers'in cumhuriyetin hukuki durumu hakkındaki muğlak ifadeleriyle; Paris'in başını kesme ve başkentliğine son verme (*décapiter et décapitaliser*) tehdidiyle; Orleans'cı elçilerin atanmasıyla; vadesi geçmiş senetler ve ev kiralarıyla ilgili, Paris'in ticaret ve sanayisini yıkımla tehdit eden Dufaure yasalarıyla; olası her tür yayının her bir nüshasından alınacak olan 2 santimlik Pouyer-Quertier vergisiyle; Blanqui ile Flourens hakkındaki idam kararlarıyla; cumhuriyetçi yayınların yasaklanmasıyla; Ulusal Meclisin Versailles'a taşınmasıyla; Palikao tarafından ilan edilen ve 4 Eylül'de kaldırılmış olan sıkıyönetimin yenilenmesiyle; Aralık kahramanı[71] Vinoy'nın Paris'e vali, jandarma[72] Valentin'ın polis müdürü, Cizvit general d'Aurelle de Paladines'in Ulusal Muhafız başkomutanı olarak atanmasıyla kışkırtıldı.

Ve şimdi, Bay Thiers'e ve onun emrinde çalışan ulusal savunma adamlarına bir sorumuz var. Thiers'in, kendi maliye bakanı Bay Pouyer-Quertier aracılığıyla, ödemesi hemen yapılmak üzere iki milyarlık bir borç talebinde bulunmuş olduğu biliniyor. Peki,

1. bu işin, Thiers, Jules Favre, Ernest Picard, Pouyer-Quertier ve Jules Simon'un ceplerine yüzlerce milyonluk komisyon akıtacak şekilde düzenlenmiş olduğu, ve

2. Paris'in *Pacification*'u {kontrol altına alınması} *sonrasına* kadar hiçbir ödemenin yapılmayacağı, doğru mu değil mi?[73]

Her durumda, fazlasıyla acele etmelerini gerektiren bir şeyler olmalıydı, çünkü Thiers ve Jules Favre, tam bir utanmazlıkla, Bordeaux Meclisi adına, Paris'in Prusya birlikleri tarafından işgal edilmesi ricasında bulundu. Ama bu, Almanya'ya dönüşünde Frankfurt'taki dar kafalı hayranlarına alaycılıkla ve herkesin gözü önünde anlattığı üzere, Bismarck'ın oyununa uymuyordu.

---

71 İngilizce ve Fransızca baskılarda, "Louis Bonaparte'ın 2 Aralık 1851 darbesini destekleyen" anlamında, *Décembriseur* (Aralıkçı). *-çev.*

72 İngilizce ve Fransızca baskılarda "imparatorluk jandarması". *-çev.*

73 Basında çıkan haberlere göre, Thiers ile başka hükümet üyeleri, Thiers hükümetinin almak istediği bir iç borç üzerinden 300 milyon frangı aşan bir "komisyon" elde edecekti. Thiers, sonradan, söz konusu borç için pazarlık yapılan finans çevrelerinin, Paris'teki devrimin en hızlı şekilde bastırılmasını talep etmiş olduklarını itiraf etti. Versailles'a bağlı birliklerin Paris Komünü'nü ezmesinin ardından, 20 Haziran 1871'de, borçlanma hakkındaki yasa kabul edildi. *-Almanca ed.*

II

Paris,[74] karşı-devrimci komplonun önündeki tek ciddi engeldi. Dolayısıyla Paris'in silahsızlandırılması gerekiyordu. Bu noktada, Bordeaux Meclisi, dobralığın ta kendisiydi. Bu meclisteki taşra beylerinin şiddetli böğürtüleri yeterince işitilebilir olmasaydı, Thiers'in Paris'i üçlü yönetimin (Aralık katili[75] Vinoy, Bonapartist jandarma Valentin ve Cizvit general Aurelle de Paladines) eline teslim etmesi son kuşku kırıntısını da ortadan kaldırırdı. Ama bir yandan silahsızlandırmanın gerçek amacını arsızca sergileyen komplocuların, diğer yandan Paris'ten silah bırakmasını isterken öne sürdükleri bahane, yalanların en göze batanı, en kuyruklusuydu. Thiers'in söylediğine göre, Ulusal Muhafızın ağır silahları devlete aitti ve yeniden devlete teslim edilmek zorundaydılar. Gerçek şuydu: Teslim olma gününden beri, Bismarck'ın tutsaklarının Fransa'yı ona teslim ettikleri ama Paris'i sindirme açık amacıyla kalabalık bir muhafız gücünü ellerinde tuttukları günden beri, Paris tetikte bekliyordu. Ulusal Muhafız kendisini yeniden örgütlemiş ve üst yönetimini, bazı eski Bonapartist kesimler dışında tüm kitlesi tarafından seçilen bir Merkez Komitesine vermişti. Merkez Komitesi, Prusyalıların Paris'e girişinin arifesinde, *capitulard*'ların {teslimiyetçilerin} hainice davranarak Prusyalıların işgal edecekleri semtlerde ve onların yakınlarında bıraktıkları topların ve mitralyözlerin Montmartre'a, La Villette'e ve Belleville'e taşınmasını sağladı. *Bu* ağır silahlar, Ulusal Muhafızın kendi katkılarıyla alınmıştı. Bu silahların Ulusal Muhafıza ait olduğu 28 Ocak'taki teslim olma anlaşmasında[76] resmen kabul edilmiş ve bu özel nitelikleri nedeniyle, devlete ait tüm silahların kazanan tarafa teslim edilmesi uygulamasının dışında tutulmuşlardı. Ve Thiers, en zayıfı da dâhil olmak üzere savaşı başlatmasını sağlayacak her tür bahaneden öylesine yoksundu ki, şu adi yalana muhtaç kaldı: Ulusal Muhafızın ağır silahları devlete aitmiş!

Ağır silahlara el koyulması, Paris'in bütünüyle silahsızlandırılmasının ve böylece 4 Eylül Devriminin silahsızlandırılmasının başlangıcından başka bir şey olmayacaktı. Ama bu devrim, Fransa'nın yasal durumu hâline gelmişti. Onun eseri olan cumhuriyet, teslim olma anlaşmasının metninde, kazanan tarafça tanınmıştı. Teslim olunduktan sonra,

74 İngilizce baskıda "Silahlı Paris". *-çev.*

75 İngilizce ve Fransızca baskılarda *Décembriseur* (Aralıkçı) - *çev.*

76 Bismarck ile Jules Favre tarafından 28 Ocak 1871'de imzalanan *Ateşkes ve Paris'in Teslim Olması Hakkında Sözleşme. -çev.*

bu cumhuriyet tüm yabancı güçler tarafından tanınmıştı ve Meclis onun adına toplanmıştı. 4 Eylül Paris İşçi Devrimi, Bordeaux'daki Ulusal Meclisin ve onun yürütme gücünün tek hukuki dayanağıydı. 4 Eylül'ün yokluğunda, Ulusal Meclis yerini hemen 1869'da, Prusya egemenliği altında değil Fransız egemenliği altında genel oyla seçilmiş ve devrim tarafından zor yoluyla dağıtılmış olan yasama organına bırakmak zorunda kalırdı. Thiers ile onun *ticket-of-leave* {salıverme belgeli} adamları, bir Cayenne[77] yolculuğundan kurtulmak amacıyla, Louis Bonaparte'ın imzasını taşıyan bir izin belgesi için pazarlık etmek zorunda kalırdı. Prusya'yla barış yapma yetkisiyle Ulusal Meclis, gerçek cisimleşmiş hâli hâlâ silahlı Paris olan devrimin tek bir olayından başka bir şey değildi; bu devrimi yapmış, bu devrim için kıtlığın dehşetini getiren beş aylık bir kuşatmaya dayanmış ve Trochu'nün "plan"ına rağmen uzatılmış olan direnişiyle illerdeki kararlı bir savunma savaşının zeminini hazırlamış olan Paris'ten söz ediyoruz. Ve şimdi, Paris, ya Bordeaux'daki isyancı köle sahiplerinin onur kırıcı buyruğu doğrultusunda silahlarını bırakacak ve 4 Eylül'deki devriminin tek anlamının devlet iktidarının basitçe Louis Bonaparte'tan kralcı rakiplerine devredilmesi olduğunu kabul edecekti, ya da, bunu yapmayacaksa, İkinci İmparatorluğu yaratmış ve bu imparatorluğun koruması altında tümüyle çürüyecek kadar olgunlaşmış olan siyasal ve toplumsal koşulları devrimci bir şekilde ortadan kaldırmadan çöküşten kurtarılması ve yeniden doğması mümkün olmayan Fransa'nın kendisini feda eden öncüsü olarak öne çıkmak zorundaydı. Paris, beş aylık açlık yüzünden zayıf düşmüş olmasına rağmen, bir an bile duraksamadı. Kahramanca davranarak, kendi kalelerinde hâlâ ona yöneltilmiş Prusya toplarının bulunmasına karşın, Fransız komploculara direnmenin tüm tehlikelerine katlanmaya karar verdi. Ama bu arada, Paris'in içine sürükleneceği iç savaşa nefretle bakan Merkez Komitesi, meclisin kışkırtmalarına, yürütme gücünün saldırılarına ve askerî birliklerin tehditkâr bir şekilde Paris'te ve çevresinde toplanmasına rağmen, savunmacı bir tutumda ısrar etti.

Dolayısıyla, Vinoy'yı, Ulusal Muhafızın ağır silahlarını şaşırtmaca yoluyla alıp götürmek üzere, bir yığın polis memurunun ve bazı düzenli ordu alaylarının başında Montmartre'a yönelik bir gece baskınına göndererek iç savaşı başlatan, Thiers'in kendisiydi. Bu girişimin, Ulusal Muhafızın direnişi ve birliklerin halkla kardeşlik kurması sonucunda

77 Güney Amerika kıtasındaki Fransız Guyanası'nda bulunan ve söz konusu dönemde ceza kolonisi olarak kullanılan kent. *-çev.*

nasıl başarısızlığa uğradığı biliniyor. Aurelle de Paladines zafer raporunu önceden bastırmış ve Thiers de hükümet darbesinin önlemlerini duyuracak olan duvar afişlerini hazırda bekletmişti. Ama her ikisinin yerine, Thiers'in, Ulusal Muhafızın silahlarının Ulusal Muhafıza bırakılması doğrultusundaki asil kararını içeren çağrısının koyulması gerekmişti; Thiers, Ulusal Muhafızın, isyancılara karşı hükümetle birleşmek için bu çağrıdan yararlanacağından kuşku duymadığını söyledi. Toplam 300 000 Ulusal Muhafızdan yalnızca 300'ü küçük Thiers'in çağrısına uyarak kendi kendilerine karşı onunla birleşti. Şanlı 18 Mart İşçi Devrimi tartışmasız bir şekilde Paris'e el koydu. Merkez Komitesi onun geçici hükümetiydi. Avrupa, bir an için kuşkuya düşmüş göründü: Avrupa'nın yakın geçmişteki şaşırtıcı temel, siyasi ve askerî faaliyetlerinin herhangi bir gerçekliği var mıydı, yoksa bunlar çok gerilerde kalmış bir geçmişin hayalleri miydi?

Proletarya devrimi, 18 Mart'tan Versailles birliklerinin Paris'e girdiği güne kadar, "yüksek sınıflar"ın devrimlerinde ve daha çok da karşı-devrimlerinde sayısız örnekleri bulunan şiddet eylemlerinden o denli uzak kaldı ki, düşmanları, General Lecomte ile General Clément Thomas'nın öldürülmesi ve *Place Vendôme*'daki {Vendôme Meydanı'ndaki} çarpışma dışında, öfkelerinin nedeni olarak sunabilecekleri hiçbir şey bulamadı.

Montmartre'a yönelik gece baskınında rol oynayan Bonapartist subaylardan biri olan General Lecomte, düzenli ordunun 81. alayına dört kez *Place Pigalle*'deki silahsız bir kalabalığa ateş açma emri vermişti; askerler bu emirlere itaat etmediğinde öfkeyle onları azarlamıştı. Generalin adamları, kadınları ve çocukları vurmak yerine onu vurmuştu. Askerlerin işçi düşmanlarından aldıkları eğitim sırasında yerleşiklik kazanan alışkanlıkları, doğal olarak, bu askerler işçilerin safına geçer geçmez yok olmaz. Aynı kişiler Clément Thomas'yı da öldürmüştü.

Dırdırcı bir eski çavuş olan "General" Clément Thomas, Louis-Philippe döneminin sonlarında cumhuriyetçi *Le National* gazetesinin yazı kuruluna girerek, bu fazlasıyla kavgacı gazetede aynı anda hem sorumlu kukla (hapis cezalarını çekmeyi üstlenen *gérant responsable* {sorumlu müdür}) hem de düellocu olarak görev üstlenmişti. *National*'ciler, Şubat Devriminden sonra iktidara geldiklerinde, bu eski çavuşu bir generale dönüştürmüştü. Bu olay, Jules Favre gibi onun da planlayıcıları arasında olduğu ve en aşağılık cellat rollerinden birini üstlendiği Haziran katliamının arifesinde gerçekleşmişti. Ardından, 1 Kasım 1870'te yeniden su yüzüne çıkmak üzere, generalliğiyle birlikte uzun bir süreliğine ortadan

kaybolmuştu. "Savunma Hükümeti", bu tarihten bir gün önce, belediye binasında, Blanqui'ye, Flourens'a ve işçi sınıfının başka temsilcilerine, gasp etmiş olduğu iktidarı özgürce seçilmiş bir Paris Komünü'ne bırakacağı resmî sözünü vermişti.[78] Sözünü tutmak yerine, Bonaparte'ın Korsikalılarının yerini almış olan Trochu'nün Bretonlarını Paris'e saldı.[79] Yalnızca General Tamisier, adını böylesi bir kalleşlikle lekelemeyi reddetti ve Ulusal Muhafız başkomutanlığı görevinden istifa etti. Onun yerine Clément Thomas bir kez daha general oldu. Tüm başkomutanlık dönemi boyunca, Prusya'ya karşı değil, Paris Ulusal Muhafızına karşı savaştı. Bir bütün olarak silahlanmalarına engel oldu, burjuva taburlarını işçi taburlarına karşı kışkırttı, Trochu'nün "plan"ına düşmanca yaklaşan subayları bertaraf etti ve kahramanlıklarıyla en amansız düşmanlarının bile hayranlığını kazanmış olan işçi taburlarını korkaklıkla suçlayarak dağıttı. Clément Thomas, Haziran günlerindeki, Paris proletaryasının önde gelen kişisel düşmanı olma unvanını yeniden kazandığı için hayli gururluydu. 18 Mart'tan yalnızca birkaç gün önce, Savaş Bakanı Le Flô'ya, kendi hazırladığı bir "Paris'in ayaktakımının önde gelen unsurlarının kökünü kazıma" planı sundu. Vinoy'nın yenilgisinden sonra, savaş alanında bir amatör hafiye olarak boy göstermeden edemedi. Galler Prensesi, Londra'ya girişi sırasında aşırı kalabalık yüzünden ezilerek ölen insanların kaderlerinden ne kadar sorumluysa, Merkez Komitesi ve Parisli işçiler de Clément Thomas ile Lecomte'un vurulmasından o kadar sorumluydu.

Place Vendôme'da silahsız yurttaşların katledildiği iddiası, Thiers ile meclisteki taşra beylerinin kesinlikle anmadıkları ve yayılması işini tümüyle Avrupa basını denen hizmetçi odasına bıraktıkları bir masaldır.

"Düzen adamları", Paris'in gericileri, 18 Mart zaferi karşısında titremişti. Bu zafer, onlar için, halkın öç alma zamanının sonunda geldiğinin işaretiydi. 1848'in Haziran günlerinden 22 Ocak 1871'e kadar onlar

78 Metz'in teslim olmasıyla, Le Bourget yenilgisiyle ve Ulusal Savunma Hükümetinin görevlendirdiği Thiers'in Prusya'yla başlattığı görüşmelerle ilgili haberlerin alınması üzerine, Parisli işçiler ve Ulusal Muhafızın devrimci kesimleri 31 Ekim 1870'te ayaklandı. Ayaklanmacılar belediye binasını işgal etti ve Blanqui başkanlığındaki kendi devrimci iktidar organlarını, Kamu Esenliği Komitesini kurdular. Hükümet, işçilerin baskısı altında, istifa etme ve 1 Kasım'da Komün seçimlerinin yapılması sözünü vermek zorunda kaldı. Ama sözünde durmadı; Paris'teki devrimci güçlerin yeterince örgütlü olmamasını ve Blankistler ile ayaklanmayı yönetmiş olan küçük burjuva demokratlar (Jakobenler) arasındaki bağlantıların zayıflığını kullanarak, kendisine bağlı kalan Ulusal Muhafız taburlarının yardımıyla belediye binasını ele geçirdi ve iktidarını yeniden kurdu. *–Almanca ed.*

79 *Bretonlar*: Trochu'nün Paris'teki devrimci hareketi bastırmak için jandarma birliği olarak kullandığı Breton Gezici Muhafızı.
Korsikalılar: İkinci İmparatorluk döneminde jandarma güçlerinin büyük bir bölümü Korsikalılardan oluşuyordu. *–Almanca ed.*

tarafından öldürülmüş olan kurbanların[80] hayaletleri gözlerinin önünde yükseliyordu. Korkuları, tek cezaları oldu. Polisler bile, olması gerektiği gibi silahsızlandırılmak ve tutuklanmak yerine, Paris'in kapılarını, güvenli bir şekilde Versailles'a kaçmalarını sağlayacak şekilde ardına kadar açık buldu. Düzen adamlarının başına hiçbir şeyin gelmemesi bir yana, yeniden toplanmalarına ve Paris'in göbeğinde birden fazla güçlü mevzi elde etmelerine bile izin verildi. Merkez Komitesinin bu hoşgörüsü, silahlı işçilerin bu yüce gönüllülüğü, düzen partisinin alışkanlıklarıyla o denli şaşırtıcı bir çelişki içindeydi ki, söz konusu parti tarafından yanlış anlaşılarak, farkında olunan bir zayıflığın işareti olarak değerlendirildi. Vinoy'nın toplarıyla ve mitralyözleriyle başaramadığı şeyi silahsız bir gösteri düzenleme görüntüsüyle bir kez daha denemeye yönelik aptalca planlarının ardında bu vardı. 22 Mart'ta, saflarında bütün züppelerin ve başında ünlü imparatorluk müdavimlerinin (Heeckeren, Coëtlogon, Henri de Pène vb.) bulunduğu bir "kibar beyler" korteji lüks semtlerden yola çıktı. Barışçıl bir gösteri düzenleme korkakça bahanesiyle, ama gizlice kiralık katil silahlarıyla donanarak örgütlenen bu çete, önüne çıkan Ulusal Muhafız nöbetçilerini ve devriyelerini silahsızlandırdı ve onları tartakladı ve "Kahrolsun Merkez Komitesi! Kahrolsun katiller! Yaşasın Ulusal Meclis!" sloganlarıyla *Rue de la Paix*'den {Barış Caddesi'nden} *Place Vendôme*'a {Vendôme Meydanı'na} girip, oraya yerleştirilmiş olan nöbetçileri yararak arkalarında bulunan Ulusal Muhafız merkezine baskın yapmayı denedi. Tabanca atışlarına karşılık olarak, onlara kurallara uygun yasal çağrılar[81] yapıldı; bunlar etkisiz kalınca, Ulusal Muhafızın generali[82] ateş emri verdi. *Tek bir* yaylım ateşi, sırf "saygın cemiyet"lerini gösterdiklerinde Yeşu'nun boruları Eriha'nın surlarına ne yaptıysa Paris Devriminin başına da aynısının geleceğini düşünmüş olan aptal züppelerin çılgınca kaçışarak dağılmasına yol açtı. Arkalarında iki ölü Ulusal Muhafız askeri, dokuz ağır yaralı (biri

80 Paris proletaryası ile Ulusal Muhafız 22 Ocak 1871'de Blankistlerin girişimiyle devrimci bir harekete kalkıştı. Hükümetin devrilmesini ve Komün'ün kurulmasını isteyen gösteri katılımcılarına, Ulusal Savunma Hükümetinin emriyle, belediye binasını korumakta olan Breton Gezici Muhafızı tarafından ateş açıldı; çok sayıda katılımcı tutuklandı; hükümet, Paris'teki bütün kulüplerin kapatılmasını emretti, halk toplantılarını ve bir dizi gazeteyi yasakladı. Devrimci hareketin terör yoluyla bastırılmasının ardından, hükümet, Paris'in teslim edilmesinin hazırlıklarına başladı. –*Almanca ed.*

81 *Yasal dağılma çağrıları (sommations)*: Fransa'da, 1831 tarihli yasa uyarınca, gösteriler, toplantılar, mitingler vb., yetkililer tarafından, ancak kitlelere dağılma çağrısı yapılması sonrasında dağıtılabiliyordu. Bu çağrı davul ya da trompet sesleri eşliğinde üç kez yineleniyordu; yetkililer, çağrıya uyulmaması durumunda güç kullanma hakkına sahipti. –*Almanca ed.*

82 Bergeret. –*Almanca ed.*

Merkez Komitesi üyesi)[83] ve "barışçıl" gösterilerinin "silahsız"lığının kanıtları olarak, yiğitliklerini sergiledikleri gösteri alanının her yanına saçılmış tabancalar, hançerler ve kılıçlı bastonlar bıraktılar. Paris Ulusal Muhafızı 13 Haziran 1849'da Fransız birliklerinin Roma'ya yönelik haydutça saldırısını protesto etmek amacıyla gerçekten barışçıl bir gösteri yaptığında, o dönemde Düzen Partisi'nin generali olan Changarnier, vurmaları, kılıçtan geçirmeleri ve atlarının ayaklarıyla ezmeleri için birliklerini dört bir yandan bu silahsız insanların üzerine sürmüş olması nedeniyle, Ulusal Meclis ve özellikle de Thiers tarafından tezahüratla toplumun kurtarıcısı ilan edilmişti. O dönemde Paris'te sıkıyönetim ilan edilmişti; Dufaure telaş içinde meclisten yeni baskı yasaları geçirmişti; yeni tutuklamalar, yeni yasaklamalar, yeni bir terör dönemi başlamıştı. Ama "alt sınıflar" bu işi başka şekilde yapar. 1871'in Merkez Komitesi "barışçıl gösteri"nin kahramanlarını kolayca serbest bıraktı ve bu sayede, yalnızca iki gün sonra, Amiral Saisset'nin komutası altında, Versailles yönündeki ünlü kaçışla son bulan *silahlı* gösteride bir araya gelebildiler. Thiers'in Montmartre'daki gece baskınıyla açılan iç savaşı kabul etmek konusunda isteksiz davranan Merkez Komitesi, bu kez de, o sırada tümüyle savunmasız durumda olan Versailles'ın üzerine hemen yürüyüp Thiers ile onun taşra beylerinin komplolarına son verme yoluna gitmeyerek, belirleyici bir hata yapmış oldu. Bunun yerine, 26 Mart'taki Komün seçimleri sırasında, düzen partisinin bir kez daha sandıkta gücünü sınamasına izin verildi. O gün, düzen adamları, ilçe belediye başkanlıklarında, aşırı yüce gönüllü galipleriyle karşılıklı olarak sıcak barış mesajları alıp verdi; bu sırada, için için, zamanı geldiğinde kanlı bir şekilde öç alma resmî yeminini mırıldanıyorlardı.

Şimdi de madalyonun öbür yüzüne bakın! Thiers, Paris'e ikinci seferini Nisan başında başlattı. Versailles'a giren ilk Parisli tutsaklar kafilesi çok çirkin davranışlara maruz kaldı; bu sırada Ernest Picard elleri pantolonunun ceplerinde ortalıkta dolanıyor ve onlarla alay ediyor, nedimelerinin ortasındaki Bayan Thiers ile Bayan Favre ise, yüksekteki balkondan, Versailles'ın ayaktakımının rezilliklerini alkışlıyordu. Düzenli ordunun tutsak düşmüş askerleri acımasızca vuruldu; yiğit dökümcü arkadaşımız General Duval, hiçbir hukuk gözetilmeden öldürüldü. İkinci İmparatorluğun âlemlerinde bedenini utanmazca sergilemesiyle nam salmış olan karısının *Louis*'si {pezevengi} Galliffet, bir açıklamasında, kendisine bağlı süvariler tarafından baskın yapılarak silahları alınan bazı Ulusal Muhafızların yüzbaşıları ve teğmenleri ile

83 Maljournal. –*Almanca ed.*

birlikte öldürülmeleri emrini vermekle övündü. Kaçak Vinoy, komünalistler[84] arasından tutsak düşürülen tüm düzenli ordu askerlerinin vurulması emrini verdiğinden, Thiers tarafından Légion d'Honneur Büyük Haç Nişanı ile ödüllendirildi. Jandarma Desmaret'ye, haince davranarak, 31 Ekim 1870'te Savunma Hükümetinin kellelerini kurtarmış olan yüce ruhlu ve yiğit Flourens'ı[85] kasap gibi doğradığı için madalya takıldı. Bu cinayetin "cesaret veren ayrıntıları" Thiers tarafından Ulusal Mecliste sevinç içinde etraflıca anlatıldı. Aksak Timur rolünü oynamasına izin verilen parlamenter bir cücenin[86] şişirilmiş kibriyle, kendi küçüklüğüne isyan edenleri, acil yardım istasyonlarının tarafsızlığı bile dâhil olmak üzere, uygar savaşlarda geçerli olan tüm haklardan yoksun bıraktı. Voltaire'in önceden sezdiği üzere, kaplanca arzularını kısa bir süreliğine serbest bırakabilen bu maymundan daha iğrenci yok.[87]

Komün'ün misilleme kurallarını belirlemesinden ve "Paris'in Versailles çetelerinin yamyamca eylemlerinden korunması ve göze göz, dişe diş istenmesi"ni kendi görevi ilan etmesinden (7 Nisan kararnamesi)[88] sonra bile Thiers tutsaklara yönelik barbarca uygulamalara son vermedi; üstüne üstlük, bültenlerinde onlara şu şekilde hakaret etti: "Bugüne kadar, dürüst adamların kederli bakışları, alçaltılmış bir demokrasinin bu kadar alçalmış yüzlerine hiç çevrilmemişti"[89] (Thiers'in kendisi ve onun *ticket-of-leave* {salıverme belgeli} adamları gibi dürüst adamlar.) Yine de, tutsakların vurulması uygulaması bir süreliğine durduruldu. Ama Thiers ile Aralıkçı generalleri, Komün'ün misilleme kararnamesinin sadece boş bir tehdit olduğunu, Paris'te Ulusal Muhafız giysileri içinde

84 Almanca baskıda "*Kommunalisten*", İngilizce baskıda "*Federals*", Fransızca baskıda "*fédérés*". Paris Komünü için savaşanlar, "*fédérés*" diye de anılıyor. Bu sözcüğün kökeninde, 1789 Fransız Devriminden sonra, ilk kez 14 Temmuz 1790'da kutlanan "Federasyon Bayramı" (*Fête de la Fédération*) var. Ama "*fédérés*" sözcüğü, Paris Komünü öncesinde, asıl olarak, 1792 yılında Fransa'nın Prusya tarafından işgal edilmesi tehlikesine karşı gönüllü asker olanlar için kullanılıyor. *–çev.*

85 31 Ekim olayları (bkz. 78. dipnot) sırasında, Ulusal Savunma Hükümetinin üyeleri belediye binasında alıkoyulmuşken, ayaklanma katılımcılarından biri vurulmalarını talep etmiş, ama Flourens bunu engellemişti. *–Almanca ed.*

86 İngilizce baskıda "Parmak Tom". *–çev.*

87 Voltaire, *Candide*, 22. Bölüm. *–Almanca ed.*

88 Paris Komünü'nün, rehineler hakkındaki 5 Nisan 1871 tarihli kararnameyle birlikte 6 Nisan tarihli *Journal Officiel de la République française*'de yayımlanmış olan çağrısından. (Marx burada kararnamenin İngiliz basınında yayımlandığı tarihi veriyor.) Kararnameye göre, Versailles hükümetini kabul etmekle suçlanan herkes, suçunun kanıtlanmış olması durumunda, rehine olarak tutulabilecekti. Paris Komünü, bu önlemle, Komüncülerin Versailles'lılar tarafından vurulmasını engellemeye çalışmıştı. *–Almanca ed.*

89 *Journal Officiel de la République française*, Versailles, 5 Nisan 1871. *–Almanca ed.*

yakalanan jandarma ajanlarının bile, yangın bombaları taşıyan polis memurlarının bile bağışlandığını fark eder etmez, tutsakların yığınlar hâlinde vurulması uygulaması yeniden başladı ve sonuna kadar devam etti. Ulusal Muhafızların sığındıkları evlerin çevreleri jandarmalar tarafından sarıldı, üzerlerine petrol döküldü (burada ilk kez yapılan bir şey) ve yakıldılar; yarı kömürleşmiş cesetler daha sonra (Ternes'deki) basın ambulansından çıkarıldı. 25 Nisan'da Belle-Epine'de bir grup hafif süvariye teslim olan dört Ulusal Muhafız, sonrasında, Galliffet'ye yaraşan bir uşak olan hafif süvari yüzbaşısı tarafından art arda vuruldu. Bu dört askerden biri, ölüme terk edilen Scheffer, sürünerek Paris'in ileri karakollarına ulaştı ve bu olay hakkında Komün'e bağlı bir komisyonun önünde hukuki tanıklık yaptı. Tolain, bu komisyonun raporu nedeniyle savaş bakanı hakkında gensoru önergesi verdiğinde, taşra beylerinin bağırtıları onun sesini boğdu; Le Flô'nun cevap vermesini yasakladılar. "Şanlı" ordularının eylemleri hakkında konuşmak, onu küçük düşürmek anlamına gelirdi. Moulin-Saquet'de uykudayken basılan Ulusal Muhafızların kılıçtan geçirilmesi ve Clamart'daki toplu kurşuna dizme olayları ile ilgili olarak Thiers'in bültenlerinde kullanılan arsız üslup, Londra'da çıkan ve gerçekten hiç de aşırı duyarlı olmayan *Times*'ın bile sinirini bozdu. Ama yabancı galibin koruması altında Paris'i bombalayanların ve bir köle sahipleri isyanını kışkırtanların sadece başlangıç niteliği taşıyan iğrençliklerini tek tek sıralamaya çalışmak gülünç olurdu. Thiers, tüm bu dehşetin içinde, cüce omuzlarına binen korkunç sorumluluk hakkındaki parlamenter yakınmalarını unutuyor, *l'Assemblée siège paisiblement* (meclis huzur içinde toplantılarına devam ediyor) diyerek böbürleniyor ve kesintisiz olarak bir gün Aralıkçı generallerle, ertesi gün Alman prensleriyle düzenlediği ziyafetlerle, en küçük bir sindirim sorunu yaşamadığını, Lecomte ile Clément Thomas'nın hayaletlerinin bile bu tür bir soruna yol açmadığını kanıtlıyor.

III

18 Mart 1871 sabahı Paris gök gürültüsü gibi yükselen şu haykırışla uyandı: "Yaşasın Komün!" Komün denen ve burjuva aklını bu denli zorlayan sfenks nedir?

> "Paris'in proleterleri," demişti Merkez Komitesi 18 Mart tarihli bildirgesinde, "egemen sınıfların yenilgilerinin ve ihanetinin ortasında, kamusal işlerin yönetimini kendi ellerine alarak mevcut sorunları çözmelerinin zamanının geldiğini kavradı. ... Kendi kaderlerinin efendileri

> hâline gelmelerinin ve iktidar gücünü ele geçirmelerinin en önemli görevleri ve mutlak hakları olduğunu kavradılar."[90]

Ama işçi sınıfının hazır devlet mekanizmasına basitçe el koyarak onu kendi amaçları için kullanması mümkün değildir.[91]

Her an her yerde hazır bulunan organlarıyla (sürekli ordu, polis, bürokrasi, ruhban sınıfı, yargıçlar sınıfı; yani sistematik ve hiyerarşik bir işbölümü planına göre oluşturulmuş organlar) merkezî devlet iktidarının kökeni, oluşma aşamasındaki burjuva toplumuna[92] feodalizmden kurtuluş mücadeleleri sırasında güçlü bir silah olarak hizmet ettiği mutlak monarşi dönemine dayanır. Ne var ki, her türden Orta Çağ döküntüsü, yani toprak sahiplerinin ve soyluların ayrıcalıkları, yerel imtiyazlar, kentlerin ve loncaların oluşturduğu tekeller ve yerel anayasalar, merkezî devlet iktidarının gelişmesini engelliyordu. 18. yüzyılın Fransız Devriminin devasa süpürgesi geçmiş dönemlerin tüm bu kalıntılarını ortadan kaldırdı ve böylece, aynı zamanda, toplumsal zemini, modern devlet binası üstyapısının önünde duran son engellerden arındırdı. Söz konusu modern devlet binası Birinci İmparatorluk döneminde yükselmişti; bu imparatorluk da, eski yarı feodal Avrupa'nın modern Fransa'ya karşı yürüttüğü koalisyon savaşlarının ürünüydü. İzleyen yönetim şekillerinde[93] parlamenter denetime, yani mülk sahibi sınıfların doğrudan denetimine tabi kılınan iktidar, muazzam devlet borçlarının ve ağır vergilerin serasına dönüşür ve resmî yetkilerinin, gelirlerinin ve atama haklarının karşı konulmaz çekim gücü nedeniyle egemen sınıfların rekabet hâlindeki hiziplerinin ve maceracılarının anlaşmazlık konusu hâline gelirken, diğer yandan, iktidarın siyasal karakteri toplumdaki iktisadi değişimlerle eş zamanlı olarak değişti. Modern sanayinin ilerlemesinin sermaye ile emek arasındaki sınıf karşıtlığını geliştirmesi, yaygınlaştırması ve derinleştirmesi ölçüsünde, devlet iktidarı da işçi sınıfının ezilmesine yönelik bir kamu gücü, sınıf egemenliğinin bir mekanizması olma niteliğini giderek daha fazla kazandı.[94] Sınıf mücadelesinde bir ilerleme anlamına

---

90 *Journal Officiel de la République française*, Paris, 21 Mart 1871. *–Almanca ed.*

91 Marx, 12 Nisan 1871'de Kugelmann'a şunları yazmıştı:
"*18 Brumaire*'imin son bölümüne bakarsan, Fransız devriminin bir sonraki girişiminin, bugüne kadar olduğu gibi bürokratik-askerî mekanizmayı bir elden bir başkasına aktarmaya değil, onu *kırmaya* yönelik olacağını söylediğimi görürsün ve kıta üzerindeki her gerçek halk devriminin ön koşulu budur. Parisli yiğit partili yoldaşlarımızın girişimi de buna yönelik." *–Almanca ed.*

92 İngilizce baskıda "orta sınıf toplumuna". *–çev.*

93 İngilizce baskıda "*régimes*". *–çev.*

94 İngilizce baskıda cümlenin ikinci yarısı: " devlet iktidarı da sermayenin emek üzerindeki ulusal iktidarı, toplumsal köleleştirme için örgütlenmiş bir kamu gücü, sınıf despotizminin bir aracı olma niteliğini giderek daha fazla kazandı." *–çev.*

gelen her devrimden sonra, devlet iktidarının tümüyle baskıcı niteliği giderek daha açık şekillerde ortaya çıkıyor. 1830 Devrimi, iktidarı, toprak sahiplerinden kapitalistlere ve dolayısıyla da işçilerin daha uzak hasımlarından daha dolaysız hasımlarına aktarmıştı. Şubat Devrimi adına devlet iktidarını ele geçiren burjuva cumhuriyetçileri, devlet iktidarını, ("sosyal" cumhuriyetin, cumhuriyet tarafından sosyal baskı altına alınmalarından başka bir anlama gelmediğini işçi sınıfına göstermek ve kralcı burjuvalar ve toprak sahipleri kitlesine de iktidarın dertlerini ve parasal avantajlarını huzur içinde burjuva cumhuriyetçilerine bırakabileceklerini göstermek üzere) Haziran katliamlarını gerçekleştirmek için kullanmıştı. Ne var ki, Haziran ayındaki bu tek kahramanlıklarından sonra, burjuva cumhuriyetçileri için, "Düzen Partisi"nin ilk sırasından son sırasına düşmek dışında yapacak bir şey kalmadı; bu parti, üretici sınıflarla karşıtlık içinde olduklarını artık açıkça ilan etmiş olan mülk edinen sınıfların rekabet hâlindeki tüm hizip ve kesimlerinden oluşan bir koalisyondu. Ortak iktidarlarının[95] uygun biçimi, cumhurbaşkanlığını Louis Bonaparte'ın yaptığı parlamenter cumhuriyetti; açık sınıf terörizmine ve "*vile multitude*"ün (bayağı yığının) kasıtlı olarak aşağılanmasına dayanan bir iktidardı. Parlamenter cumhuriyet, Thiers'in dediği gibi, egemen sınıfın hiziplerini en az ayrıştıran devlet biçimi olsa da, diğer taraftan, bu sınıfla, toplumun onun seyrek saflarının dışında kalan bütün gövdesi arasında bir uçurum yaratmıştı. Eski yönetimler altında aynı sınıfın iç bölünmelerinin devlet iktidarına koyduğu sınırlar, şimdi, birleşmeleri sayesinde ortadan kalkmıştı. Proletaryanın ayaklanması tehdidi karşısında, birleşik mülk sahibi sınıf artık devlet iktidarını pervasızca ve arsızca, emeğe karşı, sermayenin ulusal savaş aracı olarak kullanıyordu. Ama üreten yığınlara yönelik kesintisiz haçlı seferleri, onları, yürütme gücünü sürekli büyüyen bir baskı gücüyle donatmak zorunda bırakmakla kalmadı; aynı zamanda, kendi parlamenter kalelerini (Ulusal Meclisi), yürütme gücüne karşı kullanabileceği tüm savunma araçlarından adım adım yoksun bırakmak zorunda kaldılar. Yürütme gücü, Louis Bonaparte eliyle onları kapının önüne koydu. "Düzen Partisi" cumhuriyetinin öz çocuğu, İkinci İmparatorluktu.

Doğum belgesi olarak hükümet darbesini, onay olarak genel oy hakkını, hükümdar asası olarak kılıcı kullanan imparatorluk, köylülere, yani sermaye ile emek arasındaki mücadeleye doğrudan doğruya katılmayan büyük üreticiler yığınına dayandığını iddia etti. Parlamentarizme ve onunla birlikte hükümetin mülk sahibi sınıflara açıkça kul köle

95 İngilizce baskıda "anonim {*joint-stock*} iktidarlarının". *-çev.*

olmasına son vererek işçi sınıfını kurtardığını iddia etti. İşçi sınıfı karşısındaki iktisadi üstünlüklerini koruyarak mülk sahibi sınıfları kurtardığını iddia etti ve son olarak, ulusal şan sanrısını yeniden canlandırma yoluyla tüm sınıfları birleştirdiğini iddia etti. Gerçekte, imparatorluk, burjuvazinin ulusa hükmetme yeteneğini kaybettiği ve işçi sınıfının bu yeteneği henüz kazanmamış olduğu bir dönemdeki olanaklı tek yönetim şekliydi. Bütün dünya onu toplumun kurtarıcısı olarak alkışladı. Onun egemenliği altında, her tür siyasal kaygıdan kurtarılmış olan burjuva toplumu, daha önce kendisinin bile hiç hayal etmediği bir gelişim gösterdi. Sanayisi, ticareti sınırsız ölçüde genişledi; mali dolandırıcılık kozmopolit cümbüşler yaptı; debdebeli, şatafatlı ve aşağılık bir lüks utanmazca sergilenirken yığınların sefaleti şiddetli bir artış gösterdi. Devlet iktidarı, toplumun çok üzerine yükselmiş görünmesine karşın, bu toplumun en büyük rezaleti ve aynı zamanda her tür kokuşmuşluğunun kaynağıydı. Devlet iktidarının çürümüşlüğü ve onun kurtardığı toplumun çürümüşlüğü, bu rejimin ağırlık merkezini Paris'ten Berlin'e taşımak için yanıp tutuşan Prusya'nın süngüsüyle açığa çıkarıldı. Oluşma aşamasındaki burjuva toplumu tarafından feodalizmden kurtuluşunun aracı olarak yaratılmış ve gelişimini tamamlayan burjuva toplumunda emeğin sermaye tarafından köleleştirilmesinin bir aracına dönüşmüş olan devlet iktidarının en rezil ve aynı zamanda son biçimi, emperyalizmdir {*Imperialismus*}.[96]

İmparatorluğun tam karşıtı, Komün'dü. Paris proletaryasının {1848} Şubat Devrimini başlatan "sosyal cumhuriyet" sloganı, sadece, muğlak olan bir isteği, sınıf egemenliğinin yalnızca monarşi biçimini değil sınıf egemenliğinin kendisini ortadan kaldıracak olan bir cumhuriyet isteğini ifade ediyordu. Komün, bu cumhuriyetin kesinleşmiş biçimiydi.

Paris, aynı anda hem eski iktidar gücünün merkezi ve yerleşim yeri hem de Fransız işçi sınıfının toplumsal ağırlık merkezi[97] olan Paris, Thiers ile onun taşra beylerinin kendilerine eski imparatorluktan devrolan eski iktidar gücünü onarma ve ölümsüzleştirme girişimlerine karşı elde silah ayağa kalkmıştı. Kuşatma nedeniyle ordudan yoksun kaldığı ve onun yerine asıl olarak işçilerden oluşan bir Ulusal Muhafızı koymuş olduğu için, Paris'in tek yapabileceği şey direnmekti. Şimdi bu olgunun kalıcı bir kuruma dönüştürülmesi gerekiyordu. Bu nedenle, Komün'ün ilk buyruğu, sürekli ordunun kaldırılması ve onun yerine silahlı halkın koyulmasıydı.

96 "İmparatorluk" ya da "imparatorlukçuluk" anlamında. Bkz. 31. dipnot. *-çev.*

97 İngilizce baskıda "kalesi". *-çev.*

Komün, Paris'in farklı ilçelerinde genel oy hakkı aracılığıyla seçilen belediye meclisi üyelerinden oluşmuştu. Sorumluydular ve her zaman görevden alınmaları mümkündü. Doğal olarak, çoğunluğu işçiler ve işçi sınıfının kabul görmüş temsilcileri oluşturuyordu. Komün, parlamenter bir organ değil, aynı anda hem yürütme hem de yasama işlevlerini üstlenen faal bir organ olacaktı. O ana dek devlet iktidarının bir aleti olan polis, hemen, tüm siyasal özelliklerinden arındırıldı ve Komün'ün, ona karşı sorumlu ve her zaman görevden alınabilecek olan bir aletine dönüştürüldü. Devlet yönetiminin tüm diğer dallarındaki memurlar için de aynısı geçerliydi. Kamu hizmeti, tepedeki Komün üyelerinden başlayarak, *işçi ücretleri* karşılığında görülmek zorundaydı. Devletteki yüksek makam sahiplerinin kazanılmış hakları ve temsil ödenekleri, bu makam sahipleriyle birlikte ortadan kalktı. Kamu makamları, merkezî iktidarın yamaklarının özel mülkleri olmaktan çıktı. Yalnızca kent yönetimi değil, o zamana dek devletin kullandığı tüm yetkiler Komün'e devredildi.

Sürekli ordu ve polis, yani eski iktidarın maddi gücünü oluşturan aletler ortadan kaldırılır kaldırılmaz, Komün, manevi baskı aletini, yani din adamlarının gücünü kırmaya yöneldi; mülk sahibi kurumlar oldukları kadarıyla, tüm kiliselerin dağıtılmasını ve kamulaştırılmasını emretti. Din adamları, selefleri olan havarileri örnek alarak karınlarını inançlı insanların bağışlarıyla doyurmaları için, özel yaşamın sessizliğine geri gönderildi. Tüm eğitim kurumları parasız olarak halka açık hâle getirildi ve aynı zamanda devletin ve kilisenin tüm müdahalelerinden arındırıldı. Böylece, okul eğitimi herkesin erişimine açılmakla kalmadı, aynı zamanda, bilimin kendisi de, sınıfsal önyargının ve iktidar gücünün vurduğu zincirlerden kurtarıldı.

Yargı görevlileri, sonradan bozmak üzere sırasıyla bağlılık yemini ettikleri birbirlerini izleyen tüm hükümetlere boyun eğmişliklerini gizlemekten başka hiçbir amaca hizmet etmemiş olan görünüşteki bağımsızlıklarını yitirdi. Tüm diğer kamu görevlileri gibi onlar da artık seçilecek, sorumlu ve görevden alınabilir olacaktı.

Kuşkusuz, Paris Komünü, Fransa'nın tüm büyük sanayi merkezleri için örnek oluşturacaktı. Komünal düzen Paris'te ve ikinci derecede önem taşıyan merkezlerde bir kez kurulduğunda, eski merkezî iktidar, illerde de, yerini üreticilerin özyönetimine bırakmak zorunda kalacaktı. Komün'ün üzerinde daha fazla çalışmak için zaman bulamadığı kısa bir ulusal örgütlenme taslağında, en küçük köylerde bile siyasi biçiminin komün olacağı ve taşrada, sürekli ordunun yerine, görev sürelerinin

çok kısa olduğu bir halk milisinin koyulacağı açıkça belirtiliyor. Her bir ilçenin kırsal yerleşim birimleri ortak işlerini ilçe merkezinde toplanan bir temsilciler meclisi aracılığıyla yürütecek ve bu ilçe meclisleri de Paris'teki Ulusal Delegasyona temsilciler gönderecekti; temsilciler, her zaman görevden alınabilir olacak ve seçmenlerinin belirlenmiş talimatlarına bağlı kalacaktı. Bunların ardından hâlâ merkezî bir iktidara kalacak olan az sayıdaki ama önemli görevler, kasten çarpıtılarak ifade edildiği gibi ortadan kaldırılmayacak, aksine, komünal, yani sıkı sıkıya sorumluluk sahibi görevlilere devredilecekti. Ulusun birliği bozulmayacak, tam tersine Komünal Anayasayla örgütlenecekti; kendisini ulusun birliğinin cisimleşmiş hâli gibi göstermeye çalışan, ama ulusun üzerindeki asalak bir urdan başka bir şey olmayan ve ulustan bağımsız ve onun üstünde olmak isteyen devlet iktidarının yok edilmesiyle, ulusun birliği bir gerçekliğe dönüşecekti. Eski iktidar gücünün yalnızca baskıcı nitelik taşıyan organları kesilip atılırken, bu gücün meşru görevleri, toplumun üstünde durduğunu iddia eden bir otoriteden koparılacak ve toplumun sorumlu hizmetçilerine geri verilecekti. Üç ya da altı yılda bir, egemen sınıfın hangi üyesinin parlamentoda halkı temsil edeceğine ve ezeceğine[98] karar verilmesi yerine, kendi işletmelerinde işçi, yönetici ve muhasebeci seçme olanağını sağlayan bireysel oy hakkı her bir işverene nasıl hizmet ediyorsa, genel oy hakkı da komünlerde örgütlenen halka aynı şekilde hizmet edecekti. Ve bireyler gibi şirketlerin de, gerçek ticari işler söz konusu olduğunda doğru kişiyi bulabildikleri ve yanlış tercih yapmaları durumunda bunu kısa sürede düzeltebildikleri bilinir. Diğer yandan, hiçbir şey, Komün'ün ruhuna, genel oy hakkının yerine hiyerarşik atamanın koyulmasından daha yabancı olamazdı.

Yanlışlıkla, belirli ölçülerde benzer göründükleri daha eski ve hatta ömürlerini doldurmuş toplumsal yaşam biçimlerinin muadilleri sayılmaları, yeni tarihsel yaratıların alışılmış kaderidir. Modern devlet iktidarını kıran bu yeni Komün de, aynı şekilde, söz konusu devlet iktidarını önce öncelemiş ve ardından onun temelini oluşturmuş olan Orta Çağ komünlerinin bir yeniden canlanması olarak görüldü. – Komünal Anayasanın, başlangıçta zor yoluyla ortaya çıkarılmış olsa bile bugün toplumsal üretimin güçlü bir çarpanına dönüşmüş olan büyük halkların birliğinin yerine, Montesquieu ile Jirondenlerin hayal ettikleri türden bir küçük devletler federasyonunu koymaya yönelik bir girişim olduğu sanıldı. – Komün'le devlet iktidarı arasındaki karşıtlığın, geçmişte aşırı

98 İngilizce baskıda "temsil edeceğine ve ezeceğine" yerine "yanlış bir şekilde temsil edeceğine" (*misrepresent*). *–çev.*

merkezîleşmeye karşı yürütülen mücadelenin abartılı bir biçimi olduğu sanıldı. Özel tarihsel koşullar, burjuva yönetim şeklinin Fransa'daki klasik gelişimini başka ülkelerde engellemiş ve İngiltere'de olduğu gibi, büyük merkezî devlet organlarının kendilerini kentlerde yiyici kilise yönetim kurullarıyla (*vestries*), para pazarlıkları yapan belediye meclisleriyle ve burunlarından soluyan yoksullar yasası görevlileriyle ve taşrada gerçekten soy bağı nedeniyle göreve gelen sulh yargıçlarıyla tamamlamalarına izin vermiş olabilir. Komünal Anayasa, tersine, toplumsal gövdeye, bugüne kadar toplumdan beslenen ve onun serbestçe hareket etmesini engelleyen "devlet" asalak urunun tükettiği tüm güçlerini geri vermiş olacaktı. Tek başına bu eylemle Fransa'nın yeniden doğumunu başlatmış olacaktı. – Taşra kentlerinin orta sınıfı, Komün'ü, Louis-Philippe döneminde kır üzerinde sahip olduğu ve Louis Bonaparte döneminde kırın kentler üzerindeki sözde egemenliğiyle kaldırılan egemenliğin geri getirilmesine dönük bir girişim olarak gördü. Ama gerçekte, Komünal Anayasa, kır üreticilerini bölgelerinin başkentlerinin düşünsel önderliği altına sokacak ve onlara orada, kent işçilerinde, kendi çıkarlarının doğal temsilcilerini bulmalarını sağlayacaktı. – Komün'ün yalnızca ortaya çıkışı bile, doğal olarak, yerel özyönetimi de beraberinde getirdi; ama, artık gereksiz kılınmış olan devlet iktidarını dengeleyen bir karşı ağırlık olmaktan çıkmış bir yerel özyönetimdi bu. Paris Komünü'ne, 1791 tarihli eski Fransız kent örgütlenmesinin karikatürü olan ve kent yönetimlerini Prusya devlet mekanizmasının önemsiz dişlilerinden ibaret kılan Prusya kent düzenine özlem atfetmek, yalnızca Bismarck gibi birinin, kan ve demir entrikalarıyla meşgul olmadığında düşünsel çapına son derece uygun düşen eski işi olan *Kladderadatsch*[99] çalışanlığına dönmeyi isteyecek olan bir kafanın aklına gelebildi. – Komün, en büyük iki harcama kaynağını, orduyu ve memur katmanını kaldırarak, tüm burjuva devrimlerinin sloganını (ucuz hükümet) hayata geçirdi. Yalnızca varlığı bile, en azından Avrupa'da sınıf egemenliğinin olağan safrası ve vazgeçilmez örtüsü olan monarşinin var olmamasını gerektiriyordu. Cumhuriyete, gerçekten demokratik olan kurumlardan oluşan temeli sağlamıştı. Ama ne "ucuz hükümet" ne de "gerçek cumhuriyet" onun son hedefiydi; her ikisi de yan ürünler olarak ve kendiliğinden ortaya çıkmıştı.

Komün'ün maruz kaldığı yorumların çeşitliliğinin ve kendilerini onda ifade edilmiş bulan çıkarların çeşitliliğinin kanıtladığı üzere, tüm eski yönetim şekilleri aslen baskıcı olmuşken, o, giderek daha fazla ge-

99 1848'de Berlin'de kurulan haftalık mizah dergisi. –*Almanca ed.*

nişleme yeteneğine sahip olan bir siyasal biçimdi. Komün'ün gerçek sırrı şuydu: O, özünde, bir *işçi sınıfı hükümeti*, üretenlerin mülk edinen sınıfa karşı mücadelesinin sonucu, emeğin iktisadi kurtuluşunun gerçekleşmesini sağlayabilecek olan en sonunda keşfedilmiş siyasal biçimdi.

Emeğin iktisadi kurtuluşu gerçekleşmedikçe, Komünal Anayasa olanaksız bir şey ve bir yanılsama olurdu. Üreticinin siyasal egemenliği, toplumsal köleliğinin ebedîleştirilmesiyle bir arada var olamaz. Bu nedenle, Komün, sınıfların ve dolayısıyla sınıf egemenliğinin dayandığı iktisadi temeli yıkmak için bir kaldıraç işlevi görecekti. Emek bir kez kurtulduğunda, her insan bir işçi olur ve üretken çalışma sınıfsal bir özellik olmaktan çıkar.

Tuhaf bir gerçek: Son altmış yıl boyunca işçilerin[100] kurtuluşu hakkında söylenmiş olan bütün o büyük laflara ve yığınla edebiyata rağmen, işçiler herhangi bir yerde işleri kendi ellerine almaya görsün, her iki kutbuyla, sermayesiyle ve ücretli köleliğiyle (toprak sahibi artık yalnızca kapitalistin sessiz ortağıdır) bugünkü toplumun sözcülerinin savunmacı anlatım biçimleri de hemen yeniden canlanır; sanki, kapitalist toplum bakirelere özgü en saf masumiyetini henüz koruyormuş, bu toplumun bütün o ilkeleri[101] henüz gelişmemiş, bütün o kendini kandırmaları henüz açığa vurulmamış, bütün o rezil gerçekliği tüm çıplaklığıyla ortaya çıkarılmamış gibi! Komün, diye haykırıyorlar, mülkiyeti, yani tüm uygarlığın temelini ortadan kaldırmak istiyor! Evet beyler, Komün, çoğunluğun emeğini azınlığın zenginliğine dönüştüren o sınıf mülkiyetini ortadan kaldırmak istiyordu. Mülksüzleştirenlerin mülksüzleştirilmesini amaçlıyordu. Şu anda her şeyden önce emeği köleleştirmenin ve sömürmenin araçları olan üretim araçlarını, toprağı ve sermayeyi özgür ve birleşmiş emeğin aletlerinden ibaret kılarak, bireysel mülkiyeti bir gerçeklik hâline getirmek istiyordu. – Ama bu, komünizmdir; o "olanaksız" komünizmdir! Mevcut sistemin sürmesinin olanaksızlığını görebilecek kadar zeki olan egemen sınıf üyeleri (ki bunların sayısı az değil), ortaklaşa üretimin sırnaşık ve geveze havarileri olup çıktı. Ama ortaklaşa üretim yalnızca boş bir görüntü ve hile olarak kalmazsa, kapitalist sistemin yerini alırsa, kooperatifler hep birlikte ulusal üretimi ortak bir plana göre düzenlerse, böylece ulusal üretimi kendi yönetimleri altına alırlarsa ve kapitalist üretimin kaçınılmaz kaderi olan sürekli anarşiye ve belirli aralıklarla geri dönen sarsıntılara bir son verirlerse... Sorarım size beyler, bu, komünizmden, "olanaklı" komünizmden başka ne olurdu?

100 1871 ve 1876 baskılarında "emeğin". –*Almanca ed.*

101 1871 ve 1876 baskılarında "çelişkileri". –*Almanca ed.*

İşçi sınıfı Komün'den mucizeler beklemedi. Onun, halk kararıyla hayata geçireceği hazır ütopyaları yok. Kendi kurtuluşunu ve onunla birlikte bugünkü toplumun kendi iktisadi gelişimi aracılığıyla karşı konulmaz şekilde yönelmiş olduğu daha yüksek yaşam biçimini hazırlamak için, kendisinin, yani işçi sınıfının, koşullar gibi insanların da tümüyle dönüşmesini sağlayacak olan uzun mücadelelerden, bir dizi tarihsel süreçten geçmek zorunda olduğunu biliyor. Onun, hayata geçireceği idealleri yok; tek yapacağı, yıkılmakta olan burjuva toplumunun rahminde şimdiden gelişmiş bulunan yeni toplum öğelerini serbest bırakmak. Tarihsel görevinin[102] eksiksiz bilincine ve buna uygun şekilde hareket etmek konusunda kahramanca bir kararlılığa sahip olan işçi sınıfı, basındaki uşakların kaba sövgüleri karşısında olduğu gibi, cahilce boş sözlerini ve bağnazlara özgü tuhaflıklarını bilimsel yanılmazlığın kâhince üslubuyla dile getiren iyi niyetli burjuva doktrincilerinin didaktik savunmaları karşısında da, gülüp geçmekle yetinebilir.

Paris Komünü devrimin yönetimini eline aldığında; sıradan işçiler, "doğal üstleri" olan mülk sahiplerinin[103] iktidar ayrıcalıklarına dokunma cesaretini ilk kez gösterdiklerinde ve benzersiz zorluklar altında işlerini alçakgönüllülükle, titizlikle ve etkili bir şekilde yaptıklarında (çalışmaları karşılığında aldıkları en yüksek maaş, yüksek bilimsel otoritelerden birine [Profesör Huxley] göre Londra'daki okulların yönetim kurullarındaki bir sekreterin alabileceği en düşük maaşın beşte birini ancak buluyordu), eski dünya, belediye binasının üzerinde dalgalanmakta olan Emek Cumhuriyeti simgesinin, yani Kızıl Bayrağın görüntüsü karşısında öfke nöbetlerine tutuldu.

Ve bu, işçi sınıfının, toplumsal bir girişimde bulunma yeteneğine hâlâ sahip olan tek sınıf olduğunun açıkça kabul edildiği ilk devrimdi; yalnızca zengin kapitalistler hariç olmak üzere, Paris'in orta sınıfının geniş kesimi (esnaf, zanaatçılar, tüccarlar) bunu kabul etmişti. Komün, orta sınıfın iç çatışmalarının sürekli yeniden gündeme gelen nedenini, borçlular ile alacaklılar arasındaki sorunu akılcı bir şekilde ortadan kaldırarak onları kurtarmıştı.[104] Orta sınıfın aynı kesimi, 1848'de, Haziran ayındaki işçi ayaklanmasının bastırılmasında rol oynamış ve hemen ardından, Kurucu Meclis tarafından tereddütsüz şekilde alacaklılarına

102 1876 baskısında "eğiliminin". *–Almanca ed.*

103 İngilizce baskıda sadece "'doğal üstleri'nin". *–çev.*

104 Paris Komünü'nün 16 Nisan 1871 tarihli kararnamesine göre, tüm borçlar taksitler hâlinde üç yılda ve faizsiz olarak ödenecekti. Özellikle küçük burjuvazinin durumunu kolaylaştıran kararname, alacaklılara, yani büyük kapitalistlere avantaj sağlamıyordu. *–Almanca ed.*

kurban edilmişti. Ama bu kez işçi sınıfıyla birleşmesinin tek nedeni bu değildi. Yapabileceği tek bir seçimin kaldığını hissediyordu: ya Komün ya da ismi ne olursa olsun imparatorluk. İmparatorluk, kamu servetini çarçur ederek, mali dolandırıcılığı büyüterek, sermayenin yapay olarak hızlandırılan merkezîleşmesine destek olarak ve böylece orta sınıfın büyük bir bölümünün mülksüzleştirilmesine yol açarak, bu orta sınıfı iktisadi yıkıma sürüklemişti. Onu siyasal olarak ezmiş, cümbüşleriyle ahlaki açıdan öfkelendirmiş, çocuklarının eğitimini "Cahil Biraderler"e[105] devrederek Voltaire'ciliğine hakaret etmiş, yol açtığı olanca yıkım karşılığında imparatorluğun yok olmasından başka hiçbir şey getirmeyen bir savaşa onu apar topar sokarak Fransız olmaktan kaynaklanan ulusal duygularını galeyana getirmişti. Gerçekten de, yüksek Bonapartist ve kapitalist Çingene çetelerinin[106] Paris'ten göç etmelerinin ardından, orta sınıfın gerçek düzen partisi, *Union républicaine* {Cumhuriyetçi Birlik}[107] biçiminde ortaya çıktı, Komün bayrağının altında toplandı ve Thiers'in kasıtlı çarpıtmalarına karşı Komün'ü savundu. Orta sınıfın bu geniş kesiminin minnettarlığının bugünkü zorlu sınavlardan geçip geçemeyeceğini zaman gösterecek.

Komün, köylülere şu şekilde seslenirken, tümüyle haklıydı: "Zaferimiz tek umudunuzdur!" Versailles'da uydurulan ve Avrupa'nın şanlı basın Zuhaflarının[108] tekrarladığı bütün o yalanların en çirkinlerinden birine göre, Ulusal Meclisteki taşra beyleri, Fransız köylülerinin temsilcileriydi. Fransız köylülerinin, 1815'ten sonra bir milyar tazminat ödemek zorunda kaldıkları bu adamları ne kadar sevebileceğini düşünmek yeter![109] Fransız köylüsünün gözünde, bir büyük toprak sahibinin sadece varlığı bile, bu köylünün 1789'daki kazanımlarına yönelik bir saldırıdır.

---

105 *Frères Ignorantins*: 1680 yılında Reims kentinde kurulan ve üyeleri yoksul çocuklarına ders veren bir dinsel topluluğun (tarikatın) takma adı; tarikatın okullarında öğrencilere asıl olarak dinsel bir eğitim verilirken diğer öğrenim alanları fazlasıyla ihmal ediliyordu. Marx, bu ifadeyi kullanarak, burjuva Fransa'sındaki ilköğretimin düşük düzeyine ve dinci niteliğine göndermede bulunuyor. *–Almanca ed.*

106 İngilizce baskıda "*Bohème*" (bohem; yarını düşünmeden yaşayan topluluk). *–çev.*

107 *Union républicaine* (*Alliance républicaine des Départements* {İllerin Cumhuriyetçi İttifakı}): Farklı *Departement*'larda {illerde} doğmuş olup Paris'te yaşayanlardan oluşan küçük burjuva katmanlarının temsilcilerinin bağlı olduğu siyasal örgüt. Bu örgüt Komün'ü desteklemiş, Versailles hükümetine ve monarşi yanlısı Ulusal Meclise karşı mücadele çağrısı yapmış ve tüm *Departement*'larda komünlerin kurulmasını savunmuştu. *–Almanca ed.*

108 *Zuhaf*: Fransa'nın Kuzey Afrika'daki seçkin piyade birliklerine bağlı asker. Almanca baskı editörlerine göre Zuhaflar aşırı itaatkâr olmalarıyla ünlüydü. İngilizce baskıda "*penny-a-liner*" (satır başına para alan kötü yazar). *–çev.*

109 Yurt dışına kaçmış olanlara 1789 Fransız Devrimi sırasında el koyulan gayrimenkulleri için toplam 1 milyar frank tazminat ödenmesini öngören 1825 tarihli yasadan söz ediliyor. *–çev.*

Burjuva, 1848'de, köylünün tarlasına frank başına 45 santimlik bir ek vergi yükü bindirmiş, ama bunu devrim adına yapmıştı; oysa bu kez, Prusya'ya ödenmesi kabul edilen beş milyarlık savaş tazminatının asıl yükünü köylülerin sırtına bindirmek için, devrime karşı bir iç savaş başlatmıştı. Buna karşılık Komün, daha ilk duyurularından birinde, savaşın gerçek sorumlularının onun masraflarını da üstlenmek zorunda olduklarını açıklamıştı. Komün, köylüyü kan vergisinden[110] kurtaracak, ona ucuz bir hükümet verecek ve onun kan emicilerini, yani noteri, avukatı, icra memurunu ve yargı kurumuyla bağlantılı diğer vampirleri, Komün'ün seçtiği ve ona karşı sorumlu olan maaşlı komünal memurlara dönüştürecekti. Köylüyü korucu,[111] jandarma ve vali despotizminden kurtaracak; din adamı tarafından aptallaştırılmanın yerine öğretmen tarafından aydınlatılmayı koyacaktı. Ve Fransız köylüsü her şeyden önce hesap adamıdır. Din adamlarına ödenecek olan paraların, vergi tahsildarı tarafından toplanmak yerine, sadece kendi cemaatinin dindarlık güdülerinin gönüllülük temelinde harekete geçirilmesine bağımlı kılınmasını fazlasıyla akla uygun bulacaktı. Komün iktidarının (ve yalnızca bu iktidarın) Fransız köylülerine ilk elde vaat ettiği büyük iyilikler bunlardı. Dolayısıyla, köylü lehine yalnızca Komün'ün çözebileceği ve aynı zamanda çözmek zorunda olduğu daha karmaşık gerçek yaşamsal sorunlara burada daha yakından bakmanın hiç gereği yok (tarlasının üzerine bir kâbus gibi çöken ipotekli borçlar, onun üzerinde günden güne büyüyen kır proletaryası, ve modern tarımın gelişmesi ve kapitalist çiftçiliğin rekabeti nedeniyle giderek artan bir hızla bu tarlanın mülkiyetinden yoksun kalması).

Fransız köylüsü Louis Bonaparte'ı cumhuriyetin başkanlığına seçmiş, ama Düzen Partisi İkinci İmparatorluğu yaratmıştı. Fransız köylüsü, gerçekte neye ihtiyaç duyduğunu, 1849'da ve 1850'de, her yerde, hükümete bağlı valinin karşısına kendi *maire*'ini {belediye başkanını}, hükümete bağlı din adamının karşısına kendi öğretmenini, hükümete bağlı jandarmanın karşısına kendisini çıkararak göstermeye başladı. Düzen Partisi'nin Ocak ve Şubat 1850'de çıkardığı yasaların tümü, itiraf edildiği üzere, köylülere yönelik baskı önlemleriydi. Köylü Bonaparte'çıydı, çünkü ona sağladığı bütün yararlarla birlikte Büyük Devrim, onun gözünde, Napoleon'da cisimleşmişti.[112] İkinci İmparatorluk

110 Kişinin kendisinin ya da çocuklarının zorla askere alınması. *-çev.*

111 İngilizce baskıda "*garde champêtre*". *-çev.*

112 1789 Fransız Devrimi ve Napoléon Bonaparte kastediliyor. *-çev.*

döneminde hızla kırılmakta olan (ve doğası gereği taşra beylerine düşmanlık içeren) bu yanılgı, geçmişe ait olan bu önyargı, Komün'ün, köylülerin güncel çıkarlarına ve acil ihtiyaçlarına seslenen çağrısı karşısında nasıl ayakta kalabilirdi?

Taşra beyleri, komünal Paris ile iller arasındaki üç aylık bir serbest iletişimin genel bir köylü ayaklanmasına yol açacağını biliyordu (ve gerçekten de en büyük korkuları buydu). Paris'i bir polis ablukası altına almak ve sığır vebasının yayılmasını engellemek konusundaki telaşlarının nedeni de buydu.

Komün, bu şekilde, Fransız toplumunun tüm sağlıklı unsurlarının gerçek temsilcisi ve dolayısıyla gerçek ulusal hükümet olduğu kadar, aynı zamanda, bir işçi hükümeti olarak, emeğin kurtuluşunun cesur öncüsü olarak, sözcüğün tam anlamıyla enternasyonaldi. İki Fransız ilini Almanya'ya bağlamış olan Prusya ordusunun gözü önünde, Komün, bütün dünyanın işçilerini Fransa'ya bağlamıştı.

İkinci İmparatorluk, kozmopolit dolandırıcılığın kutlama şenliğiydi ve bütün ülkelerin dolandırıcıları, onun çağrısı üzerine, cümbüşlerine ve Fransız halkının soyulmasına katılmak için akın etmişti. Bu anda bile, Thiers'in sağ kolu Eflaklı serseri Ganesco, sol kolu ise Rus ajanı Markovski'dir. Komün, tüm yabancılara, ölümsüz bir dava için ölme onurunu kazanma olanağını sundu. – Burjuvazi, kendi ihaneti nedeniyle kaybedilen dış savaş ile yabancı istilacıyla birlikte komplo kurarak başlattığı iç savaş arasında, Fransa'daki Almanlara yönelik polis takipleri örgütleyerek yurtseverliğini göstermeye zaman bulabilmişti. Komün, bir Almanı kendi çalışma bakanı yaptı.[113] – Thiers, burjuvazi ve İkinci İmparatorluk, Polonya'yı yüksek sesli duygudaşlık açıklamalarıyla durmadan kandırırken, gerçekte bu ülkeyi Rusya'ya satmış ve Rusya'nın kirli işlerini görmüştü. Komün, Polonya'nın kahraman evlatlarını, onları Paris'in savunmasının başına getirerek onurlandırdı.[114] Ve açtığının bilincinde olduğu yeni tarihsel döneme tümüyle kendine özgü bir damga vurmak için, bir yandan zafer kazanan Prusyalıların, diğer yandan Bonapartist generallerin yönettiği Bonapartist ordunun gözleri önünde, savaş şanının devasa simgesini, Vendôme Sütunu'nu yerle bir etti.[115]

113 Leo Frankel. *–Almanca ed.*

114 Jaroslaw Dabrowski ve Walery Wróblewski. *–Almanca ed.*

115 *Vendôme Sütunu*: I. Napoleon'un 1805'teki zaferleri anısına, savaş ganimeti olarak elde edilen toplar kullanılarak yapılmış, 1806 ile 1810 yılları arasında Paris'teki Vendôme Meydanı'na dikilmiş olan zafer sütunu ve I. Napoleon anıtı. Komün, 12 Nisan 1871'de, "şovenizmin ve halkların kışkırtılmasının simgesi" olan Vendôme Sütununu yıkma kararı aldı. "Bu karar 16 Mayıs'ta uygulandı" (Engels). *–Almanca ed.*

Komün'ün büyük toplumsal önlemi, kendi faal varlığıydı. Onun özel önlemleri, halk tarafından yönetilen bir halk iktidarının doğrultusundan başka hiçbir şeye işaret edemezdi. Bu önlemler arasında, fırıncı kalfaları için gece çalışmasının kaldırılması da vardı, işverenlerin işçileri bin türlü bahaneyle para cezalarına çarptırarak ücretleri düşürmek şeklindeki gelenekselleşmiş uygulamasının ceza konusu hâline getirilerek yasaklanması da (söz konusu uygulama, işverenlerin aynı anda hem yasa koyucu, hem yargıç hem de infazcı olarak hareket etmesini ve üstüne üstlük parayı ceplerine atmalarını sağlıyordu). Bu türden bir başka önlem, kapalı bulunan tüm atölye ve fabrikaların, ilgili kapitalist ister kaçmış ister işi durdurmayı tercih etmiş olsun, tazminat ödenmesi şartıyla işçi kooperatiflerine teslim edilmesiydi.

Komün'ün zekâ ürünü olmalarıyla ve ılımlılıklarıyla dikkat çeken mali önlemleri, kuşatılmış bir kentin durumuna uygun düşebilecek olanlarla sınırlı kalmak zorundaydı. Büyük finans şirketlerinin ve inşaat müteahhitlerinin Haussmann'ın[116] yönetimi[117] altında Paris kentinde gerçekleştirdikleri büyük hırsızlıklar göz önünde bulundurulursa, Orléans ailesinin mülklerine el koyan Louis Bonaparte'la karşılaştırıldığında, Komün, bunların mülklerine el koymak konusunda çok daha haklı olurdu. Sahip oldukları varlıkların önemlice bir bölümünü yağmalanan kilise mülklerine borçlu olan Hohenzollern hanedanı ile İngiliz oligarklarını doğal olarak fazlasıyla öfkelendiren Komün, laikleştirmeden yalnızca 8000 frank kazanmıştı.

Versailles hükümeti, yeniden biraz cesaret ve güç toplar toplamaz Komün'e karşı en sert araçları kullanırken; ifade özgürlüğünü tüm Fransa'da baskı altına alır ve hatta büyük kentlerin temsilcilerinin toplantılarını yasaklarken; Versailles ile Fransa'nın geri kalanını İkinci İmparatorluk dönemindekinden çok daha ağır bir jurnalciliğe maruz bırakırken; Paris'te basılan tüm gazeteleri engizisyon yargıçlığı yapan jandarmalarına yaktırır ve Paris'ten gelen ve bu kente gönderilen tüm mektupları inceletirken; Ulusal Mecliste Paris lehinde bir şeyler söylemeye yönelik en ürkekçe girişimler 1816'nın feodal toprak sahipleri

116 Seine ilinin valisi Haussmann, 1850'li ve 1860'lı yıllarda, Paris'i yeniden yapılandırmak için kapsamlı işler yaptırdı. Yapılanlar arasında, aristokrat semtlerinin güzelleştirilmesi dışında, halk ayaklanmaları sırasında hükümete bağlı birliklerin top kullanmasını mümkün kılmak üzere caddelerin genişletilmesi ve yeni düz caddelerin açılması da vardı. Haussmann ile ona bağlı kişiler, bu işler için ayrılan devlet kaynaklarından çok büyük tutarları zimmetlerine geçirmişti. *–Almanca ed.*

117 İngilizce baskıda "himayesi". *–çev.*

meclisinde[118] bile duyulmamış bir şekilde yuhalamalarla bastırılırken; Versailles'lılar Paris'in dışında acımasızca savaş yürütür ve Paris'in içinde rüşvet verme ve komplo kurma girişimlerinde bulunurken; tüm bunlar olurken, Komün, en köklü barış dönemlerinden birindeymiş gibi, liberalizmin tüm görgü kurallarına uysaydı, kendi görevine utanç verici bir şekilde ihanet etmiş olmaz mıydı? Komün hükümeti Thiers'in hükümetine benziyor olsaydı, Versailles'da Komün yanlısı yayınları yasaklamak için ne kadar neden varsa, Paris'te düzen partisi yayınlarını yasaklamak için de en az o kadar neden bulunabilirdi.

Taşra beyleri için, tam da kiliseye dönüşü Fransa'nın kurtuluşunun biricik yolu ilan ettikleri bir zamanda, inançsız Komün'ün, Picpus Rahibe Manastırı ile St. Laurent Kilisesi'nin tuhaf sırlarını açığa çıkarması gerçekten sinir bozucuydu.[119] Komün, görevlerini ihmal ettiklerinden kuşkulanılan tüm generallerini hemen görevden alıp tutuklarken, Thiers'in, savaşları kaybetmek, teslim olma anlaşmaları imzalamak ve Wilhelmshöhe'de sigara sarmak[120] konularındaki ustalıklarından ötürü Bonapartist generallere en yüksek nişanları yağdırması bir alay konusuydu. Sahte bir isimle Komün'e girmiş ve daha önce Lyon'da basit bir iflas nedeniyle altı gün hapis yatmış olan bir üyenin[121] ihraç edilmesi ve tutuklanması, o sırada hâlâ Fransa'nın dışişleri bakanı olan, hâlâ Fransa'yı Bismarck'a satmakta olan, hâlâ o eşsiz Belçika hükümetine emirlerini dikte etmekte olan sahtekâr Jules Favre'a kasıtlı olarak yöneltilmiş bir hakaret değil miydi? Ama gerçekten de, Komün, geçmişin istisnasız tüm hükümetlerinin yaptığı şeyi yapmadı, yanılmazlık iddiasında bulunmadı. Tüm konuşmaları ve yapılanları kamuoyuna açıkladı, tüm eksiklikleri hakkında halkı bilgilendirdi.

Her devrimde, bu devrimin gerçek temsilcilerinin yanında, farklı türden kişiler de öne çıkmaya çalışır. Bunların bazıları, önceki devrimlerin hayatta kalmış ve geçmişte onlarla birlikte önem kazanmış olan

---

118 İngilizce baskıda "*Chambre introuvable*" (Bulunmaz Meclis); bkz. 67. dipnot. *-çev.*

119 5 Mayıs 1871 tarihli *Le Mot d'Ordre* gazetesinde, manastırlarda işlenmiş suçlara ilişkin haberler yer almıştı. Paris'in dış semtlerinden St. Antoine'da bulunan Picpus Manastırı'nda yapılan araştırmalar, rahibelerin uzun yıllar boyunca manastır hücrelerinde tutulduklarını göstermişti. Ayrıca işkence aletleri bulunmuştu. Saint-Laurent Kilisesi'nde, içinde iskeletlerin olduğu gizli bir mahzen bulunmuştu; bu, işlenmiş olan cinayetlerin bir kanıtıydı. Bu gerçekler, Komün'ün çıkardığı ateist bir broşürle de kamuoyunun bilgisine sunuldu (*Les Crimes des congrégations religieuses* [Dinsel Cemaatlerin Suçları]). *-Almanca ed.*

120 Prusya'nın esir aldığı İmparator III. Napoleon ve maiyeti 5 Eylül 1870 ile 19 Mart 1871 tarihleri arasında Prusya krallarının Kassel'deki Wilhelmshöhe şatosunda kalmıştı. Kendileri için sigara sarmak, tutsakların başlıca uğraşlarından biriydi. *-Almanca ed.*

121 Blanchet. *-Almanca ed.*

temsilcileridir; güncel hareketi hiç kavrayamamalarına karşın, bilinen cesaret ve karakterleri ya da yalnızca gelenek nedeniyle halk üzerinde hâlâ büyük bir etkiye sahiptirler. Bunların bir başka bölümü, günün hükümetine karşı yıllar boyunca durmadan aynı basmakalıp açıklamaları yapmaları sayesinde birinci sınıf devrimcilerin ününü paylaşmaktan başka hiçbir nitelikleri olmayan yaygaracılardır. 18 Mart sonrasında da bu tür kişiler ön plana çıktı ve hatta bazı örneklerde olağanüstü bir rol oynadılar. Güçlerinin yettiği kadarıyla, geçmişteki tüm devrimlerde devrimin eksiksiz olarak gelişmesini nasıl köstekledilerse, işçi sınıfının gerçek eylemini de aynı şekilde kösteklediler. Bu kişilerin varlığı, kaçınılmaz bir beladır; zaman içinde bunlar defedilir; ama Komün'e tam da bu zaman bırakılmadı.

Komün'ün Paris'te gerçekleştirdiği dönüşüm gerçekten muhteşemdi! İkinci İmparatorluğun ahlaksız Paris'inden hiçbir iz kalmamıştı. Paris, Britanyalı toprak sahiplerinin, İrlandalı *absentees*'in,[122] Amerikalı eski köle sahiplerinin ve türedilerin, Rus eski serf sahiplerinin ve Eflaklı boyarların buluşma yeri olmaktan çıktı. Morglara ceset gelmez oldu, gece soygunları geçmişte kaldı ve hırsızlıklar neredeyse son buldu; 1848'in Şubat günlerinden beri Paris'in sokakları ilk kez gerçekten yine güvenli hâle geldi ve bu noktaya herhangi bir polis gücü olmadan ulaşıldı.

> "Biz" demişti bir Komün üyesi, "artık cinayet, hırsızlık ve kişilere yönelik saldırı haberleri almıyoruz; gerçekten de, sanki polis, Versailles'a giderken tüm muhafazakâr arkadaşlarını da sürükleyerek yanında götürmüş gibi."

Aşüfteler,[123] koruyucularının, yani ailenin, dinin ve her şeyden önce mülkiyetin savunucusu olan ve kaçıp gitmiş bulunan adamların izlerini yeniden bulmuştu. Onların yerine Paris'in gerçek kadınları, yani Eski Çağ'dakiler gibi yiğit, yüce ruhlu ve özverili olan kadınlar yeniden ön plana çıktı. Çalışan, düşünen, savaşan, kanayan, yeni bir toplumu hazırlarken kapısındaki yamyamları neredeyse unutan, tarihsel girişiminin coşkusuyla ışıldayan Paris!

Ve bir de, Paris'teki bu yeni dünyanın karşısında duran, Versailles'daki eski dünyaya bakın: Tüm ölmüş rejimlerin hortlaklarının, yani ulusun cesedinden beslenmeye can atan Meşruiyetçilerin ve Orleans'cıların

122 *Absentees* ya da ya da *absenters* (bulunmayanlar): Kolay yoldan elde ettikleri gelirleri ülke dışında harcayan ve çoğu zaman mülklerinin başında durmayan İrlandalı büyük toprak sahipleri. Mülklerinin idaresini yöneticilere ya da toprağı tefecilere özgü bedellerle küçük çiftçilere kiralayan bir aracıya bırakıyorlardı. *–Almanca ed.*

123 İngilizce baskıda "*cocottes*". *–çev.*

meclisi. Bir eklentileri de vardı: Tufan öncesinden kalma, meclisteki varlıklarıyla köle sahiplerinin isyanını onaylayan, parlamenter cumhuriyetlerini hükümetin tepesindeki yaşlı soytarının kibri sayesinde ayakta tutmayı uman ve hayaletlere özgü toplantılarını *Jeu de Paume*'da (1789'un Ulusal Meclisinin ünlü kararlarını aldığı tenis salonu) düzenleyerek 1789'un kötü bir taklidini yapan cumhuriyetçiler. Burada, Fransa'da ölmüş olan her şeyin temsilcisi olan ve yaşıyor olma görüntüsünü yalnızca Louis Bonaparte'ın generallerinin kılıçları sayesinde koruyan meclis vardı. Paris tümüyle gerçekti, Versailles tümüyle yalandı, ve bu yalan, Thiers'in ağzından çıkmıştı.

Seine-et-Oise ilinin belediye başkanlarından oluşan bir heyete şunu söyler:

> "Sözüme güvenebilirsiniz, çünkü *asla* sözünde durmazlık etmedim!"

Meclisin kendisine, "Fransa'nın gelmiş geçmiş en özgürce seçilmiş ve en liberal meclisi" olduğunu; alacalı bulacalı disiplinsiz asker güruhuna, "dünyanın hayranlığını uyandıran ve Fransa'nın gelmiş geçmiş en güzel ordusu" olduğunu ve illere de, Paris'in bombalanmasının bir masal olduğunu söylemişti:

> "Bazı top mermileri düştüyse, bunların sorumlusu, Versailles ordusu değil, hiçbir yerde kendilerini göstermeye cesaret edemezken savaştıklarına inandırmaya çalışan bazı isyancılardır."[124]

Ardından yine illere şunları söyler:

> "Versailles'ın topçuları Paris'e bombardıman yapmıyor, sadece onu top ateşine tutuyorlar."

Paris başpiskoposuna, Versailles birliklerinin kurşuna dizme uygulamaları ve misillemeleri (!) hakkında anlatılan şeylerin yalanlardan ibaret olduğunu söyler. Paris'e, tek amacının, "bu kenti, onu ezen iğrenç despotlardan kurtarmak"[125] olduğunu ve Komün'ün Paris'inin gerçekte "yalnızca bir avuç suçlu" olduğunu duyurur.

Thiers'in Paris'i, "bayağı yığın"ın gerçek Paris'i değil, hayalî bir Paris'ti; *francs-fileurs*'ün[126] Paris'i, erkekleriyle ve kadınlarıyla bulvarların Paris'iydi; şimdi dalkavuklarıyla, dolandırıcılarıyla, yazınsal Çingene

---

124 *Le Temps*, 19 Nisan 1871. –*Almanca ed.*

125 *Journal Officiel de la République française*, Versailles, 5 Mayıs 1871. –*Almanca ed.*

126 "Özgür kaçaklar" Kuşatma sırasında Paris'ten kaçan burjuvalara takılan lakap. 1870-1871 Fransa-Prusya Savaşı'nın ilk aşamalarında Prusyalılara karşı savaşan "*francs-tireurs*" ("özgür keskin nişancılar") ile ses benzerliği nedeniyle ironi barındırıyordu. –*çev.*

çeteleriyle[127] ve aşüfteleriyle Versailles'a, Saint-Denis'ye, Rueil'e ve Saint-Germain'e üşüşmüş olan zengin, kapitalist, altın yaldızlı, aylak Paris'ti; iç savaşı yalnızca hoş bir ara oyun olarak gören, mücadeleyi dürbünle izleyen, top atışlarını sayan ve oyunun, o güne kadar Porte Saint-Martin Tiyatrosu'nda sahnelenen oyunlarla karşılaştırma kabul etmeyecek derecede daha iyi düzenlenmiş olduğu konusunda kendi onuru ve fahişelerinin onuru üzerine yemin eden Paris'ti. Düşenler gerçekten ölmüştü, yaralıların çığlıkları rol gereği değildi; ve ayrıca, olup biten her şey ne kadar tarihseldi!

Koblenz'deki mülteci topluluğu nasıl Bay de Calonne'un Fransa'sıydıysa,[128] bu da aynı şekilde Bay Thiers'in Paris'idir.

IV

Köle sahiplerinin, Prusya'nın kenti işgal etmesini sağlayarak Paris'i boyunduruk altına almaya yönelik ilk komplo girişimi, Bismarck'ın bunu reddetmesi nedeniyle başarısızlığa uğradı. 18 Mart'taki ikinci girişim, ordunun yenilgisiyle ve hükümetin Versailles'a kaçmasıyla son buldu; bütün yönetim mekanizması da hükümetin peşinden Versailles'a taşınmak zorunda kaldı. Thiers, burada, Paris'le sahte barış görüşmeleri yürüterek, Paris'e yönelik savaşa hazırlanmak için zaman kazandı. Ama nereden bir ordu bulunacaktı? Düzenli ordu alaylarının kalıntıları sayıca zayıf ve ruh hâlleri açısından güvenilmezdi. Ulusal Muhafızlarıyla ve gönüllüleriyle Versailles'ın yardımına koşmaları için illere yaptığı acil çağrılar açıkça geri çevrildi. Yalnızca Bretonya, beyaz bayrak altında savaşan, her biri göğsünde beyaz kumaşa işlenmiş bir İsa kalbi taşıyan ve savaş çığlıkları *Vive le Roi!* (Yaşasın Kral!) olan bir avuç Chouan[129] gönderdi. Bu nedenle, Thiers, denizcilerden, deniz piyadelerinden, Papalık Zuhaflarından,[130] Valentin'ın jandarmalarından ve Piétri'nin polislerinden ve *mouchard*'la-

127 İngilizce baskıda "*bohême*". *–çev.*

128 Koblenz, Fransız Devrimi sırasında, devrimci Fransa'ya müdahale hazırlığı yapan monarşi yanlısı karşı-devrimci mültecilerin merkeziydi. Başında XVI. Louis döneminde bakanlık yapmış olan de Calonne'un bulunduğu ve feodal-mutlakçı devletlerin desteğini alan mülteciler hükümeti bu kentte bulunuyordu. *–Almanca ed.*

129 *Chouans* {Chouan'lar}: İlk olarak, Fransız Devrimine karşı savaşmış olan Batı Fransa kökenli krallık yanlıları; Paris Komünü döneminde, Komüncüler, Versailles'lıların Bretonya'dan gelen ve Charette liderliğinde Komün'e karşı savaşan monarşi yanlısı kesimini bu aşağılayıcı isimle anmıştı. *–Almanca ed.*

130 Papalığa bağlı olan ve Zuhaflar (bkz. 108. dipnot) örnek alınarak oluşturulan muhafız alayı. İtalyan birliklerinin Roma'yı alarak papalığın dünyevi iktidarına iktidarına son vermelerinin ardından, bu alaya bağlı askerler Eylül 1870'te Fransa'ya götürülmüş ve Paris Komünü'ne karşı savaştırılmıştı. *–çev.*

rından (casuslarından) oluşan alacalı bulacalı bir güruhu alelacele bir araya getirmek zorunda kaldı. Ama bu ordu, Bismarck'ın taksitler hâlinde serbest bıraktığı ve bir yandan iç savaşın ve diğer yandan Versailles'ın Prusya'ya onur kırıcı bağımlılığının sürdürülmesine yetecek sayıdaki savaş tutsağı imparatorluk[131] askeri adım adım eklenmeseydi, gülünçlük derecesinde yetersiz kalırdı. Bu savaş sırasında, Versailles polisinin Versailles ordusuna göz kulak olması ve jandarmaların da her yerde en tehlikeli görevleri üstlenerek bu orduyu peşlerinden sürüklemesi gerekti. Düşen kaleler, ele geçirilmedi; satın alındılar. Komünalistlerin yiğitliği, Thiers'i, Paris'in direnişinin kendi stratejik dehasıyla ve elinin altındaki süngülerle kırılamayacağına ikna etti.

Bu arada, illerle ilişkileri giderek zorlaştı. Thiers'i ve onun taşra beylerini mutlu edecek tek bir onaylama bildirisi bile gelmedi. Tam tersi oldu. Her taraftan yağan temsilci heyetleri ve bildiriler, hiçbir şekilde saygılı olmayan bir dille, cumhuriyetin açıkça tanınması temelinde Paris'le uzlaşmaya gidilmesini, komünal özgürlüklerin onaylanmasını ve görev süresinin son bulduğu savunulan Ulusal Meclisin dağıtılmasını talep etti. Bunlar öylesine yığınlar hâlinde geldi ki, Thiers'in adalet bakanı Dufaure, 23 Nisan tarihli bir genelgede, savcılara, "uzlaşma çağrısı"nı bir suç saymalarını emretti! Ama kampanyasının ortaya çıkardığı umutsuz tabloyu göz önünde bulunduran Thiers, taktiğini değiştirmeye karar verdi ve Ulusal Meclise kendisinin dikte etmiş olduğu yeni belediye yasasına dayalı olarak 30 Nisan'da tüm ülkede belediye meclisi seçimlerinin yapılmasını emretti. Bazı yerlerde valilerinin entrikaları, bazı yerlerde polisinin göz korkutmaları sayesinde, illerin kararıyla Ulusal Meclise hiçbir zaman sahip olmadığı manevi gücü kazandıracağından ve illerden, Paris'i alt etmek için gereksinim duyduğu maddi gücü elde edeceğinden emindi.

Thiers, daha işin başında, Paris'e açtığı ve kendi bültenlerinde göklere çıkarılan haydut savaşını ve kendi bakanlarının tüm Fransa'da yeni bir terör dönemi başlatmaya yönelik girişimlerini, birden fazla amaca hizmet edecek olan küçük bir uzlaşma komedisiyle tamamlamayı gerekli görmüştü. Bu komedi, illeri kandırmaya, Paris'teki orta sınıfı kazanmaya yarayacak ve her şeyden önemlisi Ulusal Meclisteki sözde cumhuriyetçilere, Paris'e ihanetlerini Thiers'e duydukları inancın arkasına saklama fırsatını sunacaktı. 21 Mart'ta, henüz bir orduya sahip değilken, meclise şu açıklamayı yapmıştı:

131 Almanca baskıda "emperyalist" (*imperialistischen*). Bkz. 31. dipnot. *-çev.*

"Ne olursa olsun, Paris'e ordu göndermeyeceğim."

27 Mart'ta yeniden ayağa kalkmıştı:

"Cumhuriyeti tamamlanmış bir olgu olarak önümde buldum ve onu ayakta tutmak konusunda kesin bir kararlılığa sahibim."[132]

Gerçekte, Thiers'in taşra beyleri Versailles'da cumhuriyetin yalnızca adını ananları bile böğürtüleriyle sustururken, o, Lyon'da ve Marsilya'da, cumhuriyet adına devrimi bastırdı.[133] Bu kahramanlığının ardından tamamlanmış olguyu varsayılan bir olgu düzeyine indirdi. Tedbirli davranarak Bordeaux'dan uzaklaştırdığı Orléans prenslerinin yasalara açıkça aykırılık oluşturacak şekilde Dreux'de entrika çevirmelerine artık izin veriliyordu. Thiers'in Paris'ten ve illerden gelen temsilcilerle bitmek tükenmek bilmeyen görüşmeleri sırasında vaat ettiği ödünler, tonları ve renkleri sürekli değişse de, sonunda hep şuna varıyordu: pek doğal olarak, Paris'in ve Fransa'nın, tıpkı onun 1830'da Louis-Philippe için yapmış olduğu gibi, Bay Thiers'in kendisini kayıtsız şartsız cumhuriyetlerin en iyisi olarak kabul etmesi koşuluyla, onun intikamı, muhtemelen, "Clément Thomas ile Lecomte'un öldürülmesi olayına karışan bir avuç suçlu"yla sınırlı kalacaktı. Ve bakanlarına Ulusal Mecliste bunlar hakkında resmî açıklamalar yaptırarak söz konusu ödünleri bile tartışmalı kılmakla kalmayıp, Dufaure'unu da harekete geçirdi. Bu yaşlı Orleans'cı avukat, her dönemde (şimdi, 1871'de, Thiers'in altında olduğu gibi, 1839'da Louis-Philippe'in altında ve 1849'da Louis Bonaparte'ın cumhurbaşkanlığı altında) sıkıyönetim başyargıcı olmuştu. Bakan olmadığı zamanlarda, Paris'in kapitalistleri için savunma yaparak kendisini zenginleştirmiş ve kendi eserleri olan yasalara karşı savunma yaparak siyasal sermaye elde etmişti. Şimdi, Paris'in düşmesinin ardından cumhuriyetçi özgürlüğün Paris'teki[134] son kalıntılarının da kökünü kurutacak olan bir dizi baskı yasasının Ulusal Meclisten geçirilmesi için acele etmekle kalmıyor, askerî mahkemelerin ona göre hâlâ çok uzun olan yargılama süreçlerini kısaltarak[135] ve yeni icat edilmiş olan zalimce bir sürgün yasasını devreye sokarak, Paris'in kaderini önceden haber veriyordu. Siyasi suçlular için

132 *Annales de l'Assemblée nationale*, T.2, Paris 1871, s. 145. *–Almanca ed.*

133 1871 yılının Mart ayında Lyon ve Marsilya kentlerinde de komün kurma girişimlerinde bulunulmuş, ama bu girişimler Versailles hükümetine bağlı silahlı güçlerce bastırılmıştı. *–çev.*

134 İngilizce baskıda, "Fransa'daki". *–çev.*

135 Dufaure tarafından Ulusal Meclise sunulan ve askerî mahkemelerin yargılama usulleriyle ilgili olan yasa tasarısına göre, ordu komutanının ya da savunma bakanının emriyle açılan davalarda mahkeme kararlarının infazı 48 saat içinde gerçekleştirilmek zorunda olacaktı. *–çev.*

ölüm cezasını kaldıran 1848 Devrimi, bunun yerine sürgün cezasını koymuştu. Louis-Napoleon, giyotinin egemenliğini geri getirmeye cesaret edememiş, en azından bunu açıkça dile getirememişti. Parislilerin isyancı değil katil olduklarını ima etmek için gereken cesarete bile henüz sahip olmayan feodal toprak sahipleri meclisi, bu nedenle, Paris'ten almayı umduğu öcü, Dufaure'un yeni sürgün yasasıyla sınırlandırmak zorunda kaldı. Tüm bu koşullar altında, Thiers, eğer onun uzlaşma komedisi, tam da kendisinin istediği gibi, geviş getiren kafalarıyla oyunu da, onun ikiyüzlülüğünün, sahteliğinin ve oyalamacılığının gerekliliğini de kavrayamayan taşra beylerinin öfke dolu çığlıklarına yol açmasaydı, bu denli uzun bir süre boyunca bu komediyi oynamaya devam edemezdi.

Thiers, gündemdeki 30 Nisan belediye meclisi seçimleri öncesinde, ayın 27'sinde, büyük uzlaşma sahnelerinden birini oynadı. Bir duygusal tiratlar tufanı sırasında, Ulusal Meclis kürsüsünden şöyle seslendi:

> "Cumhuriyet karşıtı tek bir komplo var, o da Paris'in, bizi Fransız kanı dökmek zorunda bırakan komplosu. Tekrar tekrar söylüyorum: Bu lanetli silahların onları kullananlar tarafından bırakılmasını sağlayın, yalnızca az sayıdaki suçluyu dışarıda bırakacak olan bir barış yasasıyla, cezalandırma hemen sonlandırılsın."

Taşra beylerinin şiddetli müdahaleleri karşısında şunları söyledi:

> "Beyler, yalvarıyorum söyleyin, haksız mıyım? Yalnızca bir avuç suçlunun bulunduğu gerçeğini dile getirebilmiş olmam, sizi gerçekten üzüyor mu? Yaşadığımız onca talihsizliğin içinde, Clément Thomas ile General Lecomte'un kanlarını dökebilmiş olan kişilerin az sayıdaki istisnadan ibaret olması, bir şans değil mi?"[136]

Ama Fransa, Thiers'in birer parlamenter siren şarkısı[137] olmalarıyla övündüğü konuşmalara kulak tıkadı. Birlik hâlindeki Meşruiyetçiler, Orleans'cılar ve Bonapartistler, hâlâ Fransa'nın elinde bulunan 35 000 komündeki 700 000 belediye meclisi üyeliğinden 8000'ini bile kazanamadı. İzleyen ek seçimlerin sonuçları daha da düşmancaydı. Ulusal Meclis, illerden fazlasıyla ihtiyaç duyulan maddi gücü elde etmek bir yana, manevi güce sahip olduğu iddiasının son dayanağını bile yitirdi: Fransa'nın genel oyunun ifadesi olduğunu iddia etme olanağı kalmamıştı. Ve yenilgiyi eksiksiz kılmak üzere, tüm Fransız kentlerinin yeni

136 *Annales de l'Assemblée nationale*, T.2, Paris 1871, s. 736. *–Almanca ed.*

137 Yunan mitolojisine göre, "siren"ler, şarkılarıyla denizcileri kayalıklara çekerek ölüme sürükleyen yaratıklardı. *–çev.*

seçilmiş belediye meclisleri, Versailles'daki gaspçı meclisi, Bordeaux'da bir karşı meclis toplamakla tehdit etti.

Böylece, Bismarck için, uzun süredir beklenen belirleyici adımı atma anı geldi. Bir hükümdar edasıyla, Thiers'e, nihai barış anlaşması için Frankfurt'a hemen tam yetkili temsilciler göndermesini emretti. Efendisinden gelen çağrıya uysallıkla itaat eden Thiers, güvendiği kişi olan Jules Favre'ı, yanına Pouyer-Quertier'yi ekleyerek, alelacele gönderdi. Rouen'lı "seçkin" bir pamuk iplikçisi, İkinci İmparatorluğun ateşli ve hatta yaltakçı bir taraftarı olan Pouyer-Quertier, İngiltere'yle imzalanan ve bir fabrikatör olarak çıkarlarına zarar veren ticaret anlaşması[138] dışında, bu imparatorlukta hiçbir kusur bulmamıştı. Bordeaux'da Thiers'in maliye bakanlığına getirilir getirilmez, bu "uğursuz" anlaşmayı da suçladı, kısa bir süre içinde yürürlükten kaldırılacağını ima etti ve hatta, (Bismarck'ı hesaba katmadığından) boş yere bile olsa, Alsace'a karşı eski koruyucu gümrük vergilerinin hemen yeniden koyulması girişiminde bulunacak kadar utanmazdı; ona göre, hâlâ geçerli olan hiçbir uluslararası anlaşma bunu engellemiyordu. Karşı-devrimi Rouen'daki işçi ücretlerini düşürmenin ve Fransız illerinin temsilciliğini kendi mallarının Fransa'daki fiyatlarını yükseltmenin bir aracı olarak gören bu adamın, Jules Favre'ın son ve tüm eserlerini taçlandıran ihanetinde ona yakışacak yol arkadaşı olarak seçileceği önceden belli değil miydi?

Bu muhteşem tam yetkili temsilciler çifti Frankfurt'a gelir gelmez Bismarck onlara şu emirle çıkıştı: Ya imparatorluk geri getirilir ya da benim barış koşullarım kayıtsız şartsız kabul edilir! Bu koşullar arasında, savaş tazminatının ödeme vadelerinin kısaltılması ve Paris'in kalelerinin, Bismarck Fransa'daki durumdan memnun olduğunu açıklayana kadar, Prusya birlikleri tarafından kalıcı olarak işgal edilmesi de vardı; yani Prusya, Fransa'nın iç işleriyle ilgili en yüksek hakem olarak kabul edilecekti! Bismarck, bunun karşılığında, Paris'in kökünün kazınması için, esir düşmüş olan Bonapartist orduyu serbest bırakmaya ve bu orduya I. Wilhelm'in birliklerinin doğrudan desteğini sağlamaya hazırdı. İçtenliğinin güvencesini, tazminatın ilk taksit ödemesini Paris'in "kontrol altına alınması" koşuluna bağlayarak verdi. Thiers ve onun tam yetkili temsilcileri, doğal olarak, bu yemin üzerine atladı. 10 Mayıs'ta an-

138 İngiltere ile Fransa 23 Ocak 1860'ta bir ticaret anlaşması imzalamıştı; buna göre, Fransa ithalat yasaklarından vazgeçmiş ve bunların yerine meta fiyatlarının en fazla yüzde 30'u tutarındaki gümrük vergileri koyulmuştu. Ayrıca, Fransa, Fransız mallarının çoğunu İngiltere'ye gümrüksüz olarak ihraç etme hakkını elde etmişti. Bu anlaşmanın sonucu, İngiliz malları akını nedeniyle iç pazardaki rekabetin birdenbire artması olmuştu. Bu da Fransız sanayicilerinin hoşnutsuzluğuna yol açmıştı. -*Almanca ed.*

laşmayı imzaladılar ve Ulusal Meclis tarafından daha 18 Mayıs'ta onaylanmasını sağladılar.

Barış anlaşmasının imzalanması ile Bonapartist esirlerin gelişi arasındaki sürede, Thiers, cumhuriyetçi yamakları Paris'te kıyım gerçekleştirme hazırlıklarını görmezden gelmenin bir bahanesini bulmak konusunda büyük zorluklarla karşılaştığından, kendisini uzlaşma komedisine yeniden başvurmak zorunda hissetti. 8 Mayıs'ta bile, orta sınıf üyesi arabuluculardan oluşan bir temsilciler heyetine şu cevabı vermişti:

> "İsyancılar teslim olmaya karar verir vermez, Paris'in kapıları, General Clément Thomas ile General Lecomte'un katilleri dışındaki herkes için bir hafta boyunca ardına kadar açık olacak."

Birkaç gün sonra, taşra beylerinin söz konusu konuşması nedeniyle ısrarla açıklama talep etmesi üzerine, bu konuda herhangi bir bilgi vermeyi reddetti, ama şu anlamlı imayı ekledi:

> "Size, aranızda, çok fazla acele eden sabırsız kişilerin bulunduğunu söylüyorum. Bu kişilerin sekiz gün daha beklemesi gerekiyor; bu sekiz günün sonunda herhangi bir tehlike kalmayacak ve o zaman, önümüzdeki görev, onların cesaretine ve yeteneklerine uygun düşecek."[139]

Mac-Mahon kısa bir süre sonra Paris'e girebileceği sözünü verebilecek duruma gelir gelmez, Thiers, Ulusal Meclise,

> "elinde *yasayla* Paris'e gireceğini ve askerlerin canlarını kurban etmiş ve kamusal anıtları tahrip etmiş olan sefillerin eksiksiz şekilde cezalandırılmasını isteyeceğini" açıkladı.

Karar anı yaklaştığında, Ulusal Meclise, "Acımasız olacağım" dedi; Paris'e, hakkındaki hükmün verildiğini söyledi; ve Bonapartist haydutlarına, Paris'ten diledikleri şekilde öç almaları konusunda devletin iznine sahip olduklarını açıkladı. Sonunda, ihanet 21 Mayıs'ta Paris'in kapılarını General Douay'ye açtığında, Thiers, 22 Mayıs'ta, taşra beylerine, o kadar inatla yanlış anladıkları uzlaşma komedisinin "hedef"ini açıkladı.

> "Birkaç gün önce, size, hedefe yaklaşmakta olduğumuzu söylemiştim; bugün, hedefe ulaşılmış olduğunu size söylemeye geldim. Düzenin, adaletin ve uygarlığın zaferi sonunda kazanıldı."[140]

Ve böyle olmuştu. Burjuva düzeninin uygarlığı ve adaleti, bu düzenin köleleri[141] efendilerine isyan eder etmez, gerçek ve korkutucu ışığıyla

139 *Annales de l'Assemblée nationale*, T.2, Paris 1871, s. 914. *–Almanca ed.*

140 *Annales de l'Assemblée nationale*, T.3, Paris 1871, s. 109. *–Almanca ed.*

141 İngilizce baskıda "köleleri ve köle gibi çalışanları". *–çev.*

ortaya çıkar. O zaman, bu uygarlık ve adalet, kendisini perdelenmemiş vahşilik ve kanunsuz intikam şeklinde gösterir. Zenginliğe el koyanlar ile onu üretenler arasındaki sınıf mücadelelerindeki her yeni bunalım, bu olguyu daha çarpıcı bir şekilde gözler önüne serer. 1871'deki tarifsiz alçaklıklar karşısında, burjuvazinin Haziran 1848'deki iğrençlikleri bile gözden kaybolur. Disiplinsiz askerlerin korkunç eylemleri, parayla tutulmuş öncü savaşçıları ve öç alıcıları oldukları uygarlığın doğuştan gelen ruhunu ne kadar iyi yansıtıyorsa, erkekleriyle, kadınlarıyla ve çocuklarıyla Paris halkının Versailles'lıların girişinden sonra sekiz gün boyunca savaşmayı sürdürürken sergilediği özveri dolu yiğitlik de davalarının büyüklüğünü o kadar iyi yansıtıyor. Gerçekten de öylesine şanlı bir uygarlıktır ki bu, en büyük sorunu, savaş bittikten sonra, öldürdüğü insanların ceset yığınından nasıl kurtulacağıydı!

Thiers ile köpeklerinin davranışlarının bir benzerini bulmak için, Sulla dönemine ve Roma'nın her iki triumvirlik dönemine[142] dönmek zorundayız. Aynı acımasızlıkla gerçekleştirilen kitlesel kıyımlar; insan öldürürken yaş ve cinsiyet konularındaki aynı umursamazlık; tutuklulara yönelik aynı işkence sistemi; tek farkları bu kez bütün bir sınıfı hedef almaları olan aynı yasal haklardan mahrum bırakma uygulamaları; saklanan önderlerin tek birinin bile elden kaçmaması için başvurulan aynı vahşice takipler; siyasi ve kişisel düşmanlara yönelik aynı ihbarcılık; kavganın tümüyle dışındaki kişilerin katledilmesi sırasında sergilenen aynı kayıtsızlık. Tek fark şu: Romalılar, yasal haklarından mahrum bırakılanları topluca öldürmek için gerekli olan mitralyözlerden henüz yoksundu ve ne "ellerinde yasa" ne de dudaklarında "uygarlık" çağrısı vardı.

Ve bu rezilliklerin ardından, bir de, söz konusu burjuva uygarlığının kendi basını tarafından tarif edilen daha da tiksindirici yüzüne bakın!

> "Henüz", diye yazıyor Londra'da çıkan muhafazakâr bir gazetenin Paris muhabiri, "uzaklardan tek tük silah sesleri gelmeye devam ederken ve yardım görmeyen yaralılar Père-Lachaise'in[143] mezar taşları arasında son nefeslerini verirken, dehşete kapılmış 6000 isyancı çaresizliğin verdiği acı içinde yeraltı mezarlarının labirentlerinde kaybolmuşken ve sokaklarda mitralyözler tarafından topluca vurulacak olan zavallılar koşuştururken, *café*'lerin absent içenlerle, bilardo ve domino oynayanlarla dolup taştığını, kadın ahlaksızlığının bulvarlara yayıldığını görmek ve

142 Eski Roma'daki Sulla Diktatörlüğü (MÖ 82-79), Birinci Triumvirlik (MÖ 60-53) ve İkinci Triumvirlik (MÖ 43-36) dönemleri. *-çev.*

143 Paris'teki, "Komün Duvarı"nın da bulunduğu mezarlık. *-çev.*

> lüks restoranların özel odalarından yükselen eğlence seslerinin gecenin sessizliğini nasıl böldüğünü duymak isyan ettirici."

Bay Edouard Hervé, Komün'ün yasakladığı Versailles'cı bir dergi olan *Journal de Paris*'de şöyle yazıyor:

> "Dün, Paris halkının (!) memnuniyetini sergileme biçimi, gerçekten de edepsizce olmanın ötesine geçiyordu ve korkarız bu durum zaman geçtikçe daha da kötüye gidecek. Şu anda Paris'te gerçekten de yersiz olan bir şölen havası var ve çöküş döneminin Parislileri olarak anılmak istemiyorsak, buna bir son verilmesi gerekiyor."

Ardından Tacitus'tan şu pasajı aktarıyor:

> "Ve söz konusu korkunç savaşın daha sabahında, savaş henüz tümüyle son bulmamışken, alçalmış ve bozulmuş olan Roma, bedenine zarar veren ve ruhunu kirleten şehvet bataklığında debelenmeye yeniden başlamıştı – *alibi proelia et vulnera, alibi balneae popinaeque* (burada çarpışmalar ve yaralar, orada hamamlar ve restoranlar)."[144]

Yalnız, Bay Hervé, sözünü ettiği "Paris halkı"nın sadece Thiers'in Paris'inin halkı, Versailles, Saint-Denis, Rueil ve Saint-Germain'den yığınlar hâlinde geri dönen *francs-fileurs*, yani gerçekte "Çöküşün Paris'i" olduğunu unutuyor.

Emeğin köleleştirilmesine dayalı olan bu alçak uygarlık, yeni ve daha iyi bir toplumun özverili öncülerine karşı kazandığı her kanlı zaferin ardından, savaş kurbanlarının çığlıklarını, dünya çapında yankılanan kara çalma gürültüleriyle bastırıyor. Komün'ün huzurlu işçi Paris'i, "düzen"in köpekleri tarafından aniden bir cehenneme dönüştürülüyor. Ve bu muazzam dönüşüm, bütün ülkelerin burjuva aklına göre neyi kanıtlıyor? Sadece, Komün'ün uygarlığa karşı komplo kurmuş olduğunu! Paris halkı Komün için kendisini coşkuyla feda ediyor; ölülerinin sayısına daha önceki hiçbir muharebede ulaşılmamıştı. Bu neyi kanıtlıyor? Sadece, Komün'ün, halkın kendi iktidarı değil, bir avuç suçlunun şiddet eylemi olduğunu! Paris'in kadınları barikatlarda ve idam sehpalarında canlarını seve seve veriyor. Bu neyi kanıtlıyor? Sadece, Komün iblisinin onları Megaera'lara ve Hekate'lere dönüştürmüş olduğunu! Komün'ün iki aylık tartışmasız egemenlik dönemi boyunca sergilediği ılımlılığa denk düşen tek şey, savunmasındaki yiğitlik. Bu neyi kanıtlıyor? Sadece, Komün'ün, şeytani arzularının kana susamışlığını, can çekişme zamanı geldiğinde

144 Fransız yayıncı Hervé'nin 31 Mayıs 1871 tarihli *Journal de Paris*'de yayımlanan ve Tacitus'un *Tarihler* {*Historiae*} adlı eserinden bir alıntı da (III, 83) içeren makalesinden pasajlar. –*Almanca ed.*

serbest bırakmak üzere, iki ay boyunca, ılımlılık ve insancıllık maskesinin altında özenle saklamış olduğunu!

İşçilerin Paris'i, kendisini kahramanca feda ederken, binaları ve anıtları da alevlerin içine çekti. Proletaryaya hükmedenler, onun canlı bedenini parçalarken, zafer havası içinde konutlarının dokunulmamış duvarlarının arasına geri dönmeyi bekleyemez. Versailles iktidarı "kundakçılık!" diye bağırıyor ve her yerde profesyonel kundakçılık şüphelileri olarak hasımlarının peşine düşülmesi için, en uzak köylerdekiler de dâhil olmak üzere tüm yamaklarına bu repliği fısıldıyor. Bütün bir dünya burjuvazisi, muharebe *sonrasındaki* kitlesel katliamı memnuniyetle izliyor, ama binalara saygısızlık edilmesi onu dehşete düşürüyor!

İktidarlar, "öldürmeleri, yakmaları ve yıkmaları" için donanmalarına devlet izni verdiğinde, bu bir kundaklama izni midir? İngiliz askerlerinin Washington'daki Amerikan Kongre Binası'nı ve Çin imparatorunun yazlık sarayını kasıtlı olarak yakmaları[145] kundakçılık mıydı?[146] Thiers'in, sadece içlerinde insanlar olan evleri yakmak istediği bahanesiyle altı hafta boyunca Paris'i bombalaması kundakçılık mıydı? – Savaş sırasında, ateş, tümüyle meşru bir silahtır. Düşmanların elinde olan binalar, onları ateşe vermek için bombalanır. Savunmacılar, bu binaları terk etmek zorunda kaldıklarında, saldıranların yerleşememesi için onları ateşe verir. Yakılmak, her zaman, dünyanın herhangi bir düzenli ordusunun muharebe cephesinde yer alan her binanın kaçınılmaz kaderi olmuştu. Ama köleleştirilenlerin onları ezenlere karşı yürüttükleri savaşta, yani tarihteki tek haklı savaşta, bu söylenen asla geçerli olmasın! Komün, ateşi, sözcüğün en dar anlamıyla savunma aracı olarak kullandı. Onu, Haussmann'ın kasıtlı olarak, topçu ateşine açık hâle getirmek için tasarladığı uzun ve geniş caddeleri[147] Versailles birliklerine kapatmak için; tıpkı Versailles'lıların, ilerlemeleri sırasında, evlere en az Komün'ün ateşi kadar zarar veren top mermilerini kullanmaları örneğinde olduğu gibi,

145 Ağustos 1814'te, İngiltere ile ABD arasındaki savaş sırasında, İngiliz birlikleri Washington'u ele geçirdikten sonra Amerikan Kongre Binası'nı, Beyaz Saray'ı ve başka kamu binalarını yakıp yıktı.
İngiltere ile Fransa Çin'e karşı sömürgeci bir fetih savaşı yürütürken (1857-1860), İngiliz ve Fransız müdahale birlikleri, Ekim 1860'ta Pekin'i ele geçirdikten sonra, Çin mimarisi ile sanatının en zengin hazine dairesi olan ünlü yazlık imparatorluk sarayını tümüyle yağmaladı ve temel duvarlarına kadar yakıp yıktı. *–Almanca ed.*

146 İngilizce baskıda bunun ardından şu cümle geliyor: "Prusyalıların, askerî nedenlerle değil yalnızca öç alma hıncıyla Châteaudun gibi kentleri ve sayısız köyü petrol kullanarak yakmaları kundakçılık mıydı?" *–çev.*

147 Bkz. 116. dipnot. *–çev.*

kendi geri çekilmesini koruma altına almak için kullandı. Hangi binaları savunmacıların ve hangilerini saldırganların yakmış olduğu bugün bile tartışma konusu. Ve savunmacılar, ancak Versailles askerlerinin tutsakları topluca öldürmeye başlamasından sonra ateşe başvurmuştu. – Ayrıca, Komün, en uç noktalara itilmesi durumunda, kendisini Paris'in yıkıntılarının altına gömeceğini ve Paris'i ikinci bir Moskova yapacağını[148] çok öncesinden açıkça duyurmuştu; Savunma Hükümeti de, kuşkusuz yalnızca ihanetini perdelemek üzere, aynı sözü vermişti. Trochu, tam da bu amaç için gerekli olan petrolü sağlamıştı. Komün, hasımlarının, Paris'teki insanların yaşamlarını hiç umursamadığını, ama Paris'teki kendi binalarını fazlasıyla önemsediklerini biliyordu. Diğer yandan, Thiers, öç alırken acımasız olacağını açıklamıştı. Bir taraftan ordusu savaşa hazır duruma geldiğinde ve diğer taraftan Prusyalılar çıkışı kapattığında, hiç beklemeden şöyle seslenmişti: "Merhametsiz olacağım! Ceza eksiksiz, adalet katı olacak." Parisli işçilerin eylemleri vandallıksa, bunlar, Hıristiyanlar tarafından çok tanrılı Eski Çağ'ın gerçekten paha biçilmez sanat eserlerine yöneltilmiş olduğu gibi zafer vandallığı değil, ümitsiz savunma vandallığıydı; ve Hıristiyanların vandallığı bile, tarihçiler tarafından, ortaya çıkmakta olan yeni bir toplum ile yıkılmakta olan eski bir toplum arasındaki muazzam savaşın kaçınılmaz ve görece önemsiz bir ayrıntısı olarak haklı çıkarılmıştır. Hıristiyanların vandallığı, gezintiye çıkanların Paris'ine yer açmak için tarihî Paris'i yerle bir eden Haussmann'ın vandallığının yanında hafif kalmıştı!

Ama başta Paris başpiskoposu olmak üzere altmış dört rehinenin Komün tarafından öldürülmesi! – Burjuvazi ve ordusu, Haziran 1848'de, uzun süredir savaşlarda başvurulmayan bir âdeti yeniden canlandırmıştı: Savunmasız tutsakların vurulması. Bu vahşi âdetin o zamandan beri Avrupa'da ve Hindistan'da bir halk ayaklanmasının bastırıldığı her örnekte az çok uygulanmış olması, onun, "uygarlığın" gerçek bir "ilerleme"si olduğunu kanıtlıyor! Diğer yandan, Prusyalılar, Fransa'da, rehin alma âdetini yeniden canlandırmıştı; rehin aldıkları suçsuz insanlar, onlar için, yaşamlarıyla, başkalarının eylemlerinden sorumlu oluyordu. Thiers, daha önce görmüş olduğumuz üzere, daha savaşın başından itibaren komünalist tutsakları vurma insani âdetini yürürlü-

148 1812'de, Moskova, Napoleon Fransa'sının saldırılarına karşı Rusya genelinde gerçekleştirilen direnişin merkezi hâline geldi. 7 Eylül'de Moskova yakınlarındaki Borodino köyünde yapılan muharebe Napoleon'un saldırgan planlarının bozguna uğramasında büyük rol oynadı. Moskova'nın Fransız ordusu tarafından işgalinin başlangıcında kentte büyük bir yangın başladı ve yaklaşık bir hafta sürdü. –*İngilizce ed.*

ğe soktuğunda, Komün'ün elinde, bu tutsakların yaşamlarını korumak için, bir Prusya âdeti olan rehin alma eylemlerine başvurmaktan başka çare kalmamıştı. Ama rehinelerin yaşama hakları, Versailles'lıların tutsakları sürekli olarak vurmaları nedeniyle defalarca ortadan kalkmıştı. Mac-Mahon'un pretoryenlerinin[149] Paris'e girişlerini kutlamak için gerçekleştirdiği katliam sonrasında, onları korumaya devam etmek nasıl mümkün olabilirdi? Burjuva hükümetlerinin ahlaksızca gaddarlıklarına (rehin alma eylemlerine) karşı elde kalan son silah da alay konusu mu edilseydi? Piskopos Darboy'nın gerçek katili Thiers'dir. Komün, başpiskoposu ve bir yığın başka din adamını, sadece Thiers'in elinde bulunan Blanqui karşılığında takas etmeyi defalarca teklif etmişti. Thiers bunu inatla reddetti. Blanqui'yle Komün'e bir baş vereceğini, buna karşılık başpiskoposun kendi amaçlarına en büyük hizmeti cesediyle sunacağını biliyordu. Thiers bu konuda Cavaignac'ı taklit etti. Cavaignac ile onun düzen adamları Haziran 1848'de isyancıları Başpiskopos Affre'ın katilleri olarak yaftalarken nasıl da dehşet çığlıkları atmıştı! Ve aslında, başpiskoposu düzen askerlerinin vurduğunu çok iyi biliyorlardı. Başpiskoposun başyardımcısı Jacquemet, eylemin hemen ardından, bu yöndeki tanıklık ifadesini onlara teslim etmişti.

Düzen partisinin kan dökme şölenleri sırasında kurbanlarına karşı kullanmayı hiçbir zaman ihmal etmediği tüm bu kara çalma korosu, sadece, bugünün burjuvasının kendisini geçmişin feodal beyinin meşru halefi olarak gördüğünü kanıtlar; feodal bey, pleb karşısında kendi elindeki her silahı meşru sayarken, plebin elindeki her tür silah daha başından itibaren bir suç oluşturuyordu.

Egemen sınıfın, yabancı galibin koruması altında yürütülen bir iç savaşla devrimi bastırmaya yönelik komplosu (izlerini Eylül ayından Mac-Mahon'un pretoryenlerinin St. Cloud kapısından girişine kadar takip ettiğimiz bir komplo), Paris katliamıyla doruğuna ulaştı. Bismarck, Paris'in yıkıntılarına mutluluk içinde bakıyor ve bunları, belki de, henüz 1849'un Prusya *Chambre introuvable*'ındaki basit bir *Rural* {taşralı} iken[150] dilediği üzere tüm büyük kentlerin yıkılmasının "ilk taksidi" olarak görüyor. Paris proletaryasının cesetlerine hoşnutlukla bakıyor. Bu, onun için, yalnızca devrimin değil, aynı zamanda, Fransız hükümetinin kendisi tarafından şimdi gerçekten başı kesilen Fransa'nın yok edilme-

149 *Pretoryenler*: Eski Roma'da imparatorların ve generallerin koruma görevlileri. *–çev.*

150 Marx, 1849 yılında seçilen Prusya meclisini, Fransız *Chambre introuvable*'ına (Bulunmaz Meclis; bkz. 67. dipnot) benzeterek bu şekilde anıyor. *–çev.*

si anlamına geliyor. Tüm başarılı devlet adamlarının ortak özelliği olan sığlığıyla, bu muazzam tarihsel olayın yalnızca yüzeyini görüyor. Tarih, zaferini, yenilgiye uğrayan hükümetin sadece jandarmasına değil aynı zamanda kiralık katiline dönüşerek taçlandıran bir galibin gösterisine daha önce nerede sahne olmuştu? Prusya ile Paris Komünü arasında bir savaş yoktu. Aksine, Komün barış ön hazırlıklarını kabul etmiş ve Prusya tarafsızlığını açıklamıştı. Yani, Prusya savaşın bir tarafı değildi. Bir katil olarak hareket etmişti; korkak bir katildi, çünkü göze aldığı hiçbir tehlike yoktu; kiralık bir katildi, çünkü 500 milyonluk ücretinin ödenmesini daha en başta Paris'in düşmesi koşuluna bağlamıştı. Ve böylece, imansız ve ahlaksız Fransa'nın dindar ve ahlaklı Almanya tarafından dövülerek cezalandırılması için mukadder kılınan savaşın gerçek niteliği sonunda gün yüzüne çıktı! Ve eski dünyanın hukukçularının bile aynı şekilde anladığı bu benzeri görülmemiş uluslararası hukuk ihlali, Avrupa'nın "uygar" hükümetlerini sarsarak onları St. Petersburg kabinesinin bir aletinden başka bir şey olmayan hukuk ihlalcisi Prusya'yı suçlu bir ulus ilan etmeye yöneltmek yerine, yalnızca, Paris'in çevresindeki çifte kuşatmadan kurtulmayı başaran az sayıdaki savaş kurbanının da Versailles celladına teslim edilmesinin gerekli olup olmadığı üzerine düşünüp taşınmalarına yol açıyor!

Modern dönemin en şiddetli savaşının ardından kazanan ordu ile yenilen ordunun proletaryayı birlikte boğazlamak için ittifak kurmaları şeklindeki benzeri görülmemiş olay, Bismarck'ın zannettiği gibi, yükselmekte olan yeni toplumun nihai olarak ezildiğini değil, tersine, eski burjuva toplumunun tümüyle parçalandığını gösteriyor. Eski toplumun hâlâ gerçekleştirebildiği en büyük destansı girişim ulusal savaştı ve şimdi, bunun da, sınıf mücadelesini ertelemekten başka bir amacı bulunmayan ve sınıf mücadelesi bir iç savaşa dönüşür dönüşmez kenara atılan bir iktidar dolandırıcılığından başka bir şey olmadığı ortaya çıktı. Sınıf egemenliği, artık, kendisini ulusal bir üniformayla gizleyemiyor; proletarya karşısında, ulusal hükümetlerin hepsi bir!

1871'in Hamsin Yortusu {28 Mayıs 1871}[151] sonrasında, Fransa'nın işçileri ile onların emeklerinin ürünlerine el koyanlar arasında artık barış da olamaz ateşkes de. Parayla tutulmuş bir disiplinsiz askerin demir eli, her iki sınıfı belirli bir süre boyunca birlikte ezmiş olabilir. Ama savaş, giderek büyüyen ölçeklerle, defalarca patlak vermek zorunda ve son kazananın, az sayıdaki el koyucu mu yoksa devasa çalışanlar çoğunluğu

151 Paris Komünü'nün kesin olarak ezildiği tarih. *-çev.*

mu olacağı konusunda hiçbir kuşkuya yer olamaz. Ve Fransız işçileri, tüm modern proletaryanın yalnızca öncüsü.

Avrupa ülkelerinin hükümetleri, Paris'in karşısında, sınıf egemenliğinin uluslararası karakterini bu şekilde ortaya koyarken, Uluslararası İşçi Birliği'ni (sermayenin kozmopolit komplosuna karşı emeğin uluslararası karşı örgütü) tüm bu felaketlerin ana kaynağı olarak göstererek yaygara koparıyor. Thiers, bu birliği, kendisini emeğin kurtarıcısı gibi göstermeye çalışan emek despotu olmakla suçlamıştı. Picard, Fransız Enternasyonal üyeleri ile yurt dışındakiler arasındaki tüm bağlantıların kesilmesini emretti; Thiers'in 1835'teki suç ortağı olan ve mumyaya dönüşmüş bulunan yaşlı Kont Jaubert, onun kökünün kazınmasını tüm iktidarların[152] temel görevi ilan etti. Ulusal Meclisteki taşra beyleri ona karşı uluyor ve tüm Avrupa basını bu koroya katılıyor. Birliğimize tümüyle yabancı olan saygın bir Fransız yazar[153] şunları söylüyor:

> "Komün üyelerinin büyük bölümü gibi Ulusal Muhafız Merkez Komitesi üyeleri de, Uluslararası İşçi Birliği'nin en faal, kavrayışlı ve enerjik beyinleri, ... tümüyle içten, dürüst, kavrayışlı, özveri dolu, saf ve sözcüğün *iyi* anlamıyla fanatik insanlardır."[154]

Polis gibi düşünen burjuva aklı, doğal olarak, Uluslararası İşçi Birliği'ni, merkezî organı zaman zaman farklı ülkelerde patlamaların gerçekleştirilmesini emreden bir tür gizli komplo örgütü olarak görüyor. Ama bizim birliğimiz, gerçekte, uygar dünyanın farklı ülkelerindeki en ileri işçileri birleştiren uluslararası bir topluluktan başka bir şey değil. Nerede, hangi biçim altında ve hangi koşullar altında olursa olsun, sınıf mücadelesi herhangi bir süreklilik kazandığında, birliğimizin üyelerinin orada ön planda olması da doğaldır. Onun üzerinde yükseldiği zemin, modern toplumun kendisidir. Şu ya da bu miktarda daha fazla kan dökerek ortadan kaldırılamaz. İktidarların, onu ortadan kaldırmak için, her şeyden önce, sermayenin emek üzerindeki zora dayalı egemenliğini, yani kendi asalak varlıklarının koşulunu ortadan kaldırmaları gerekirdi.

Komün'ü ile birlikte işçilerin Paris'i, sonsuza dek, yeni bir toplumun şanlı habercisi olarak anılacak. Onun şehitleri, işçi sınıfının yüce

---

152 İngilizce baskıda "uygar iktidarların". *-çev.*

153 Muhtemelen Robinet. *-Almanca ed.*

154 *Political Notes on the Present Situation of France and Paris. By a French Positivist*, ed: Edward Spencer Beesly. *-Almanca ed.*

gönlünde taht kurmuştur. Tarih, onu imha edenleri, daha şimdiden, din adamlarının hiçbir duasıyla kurtulamayacakları teşhir direğine çivilemiştir.

Genel Konsey:

M. J. Boon, Fred. Bradnick, G. H. Buttery, Caihil, William Hales, Kolb, Fred. Leßner, G. Milner, Thomas Mottershead, Charles Murray, Pfänder, Roach, Rühl, Sadler, Cowell Stepney, Alf. Taylor, W. Townshend[155]

Haberleşme Sekreterleri:

Fransa için *Eugène Dupont* – Almanya ve Hollanda için *Karl Marx* – Belçika ve İspanya için *Friedrich Engels* – İsviçre için *Hermann Jung* – İtalya için *P. Giovacchini* – Macaristan için *Zévy Maurice* – Polonya için *Antoni Zabicki* – Danimarka için *J. Cohen* – ABD için *J. G. Eccarius*

Hermann Jung, Başkan – *John Weston*, Hazinedar – *Georg Harris*, Mali Sekreter – *John Hales*, Genel Sekreter

256, High Holborn, London, W. C.
30 Mayıs 1871

155 1871 tarihli üçüncü İngilizce baskıda Genel Konsey'in şu üyelerine de yer veriliyor: *Delahaye, A. Herman, Lochner, J. P. MacDonnel, Ch. Mills, Rochat* ve *A. Serraillier.* –*Almanca ed.*

Ekler

I

"Tutsak kafilesi Uhrich Bulvarı'nda durdu ve kaldırımın üzerinde caddeye dönük olarak dört ya da beş sıra oluşturacak şekilde dizildi. General Marquis de Galliffet ve kurmayları atlarından indi ve sol kanattan başlayarak safları denetledi. General, sıraları inceleyerek, ağır adımlarla ilerledi; ara sıra durarak bir adamın omzuna dokunuyor ya da arka sıralardaki birine öne gelmesini işaret ediyordu. Bu şekilde seçilenler, genellikle başka herhangi bir tartışma olmadan caddenin ortasına dizildi ve kısa sürede küçük bir ayrı kafile oluşturdular. Hatalara epeyce yer bırakıldığı apaçıktı. Atlı bir subay, belirli bir kabahatlerinden ötürü, General Galliffet'ye bir erkek ile bir kadını işaret etti. Bulunduğu sıradan öne fırlayan kadın, dizlerinin üzerine çöktü ve kollarını açıp feryat figan masum olduğunu savundu. General kısa bir süre bekledi ve ardından tümüyle sakin bir yüz ifadesiyle ve hiç hareket etmeden şunları söyledi: Madam, Paris'teki tüm tiyatrolara gittim, komedi sahnelemeye çalışınanız işe yaramaz (*il ne vaut pas la peine de jouer la comédie*). ... O gün, insanın yanındakilerden gözle görülür şekilde daha büyük, daha kirli, daha temiz, daha yaşlı ya da daha çirkin olması iyi bir şey değildi. Acılarla dolu bu dünyadan hızla kurtulmasını yalnızca kırık burnuna borçlu olan bir adam özellikle dikkatimi çekmişti. ... Yüzden fazla kişi bu şekilde seçildi, bir grup askere onları vurma emri verildi ve onlar geride kalırken kafilenin geri kalanı yürümeye devam etti. Birkaç dakika sonra arkamızdan gelmeye başlayan silah sesleri, kısa kesintilerle, on beş dakikadan uzun sürdü. Haklarında alelacele hüküm verilen bu talihsizler idam ediliyordu." (Paris muhabiri, 8 Haziran tarihli *Daily News*.)

"İkinci İmparatorluğun âlemlerinde bedenini utanmazca sergilemesiyle nam salmış olan karısının *Louis*'si {pezevengi}" olan bu Galliffet, savaş sırasında, Fransız *Ensign Pistol*'ı[156] adıyla biliniyordu.

156 William Shakespeare'in bazı oyunlarındaki kahramanlık taslayan korkak asker karakteri. *-çev.*

"Ciddi ve sansasyondan uzak bir gazete olan *Le Temps*, kusurlu şekillerde vurulan ve ölmeden gömülen insanlarla ilgili üzücü bir öykü aktarıyor. Bunların büyük bir bölümü St. Jacques-la-Boucherie yakınlarındaki meydana gömülmüş ve bazılarının üzerine pek az toprak atılmıştı. Gün boyunca sokağın gürültüsü tüm diğer sesleri bastırmış, ama gecenin sessizliğinde çevredeki evlerin sakinleri uzaktan gelen iniltilerle uyanmış ve sabah saatlerinde toprağın içinden yumruk şeklinde sıkılmış bir elin çıktığı görülmüştü. Bunun üzerine cesetlerin gömüldükleri yerlerden çıkarılmaları emredilmişti. Çok sayıda yaralının canlı canlı gömülmüş oldukları konusunda en küçük bir kuşkum yok. Bir örneğe kişisel olarak tanıklık edebilirim. Brunel, metresiyle birlikte 24 Mayıs'ta Vendôme Meydanı'ndaki bir evin avlusunda vurulduğunda, 27 Mayıs'ın öğle saatlerine kadar orada bırakıldılar. Sonunda, cesetleri uzaklaştırmak için gelindiğinde, hâlâ hayatta olduğu fark edilen kadın bir acil yardım istasyonuna götürüldü. Dört kurşunla vurulmuş olmasına karşın, şu anda tehlikeyi atlatmış durumda." (Paris muhabiri, 8 Haziran tarihli *Evening Standard*.)

II

Aşağıdaki mektup Londra'da yayımlanan *The Times*'ın 13 Haziran tarihli sayısında çıktı:[157]

'The Times' editörüne

Bayım,

Bay Jules Favre, 6 Haziran 1871'de Avrupa'daki tüm iktidarlara yönelik bir genelge yayımlayarak, Uluslararası İşçi Birliği'nin peşine düşülmesini talep etti. Birkaç açıklama, bu belgeyi tarif etmeye yetecektir.

Tüzüklerimizin giriş bölümünde bile, Enternasyonal'in 28 Eylül 1864'te, St. Martin's Hall, Long Acre, Londra adresindeki halka açık bir toplantıda kurulduğu belirtiliyor. Jules Favre, en iyi kendisinin bildiği gerekçelerle, birliğin başlangıç tarihini 1862 yılının öncesine çekiyor.

157 Enternasyonal Genel Konseyinin, Jules Favre'ın 6 Haziran 1871 tarihli genelgesi hakkındaki, Marx ile Engels tarafından kaleme alınan bu açıklamasına, hem *Fransa'da İç Savaş*'ın ikinci ve üçüncü İngilizce baskılarında, hem de 1871, 1876 ve 1891 tarihli Almanca baskılarda yer verilmişti. –*Almanca ed.*

İlkelerimizi açıklamak için, "onun" (Enternasyonal'in) "25 Mart 1869 tarihli yayını"ndan alıntı yaptığını iddia ediyor. Ve nereden alıntı yapıyor? Enternasyonal *olmayan* bir derneğin yayınından. Bu tür bir manevraya henüz hayli genç bir avukatken, Paris'te yayımlanan bir gazete olan *National*'i Cabet'nin açtığı iftira davasında savunurken de başvurmuştu. O dönemde, Cabet'nin broşürlerinden alıntılar okuduğunu iddia ederken, kendisinin aralara eklediği cümleleri okumuştu. Ama bu hokkabazlık tüm mahkeme heyeti önünde açığa çıkarılmıştı ve Cabet o kadar hoşgörülü olmasaydı, Paris Barosu'ndan ihraç edilerek cezalandırılırdı. Enternasyonal'e ait belgeler olarak sunduklarından *bir* tanesi bile Enternasyonal'e ait değildi. Örneğin şunu söylüyor:

> "Temmuz 1869'da Londra'da oluşturulan Genel Konseyin söylediğine göre, ittifak, ateist olduğunu ilan ediyor."

Genel Konsey hiçbir zaman bu tür bir belge yayımlamadı. Aksine, "İttifak"ın (Cenevre'deki *L'Alliance de la Démocratie Socialiste*)[158] Jules Favre tarafından alıntılanan özgün tüzüklerini geçersiz sayan bir belge yayımladı.

Jules Favre, yer yer imparatorluğu da hedef alıyormuş gibi gözükmeye çalışan genelgesinin bütününde, Enternasyonal'e karşı, imparatorluk savcılarının polis masallarını yinelemekten başka bir şey yapmıyor; söz konusu masalların kofluğu aynı imparatorluğun mahkemelerinde bile açığa çıkmıştı.

Enternasyonal Genel Konseyinin (Temmuz ve Eylül 1870 tarihli) her iki bildirisinde,[159] o dönemdeki savaşla ilgili olarak Prusya'nın Fransa'ya yönelik fetih planlarını kınadığı biliniyor. Sonrasında, Jules Favre'ın özel sekreteri Bay Reitlinger, Genel Konseyin Ulusal Savunma Hükümeti lehine Bismarck karşıtı bir kitlesel gösteri düzenlemesi için, elbette boş yere, Genel Konseyin bazı üyelerine başvurmuştu; bu gösteri sırasında cumhuriyetin hiçbir şekilde anılmaması özel olarak talep edilmişti. Jules Favre'ın beklenen Londra ziyareti vesilesiyle kitlesel bir gösterinin düzenlenmesine yönelik hazırlıklar (kuşkusuz en iyi niyetlerle), 9 Eylül tarihli bildirisiyle Parisli işçileri Jules Favre ve çalışma arkadaşları hakkında açıkça ve önceden uyaran Genel Konseye rağmen yapılmıştı.

---

158 *L'Alliance internationale de la démocratie socialiste* (Uluslararası Sosyalist Demokrasi İttifakı): Bakunin'in 1868 yılında Uluslararası İşçi Birliği bünyesinde kurduğu, ancak birlik üyeliğine kabul edilmeyen ve kısa bir süre sonra dağıtılan örgüt. *–çev.*

159 Bkz. elinizdeki kitap, s. 269 ve s. 277. *–çev.*

Enternasyonal Genel Konseyi de, ölmüş olan Bay Millière'in Paris'te açıklamış olduğu belgeye dikkatlerini çekmek için Avrupa'nın tüm kabinelerine Jules Favre hakkında bir genelge yollasa, Jules Favre ne derdi?

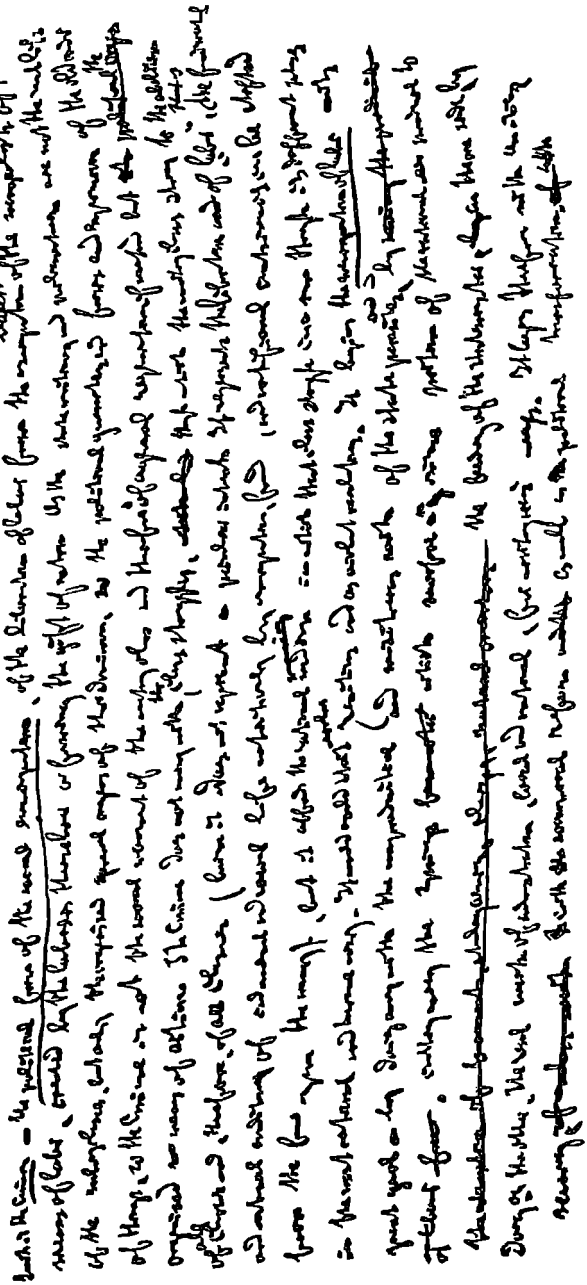
Sadık hizmetkârınız,

John Hales
Uluslararası İşçi Birliği
Genel Konsey Sekreteri

256, High Holborn, London, W. C.
12 Haziran 1871

Londra'da yayımlanan *Spectator*, "Uluslararası Birlik ve Hedefleri" hakkındaki bir makalede, sofu bir muhbir olarak, benzer başka hilelere başvurmanın yanında, "İttifak"ın yukarıda anılan belgesini, Enternasyonal'in bir eseri olduğu iddiasıyla, Jules Favre'a göre daha eksiksiz bir şekilde aktarıyor ve bunu da yukarıdaki tekzip metninin *The Times*'da çıkmasından on bir gün sonra yapıyor. Buna şaşırmıyoruz. Büyük Friedrich bile, tüm Cizvitler arasında en kötülerinin Protestan Cizvitler olduğunu söylerdi.

Fransa'da İç Savaş'ın Taslakları

Fransa'da İç Savaş'ın Birinci Taslağının elyazmasından

Nisan-Mayıs 1871'de, İngilizce ve kısmen Fransızca olarak kaleme alındı. Fransızcadan çevrilen bölümler elinizdeki kitapta açılı parantez işaretleri arasında gösteriliyor. Ayrıntılı bilgi için bkz. s. 462.

[*Fransa'da İç Savaş*'ın Birinci Taslağı]

Savunma Hükümeti

Savunma Hükümeti savaşın başlamasından dört ay sonra savaşma yeteneklerini Buzenval'de göstermelerine izin vererek Paris Ulusal Muhafızına bir yem attığında,[160] bu hükümet, Paris'i teslim olmaya hazırlamak için uygun anın geldiğini düşünüyordu. Paris'in *maire*'lerinin {belediye başkanlarının} teslim olma konulu bir toplantısında, Trochu, Jules Favre ile bazı başka çalışma arkadaşlarının huzurunda ve onların desteğiyle, sonunda "*plan*"ını açıklamıştı. Sözcüğü sözcüğüne şunları söylemişti:

> "Çalışma arkadaşlarımın *4 Eylül akşamı* bana yönelttikleri ilk soru şuydu: Paris, herhangi bir başarı beklentisiyle, Prusya ordusunun bir kuşatmasına dayanabilir mi? *Bu soruya olumsuz cevap vermek konusunda duraksamamıştım.* Burada bulunan çalışma arkadaşlarımdan bazıları, sözlerimin gerçekliğini ve *bu düşüncede ısrar etmiş olduğumu* doğrulayacaktır. Onlara, tam olarak, mevcut koşullar altında, bir Prusya kuşatması altında Paris'i elde tutmanın bir *delilik* olacağını söylemiştim. Hiç kuşkusuz, diye eklemiştim, bu, *kahramanca bir delilik* olurdu; ama sadece o kadar. ... *Gelişmeler öngörümü yalanlamadı.*"[161]

Dolayısıyla, daha cumhuriyetin ilan edildiği günden itibaren, Trochu'nün planı, *Paris'in ve Fransa'nın teslim olmasıydı.* Aslında, o, Prusyalıların başkomutanıydı. Jules Favre ise, Gambetta'ya yazdığı bir mektupta, alt edilecek düşmanın Prusya askerleri değil, Parisli "demagoglar" (devrimciler) olduğunu fazlasıyla itiraf etmişti. Bu nedenle, Sa-

160 *Mont-Valérien Muharebesi* (Montretout Muharebesi ya da Buzenval Muharebesi), 19 Ocak 1871'de, Paris kuşatmasının başlamasından dört ay sonra gerçekleştirilmişti. Kuşatma altındaki Paris'ten yapılan bu son çıkış hareketi, Ulusal Muhafızın gücünü kırmak, moralini bozmak ve böylece halka ve askerlere Paris savunmasını sürdürmenin olanaksızlığını kabul ettirmek için, Trochu tarafından düzenlenmişti. Gerekli hazırlık çalışmaları yapılmadan düzenlenen bu çıkış hareketi sırasında, saldırıyı gerçekleştiren birlikler arasında uyum bulunmadığı gibi, varlıkları zorunlu olan yedek güçler de yoktu. Fransız askerlerinin cesaretine rağmen, bu çıkış hareketi her yerde püskürtülmüştü. –*Almanca ed.*

161 *Le Figaro*, 19 Mart 1871. –*Almanca ed.*

vunma Hükümetinin halka verdiği şatafatlı sözlerin hepsi, bilinçli olarak söylenmiş yalanlardı. "Plan"larını, Paris'in savunmasını Bonapartist generallere emanet ederek, Ulusal Muhafızı dağıtarak ve Jules Ferry'nin kötü yönetimi altında açlığı örgütleyerek, sistemli bir şekilde hayata geçirdiler. Parisli işçilerin 5 Ekim'de, 31 Ekim'de vb. gerçekleştirdiği, bu hainlerin yerine Komün'ü koyma girişimleri, Prusyalılarla birlikte gerçekleştirilen komplolar oldukları iddia edilerek bastırıldı! Teslim olunduktan sonra maske indirildi (bir kenara atıldı). *Capitulard*'lar {teslimiyetçiler}, Bismarck'ın izniyle bir hükümet oluşturdu. Onun tutsakları olarak, onunla bir genel ateşkes anlaşmasına vardılar; bu anlaşmanın koşulları, Fransa'yı silahsızlandırıyor ve direnişin herhangi bir şekilde sürdürülmesini olanaksız kılıyordu. Bismarck'ın, Fransa'dan *Berlin*'e dönerken Frankfurt'taki hayranlarına alaycı bir dille anlattığı üzere, aynı *capitulard*'lar, Cumhuriyet Hükümeti olarak Bordeaux'da yeniden ortaya çıktıklarında, eski elçileri Thiers ve dışişleri bakanları Jules Favre aracılığıyla, sözde Ulusal Meclisin çoğunluğu adına ve Paris'in ayaklanmasından çok önce, ateşli bir şekilde Bismarck'a yalvararak, Paris'i silahsızlandırmasını, işgal etmesini ve "ayaktakımını" bastırmasını istediler. Paris'in Prusyalılar tarafından işgal edilmesi: Savunma hükümetinin "plan"ının son sözü buydu. Aynı adamların, Versailles'a yerleşmelerinden itibaren, Prusya'ya yaltaklanırken ve silahlı müdahalesi için başvururken sergiledikleri alaycı küstahlık, Avrupa'nın satılmış basınını bile şaşkına çevirdi. Paris Ulusal Muhafızının, *capitulard*'lara *bağlı olarak* değil onlara *karşı* savaşmaya başlamasından beri sergilediği kahramanlıklar, en kuşkucu kişileri bile, Trochu, Jules Favre ve arkadaşlarının arsız alınlarına "hain" damgasını vurmak zorunda bıraktı. Komün'ün el koyduğu belgeler, sonunda, ileri derecedeki ihanetlerinin hukuki kanıtlarını sağladı. Bunlar arasında, Trochu'nün "plan"ını uygulamakla görevlendirilen Bonapartist *sabreur*'lerin[162] mektupları da vardı ve bu rezil herifler, söz konusu mektuplarda, kendilerinin yürüttüğü "Paris savunması" hakkında espriler yapıyor ve onunla alay ediyordu (örneğin, bkz. Paris'i savunan orduya bağlı topçuların başkomutanı ve Légion d'Honneur Büyük Haç Nişanı sahibi *Alphonse Simon Guiod*'nun Topçu Tümgeneral *Suzanne*'a yazdığı ve Komün'ün *Journal officiel*'inin {Resmî Gazete'sinin} yayımladığı mektup[163]).

162 Askerlik sanatını iyi bilmeyen, ama sadık ve cesur olan askerler. *-çev.*

163 Alphonse-Simon Guiod'nun Suzanne'a mektubu *Journal Officiel de la République française*'in (Paris) 25 Nisan 1871 tarihli sayısında yayımlandı. *-Almanca ed.*

Dolayısıyla, bugün Versailles hükümetini oluşturan adamların hüküm giymiş hainlere dönüşmekten kurtulmalarının tek yolunun iç savaştan, Cumhuriyetin ölümünden ve Prusya süngülerinin koruması altında monarşinin geri getirilmesinden geçtiği açık.

Ama (hem imparatorluğun adamları hem de imparatorluğun topraklarında ve onun atmosferi içinde sahte halkın tribünleri[164] durumuna gelebilmiş olan adamlar için fazlasıyla karakteristik olduğu üzere), zafer kazanan bir Cumhuriyet, onları hainler olarak damgalamanın ötesinde, adi suçlular olarak ceza mahkemesine teslim etmek zorunda olurdu. Thiers yönetimindeki savunma hükümetinin önde gelen adamlarına, *Jules Favre*, *Ernest Picard* ve *Jules Ferry*'ye bakmak yeter!

Yaklaşık 20 yıllık bir döneme ait olan ve Ulusal Meclisteki vekillerden Bay Millière'in yayımladığı doğrulukları onaylanmış bir dizi adli belge, Cezayirli bir ayyaşın karısıyla nikâhsız birliktelik yaşayan *Jules Favre*'ın, bir dizi fazlasıyla karmaşık ve pervasız sahtekârlıkla, evlilik dışı çocukları adına onu zengin bir adama dönüştüren büyük bir mirasa konmayı başardığını ve yasal hak iddiacılarının açtığı bir davada bu durumun ortaya çıkarılmasından ancak Bonapartist mahkemelerin kayırmacılığı sayesinde kurtulabildiğini kanıtlıyor. Demek ki, ailenin, dinin, mülkiyetin ve düzenin kaypak sözcüsü Jules Favre, uzun zamandan beri, *Code Pénal*'e {Ceza Yasasına} tabi biri. Her dürüst iktidar altında onun payına kaçınılmaz olarak ömür boyu zorunlu çalışma cezası düşerdi. Louis Bonaparte tarafından atanmak için boş yere çaba harcadıktan sonra, 4 Eylül'de kendi kendisini savunma hükümetinin içişleri bakanlığına atayan bugünkü Versailles içişleri bakanı *Ernest Picard*, *Arthur Picard* adlı birinin kardeşi. Jules Favre ve arkadaşlarıyla birlikte bu kıymetli kardeşini Seine-et-Oise'da *Corps législatif* {yasama organı} için aday olarak önerme yüzsüzlüğünü gösterdiğinde, imparatorluk hükümeti iki belge yayımlamıştı: Paris Polis Müdürlüğünün, bu Arthur Picard'ın bir "*escroc*" {dolandırıcı} olduğu gerekçesiyle borsadan atıldığını belirten bir raporu (31 Temmuz 1867) ve *11 Aralık 1868* tarihli, Arthur'ün *Société Générale*'in {Société Générale bankasının} "5, Rue Palestro" adresli şubesinin müdürlüğünü yaparken 300 000 franklık bir hırsızlık yaptığını itiraf ettiği bilgisini içeren bir başka belge. Ernest, kıymetli Arthur'ünü, kendisine ait olan, imparatorluk döneminde kurulan, bugüne kadar çıkmaya devam eden ve Cumhuriyetçileri her gün "hırsızlar, haydutlar ve *partageux* {mülk paylaşımcıları}" diye anarak suçlayan *Électeur libre* ga-

164 *Halkın Tribünü*: Eski Roma'da halktan insanların (pleblerin) seçilebildiği ilk yönetici organ; diğer adıyla "Pleblerin Tribünü". *-çev.*

zetesinin *genel yayın yönetmenliğine* getirmekle kalmadı, "Savunma"nın içişleri bakanı olur olmaz, kendisine verilen devlet sırlarını borsada nakit paraya çevirmesi için, Arthur'ü, içişleri bakanlığı ile borsa arasındaki mali aracısı olarak görevlendirdi.[165]

Ernest ile Arthur arasındaki tüm "ticari" yazışmalar Komün'ün eline geçti. Sulu gözlü Jules Favre gibi Versailles hükümetinin Joe Miller'ı olan Ernest Picard da, *Code Pénal*'e tabi ve kürek cezasını hak eden bir adam!

Bu üçlüyü tamamlayan kişi: 4 Eylül öncesinin zavallı ve çulsuz avukatı *Jules Ferry*, Paris'teki kıtlığı örgütlemekle yetinmeyerek, bu kıtlıktan kişisel bir servet çıkarmayı başardı. Paris kuşatması sırasındaki hırsızlıklarının hesabını vermek zorunda kalacağı gün, onun için mahşer günü olacak!

Dolayısıyla, kürek cezasından kurtulmayı ancak Prusya süngüleriyle korunan bir monarşide umabilecek, *ticket-of-leave*'lerini {salıverme belgelerini}[166] ancak iç savaşın kargaşası içinde elde edebilecek olan bu gözü dönmüş kanun kaçaklarının, Thiers tarafından hemen *seçilmiş* ve taşra beyleri tarafından karşı-devrimin en güvenilir maşaları olarak kabul edilmiş olmaları şaşırtıcı değil!

Esir alınan Ulusal Muhafızlar Nisan başında Versailles'da Piétri'nin "kuzucuk"larının ve Versailles'ın ayaktakımının azgınca tacizlerine maruz bırakıldığında, "valiliğin balkonunda, aralarında Thiers'in eşinin, Jules Favre'ın eşinin ve fazlasıyla sağlıklı ve keyifli görünen benzer bayanların bulunduğu bir topluluk" bu tiksindirici sahne karşısında coşarken, Bay Ernest Picard'ın "elleri pantolon ceplerinde farklı gruplar arasında gidip gelirken espriler patlatması" şaşırtıcı değildi. Dolayısıyla, Fransa'nın bir bölümü işgalcilerin çizmelerinin altında inlerken, Fransa'nın kalbi ve başı olan Paris, içerideki hainlere karşı gerçekleştirdiği öz savunma sırasında her gün kahramanlarının kanlarını oluk oluk kaybederken, Thiers, Favre ve arkadaşlarının, Thiers'in (Prusyalılarla birlikte komplo kurması [onlara yaltaklanması] için gönderildiği) Rouen'dan döndüğünde Jules Favre onuruna düzenlediği büyük *fête* {şölen} örneğinde olduğu gibi, XVI. Louis'nin sarayında {Versailles Sarayı'nda} âlemlere dalmaları şaşırtıcı değil. Bunlar, elden kaçırılan suçluların alaycı cümbüşleri!

---

165 "Maliye bakanlığı" olmalıydı. *-çev.*

166 Bkz. 55. dipnot. *-çev.*

Savunma Hükümeti, ilk olarak, Thiers'i yurt dışındaki elçisi yaptıysa ve Avrupa'nın tüm saraylarında, Fransa'nın bir krala sahip olması karşılığında Prusya aleyhinde müdahalede bulunmaları için dilenmesini sağladıysa; aynı hükümet, daha sonra, *châteaux* {şatolar; yani büyük toprak sahipleri} ile komplo kurması ve gizlice, teslim olma anlaşmasıyla birlikte Fransa'yı gafil avlayacak olan genel seçimleri hazırlaması için Thiers'i Fransız illerini kapsayan bir geziye gönderdiyse; Thiers de, onları bakanları ve üst düzey görevlileri yaptı. Onlar, güvenilir adamlardı.

Thiers'in hareket tarzındaki gerçekten gizemli olan nokta, Paris devrimini hızlandırmak konusundaki pervasızlığıydı. Kendi taşra beylerinin cumhuriyet karşıtı gösterileriyle, Paris'in *başını kesme* ve *başkentliğine son verme* (*décapiter et décapitaliser*) tehditleriyle, (Thiers'in Adalet Bakanı) Dufaure'un senetlerin *échéances*'ı {ödeme vadeleri} hakkındaki 10 Mart tarihli ve Paris'i ticari iflaslarla karşı karşıya bırakacak olan yasasıyla, Orleansçı elçilerin atanmasıyla, Ulusal Meclisin Versailles'a taşınmasıyla, gazetelere yeni bir verginin koyulmasıyla, Paris'in cumhuriyetçi yayınlarına el koyulmasıyla, ilk olarak Palikao tarafından ilan edilmiş ve Bonapartist hükümetin[167] 4 Eylül'deki düşüşünün ardından kaldırılmış olan sıkıyönetimin yeniden getirilmesiyle, *Décembriseur* {Aralıkçı} ve eski senatör Vinoy'nın Paris valiliğine, Bonapartist jandarma[168] *Valentin*'ın polis müdürlüğüne ve Cizvit general Aurelle de Paladines'in Paris Ulusal Muhafızı başkomutanlığına atanmasıyla Paris'in kışkırtılması onu tatmin etmediğinden, iç savaşı zayıf kuvvetlerle, Vinoy'nın Montmartre tepelerine yönelik saldırısıyla, öncelikle Ulusal Muhafızların ellerinden onlara ait olan ve Paris sözleşmesinin[169] sırf bu nedenle onlara bıraktığı ağır silahları alma ve böylece Paris'i silahsızlandırma girişimiyle açtı.

Bu ateşli *d'en finir* {onu bitirme} tutkusunun kaynağı neydi? Paris'in silahsızlandırılması ve ezilmesi, hiç kuşku yok ki, monarşi yanlısı bir karşı-devrimin birinci koşuluydu; ama Thiers gibi uyanık bir entrikacının, gerekli hazırlıkları yapmadan, gülünçlük derecesinde yetersiz araçlarla bu zorlu işe kalkışarak onun geleceğini tehlikeye atmasının tek bir gerekçesi olabilirdi: aşırı derecede yakıcılaşmış bir gereksinimin baskısı altında bulunması. Böyle davranmasının nedeni şuydu: Thiers, Maliye Bakanı Pouyer-Quertier aracılığıyla, iki milyarı hemen, buna ek olarak birkaç milyarı da belirli vadelerde alınmak üzere bir borçlanma anlaş-

167 İngilizce baskıda "İmparatorluk hükümetinin". *-çev.*

168 İngilizce baskıda "İmparatorluk jandarması". *-çev.*

169 Bismarck ile Jules Favre tarafından 28 Ocak 1871'de imzalanan *Ateşkes ve Paris'in Teslim Olması Hakkında Sözleşme*. *-çev.*

masına varmıştı. Söz konusu borçlanma işleminde, o yüce yurttaşlar, yani Thiers, Jules Favre, Ernest Picard, Jules Simon, Pouyer-Quartier vb. için gerçekten krallara layık bir *pot-de-vin* (bahşiş) ayrılmıştı. Ama işlemin bir pürüzü vardı. Anlaşmanın karşı tarafı, nihai imzayı atmadan önce, bir güvence istemişti: *Paris'in yatıştırılması.* Thiers'in pervasızca hareket etmesinin nedeni buydu. Bu tatlı işe zarar verecek kadar dik kafalı olan Parisli işçilere yönelik vahşi nefretinin nedeni buydu.

Jules Favre'lar, Picard'lar vb. söz konusu olduğunda, bu kişilerin bu tür bir vurgunculuğun uygun suç ortakları olduklarını göstermeye yetecek kadar çok şey söyledik. Thiers'e gelince; Louis-Philippe'in iktidar yıllarındaki iki bakanlık döneminde 2 milyon elde ettiği ve (Mart 1840'taki) başbakanlık döneminde *Bourse* {borsa} hırsızlıkları nedeniyle Temsilciler Meclisi kürsüsünden suçlandığı biliniyor; söz konusu suçlamaya cevap olarak gözyaşı dökmüştü; gözyaşı, kolaylıkla elden çıkarmak konusunda Jules Favre ve ünlü komedyen Frédérick Lemaître'den geri kalmadığı bir meta. Fransa'yı savaşın hızla yaklaştırmakta olduğu mali çöküşten kurtarmak için Bay Thiers'in aldığı ilk önlemin kendisine 3 milyon franklık (yani 1850 yılında Louis Bonaparte'ın genel oy hakkını kaldırmalarına izin vermesi karşılığında Bay Thiers'den ve *Yasama Meclisindeki* ekibinden aldığı miktara eşit) bir yıllık maaş bağlamak olduğu da aynı ölçüde yaygın olarak biliniyor.[170] Bay Thiers'e bağlanan bu üç milyonluk maaş, 1869'da Paris'teki seçmenlerine vaat ettiği "*tutumlu cumhuriyet*"in ilk sözüydü. Pouyer-Quertier ise Rouen'lı bir pamuk iplikçisidir. 1869'da, İngiliz pazarının "fethedilmesi" için ücretlerde genel bir indirime gidilmesinin gerekli olduğunu ilan eden fabrikatörler meclisinin lideriydi; *Enternasyonal*, bu entrikayı boşa çıkarmıştı.[171] Nor-

170 Başında Thiers'in bulunduğu ve 1850'nin Mart ve Nisan aylarında Yasama Meclisi üyelikleri için yapılan ara seçimlerde demokratların ve sosyalistlerin kazandığı başarılardan çok korkan Düzen Partisi, bu başarılara, genel oy hakkını kaldıran 31 Mayıs 1850 tarihli seçim yasasıyla cevap verdi. Yalnızca kent ve kır işçilerini değil küçük köylüleri de hedef alan bu yeni seçim yasası, aynı yerde üç yıl ikamet etmiş olma ve doğrudan vergi ödeme şartlarını getirdi; bunun sonucunda, Fransa'daki seçmen sayısında neredeyse üç milyonluk bir azalma oldu.
1850 tarihli seçim yasasının kabul edilmesinden kısa bir süre sonra, Cumhurbaşkanı Louis Bonaparte'ın devlet hazinesinden ödenen maaşı meclis tarafından 600 000 franktan 3 milyon franga yükseltilmişti. *–Almanca ed.*

171 Normandiyalı fabrikatörler, 1868'in sonlarında, İngiliz fabrikatörlerle daha etkili bir şekilde rekabet etmek için tekstil işçilerinin ücretlerini düşürme girişiminde bulundu. Bu da 1869 yılının başında Sotteville-lès-Rouen'da büyük bir grevin düzenlenmesine yol açtı. Grevciler, destek için Enternasyonal'in Rouen Komitesine başvurdu. Rouen Komitesinin Aralık ayının sonlarında başvurduğu Genel Konsey, Londra'daki ve Fransa'daki sendikalar aracılığıyla işçiler için para toplama faaliyeti düzenledi. Marx'ın kaleme aldığı "Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyinin Basel'de Düzenlenen IV. Genel Kongreye Raporu"nda, grevin, yenilgiye uğramasına karşın, "büyük manevi sonuçlar" doğurduğu belirtilir; grev, Normandiya'daki pamuk işçilerinin örgütlenmesine ve birleşmesine katkıda bulundu, "Rouen, Elbeuf, Darnétal vb. kentlerde sendikaların kurulmasını yol açtı ve İngiliz işçi sınıfı ile Fransız işçi sınıfı arasındaki kardeşlik bağlarını yeniden tasdik etti." *–Almanca ed.*

malde imparatorluğun ateşli ve hatta yaltakçı bir taraftarı olan Pouyer-Quertier'nin onda bulduğu tek kusur, İngiltere'yle imzalanan ve kendi ticari çıkarlarına zarar veren ticaret anlaşmasıydı.[172] Bay Thiers'in maliye bakanı olarak ilk adımı, "nefret uyandıran" bu anlaşmayı kınamak ve kendi işletmesi için eski koruyucu gümrük vergilerinin yeniden getirilmesinin gerekliliğini ilan etmek oldu. İkinci adımı, söz konusu örnekte eski koruyucu gümrük vergilerinin yeniden koyulmasını engelleyecek bir uluslararası anlaşmanın bulunmaması bahanesiyle, gümrük vergilerini geri getirerek Alsace'ı vurmaya yönelik *yurtseverce* girişimiydi. Bu ustaca hamle sayesinde, Rouen'daki kendi işletmesi, Mulhouse'daki rakip işletmelerin tehlikeli rekabetinden kurtulacaktı. Son adımı, damadı Bay Roche-Lambert'e Loiret'nin genel vergi tahsildarlığı makamını hediye etmesiydi; bu makam, *iktidardaki* burjuvaların kucaklarına düşen zengin arpalıklardan biriydi ve Pouyer-Quertier, Bonapartist selefi Bay Magne'ı, büyük komisyonların alındığı bu yeri öz oğluna bahşettiği için fazlasıyla suçlu bulmuştu. Dolayısıyla, bu Pouyer-Quertier, tam da yukarıda sözü edilen işin adamıydı.

<30 Mart, *Rappel*. Paris'in eski belediye başkanı Jules Ferry, 28 Mart tarihli bir genelgeyle, vergi memurlarının> Paris kenti için <herhangi bir vergi toplamaya devam etmelerini yasakladı.>[173]

Küçük devlet düzenbazlıkları, – değersiz bir karakter ... çürümüş bir vicdan ... parlamenter entrikaların ebedî kışkırtıcısı ... küçük numaralar ve hileler ... liberalizm hakkında, "*libertés nécessaires*" {vazgeçilmez özgürlükler} hakkında vaazlar verir gayretli ... olası başarısızlıkları dengelemeye yönelik güçlü gerekçeler ... karşı ağırlık oluşturan güçlü tezler ... aşırı bayağı bir tür kahramanlık ... başarılı parlamento manevraları. ...

<Bay E. Picard, kuşatma süresince ordularımızın yenilgilerini borsada nakit kazanca dönüştürmüş olan bir düzenbazdır.>

<katliam, ihanet, kundakçılık, suikast, iftira, yalan.>

172 Bkz. 138. dipnot. *–çev.*

173 Elyazmasında Fransızca olan bölümlerin çevirileri burada açılı parantez işaretleri arasında yer alıyor. Bkz. s. 342'deki açıklamalar. *–çev.*

Thiers'in kendisi, bir *maire*'ler {belediye başkanları} toplantısındaki konuşmasında (25 Nisan) diyor ki,

> "Clément Thomas ile Lecomte'un katilleri", bir avuç suçludur; <"tıpkı, azmettirme ya da destek olma yoluyla bu suçlara ortak oldukları haklı olarak kabul edilebilecek kişiler, yani *çok az sayıdaki birey* gibi".>[174]

Dufaure

Dufaure, Paris'i, illerdeki basına yönelik kovuşturmalarla dize getirmek istiyor. Gazetelerin "uzlaşma" öğütledikleri gerekçesiyle jüri karşısına çıkarılması korkunç.

Dufaure, Thiers'in entrikasında önemli bir rol oynuyor. 10 Mart tarihli yasasıyla Paris'in tüm ticari borçlularını ayağa kaldırdı. Paris'teki ev kiraları hakkındaki yasasıyla tüm Paris'e gözdağı verdi. Her iki yasa da, Fransa'nın onurunu kurtardığı ve Bismarck'a teslim edilmeyi 6 ay geciktirdiği için Paris'i cezalandırmaya yönelikti. Dufaure bir Orleans'cı ve sözcüğün parlamenter anlamıyla bir "liberal"dir. Dolayısıyla, o her zaman baskı ve sıkıyönetim bakanıydı.

İlk *portefeuille*'ünü {bakanlık görevini} 13 Mayıs 1839'da, cumhuriyetçi partinin *dernière prise d'armes*'ının {son silahlı ayaklanmasının}[175] yenilgiye uğratılmasından sonra kabul etti ve bu nedenle o dönemin Temmuz hükümetinin acımasız baskı bakanıydı.

29 Ekim'de (1848) sıkıyönetimi kaldırmak zorunda kalan Cavaignac, 2 Haziran 1849'da[176] kendi kabinesine Louis-Philippe'in iki bakanını atadı (içişleri bakanlığına *Dufaure*'u ve ayrıca *Vivien*'i). Onları, güvence isteyen *rue de Poitiers*'nin (Thiers)[177] talebi üzerine atamıştı. Monarşi[178] yanlılarının yaklaşan cumhurbaşkanlığı seçimlerindeki desteğini bu yolla güvence altına almayı ummuştu. Dufaure, Cavaignac'ın adaylığını güvence altına almak için en yasadışı yollara başvurdu. Tehditlere ve seçim yolsuzluklarına daha önce hiç bu ölçekte başvurulmamıştı. Dufau-

174 *Le Rappel*, 28 Nisan 1871. *–Almanca ed.*

175 Blankist *Société des Saisons*'un {Mevsimler Derneği'nin} 12 Mayıs 1839'daki eylemlerinden söz ediliyor. *–İngilizce ed.*

176 Marx, bu cümledeki "2 Haziran 1849'da" sözcüklerinin üzerini çizmiştir. *–İngilizce ed.*

177 Düzen Partisi'nin yönetici organı *Comité de la réunion de la rue de Poitiers*'den {Poitiers Sokağı Yeniden Birleşme Komitesi} söz ediliyor. *Comité*'de Thiers liderliğindeki Orleans'cılar belirleyici güce sahipti. *–İngilizce ed.*

178 İngilizce baskıda "Hanedanlık". *–çev.*

re, Fransa'yı, diğer adaylara ve özellikle de Louis Bonaparte'a yönelik karalayıcı yazılara boğdu; bu durum, onun daha sonra Louis Bonaparte'ın bakanı olmasını engellemedi. Dufaure yine (Roma'nın Fransız ordusu tarafından bombalanmasına vb. karşı Ulusal Muhafızın düzenlediği gösteriyi hedef alan) *13 Haziran 1849 tarihli sıkıyönetimin* bakanı oldu. Şimdi, yine, Versailles'da (Seine-et-Oise ili için) ilan edilen sıkıyönetimin bakanı. Thiers, dilediği ilde sıkıyönetim ilan etme yetkisine sahip. Dufaure, 1839'daki gibi, 1849'daki gibi, yeni baskı yasaları, yeni basın yasaları, "askerî mahkemelerin formalitelerini azaltacak" bir yasa[179] istiyor. *Procureurs généraux*'ya {başsavcılara} yönelik bir genelgede "*uzlaşma*" çağrısını ciddi şekilde kovuşturulması gereken bir basın suçu ilan ediyor. Fransız yargısının niteliğini ortaya koyan bir olgu, yalnızca tek bir *Procureur général*'in (Mayenne başsavcısının)[180] Dufaure'a yazılı istifasını iletmiş olmasıydı:

> "Bir iç savaş anında parti çekişmelerinin içine dalmamı ve *uzlaşma* sözcüğünü kullandıkları için, vicdanıma göre masum olan insanları kovuşturmamı emreden bir idareye hizmet edemem."[181]

Dufaure, 1847'de, Guizot'ya karşı komplo kuran "*Union libérale*"in, 1869'da da Louis Bonaparte'a karşı komplo kuran "*Union libérale*"in bir üyesiydi.[182]

10 Mart tarihli yasayla ve ev kiraları yasasıyla ilgili olarak belirtilmesi gereken nokta, her ikisi de avukat olan Dufaure ile Picard'ın en iyi müşterilerinin, Paris kuşatmasından dolayı herhangi bir zarar görmek istemeyen ev sahipleri ile *para babaları* arasından çıktığı.

Bu kişiler, 1848 Şubat Devrimi sonrasında olduğu gibi şimdi de, cumhuriyete, celladın Don Carlos'a söylediği şeyi söylüyor: "*Je vais t'assassiner, mais c'est pour ton bien.*" (Seni öldüreceğim, ama iyiliğin için.)

---

179 Bkz. 135. dipnot. *-çev.*

180 Louis Vacheron. *-Almanca ed.*

181 *The Daily News*, 29 Nisan 1871. *-Almanca ed.*

182 Marx, 1847'nin *Union libérale*'inden {Liberal Birlik'inden} söz ederken, 1846 seçimlerinden sonra Fransız Temsilciler Meclisinde ortaya çıkan ve ilerici muhafazakârlar diye anılan grubu kastediyor. Bu grubun liderleri, Girardin, Tocqueville, Dufaure gibi Orleans'cılar ve başkalarıydı. *Union libérale*, burjuva cumhuriyetçilerinin, Orleans'cıların ve Meşruiyetçilerin bir bölümünün, 1863'teki *Corps législatif* {yasama organı} seçimleri sırasında, imparatorluğa muhalefet temelinde oluşturdukları bir koalisyondu. 1869'daki seçim kampanyaları döneminde, *Union libérale*'i yeniden canlandırmaya yönelik bir girişim, 1863'teki koalisyonu oluşturan partiler arasındaki farklılıklar nedeniyle başarısızlığa uğradı. *-İngilizce ed.*

Lecomte ve Clément Thomas

Vinoy'nın *Buttes Montmartre*'ı {Montmartre tepelerini} ele geçirme girişiminden sonra (18 Mart'ta, saat 4'te, Château Rouge'un bahçelerinde vurulmuşlardı[183]), General Lecomte ile Clément Thomas tutsak edildi ve düzenli ordunun 81. alayının galeyana gelmiş olan aynı askerleri tarafından vuruldular. Bu, *Merkez Komitesinin* bazı temsilcilerinin acil itirazlarına rağmen hayata geçirilen ve kısa süren bir linçti. Apoletli bir cani olan Lecomte, askerlerine, *Place Pigalle*'de {Pigalle Meydanı'nda}, dört kez, kadınlardan ve çocuklardan oluşan silahsız bir topluluğa ateş açma emri vermişti. Askerler, halka ateş açmak yerine onu vurdu. Eski bir çavuş olan ve *gérant*'ları {müdürleri} olduğu *National*'ciler tarafından Haziran katliamlarının (1848) arifesinde birdenbire "general" ilan edilen Clément Thomas, kılıcını, Paris'in işçi sınıfından başka hiçbir düşmanın kanına bulamamıştı. Haziran ayaklanmasını bilinçli olarak kışkırtan karanlık kumpasçılardan ve onun en acımasız cellatlarından biriydi. Paris'in proleter Ulusal Muhafızları 31 Ekim 1870'te *Hôtel de Ville*'deki {belediye binasındaki} "Savunma Hükümeti"ne baskın yaparak üyelerini tutukladığında, kendi kendilerini atamış olan bu adamlar, onlardan biri olan Picard'ın yakın geçmişte kullandığı deyimle bu *gens de paroles* {sözlerinin erleri}, yerlerini *Komün*'e bırakacakları konusunda *şeref sözü* verdi. Bu şekilde kazasız belasız kaçmalarına izin verilmesinin ardından, kendilerine aşırı güvenen tutuklayıcılarının üzerine Trochu'nün Bretonlarını[184] saldılar. Ama onlardan biri olan Bay *Tamisier*, Ulusal Muhafız başkomutanlığı görevinden istifa etti. Şeref sözünü *tutmamayı* reddetti. Böylece Clément Thomas'ya yine gün doğdu. Tamisier'nin yerine Ulusal Muhafız başkomutanlığına atandı. Trochu'nün "plan"ı için uygun kişi oydu. Prusyalılarla hiçbir zaman savaşmadı; Trochu'nün "plan"ına düşmanca yaklaşan tüm subaylarını ayıklayarak, Ulusal Muhafızın farklı gruplarını birbirlerinin karşısına çıkararak ve gülünç duruma düşecekleri "hücum"larla onları kurban ederek düzenlerini bozduğu, böldüğü ve kara çaldığı Ulusal Muhafızlarla savaştı. Haziran'daki kurbanlarının hayaletlerinin kovaladığı bu adam, herhangi bir resmî görevi bulunmaksızın 18 Mart'taki savaş sahnesinde yeniden ortaya çıkmadan edemedi ve orada Paris halkına yönelik yeni bir katliamın kokusunu aldı. Halk galeyana gelir gelmez, linç

183 Lecomte ile Thomas. *–Almanca ed.*

184 Bkz. 79. dipnot. *–çev.*

kurbanı oldu. Cumhuriyeti öldürmek ve Pouyer-Quertier sözleşmesinin öngördüğü *pots-de-vin*'i {bahşişleri} ceplerine indirmek için Paris'i *Décembriseur* {Aralıkçı} Vinoy'nın merhametine terk eden adamlar bu kez şöyle bağırdı: Katiller, katiller! Uluma sesleri, "proleterlerin" kanına susamış olan Avrupa basını tarafından aynı şekilde yinelendi. Taşra Beyleri Meclisinde histerik bir "duyarlılık" farsı sahnelendi ve daha önce olduğu gibi bu kez de, kendi arkadaşlarının cesetleri, düşmanlarına karşı en çok tercih ettikleri silahlardı. Paris ve Merkez Komitesi, kendi denetimleri dışındaki bir kazadan sorumlu tutuldu. "Düzen adamları"nın 1848'in Haziran günlerinde Paris başpiskoposunun[185] öldürülmesi nedeniyle isyancılara yönelik öfke çığlıklarıyla Avrupa'yı nasıl sarstıkları biliniyor. Daha o dönemde, piskoposu isyancıların değil, Cavaignac'ın askerlerinin vurduğunu, başpiskoposun ona barikatlara kadar eşlik etmiş olan *vicaire général*'i {başyardımcısı} Bay Jacquemet'nin tanıklığı sayesinde çok iyi biliyorlardı; ama ölü bedeni çıkarlarına hizmet etti. Ancak, Versailles hükümetinin vahşi saldırılarına karşı kendisini savunmak için *Komün*'ün rehin aldığı kişilerden biri olan bugünkü Paris Başpiskoposu Bay Darboy, Thiers'e mektubundan anlaşıldığı kadarıyla, *Papa Transnonain*'in,[186] bir kutsal öfke nesnesi olarak kendi bedeni üzerine spekülasyon yapmak istediği gibi tuhaf kuruntulara sahip görünüyor. Gün geçmiyordu ki, Versailles gazeteleri, onun idam edildiğini duyurmasın; "düzen" cephesinin sürmekte olan zulmü ve savaş hukuku ihlalleri, Komün dışındaki her iktidarı, bu adımı atmaya yöneltirdi. Thiers, jandarmalarının başında yiğit Flourens'a suikast düzenleyen Yüzbaşı Desmaret'ye madalya taktığında, Versailles hükümetinin ilk askerî başarısını elde edip etmediği bile henüz tartışmalıydı. Flourens, 31 Ekim'de, "savunma adamları"nın yaşamlarını kurtarmıştı.[187] Korkak (kaçak) Vinoy, cesur yoldaşımız Duval'i, esir alındığında, tabyaların içinde öldürttüğü için ve ikinci olarak da, Paris halkına katılmış ve tutsak edilmiş olan onlarca düzenli ordu askerini öldürttüğü ve "Aralık yöntemleri"yle[188] bu iç savaşı başlattığı için Légion d'Honneur Büyük Haç Nişanı ile ödüllendirildi. Londralı bir *penny-a-liner*'ın[189] incelikli şekilde tarif ettiği üzere, "maskeli balolardaki kıyafetleri imparatorlu-

185 Affre. –*Almanca ed.*

186 Thiers kastediliyor. Bkz. 57. dipnot. –*çev.*

187 Bkz. 85. dipnot. –*çev.*

188 2 Aralık 1851 tarihli Bonapartist hükümet darbesi sırasında kullanılan "yöntemler"e gönderme yapılıyor. –*Almanca ed.*

189 Satır başına para alan kötü yazar. –*çev.*

ğun mucizeleri arasında yer alan alımlı markizin kocası" olan General Galliffet, Rueil'de Ulusal Muhafızın bir yüzbaşısını, bir teğmenini ve erlerini "gafil avlamış", onları hemen öldürtmüş ve hemen ardından, bu eylemi nedeniyle kendisini yüceltmek için bir duyuru yayımlamıştı. Bunlar, Versailles hükümeti tarafından *resmî olarak* anlatılan ve yüceltilen cinayetlerden birkaçı. Düzenli ordunun 80. alayının 25 askeri, "isyancı" oldukları gerekçesiyle, 75. alayın askerleri tarafından vurulmuştu.

> "Düzenli ordu üniforması taşıyıp da Komüncülerin saflarında yakalanan herkes en küçük bir merhamet gösterilmeden hemen orada vuruluyordu. Hükümete bağlı askerler acımasızlıkta kusursuzdu."[190]
>
> "*Bay Thiers, Flourens'ın ölümüyle ilgili* cesaret veren *ayrıntıları meclisle paylaştı.*"

Versailles, 4 Nisan. Thiers, bu biçimsiz cüce, Versailles'a getirilen tutsakları hakkında şu bilgileri veriyor (duyurusunda):

> "Bugüne kadar, dürüst adamların" (Piétri'nin adamları!) "kederli bakışları, alçaltılmış bir demokrasinin bu kadar alçalmış yüzlerine hiç çevrilmemişti."[191]
>
> "*Vinoy, isyancı subaylara ve düzenli ordu askerlerine yönelik her tür merhamete itiraz ediyor.*"[192]

6 Nisan'da, *Komün'ün misillemeler* (ve rehineler) *hakkındaki kararnamesi*:

> "Versailles hükümetinin insanlık yasalarını ve savaş yasalarını açıkça ayaklar altına alması ve Fransa'nın istilacılarının bile başvurma onursuzluğunu göstermediği gaddarlıkların sorumlusu olması göz önünde bulundurularak aşağıdaki kararlar alınmıştır, vb."[193] (*Ardından maddeler geliyor.*)[194]

5 Nisan. Komün'ün Duyurusu:

> "Versailles haydutları her gün tutsaklarımızı öldürüyor ya da vuruyor ve saat başı, bir başka cinayetin işlendiğini öğreniyoruz. Halk, öfkeli olduğunda bile, iç savaştan olduğu gibi kan dökülmesinden de nefret

190 *The Daily Telegraph*, 4 Nisan 1871. –*Almanca ed.*

191 L. A. Thiers'in 4 Nisan 1871 tarihli duyurusu, *The Daily News*, No. 7779, 5 Nisan 1871. –*İngilizce ed.*

192 "Versailles, April 5", *The Daily News*, No. 7781, 7 Nisan 1871. –*İngilizce ed.*

193 *Journal Officiel de la République française*, Paris, 6 Nisan 1871. –*Almanca ed.*

194 Elyazmasında parantez içindeki sözcükler Almanca. –*Almanca ed.*

ediyor, ama düşmanlarının vahşi saldırılarına karşı kendisini koruması onun bir görevi ve neye mal olursa olsun, göze göz, dişe diş istenecek."[195]

<"Paris'e karşı savaşan polisler günde 10 frank alıyor.">

Versailles, 11 Nisan. Asker kaçaklarının değil tutsakların hunharca vurulmasının en tiksindirici ayrıntıları kurmay subaylar ve başka tanıklar tarafından gözle görülür bir zevkle anlatılıyor.

Darboy, Thiers'e mektubunda,

"kardeşlerin öldürüldüğü savaşımızın dehşetini artıran korkunç aşırılıklara"[196]

karşı çıkıyor. Deguerry (*curé de la Madeleine* {Madeleine Kilisesi rahibi}) aynı doğrultuda yazıyor:

"Bu infazlar <Paris'te büyük bir öfkeye yol açıyor ve korkunç misillemelere yol açabilir." "Bu nedenle, her yeni idama karşılık olarak, elde bulunan çok sayıdaki rehineden ikisinin idam edilmesine karar verildi. Bir papaz olarak sizden rica ettiğim şeyin ne kadar yakıcı ve mutlak olarak gerekli olduğunu kendiniz değerlendirin.>"[197]

Bu dehşetin ortasında Thiers valilere şöyle yazıyor: "*L'Assemblée siège paisiblement.*" (*Elle aussi a le coeur léger.*) {"Meclis huzur içinde toplantılarına devam ediyor." (O da kaygısız.)}[198]

Thiers ile ona bağlı taşra beylerinin *La commission des Quinze*'i,[199] "*Versailles birliklerine atfedilen* sözde *hızlı infazları ve misillemeleri*", "resmen inkâr" edebilecek kadar yüzsüzdü.[200] Ama Papa Transnonain, *Paris'in bombalanması hakkındaki 16 Nisan tarihli genelgesinde* [şunu söylüyor]:

"Bazı top mermileri düştüyse, bunların sorumlusu, Versailles ordusu değil, hiçbir yerde kendilerini göstermeye cesaret edemezken savaştıklarına inandırmaya çalışan bazı isyancılardır."[201]

---

195 *Journal Officiel de la République française*, Paris, 6 Nisan 1871. –*Almanca ed.*

196 G. Darboy, "Prison de Mazas, le 8 avril 1871", *Le Rappel*, No. 669, 13 Nisan 1871. –*İngilizce ed.*

197 *Le Temps*, 14 Nisan 1871. –*Almanca ed.*

198 Başbakan Ollivier'nin Fransa-Prusya Savaşı'nın arifesinde yaptığı, Prusya'ya savaş ilanının sorumluluğunu "kaygı duymadan" üstlendiği açıklamasına gönderme yapılıyor. –*Almanca ed.*

199 *La commission des Quinze* (*On Beşler Komisyonu*): 20 Mart 1871'de Ulusal Meclis tarafından göreve getirilmişti. Devrimci Paris'e karşı mücadelesinde Thiers hükümetini destekleyecekti. Üyelerinin çoğunluğu, Thiers'in çıkarlarını temsil eden monarşi yanlılarından ve burjuva cumhuriyetçilerinden oluşuyordu. Komisyon, illere bir çağrı yaparak, Komün'e karşı kullanılacak olan gönüllü birlikleri kurmalarını istedi. Ama bu çağrı karşılık bulmadı. Komün'ün ezilmesinden sonra komisyon dağıldı. –*Almanca ed.*

200 "La commission des Quinze...", *Le Rappel*, No. 673, 17 Nisan 1871. –*İngilizce ed.*

201 *Le Temps*, 19 Nisan 1871. –*Almanca ed.*

Thiers, kahramanı olan I. Napoleon'u en azından bir konuda geride bıraktığını kanıtladı: Yalanlara dayalı duyurular. (Kuşkusuz, Paris, Bay Thiers'e kara çalabilmek için kendi kendisini bombalıyor!)

Komün, Bonapartist düzenbazların bu çirkin provokasyonları karşısında, rehineler almakla ve misilleme tehditlerinde bulunmakla yetindi; ama tehditleri kâğıt üzerinde kaldı! Subay kılığına girmiş jandarmalar bile, üzerlerinde bombalarla yakalanan *sergents de ville* {polisler} bile askerî mahkeme karşısına çıkarılmadı! Komün, ellerini bu köpeklerin kanıyla kirletmeyi reddetti!

18 Mart'tan birkaç gün önce, Clément Thomas, Savaş Bakanı Le Flô'nun önüne Ulusal Muhafızın dörtte üçünün silahsızlandırılmasına yönelik bir plan koydu.

<"Ayaktakımının önde gelen unsurları", dedi, "Montmartre çevresinde toplandı ve Belleville ile anlaşmış durumdalar.">[202]

Ulusal Meclis

<Versailles'da iktidarda olan adamların tüm kaleleri teslim ettiği ve savunmasız Paris'i devrettiği düşmanın baskısı altında 8 Şubat'ta seçilen meclis olan Versailles Meclisinin 28 Ocak'ta Versailles'da imzalanan sözleşmeyle açık şekilde belirlenen tek amacı, savaşın sürdürülebilir olup olmadığına ya da bir barışa ulaşılıp ulaşılamayacağına karar vermek ve ikincisine karar verilmesi durumunda barış koşullarını belirlemek ve Fransız topraklarının mümkün olan en hızlı şekilde boşaltılmasını sağlamaktı.>

Chanzy. Paris Başpiskoposu vb.

{General} Chanzy'nin serbest bırakılması, {Amiral} Saisset'nin kaçışıyla neredeyse aynı anda gerçekleşti. Kralcı gazeteciler hep bir ağızdan *generalin öldüğünü duyurmuştu.* Bu hoş eylemin sorumluluğunu kızıllara yüklemek istemişlerdi. Daha önce üç kez idam edilmesi emredilmişti ve şimdi gerçekten vurulacaktı.

Vendôme olayı sonrasında: Versailles'da telaş vardı. 23 Mart'ta Versailles'a bir saldırının düzenlenmesi bekleniyordu, çünkü Komünal hareketin liderleri, meclisin herhangi bir düşmanca adım atması durumunda Versailles'a yürüyeceklerini açıklamıştı. Meclis bunu yapmadı.

202 "*La Sociale* publie une curieuse lettre...", *Le Vengeur*, No. 21, 19 Nisan 1871. *–İngilizce ed.*

Tam tersine, acil bir teklifi oylayarak Paris'te yerel seçimlerin yapılmasına karar verdi vb. Meclis, bu ödünlerle kendi iktidarsızlığını kabul etti. Aynı zamanda, *Versailles'da Kralcı Entrikalar*. Bonapartist generaller ve Aumale Dükü.[203] Favre, Bismarck'tan, 26 Mart'a kadar düzenin yeniden sağlanmaması durumunda Paris'in Alman birlikleri tarafından işgal edileceğini duyuran bir mektup aldığını açıkladı. Kızıllar, bu küçük hileyi açıkça gördü. <Vendôme olayını, onu hiçlikten çıkaran halka hakaret etmek ve Paris'i illere karşı kışkırtmak için> (21 Mart'ta?) <Versailles Meclisinin kürsüsüne çıkan kalpazan, *kötü şöhretli Cizvit J. Favre* provoke etmişti.>

30 Mart. Komün'ün Duyurusu:

> <"Bugün, peşlerine düşmeyi bile istememiş olduğunuz suçlular, yüce gönüllülüğünüzü kötüye kullanıyor ve kentin kapılarının dibinde monarşi yanlısı bir fesat yuvası kuruyorlar. İç savaşı kışkırtıyorlar, her tür kötü yola başvuruyorlar, herkesle suç ortaklığı yapıyorlar ve hatta yabancılardan yardım dilenecek kadar ileri gittiler.">[204]

Thiers

Thiers, 25 Nisan'da, *maire*'leri, yardımcılarını ve Seine ilinin belediye meclisi üyelerini kabulünde şunları söyledi:

> <"Cumhuriyet var. *Yürütme gücünün başı* yalnızca *sıradan* bir *yurttaştır*.">[205]

Bay Thiers'e göre, Fransa'nın 1830 ile 1871 yılları arasındaki ilerlemesi şudur: 1830'da, Louis-Philippe, "Cumhuriyetlerin en iyisi"ydi. 1871'de ise, Louis-Philippe döneminin bakanlık düzeyindeki fosili küçük Thiers, *cumhuriyetlerin en iyisi*.

Bay Thiers, rejimini bir gaspla başlattı. Ulusal Meclis onu meclis hükümetinin başkanlığına atamıştı; o kendisini Fransa'nın yürütme gücünün başkanlığına atadı.

---

203 Marx, muhtemelen, *Fransa'da İç Savaş*'ta, Ulusal Meclisteki kralcı entrikaların örneklerini vermek istiyordu. Bu dönemin gazete ve dergilerinden yaptığı alıntılar, Aumale Dükü ile erkek kardeşi Joinville Prensi'nin Versailles'daki entrikaları, Bourbon ve Orleans hanedanlarının birleşmekte olduğu söylentileri ve Aumale Dükü'nü Fransız tahtına çıkarma niyeti hakkındaki haberleri içeriyor. *–Almanca ed.*

204 *Journal Officiel de la Commune de Paris*, 30 Mart 1871. *–Almanca ed.*

205 *Le Rappel*, 28 Nisan 1871. *–Almanca ed.*

Ulusal Meclis ve Paris Devrimi

Yabancı istilacının emriyle toplanan meclis, 28 Ocak tarihli Versailles sözleşmesinde açıkça belirtildiği üzere, tek bir amaçla seçilmişti: Savaşın sürdürülmesine karar vermek ya da barışın koşullarını belirlemek. Paris'in *capitulard*'ları {teslimiyetçileri}, Fransız halkını seçim sandıklarına çağırırken meclisin özel görevini açıkça tanımlamıştı ve meclisin bileşimi de büyük ölçüde buna uygun olarak belirlenmişti. Savaşın sürdürülmesi tam da *capitulard*'ların boyun eğerek kabul ettikleri ateşkes koşulları tarafından olanaksız hâle getirilmiş olduğundan, gerçekte, meclisin önündeki tek seçenek utanç verici bir barışı kayıtlara geçirmekti ve bu özel uygulama için en uygun adamlar, Fransa'nın en kötü adamlarıydı.

Cumhuriyeti, 4 Eylül'de, bir savunma hükümeti olarak *Hôtel de Ville*'e {belediye binasına} yerleşen kötü şöhretli avukatlar değil, Paris halkı ilan etmişti. Tek bir itiraz sesi yükselmeden, Fransa'nın her yanında alkışlanmıştı. Cumhuriyet, kendi varlığını, en önemli bileşeni Paris'in uzun süren direnişi olan beş aylık bir savaşla kazanmıştı. Cumhuriyet tarafından ve Cumhuriyet adına yürütülen bu savaş olmasaydı, Sedan teslim olma anlaşmasının ardından imparatorluk Bismarck tarafından geri getirilir, başlarında Bay Thiers'in bulunduğu kötü şöhretli avukatlar Paris için değil, onları bir Cayenne yolculuğundan[206] kurtaracak olan kişisel güvenceler için pazarlık etmek zorunda kalır ve Taşra Beyleri Meclisi diye bir şeyin adı bile duyulmazdı. Bu meclis, yalnızca, Paris'te başlayan Cumhuriyetçi Devrimin izniyle toplanabildi. Bay Thiers'in bıktırana kadar yinelediği üzere kurucu bir meclis olmadığından, Cumhuriyetçi Devrimin geçmişte kalmış olaylarının bir vakanüvisliğinin ötesine geçemez ve Bonaparte hanedanını tahttan indirdiğini ilan etme hakkına bile sahip olamazdı. Dolayısıyla, Fransa'taki tek meşru iktidar, merkezi Paris'te bulunan *Devrimin* kendisidir. Bu devrim, Küçük Napoleon'a[207] karşı değil, İkinci İmparatorluğu ortaya çıkaran, son biçimlerini onun egemenliği altında alan ve Prusya'yla savaşın çarpıcı bir şekilde açığa çıkardığı üzere, Fransız işçi sınıfının yenileyici güçleri tarafından yerlerinden edilmeseler Fransa'yı bir cesede çevirecek olan toplumsal ve siyasal koşullara karşı yapılmıştı. Dolayısıyla, devrimden yalnızca şimdiki

206 Güney Amerika kıtasındaki Fransız Guyanası'nda bulunan ve söz konusu dönemde ceza kolonisi olarak kullanılan kent. *-çev.*

207 *Küçük Napoleon* (*Napoléon le petit*): Victor Hugo'nun 1851 yılında yasama meclisinde yaptığı bir konuşmada Louis Bonaparte'a taktığı lakap. Victor Hugo'nun *Napoléon le petit* broşürünün yayımlanmasından sonra bu lakap daha yaygın şekilde kullanılmaya başladı. *-Almanca ed.*

"yürütme"sinin yabancı işgalciye vermiş olduğu yıkıcı senedi imzalamak için yetki almış olan Taşra Beyleri Meclisinin, devrime, tıpkı kendisi gibi bir *capitulard*'mış gibi davranma girişimi, muazzam bir gasptı. Bu meclisin Paris'e karşı savaşı, Prusya süngülerinin koruması altındaki korkakça bir Chouan'lıktan[208] başka bir şey değil. Fransa'yı uçurumun kenarına sürüklemiş olan şey, yozlaşmış, güçten düşmüş ve çürümekte olan sınıfların ayrıcalıklarını, tekellerini ve lükslerini korumak amacıyla bu ülkenin boğazlanmasını hedefleyen adice bir komplodur ve onu uçurumdan yalnızca gerçek bir Toplumsal Devrimin Herkül'ünkine benzer eli kurtarabilir.

Thiers'in En Güzel Ordusu

Thiers, yalancılıktaki gücünü, daha "devlet adamı" olmadan, bir tarihçiyken kanıtlamıştı. Ama cücelere özgü kibir, bu kez, onu gülünçlüğün doruğuna taşıdı. Bismarck'ın izniyle Prusya hapishanelerinden yeni ithal edilen Bonapartist disiplinsiz asker döküntülerinden, Papalık Zuhaflarından, Charette'nin Chouan'larından, Cathelineau'nun Vendée'lilerinden, Valentin'ın "belediyeliler"inden,[209] Piétri'nin eski polislerinden ve Valentin'ın, Louis Bonaparte döneminde ordunun yalnızca casusları, Bay Thiers döneminde ise onun seçme savaşçıları olan Korsikalı jandarmalarından, ve tüm bunların üzerinde, kaybedecekleri bir onurları bulunmayan kaçak Aralıkçı mareşallerin komutası altındaki apoletli *mouchard*'lardan (casuslardan) oluşan onun düzen ordusu; bu alacalı bulacalı, biçimsiz, sefil güruh, Bay Thiers'e göre, "*Fransa'nın gelmiş geçmiş en güzel ordusu*"! Eğer Prusyalıların St. Denis'de bulunmaya devam etmelerine izin veriyorsa, bunun tek nedeni, Versailles'ın "en güzel ordu"sunun görüntüsüyle onları korkutmak istemesi.

Thiers

Küçük devlet düzenbazlıkları. Parlamenter entrikaların ebedî kışkırtıcısı Bay Thiers, hiçbir zaman, "yetenekli" bir gazeteciden ve zeki bir "laf ebesi"nden, bir parlamenter düzenbazlık ustasından, bir yalancı tanıklık virtüözünden, parlamenter parti savaşlarının küçük manev-

208 "Karşı-devrimcilikten" anlamında. Bkz. 129. dipnot. *-çev.*

209 "*Municipals*" {"belediyeliler"}: Belediye Muhafızları (1871'den sonra Cumhuriyetçi Muhafızlar), Paris'in askerîleştirilmiş (yaya ve atlı) polis gücüydü ve 1830 Temmuz Devriminden sonra halk ayaklanmalarının bastırılması için kullanılmışlardı. 1871'de karşı-devrimci Versailles ordusunun temel gücü durumundaydılar. *-Almanca ed.*

ralarının, bayağı kalleşliklerinin ve kurnazca oyunlarının bir zanaatçısından daha fazlası olmadı. Bu sinsi cüce yarım yüzyıl boyunca Fransız burjuvazisini büyüledi, çünkü onların sınıfsal ahlaksızlıklarının en aslına uygun düşünsel ifadesi Thiers'dir. Muhalefet saflarında olduğu dönemlerde, iktidara geldiğinde onları ortadan kaldırmak üzere, "*libertés nécessaires*" {"vazgeçilmez özgürlükler"} hakkındaki bayat vaazlarını tekrarlayıp durdu. Resmî bir makamının bulunmadığı dönemlerde Avrupa'yı Fransa'nın kılıcıyla tehdit ediyordu. Peki, gerçek diplomatik başarıları nelerdi? 1841'de Londra Sözleşmesi'nin[210] getirdiği aşağılanmayı sineye çekmesi, Alman birliği karşıtı nutuklarıyla Prusya'yla savaşı yakınlaştırması, 1870'te Avrupa'nın tüm saraylarını kapsayan dilencilik turuyla Fransa'yı rezil etmesi, 1871'de Paris'in teslim olmasına dair anlaşmayı imzalaması, "ne pahasına olursa olsun" varılan bir "barış"ı kabul etmesi ve ayaklar altına alınmış olan kendi ülkesinde bir iç savaşın çıkarılmasına izin vermesi ve buna destek olması için Prusya'ya yalvarması. Modern toplumun derinliklerindeki güçler onun gibi bir insan için bilinemezliklerini elbette her zaman korudu; ama o, bu toplumun yüzeyindeki en elle tutulur değişimleri bile anlayamadı. Örneğin, eski Fransız koruyucu gümrük vergileri sisteminden her tür sapmayı kutsal değerlere saygısızlık olarak suçladı, Louis-Philippe'in bir bakanı olarak demiryolları yapımını aptalca bir fantezi olarak hor görme noktasına kadar vardı ve Louis Bonaparte döneminde bile, çürümüş Fransız ordu örgütlenmesini değiştirmeye yönelik her tür reforma şiddetle karşı çıktı. Fikirleri, inançları ve cesareti olmayan bir adam.

Gösteriş, iktidar ve devlet hazinesi üzerinden zenginleşme hırsı nedeniyle, muhalefet saflarına sürüldüğü dönemlerde, bir rakibini yerinden etmek için halkı galeyana getirmekten ve felaketlere yol açmaktan hiçbir zaman çekinmemesi anlamında, profesyonel bir "devrimci"; aynı zamanda, sıradan işlerin en sığ adamı vb. İşçi sınıfına "*vile multitude*" {"bayağı yığın"} diyerek hakaret ediyor. Bu nedenle, yasama meclislerindeki eski çalışma arkadaşlarından biri, çağdaşlarından biri, bir kapitalist, ama Paris Komünü'nün bir üyesi olan Bay *Beslay*, kamuoyuna yaptığı açıklamalardan birinde ona şöyle sesleniyor:

> "Sizin politikanızın <'öz'ü>, emeğin sermaye tarafından köleleştirilmesidir (*asservissement*), ve *Emek Cumhuriyeti*nin *Hôtel de Ville*'e {belediye binasına} yerleştiğini gördüğünüz günden beri, Fransa'ya hiç durmadan şöyle bağırdınız: 'Bunların hepsi suçlu!'"

210 Bkz. 63. dipnot. *–çev.*

Bay Thiers'in, İçişleri Bakanı Ernest Picard aracılığıyla, "Enternasyonal Birlik"in Paris'le iletişimini engellemeye yönelik emirler vermiş olması şaşırtıcı değil (*Meclis Oturumu*, 28 Mart). <Thiers'in valilere ve kaymakamlara yönelik genelgesi:>

> "Kötüleriyle karşılaştırıldığında sayıca çok daha fazla olan iyi işçiler bilmelidir ki, ekmeklerini bir kez daha yitirmeleri durumunda, bunun sorumlusu, *Enternasyonal*'in üstatları, yani emeğin kurtarıcıları olduklarını iddia eden emek despotları olacaktır."
>
> *Enternasyonal*'in yokluğunda ...[211]

(Şimdi para olayı.) (O ve Favre paralarını Londra'ya aktardı.)[212] Bir atasözüne göre, hırsızlar birbirlerine düştüğünde gerçek ortaya çıkar. Dolayısıyla, Thiers'in resmine son noktayı koymamızın en iyi yolu, Versailles'lı generallerin efendisine ait olan Londra *Moniteur*'ünün sözlerini aktarmamız olacaktır. *Situation*,[213] 28 Mart tarihli sayısında şunu söylüyor:

> "Bu akraba katili, ensestçi, hortumcu, intihalci, hain, hırslı, <iktidarsız> Bay Thiers'in bakan olup da askerlere halkı katlettirmediği olmadı."

Şeytanca oyunların ve kurnazca hilelerin ustası.

{1830} Temmuz Devrimi öncesinde cumhuriyetçilerle birlikte hareket eden Thiers, Louis-Philippe dönemindeki ilk bakanlığını, eski koruyucusu Laffitte'i yerinden ederek kaptı. İlk yaptığı şey, eski işbirlikçisi Armand Carrel'i hapse atmak olmuştu. Berry Düşesi hakkında casusluk yaparak ve onun hapishane ebeliğini üstlenerek Louis-Philippe'e yanaştı,[214] ama faaliyetlerinin merkezinde, Paris'in isyancı cumhuriyetçilerinin *Rue Transnonain*'de {Transnonain Caddesi'nde} katledilmesi ve basını hedef alan Eylül Yasaları vardı;[215] bunların ardından, körelmiş bir alet olarak bir kenara atıldı. 1840'ta ayak oyunlarıyla bir kez daha iktidarın bir bileşeni olduğunda, *National*'in burjuva cumhuriyetçileri dışın-

211 Elyazmasında bu cümle tamamlanmıyor. –*Almanca ed.*

212 Elyazmasında parantez içindeki cümleler Almanca. –*Almanca ed.*

213 Marx, *La Situation* gazetesini, Paris'te yayımlanan ve Fransız hükümetinin resmî yayın organı olan *Moniteur universel*'e benzeterek, alaycı bir şekilde "Londra Moniteur'ü diye anıyor. *La Situation*: Bonapartist eğilimli Fransızca günlük gazete; Eylül 1870 ile 2 Ağustos 1871 arasında Londra'da yayımlanmıştı. Gazete, Thiers'in Ulusal Savunma Hükümetine muhalefet ediyordu. –*Almanca ed.*

214 Bkz. 56. dipnot. –*çev.*

215 Bkz. 57. dipnot. –*çev.*

daki tüm demokratik partinin Paris'in özgürlüğüne kasteden bir girişim olarak değerlendirerek karşı çıktığı Paris'in savunma amaçlı yapılarını planladı. Bay Thiers, yükselen protesto seslerine, *Chambre des Députés* {Temsilciler Meclisi} kürsüsünden şöyle cevap verdi:

> <"Nasıl? Savunma amaçlı herhangi bir yapının özgürlüğe zarar verebileceğini mi düşünüyorsunuz? Bu, gerçeklikle hiçbir bağınızın kalmadığı anlamına gelir. Ve herhangi bir hükümetin bir gün başkenti bombalayarak ayakta kalma girişiminde bulunabileceğini varsayarsanız, her şeyden önce, *olası her tür hükümete* kara çalmış olursunuz. Nasıl? Bombalarıyla Les Invalides'in ya da Panthéon'un kubbesini deldikten, ateşiyle ailelerinizin evlerini yakıp yıktıktan sonra, karşınıza çıkıp varlığını onaylamanızı mı isteyecek? *Ama bu tür bir hükümet, zafer kazandıktan sonra, öncesine göre yüz kez daha olanaksız hâle gelirdi.*">[216]

Gerçekten de, ne Louis-Philippe'in hükümeti ne de Bonapartist Naipliğin hükümeti, Paris'ten çekilip onu bombalamaya cesaret edebilmişti. Savunma amaçlı yapıların bu şekilde kullanılması işi, onları ilk öneren kişi olan Bay Thiers'e bırakılmıştı.

Napoli Kralı Bomba {İki Sicilya Kralı II. Ferdinand} Haziran 1848'de Palermo'yu bombaladığında, Bay Thiers, yine Temsilciler Meclisinde şunları açıkladı:

> <"Beyler, Palermo'da olup bitenleri biliyorsunuz. Büyük bir kentin 48 saat boyunca bombalandığını öğrendiğinizde, hepiniz, dehşet içinde ayağa kalkıyorsunuz. Kim tarafından bombalanıyor? Savaş hukukuna yaslanan yabancı bir düşman tarafından mı? Hayır beyler, *kendi hükümeti* tarafından. Ve hangi gerekçeyle? *Talihsiz kent, haklarını talep etmiş olduğundan.* Ve haklarını talep ettiğinden, 48 saat boyunca bombalandı. ... Avrupa kamuoyuna seslenıneme izin verin. *Bu tür eylemlere karşı* ayağa kalkmak ve Avrupa'nın belki de en büyük kürsüsünden *öfke bildiren bazı sözlerin* yankılanmasını sağlamak, insanlığa bir hizmette bulunmak demektir. Beyler, Avusturyalılar 50 yıl önce uzun bir kuşatmaya girişmemek için savaş hukukuna yaslanarak Lille'i bombalamak istediğinde, sonrasında, yine savaş hukukunu kullanan İngilizler Kopenhag'ı bombaladığında, ve yakın geçmişte, ülkesine hizmetlerde bulunmuş olan *Naip Espartero bir ayaklanmayı bastırmak için Barcelona'yı bombalamaya niyetlendiğinde*, dünyanın dört bir yanından genel bir öfke çığlığı yükselmişti.">[217]

---

216 *Journal Officiel de la République française*, Paris, 11 Nisan 1871. –*Almanca ed.*

217 *Le Moniteur universel*, 1 Şubat 1848. –*Almanca ed.*

Bir yıldan biraz daha uzun bir süre sonra, Thiers, Roma'nın Fransa Cumhuriyeti birlikleri tarafından bombalanmasının en şiddetli savunucularından biri oldu ve arkadaşı General Changarnier'yi, Fransız Anayasasının bu şekilde ihlal edilmesini protesto eden Paris Ulusal Muhafızlarının kılıçtan geçirilmesi nedeniyle kutladı.

Şubat 1848 Devriminden kısa bir süre önce, Guizot'nun onu cezalandırması sonucu uzun süredir makamdan yoksun bırakıldığı için hırçınlaşan ve rakibini kovup kendisini Louis-Philippe'e dayatmasını mümkün kılacağını umduğu büyüyen bir halk hareketinin kokusunu alan Thiers, Temsilciler Meclisinde şunu açıklamıştı:

> <"*Yalnızca Fransa'da değil, Avrupa'da da devrim partisine bağlıyım.* Dilerim, devrim hükümeti, ılımlı kişilerin elinde kalır; ama bu hükümet daha sert kişilerin, hatta radikallerin eline geçse bile, bu nedenle davamı yüzüstü bırakmayacağım. *Her zaman devrim partisine bağlı kalacağım.*">[218]

Cumhuriyetin ilan edildiği günden *coup d'état*'ya {hükümet darbesine} kadar tek uğraşısı Şubat Devrimini yıkmaktı.

Şubat patlamasından sonraki ilk günlerde korku içinde saklandı, ama Parisli işçiler onu öylesine hor görüyordu ki, ondan nefret bile edemiyordular. Yine de, "bir gün Ren Nehri'nin kıyılarında öleceği" palavrasını sıktığında Armand Carrel'in "bir pis su kanalında öleceksin" demesine yol açan dillere destan korkaklığı nedeniyle, halk güçleri Haziran isyancılarının katledilmesi yoluyla alt edilene kadar kamusal sahnede rol alma cesaretini gösteremedi. Sahne, üzerine açıkça yeniden çıkmak için yeterince temiz hâle gelene kadar, *rue de Poitiers*'deki, imparatorluğun geri getirilmesiyle sonuçlanan *Rue de Poitiers* Yeniden Birleşme Komplosunun[219] gizli yöneticiliğini yapmakla yetindi.

Paris kuşatması sırasında, Paris'in teslim olmak üzere olup olmadığı hakkındaki bir soruya Jules Favre'ın verdiği cevaba göre, teslim olmaktan söz edilebilmesi için Paris'in bombalanması gerekirdi! Bu da, Prusyalıların bombardımanı hakkındaki dokunaklı protestolarını ve Thiers'in bombardımanı katı bir gerçeklikken Prusyalılarınkinin neden görünüşte kaldığını açıklıyor.

---

218 *Le Moniteur universel*, 3 Şubat 1848. *–Almanca ed.*

219 Bkz. 177. dipnot. *–çev.*

Parlamenter soytarı.

Thiers 40 yıldır sahnede. Bugüne kadar devletin ya da pratik yaşamın hiçbir alanında tek bir yararlı önleme imza atmadı. Kibirli, kuşkucu, Epikürcü {hazcı}: Hiçbir zaman belirli bir şey adına yazmadı ve konuşmadı. Onun gözünde, şeyler, yalnızca, kalemini ya da dilini sergilemesinin bahaneleri. Makam ve haksız kazanç ve gösteriş hırsı dışında, şovenizmi de dâhil olmak üzere onda gerçek olan hiçbir şey yok.

Kâh, bültenlerinde, bayağı profesyonel gazetecilerin gerçek tarzıyla, Versailles'daki tutsaklarının kötü görünümleriyle alay ediyor, kâh taşra beylerinin "*à leur aise*" {rahat} oldukları bilgisini veriyor, kâh "Moulin-Saquet"nin ele geçirilmesi (4 Mayıs; orada 300 kişi esir alınmıştı) hakkındaki bülteniyle kendisini gülünç duruma düşürüyor.

> <"İsyancıların geri kalanı, 150 ölü ve yaralıyı muharebe meydanında bırakarak, tabanları yağladı">, ve küstahça ekliyor: <"Komün'ün yarınki bültenlerinde kutlayabileceği zafer işte böyle bir zafer." "Paris, kısa bir süre içinde, onu ezen korkunç despotlardan kurtarılacak.">[220]

Paris halkının ona karşı savaşan çoğunluğunun Paris'i, ona göre, "Paris" değildir; Paris, "zengin, kapitalist, aylak olan Paris"tir (niye kozmopolit genelev değil?). Bay Thiers'in Paris'i bu. Gerçek Paris, çalışan, düşünen, savaşan Paris, halkın Paris'i, Komün'ün Paris'i, bir "*vile multitude*" {"bayağı yığın"}. Bay Thiers'in yalnızca Paris hakkındaki değil, Fransa hakkındaki bütün yaklaşımı bu. Cesaretini "barışçıl yürüyüş"te ve Saisset'nin "kaçamak"ında gösteren Paris, peşlerindeki "din, aile, düzen ve mülkiyet adamları"na bağlı olan ve devam eden savaşı dürbünlerle izleyerek eğlenen aşüftelerle bugün Versailles'a, Rueil'e, St. Denis'ye, St. Germain-en-Laye'ye üşüşen Paris (gerçekten "tehlikeli" olanların, sömürücü ve aylak sınıfların Paris'i) ("*francs-fileurs*"ün[221] Paris'i), "iç savaş yalnızca hoş bir ara oyun" diye düşünenlerin Paris'i; Bay Thiers'in Paris'i işte bu (Koblenz'deki mülteci topluluğu da, aynı şekilde, Bay de Calonne'un Fransa'sıydı).[222] Bayağı gazetecilik tarzıyla, görünüşte kalan bir ağırbaşlılığı bile koruyamıyor, ama "meşruiyet" kurallarını ihlal etmemek için Neuilly'nin yıkıntılarının altında bulunmuş olan kadınları ve kızları ve çocukları öldürüyor. Fransa'daki kendi emriyle gerçekleştirilen yerel seçimleri, petrol bombalarıyla çı-

220 *Journal Officiel de la République française*, Versailles, 5 Mayıs 1871. –*Almanca ed.*

221 Bkz. 126. dipnot. –*çev.*

222 Bkz. 128. dipnot. –*çev.*

karılan büyük Clamart yangınıyla aydınlatmadan edemiyor. Nero'nun kişiliğini tarif ederken Roma tarihçilerinin bize söyledikleri son şey, bu canavarın bir şair bozuntusu ve bir komedyen olmakla övündüğüdür. Ama profesyonel gazetecilikten ve parlamenter soytarılıktan başka hiçbir özelliği olmayan Thiers gibi birini iktidara getirin, Nero'lukta Nero'yu geride bırakır.

Bonapartist "generallerin" Paris'ten öç almalarına izin verirken, yalnızca, sınıf çıkarlarının kör aleti olma rolünü oynuyor; ama bültenlerden, konuşmalardan, bildirilerden oluşan ve bu gazetecinin kibrinin, bayağılığının ve zevksizliğinin açığa çıktığı yan oyunda, bizzat kendisini oynuyor.

Kendisini Lincoln'e ve Parislileri Güney'in isyancı köle sahiplerine benzetiyor. Güneyliler, emeğin köleleştirilmesi ve ABD'den bölgesel kopuş için savaşmıştı. Paris, emeğin kurtuluşu ve Thiers'e bağlı devlet asalaklarının, yani Fransa'nın köle sahibi bozuntularının iktidardan koparılması için savaşıyor!

Maire'lere {belediye başkanlarına} seslenirken:

> <"Sözüme güvenebilirsiniz, çünkü asla sözünde durmazlık etmedim!">

> <"Meclis, Fransa'nın gelmiş geçmiş en liberal meclislerinden biridir.">

Cumhuriyeti kurtaracak;[223]

> <"yeter ki, düzen ve çalışma, Cumhuriyetin esenliğinin özel koruyucuları olduklarını iddia edenler tarafından sürekli olarak tehdit edilmesin.">[224]

Assemblée'nin {meclisin} 27 Nisan tarihli oturumunda şunu söylüyor:[225] <"Meclis, ondan daha liberal!">

---

223 Bu sözcükler elyazmasında Almanca. –*Almanca ed.*

224 Son üç alıntının kaynağı: *Le Rappel*, 28 Nisan 1871. –*Almanca ed.*

225 Elyazmasında buraya kadarki sözcükler Almanca. –*Almanca ed.*

Viyana Antlaşmalarını kınamayı her zaman belagat kozu olarak kullanmış olan Thiers, Paris Anlaşması'nı imzalar[226] ve böylece, yalnızca Fransa'nın bir parçasının koparılmasını değil, yalnızca yarıya yakın bir bölümünün işgal edilmesini değil, milyarlar tutan tazminatı da onaylar; üstelik, Bismarck'tan savaş masraflarını ortaya koymasını ve bunları kanıtlamasını bile istemeden! Bordeaux'daki meclisin, teslim olma anlaşmasının maddelerini tartışmasına bile izin vermez!

Yaşamı boyunca, yabancı orduların arkasında geri döndükleri ve barış ilanının[227] ardından Fransa'yı işgal eden müttefikler karşısında onursuzca davrandıkları için Bourbon'ları ayıplayan Thiers, barış anlaşmasında Bismarck'tan yalnızca tek bir ödün istedi: (Bismarck'ın imparatorluk meclisinde belirttiği üzere) Paris'e boyun eğdirmek için 40 000 asker. Paris, silahlı Ulusal Muhafızı sayesinde, her tür iç savunmayı yapabilecek ve yabancı güçlerin saldırılarına karşı koyabilecek durumdaydı, ama Thiers, Paris'in yabancı güce teslim olmasının üzerine, hiç duraksamaksızın, Paris'in kendisine ve arkadaşlarına teslim olmasını ekledi. Bu koşul, iç savaşa yönelik bir koşuldu. Thiers, bu savaşı, Prusya'nın yalnızca pasif onayıyla değil, bu ülkenin ödünç verdiği araçlarla, Alman zindanlarından cömertçe gönderdiği tutsak Fransız askerleriyle başlattı! Bültenlerinde, kendisinin ve Favre'ın meclisteki konuşmalarında, Prusya karşısında yerlerde sürünüyor ve Paris'i, sekiz günde bir, Prusya'nın müdahalesiyle tehdit ediyor; bunu da, bizzat Bismarck'ın ifade ettiği üzere, söz konusu müdahalenin gerçekleştirilmesini isteyip de bunu elde edemedikten sonra yapıyor. Bu soytarıyla, bu büyük şovenizm havarisiyle karşılaştırıldıklarında, Bourbon'lar onurun ta kendisiydi!

Prusya'nın çöküşünün ardından (1807 Tilsit Barışı), Prusya iktidarı, kendisini ve ülkeyi ancak büyük bir toplumsal yenilenmeyle kurtarabileceğini hissetti. Küçük bir ölçekte, feodal bir monarşinin sınırları içinde, Fransız Devriminin sonuçlarını Prusya'ya taşıdı. Köylüleri öz-

226 *Viyana Antlaşmaları*: Napoleon Savaşlarına katılmış olan devletler arasında Mayıs-Haziran 1815'te imzalanan ve Viyana Kongresi'nde (1814-1815) yürütülen çalışmaların ürünü olan antlaşmalar.
Paris Anlaşması: Fransa ile Almanya arasında 26 Şubat 1871'de Versailles'da imzalanan ön barış anlaşması. *–Almanca ed.*

227 1814 ve 1815 yıllarında Fransa ile Napoleon Savaşlarına katılan diğer devletler arasında imzalanan anlaşmalar kastediliyor. *–çev.*

gürleştirdi, vb. Rusya'nın, Sivastopol savunmasıyla onurunu kurtarmış ve Paris'teki diplomatik zaferleriyle yabancıların gözlerini kamaştırmış olmasına karşın, Kırım yenilgisinin Rusya'daki toplumsal ve idari sistemin çürümüşlüğünü açığa çıkarmasının ardından, bu ülkenin iktidarı, serfleri özgürleştirdi ve tüm idari ve adli sistemini değiştirdi. Her iki ülkede de cesur toplumsal reformlar engellerle karşılaşmış ve özlerinde sınırlı kalmıştı, çünkü halk tarafından elde edilmek yerine taht tarafından dayatılmışlardı. Yine de, egemen sınıfların en kötü ayrıcalıklarını ortadan kaldıran ve eski toplumun iktisadi temelini değiştiren büyük toplumsal değişimler yaşanmıştı. Büyük hastalığın ancak kahramanca önlemlerle iyileştirilebileceğini hissetmişlerdi. Galiplere ancak toplumsal reformlarla, halk yenilenmesinin öğelerini yaratarak karşılık verebileceklerini hissetmişlerdi. 1870 Fransız felaketi, modern dünya tarihindeki eşi benzeri bulunmayan bir örnek! Resmî Fransa'nın, Louis Bonaparte Fransa'sının, egemen sınıfların ve onlara bağlı devlet asalaklarının Fransa'sının çürümekte olan bir ceset olduğunu gösterdi. Peki bu rezil adamların, iktidara halkın bir baskınıyla gelen ve onu yabancı istilacıyla birlikte komplo kurarak ellerinde tutmaya devam eden bu adamların ilk yapmaya çalıştıkları şey ne oldu? Prusya'nın himayesi altında, Louis Bonaparte'ın disiplinsiz askerleriyle ve Piétri'nin polisleriyle, Paris'te başlatılan şanlı halk yenilenmesi çalışmasını boğmak, Temmuz Devriminin alt ettiği tüm eski Meşruiyetçilerin hayaletlerini ve Şubat Devriminin alt ettiği Louis-Philippe'in fosilleşmiş düzenbazlarını toplamak, ve bir karşı-devrim cümbüşü düzenlemek! Tarih yıllıklarında, abartılı şekilde alçalmak konusundaki bu tür bir cesaretin başka örneği yok! Ama en tipik olan şey şu ki, bu durum, resmî Avrupa'dan ve Amerika'dan genel bir öfke haykırışının yükselmesine neden olmak yerine, bir sempati dalgasına ve Paris'e yönelik bir şiddetli kınamalar akımına yol açıyor![228] Bu da, tarihsel geçmişine sadık kalan Paris'in, Fransız halkının yenilenmesinin yolunu, halkı eski toplumun yenilenmesinin öncüsü yapmakta, insanlığın toplumsal yenilenmesini Fransa'nın ulusal ödevi hâline getirmekte gördüğünü kanıtlıyor! Bu, üretici sınıfın, "*les valets du diable sont pires que le diable*" {"şeytanın uşakları şeytandan kötüdür"} şeklindeki Fransız atasözünün doğruluğunu kanıtlayan sömürücü sınıflardan, bunların yandaşlarından ve devletteki asalaklarından kurtuluşudur. Paris, insanlığın bayrağını kaldırdı!

228 İngilizce baskıda bu cümlenin ardından şu parantez geliyor: "(*fossiles, vilains, hommes tarés* {fosiller, caniler, rezil adamlar}). *–çev.*

18 Mart. Hükümet,

> "türü ne olursa olsun tüm süreli yayınların her bir nüshası için 2 santimlik damga vergisi" koydu. "Sıkıyönetimin kaldırılmasına kadar yeni gazete ve dergilerin kurulması yasaklandı."

Fransız burjuvazisinin farklı hizipleri sırayla *kendi iktidarlarına* sahip olmuştu; büyük toprak sahipleri *Restorasyon* (eski Bourbon'lar) döneminde, kapitalistler ise parlamenter Temmuz Monarşisi (Louis-Philippe) döneminde iktidardaydı ve bu dönemlerde burjuvazinin Bonapartist ve cumhuriyetçi unsurları arka planda eşeleniyordu. Bunlar arasındaki parti çekişmeleri ve entrikalar doğal olarak *kamu refahı* bahanesiyle yürütülüyordu ve bir halk devrimi bu monarşilerden birini bertaraf ettiğinde, bir başkası ortaya çıkıyordu. Tüm bunlar Cumhuriyetle (Şubat) birlikte değişti. Burjuvazinin tüm hizipleri *Düzen Partisi*'nde, yani emeğin iktisadi boyun eğdirilmişliğini ve bunu destekleyen baskıcı devlet mekanizmasını korumak için bir araya gelen toprak sahipleri ile kapitalistlerin partisinde birleşti. Sırf adı bile bir burjuva hizbinin diğeri karşısındaki üstünlüğüne, bir taraftaki galibiyete ve diğer taraftaki yenilgiye (bir taraftaki zafere ve diğer tarafın aşağılanmasına) işaret eden monarşiden farklı olarak, *Cumhuriyet*, birleşik burjuva hiziplerinin, halkın bir araya gelmiş tüm *sömürücülerinin* anonim şirketiydi ve gerçekten de, Meşruiyetçiler, Bonapartistler, Orleans'cılar, burjuva cumhuriyetçileri, Cizvitler ve Voltaire'ciler birbirlerini kucakladı; artık tahtın arkasına saklanamıyor, parti çekişmelerini halkın çıkarları için yürütülen mücadeleler kılığına sokup halkın ilgisini çekemiyor, birilerini diğerlerine bağımlı kılamıyorlardı. Sınıfsal egemenliklerinin, üretici kitlelerin kurtuluşuna doğrudan ve açık düşmanlığı; sınıfsal egemenliklerinin ve emeğin köleliğinin iktisadi ve siyasal koşullarının adı olarak, burjuva rejiminin anonim ya da cumhuriyetçi biçimi olarak *düzen*: bu Burjuva Cumhuriyeti, *Düzen Partisi*'nin bu Cumhuriyeti, tüm siyasal rejimler arasında en *tiksindirici* olanıdır. Onun doğrudan işi, onun tek *raison d'être*'i {varlık nedeni} halkı ezmektir. O, sınıf egemenliğinin *terörizmi*dir. Bu da şu şekilde yapılır: Halk mücadele eder ve Devrimi yapar, Cumhuriyeti ilan eder ve bir Ulusal Meclise yer açar; ardından, bilinen Cumhuriyetçi açıklamaları kendi "Cumhuriyet"lerinin bir güvencesini oluşturan burjuvalar, Cumhuriyetin yenilgiye uğratılmış açık düşmanlarından oluşan Meclis çoğunluğu tarafından sahnenin önüne itilir. Cumhuriyetçilere, halkı, ateşle ve kılıçla ezilmeleri için bir ayaklanma tuza-

ğına sürükleme görevi verilir. Şubat Devrimi sonrasında (Haziran ayaklanması sırasında), oyunun bu bölümünü, Cavaignac'ın liderlik ettiği *National* partisi oynamıştı. Bu cumhuriyetçiler, kitlelere karşı işledikleri bu suçun ardından etkilerini yitirir. Üzerlerine düşeni yapmışlardır ve *düzen partisinin* proletaryayı hedef alan genel mücadelesini desteklemelerine izin verilse bile, aynı zamanda iktidardan uzaklaştırılırlar, en alt kademelere indirilirler ve burada da onlara yalnızca "tahammül edilir" O zaman, birleşik kralcı burjuvazi cumhuriyetin payandası hâline gelir, "Düzen Partisi"nin gerçek egemenliği kurulur. Halkın maddi güçleri bir süreliğine kırılmış olduğundan, gericiliğin faaliyeti, yani dört devrimle elde edilen tüm ödünlerin ortadan kaldırılması, adım adım başlar. Halk, yalnızca *düzen partisinin* eylemleriyle değil, kendisine yenilgiye uğrayan taraf gibi davranılırken; kendi adına, cumhuriyet adına, bu aşağılık çete tarafından mutlak yetkilerle yönetilirken sergilenen alaycı küstahlıkla deli edilir. Kuşkusuz, *anonim* sınıf zorbalığının bu istikrarsız biçimi uzun süre ayakta kalamaz ve yalnızca bir geçiş aşaması olabilir. Çete, devrimci bir yanardağın üzerinde oturduğunu bilir. Öte yandan, eğer düzen partisi, işçi sınıfına karşı savaşında, *düzen partisi* olarak birleşmiş durumdaysa, maddi devrimci güçlerin yıkıma uğratılması sayesinde bu partinin egemenliği sağlamlaşmış (güvence altına alınmış) görünür görünmez, farklı hiziplerinin birbirlerine yönelik ayak oyunları, her birinin eski toplum düzenindeki özel çıkarlarının egemenliği için mücadelesi, her birinin kendi taht iddiacısının yeniden iktidara gelmesi ve kendi kişisel hırsları için mücadelesi eksiksiz olarak devreye girer. Halka yönelik genel bir savaş ile cumhuriyete yönelik genel bir komplonun bu bileşimi, yöneticilerin kendi aralarındaki kan davalarıyla ve ayak oyunlarıyla birleştiğinde, toplumu felce uğratır, burjuva kitlesini[229] bezdirir ve sersemletir ve ticari faaliyetleri "zora sokar", bu sınıfı kronik bir huzursuzluk durumunda tutar. Despotizmin tüm koşulları bu rejimde yaratılır (üretilmiştir); ama rejimin tepesinde, huzur bulmayan bir despotizm, parlamenter anarşili bir despotizm vardır. Ardından *coup d'état*'nın {hükümet darbesinin} zamanı gelir ve yeteneksiz çete, yerini, sınıf egemenliğinin *anonim* biçimine [bir] son veren herhangi bir şanslı taht iddiacısına bırakmak zorunda kalır. Louis Bonaparte, 4 yıllık var oluşunun ardından Burjuva Cumhuriyetine bu şekilde bir son vermişti. *Thiers*, tüm bu süre boyunca, Cumhuriyet adına Cumhuriyetle savaş yürüten, halka karşı bir sınıf savaşı yürüten ve gerçekte İmparatorluğu

229 İngilizce baskıda "orta sınıf kitlelerini". *-çev.*

yaratmış olan düzen partisinin "*âme damnée*"siydi {aletiydi}. Geçmişte hangi rolü oynadıysa bugün de aynı rolü oynadı; tek fark, bu rolü o zaman yalnızca parlamentodaki bir entrikacı olarak oynamış, bugünse yürütme gücünün başı olarak oynuyor olması. Eğer Devrim ona karşı bir zafer kazanmazsa, o zaman olduğu gibi bugün de hayal kırıklığına uğratılan bir alet olacak. Rekabet hâlindeki gruplardan hangisi iktidara gelirse gelsin, ilk yapacağı şey, Fransa'yı Prusya'ya teslim etmiş ve Paris'i bombalamış olan adamı kenara atmak olacak.

Thiers'in Louis Bonaparte hakkında pek çok şikâyeti vardı. Bonaparte, onu bir alet ve bir budala olarak kullanmıştı. *Coup d'état*'dan sonra tutuklanmasını sağlayarak onu korkutmuştu. Thiers gibi bir devlet asalağının, bir boşboğazın siyasal bir rol oynayabileceği tek rejim olan parlamenter rejimi ortadan kaldırarak onu sıfırlamıştı. Ve bunlar kadar önemlisi, Napoleon'un tarihsel ayakkabı boyacısı olarak Thiers,[230] onun eylemlerini öylesine uzun uzadıya anlatmıştı ki, bunları kendisinin hayata geçirdiğini düşünmeye başlamıştı. Onun gözünde, I. Napoleon'un meşru karikatürü, küçük Napoleon değil küçük Thiers'di. Tüm bunlara karşın, Roma'nın Fransız birlikleri tarafından işgal edilmesinden Prusya'yla savaşa varıncaya kadar, Louis Bonaparte imzasını taşıyıp da Thiers'in desteklemediği hiçbir rezillik olmadı.

Ancak onun kadar sığ bir adam, bir an için, omuzlarının üzerinde onun kafasına, yarısı Meşruiyetçilerden yarısı Orleans'cılardan oluşan bir Ulusal Meclise, liderleri Bonapartistlerden oluşan bir orduya sahip olan bir Cumhuriyetin, zafer kazanması durumunda, onu kenara itmeyeceğini düşünebilir.

Bir cücenin[231] Aksak Timur'u oynamak istemesinden (bu rolü oynamasından) daha tuhaf ve korkunç bir şey olamaz. Onda, zalimce eylemler, yalnızca işinin bir gereği değil, aynı zamanda fantastik bir kibrin teatral bir gösterisinin parçası (sahne efekti). "Kendi" bültenlerini yazması, "kendi" sertliğini göstermesi, "kendi" birliklerine, "kendi" stratejisine, "kendi" bombardımanlarına, "kendi" petrol bombalarına sahip olması, "kendi" korkaklığını Aralıkçı düzenbazların Paris'ten öçlerini almalarına izin verirken başvurduğu duygusuzluğun altında gizlemesi! Abartılı bayağılık konusundaki böylesi bir kahramanlık! Oynadığı önemli rol-

230 Thiers'in *Histoire de la Révolution française* ve *Histoire du Consulat et de l'Empire* adlı kitaplarına gönderme yapılıyor. *-İngilizce ed.*

231 İngilizce baskıda "Tom Pouce", yani "Parmak Tom"un Fransızcası. *-çev.*

le ve dünya üzerinde çıkardığı gürültüyle mutlu oluyor! Gerçekten de büyük bir adam olduğunu sanıyor! Ve bu cüce, bu parlamenter geveze, dünyanın gözünde ne kadar devasa (dev gibi) görünüyor olsa gerek! Bu savaşın korkunç sahnelerinin ortasında, insan, Thiers'in kibrinin ürünü olan komik dans figürlerine gülümsemeden edemiyor! Bay Thiers canlı hayallere sahip bir adam; kanında, bir sanatçının karakter özelliklerini ve onu kendi yalanlarına inanma ve kendi büyüklüğüne inanma noktasına sürükleyebilen bir sanatçı kibrini taşıyor.

Thiers'in bütün konuşmalarına, bültenlerine vb. şişirilmiş bir kibirlilik damga vuruyor.

Bu affreux {iğrenç} Triboulet:[232]

Mont-Valérien'den (petrol bombalarıyla) yapılan şaşaalı bir bombardıman, büyük bir yangın ve tüm Paris'i titreten korkutucu top gümbürtüleri eşliğinde, Les Ternes'de surların içinde (?) kalan evlerin bir bölümünü tahrip eder.[233] Bombalar kasıtlı olarak Les Ternes ve Champs-Elysées muhitlerine atılır.

Tahrip bombaları, petrol bombaları.

Komün

Britanyalı şanlı *penny-a-liner*[234] muhteşem bir keşifte bulundu: bu, *bizim* bugüne kadar anladığımız biçimiyle özyönetim değil. Elbette değil. Bu, kentlerin, kaplumbağa çorbalarını höpürdeten belediye meclisi üyeleri, dalavereci kilise yöneticileri ve acımasız çalışma yurdu gardiyanları tarafından kendi kendilerini idare etmeleri değil. Bu, kontlukların, büyük toprak sahipleri, kodamanlar ve boş kafalılar tarafından kendi kendilerini idare etmeleri değil. Bu, "Büyük Ücretsizlerin"[235] adli rezillikleri değil. Bu, bir ülkenin oligarşik bir kulüp aracılığıyla ve *The Times* gazetesini okuyarak gerçekleştirilen siyasal özyönetimi değil. Bu, kendisi için kendi başına eylemde bulunan halk.

---

232 15. ve 16. yüzyıllarda Fransa'da yaşamış bir saray soytarısı (cüce). *–çev.*

233 "Tahrip eder" elyazmasında Almanca. *–Almanca ed.*

234 Satır başına para alan kötü yazar. *–çev.*

235 *The (Great) Unpaid*: Britanya'daki, hizmetleri karşılığında kendilerine ödeme yapılmayan sulh yargıçları için kullanılan alaycı bir isim. *–İngilizce ed.*

Yamyamların bu savaşı sırasında, hükümetin başına yerleştirilen çirkin cüceden en iğrenç "edebî" çığlıklar yükseliyor!

Versailles'daki tutsaklara dönük kötü muamelelere bir an bile ara verilmedi ve Versailles, Komün'ün misillemeler hakkındaki kararnamesini uygulayamayacak kadar insancıl olduğu kanaatine varır varmaz, tutsakların acımasızca öldürülmesi uygulaması kaldığı yerden devam etti!

(Versailles'daki) *Paris Journal*, Clamart tren istasyonunda tutsak edilen 13 düzenli ordu askerinin hemen oracıkta vurulduğunu ve düzenli ordu üniformaları içinde Versailles'a gelen tüm tutsakların, kimlikleri hakkındaki kuşkular giderilir giderilmez idam edileceğini söylüyor!

Bay Alexandre Dumas (oğul), general unvanlı olmamakla birlikte generallik yapan bir genç adamın, bir yol boyunca (gözetim altında) birkaç yüz yarda yürüdükten sonra vurulduğunu anlatıyor.

5 Mayıs. Mot d'ordre: <Versailles'da yayımlanan *La Liberté*'ye göre, "Clamart'da isyancılar arasında görülen tüm düzenli ordu askerleri bulundukları yerde vuruldu"> (Lincoln Thiers[236] tarafından!) (Lincoln, savaş hukukunu hasımları için de kabul etmişti.) "Bunlar, Fransa'nın tüm komünlerinin duvarlarında Parislileri katil olmakla suçlayan adamlar!" Haydutlar!

Desmaret.

<Bir Komün heyeti Ulusal Muhafızın 185. piyade destek taburuna bağlı dört Ulusal Muhafızın durumunu incelemek için Bicêtre'a gitti (27 Nisan) ve hayatta kalan (ağır yaralı) *Scheffer*'i ziyaret etti.

> "Yaralı adam, 25 Nisan'da kendisinin ve üç arkadaşının Villejuif yakınlarındaki Belle-Epine'de hafif süvarilerin baskınına uğradıklarını ve teslim olmalarının istendiğini söyledi. Kendilerini kuşatan güçlere direnmeleri anlamsız olacağından, silahlarını yere atmışlar ve teslim olmuşlar. Askerler çevrelerini sarmış ve şiddete ya da tehditlere başvurmadan onları esir almışlar. Bir hafif süvari yüzbaşısı gelip elinde silahla onlara saldırdığında, birkaç dakikadır tutsak durumundaymışlar. Tek kelime etmeden onlardan birine ateş etmiş ve onu öldürmüş; aynı şekilde Muhafız Scheffer'e ateş etmiş ve göğsüne kurşun isabet eden Scheffer, arkadaşının yanına düşmüş. Bu alçakça saldırı nedeniyle dehşete düşen diğer iki muhafız kaçmaya çalışmış, ama vahşi yüzbaşı iki

236 Thiers'in kendisini ABD Başkanı Abraham Lincoln'e benzetmesine gönderme yapılıyor. *-çev.*

tutsağın arkasından koşmuş ve iki tabanca atışıyla onları öldürmüş. Bu vahşice ve aşağılık eylemlerinin ardından, hafif süvariler, komutanlarıyla birlikte, kurbanlarını yerde bırakarak oradan ayrılmış.">[237]

New York Tribune, Londra gazetelerini gölgede bırakıyor.

Bay Thiers'in "Fransa'nın gelmiş geçmiş en liberal ve en özgürce seçilmiş Ulusal Meclisi", onun "Fransa'nın gelmiş geçmiş en güzel ordusu"yla tam bir bütünlük oluşturuyor. Uydurma bir bahaneyle seçilmiş olan bu yaşlı *Chambre introuvable*,[238] neredeyse yalnızca Meşruiyetçilerden ve Orleans'cılardan oluşuyor.[239] 30 Nisan'da bizzat Thiers'in yönetimi altında gerçekleştirilen yerel seçimler, bu kişilerin Fransız halkıyla ilişkisini gösteriyor! Küçültülmüş bulunan Fransa'nın elinde kalan 35 000 komün tarafından seçilen (yaklaşık) 700 000 belediye meclisi üyesinden 200'ü Meşruiyetçi, 600'ü Orleans'cı, 7000'i açıkça Bonapartist, ve geriye kalanların tümü Cumhuriyetçi ya da Komüncü. (*Versailles muhabiri, Daily News*, 5 Mayıs.) Başında Orleans'cı mumya Thiers'in bulunduğu bu meclisin sadece gaspçı bir azınlığı temsil ettiğini göstermek için başka kanıta gerek var mı?

Paris

Bay Thiers, Komün'ü, ısrarla, bir avuç "suçlu"nun ve "*ticket-of-leave-men*'in" {"salıverme belgeli adamların"}, Paris'in döküntülerinin bir aleti olarak sundu. Ve bu "bir avuç" gözü dönmüş kanun kaçağı, 6 haftadan uzun bir süredir, yenilmez MacMahon'un yönettiği ve Thiers'in kendi dehasından ilham alan "Fransa'nın gelmiş geçmiş en güzel ordusu"na geçit vermiyor!

Onu sadece Parislilerin eylemleri yalanlamadı. Paris'in tüm kesimleri konuştu.

<"Paris'teki hareket, yalnızca bir neden ve başlangıç noktası olan Montmartre baskınıyla kesinlikle karıştırılmamalı; bu hareket geneldir ve Paris'in bilincinin derinliklerine kök salmıştır; dahası, şu ya da bu nedenle ondan uzak duranların çoğunluğu, onun toplumsal meşruiyetini hiçbir şekilde yadsımamaktadır.">[240]

---

237 185. piyade destek taburuna bağlı Ulusal Muhafızların Versailles'lı bir yüzbaşı tarafından vurulması olayını inceleyen komisyonun raporu 29 Nisan 1871 tarihli *Journal Officiel de la République française*'de ve 29 Nisan 1871 tarihli *Le Mot d'Ordre*'da yayımlandı. Marx'ın komisyon raporu alıntısının kaynağı *Le Mot d'Ordre* gazetesi. –*Almanca ed.*

238 Bkz. 67. dipnot. –*çev.*

239 İngilizce baskı editörlerine göre elyazmasında bu cümlenin üzeri çizilmiş. –*çev.*

240 *Le Rappel*, 13 Nisan 1871. –*Almanca ed.*

Bunu kim söylüyor? *Ticaret ve sanayi odalarının temsilcileri*, yani 7-8 bin tüccar ve sanayici adına konuşan kişiler. Versailles'a gittiler ve bunu orada söylediler... *Ligue de la réunion républicaine ... Farmasonların gösterisi* vb.[241]

Taşra

Les provinciaux espiègles. {Muzip taşralılar.}

Thiers, illerin Paris'teki harekete gerçekten karşı olduğunu bir an olsun düşünseydi, bu hareket ve tüm "dehşeti" hakkında bilgi edinmeleri için onlara en geniş olanakları sağlamak konusunda elinden gelen her şeyi yapardı. Hareketin çıplak gerçekliğine bakmaları, ne olduğuna kendi gözleriyle görüp kulaklarıyla duyarak ikna olmaları için illeri zorlardı. Bunu yapmıyor! Prusya kuşatması sırasında illerdeki gelişmelerle ilgili haberlerin Paris'e ulaşmasına izin vermeyen Thiers ve onun "savunma adamları", şimdi de, Paris için genel bir ayaklanmaya kalkışmalarını engellemek için, illeri *yalan duvarının* arkasında tutmaya çalışıyor. İller, Paris'e, yalnızca Versailles'ın *camera obscura*'sı[242] aracılığıyla bakabiliyor. <(İllere yalnızca Versailles gazetelerinin yalanları ve iftiraları ulaşıyor ve bunların illerde belirli bir etkisi var.)> 20 000 *ticket-of-leave-men*'in talanları ve cinayetleri başkenti lekeliyor.

> <"*Cemiyet*, gerçeklere açıklık kazandırılmasını ve iller ile Paris arasındaki ilişkilerin yeniden normalleştirilmesini birinci görevi sayar.">[243]

Paris'te kuşatılmışken nasıldıysalar, bugün de, onu kuşatırken, öyleler.

> "<*Yalan, geçmişte olduğu gibi, gözde silahları.* İllere yalnızca Jules Favre, Picard ve suç ortaklarının vermek istedikleri haberlerin ulaşabilmesi

241 *Ligue de l'Union républicaine pour les droits de Paris* (Paris'in Hakları İçin Cumhuriyetçi Birlik): Nisan 1871'in başlarında Paris'te ortaya çıkan bir burjuva örgütü. İç savaşın sonlandırılmasına katkıda bulunmaya çalıştı; Versailles ile Paris'in, Cumhuriyetin ve Paris'in yerel özgürlüklerinin tanınması temelinde bir anlaşmaya varmasının, Komün'ün barışçıl yollarla tasfiyesine yol açacağına inanıyordu.
Farmasonların gösterisi 29 Nisan 1871'de gerçekleştirildi; Parisli farmasonlar, Versailles'lıların askerî operasyonlarını durdurması için kentin kalelerine yürüdü. Komün, 26 ve 29 Nisan'da, siyasal görüşleri farmasonlar tarafından temsil edilen cumhuriyetçi küçük ve orta burjuvazinin desteğini kazanmak için *Hôtel de Ville*'de (belediye binasında) farmason heyetlerini kabul etti. Farmasonlar, ateşkes taleplerinin Thiers tarafından reddedilmesi sonrasında, bu görüşmelerde, Komün'ü destekleyeceklerini açıkladı. Komün temsilcilerinden oluşan bir heyetin de katıldığı 29 Nisan gösterisi belediye binasındaki görüşmenin ardından gerçekleştirildi. *–Almanca ed.*

242 Bir duvarındaki delikten dışarıdaki cisimlerin görüntüsünü ters dönmüş şekilde karşı duvarına yansıtan karanlık oda düzeneği. *–çev.*

243 *Ligue de l'Union républicaine pour les droits de Paris*'in kararından, *Le Rappel*, 17 Nisan 1871. *–Almanca ed.*

> ve söylediklerinin doğruluklarının sınanamaması için, başkentin gazetelerini yasaklıyor ve onlara el koyuyorlar, iletişimi koparıyorlar,> mektupları inceliyorlar."[244]

Thiers'in bültenleri, Picard'ın genelgeleri, Dufaure'un... Komünlerdeki afişler. Versailles'ın suç işleyen basını ve Almanlar. *Petit Moniteur* {Küçük *Moniteur*}.[245] Bir yerden bir başkasına yolculuk ederken pasaport kullanımının geri getirilmesi. Her yana gönderilen bir *mouchards* {casuslar} ordusu. Tutuklamalar (Rouen'da vb. Prusya otoritesi altında) vb. <Jandarma müdürü Valentin, Paris'in çevresine dağıtılan binlerce polis komiserine, eğilimleri ne olursa olsun isyancı şehirde basılan gazetelere el koymalarını ve Kutsal Engizisyon'un parlak döneminde yapıldığı gibi bunları halkın önünde yakmalarını emretti.>

Thiers hükümeti ilk olarak illere başvurarak[246] Ulusal Muhafız taburları oluşturmalarını ve bunları Paris'e karşı kullanılmak üzere Versailles'a göndermelerini istedi.

> "Taşra," diyor *Journal de Limoges*,[247] "hoşnutsuzluğunu, Thiers'in ve taşra beylerinin kendisinden istediği *volontaires* {gönüllüler} taburlarını göndermeyi reddederek gösterdi.

Bir beyaz bayrağın altında savaşan, her biri göğsünde beyaz kumaşa işlenmiş bir İsa kalbi taşıyan ve savaş çığlıkları "*Vive le roi*!" {"Yaşasın kral!"} olan birkaç aptal Breton, Thiers'in çevresinde toplanan tek "taşra" ordusu.

Seçimler. *Vengeur*, 6 Mayıs.

Bay Dufaure'un basın yasası (8 Nisan). Açıkça, taşra basınının "aşırılıklarını" hedef alıyor.

Ayrıca, taşrada çok sayıda *tutuklama. Kuşkulular hakkındaki yasalar*[248] kapsamında.

<*Taşranın düşünsel abluka ve polis ablukası altına alınması.*>

23 Nisan, Havre: Belediye meclisi, üç üyesini, cumhuriyetin korunması ve tüm Fransa'da yerel yönetimlere ayrıcalıkların sağlanması teme-

---

244 *Le Vengeur*, 19 Nisan 1871. *–Almanca ed.*

245 *Moniteur des communes*, Paris Komünü döneminde, Versailles'daki Thiers hükümetinin *Journal Officiel*'inin akşam eki olarak çıkarılmıştı. *–Almanca ed.*

246 Elyazmasında, "ilk olarak illere başvurarak" sözcüklerinin üzerinde şu sözler yer alıyor: "Bismarck'tan bir tutsaklar ordusu elde etmeden önce, illere endişe dolu bir çağrıda bulundu". *–Almanca ed.*

247 *La Défense républicaine*: 1871'de Limoges'da çıkarılan cumhuriyetçi gazete. *–Almanca ed.*

248 1858 tarihli Kuşkulular Yasası (*Loi des suspects*) kastediliyor. *–çev.*

linde iç savaşa son verilmesi için arabuluculuk önermeleri talimatıyla Paris'e ve Versailles'a gönderdi *23 Nisan'da Lyon delegeleri Picard ve Thiers tarafından kabul edildi.* Cevapları şuydu:[249] <"Ne pahasına olursa olsun savaş">.

<Lyon temsilcilerinin 24 Nisan'da Greppo tarafından meclise sunulan bildirisi.>[250]

Taşra kentlerinin belediyeleri, Paris'in taleplerinin karşılanması çağrısında bulunmak üzere Versailles'a heyetlerini gönderecek kadar yüzsüzdü; Fransa'nın tek bir komünü bile, Thiers'in ve taşra beylerinin eylemlerini onaylayan bir bildiri göndermedi; Dufaure'un *procureurs généraux'ya {başsavcılara} yönelik uzlaşma karşıtı genelgesinde* yakındığı üzere, taşra gazeteleri, bu belediye meclisleri gibi,

> <"genel oyla seçilen meclisi, kendinden menkul Paris Komünü'yle aynı kefeye koyuyor; ilkini, Paris'in yerel haklarını tanımadığı için azarlıyor, vb.">

ve daha da kötüsü, bu belediye meclisleri, *örneğin Auch'unki*,

> "<*Hemen Paris'le ateşkes önerisinde bulunmasını*> ve 8 Şubat'ta seçilen meclisin, görev süresi son bulmuş olduğundan kendisini dağıtmasını <oybirliğiyle talep etti>" (*Dufaure, l'Assemblée de Versailles, 26 Nisan.*)

Bunların, 30 Nisan'da seçilenler değil, eski belediye meclisleri oldukları unutulmamalı.[251] Heyetlerinin sayısı o denli yüksekti ki, Thiers, onları artık huzuruna kabul etmek yerine daha alt düzeyli hükümet görevlilerinden birine yönlendirmeye karar verdi.

Son olarak 30 Nisan seçimleri: Meclis ve ona kaynaklık eden seçim baskını hakkındaki nihai karar. Dolayısıyla, eğer iller henüz Versailles'a karşı yalnızca pasif bir direniş sergilediyse ve Paris için ayağa kalkmadıysa, bunun nedenleri, eski yetkililerin illerde hâlâ sahip oldukları sağlam mevziler ile imparatorluğun taşrada yarattığı ve savaşın ayakta tuttuğu büyülenmişlikti. Paris ile iller arasında, yalnızca, Versailles ordusunun, hükümetinin ve yalanlardan oluşan Çin seddinin bulunduğu açık. Bu set yıkılırsa, iller Paris'le birleşecektir.

---

249 Elyazmasında "cevapları şuydu" sözcükleri Almanca. –*Almanca ed.*

250 Lyon belediye meclisinin temsilci Greppo tarafından Ulusal Meclise teslim edilen bildirisi, iç savaşın sonlandırılmasını ve Versailles ile Paris'in uzlaşmasını talep ediyordu. Ayrıca, Ulusal Meclisin işlevleri ile Paris Komünü'nün işlevlerinin açık şekilde birbirlerinden ayrılmasını ve Komün'ün faaliyetlerinin yerel sorunlarla sınırlandırılmasını öneriyordu. –*Almanca ed.*

251 1865 yılında imparatorluğun yetkili organlarının baskısı altında seçilen belediye meclislerinden söz ediliyor. –*Almanca ed.*

Cumhuriyet yönetimi altında kendilerine hâlâ oyun oynayabileceği için *genel oy hakkını* Mayıs 1850'de bir parlamento komplosuyla kaldıran adamların (Thiers ve arkadaşları; Bonaparte, onları tuzağa düşürmek, kendisine bağımlı kılmak ve *coup d'état* sonrasında kendisini Düzen Partisi'ne ve onun meclisine karşı genel oy hakkını geri getiren kişi ilan etmek amacıyla onlara yardım etmişti), genel oy hakkının Bonaparte döneminde yalnızca yürütme gücünün bir oyuncağı, yalnızca yürütme gücünün bir aldatma, şaşırtma ve sahtecilik aracı olarak işlev göreceği şekilde örgütlenmesinin ardından, bu hakkın bağnaz savunucularına dönüşmüş olmaları ve Paris karşısında onu "meşru" silahları olarak kullanmaları fazlasıyla tipik bir durum. *Congrès de la Ligue des Villes*[252] (*Rappel*, *6 Mayıs!*)

Trochu, Jules Favre ve Thiers, Taşralılar

Thiers, Favre, Dufaure, Garnier-Pagès gibi miatlarını doldurmuş olan (ve yalnızca kendileriyle aynı çaptaki birkaç alçağın desteğini alan) parlamenter soytarıların ve entrikacıların, her seferinde devrimi sömüren ve ona ihanet eden, onu yapan insanları vuran ve eski hükümetlerden zorla koparılan (muhalefet etmiş oldukları) az sayıdaki özgürlükçü ödünü ceplerine atan bu adamların, nasıl olup da, her devrimden sonra yeniden ortaya çıkmaya ve yürütme gücünü gasp etmeye devam edebildikleri sorulabilir.

Durum çok basit. Birincisi, Şubat Devrimi sonrasındaki Thiers gibi, hiç sevilmeyen kişiler olduklarında, halkın yüce gönüllülüğü onları kurtarır. Halkın her başarılı ayaklanmasının ardından, halkın amansız düşmanlarının yükselttiği uzlaşma çağrısı, kendi zaferinin heyecanını yaşadığı ilk anlarda, halk tarafından tekrar edilir. Thiers ve Dufaure gibi adamlar, bu ilk anın ardından, halkın maddi gücü elinde bulundurduğu süre boyunca, arka planda kalır ve karanlıkta iş görürler. Halk silahsızlandırılır silahsızlandırılmaz yeniden ortaya çıkar ve burjuvazi tarafından kendi *chef de file*'leri {liderleri} olarak selamlanırlar.

Ya da, Favre, Garnier-Pagès, Jules Simon vb. (bunlara ek olarak benzer çaptaki az sayıda daha genç kişi) ve 4 Eylül sonrasında Thiers'in kendisi gibi, bunlar, Louis-Philippe döneminin "saygın" cumhuriyetçi muhalefetiydi; ardından, Louis Bonaparte döneminde, parlamenter muhalefettiler. Devrim tarafından iktidara getirildiklerinde ön ayak ol-

252 Paris Komünü'nün yenilgiye uğraması durumunda monarşinin geri gelebileceğinden korkan ve bir kentler birliği kurma girişiminde bulunan burjuva cumhuriyetçilerinin kongresi. *–çev.*

dukları gerici rejimler, onlar gerçek devrimcileri görevden uzaklaştırır, öldürür ve sürgüne yollarken, onlara muhalefet saflarında yer açar. Halk geçmişlerini unutur, orta sınıf onları kendi adamları olarak görür, rezil geçmişleri unutulur ve bu sayede ihanetlerini ve rezilliklerini yeniden başlatmak için yeniden ortaya çıkarlar.

---

1 Mayıs'ı 2 Mayıs'a bağlayan gece: Clamart köyü ordunun elinde, tren istasyonu isyancıların elindeydi (istasyon, Fort d'Issy'ye hâkimdir). 22. Hafif Piyade Taburu bir baskınla içeri daldı (*parola onlara ispiyonlandığından, patrouille*'leri {devriyeleri}, nöbetçilik yapan bir asker içeri almıştı), garnizonu gafil avladı, çoğu yataklarında uyumakta olan isyancıların yalnızca 60'ını esir alırken *300'ünü süngü darbeleriyle öldürdü*. Buna ek olarak,[253] sonrasında, düzenli orduya bağlı askerler duraksamadan vuruldu. *Thiers, valilere, sivil ve askerî yetkililere yönelik 2 Mayıs tarihli genelgesinde* şunları söyleyebilecek kadar yüzsüzdür:

> "O" (Komün,) "sadece vurmak için generalleri" (Cluseret!) "tutukluyor ve tümüyle rezil bir kamu esenliği komitesi kuruyor."[254]

General Lacretelle'e bağlı birlikler Fort d'Issy ile Montrouge arasında kalan *Moulin-Saquet tabyası*nı bir *coup de main*'le {baskınla} ele geçirdi. Garnizona, parolayı Versailles birliklerine satmış olan komutan *Gallien*'ın ihaneti sayesinde baskın yapılmıştı. 150 komünalist süngüyle öldürüldü ve 300'den fazlası esir alındı. *Times* muhabiri, Bay Thiers'in, katı olması gereken yerde zayıf (bu korkak, *kendisini tehlikede hissettiği* sürece, her zaman zayıftır) ve bazı ödünler verilerek her şeyin elde edilebileceği yerde katı olduğunu söylüyor. (Bu alçak, maddi güç kullanımı ne zaman Fransa'nın kanını dökse, ama bu arada kişisel olarak güvendeyse, hep katıdır ve burnu büyüklük yapar. Onun bütün kurnazlığı budur. Thiers, Antonius'un sözleriyle, "şerefli bir adam"dır.[255])

---

253 Elyazmasında "buna ek olarak" sözcükleri Almanca. *–Almanca ed.*

254 *Journal Officiel de la République française*, Versailles, 3 Mayıs 1871. *–Almanca ed.*

255 William Shakespeare'in *Julius Caesar* adlı oyununun III. perdesinin 2. sahnesinde, Antonius, Sezar'ın öldürülmesinden sonra yaptığı konuşmada Brütüs'ün "şerefli bir adam" olduğunu söyler. *–çev.*

Thires'nin Moulin-Saquet hakkındaki[256] bülteni (4 Mayıs):

<"Paris'in, onu ezen iğrenç despotlardan kurtarılması".[257] ("Versailles'lılar Ulusal Muhafız kılığına girmişti"); ("Komünalistlerin çoğu uyuyordu ve uykudayken öldürüldüler ya da esir alındılar").

Picard: "*Topçularımız Paris'e bombardıman yapmıyor, sadece onu top ateşine tutuyorlar.*"[258] (*Moniteur des communes*, Picard'ın gazetesi.)

"Ölüm döşeğindeyken bir hapishane hücresine gömülen Blanqui, jandarmaların parçaladığı Flourens, Vinoy'nın vurduğu Duval; 31 Ekim'de bu adamlar {Versailles'lılar} ellerindeydi ve onlara hiçbir şey yapmadılar.">

256 Elyazmasında "hakkındaki" sözcüğü Almanca. –*Almanca ed.*

257 *Journal Officiel de la République française*, Versailles, 5 Mayıs 1871. –*Almanca ed.*

258 Picard'ın *Moniteur des communes*'deki bir yazısında yer alan bu cümle 6 Mayıs 1871 tarihli *Le Rappel*'de de aktarılıyor. –*Almanca ed.*

Komün

1. İŞÇİ SINIFI İÇİN ALINAN ÖNLEMLER

Fırıncı kalfaları için gece çalışması kaldırıldı (20 Nisan).

Fabrika sahiplerinin vb. (fabrikatörlerin) (büyük ve küçük *girişimcilerin*) gasp yoluyla elde etmiş oldukları ve aynı anda hem yargıç, hem infazcı, hem de anlaşmazlıkların tarafı olmalarını sağlarken emekçilerin ücretlerini *para cezalarıyla* ve ceza olarak gösterilen *kesintilerle* çalmalarını mümkün kılan kendilerine ait bir ceza yasasına sahip olmaları hakkı anlamına gelen *özel yargılama*, kamuya ait ve özel atölyelerde kaldırıldı; girişimciler, bu yasayı ihlal etmeleri durumunda cezalandırılmakla tehdit edildi; 18 Mart'tan sonra uygulanan *para cezaları ve kesintiler* işçilere geri ödenmek zorunda (27 Nisan). Rehincilerde rehin bırakılan şeylerin satışı durduruldu (29 Mart).

Paris'te, çok sayıda atölye ve fabrika, sahipleri kaçtığı için kapatılmıştı. Bu yöntem, "siyasal iktisadın yasalarının kendiliğinden işleyişi gereği", her tür çalışmanın bir koşulu olarak emekten kâr elde etme hakkını kendilerinde görmekle kalmayıp, ne zaman zafer kazanan bir devrim kendi "sistem"lerinin "düzen"ini tehdit etse yapay bir bunalım yaratmak için çalışmayı tümüyle durdurma ve işçileri sokağa atma hakkına da sahip olduklarını düşünen sanayici kapitalistlerin eski yöntemidir. Komün, son derece akıllıca davranarak, terk edilen atölyelerin ve fabrikaların, bunların kaçak kapitalist sahiplerine belirli bir tazminat ödenerek, işçi kooperatiflerine devredilmesinin yollarını farklı sektörlerin seçtiği temsilcilerle işbirliği yaparak araştıracak olan bir komisyon atadı (16 Nisan); (bu komisyon terk edilen atölyelerin istatistiklerini de tutacak).

Komün, belediyelere, 75 santimlik tazminat konusunda, gayrimeşru denen kadınlar ile Ulusal Muhafızların anneleri ve dul eşleri arasında herhangi bir ayrıma gidilmemesi talimatını verdi.

Komün, "düzen adamları" için bugüne kadar Paris'te tutulan, ama yine onların "güvenlikleri" için, polisin keyfî yönetimi altında köleleştirilen sokak fahişelerini, bu alçaltıcı kölelikten kurtarmakla kalmadı, fahişeliğin üzerinde yükseldiği zemini ve onu ortaya çıkaran erkekleri ortadan kaldırdı. Kuşkusuz, yüksek düzeyli fahişeler (aşüfteler), düzenin egemenliği altında, köle değil, polisin ve yöneticilerin efendileriydi.

Komün, doğal olarak, kamusal öğretimi (eğitimi) yeniden düzenlemeye zaman bulamadı; ama dinselliği ve din adamlarını ondan uzaklaştırarak, halkın zihinsel kurtuluşu doğrultusunda adım attı. (Hem genel [ilk] hem de meslekî) öğretimin düzenlenmesi için bir komisyon atadı (28 Nisan). Kitaplar, haritalar, kâğıtlar vb. tüm öğretim araçlarının, bunları bağlı bulundukları belediyelerden alan öğretmenler tarafından ücretsiz olarak verilmesini emretti. Hiçbir öğretmen, hangi gerekçeyle olursa olsun, bu öğretim araçları için öğrencilerinden para isteyemez (28 Nisan).

Rehinciler: <Rehin verilen giysiler, mobilyalar, çamaşırlar, kitaplar, yatak örtüleri ve iş aletleri için 25 Nisan 1871'den önce düzenlenmiş olan ve tutarları 20 frangı aşmayan[259] tüm rehin senetleri, önümüzdeki 12 Mayıs'tan itibaren, bedelsiz olarak mala çevrilebilir.> (*7 Mayıs.*)

2. İŞÇİ SINIFI İÇİN, AMA DAHA ÇOK DA ORTA SINIFLAR İÇİN ALINAN ÖNLEMLER

Nisan ayından önceki son dokuz ayın ev kiraları tümüyle silindi: Bu dönemde ödenmiş olan tüm tutarlar gelecekteki ödemelerden düşülecektir. Eşyalı daireler için de aynı yasa geçerlidir. Ev sahiplerinden gelen tüm tahliye ihtarnameleri önümüzdeki 3 ay boyunca geçersizdir (*29 Mart*).

Échéances (vadesi gelen senetlerin ödenmesi) *(senetlerin vadelerinin dolması)*: vadeleri dolan senetlerle ilgili tüm kovuşturmalar kaldırıldı (*12 Nisan*).

Bu türden tüm ticari kâğıtların geri ödemeleri, izleyen 15 Temmuz'dan başlamak üzere (geri ödemelerin yayılacağı) iki yıl içinde yapılacak ve borçlar için faiz talep edilemeyecektir. Ödenmesi gereken toplam tutarlar 8 <eşit parçaya> bölünecek ve bunlar *üç ayda bir ödenecektir* (ilk üç aylık dönem 15 Temmuz'da başlayacaktır). Adli kovuşturmalara yalnızca bu kısmi ödemelerin vadelerinde yapılmaması durumunda izin verilecektir (*16 Nisan*). Kiralar ve senetler hakkındaki Dufaure yasaları, Paris'in dürüst dükkân sahiplerinin çoğunluğunu iflasa sürüklemişti.

Bugüne kadar görevleri sayesinde birer servet sahibi olan noterler, icra memurları, mezatçılar, mübaşirler ve diğer yargı görevlileri, Komün'e bağlı, diğer işçiler gibi sabit maaşlar alan çalışanlara dönüştürüldü.

259 Elyazmasında "aşmayan" sözcüğü Almanca. –*Almanca ed.*

Ecole de Médecine'in {Tıp Yüksek Okulu'nun} profesörleri kaçtığından, Komün, artık devlet asalakları olmayacak olan *özgür üniversitelerin* kurulması için bir komisyon atadı; sınavlarını başarıyla tamamlayan öğrencilere, doktor unvanına sahip olmasalar bile (bu unvan fakülte tarafından verilecektir), mesleklerini icra etme olanağını tanıdı.

Seine Hukuk Mahkemesi'nin yargıçları, her sınıf iktidarı altında çalışmaya her zaman hazır olan diğer sulh yargıçları gibi kaçmış olduklarından, Komün, mahkemelerin genel seçimlere dayalı olarak yeniden örgütlenmesine kadar en acil işleri yapması için bir avukat atadı (*26 Nisan*).

3. GENEL ÖNLEMLER

Zorunlu askerlik kaldırıldı. Bugünkü savaşta eli silah tutabilecek her erkek (Ulusal Muhafızda) görev almak zorunda. Bu, Paris'te gizlenen tüm hainlerden ve korkaklardan kurtulmak için mükemmel bir önlem (*29 Mart*).

Kumar yasaklandı (2 Nisan).

Kilise devletten ayrıldı; din bütçesi kaldırıldı; tüm kilise arazilerinin ulusa ait oldukları ilan edildi (*3 Nisan*).

Komün, kişilerden edindiği bilgilerden hareketle yaptırdığı soruşturmalar sonucunda, "*düzen hükümeti*"nin, eski giyotine ek olarak yeni (daha hızlı çalışan ve taşınabilir) bir giyotinin yapımını emrettiğini ve bunun için peşin ödeme yaptığını öğrendi. Komün, hem eski hem de yeni giyotinin 6 Nisan'da halka açık şekilde yakılmasını emretti. Versailles gazetelerinin, dünyanın her yanında düzen basını tarafından yeniden aktarılan anlatımına göre, Paris halkı, bu giyotinleri, Komüncülerin kana susamışlığını protesto etmek için yakmıştı! (*6 Nisan.*) 18 Mart Devrimi sonrasında tüm siyasi tutsaklar hemen serbest bırakılmıştı. Ama Komün, *Louis Bonaparte rejiminde* ve ona layık bir halef olan Savunma Hükümeti döneminde çok sayıda insanın hiçbir suçlama yöneltilmeden, sadece siyasi şüpheliler olarak hapse atıldıklarını biliyordu. Bu nedenle, üyelerinden birini (Protot), soruşturma yürütmekle görevlendirdi. Altı aydır tutuklu olmalarına karşın henüz haklarında hiçbir adli inceleme yapılmamış olan 150 kişi onun tarafından serbest bırakıldı; bunların pek çoğu daha Bonaparte döneminde tutuklanmıştı ve bir yıldır, herhangi bir suçlama yöneltilmeden ve haklarında herhangi bir adli inceleme yapılmadan hapiste tutuluyorlardı. (*9 Nisan.*) Savun-

ma Hükümeti için fazlasıyla tipik olan bu gerçek onu çileden çıkardı. Komün'ün tüm suçluları serbest bıraktığını iddia ettiler. Ama hüküm giymiş suçluları serbest bırakan kimdi? Sahtekâr Jules Favre. İktidara gelir gelmez, *L'Etendard* olayında hırsızlık ve sahtecilik suçları nedeniyle mahkûm edilen *Pic ile Taillefer*'i serbest bıraktırmak için iki ayağını bir pabuca soktu. Bu adamlardan biri olan ve Paris'e dönme küstahlığını sergileyen Taillefer yeniden hak ettiği yere tıkıldı. Ama hepsi bu kadar değil. Versailles hükümeti, tüm Fransa'da, *Maisons Centrales*'daki {merkezî hapishanelerdeki} hüküm giymiş hırsızları Bay Thiers'in ordusuna katılmaları koşuluyla serbest bıraktı!

> "bir barbarlık anıtı, kaba kuvvet ve sahte şan simgesi, militarizmin bir kanıtı, uluslararası hukukun bir reddi"[260] olarak *Place Vendôme {Vendôme Meydanı} sütununun yıkılması hakkındaki kararname. (12 Nisan.)*[261]

Frankel'in (Enternasyonal'in Alman üyesi) Komün üyeliğine *seçilmesinin* geçerli olduğu ilan edildi: "Komün'ün bayrağının Evrensel Cumhuriyetin[262] bayrağı olduğu ve yabancıların da ona katılabileceği göz önünde bulundurularak"[263] (*4 Nisan*); Frankel daha sonra Komün'ün Yürütme Kurulu üyeliğine seçildi (*21 Nisan*).

Journal officiel, Komün oturumlarının tutanaklarını yayımlamaya başladı (*15 Nisan*).

Paschal Grousset'nin, iade talepleri karşısında yabancıların korunmasına yönelik kararnamesi.[264] Paris'teki hiçbir hükümet yabancılara bu kadar saygılı olmamıştı (*27 Nisan*).

Komün, siyasi ve mesleki yeminleri kaldırdı (*4 Mayıs*).

Rue d'Anjou-St. Honoré'deki "*Chapelle expiatoire de Louis XVI {XVI. Louis'nin Kefaret Şapeli}*" diye anılan *anıtın* (1816 yılının *Chambre introuvable*'ının {Bulunmaz Meclis'inin} eseri) *yıkılması* (*7 Mayıs*).

---

260 *Journal Officiel de la République française*, Paris, 13 Nisan 1871. *–Almanca ed.*

261 Bkz. 115. dipnot. *–çev.*

262 Almanca baskıda "Dünya Cumhuriyetinin". *–çev.*

263 Seçim Komisyonunun Komün seçimi hakkındaki raporundan; *Journal Officiel de la République française*, Paris, 31 Mart 1871. *–Almanca ed.*

264 *Journal Officiel de la République française*, Paris, 27 Nisan 1871. *–Almanca ed.*

4. KAMU GÜVENLİĞİ ÖNLEMLERİ

"Sadık" Ulusal Muhafızların silahsızlandırılması (*30 Mart*).

Komün, aynı anda hem Komün üyesi hem de Versailles'da koltuk sahibi olunamayacağını açıklar (*29 Mart*).

Misillemeler hakkında kararname. Hiçbir zaman uygulanmadı. Yalnızca, Paris başpiskoposu ve Madeleine Kilisesi rahibi;[265] Cizvit kolejinin tüm kadrosu; tüm büyük kiliselerin görevlileri tutuklandı; *bu adamların bir kısmı* rehine olarak, bir kısmı Versailles'la birlikte komplo kurduklarından, bir kısmı kilise mallarını Komün'ün elinden kurtarmaya çalıştıkları için tutuklanmıştı (*6 Nisan*).

> "Monarşi yanlıları vahşiler gibi savaşıyor; tutsakları vuruyorlar, yaralıları öldürüyorlar, ambulanslara ateş açıyorlar, askerler tüfeklerinin dipçiklerini havaya kaldırıyor ve ardından haince ateş açıyorlar." (*Komün duyurusu.*)[266]

Misilleme kararnameleriyle ilgili olarak şunları belirtmek gerekiyor:

Birincisi, kapitalistlerin, aylakların ve asalakların kaçışından sonra, Paris halkının tüm katmanları, iç savaşı durdurmak için Versailles'a gitti; *tek istisna, Paris'in ruhban sınıfıydı.* Başpiskopos ile Madeleine Kilisesi rahibi, Thiers'e yalnızca rehin alındıklarında ve "*kendi kanlarının dökülmesini*" engellemek için yazdılar.

İkincisi: Misillemeler, rehin alma eylemleri vb. hakkındaki kararnamenin Komün tarafından yayımlanmasından sonra, Versailles'ın elindeki tutsaklara Piétri'nin kuzucukları ve Valentin'ın jandarmaları tarafından vahşice davranılmasına son verilmedi, ama esir alınan Parisli askerlerin ve Ulusal Muhafızların öldürülmesine (Versailles hükümeti Komün'ün 6 Nisan kararnamesini uygulayamayacak kadar insancıl olduğuna ikna olur olmaz yenilenmiş bir çılgınlık içinde yeniden devreye sokulmak üzere) ara verildi. Ardından kitlesel katliamlar yeniden başlatıldı. Komün, tek bir rehineyi, tek bir tutukluyu idam etmedi; casusluk yapmak üzere Ulusal Muhafız kılığında Paris'e giren bazı jandarma subayları bile sadece tutuklandı.

Clamart Tabyası baskını (2 Mayıs). *Tren istasyonu Parislilerin elinde*, katliam, süngü saldırısı, 22. Hafif Piyade Taburu (Galliffet?) hiçbir biçimsel kurala uymadan düzenli ordu askerlerini duraksamadan vuruyor (*2 Mayıs*). Fort d'Issy ile Montrouge arasında yer alan *Moulin-Saquet*

265 Darboy ve Deguerry. –*Almanca ed.*

266 *Journal Officiel de la République française*, Paris, 5 Nisan 1871. –*Almanca ed.*

Tabyası, parolayı Versailles birliklerine satan komutan *Gallien*'ın ihaneti nedeniyle baskına uğradı. Komünalistler yataklarında uyurken baskına uğradı, büyük bir bölümü katledildi. (*4 Mayıs?*)

25 Nisan. 4 Ulusal Muhafız (bunu, Bicètre'e gönderilen görevliler saptadı; 4 adamdan <Villejuif yakınlarındaki Belle-Epine'de> hayatta kalan tek kişi vardı. Adı *Scheffer*.). Hafif süvariler tarafından kuşatılan bu adamlar, direnme olanakları bulunmadığından, emirlerini yerine getirerek teslim oldu, silahlarını bıraktılar, askerler onlara bir şey yapmadı. Ama ardından hafif süvarilerin yüzbaşısı gelir ve tabancasıyla onları art arda vurur. Yerde öylece bırakılırlar. Çok ağır yaralı Scheffer hayatta kalır.

Clamart tren istasyonunda esir alınan 13 düzenli ordu askeri hemen oracıkta vuruldu ve düzenli ordu üniformaları içinde Versailles'a gelen tüm tutsaklar, kimlikleri hakkındaki kuşkular giderilir giderilmez idam edilecek. (Versailles'da yayımlanan *Liberté*) Şu anda Versailles'da bulunan Alexandre Dumas (oğul), general unvanlı olmamakla birlikte generallik yapan bir genç adamın, bir yol boyunca gözetim altında birkaç yüz yarda yürüdükten sonra bir Bonapartist generalin emriyle vurulduğunu anlatıyor... Parisli askerler ve Ulusal Muhafızlar evlerinde jandarmalar tarafından kuşatılır ve jandarmalar petrol dökerek evi ateşe verir. Ulusal Muhafızlardan bazılarının (*calcinés* {kömürleşmiş}) cesetleri Ternes'deki basın ambulansıyla taşındı (*Mot d'ordre*, 20 Nisan). "Ambulanslardan yararlanma hakları yok."

Thiers. Blanqui. Başpiskopos. General Chanzy. (Thiers'in söylediğine göre, onun Bonapartistleri, vurulmayı tercih ederdi.)

Ev aramaları vb. Casimir Bouis, *4 Eylül* diktatörlerinin eylemleri hakkındaki <bir soruşturma komisyonunun başkanlığına atandı> (*14 Nisan*). Özel evlere girildi ve kâğıtlara el koyuldu, ama hiçbir mobilya dışarı çıkarılıp açık artırmayla satılmadı (4 Eylül adamlarının, Thiers'in vb. ve Bonapartist polislerin kâğıtları);[267] örneğin, <Hapishaneler Genel Müfettişi> *Lafont*'nun evinde (*11 Nisan*). Thiers ve arkadaşlarının evleri (mülkleri), hainlerin evleri olarak arandı, ama *yalnızca kâğıtlara* el koyuldu.

Komün'ün kendi saflarından insanları tutuklaması: Bu durum, siyasi idollere ve "büyük adamlara" ihtiyaç duyan burjuvaları şaşkına çeviriyor.

267 Elyazmasında "4 Eylül", "Thiers'in vb." ve "Bonapartist polislerin" sözcükleri Almanca. –*Almanca ed.*

"Ne var ki" (*Daily News*, 6 Mayıs. *Paris muhabiri*) "Komün'ün sahip olduğu yetkiler hangileriyse, bunların sürekli olarak el değiştirmesi ve iktidarın yarın kimde olacağını bugün bilemiyor oluşumuz *sinir bozucu* ve *cesaret kırıcı*. Tüm bu bitmez tükenmez değişimler içinde, bir yöneticiye duyulan ihtiyaç her zamankinden daha açık şekilde görülüyor. Komün, her biri diğerlerini kıskanan ve hiçbiri *diğerlerine komuta etme yetkisine sahip olmayan* eş değerli atomların bir toplamı."

Gazetelerin yasaklanması!

5. MALİ ÖNLEMLER

Bkz. Daily News. 6 Mayıs.

En büyük harcamalar savaş için!

El koymalarla elde edilen gelir sadece 8928 frank ve bunların tümü din adamlarından vb.

Vengeur, 6 Mayıs.

Komün

KOMÜN'ÜN VE MERKEZ KOMİTESİNİN ORTAYA ÇIKIŞI

Komün, Sedan {yenilgisi} sonrasında Lyon'da, ardından Marsilya'da, Toulouse'da vb. ilan edilmişti.[268] Gambetta, onu yıkmak için elinden geleni yaptı.

Ekim başında, Paris'teki farklı hareketler, yabancı güçlerin işgaline karşı bir savunma önlemi olarak, 4 Eylül kalkışmasının pratiğe aktarılması olarak, Komün'ün kurulmasını hedefliyordu. 31 Ekim hareketi tarafından kurulamamasının tek nedeni, Blanqui'nin, Flourens'ın ve hareketin o zamanki diğer liderlerinin, geri çekilecekleri ve yerlerini Paris'in tüm *arrondissement*'ları {ilçeleri} tarafından özgürce seçilecek olan bir Komün'e bırakacakları konusunda *parole d'honneur* {şeref sözü} vermiş olan *gens de paroles*'e {sözlerinin erlerine} inanmış olmalarıydı. Hareket başarısızlığa uğradı, çünkü kurtarıcılarını öldürmek konusunda fazlasıyla hevesli olan bu adamların yaşamlarını kurtardılar. Trochu ile Ferry'nin kaçmasına izin verdiler, onlar da Trochu'nün Bretonlarıyla baskına geldi. 31 Ekim'de, kendi kendisini atamış olan "Savunma Hükümeti"nin sadece kendisine tahammül edilmesi sayesinde varlığını koruduğu hatırlanacaktır. Henüz halkoylaması farsını bile düzenlememişti.[269] Kuşkusuz, bu koşullar altında, hareketin niteliğini olduğundan farklı göstermekten, onu Prusyalılarla gerçekleştirilen ve ihanet niteliği taşıyan bir komplo olarak kötülemekten, aralarındaki sözünden dönme-

---

268 4 Eylül 1870'te İkinci İmparatorluğun çökmesine yol açan Sedan'daki ağır yenilgi ve Paris'teki devrim hakkındaki haberlerin etkisi altında, Fransa'nın pek çok kentinde devrimci işçi gösterileri gerçekleştirildi. Lyon, Marsilya ve Toulouse'da halkın iktidar organları (komünler) kuruldu. İllerdeki komünler, kısa ömürlü olmalarına rağmen, bir dizi önemli devrimci önleme başvurdu (polislerin ve memurların değiştirilmesi, siyasal tutsakların serbest bırakılması, dinsel olmayan eğitim, zenginlerden vergi alınması, rehincilere rehin verilmiş olan nesnelerin belirli bir tutarın altındaki kısmının bedelsiz olarak geri verilmesi). Bu tür önlemlerin hayata geçirilmesi konusunda Lyon Komünü başı çekmişti. Ulusal Savunma Hükümeti bu yerel komünleri en vahşi şekilde ezdi. *–Almanca ed.*

269 Ulusal Savunma Hükümeti 3 Kasım 1870'te bir halkoylaması düzenledi; soruyu diktatörce sordu: Hükümeti desteklemek isteyenler Evet oyu verir! Bu yolla, 31 Ekim olaylarının açıkça sarstığı konumunu sağlamlaştırmaya çalıştı. Parislilerin büyük bir kesiminin hükümetin politikaları aleyhine oy vermiş olmasına rağmen, hükümet, kitleler üzerindeki baskısı, kesintisiz demagojik propaganda ve fiilî kuşatılmışlık durumu sayesinde oyların çoğunluğunu elde etmeyi başardı. *–Almanca ed.*

yecek olan tek adamı[270] görevden almaktan, L. Bonaparte için Korsikalı *spadassin*'ler {katiller} neydiyse Savunma Hükümeti için aynı şey olan Trochu'nün Bretonlarını güçlendirmek üzere Clément Thomas'yı Ulusal Muhafızın başkomutanlığına atamaktan kolay bir şey yoktu; bu yaşlı felaket tellalları için, inisiyatifi ele almış olan işçi taburları karşısında orta sınıfın alçakça korkularına başvurmaktan, yurtseverliğe başvurarak bu işçi taburlarının içlerine güvensizlik ve anlaşmazlık tohumları ekmekten, gasp ettikleri iktidarı ellerinde tutmak için her zaman kullandıkları o kör tepki ve yıkıcı sonuçlar doğuran yanlış anlama günlerinden birini yaratmaktan kolay bir şey yoktu. 4 Temmuz'da bir baskınla iktidara geliverdikleri gibi, şimdi de, gerici terör günlerine özgü gerçek Bonapartist örneğe uygun bir halkoylamasıyla ona sahte bir onay kazandırabilecek duruma gelmişlerdi.

Komün, Kasım 1870'in başlarında Paris'te başarılı bir şekilde kurulabilseydi (o dönemde [ülkenin] büyük kentlerinde bu yönde girişimler başlatılmıştı ve tüm Fransa'da örnek alınacağı kesindi), savunmayı hainlerin elinden almakla ve Paris'in bugünkü kahramanca savaşının gösterdiği üzere ona kendi heyecanının damgası vurulmakla kalmaz, savaşın niteliğini tümüyle değiştirirdi. Söz konusu savaş, 19. yüzyılın toplumsal devriminin bayrağını yükselten cumhuriyetçi Fransa'nın, fetih ve karşı-devrim sancağının taşıyıcısı Prusya'ya karşı savaşına dönüşürdü. Kaşarlanmış yaşlı entrikacıyı dilenmesi için Avrupa'nın tüm saraylarına göndermek yerine, eski dünyadaki ve yeni dünyadaki üretici kitleleri harekete geçirirdi. Komün'ün 31 Ekim'deki *escamotage*'ıyla {geri çekilmesiyle}, Jules Favre ve arkadaşları Fransa'nın Prusya'ya teslim olmasını güvence altına aldı ve bugünkü iç savaşı başlattı.

Ama şu kadarı açık: 4 Eylül devrimi, sadece, Sedan'da teslim olan gaspçının yerinin boşalması nedeniyle Cumhuriyetin yeniden kurulması değildi; bu devrim, Paris'in, düşmanlarının liderliği altında savaşmasına rağmen uzun süren direnişiyle, yabancı işgalcinin elinden bu cumhuriyeti koparmakla kalmadı; söz konusu devrim, kendisine, çalışan sınıfların kalbine giden yolu açtı. Cumhuriyet, geçmişe ait bir şeyin bir adı olmaktan çıktı. O, yeni bir dünyaya gebeydi. Entrikacı avukatlardan ve laf ebelerinden oluşan bir çetenin hileleriyle, yalanlarıyla ve kabalaştırmalarıyla dünyanın gözünden saklanan gerçek eğilimi, Paris'in (ve Fransa'nın güneyinin) çalışan sınıflarının kesintili hareketleriyle tekrar tekrar su yüzüne çıktı; bu sınıfların parolası hep aynıydı: *Komün!*

270 Tamisier. –*Almanca ed.*

İmparatorluğu ve onun varlık koşullarını hedef alan devrimin pozitif biçimi olan ve ilk olarak Güney Fransa'nın kentlerinde denenen, Paris kuşatması sırasındaki kesintili hareketlerde tekrar tekrar ilan edilen ve Savunma Hükümeti ile "teslim olma planı" kahramanı Trochu'nün Bretonlarının manevralarıyla başarısızlığa uğratılan Komün, sonunda, 26 Mart'ta, muzaffer bir şekilde kuruldu; ama o gün ve birdenbire doğmamıştı. Komün, işçi devriminin değiştirilemez hedefiydi. Paris'in teslim edilmesi, Bordeaux'da kurulan ve Cumhuriyeti hedef alan açık komplo, Montmartre'a yönelik gece baskınıyla başlatılan *coup d'état*, "savunma adamları"nın Komün'ü Paris işçi sınıfının en bilinçli ve devrimci kesimlerinin yalıtılmış çabalarıyla sınırlı tutmasını olanaksız kılarak, Paris'in tüm diri unsurlarını Komün'ün çevresinde topladı.

Savunma Hükümetine, yalnızca, ilk ani saldırının bir *pis aller*'si olarak {geçici bir çaresi olarak}, savaşın bir gereği olarak katlanılmıştı. Paris halkının İkinci İmparatorluğa, Yalanlar İmparatorluğuna gerçek cevabı Komün'dü.

Dolayısıyla, Bonapartizmin dayanakları ve onun resmî muhalefeti, büyük kapitalistler, borsa vurguncuları, dolandırıcılar, aylaklar ve eski devlet asalakları hariç olmak üzere tüm diri Paris'in ayağa kalktığı tarih, komploculara karşı ilk zaferini kazandığı 18 Mart değil, teslim olma tarihi olan 28 Ocak'tır. Ulusal Muhafız (yani Paris'in tüm silahlı erkekleri) kendisini örgütledi ve bu günden itibaren, teslimiyetçilerin Bismarck'ın izniyle kurulan gaspçı hükümetinden bağımsız olarak, Paris'i gerçekten yönetmeye başladı. Kendisine ait olan ve böyle oldukları için teslim olma anlaşmasında sadece kendisine bırakılan silahlarını ve toplarını vermeyi reddetti. Bu silahları Bismarck'ın elinden kurtaran, Jules Favre'ın yüce gönüllülüğü değil, silahlı Paris'in kendi silahları için Jules Favre ile Bismarck'a karşı savaşmaya hazır olmasıydı. Yabancı istilacının varlığını ve barış görüşmelerini göz önünde bulunduran Paris, durumu karmaşıklaştırmayacaktı. İç savaştan korkuyordu. Savunmacı bir tutumun ötesine geçmedi ve Paris'in fiilen kendi kendisini yönetmesiyle yetindi. Ama sessizce ve kararlılıkla direnişe hazırlandı. (Teslimiyetçiler, teslim olma koşullarında bile, Paris'in Prusya'ya teslim edilmesini aynı zamanda kendilerinin Paris üzerindeki egemenliklerinin aracı kılmak istediklerini açıkça göstermişti. Israrcı oldukları ve eğer onu bir ödün olarak elde etmek için dilenmeselerdi Bismarck'ın onlara bir koşul olarak dayatacağı tek ödün, Paris'e boyun eğdirmek için 40 000 askerdi. Paris'i yabancı düşmanın herhangi bir saldırısına karşı korumak ve kentin iç düzenini savunmak için gerekenden de fazla olan 300 000 Ulusal

Muhafızın varlığı göz önünde bulundurulduğunda, bu 40 000 adamın talep edilmesinin, açıkça itiraf da edildiği üzere, başka bir amacı olamazdı.) Mevcut askerî örgütlenmesine, çok basit bir plan uyarınca, siyasi bir federasyon ekledi. Bu federasyon, her bir bölüğün *temsilcileri aracılığıyla* birbirleriyle bağlantıları kurulan Ulusal Muhafızların birliğiydi; söz konusu temsilciler, tabur temsilcilerini atıyordu; onlar da, bir ilçeyi temsil edecek ve diğer 19 ilçenin temsilcileriyle işbirliği yapacak olan genel temsilcileri, birlik temsilcilerini atıyordu. Ulusal Muhafız taburlarının çoğunluğu tarafından seçilen bu 20 temsilci, 18 Mart'ta bu yüzyılın en büyük devrimini başlatan ve Paris'in bugünkü şanlı mücadelesi sırasında hâlâ görev başında bulunan *Merkez Komitesini* oluşturdu. Daha önce hiçbir seçim bu kadar ince elenip sık dokunmamış, temsilciler de içlerinden çıktıkları kitleleri hiç bu kadar eksiksiz şekilde temsil etmemişti. Dışarıdan kişilerin yönelttiği tanınmıyor oldukları itirazına (gerçekten de, onları yaşlı kaşarlanmışlar, geçmişlerindeki rezilliklerle, para ve makam hırslarıyla ünlü olanlar değil, yalnızca çalışan sınıflar tanıyordu), gururla şu karşılığı veriyorlardı: "12 havari de öyleydi"; ve eylemleriyle cevap veriyorlardı.

KOMÜN'ÜN KARAKTERİ

Her an her yerde hazır bulunan ve karmaşık askerî, bürokratik, dinsel ve hukuki organlarıyla canlı burjuva toplumunu bir boa yılanı gibi sımsıkı saran (ağına düşüren) merkezî devlet mekanizması, ilk olarak, mutlak monarşi günlerinde, oluşma aşamasındaki modern toplumun feodalizmden kurtuluş mücadelesinde kullandığı bir silah olarak imal edildi. Orta Çağ'ın feodal beylerinin ve kentlerinin ve ruhban sınıfının feodal ayrıcalıkları, (feodal unvan sahiplerinin yerine maaşlı devlet görevlilerini koyan, silahları toprak sahiplerinin Orta Çağ'a özgü hizmetlilerinden ve kent yurttaşlarının birliklerinden düzenli bir orduya aktaran, çatışma hâlindeki Orta Çağ güçlerinin alacalı bulacalı [parti renkleri taşıyan] anarşisinin yerine sistematik ve hiyerarşik bir işbölümüne sahip olan bir devlet iktidarının düzenlenmiş planını koyan) bir üniter devlet iktidarının yetkilerine dönüştürüldü. Ulusal birliği sağlamakla (bir ulus yaratmakla) görevli olan birinci Fransız Devrimi, yerellikler, bölgeler, kentler ve iller düzeyindeki her tür bağımsızlığa son vermek zorundaydı. Bu nedenle, mutlak monarşinin başlatmış olduğu şeyi, yani devlet iktidarının merkezîleşmesini ve örgütlenmesini ileriye taşımak ve devlet iktidarının kapsamını ve yetkilerini genişletmek, araçlarının sayı-

sını, bağımsızlığını ve gerçek toplum üzerindeki doğa üstü egemenliğini artırmak zorunda kalmıştı; devlet iktidarı, gerçekten de, Orta Çağ'ın doğa üstü gökyüzünün ve azizlerinin yerini aldı. Toplumsal grupların ilişkilerinin ürünü olan her bir küçük çıkar, toplumun kendisinden ayrıldı, sabitlendi ve toplumdan bağımsız kılındı ve kesin olarak belirlenmiş hiyerarşik işlevlere sahip olan devlet papazları tarafından yönetilen devlet çıkarı biçiminde toplumun karşısına koyuldu.

Burjuva toplumu [üzerindeki], kendisini onun ideal suretiymiş gibi gösteren bu asalak [ur], tam gelişme aşamasına birinci Bonaparte'ın egemenliği altında ulaştı. Restorasyon ve Temmuz Monarşisi, ona, burjuva toplumu içindeki işbölümünün yeni çıkar grupları ve dolayısıyla da devlet eylemleri için yeni malzemeler yaratması ölçüsünde büyümüş olan daha büyük bir işbölümü dışında hiçbir şey eklemedi. Fransa'nın parlamenter cumhuriyeti ve Kıta Avrupası'nın tüm iktidarları, 1848 Devrimine karşı yürüttükleri mücadelede, halk hareketine yönelik baskı önlemleriyle, bu iktidar gücünün eylem araçlarını ve merkezîleşmesini güçlendirmek zorunda kaldı. Böylece, tüm devrimler, bu öldürücü kâbusu bir yana atmak yerine, yalnızca devlet mekanizmasını yetkinleştirdi. Egemen sınıfların sırayla üstünlük mücadelesi yürüten hizip ve partileri, bu muazzam iktidar mekanizmasının elde edilmesini (kontrol edilmesini) (ele geçirilmesini) ve yönetilmesini, kazanan tarafın başlıca ganimeti olarak gördü. Faaliyetlerinin merkezinde, devasa sürekli orduların, bir yığın devlet asalağının ve çok büyük devlet borçlarının yaratılması vardı. Devlet mekanizması, mutlak monarşi döneminde, modern toplumun feodalizme karşı yürüttüğü, Fransız Devrimiyle taçlanan mücadelenin bir aracıydı ve birinci Bonaparte döneminde, Devrimin ezilmesine ve halkın tüm özgürlüklerinin ortadan kaldırılmasına hizmet etmekle kalmayıp, Fransız Devriminin, Fransa'nın çıkarları doğrultusunda kıtada feodal monarşilerin yerine az çok Fransa örneğine uygun devletlerin yaratılması amacıyla yurt dışında savaşmak için kullandığı bir alet oldu. Restorasyon ve Temmuz Monarşisi dönemlerinde burjuvazinin[271] zora dayalı sınıf egemenliğinin bir aracı hâline gelmekle kalmadı, aynı zamanda, burjuva ailelerine devlet aygıtındaki bütün iyi yerleri sağlayarak, halkı hedef alan doğrudan iktisadi sömürüye ikinci bir sömürünün eklenmesinin bir aracı oldu. Son olarak, 1848'deki devrimci mücadele döneminde, devrimin ve halk yığınlarının kurtuluşuna yönelik tüm özlemlerin yok edilmesinin bir aracı olarak hizmet etti. Ama devlet adlı

271 İngilizce baskıda "orta sınıfın". *–çev.*

asalak, son gelişme aşamasına ancak İkinci İmparatorluk döneminde ulaşabildi. Sürekli ordusuyla, her şeyi yöneten bürokrasisiyle, aptallaştırıcı ruhban sınıfıyla, köle ruhlu yargı hiyerarşisiyle iktidar gücü toplumun kendisinden o denli bağımsızlaştı ki, arkasında aç gözlü haydutlardan oluşan bir çete bulunan gülünçlük derecesinde sıradan bir maceracı onu kolaylıkla kullanabildi. Eski Avrupa'nın 1789 Devrimiyle kurulan modern dünyanın karşısına çıkardığı silahlı bir koalisyonu bahane olarak göstermeye artık ihtiyaç duymuyordu. Parlamenter bir hükümete ya da bir yasama meclisine bağlı bir sınıf egemenliği aracı olarak görünmeyi bıraktı. Kendi egemenliği altında, egemen sınıfların parlamenter komedisinin yerine kendi kendilerini seçen *Corps législatif*'leri {yasama organlarını} ve kendi gelirlerini belirleyen senatoları koyan ve egemen sınıfların çıkarlarına bile zarar veren; kendi mutlak egemenliği, genel oy hakkına ve "düzen"in, yani toprak sahiplerinin ve kapitalistlerin üreticiler üzerindeki egemenliğinin ayakta tutulmasının kabul görmüş vazgeçilmezliğine yaslanan; geçmişin bir maskeli balosuna ait paçavraların altında bugünün yiyicilik cümbüşlerini ve en asalak grubun, yani mali dolandırıcıların zaferini saklayan; geçmişin tüm gerici güçlerinin *ölçüsüzlüklerine* (bir rezillikler cehennemi) izin veren devlet iktidarı, son ve en yüksek ifadesini İkinci İmparatorlukta bulmuştu. Bu, ilk bakışta, iktidar gücünün toplum üzerindeki nihai zaferi gibi görünmüştü; ama gerçekte, bu toplumun tüm çürümüş unsurlarının cümbüşüydü. Konunun yabancılarının gözünde, yalnızca, yürütmenin yasama karşısındaki zaferi, kendisini toplumun üzerindeymiş gibi göstermeye çalışan bir başka biçimi tarafından yaratılmış olan ve kendisini toplumun kendi kendisini yönetmesiymiş gibi sunan sınıf egemenliği biçiminin nihai yenilgisiydi. Gerçekte ise, egemen sınıflar için olduğu kadar, sınıf egemenlikleri aracılığıyla zincirlenmiş durumda tuttukları çalışan sınıflar için de küçük düşürücü olan bu sınıf egemenliğinin en alçalmış ve tek olası biçiminden başka bir şey değildi.

4 Eylül, yalnızca, Cumhuriyetin, onu boğazlamış olan gülünç maceracıya karşı geri getirilmesiydi. *İmparatorluğun* (yani, İkinci İmparatorluğun sadece en kapsamlı formülü olduğu devlet iktidarının, merkezîleştirilmiş yürütme gücünün) gerçek karşıtı *Komün'dü*. Devlet iktidarı, gerçekte, burjuvazinin,[272] önce feodalizmi yıkmanın bir aracı olarak, ardından da üreticilerin, işçi sınıfının kurtuluş çabalarını ezmenin aracı olarak yarattığı bir şeydir. Tüm gerici hareketlerin ve tüm

272 İngilizce baskıda "orta sınıfın". *-çev.*

devrimlerin tek sonucu, bu örgütlü iktidarın (emeğin köleleştirilmesine yönelik bu örgütlü gücün) bir elden diğerine, egemen sınıfların bir kesiminden diğerine devredilmesi olmuştu. Bu örgütlü iktidar, egemen sınıflara, bir boyun eğdirme ve haksız kazanç sağlama aracı olarak hizmet etmişti. Her yeni değişimden kendisine yeni güçler çekmişti. Tüm halk ayaklanmalarını bastırmanın ve çalışan sınıfları, mücadele etmelerinden ve devlet iktidarının onları ezenlerin bir bölümünden bir başkasına aktarılması için kullanılmalarından sonra ezmenin aracı olarak iş görmüştü. Dolayısıyla, Komün, devlet iktidarının şu ya da bu (Meşruiyetçi, anayasal, cumhuriyetçi ya da imparatorlukçu[273]) biçimine karşı gerçekleştirilen bir devrim değildi. *Devletin* kendisine karşı, toplumun bu doğa üstü düşüğüne karşı gerçekleştirilen bir devrimdi; halkın kendi toplumsal yaşamının halk tarafından halk için yeniden başlatılmasıydı. Onu egemen sınıfların bir kesiminden bir başkasına aktarmaya yönelik bir devrim değil, bu iğrenç sınıf egemenliği mekanizmasının kendisini parçalamaya yönelik bir devrimdi. Sınıf egemenliğinin yürütme gücüne dayalı biçimi ile parlamenter biçimi arasındaki önemsiz mücadelelerden biri değil, (birbirlerini tamamlayan ve parlamenter olanı, sadece, yürütme gücüne dayalı olanının aldatıcı bir eklentisi olan) her iki biçime karşı gerçekleştirilen bir başkaldırıydı. İkinci İmparatorluk, bu devlet gaspının son biçimiydi. Komün, onun kesin olarak yadsınması ve bu nedenle de 19. yüzyılın toplumsal devriminin başlangıcıydı. Dolayısıyla, Paris'teki kaderi ne olursa olsun, <bir dünya turu> yapacak. Avrupa'nın ve ABD'nin işçi sınıfı tarafından daha ilk anda kurtuluşun sihirli sözü olarak selamlandı. Prusyalı galibin şanı ve tufan öncesine ait eylemleri, yalnızca, gerilerde kalmış bir geçmişin sanrıları olarak görünüyordu.

Sadece işçi sınıfı, "Komün" sözcüğüyle bu yeni çabayı formüle etmeyi ve Paris Komünü'nün mücadelesiyle başlatmayı *başarabilmişti*. Söz konusu devlet gücünün son ifadesi (İkinci İmparatorluk) bile, egemen sınıfların gururunu kırmış ve parlamenter özyönetim iddialarını boşa çıkarmış olmasına rağmen, onların sınıf egemenliklerinin son olanaklı biçiminden başka bir şey değildi. İkinci İmparatorluk, egemen sınıfları siyasal açıdan mülksüzleştirmesine karşın, rejimlerinin tüm iktisadi ve toplumsal rezilliklerinin eksiksiz egemenliğini sağlayan cümbüştü. Orta burjuvazi ve küçük burjuvazi, iktisadi varlık koşulları nedeniyle yeni bir devrimi başlatma olanağından yoksundu ve egemen sınıfların yolunu izlemek ya da işçi sınıfının müttefikleri olmak zorundaydılar. Köylüler,

273 İngilizce baskıda "Emperyalist". *-çev.*

toplumdan ayrı ve ondan bağımsız bir *devletin* son zaferi olan İkinci İmparatorluğun pasif iktisadi temeliydi. Yalnızca, tüm toplum için gerçekleştirecekleri yeni toplumsal görevin, yani sınıfları ve sınıf egemenliğini ortadan kaldırma görevinin ateşlediği işçiler, bu sınıf egemenliğinin aleti olan devleti, yani kendisini toplumun hizmetçisi değil efendisi sayan merkezî ve örgütlü iktidar gücünü kırabilecek durumdaydı. Orta Çağ kilisesinin yerini alan devletin son zirvesi ve aynı zamanda devletin en açık şekilde rezil edilmesi olan İkinci İmparatorluk, egemen sınıfların aktif mücadelesiyle ve köylülüğün pasif desteğiyle, proleterlere karşı yaratılmıştı. Onlara karşı hayata gelmişti. Ve onların kırdığı şey, (merkezî) iktidar gücünün özel bir biçimi değil, bu iktidar gücünün toplumdan görünüşteki bağımsızlığının en güçlü ve en gelişmiş ifadesi ve dolayısıyla aynı zamanda onun tepeden tırnağa ayıplarla kaplanmış, içeride mutlak çürümüşlüğe ve dışarıda mutlak iktidarsızlığa batmış en rezil gerçekliğiydi.

Ama sınıf egemenliğinin bu bir biçimi, sadece, yürütme gücünü ve idari devlet mekanizmasını devrimin büyük ve biricik saldırı hedefi hâline getirmek için parçalanmıştı.

Fransa'da parlamentarizmin sonu gelmişti. Onun son dönemi ve en eksiksiz egemenliği, Mayıs 1848 ile *coup d'état* {hükümet darbesi} arasındaki parlamenter cumhuriyetti. Onu öldüren imparatorluk, onun kendi yaratısıydı. *Corps législatif*'iyle ve senatosuyla (ve Prusya ile Avusturya askerî monarşilerinde bu biçim altında yeniden üretilmişti) imparatorluk döneminde, parlamentarizm, bir farstan, en kaba biçimindeki despotizmin bir eklentisinden başka bir şey değildi. Yani Fransa'da parlamentarizm ölmüştü ve işçi devrimi hiç kuşkusuz onu ölüm uykusundan uyandırmayacaktı.[274]

Komün, devlet iktidarının, toplum tarafından, toplumu kontrol eden ve ezen bir güç olarak değil toplumun kendi canlı gücü olarak geri alınmasıdır; *Komün*, devlet iktidarının, örgütlü baskı gücünün yerine kendi yarattıkları gücü koyan halk kitlelerinin kendileri tarafından geri alınmasıdır; *Komün*, halk kitlelerinin toplumsal kurtuluşunun siyasal biçimidir ve düşmanları tarafından toplumun ezilmesi için kullanılan (toplumu ezenlerin el koydukları) yapay gücün (topluma ait olan ama onun karşısına çıkarılan ve ona karşı örgütlenen gücün) yerini almıştır. Biçim, büyük olan her şey gibi basitti. Her tür tarihsel gelişme için gerekli olan zamanın her seferinde kaybedildiği ve halkın zaferinin ilk günlerinde,

274 İngilizce baskı editörlerinin açıklamasına göre, Marx, son iki paragrafı elyazmasının üst kenarına eklemiş. İngilizce baskıda bu iki paragrafın sırası ters. *-çev.*

zafer kazandıran silahlar elden bırakılır bırakılmaz bunların halka çevrildiği geçmişteki devrimlerden farklı olarak, Komün, her şeyden önce, ordunun yerine Ulusal Muhafızı koydu.

> "Cumhuriyet, 4 Eylül'den bu yana ilk kez, *düşmanlarının hükümetinden* kurtulmuş durumda kentte, *yurttaşlara karşı hükümeti savunan bir sürekli ordu yerine*, iktidara (hükümete) karşı yurttaşları koruyan bir ulusal milis." (Merkez Komitesinin 22 Mart tarihli *duyurusu*.)[275]

(Sürekli ordulara son vermek için halkın yapması gereken tek şey, bu milisi ulusal ölçekte örgütlemekti; bu, her tür toplumsal iyileştirmenin ve hem söz konusu vergi ve devlet borçlanması kaynağını, hem de süreğen bir tehlikeyi, yani iktidarın olağan bir sınıf egemenliği ya da tüm sınıfları kurtarma iddiasındaki bir maceracının sınıf egemenliği aracılığıyla gasp edilmesi tehlikesini hemen ortadan kaldırmanın birinci iktisadi *conditio sine qua non*'udur {olmazsa olmaz koşuludur}.) Bu, aynı zamanda, yabancı güçlerin saldırganlığına karşı, tüm diğer devletlerde pahalı askerî aygıtların varlığını fiilen olanaksız kılan en sağlam güvencedir; köylünün, kan vergisinden[276] ve devletin koyduğu vergilerin ve devlet borçlarının en verimli kaynağından kurtarılmasıdır. Komün, daha bu noktada, *köylü için bir ödül* ve onun kurtuluşunun ilk sözü oluyor. "Bağımsız polis" kaldırılıyor ve onun zorbaca davranan adamlarının yerine Komün'ün görevlileri koyuluyor. Bugüne kadar ya Kutsal Devlet İktidarına parlamenter onay vermek için ya da egemen sınıfların elindeki bir oyuncak olarak kötüye kullanılmış olan, halk tarafındansa sadece dört yılda bir parlamenter sınıf egemenliğini onaylamak (bunun aletlerini seçmek) için kullanılabilen genel oy hakkı, gerçek amacına uygun hâle getiriliyor: yerel toplulukların kendi idare ve yasama görevlilerini seçmeleri. İdari işlerin ve siyasal yöneticiliğin, kitlelerin eğitimli kesimlerini soğuran ve hiyerarşinin alt basamaklarındaki kişileri kitlelere karşı kullanan daha yüksek basamaklardaki bir eğitimli devlet asalakları, yüksek maaşlı dalkavuklar ve iş yapmadan para alan memurlar kastından başkasına emanet edilemeyecek sırlar, aşkın işlevler oldukları yanılsamasının ortadan kaldırılması. Bir bütün olarak devlet hiyerarşisinin ortadan kaldırılması ve halkın kibirli efendilerinin yerine her zaman görevden alınabilir görevlilerinin, sürekli olarak kamu denetimi altında çalıştıkları için de sahte sorumluluğun yerine gerçek sorumluluğun ko-

275 Ulusal Muhafız Merkez Komitesinin Paris halkına yönelik 22 Mart 1871 tarihli bu duyurusu afiş şeklinde basılmış ve 25 Mart 1871 tarihli *Journal Officiel de la République française*'de (Paris) yayımlanmıştı. *–Almanca ed.*

276 Kişinin kendisinin ya da çocuklarının zorla askere alınması. *–çev.*

yulması. Nitelikli işçilere olduğu gibi onlara da ayda 12 sterlin ödeniyor; en yüksek maaş yılda 240 sterlini aşmıyor; bu maaş, yüksek bilimsel otoritelerden biri olan Profesör Huxley'e göre, Londra'daki okulların yönetim kurullarındaki bir sekreterin yeterli bulduğu miktarın $^{1}/_{5}$'inden biraz fazla. Devlet sırlarının ve devlet iddialarının bütün o sahteliğini, çoğunluğu basit işçilerden oluşan bir Komün ortadan kaldırdı; bu işçiler, Paris'in savunmasını örgütlüyor, Bonaparte'ın pretoryenlerine[277] karşı savaşıyor, bu devasa kentte gereksinim duyulan şeyleri sağlıyor, bugüne kadar hükümet, polis ve valilik arasında paylaşılan bütün pozisyonları dolduruyor; işlerini herkesin gözü önünde, basitçe, en zor ve karmaşık koşullar altında, Milton *Paradise Lost*'unu nasıl yazdıysa öyle, yani sadece birkaç sterlin karşılığında yapıyorlar; gün ışığında, yanılmazlık iddiasında bulunmadan, devlet dairelerine özgü kaçamaklı sözlerin arkasına saklanmadan çalışıyorlar ve hatalarını düzeltirken onların varlığını kabul etmekten utanmıyorlar. Tüm kamu görevlerini (askerî, idari ve siyasi) tek bir hamlede eğitimli bir sınıfın gizli özellikleri olmaktan çıkarıp *gerçek işçi görevlerine* dönüştürüyorlar; iç savaşın ve devrimin kargaşası içinde düzeni koruyorlar) (genel yenilenmeye yönelik önlemler alıyorlar). Komün'ün tek tek önlemlerinin yararlılıkları ne kadar büyük olursa olsun, onun en büyük önlemi, Komün'ün kendisinin yaratılmasıydı; kapılardan birine dış düşmanın diğerine sınıf düşmanının dayanmış olduğu bir anda doğaçlama yoluyla ortaya çıkarılmıştı; ve Komün, varlığıyla yaşama gücünü kanıtlıyor, eylemleriyle teorilerini doğruluyor. Onun ortaya çıkışı, Fransa karşısında zafer kazananlara karşı kazanılmış bir zaferdi. Tutsak Paris cesur bir sıçramayla Avrupa'nın liderliğini geri aldı ve bunu da, kaba güce yaslanarak değil, Toplumsal Hareketin liderliğini üstlenerek, bütün ülkelerin işçi sınıfının umutlarını kendisinde cisimleştirerek yaptı.

Bütün büyük kentler Paris örnek alınarak komünler şeklinde örgütlenseydi, hiçbir hükümet bu hareketi ani bir saldırıyla gafil avlayarak ezemezdi. Bu hazırlayıcı adım, iç gelişim için gereken zamanı, yani hareketin güvencesini kazandırırdı. Bütün Fransa kendi kendilerine çalışan ve kendi kendilerini yöneten komünler şeklinde örgütlenirdi, sürekli ordunun yerine halk milisi koyulurdu, devlet asalakları ordusu temizlenirdi, din adamları hiyerarşisinin yerine öğretmenler koyulurdu, devlet mahkemeleri komün organlarına dönüştürülürdü; ulusal temsil organları için yapılan seçimler, her şeye gücü yeten bir hükümetin hok-

277 *Pretoryenler*: Eski Roma'da imparatorların ve generallerin koruma görevlileri. *-çev.*

kabazlıklarının konusu olmaktan çıkıp, örgütlü komünlerin bilinçli bir ifadesi hâline gelirdi; devletin işlevleri, genel ulusal amaçlara yönelik az sayıdaki işleve indirgenirdi.

Komün, işte budur: *toplumsal kurtuluşun*, yani, emeğin, işçiler tarafından yaratılan ya da doğanın armağanları olan emek araçları üzerinde tekel kuranların gaspçılığından (köleciliğinden) kurtarılmasının *siyasal biçimi*. Nasıl ki, devlet mekanizması ve parlamentarizm, egemen sınıfların gerçek yaşamı değil, sadece egemenliklerinin örgütlü genel organları, şeylerin eski düzeninin siyasal güvenceleri, biçimleri ve ifadeleriyse, Komün de, işçi sınıfının toplumsal hareketi ve dolayısıyla insanlığın genel bir yenilenme hareketi değil, insanlığın örgütlü eylem aracıdır. Komün, çalışan sınıfların tüm sınıfları ve dolayısıyla her tür [sınıf egemenliğini] ortadan kaldırma hedefine ulaşmak için başvurdukları sınıf mücadelesini ortadan kaldırmıyor (çünkü herhangi bir özel çıkarı temsil etmiyor. Onun temsil ettiği şey, "emeğin" kurtuluşu; yani, bireysel ve toplumsal yaşamın, sadece gasp, hile ve yapay düzenlemeler yoluyla azınlıktan çoğunluğa aktarılabilecek olan temel ve doğal koşulları), ama bu sınıf mücadelesinin kendi farklı aşamalarından en akılcı ve insani şekilde geçmesini mümkün kılan akılcı ortamı sağlıyor. Komün, şiddet içeren tepkilere yol açabileceği gibi şiddet içeren devrimlere de yol açabilir. Bir yandan devlet asalaklarının üretken olmayan ve zararlı faaliyetlerine son vererek, ulusal hasılanın çok büyük bir kısmının devlet denen canavarı beslemek için feda edilmesinin nedenlerini ortadan kaldırarak, ve diğer yandan, gerçek yerel ve ulusal yönetim işlerini işçi ücretleri karşılığında görerek, büyük hedefi olan *emeğin kurtuluşunu* başlatıyor. Dolayısıyla, muazzam bir tasarrufla, hem iktisadi reformla hem de siyasal dönüşümle başlıyor.

Komünal örgütlenme bir kez ulusal ölçekte sağlam bir şekilde kurulduğunda, hâlâ maruz kalabileceği felaketler, köle sahiplerinin şurada burada gerçekleştirebilecekleri isyanlar olurdu; bunlar, barışçıl ilerleme işini bir an için kesintiye uğratsalar bile, Toplumsal Devrimin eline kılıcı vereceklerinden, hareketi hızlandırmaktan başka bir sonuç doğurmazdı.

İşçi sınıfı, sınıf mücadelesinin farklı aşamalarından geçmek zorunda olduğunu biliyor. İşçiler, emeğin köleliğinin iktisadi koşullarının yerini özgür ve birleşik emeğin koşullarının almasının (söz konusu iktisadi dönüşümün) ancak zamanın ilerleticiliği sayesinde gerçekleşebileceğini, bölüşümde bir değişim istemekle kalmayıp, aynı zamanda yeni bir üretim örgütlenmesini, ya da daha doğrusu, (bugünkü sanayinin yarattığı) bugünkü örgütlü çalışmadaki toplumsal üretim biçimlerinin, kölelik zincirlerinden, bugünkü sınıf karakterlerinden kurtarılmasını (özgür-

leştirilmelerini) ve bunların ulusal ve uluslararası ölçeklerde uyumlu bir şekilde koordine edilmesini istediklerini biliyorlar. İşçi sınıfı, bu yenilenme işinin, kazanılmış hakların dirençleri ve sınıf bencillikleri tarafından ikide bir durdurulacağını ve engelleneceğini biliyor. İşçiler, bugünkü "sermayenin ve toprak mülkiyetinin doğal yasalarının kendiliğinden işleyişi"nin yerini "özgür ve birleşik emeğin toplumsal ekonomisinin yasalarının kendiliğinden işleyişi"nin almasının (tıpkı geçmişte "köleliğin iktisadi yasalarının kendiliğinden işleyişi" ve "serfliğin iktisadi yasalarının kendiliğinden işleyişi" için de geçerli olduğu gibi) ancak yeni koşulların uzun bir gelişme sürecinden sonra gerçekleşebileceğini biliyor. Ama işçi sınıfı, siyasal örgütlenmenin komünal biçimi aracılığıyla hemen büyük ilerlemelerin hedeflenebileceğini ve bu hareketi hem kendisi hem de insanlık için başlatmasının zamanının geldiğini de biliyor.

KÖYLÜLÜK

(*Savaş tazminatı.*) Daha Komün kurulmadan, Merkez Komitesi, *Journal Officiel*'i aracılığıyla açıklamıştı: "*Savaş tazminatının büyük kısmını savaşın sorumluları ödemeli.*"[278] "Düzen adamları"nın en çok korktukları, "uygarlığa karşı" büyük "komplo" işte bu. Bu, en pratik sorun. Komün kazanırsa, savaş tazminatını savaşın sorumluları ödemek zorunda kalacak; Versailles kazanırsa, kanlarıyla, uğradıkları yıkımlarla ve katkı paylarıyla zaten ödeme yapmış olan üretici kitleler yeniden ödeme yapmak zorunda kalacak ve dahası finans dünyasının önde gelenleri bu işlemden kazanç elde etmenin yolunu bulacak. Savaş masraflarının ne şekilde ödeneceğini iç savaş belirleyecek. Komün, yaşamsal önem taşıyan bu konuda, işçi sınıfının, küçük burjuvazinin, aslında *burjuvazi* (zengin kapitalistler) (zengin toprak sahipleri ve devletteki asalakları) hariç bütün bir orta sınıfın çıkarlarını temsil etmekle kalmıyor. Her şeyden önce *Fransız köylülüğünün* çıkarlarını temsil ediyor. Thiers ve onun taşra beyleri kazanırsa, savaş vergilerinin büyük kısmı köylülüğün sırtına yüklenecek. Ve insanlar, taşra beylerinin (büyük toprak sahiplerinin) köylüyü temsil etme iddialarını tekrarlayacak kadar aptal; köylü, doğal olarak, içten gelen saflığıyla, kendisine zaten bir milyarlık devrim tazminatını ödetmiş olan[279] bu iyi "toprak sahipleri" için savaş tazminatı milyarlarını ödemekten fazlasıyla korkuyor!

278 Marx, bu cümlede, 24 Mart 1871 tarihli *Journal Officiel de la République française*'de (Paris) yayımlanmış olan bir yazının ana fikrini özetliyor. *–Almanca ed.*

279 Bkz. 109. dipnot. *–çev.*

Aynı adamlar köylüye yönelik 45 santimlik ek vergiyle[280] Şubat Cumhuriyetini kasıtlı olarak rezil etmişti, ama bunu devrim adına, devrimin yarattığı "Geçici Hükümet" adına yapmışlardı. Şimdi, kendi adlarıyla, savaş tazminatını kendi omuzlarından köylünün omzuna atmak için, Komün Cumhuriyetine karşı bir iç savaş yürütüyorlar! Köylü de kesin mutlu olacaktır!

Komün zorunlu askerliği kaldıracak, düzen partisi köylüye kan vergisini dayatacak. Düzen partisi asalak ve pahalı bir devlet mekanizmasını ayakta tutmak için köylüye vergi tahsildarını gönderecek, Komün ona ucuz bir hükümet verecek. Düzen partisi onu kentli tefeciyle ezmeye devam edecek, Komün köylüyü tarlası üzerindeki ipoteğin kâbusundan kurtaracak. Komün, onun gelirlerinin büyük bir bölümünü yutan asalak yargı kurumunun (noterlerin, icra memurlarının vb.) yerine, kendilerini köylünün emeğiyle zenginleştirmeyen ve işlerini işçi ücretleri karşılığında yapan komünal görevlileri koyacak. Fransız köylüsünü saran ve onun kanını emen burjuva örümceklere, yani avukatlara ve *maire*'lere korunaklı yerler sağlayan bütün o yargısal örümcek ağını yok edecek! Düzen partisi onu jandarmanın egemenliği altında tutacak, Komün ona bağımsız toplumsal ve siyasal yaşamını geri verecek! Komün onu öğretmenle aydınlatacak, Düzen partisi din adamıyla ona aptallaşma dayatacak! Ama Fransız köylüsü her şeyden önce hesap adamıdır! Din adamlarına ödenecek olan paraların bundan böyle vergi tahsildarı tarafından kendisinden alınmak yerine onun dindarlık güdülerinin "gönüllülük temelinde harekete geçirilmesi"ne bağımlı kılınmasını fazlasıyla akla uygun bulacak!

Fransız köylüsü Louis Bonaparte'ı cumhuriyetin başkanlığına seçmişti, ama Düzen Partisi (kurucu meclis ve yasama meclisi yönetimindeki anonim cumhuriyet rejimi döneminde), imparatorluğun yaratıcısıydı! Fransız köylüsü, gerçekte ne istediğini, 1849 ve 1850 yıllarında, her yerde hükümete bağlı valinin karşısına kendi *maire*'ini, hükümete bağlı din adamının karşısına kendi öğretmenini ve hükümete bağlı jandarmanın karşısına kendisini çıkararak göstermeye başlamıştı! Düzen Partisi'nin 1849 yılında (ve özellikle 1850 yılının Ocak ve Şubat aylarında) çıkardığı gerici yasaların özü, özel olarak Fransız köylüsünü hedef almıştı! Eğer Fransız köylüsü, birinci devrimden sağladığı bütün yararları kendi hayalinde birinci Napoleon'a aktarma geleneğine sahip olduğu için Louis Bonaparte'ı cumhuriyetin başkanı yaptıysa, Fransa'nın bazı illerindeki

280 Köylülerden alınan dolaysız vergilere eklenen vergiler. *-çev.?*

silahlı köylü ayaklanmaları ve *coup d'état* sonrasındaki köylülere yönelik jandarma baskısı, bu yanılsamanın hızla yok olmakta olduğunu kanıtladı! İmparatorluk, köylünün yapay olarak beslenen yanılsamalarına ve geleneksel önyargılarına yaslanmıştı, Komün onun canlı çıkarlarına ve onun gerçek gereksinimlerine yaslanacaktı!

Fransız köylüsünün nefreti, "taşra beyleri", şato sahipleri, milyarlık tazminat adamları ve kentlerde yaşayan toprak sahibi maskeli kapitalistler üzerinde yoğunlaşıyor; bu sonuncuların köylünün haklarına yönelik saldırıları hiçbir dönemde İkinci İmparatorluk döneminde olduğundan daha hızlı bir şekilde artmamıştı; bu saldırılar kısmen devletin yapay önlemleriyle desteklenmiş, kısmen de modern tarımın gelişmesinin doğal bir sonucu olmuştu. "Taşra beyleri", Fransa'daki üç aylık Komün Cumhuriyeti egemenliğinin, köylülüğün ve tarım proletaryasının kendilerine karşı ayaklanmasının işareti olduğunu biliyor! İşte bu nedenle Komün'den ölesiye nefret ediyorlar! Onları kent proletaryasının kurtuluşundan daha fazla korkutan şey, köylülerin kurtuluşu! Köylüler, çok geçmeden, kent proletaryasını kendi önderleri ve eğiticileri olarak selamlardı! Kuşkusuz, kıtadaki pek çok ülkede olduğu gibi Fransa'da da, kentlerdeki üreticiler ile kırdaki üreticiler arasında, sanayi proletaryası ile köylülük arasında derin bir çelişki var. Proletaryanın hedefi, onun hareketinin maddi temeli, (şu anda despotik bir şekilde örgütlenmiş olmasına karşın) büyük ölçekli bir şekilde örgütlenmiş emek, (şu anda, sadece üretim araçları olarak değil ama aynı zamanda üreticinin sömürülmesinin ve köleleştirilmesinin araçları olarak tekelcinin elinde merkezîleştirilmiş olmalarına karşın) üretim araçlarının merkezîleştirilmesidir. Proletaryanın yapması gereken şey, bu örgütlü emeğin ve merkezîleştirilmiş olan bu emek araçlarının bugünkü kapitalist karakterini dönüştürmek, bunları sınıf egemenliğinin ve sınıf sömürüsünün araçları olmaktan çıkarıp özgür birleşik emek biçimlerine ve toplumsal üretim araçlarına dönüştürmektir. Diğer taraftan, köylünün çalışması yalıtık ve onun üretim araçları parçalı, dağınıktır. Bütün bir farklı toplumsal ve siyasal görüşler dünyası, bir üstyapı olarak, bu iktisadi farklılıklar üzerinde yükselir. Ama bu köylü mülkiyeti uzunca bir süredir normal aşamasını geride bırakmış durumda; söz konusu normal aşamada, köylü mülkiyeti, toplumun iktisadi gereksinimlerine uygun düşen ve kır üreticilerini normal yaşam koşullarına yerleştiren bir gerçeklik, bir üretim tarzı ve bir mülkiyet biçimiydi. Bu mülkiyet kendi çürüme dönemine girdi. Bir yanda, bu mülkiyetten, çıkarları kentteki ücretli emekçinin çıkarlarıyla özdeş olan geniş bir *prolétariat foncier*

(kır proletaryası) çıktı. Üretim tarzının kendisi, tarım biliminin çağdaş ilerlemesiyle aşıldı. Son olarak, köylü mülkiyeti, köylüye mülkiyet yanılsamasını bırakarak ve emeğinin ürünlerini onun elinden alarak, kâğıt üzerinde kalan bir şeye dönüştü. Büyük çiftçilerin rekabeti, kan vergisi, devlet vergileri, kentlerdeki ipotekli alacak sahiplerinin tefeciliği ve onu her yandan saran yargı sisteminin sayısız küçük hırsızlığı, onu bir Hint köylüsünün konumuna düşürdü; bu arada, mülksüzleştirilmesi (kâğıt üzerindeki mülkiyetinden bile yoksun bırakılması) ve bir kır proleteri konumuna düşmesi gündelik bir olgu. Bu nedenle, artık köylüyü proleterden ayıran şey, onun gerçek çıkarı değil, yanıltıcı önyargısı. Göstermiş olduğumuz üzere, bugünkü iktisadi koşulları altında bile köylüye hemen büyük iyilikler yapabilecek tek güç olan Komün, aynı zamanda, köylünün bugünkü iktisadi koşullarının dönüşmesini sağlayabilecek, köylüyü bir yandan toprak sahibi tarafından mülksüzleştirilmekten ve diğer yandan sözde mülkiyet görüntüsü altında mahkûm edildiği ezilmişlikten, yıpratıcı çalışmadan ve sefaletten kurtarabilecek, kâğıt üzerindeki toprak mülkiyetini emeğinin ürünlerinin gerçek mülkiyetine dönüştürebilecek, gerçekten bağımsız bir üretici olma konumunu ortadan kaldırmadan modern tarım biliminin toplumsal gereksinimlerce belirlenen ve şimdi köylüye her gün bir düşman gibi zarar veren avantajlarını onun için bir araya getirebilecek olan biricik yönetim şeklidir. Komünal Cumhuriyetten hemen yarar gördüğünden, çok geçmeden ona güvenirdi.

UNION (LIGUE) RÉPUBLICAINE[281]

Düzensizlik partisi (bu partinin rejimi kendi zirvesine İkinci İmparatorluğun çürümüşlüğü içinde ulaşmıştı) Paris'i terk etti (Paris'ten Göç); peşinde eklentileriyle, yani taraftarlarıyla, hizmetçileriyle, devlet asalaklarıyla, *mouchard*'larıyla {casuslarıyla}, "aşüfteler"iyle ve *seçkin bohème*'in tamamlayıcıları olan bütün bir aşağı *bohème* (sıradan suçlular) çetesiyle... Ama orta sınıfların gerçekten diri olan ve işçi devrimiyle sahte temsilcilerinden kurtarılan unsurları, Fransız devrimleri tarihinde ilk kez kendilerini bu partiden ayırdı ve kendi gerçek renkleriyle ortaya çıktılar. Bu, Paris ile iller arasında aracılık yapan, Versailles'ı reddeden ve Komün bayrağı altında yürüyen "Cumhuriyetçi Özgürlük Cemiyeti"dir.[282]

281 Bkz. 241. dipnot. *-çev.*

282 Muhtemelen *Alliance républicaine des Départements* kastediliyor (bkz. 107. dipnot). *-Almanca ed.*

BAŞKALARININ EMEĞİYLE GEÇİNMEYEN TÜM TOPLUMSAL SINIFLARIN TEMSİLCİSİ OLARAK KOMÜNAL DEVRİM

Paris proletaryasının Fransız köylüsü için ve Versailles'ın köylüye karşı savaştığını; taşra beylerinin en büyük korkusunun köylülerin Paris'i duyması ve abluka aracılığıyla ondan ayrı tutulabilir olmaktan çıkması olduğunu; Paris'e karşı yürüttükleri savaşın temelinde köylüleri kendi köleleri olarak tutma ve onlara eskiden olduğu gibi kendi *taillable à merci et miséricorde* {kayıtsız şartsız vergi yükümlüsü} nesneleri[283] olarak davranma hedefinin bulunduğunu gördük.

Tarihte ilk kez, küçük burjuvazi ve *moyenne* {orta} burjuvazi açıkça işçi devriminin çevresinde toplandı ve onu kendi kurtuluşlarının ve Fransa'nın kurtuluşunun biricik aracı ilan etti! İşçilerle birlikte Ulusal Muhafızın çoğunluğunu oluşturuyorlar, Komün'de işçilerle birlikte oturuyorlar ve *Union républicaine*'de onlar için aracılık yapıyorlar!

Komün'ün aldığı en önemli önlemler, orta sınıfın kurtarılması için, Paris'in alacaklı sınıfına karşı borçlu sınıf için alındı! Bu orta sınıf, Haziran ayaklanmasında (1848), proletaryaya karşı kapitalistler sınıfının, onların generallerinin ve onların devlet asalaklarının bayrağının altında toplanmıştı. Hemen ardından, 19 Eylül 1848'de, *concordats à l'amiable*'ın {dostça anlaşmaların} reddedilmesi[284] yoluyla cezalandırılmıştı. Haziran ayaklanmasına karşı kazanılan zaferin aynı zamanda alacaklının, zengin kapitalistin borçluya karşı, orta sınıfa karşı zaferi olduğu görülmüştü. Alacaklı, yarım kilo eti almak konusunda acımasızca ısrar etmişti.[285] 13 Haziran 1849'da bu orta sınıfın Ulusal Muhafızı silahsızlandırılmış ve burjuvazinin ordusu tarafından kılıçtan geçirilmişti! Bu orta sınıf, İmparatorluk döneminde, devlet kaynaklarının zengin kapitalistleri besleyecek şekilde israf edilmesi nedeniyle, borsa vurgunlarının, demiryolu krallarının, *Crédit mobilier*'nin dolandırıcılık amaçlı şirketlerinin vb. yağmasına teslim edildi ve kapitalist birlikler (anonim şirketler) tarafından mülksüzleştirildi. Siyasal konumu aşağıya çekilir ve iktisadi çıkarlarına zarar verilirken, rejimin cümbüşleri onda ahlaki öfke uyandırdı. Savaşın rezillikleri bardağı taşıran damla oldu ve Fransız olma duygularını kabarttı. Fransa'nın bu savaş nedeniyle uğradığı felaketler,

283 İngilizce baskıda "*matière*" (malzeme[leri]). *çev.*

284 22 Ağustos 1848'de, dönemin Ulusal Meclisi, devrimin yol açtığı iktisadi bunalım nedeniyle iflas ettiğini kanıtlayabilen borçlulara ödeme kolaylıkları sağlamaya yönelik bir yasa tasarısını reddetmişti. *–çev.*

285 William Shakespeare'in *Venedik Taciri* adlı oyununun IV. perdesinin 1. sahnesinde, Yahudi tefeci Shylock, borcunu zamanında ödeyemeyen borçlusunun, sözleşmeye uygun şekilde kendi bedeninden yarım kilo et vermesini ısrarla talep eder. *–çev.*

ulusal çöküş bunalımı ve mali yıkım karşısında, bu orta sınıf, kurtuluşu Fransa'nın yiyici köle sahibi bozuntuları sınıfının değil, sadece işçi sınıfının erkekçe çabalarının ve Herkül'ünkine benzer gücünün getirebileceğini hissediyor!

Onu din adamlarının egemenliğinden kurtarmayı, bilimi sınıf egemenliğinin bir aracı olmaktan çıkarıp halkın bir gücüne dönüştürmeyi, bilim adamlarını sınıfsal önyargıların hizmetçileri, makam avcısı devlet asalakları ve sermayenin müttefikleri olmaktan çıkarıp düşüncenin özgür temsilcilerine dönüştürmeyi sadece işçi sınıfının başarabileceğini hissediyor! Bilim, gerçek rolünü, ancak Emek Cumhuriyetinde oynayabilir.

CUMHURİYET SADECE SOSYAL CUMHURİYETİN İLANIYLA OLANAKLI

İmparatorluk, devlete bağlı jandarmalar ile din adamlarının elindeki örgütsüz "genel oy hakkı" yanılsamasını yıkmıştı; iç savaş da "Cumhuriyet" hakkındaki son yanılsamaları yıktı. Fransa'nın tüm diri unsurları, Fransa'da ve Avrupa'da, sadece "Sosyal Cumhuriyet" olan bir Cumhuriyetin olanaklı olduğunu, yani, sadece, sermayeyi ve toprak sahipleri sınıfını devlet mekanizmasından yoksun bırakan ve bu mekanizmanın yerine, "toplumsal kurtuluş"u açıkça Cumhuriyetin büyük hedefi ilan eden ve böylece söz konusu toplumsal dönüşümün komünal örgütlenme yoluyla gerçekleştirilmesini güvence altına alan Komün'ü koyan bir Cumhuriyetin olanaklı olduğunu kabul ediyor. Bunun dışındaki bir cumhuriyet, nihai hedefleri *quelconque* {herhangi} bir imparatorluğa ulaşmak olan tüm monarşi yanlısı hiziplerin, bir araya gelmiş Meşruiyetçilerin, Orleans'cıların ve Bonapartistlerin *anonim* terörizminden, kirli işini tamamladığında her zaman bir imparatorluğa dönüşecek olan sınıf egemenliğinin *anonim* teröründen başka bir şey olamaz!

Taşra Beyleri Meclisinin profesyonel cumhuriyetçileri, 1848-1851 yıllarının deneylerine rağmen, Paris'i hedef alan iç savaşa rağmen, sınıf despotizminin *cumhuriyet biçiminin* olanaklı, kalıcı bir biçim olduğuna gerçekten inanan adamlar; "düzen partisi" ise, onu, sadece, Cumhuriyete karşı savaşmak ve ona yeterli gelen tek biçimi, sınıf despotizmi biçimi olarak monarşiyi ya da daha iyisi İmparatorluğu[286] geri getirmek için bir komplo biçimi olarak istiyor. Bu gönüllü <kandırılmışlar> {profesyonel cumhuriyetçiler}, 1848'de, Haziran ayaklanmasıyla, Fransa'daki köle sa-

286 İngilizce baskıda "Emperyalizmi". -*çev.*

hibi bozuntularının bütün hiziplerinin *anonim* egemenliğine giden yolu açmalarına kadar ön plana itilmişti. 1871'de, Versailles'da, başından itibaren, orada Thiers'in egemenliğinin "Cumhuriyetçi" süslemeleri olarak görünmeleri ve varlıklarıyla Bonapartist generallerin Paris'e karşı savaşını onaylamaları için arka plana itiliyorlar! Bu zavallılar, yaptıkları işin gülünçlüğünün farkında olmadan, 1789'daki selefleriyle karşılaştırıldıklarında ne kadar yozlaşmış olduklarını göstermek üzere parti toplantılarını *Salle de Paume*'da {Tenis Salonunda} yapıyorlar![287] Schoelcher'leriyle vb., silahlarını Thiers'e teslim etmesi için Paris'i kandırmaya ve Saisset komutasındaki "Düzen" Ulusal Muhafızıyla da onu silahsızlanmaya zorlamaya çalıştılar! Paris'in Louis Blanc gibi "sosyalist" temsilcilerinden söz etmiyoruz. Bunlar, Dufaure gibi birinin ve taşra beylerinin hakaretlerine maruz kalmayı uysallıkla kabulleniyor, Thiers'in "yasal" hakları hakkında zırvalıyor ve haydutlar karşısındaki mızmızlanmalarıyla kendilerini rezil ediyorlar!

İşçiler ve Comte

Sosyalist tarikatçılık döneminden geçerek bugünlere gelmiş olan işçilerin Comte'culuk tuzağına hiçbir zaman düşmediği unutulmamalı. Bu tarikat, bugüne kadar, *Enternasyonal*'e, yaklaşık yarım düzine kişiden oluşan ve programları Genel Konsey tarafından reddedilen *bir* gruptan başka bir şey vermedi. Parisli işçiler, Comte'u, siyasette İmparatorluğun[288] (kişisel *Diktatörlüğün*), siyasal iktisatta kapitalist egemenliğin, bilim alanı bile dâhil olmak üzere insanlığın bütün faaliyet alanlarında hiyerarşinin peygamberi ve eskilerinin yerine yeni bir papaya ve yeni azizlere sahip olan yeni bir ilmihâlin yaratıcısı olarak biliyor.

İngiltere'deki takipçilerinin Fransa'dakilere göre daha popüler olmasının nedeni, tarikat öğretilerini vaaz etmeleri değil, kişisel değerlilikleri ve örneğin İngiltere'deki sendikalar ve grevler için geçerli olduğu üzere, kendilerinden bağımsız olarak yaratılmış proleter sınıf mücadelesi biçimlerini kabul etmeleri; bu arada, bunlar, Paris'teki din kardeşleri tarafından bir sapkınlık olarak mahkûm ediliyor.

---

287 1789 Fransız Devrimi öncesinde, 20 Haziran 1789'da, dönemin Fransız parlamentosundaki "üçüncü sınıf" temsilcileri Versailles'daki bu salonda toplanmış, kendilerini "Ulusal Meclis" ilan etmiş ve anayasanın benimsenmesine kadar dağılmama yemini etmişti. *–çev.*

288 İngilizce baskıda "Emperyalizmin". *–çev.*

KOMÜN (TOPLUMSAL ÖNLEMLER)

Parisli işçilerin bugünkü devrimde inisiyatifi ele almış ve bu mücadelenin asıl yükünü kahramanca bir özveriyle omuzlamış olmalarında hiçbir yenilik yok. Bu, bütün Fransız devrimlerinin çarpıcı özelliği! Bu, geçmişin bir tekrarından başka bir şey değil! Devrimin halk kitleleri, yani üretici kitleler *adına* ve açıkça onlar *için* yapılması, bu devrimin tüm selefleriyle paylaştığı bir özellik. Yeni olan özellik, halkın, ilk kalkışmadan sonra silahlarını bırakmamış ve iktidarını egemen sınıfın cumhuriyetçi çığırtkanlarının ellerine teslim etmemiş, *Komün'ün* kurulması yoluyla kendi devriminin gerçek yönetimini kendi ellerine almış ve aynı zamanda, egemen sınıfların devlet mekanizmasının, yönetim mekanizmasının yerine kendi yönetim mekanizmasını koyarak, başarıya ulaşılması durumunda yönetimi halkın kendi ellerinde tutmanın aracını bulmuş olmasıydı. Tarifsiz suçları işte bu! İşçiler, tepedeki on bin kişinin yönetsel ayrıcalıklarına karşı geliyor ve toplumun örgütlü devlet gücünü kendi çıkarları doğrultusunda kullanan sınıf despotizminin iktisadi temelini yıkma isteklerini ilan ediyor! Hem Avrupa'nın hem de ABD'nin saygın sınıflarını kasılma nöbetlerine sürükleyen ve dine küfredildiği iddiasıyla nefret çığlıkları atmalarına, halkın işinin görülmesine yönelik vahşi çağrılar yapmalarına ve parlamento kürsüleri ile basın denen hizmetçi odalarından adi küfürler ve iftiralar yağdırmalarına yol açan şey işte bu!

Komün'ün en büyük önlemi onun kendi varlığı, benzersiz derecede zor koşullar altındaki çalışması ve eylemleridir. Paris Komünü'nün yükselttiği kızıl bayrak, gerçekten de yalnızca Parisli işçilerin iktidarını taçlandırıyor. Onlar, emeğin kurtuluşunu ve toplumun dönüştürülmesini, açıkça ve bilinçli bir şekilde, hedefleri ilan ettiler! Ama cumhuriyetlerini gerçekten "sosyal" kılan tek şey, Paris Komünü'nü işçilerin yönetiyor olması! Önlemlerine gelince, bunlar, mevcut durum nedeniyle, asıl olarak Paris'in askerî olarak savunulmasıyla ve gereksinim duyulan şeylerin sağlanmasıyla sınırlı kalmak zorunda.

İşçi sınıfının hamilik taslayan bazı dostları, "sosyalist" saydıkları (oysa eğilimleri dışında hiçbir sosyalist nitelik taşımayan) birkaç önleme bile tiksintiyle baktıklarını çok fazla gizleme gereğini duymazken, memnuniyetlerini dile getiriyor ve Paris Komünü'ne sempatiyle bakılmasını sağlamak için şu büyük keşfe başvuruyorlar: İşçiler, her şey bir yana akılcı adamlarmış ve ne zaman iktidara gelseler sosyalist önlemlere kararlı bir şekilde sırt çevirirlermiş! Gerçekten de, işçiler, Paris'te ne bir

phalanstere ne de bir *İkarya* kurmaya çalışıyor.[289] Çok bilmişler! Çalışan sınıfların gerçek istekleri ve gerçek hareketleri hakkında tümüyle bilgisiz olan bu iyiliksever hamiler, bir şeyi unutuyor. Bütün o sosyalist tarikat kurucularının ortaya çıktığı dönemde, ne işçi sınıfı kapitalist toplumun kendi gelişimi sayesinde dünya sahnesine tarihsel bir aktör olarak çıkmasına yetecek eğitim ve örgütlülük düzeyine ulaşmıştı, ne de işçi sınıfının kurtuluşunun koşulları eski dünyada yeterince olgunlaşmıştı. İşçi sınıfının sefaleti bir olguydu, ama onun kendi hareketinin koşulları henüz ortaya çıkmamıştı. Mevcut topluma yönelttikleri eleştirilerde toplumsal hareketin hedefini (sınıf egemenliğinin bütün iktisadi koşullarıyla birlikte ücretli emek sisteminin kaldırılması) açıkça tarif etmiş olan ütopyacı tarikat kurucuları, ne toplumda onun dönüşümünün maddi koşullarını bulabilmişti, ne de işçi sınıfında örgütlü gücü ve hareket bilincini. Hareketin eksik olan tarihsel koşullarının yerini yeni bir toplumun hayal ürünü resimleriyle ve planlarıyla doldurmaya çalışmış; bunların propagandasını da kurtuluşun gerçek aracı olarak görmüşlerdi. İşçi sınıfının bir gerçekliğe dönüştüğü andan itibaren, hayal ürünü ütopyalar ortadan kayboldu; bunun nedeni, işçi sınıfının, bu ütopyacıların uğrunda çaba harcadıkları hedeften vazgeçmesi değil, ona ulaşmanın gerçek araçlarını bulmuş olması, hayal ürünü ütopyaların yerini hareketin tarihsel koşulları hakkındaki gerçek bir kavrayışın alması ve işçi sınıfının askerî örgütlenmesi için giderek daha fazla gücün toplanmasıydı. Ama hareketin ütopyacılar tarafından ilan edilen iki nihai hedefi ile Paris Devrimi ve Enternasyonal tarafından ilan edilen iki nihai hedef aynı. Sadece araçlar farklı ve hareketin gerçek koşulları artık ütopik fabların gölgesinde değil. Dolayısıyla, proletaryanın hamilik taslayan bu dostları, bu devrimin açıkça ilan edilmiş sosyalist eğilimleriyle alay ederken, sadece kendi bilgisizliklerinin kurbanı oluyor. "Toplumsal Devrim"in hâlâ işçi hareketinin peygamberlerinin ütopyacı yaratıları olduğunu düşünüyorlarsa, yani Toplumsal Devrimin hâlâ "ütopik" olduğunu düşünüyorlarsa, bunda Paris proletaryasının bir suçu yok.

Merkez Komitesinin "Journal Officiel"i, 20 Mart:

"Başkentin proleterleri, yönetici (egemen) sınıfların *défaillance*'larının {başarısızlıklarının} ve ihanetlerinin ortasında, *kamusal işlerin (devlet*

289 *Phalanstère*, Charles Fourier tarafından planlanan sosyalist kolonilerin adıydı; Cabet, ütopyasını ve sonradan Amerika'daki komünist kolonisini *İkarya* olarak adlandırdı" (Engels). Cabet, *Voyage en Icarie* adlı kitabında hayalî ülkesinin komünist kurumlarını tarif eder. *–Almanca ed.*

işlerinin) yönetimini (idaresini) kendi ellerine alarak mevcut sorunları çözmelerinin zamanının geldiğini anladı (*compris*)."

Onlara göre, "Fransa'nın yaşadığı talihsizlikler"in kaynağı, "burjuvazinin siyasal yetersizliği ve ahlaki düşkünlüğü".

> "Her şeyi üreten ve hiçbir şeyden yararlanmayan, birikmiş ürünlerin, emeklerinin meyvelerinin ortasında sefalet çeken işçiler *kendi kurtuluşları için çalışmalarına hiçbir zaman izin verilmeyecek mi*? Proletarya, haklarının sürekli olarak tehdit edilmesi, tüm meşru isteklerinin mutlak olarak reddedilmesi, ülkenin ve tüm umutlarının yıkıma uğraması karşısında, kendi kaderini kendi ellerine almasının ve devlet iktidarına el koyarak (*en s'emparant du pouvoir*) zaferini güvence altına almasının zorunlu görevi ve mutlak hakkı olduğunu anladı."[290]

İşçi sınıfı iktidarının, her şeyden önce, egemen sınıfların onu maruz bırakmakla tehdit ettiği yıkımdan ve çürümeden Fransa'yı kurtarmak için gerekli olduğu, bu sınıfların (Fransa'yı yönetme yeteneklerini yitirmiş olan sınıfların) iktidardan uzaklaştırılmasının *ulusal güvenliğin bir gereği* olduğu burada açıkça söyleniyor.

Ama, işçi sınıfı iktidarının Fransa'yı kurtarmasının ve ulusal görevi yerine getirmesinin tek yolunun, işçi sınıfının kurtuluşunun koşullarının aynı zamanda Fransa'nın yenilenmesinin koşulları olması nedeniyle, *işçi sınıfının kurtuluşu* için çalışmasından geçtiği de aynı açıklıkla söyleniyor.

İşçi sınıfı iktidarı, emeğin, emek araçlarının tekelci sahiplerine karşı, yani sermayeye karşı savaşı olarak ilan ediliyor.

Burjuvazinin *şovenizmi*, onun tüm hak iddialarına ulusal bir görünüm kazandırmaktan başka hiçbir anlamı olmayan bir kendini beğenmişliktir. Sürekli ordularla uluslararası savaşları süreklileştirmenin, onları tüm diğer ülkelerdeki kardeşlerine karşı kışkırtarak her ülkede üreticileri boyunduruk altına almanın, işçi sınıflarının uluslararası düzeydeki işbirliğini, yani kurtuluşlarının birinci koşulunu engellemenin bir aracıdır. (Uzunca bir süredir sadece lafta kalan) bu şovenizmin gerçek niteliği, Sedan {yenilgisi} sonrasında yaşanan ve şoven burjuvazinin her yerde felce uğrattığı savunma savaşında, Fransa'nın teslim olması sırasında, Bismarck'ın izniyle şovenizmin başrahibi Thiers yönetiminde yürütülen iç savaşta ortaya çıktı! "Alman Karşıtı Birlik" küçük polis entrikasında,[291] teslim olma anlaşması sonrasında Paris'teki yabancı avında ortaya çıktı. Paris halkının (ve tüm Fransız halkının) ulusal kin

290 *Journal Officiel de la République française*, Paris, 21 Mart 1871. *–Almanca ed.*

291 1871 yılının Mart ayında Fransız basınında Enternasyonal'in tüm Alman üyelerini ihraç ettiği yönünde uydurma haberlerin çıkmış olmasından söz ediliyor. *–çev.*

duygularıyla aptallaştırılması ve yabancılara yönelik yapay aşırılıklarla gerçek isteğini ve ülkesindeki hainleri unutması umulmuştu!

Bu yapay hareket, Devrimci Paris'in nefesi karşısında nasıl da ortadan kalktı (yok oldu)! Uluslararası eğilimlerini açıkça ilan eden (çünkü, üreticinin davası her yerde aynıdır ve onun düşmanı da, milliyeti ne olursa olsun [hangi ulusal kılığa bürünürse bürünsün], her yerde aynıdır) Paris, yabancıların Komün'e kabul edilebilirliğini bir ilke olarak ilan etti, hatta kendi Yürütme Kuruluna yabancı bir işçiyi[292] (Enternasyonal'in bir üyesini) seçti, Fransız şovenizminin simgesi olan Vendôme Sütunu'nun [yıkılmasını] emretti![293]

Ve burjuva şovenler Fransa'yı parçalamışken ve yabancı işgalcinin diktası altında hareket ederken, Parisli işçiler, onların sınıf egemenlerine darbe vurarak yabancı düşmanı vurdu ve bütün ulusların işçilerinin öncülüğü konumunu kazanarak sınırları ortadan kaldırdı!

Burjuvazinin (farklı "ulusal" malların sahipleri için son derece doğal olan) gerçek yurtseverliği, onun mali, ticari ve sınai faaliyetlerinin kozmopolitliği nedeniyle, bir sanrıdan ibaret kaldı. Benzer koşullar altında her ülkede tıpkı Fransa'da olduğu gibi etkisizleşirdi.

TAŞRA BEYLERİNİN ADEM-İ MERKEZÎLEŞTİRME ÇABALARI VE KOMÜN'ÜN ADEM-İ MERKEZÎLEŞTİRME ÇABALARI

Paris'in ve onunla birlikte başka Fransız kentlerinin, köylülerin egemenliği altında ezildiği ve Paris'in bugünkü mücadelesinin köylülüğün egemenliğinden kurtulma mücadelesi olduğu iddia ediliyor! Bundan daha aptalca bir yalan daha önce hiç söylenmemişti!

Merkezî iktidar mekanizmasının merkezi ve kalesi olarak Paris, köylülüğü jandarmanın, vergi tahsildarının, valinin, din adamının ve kır kodamanlarının egemenliğine, yani köylülüğün düşmanlarının despotizmine tabi kılıyor ve onu her tür yaşamdan yoksun bırakıyordu (yaşama gücünü ondan alıyordu). Taşra ilçelerinde bağımsız bir yaşamın tüm organlarını eziyordu. Diğer yandan, hükümet, kır kodamanı, jandarma ve din adamı, (merkezi Paris'te bulunan merkezî devlet mekanizmasının kendilerine aktardığı) taşranın bütün gücünü, hükümet için ve hükümeti oldukları sınıflar için kullanıyordu; söz konusu gücü, hükümetin Paris'ine, yani asalaklara, kapitalistlere, aylaklara, kozmopolit genelevlere karşı değil, çalışan ve düşünen Paris'e karşı kullanıyorlardı. Böylece,

292 Leo Frankel. –*Almanca ed.*

293 Bkz. 115. dipnot. –*çev.*

üssü Paris olan iktidar merkezîleşmesi yoluyla, köylüler iktidarın ve kapitalistlerin Paris'i tarafından, işçilerin Paris'i ise köylülerin düşmanlarına aktarılmış olan taşra gücü tarafından eziliyordu.

Versailles "Moniteur"üne[294] (29 Mart) göre,

> "Paris bir *özgür kent* olamaz, çünkü o *başkent*".

Bu doğru. Egemen sınıfların ve onların iktidarının başkenti olan Paris, bir "özgür kent" olamaz ve böyle bir Paris başkent olduğundan da taşra "özgür" olamaz. Taşra yalnızca Paris'teki *Komün'le* özgür olabilir. *Düzen partisinin* Paris'e kızgınlığının daha büyük nedeni, Paris'in ondan ve onun iktidarından kurtuluşunu ilan etmiş olması değil, bunu yaparak köylünün ve taşranın onun egemenliğinden kurtuluşunun işaretini vermiş olması.

Komün'ün "*Journal Officiel*"i, 1. Nisan:

> "18 Mart devriminin tek hedefi, Paris'e seçilmiş bir komünal temsilcilik sağlamak (ve onun *sıkı bir şekilde merkezîleşmiş bir ulusal devlet iktidarının despotik vesayetine tabi olmasını kabul etmek*) değildi. Onun hedefi, hem Fransa'nın *bütün komünleri* hem de kendi ortak çıkarları doğrultusunda gerçekten ulusal bir paktla kendi aralarında birleşen daha üst gruplar, iller vb. için *bağımsızlığı elde etmek ve güvence altına almaktır*; onun hedefi, Cumhuriyeti güvence altına almak ve ölümsüz kılmaktır. ... Paris, *görünüşteki her şeye gücü yeterliğinden* vazgeçti ve bu, görünüşteki her şeye gücü yeterliğin son bulmasıyla aynı anlama geliyor; ama propagandasıyla Fransa'da ve Avrupa'da pek çok kez zafer kazanmasını sağlamış olan manevi gücünden ve düşünsel etkisinden vazgeçmedi."
>
> "Paris bir kez daha tüm Fransa için çalışıyor ve acı çekiyor, mücadeleleriyle ve özverileriyle onun düşünsel, manevi, idari ve iktisadi yenilenmesini, şanı ve gönenci hazırlıyor." (Balonla dağıtılmış olan Paris Komünü Programı.)[295]

Bay Thiers, illeri kapsayan turunda, seçimleri ve özellikle de farklı yerlerdeki kendisinin katıldığı seçimleri düzenlemişti. Ama bir zorluk vardı. İllerde Bonapartistlerin temsilci seçilmesi o an için olanaksız hâle gelmişti. (Ayrıca, ne Thiers onları ne de onlar Thiers'i istiyordu.) Yaşlı Orleans'cı aktörlerin pek çoğu Bonapartist hizbe katılmıştı. Bu nedenle, kendilerini topraktan da siyasetten de tümüyle geri çekmiş ve tam da kandırılacak kişiler olan Meşruiyetçi toprak sahiplerine başvurmak zorunluydu. Bun-

294 Bkz. 245. dipnot. *-çev.*

295 Komün'ün 19 Nisan 1871'de karara bağladığı ve 20 Nisan 1871 tarihli *Journal Officiel de la République française*'de yayımlanan "Fransız Halkına Duyuru"dan. *-Almanca ed.*

lar, Versailles meclisine görünen karakterini, XVIII. Louis'nin *Chambre introuvable*'ı {Bulunmaz Meclisi} karakterini, "taşra beylerine özgü" karakterini kazandırdı. Kibirleri nedeniyle, pek doğal olarak, İkinci Bonapartist İmparatorluğun çöküşüyle ve yabancı istilacının koruması altındayken, 1814'te ve 1815'te olduğu gibi, kendi zamanlarının sonunda geldiğine inandılar. Her zamanki gibi yalnızca aptaldılar. Sadece, "düzen partisi"nin ve onun (örneğin 1848-1851 dönemindeki) "anonim" terörizminin unsurları olabildikleri sürece sahnede kalabiliyorlar. Kendi parti açıklamaları bu topluluğa yalnızca komik karakter rolünü veriyor. Bu nedenle, Berry Düşesi'nin hapishane ebesinin[296] cumhurbaşkanlığına ve Savunma Hükümetinin sahte cumhuriyetçilerinin bakanlıklarına katlanmak zorundalar. Görevlerini yerine getirir getirmez kenara atılacaklar. Ama olayların bu tuhaf bileşimi (tarihin cilvesi), onları, "*République une et indivisible*"a {bir ve bölünmez Cumhuriyete}[297] (bu, Louis Blanc'ın deyimi; Thiers ona Fransa'nın birliği diyor) karşı ayaklandığı için Paris'e saldırmak zorunda bırakıyor; oysa bunların ilk kahramanca eylemleri, Paris'in "başını kesme ve başkentliğine son verme" taraftarı olduklarını açıklayarak, meclisin bir taşra kentinde toplanmasını isteyerek, birliğe karşı ayaklanmalarıydı. Gerçekte istedikleri şey, merkezî devlet mekanizmasını önceleyen şeye dönmek, bu mekanizmanın valilerinden ve bakanlarından az çok bağımsızlaşmak ve onun yerine *châteaux*'nun {şatoların} iller ve yerellikler düzeyindeki nüfuzunu koymaktı. Fransa'nın gerici bir *adem-i merkezîleşmesini* istiyorlar. Paris'in istediği şey, feodalizm karşıtı görevini yerine getirmiş olan, ama, jandarmalara, kırmızı ve siyah ordulara dayanan, gerçek toplumun yaşamını baskı altına alan, onun üzerine kâbus gibi çöken, Paris'i kapatarak ve illeri dışarıda bırakarak başkente bir "görünüşte her şeye gücü yeterlik" veren bir yapay gövdenin birliğinden ibaret hâle gelmiş olan o merkezîleşmenin yerine, Fransız toplumunun komünal örgütlenme yoluyla sağlanacak olan siyasal birliğini koymak.

Dolayısıyla, Fransa'nın birliğinin bozulmasının asıl taraftarları, birleşik devlet mekanizmasına, kendi yerel önemlerine (feodal ayrıcalıklarına) karışması ve feodalizm karşıtı olması nedeniyle karşı çıkan taşra beyleri.

Paris'in istediği şey, Fransa'nın gerçek canlı birliğinin karşıtı ve sadece sınıf egemenliğinin bir aracı olduğu kadarıyla, bu yapay üniter sistemi parçalamak.

---

296 Bkz. 56. dipnot. *–çev.*

297 *Le Temps*, 25 Nisan 1871. *–Almanca ed.*

Comte'cu Görüşler

Mevcut iktisadi sistem hakkında tümüyle bilgisiz olan kişiler, doğal olarak, işçilerin bu sistemi reddetmesini hiç anlayamıyor. Doğal olarak, işçi sınıfının hedeflediği toplumsal dönüşümün, mevcut sisteminin kendisinin zorunlu, tarihsel, kaçınılmaz ürünü olduğunu kavrayamıyorlar. Küçümseyici bir üslupla "mülkiyet"in kaldırılması tehdidinden söz ediyorlar, çünkü onların gözünde, mülkiyetin bugünkü sınıf belirlenimli biçimi (geçici bir tarihsel biçim), mülkiyetin *ta kendisidir*, ve bu nedenle, bu biçimin kaldırılması, mülkiyetin kaldırılması anlamına gelir. Feodal dönemde ya da kölecilik döneminde yaşasalardı, feodal sistemi ya da köleciliği, bugün sermaye egemenliğinin ve ücretli emek sisteminin "öncesizlik ve sonrasızlık"ını savundukları gibi, şeylerin doğasına dayandığını, doğanın kendisinden kaynaklandığını iddia ederek savunur, bu sistemlerin "kötüye kullanılmaları"na şiddetle itiraz eder, ama aynı zamanda, olanca bilgisizlikleriyle, bu sistemlerin ortadan kalkacağına ilişkin öngörülere, bunların "ahlaki engellerle" (kısıtlamalarla) düzeltilen "öncesizlik ve sonrasızlık"ı dogmasıyla cevap verirlerdi.

Bay Bismarck, Komün'ün istediği şeyin Prusya'daki kent düzeni olduğunu açıklarken ne kadar haklıysa, bu kişiler de Paris'in çalışan sınıflarının hedefleri hakkındaki değerlendirmelerinde o kadar haklı.

Zavallılar! Mülkiyetin her *toplumsal biçiminin* kendi "ahlak"ına sahip olduğunu ve mülkiyeti emeğin niteliği kılan toplumsal mülkiyet biçiminin, bireysel "ahlaki kısıtlamalar" yaratmak tümüyle bir kenara, bireyin "ahlak"ını sınıfsal kısıtlanmışlığından kurtaracağını bile bilmiyorlar.

Halk devriminin nefesi Paris'i nasıl da değiştirdi! Şubat Devrimine, ahlaki aşağılama devrimi denmişti! Halkın şu sloganlarıyla ilan edilmişti: "*À bas les grands voleurs! À bas les assassins!*" {"Kahrolsun büyük hırsızlar! Kahrolsun katiller!"} Halkın ruh hâli buydu. Burjuvazinin istediği şeyse, yiyicilik yapmasının kolaylaştırılmasıydı! Louis Bonaparte (Küçük Napoleon) döneminde bunu elde etti. Paris, bu büyük kent, tarihsel girişimlerin kenti, dünyanın bütün aylaklarının ve dolandırıcılarının *Maison dorée*'sine, kozmopolit bir geneleve çevrildi! "Seçkinlerin" kentten göç etmesinden sonra, yiğit, özverili, Herkül'e yaraşacak görevinin coşkusunu yaşayan işçi sınıfı Paris'i yeniden ortaya çıktı! Ne morglarda ceset, ne sokaklarda güvensizlik. Paris daha önce hiç bu kadar huzurlu olmamıştı. Aşüfteler yerine, Paris'in yiğit kadınları! Mert,

sarsılmaz, savaşan, çalışan, düşünen Paris! Yüce gönüllü Paris! Düşmanları yamyamlık yaparken, tutsaklarını zararsız hâle getirmekle yetinen Paris! Paris'in artık daha fazla katlanmak istemediği şey, *Cocotte*'ların ve *Cocodè*'lerin {aşüftelerin ve züppelerin} varlığı. Uzaklaştırmak ya da dönüştürmek konusunda kararlı olduğu şey, sanki kendisine aitmiş gibi kullanmak üzere bu büyük kente el koymuş olan bu yararsız, kuşkucu ve bencil insan topluluğu. İmparatorluğun hiçbir ünlüsü şunu söyleme hakkına sahip olmasın: "Paris, en seçkin semtleriyle çok hoş, ama diğerlerinde çok fazla yoksul var."[298]

(*Vérité, 23 Nisan*):

> "Paris'teki sıradan suçlarda şaşırtıcı bir azalma var. Hırsızlar ve aşüfteler, cinayetler ve sokak soygunları eksik: bütün muhafazakârlar Versailles'a kaçtı!"
>
> "Yurttaşların polislik işini kendi üzerlerine almasından bu yana, en uzak ve en az gidilen semtlerden bile tek bir gece saldırısı haberi gelmedi."

298 İngilizce baskıda bu paragrafın "Paris'in artık daha fazla" ile başlayan son bölümü tırnak içinde ve alıntı şeklinde aktarılıyor ve kaynak gösteriliyor: "The really dangerous classes...", *The Observer*, No. 4170, 23 Nisan 1871. *-çev.*

[Parçalar]

Thiers'e Göre Taşra Beyleri

Bu parti

"yalnızca üç aracı kullanabiliyor: yabancı istilası, iç savaş ve anarşi ... Böylesi bir hükümet hiçbir zaman Fransa'nın hükümeti olmayacak."[299] (*Temsilciler Meclisi, 5 Ocak 1833.*)

Savunma Hükümeti

Ve aynı Trochu ünlü programında şunu söylemişti: "Paris Valisi hiçbir zaman teslim olmayacak".[300] Ve Jules Favre genelgesinde şöyle demişti: "Ne kalelerimizden tek bir taş, ne de topraklarımızdan tek bir karış".[301] Tıpkı Ducrot gibi: "Paris'e yalnızca ölü ya da zafer kazanmış olarak döneceğim." Sonradan, Bordeaux'da, Paris'in "isyancılar"ını alt etmek için yaşamına gereksinim duyulduğunu anladı. (Bu alçaklar, Versailles'a kaçarken, suçlarının kanıtlarını Paris'te bırakmış olduklarını biliyorlar ve bu kanıtları imha etmek için, Paris'i kan gölüyle yıkanan bir enkaz yığınına dönüştürmekten çekinmezlerdi.) (Balonla dağıtılan *İllere Bildirge*.)[302]

> "Bugüne kadar imparatorluğun, monarşinin ve parlamenter hükümetin bize dayattığı birlik, despotik, aptalca, keyfî ve eziyetli merkezîleşmeden başka bir şey değil. Paris'in istediği siyasal birlikse, tüm yerel girişimlerin gönüllülük temelindeki birleşmesi." federal komünlerin merkezî bir delegasyonu. "*Proletaryanın köleliğini ve ülkenin de talihsizliklerini ve felaketlerini borçlu olduğu* eski yönetsel ve dinsel dünyanın, militarizmin, bürokrasinin, tekellerle ve ayrıcalıklarla yapılan işlerin sonu." (Komün'ün 19 Nisan tarihli duyurusu.)[303]

---

299 *Le Moniteur universel*, 6 Ocak 1833. –*Almanca ed.*

300 *Le Temps*, 8 Ocak 1871. –*Almanca ed.*

301 *Le Temps*, 8 Eylül 1870. –*Almanca ed.*

302 *Le Vengeur*, 28 Nisan 1871. –*Almanca ed.*

303 Komün'ün 19 Nisan 1871'de karara bağladığı ve 20 Nisan 1871 tarihli *Journal Officiel de la République française*'de yayımlanan "Fransız Halkına Duyuru"dan. –*Almanca ed.*

Jandarmalar ve Polisler

20 000 jandarma (Fransa'nın her yanından Versailles'e çekilenlerin sayısı; imparatorluk döneminde toplam sayı 30 000'di)[304] ve 12 000 Parisli polis: Fransa'nın gelmiş geçmiş en güzel ordusunun temelini bunlar oluşturuyor.

Paris'in Cumhuriyetçi Temsilcileri

Paris'in cumhuriyetçi temsilcileri "ne Paris'in bombalanmasını protesto etti, ne tutsaklara yönelik hızlı infazları, ne de Paris halkına atılan iftiraları. Tam tersine, meclisteki varlıklarıyla ve suskunluklarıyla, tüm bunlara, cumhuriyetçi partinin üyeleri olmalarından kaynaklanan ünle desteklenen bir onay verdiler. Monarşi yanlısı partinin müttefikleri ve bilinçli suç ortakları oldular. Bu da onları görevlerine ve Cumhuriyete ihanet etmiş kişiler kılıyor." (*Association générale des Défenseurs de la République.*)[305] (*9 Mayıs.*)

"Merkezîleşme, Paris'in felç geçirmesine ve diğer her yerde cansızlaşmaya yol açıyor." (*Lamennais*).

<"Şimdi her şey tek bir merkezde toplanıyor ve bu merkez, deyim yerindeyse, devletin kendisi."> (*Montesquieu*)[306]

Vendôme Olayı vb.

Her bölükten bir temsilci seçilerek oluşturulan Ulusal Muhafız Merkez Komitesi, Prusyalıların Paris'e girişi sırasında, Ulusal Muhafızların kendi katkılarıyla finanse edilmiş olan topları ve mitralyözleri Montmartre'a, Belleville'e ve La Villette'e taşıdı; bu toplar ve mitralyözler, Prusyalıların işgal edecekleri semtlerde bile, Ulusal Savunma Hükümeti tarafından arkada bırakılmıştı.

Hükümet 18 Mart sabahı Ulusal Muhafıza güçlü bir çağrı yaptı, ama 400 000 Ulusal Muhafız arasından sadece 300 adam karşılık verdi.

---

304 Elyazmasında "imparatorluk döneminde toplam sayı 30 000'di" sözcükleri Almanca. –*Almanca ed.*

305 *L'Association générale des Défenseurs de la République*: Şubat 1871'de Paris'te kurulan burjuva-demokratik örgüt; cumhuriyet mücadelesi yürütmeyi hedefliyordu. Birlik, Komün'ü desteklıyordu ve Versailles hükümetinin politikasını mahkûm etmişti. Birliğin alıntılanan kararı, 9 Mayıs 1871 tarihli *Journal Officiel de la République française*'de (Paris) yayımlanmıştı. –*Almanca ed.*

306 Montesquieu, *Esprit des lois*, Paris 1864, 23. Kitap, 24. Bölüm, s. 366. –*Almanca ed.*

18 Mart sabahı saat 3'te, ağır silahların nöbetçilerine baskın yapmak ve bu silahları onlardan zorla almak üzere polisler ve bazı düzenli ordu taburları Montmartre'a, Belleville'e ve La Villette'e geldi.

Ulusal Muhafızlar direndi, düzenli ordu askerleri, *General Lecomte'un tehditlerine ve emirlerine rağmen* <dipçiklerini havaya kaldırdı>; Lecomte ile Clément Thomas askerleri tarafından aynı gün ve aynı yerde öldürülecekti.

> ("Düzenli ordu askerleri tüfeklerinin dipçiklerini havaya kaldırdı ve isyancılarla kardeşlik kurdu.")

Aurelle de Paladines'in zafer broşürü önceden basılmıştı; Paris'in *Décembrisation*'uyla {2 Aralık 1851'dekine benzer bir hükümet darbesinin yapılmasıyla} ilgili belgeler de bulundu.

Merkez Komitesi 19 Mart'ta Paris'te sıkıyönetimin kaldırıldığını açıkladı, Picard 20 Mart'ta *Seine-et-Oise* ili için sıkıyönetim ilan etti.

18 Mart (sabah: hâlâ zafer kazanılacağına inanılırken) *Thires'in duyurusu* duvarlara yapıştırıldı:

> "Hükümet harekete geçmeye karar verdi. Bir hükümet kurduklarını iddia eden suçlular olağan yargı kurumlarına teslim edilmek ve alınıp götürülen toplar silah depolarına geri verilmek zorunda."

Akşama doğru, gece baskınının başarısızlığa uğramasının ardından, *Ulusal Muhafızlara* seslenir:

> "Hükümet bir *coup d'état* hazırlığında değil. Cumhuriyet Hükümetinin, Cumhuriyetin güvenliğinden başka bir amacı yok ve olamaz."

Thiers'in tek istediği,

> "*halkın üyelerinden neredeyse hiçbirini tanımadığı*" "isyancı komiteyi ortadan kaldırmak".

Akşamın geç bir saatinde, *Ulusal Muhafıza* yönelik, Picard ve d'Aurelle imzalı üçüncü bir duyuru:

> "Yanıltılmış olan bazı insanlar ... orduya ve Ulusal Muhafıza karşı şiddetli bir *direniş sergiliyor.* Hükümet, *silahlarınızın sizde bırakılmasına karar verdi.* Hukukun üstünlüğünü yeniden sağlamak ve *Cumhuriyeti anarşiden kurtarmak için* onlara kararlılıkla el koyun."[307]

(17 Mart'ta Schoelcher dil dökerek onları silah bırakmaya ikna etmeye çalışıyor.)

---

307 Alıntı yapılan üç duyuru da şurada yayımlandı: *Journal Officiel de la République française*, Paris, 19 Mart 1871. –*Almanca ed.*

19 Mart tarihli Merkez Komitesi Duyurusu:

> "Sıkıyönetim kaldırılmıştır. Paris halkı, komünal seçimlerini yapmaya davetlidir."

Aynı duyuruda, Ulusal Muhafızlara:

> "Bizi, Paris'in ve haklarınızın savunmasını örgütlemekle görevlendirdiniz. ... Şu anda sizden aldığımız yetkinin süresi doldu; onu size geri veriyoruz; halkın nefesinin <daha yeni süpürüp attığı> kişilerin yerlerine geçmek istemiyoruz."[308]

Hükümet üyelerinin (hatta Ferry gibi ellerinde olanların) huzur içinde Versailles'a geri çekilmesine izin verdiler.

22 Mart'ta yapılması kararlaştırılan komünal seçimler düzen partisinin gösterisi nedeniyle 26 Mart'a ertelendi.

21 Mart. Mecliste, "*Yurttaşlara ve Orduya* (Askerlere)" duyurusunun sonundaki "*Vive la République!*" {"Yaşasın Cumhuriyet!"} sözcüklerine karşı şiddetli protesto sesleri.[309] Thiers: "Çok meşru bir teklif olabilir, vb." (Taşra beylerinin protestosu.) Jules Favre, cumhuriyetin genel oy hakkından üstün olduğu öğretisi aleyhine nutuk attı, taşra beylerinden oluşan çoğunluğu pohpohladı, Parislileri Prusya müdahalesiyle tehdit etti ve kışkırtıcılık yaptı: *Düzen Paris'inin gösterisi.* Thiers: "*ne olursa olsun Paris'e saldırmak üzere silahlı bir güç göndermeyecekti*" (bunun için henüz elinde birlik yoktu).

<Merkez Komitesi zafer kazanabileceğinden o kadar az emindi ki, Paris'in belediye başkanları ile temsilcilerinin aracılığını hemen kabul etti. ... Thiers'in inatçılığı ona (komiteye) bir iki gün soluklanma fırsatını verdi ve o zaman gücünün farkına vardı. Devrimcilerin sayısız hatası. Polisler zararsız hâle getirileceğine, kapılar onlar için açıldı; kurtarıcılar olarak selamlandıkları Versailles'a gittiler; 43. düzenli ordu alayının gitmesine izin verildi; halkla kardeşlik kuran tüm askerlerin evlerine dönmesine izin verildi; gericilerin Paris'in tam ortasında örgütlenmesine izin verildi; Versailles'a dokunulmadı. Tridon, Jaclard, Varlin ve Vaillant hemen harekete geçilerek kralcıların sürülmesini istemişti. ... Favre ile Thiers, Paris'teki isyan hareketinin bastırılması konusunda ... Prusya yetkililerinin desteğini kazanmak için acil adımlar attı..

Trochu ile Clément Thomas, Ulusal Muhafızın silahlanmasına ve örgütlenmesine yönelik her tür girişimi kösteklemekle meşgul. Versailles

---

308 *Journal Officiel de la République française*, Paris, 20 Mart 1871. –*Almanca ed.*

309 "L'Assemblée nationale au peuple et à l'armée" duyurusu şurada yayımlandı: *Journal Officiel de la République française*, Versailles, 22 Mart 1871. –*Almanca ed.*

seferi, Komün'ün bilgisi dışında ve hatta onun açıkça dile getirilmiş isteklerine tümüyle ters düşecek şekilde, Merkez Komitesi tarafından karara bağlanmış, hazırlanmış ve gerçekleştirilmişti. ...

Bergeret ... komünalistlerin Mont Valérien {Kalesi} ve Courbevoie'ya yerleştirilmiş bataryalar nedeniyle ellerinde tutamadıkları Neuilly'deki köprüyü havaya uçurmak yerine, kralcıların buraya yerleşmelerine ve böylece Paris'e ulaşan bir bağlantı yolu elde etmelerine izin verdi ... >

Bay *Littré*'nin bir mektupta (*Daily News*, 20 Nisan) söylediği gibi:

> "Paris silahsız olduğundan; Vinoy'lar, Valentin'lar, Paladine'ler tarafından kelepçelenmiş olduğundan, Cumhuriyet kaybedilmişti. Parisliler bunu anlamıştı. Savaşmadan teslim olma ve risk alarak sonucu belirsiz bir korkunç savaşa girme seçenekleriyle karşı karşıyaydılar ve savaşmaya karar verdiler; bu konuda onları övmekten başka bir şey yapamam."

Roma seferi,[310] Cavaignac, Jules Favre ve Thiers'in işi.

> <"Cumhuriyetin bütün iç avantajlarıyla monarşinin dış gücüne sahip olan bir yönetim. Yani *federal cumhuriyet*. Bu, toplumların bir toplumu, yeni bir toplumdur ve sayısız yeni *birlik üyesinin* eklenmesi yoluyla, bir araya gelenlerin güvenliğini sağlamaya yetecek kadar güçlenene kadar büyür. Bu tür bir cumhuriyet *iç* çürümeye teslim *olmadan* kendi büyüklüğünü koruyabilir. Bu toplumun biçimi her tür zorluğun önüne geçer. *(Montesquieu, Esprit des loi*", 1. IX, ch. I.)

1793 Anayasası:[311]

> *§ 78.* Cumhuriyetinin *her komününün* bir yerel idaresi olur. *Her ilçenin* bir orta kademe idaresi ve *her ilin* bir merkezî idaresi olur. *§ 79.* Yerel görevliler komün meclisleri tarafından seçilir. *§ 80.* İdareciler, illerdeki ve ilçelerdeki seçmen meclisleri tarafından seçilir. *§ 81.* Yerel temsilcilikler ve idareler her yıl yarı yarıya yenilenir.
>
> *Yürütme Konseyi. § 62.* 24 üyeden oluşur. *§ 63.* Her ilin seçmen meclisi bir aday belirler. Yasama organı konsey üyelerini genel listeden seçer. *§ 64.* Yasama döneminin son ayında yarı yarıya yenilenir. *§ 65.* Konseyin görevi, genel idareyi yönetmek ve denetlemektir. *§ 66.* Cumhuriyetin genel idaresinin baş memurlarını kendi üyeleri dışından seçer. *§ 68.* Bu memurlar bir konsey oluşturmaz; birbirlerinden ayrı çalışırlar ve aralarında doğrudan bağlantı bulunmaz; hiçbir kişisel yetki kullanmazlar. *§ 73.* Konsey, atadığı memurları geri çağırır ve değiştirir.>

---

310 Bkz. 60. dipnot. *-çev.*

311 Jakoben Diktatörlüğü döneminde kabul edilen anayasa. (Alıntının kaynağı: *Les Constitutions de la France depuis 1789*, Paris, 1848. *-Almanca ed.*) *-çev.*

Bir yandan Jules Favre'ın meclisteki iç savaş çağrısıyla kışkırtılmış (Prusyalıların, Parisliler hemen pes etmezse müdahale etme tehdidinde bulunduklarını söylemişti) ve halkın sabrı ve Merkez Komitesinin kendilerine yönelik pasif tutumu nedeniyle cesaret kazanmış olan Paris'teki "Düzen Partisi", bir *coup de main*'e {baskına} karar verdi ve bunu 22 Mart'ta, Devrimci Hükümete karşı bir *Barışçıl Yürüyüş*, bir barışçıl gösteri düzenleme bahanesiyle gerçekleştirdi. Çok tuhaf bir barışçıl gösteriydi.

> "Hareket tümüyle bir sürpriz gibi görünüyordu. Ona karşı hiçbir hazırlık yapılmamıştı."

Ön sıralarında İmparatorluk müdavimlerinin (Heeckeren, Coëtlogon, Henri de Pène vb.) bulunduğu bir "beyefendiler" korteji. Devriye (nöbetçi) olarak yerleştirilmiş bulunan Ulusal Muhafızları tartakladılar ve silahsızlandırdılar; bu Ulusal Muhafızlar *Place Vendôme*'a kaçtı ve Ulusal Muhafızlar oradan hemen *Rue Neuve des Petits-Champs*'a yürüdü. İsyancılarla karşı karşıya geldiklerinde, ateş açmama emri aldılar; ama isyancılar, "Kahrolsun katiller! Kahrolsun Komite!" sloganıyla ilerliyor, muhafızlara hakaret ediyor, silahlarını almaya çalışıyor, bir tabancayla yurttaş *Maljournal*'e (*lieutenant d'état-major de la place* {Vendôme Meydanı'ndaki askerlerden biri olan yüzbaşı}) <(Merkez Komitesi üyesi)> ateş ediyorlar. General Bergeret onlara geri çekilme (dağılma) (uzaklaşma) çağrısı yapıyor. Yaklaşık 5 dakika boyunca davullar çalınıyor ve *sommations* {yasal dağılma çağrıları}[312] yineleniyor (İngiltere'deki *riot acts*'ın {isyan yasalarının} buradaki karşılığı). Hakaret dolu bağrışmalarla cevap veriyorlar. İki Ulusal Muhafız ağır yaralı bir şekilde yere düşüyor. Arada arkadaşları tereddüt ediyor ve havaya ateş açıyor. *İsyancılar, komünalistlerin saflarını zorla yarmaya ve onları silahsızlandırmaya çalışıyor.* Bergeret ateş emri veriyor ve korkaklar kaçıyor. *Émeute* {isyan} hemen son buluyor ve ateşe son veriliyor. Evlerden Ulusal Muhafızlara ateş açılmıştı. İkisi (Wahlin ve François) öldürüldü, sekizi yaralandı. "Barışçıllar"ın kaçarken geçtikleri sokaklara tabancalar ve kılıçlı bastonlar saçılmıştı (bunların pek çoğu *Rue de la Paix*'de toplandı). (Kendi adamları tarafından) arkadan öldürülmüş olan Vicomte de Molinet'nin üzerinde zincirle bağlanmış bir *hançer* bulundu.

Geri çekilme çağrısı yapılmıştı. "Silahsız" gösteri sırasında kullanılan çok sayıda kılıçlı baston, tabanca ve hançer sokaklara saçılmıştı. İsyan-

312 Bkz. 81. dipnot. *-çev.*

cılara kalabalığa ateş açma emri verilmeden önce tabanca atışları yapılmıştı. Saldırgan olanlar, göstericilerdi (General Sheridan bunlara bir pencereden tanıklık etti).

Yani, olup bitenler, sadece, Paris'in tabancalarla, kılıçlı bastonlarla, hançerlerle donanmış gericilerinin, Vinoy'nın polisleriyle, askerleriyle, toplarıyla ve mitralyözleriyle yapamadığı şeyi yapmaya yönelik bir girişimiydi. Paris'in "alt sınıflar"ının, Paris'in "beyefendiler"i tarafından silahsızlandırılmayı bile kabul etmemeleri, gerçekten çok kötüydü!

Parisli Ulusal Muhafızlar 13 Haziran 1849'da bir suçu, yani Fransız birliklerinin Roma'ya saldırısını protesto etmek için gerçekten "silahsız" ve "barışçıl" bir gösteri düzenlediğinde, General Changarnier, yakın arkadaşı Thiers tarafından, onları kılıçtan geçirdiği ve vurduğu için övülmüştü. Sıkıyönetim ilan edilmişti: Yeni baskı yasaları, yeni yasaklamalar, yeni bir terör dönemi! Bütün bunlara rağmen, Merkez Komitesi ve işçiler, çarpışma sırasında kesin olarak savunmada kaldı, saldırganların, hançerli beyefendilerin huzur içinde evlerine gitmelerine izin verdiler ve hoşgörüleriyle, bu pervasız girişimlerinin hesabını sormayarak onları o kadar cesaretlendirdiler ki, iki gün sonra, Versailles'dan gönderilen Amiral Saisset'nin yönetimi altında yeniden toplandılar ve iç savaştaki şanslarını bir kez daha denediler.

Bu Vendôme olayı Versailles'dan "silahsız yurttaşların öldürülmesi" hakkındaki bütün dünyada yankılanan bir çığlığın yükselmesine yol açtı. Thiers'in bile, iki generalin öldürülmesi olayının üzerinde tepinmekten hiç vazgeçmemesine rağmen, "silahsız yurttaşların öldürülmesi" olayını dünyaya hatırlatmaya bir kez olsun cesaret etmemiş olmasına dikkat edilmeli.

Tıpkı Orta Çağ'da olduğu gibi: Şövalye plebe karşı dilediği silahı kullanabilir, ama plebin kendisini savunmaya kalkışmasına bile izin verilmez.

(27 Mart. *Versailles. Thiers:*

> "Beni bir monarşi kurma yolunda olmakla suçlayanların yalanını resmen reddediyorum. *Cumhuriyeti tamamlanmış bir olgu olarak önümde buldum.* Tanrının ve insanların huzurunda, ona hiçbir zaman ihanet etmeyeceğini ilan ediyorum.")

Düzen partisinin ikinci kalkışmasından sonra da Paris halkı hiçbir misillemede bulunmadı. Hatta, Merkez Komitesi, en aktif üyelerinin tavsiyesine uymayarak büyük bir hata yaptı ve hemen Versailles'a yürümedi; Amiral Saisset'nin kaçışından ve Düzen Ulusal Muhafızının gü-

lünç çöküşünden sonra orada tam bir telaş yaşanıyordu, çünkü henüz hiçbir direniş gücü örgütlenmemişti.

Komün seçiminden sonra düzen partisi gücünü sandıkta bir kez daha denedi ve yine yenilgiye uğratıldığında, Paris'ten Göçünü gerçekleştirdi. Seçimler sırasında burjuvalar isyancı Ulusal Muhafızlarla el sıkışıyor ve kardeşlik kuruyor (belediye başkanlıklarının avlularında), ama burjuvalar kendi aralarında sadece "*décimation en masse*"tan {"toplu kırım"dan}, "mitralyözler"den, "Cayenne'de kızartmak"tan, "büyük ölçekli yaylım ateşleri"nden söz ediyor.

> "Dünün kaçakları, bugün, belediye binasındaki adamları, Versailles'da toplanan taşra beyleri ve Bonapartist generaller onlara ateş açabilecek duruma gelene kadar, pohpohlama yoluyla sakinleştirebileceklerini düşünüyor."

Thiers, *2 Nisan* olayında, ikinci kez Ulusal Muhafıza silahlı saldırı başlattı. Courbevoie ile Paris yakınlarındaki Neuilly arasında çarpışmalar. Ulusal Muhafızlar yenilgiye uğratıldı, Thiers'in askerleri Neuilly köprüsünü işgal etti. Paris'ten gelen ve Courbevoie'yı, Puteaux'yu ve Neuilly köprüsünü işgal eden binlerce Ulusal Muhafız bozguna uğratıldı. Pek çoğu tutsak edildi. İsyancıların pek çoğu asi oldukları gerekçesiyle hemen vuruldu. Savaşı Versailles birlikleri başlatmıştı.

Komün:

> "Versailles Hükümeti bize saldırdı. Orduya güvenemediğinden, Neuilly'yi bombalamaya, Charette'in Papalık Zuhaflarını,[313] Trochu'nün Bretonlarını ve Valentin'ın jandarmalarını gönderdi."[314]

Versailles Hükümeti 2 Nisan'da çoğu *jandarmalardan, deniz piyadelerinden, orman bekçilerinden ve polislerden* oluşan bir tümen gönderdi. İki piyade tugayıyla *Vinoy* ve bir süvari tugayının başındaki *Galliffet* ve bir topçu bataryası Courbevoie'ya gitti.

Paris. 4 Nisan. Millière (*Açıklama*):

> "... hükümet, eski senatörlerin koruması altında pretoryen[315] birlikleri şeklinde örgütlenmiş olan eski İmparatorluk askerlerine Paris'e saldırı emri verdiğinde ... Paris halkının hiçbir saldırgan girişimi olmamıştı."[316]

---

313 Bkz. 130. dipnot. *-çev.*

314 Komün Yürütme Kurulunun 2 Nisan 1871 tarihli, 3 Nisan'da *Journal Officiel de la République française*'de yayımlanan ve afiş olarak da basılan "Paris Ulusal Muhafızına" çağrısından. *-Almanca ed.*

315 *Pretoryenler*: Eski Roma'da imparatorların ve generallerin koruma görevlileri. *-çev.*

316 *Le Vengeur*, 4 Nisan 1871. *-Almanca ed.*

[*Fransa'da İç Savaş*'ın İkinci Taslağı]

1. SAVUNMA HÜKÜMETİ. PARİS TEMSİLCİLERİ TROCHU, FAVRE, PICARD, FERRY

Parisli işçilerin 4 Eylül'de ilan ettiği cumhuriyet tüm Fransa'da tek bir itiraz sesi gelmeden sevinç çığlıklarıyla karşılandı. Onun var olma hakkı, Paris'in direnişine dayanan (merkezi Paris olan) beş aylık bir savunma savaşıyla kazanılmıştı. Cumhuriyet adına yürütülen bu savunma savaşı olmasaydı, "Fatih" Wilhelm,[317] "sevgili biraderi" Louis Bonaparte'ın imparatorluğunu geri getirmiş olurdu. Paris işçi sınıfının gerçek önderleri hâlâ Bonaparte'ın zindanlarında tutulurken ve Prusya ordusu Paris'e doğru yürümeye başlamışken, devlet adamları Thiers ve generalleri de Trochu olan entrikacı avukatlar grubu bir kargaşa anında *Hôtel de Ville*'i {belediye binasını} ele geçirdi. O dönemde Thiers, Jules Favre ve Picard Paris'in tarihsel önderliğine öylesine derin bir inanç besliyordu ki, ulusal savunma hükümeti sıfatını üstlenmelerine meşruluk kazandırmak için, iddialarını, sadece, 1869'daki *Corps législatif* {Yasama Organı} seçimlerinde *Paris Temsilcileri* olarak seçilmiş olmalarına dayandırdılar.

Son savaş hakkındaki ikinci bildirimizde, bu kişilerin yükselmesinden beş gün sonra, onların kimler olduğunu size söylemiştik.[318] Eğer onlar Paris'e sormadan iktidarı ele geçirdiyse, Paris de cumhuriyeti onların direnişine rağmen ilan etmişti. Ve bu kişilerin ilk adımı, Thiers'i, mümkünse yabancıların aracılığını satın almak için dilenmek üzere Avrupa'nın tüm saraylarını kapsayan bir yolculuğa çıkarmak olmuştu; bu aracılık karşılığında cumhuriyet verilip kral alınacaktı. Paris onların rejimine (devlet iktidarını ele geçirmelerine) katlandı, çünkü büyük yeminler ederek, bu iktidarın sadece *ulusal savunma* amacıyla kullanılacağı güvencesini vermişlerdi. Ama Paris, işçi sınıfını silahlandırmadan, onu Ulusal Muhafız olarak örgütlemeden ve bu sınıfın üyelerini savaşın kendisi aracılığıyla eğitmeden ciddi bir şekilde savunulamazdı.

---

317 Dönemin Prusya Kralı I. Wilhelm. *–çev.*

318 Bkz. elinizdeki kitap, s. 277. *–çev.*

Ama silahlı Paris, silahlı toplumsal devrim demekti. Paris'in Prusyalı kuşatmacısına karşı kazanacağı zafer, Cumhuriyetin Fransa'daki sınıf egemenliğine karşı kazanacağı bir zafer olurdu. Ulusal Savunma Hükümeti, ulusal görev ile sınıf çıkarı arasındaki bu çatışma sırasında bir an bile duraksamadı ve bir Ulusal İhanet Hükümetine dönüştü. Jules Favre, Gambetta'ya yazdığı bir mektupta, Trochu'nün Prusya askerine karşı değil Paris işçisine karşı savunma yaptığını itiraf etmişti. Kuşatmanın başlamasından dört ay sonra, teslim olma sözünün ilk kez dile getirilmesi için uygun an gelmiş gibi göründüğünde, Trochu, Jules Favre'ın ve başka hükümet üyelerinin huzurunda, Paris'in bir araya gelmiş *maire*'lerine {belediye başkanlarına} şunları söyledi:

> "Çalışma arkadaşlarımın *daha 4 Eylül akşamı* bana yönelttikleri ilk soru şuydu: Paris, herhangi bir başarı beklentisiyle, Prusya ordusunun bir kuşatmasına dayanabilir mi? *Bu soruya olumsuz cevap vermek konusunda duraksamamıştım.* Burada bulunan çalışma arkadaşlarımdan bazıları, sözlerimin gerçekliğini *ve bu düşüncede ısrar etmiş olduğumu* doğrulayacaktır. Onlara, tam olarak, mevcut koşullar altında, bir Prusya kuşatması altında Paris'i elde tutmanın *bir delilik* olacağını söylemiştim. Hiç kuşkusuz, diye eklemiştim, bu, *kahramanca bir delilik* olurdu; ama sadece o kadar. *Gelişmeler*" (onun tarafından yönetilmişlerdi) "*öngörümü yalanlamadı.*"[319]

(Trochu'nün bu küçük konuşması, ateşkesten sonra, orada bulunan *maire*'lerden biri olan Bay Corbon tarafından kamuoyuna açıklandı.) Dolayısıyla, tam da Cumhuriyetin ilan edildiği akşam, Trochu'nün çalışma arkadaşları, Trochu'nün "plan"ının, *Paris'in ve Fransa'nın teslim olmasından* başka bir şey olmadığını biliyordu. Paris'in "kahramanca delilik"ini iyileştirmek için, 4 Eylül'ün gaspçılarını Aralıkçıların öcünden korumaya yetecek uzunluktaki bir kırım ve açlık tedavisine gereksinim vardı. "Ulusal savunma", sadece "hükümet"in bir bahanesinden ibaret olmasaydı, kendi kendilerini atamış olan üyeleri 5 Temmuz'da yönetimden çekilir, Trochu'nün "plan"ını kamuoyuna açıklar ve Paris halkına ya hemen galibe teslim olması ya da savunma işini kendi ellerine alması çağrısında bulunurdu. Bu dolandırıcılar, bunun yerine, "Paris Valisi Trochu, hiçbir zaman teslim olmayacak!"[320] ve Dışişleri Bakanı Jules Favre "kalelerimizin tek bir taşından da topraklarımızın tek

319 *Le Figaro*, 19 Mart 1871. –*Almanca ed.*

320 *Le Temps*, 8 Ocak 1871. –*Almanca ed.*

bir karışından da vazgeçmeyecek"[321] gibi iddialı sözler içeren bildirgeler yayımladı. Tüm kuşatma boyunca Trochü'nün planı sistemli bir şekilde uygulandı. Gerçekten de, Paris'in komutasını verdikleri alçak Bonapartist katiller, tüm kuşatma boyunca, gizli yazışmalarında, gayet iyi anladıkları savunma farsı hakkında alçakça espriler yapmıştı. (Örnek olarak, Paris'in savunma ordusuna bağlı topçuların başkomutanı ve Légion d'Honneur Büyük Haç Nişanı sahibi Alphonse-Simon Guiod'nun Topçu Tümgeneral Suzanne'a yazdığı ve Komün'ün *Journal Officiel*'inin yayımlamış olduğu mektuba bakılabilir.)[322] Paris'in teslim olması sırasında aldatıcı maskelerini indirdiler. "*Ulusal Savunma Hükümeti*", *Bismarck'ın Tutsaklarının Fransa Hükümeti* olarak ortaya çıktı; Sedan'daki Louis Napoleon, kendisi gibi bir adam için bile, böylesi bir rol oynamayı fazla çirkin bulmuştu. *Capitulard*'lar {teslimiyetçiler}, 18 Mart'tan sonra telaş içinde Versailles'a kaçarken, ihanetlerini kanıtlayan belgeleri Paris'te bıraktı. Komün, illere yönelik bildirgesinde,

> "bu adamlar," bu belgeleri imha etmek için, "Paris'i kan gölüyle yıkanan bir enkaz yığınına dönüştürmekten çekinmezdi" diyor.[323]

Savunma Hükümetinin en etkili üyelerinden bazıları, bu tür bir sonucu heyecanla istemek için önemli kişisel gerekçelere de sahipti. Jules Favre, Ernest Picard ve Jules Ferry'ye bakmak yeter!

Ulusal Meclisteki Paris temsilcilerinden biri olan Bay *Millière*, ateşkes anlaşmasının imzalanmasından kısa bir süre sonra, bir dizi güvenilir hukuki belgeyi kamuoyuna açıklamıştı; bu belgelerin kanıtladığına göre, Cezayir'de oturan bir ayyaşın karısıyla nikâhsız birliktelik yaşayan *Jules Favre*, uzun yıllar boyunca bir yığın fazlasıyla cüretkâr belge sahteciliği yaparak, zina ürünü çocukları adına büyük bir miras elde etmiş ve kendisini bu yolla zenginleştirmişti; ayrıca, yasal mirasçıların açtığı bir davada, bunun ortaya çıkarılmasından, ancak Bonapartist mahkemelerin kayırmacılığı sayesinde kurtulabilmişti. Kaç beygir gücünde olursa olsun hiçbir konuşma bu kuru hukuki belgelerin üstesinden gelmeyi sağlayamayacağından, Jules Favre, aynı kendi kendini alçaltma cesaretiyle, iç savaşın kargaşası Paris halkını aileye, dine, düzene ve mülkiyete açıkça isyan eden bir "hapishane kaçkınları" çetesi olarak damgalamasına izin verene kadar, ilk kez sessizliğe büründü!

---

321 *Le Temps*, 8 Eylül 1870. –*Almanca ed.*

322 Alphonse-Simon Guiod'nun Suzanne'a mektubu *Journal Officiel de la République française*'in (Paris) 25 Nisan 1871 tarihli sayısında yayımlandı. –*Almanca ed.*

323 *Le Vengeur*, 28 Nisan 1871. –*Almanca ed.*

(*Pic olayı.*) Bu rezil sahtekâr, İmparatorluk döneminde bile hırsızlık ve sahtecilik nedeniyle kürek cezasına mâhkum edilmiş olan Pic ile Taillefer sahtekârlar çiftini serbest bırakmak için duygudaşlık içinde acele ederken, iktidara daha yeni gelmişti. Bu adamlardan biri olan ve Komün'ün kurulmasından sonra Paris'e dönme küstahlığını sergileyen Taillefer hak ettiği yere hemen yeniden tıkıldı; ve ardından, Jules Favre, bütün Avrupa'ya, Paris'in, hapishanelerindeki bütün suçluları serbest bıraktığını anlattı!

Louis Bonaparte'ın içişleri bakanı olmak için boş yere uğraşıp didindikten sonra kendi kendisini cumhuriyetin içişleri bakanlığına atayan *Ernest Picard*, *Arthur Picard* isimli birinin kardeşidir; Arthur Picard, dolandırıcı olduğu gerekçesiyle Paris borsasından atılmıştı (Polis Müdürlüğünün 31 Temmuz 1867 tarihli raporu) ve kendi itirafı üzerine, Société Générale'in {Société Générale bankasının} bir şubesinin müdürüyken 300 000 franklık bir hırsızlık yapmaktan dolayı suçlu bulunmuştu (bkz. Polis Müdürlüğünün 11 Aralık 1868 tarihli raporu). Bu iki rapor daha İmparatorluk döneminde yayımlanmıştı. Ernest Picard, Arthur Picard'ı gazetesi *Électeur libre*'in *genel yayın yönetmenliğine* atayarak, tüm kuşatma boyunca kendi mali aracısı olarak iş görmesini ve sıradan borsacılar içişleri bakanlığının[324] yayın organı *Électeur libre*'in yayımladığı yanlış haberlerle ve resmî yalanlarla yanıltılırken Ernest'e verilen devlet sırlarını borsada nakit kazanca dönüştürmesini ve Fransız ordusunun yenilgileri üzerine güvenli spekülasyonlar yapmasını sağladı. Bu iki saygıdeğer kardeşin tüm ticari yazışmaları Komün'ün eline geçti. Esir alınan ilk Paris Ulusal Muhafız grubu Piétri'nin "kuzucuk"larının azgınca tacizlerine maruz kalırken, Versailles hükümetinin Joe Miller'ı olan Ernest Picard'ın "elleri pantolon ceplerinde farklı gruplar arasında gidip gelirken espriler patlatması" şaşırtıcı değildi.

4 Eylül öncesinin çulsuz avukatı *Jules Ferry*, Paris'in *maire*'i olarak, kuşatma sırasında, büyük ölçüde kötü yönetimi yardımıyla kıtlıktan kişisel bir servet çıkarabildi. Bunu kanıtlayan belgeler Komün'ün elinde. Kötü yönetiminin hesabını vereceği gün onun için mahşer günü olacak.

Dolayısıyla, bu adamlar, yalnızca egemen sınıfların asalakları olmaları nedeniyle değil, sadece kuşatma sırasında Paris'in hainleri olmaları nedeniyle değil, ama her şeyden önemlisi, *ticket-of-leave*'lerini {salıverme belgelerini} bulmayı ancak Paris'in, Fransız Devriminin bu kalesinin

324 "Maliye bakanlığı" olmalıydı. *–çev.*

yıkıntıları arasında umabilecek adi suçlular olmaları nedeniyle, işçi sınıfı Paris'inin can düşmanları. Bu gözü dönmüş kanun kaçakları, tam da Thiers'in bakanları olacak adamlardı.

2. THIERS. DUFAURE. POUYER-QUERTIER

"Parlamenter anlamlarıyla" şeyler, sadece, hasma karşı tuzak, halka karşı pusu ya da konuşmacının kendisi için artistik bir gösteri olarak işlev gören sözlerin bir bahanesidir.

Bunların ustası olan sinsi cüce Bay Thiers, Fransız burjuvazisini yarım yüzyıldan uzun bir süre boyunca büyüledi, çünkü o, burjuvazinin sınıfsal çürümüşlüğünün en eksiksiz düşünsel ifadesidir. Yalancılıktaki gücünü, daha devlet adamı olmadan, bir tarihçiyken göstermişti. Tüm cüceler gibi gösteriş meraklısı, makam ve para düşkünü, verimsiz bir zihne ama canlı fantezilere sahip, Epikürcü {hazcı}, kuşkucu, şeylerin yüzeyine hâkim olurken onları salt konuşma bahanelerine dönüştürmek konusunda ansiklopedik bir yeteneğe sahip, istisnai bir tartışma gücüne sahip olan bir laf ebesi, parlak boş sözlerin yazarı, küçük devlet düzenbazlıklarının bir ustası, bir yalancı tanıklık virtüözü, parlamenter parti savaşının tüm küçük hilelerinin, tezgâhlarının ve kalleşliklerinin sanatkârı, düşünceler yerine ulusal ve sınıfsal önyargılara ve bir vicdan yerine bir kibre sahip olduğundan bir rakibini yerinden etmeye ve Devrimi boğmak üzere halka ateş açmaya her zaman hazır, muhalefetteyken sinsi, iktidardayken tiksindirici, devrimleri kışkırtmak konusunda her zaman tereddütsüz... Onun kamusal yaşamının tarihi, ülkesinin çektiği acıların vakayinamesidir. Tarihsel uşağı hâline geldiği birinci Napoleon'un kılıcını bodur kollarıyla Avrupa'nın yüzüne sallamaya bayılan Thiers'in[325] dış politikası, 1841 Londra Sözleşmesi'nden Paris'in 1871'de teslim olmasına ve Prusya istilasının koruması altında yürüttüğü bugünkü iç savaşa kadar her örnekte, Fransa'nın en ağır şekilde aşağılanmasıyla sonuçlandı. Söylemeye bile gerek yok ki, modern toplumun daha derinlerdeki akımları onun için hep kapalı bir kutu olarak kaldı; ama toplumun yüzeyindeki en elle tutulur değişimler bile, bütün enerjisi çeneye vurmuş olan bir beyni tiksindiriyordu. Örneğin, eskimiş olan Fransız koruyucu gümrük vergileri sisteminden her tür sapmayı kutsal değerlere bir saygısızlık olarak suçlamaktan hiç yorul-

325 Thiers'in *Histoire de la Révolution française* ve *Histoire du Consulat et de l'Empire* adlı kitaplarına gönderme yapılıyor. –*İngilizce ed.*

madı; Louis-Philippe'in bakanıyken, demiryollarını çılgınca bir fantezi olarak alaya aldı; ve Louis Bonaparte döneminde, çürümüş Fransız askerî sistemini değiştirmeye yönelik her tür reform girişimini kutsallıktan uzaklaştırma olarak damgaladı. Yeteneklerinin çok yönlülüğüne ve hedeflerinin değişkenliğine karşın, bu adam, tüm yaşamı boyunca en fosilleşmiş rutine bağlı kaldı ve uzun resmî kariyeri boyunca, en önemsizi olsun, pratik yararı bulunan tek bir önleme imza atmadı. Sadece eski dünya yapısı, küçük Napoleon ve küçük Thiers gibi iki adam tarafından taçlandırılmaktan gurur duyabilir. "Kültürel kazanımlar" bu tür bir insanda sadece çürümüşlüğün ve ...[326] bencilliğin inceltilmesi olarak görünür.

Restorasyon döneminde cumhuriyetçilerle birlikte hareket eden Thiers, Berry Düşesi hakkında casusluk yaparak ve onun hapishane ebeliğini üstlenerek[327] Louis-Philippe'e yanaştı, ama ilk kez bir bakanlık koltuğu kaptığında (1834-1835), faaliyetlerinin merkezinde, isyancı Cumhuriyetçilerin *rue Transnonain*'de katledilmesi ve basını hedef alan acımasız Eylül Yasalarının çıkarılması vardı.[328]

Mart 1840'ta başbakan olarak yeniden ortaya çıktı ve Paris'in savunma yapılarını güçlendirme planını tasarladı. Cumhuriyetçi partinin Paris'in özgürlüğünü hedef alan kötü niyetli saldırıya yönelik protestosuna şu cevabı verdi:

> "Nasıl? Savunma amaçlı yapıların bir gün özgürlüğe zarar verebileceğini mi düşünüyorsunuz? Herhangi bir hükümetin bir gün Paris'i bombalayarak ayakta kalma girişiminde bulunabileceğini varsayarsanız, her şeyden önce, *olası her hükümete* kara çalmış olursunuz ... bu tür bir hükümet, Paris'i bombalayarak zafer kazandıktan sonra, öncesine göre yüz kez daha olanaksız hâle gelirdi."[329]

Gerçekten de, *ticket-of-leave* {salıverme belgeli} bakanlarıyla ve geviş getiren taşra beyleri meclisiyle Thiers'inki hariç hiçbir Fransız hükümeti böylesi bir eyleme cesaret edemezdi! Üstelik klasik biçimiyle: savunma amaçlı yapıların bir kısmı Prusyalı galiplerinin ve koruyucularının ellerindeyken.

Kral Bomba {İki Sicilya Kralı II. Ferdinand} Ocak 1848'de Palermo'da şansını denediğinde, Thiers, Temsilciler Meclisinde ayağa kalkmıştı:

---

326 Elyazmasında burada bir boşluk var. *–Almanca ed.*

327 Bkz. 56. dipnot. *–çev.*

328 Bkz. 57. dipnot. *–çev.*

329 *Journal Officiel de la République française*, Paris, 11 Nisan 1871. *–Almanca ed.*

> "Beyler, Palermo'da olup bitenleri biliyorsunuz. *Büyük bir kentin 48 saat boyunca bombalandığını* öğrendiğinizde, hepiniz, dehşet içinde" ("parlamenter" anlamda) "ayağa kalkıyorsunuz. Kim tarafından bombalanıyor? Savaş hukukuna yaslanan yabancı bir düşman tarafından mı? Hayır beyler, *kendi hükümeti tarafından.*"

(Eğer bu, kendi hükümeti tarafından, yabancı düşmanın gözü önünde ve onun göz yummasıyla gerçekleştirilseydi, kuşkusuz yapılan her şey haklı olurdu.)

> "Ve hangi gerekçeyle? *Talihsiz kent, haklarını talep etmiş olduğundan.* Ve haklarını talep ettiğinden, *48 saat boyunca bombalandı.*"

(Bombardıman 4 hafta ya da daha uzun sürseydi, yapılan her şey haklı olurdu.)

> Avrupa kamuoyuna seslenmeme izin verin. Bu tür eylemlere karşı ayağa kalkmak ve Avrupa'nın belki de en büyük kürsüsünden *öfke bildiren* bazı *sözlerin*" (evet! sözler!) "yankılanmasını sağlamak, insanlığa bir hizmette bulunmak demektir. Ülkesine hizmetlerde bulunmuş olan" (Thiers'in hiç yapmadığı bir şey) "Naip Espartero *bir ayaklanmayı bastırmak için Barcelona'yı bombalamaya niyetlendiğinde*, dünyanın dört bir yanından genel bir öfke çığlığı yükselmişti."[330]

Ve yaklaşık bir yıl sonra, bu duyarlı adam, Roma'nın, Meşruiyetçi Oudinot'nun komutası altındaki Fransa Cumhuriyeti birlikleri tarafından bombalanmasının uğursuz kışkırtıcısı ve en hiddetli savunucusu (apolojisti) oldu.

Şubat Devriminden kısa bir süre önce, Guizot'nun onu cezalandırması sonucu uzun süredir iktidardan uzak tutulduğu için hırçınlaşan ve hareketin kokusunu alan Thiers, Temsilciler Meclisinde yine haykırdı:

> "Yalnızca Fransa'da değil, Avrupa'da da *devrim partisine bağlıyım.* Dilerim, devrim hükümeti, ılımlı kişilerin elinde kalır; ... ama bu hükümet daha sert kişilerin, hatta radikallerin eline geçse bile, bu nedenle davamı yüzüstü bırakmayacağım (terk etmeyeceğim). *Her zaman devrim partisine bağlı kalacağım.*"[331]

Şubat Devrimi geldi. Bu küçük adamın hayal ettiği gibi Guizot kabinesinin yerine Thiers kabinesini koyacağına, Louis-Philippe'in yerine Cumhuriyeti koydu. Bu devrimi yıkmak, Cumhuriyetin ilan edildiği günden *coup d'état*'ya {hükümet darbesine} kadar, Thiers'in tek işi oldu.

---

330 *Le Moniteur universel*, 1 Şubat 1848. –*Almanca ed.*

331 *Le Moniteur universel*, 3 Şubat 1848. –*Almanca ed.*

Zaferin ilk günü korku içinde saklanırken, işçiler tarafından hor görülmesinin onu işçilerin nefretinden koruduğunu unutmuştu. Yine de, dillere destan cesaretiyle, Paris proletaryasının maddi güçlerinin burjuva cumhuriyetçisi Cavaignac tarafından kanla ezilmesi sonrasına kadar, kamusal sahneden uzak durdu. Ardından sahne onun gibilerinin eylemlerine açık hâle geldi. Yine onun zamanı gelmişti. "*Düzen Partisi*"nin ve onun "*parlamenter cumhuriyet*"inin başı oldu; söz konusu anonim iktidar döneminde, egemen sınıfın tüm farklı hizipleri halkı ezmek için *birlikte* komplo kurarken, bu hiziplerin her biri, kendi monarşilerinin yeniden kurulması için diğerlerine *karşı* komplo kuruyordu.

(Restorasyon, aristokrat toprak sahiplerinin iktidar dönemiydi; Temmuz Monarşisi, kapitalistlerin iktidar dönemiydi; Cavaignac'ın cumhuriyeti, burjuvazinin "cumhuriyetçi" hizbinin iktidar dönemiydi; ve bütün bu iktidar dönemlerinde, Bonapartist partiyi oluşturan aç maceracılar çetesi, onlara "düzenin ve mülkiyetin, ailenin ve dinin" kurtarıcıları sıfatını verecek olan Fransa'yı yağmalamayı boş yere beklemişti.

Söz konusu Cumhuriyet, birleşmiş ve peşlerine de burjuva cumhuriyetçilerini takmış olan Meşruiyetçilerin, Orleans'cıların ve Bonapartistlerin anonim iktidar dönemiydi.)

3. TAŞRA BEYLERİ MECLİSİ

Eğer Bordeaux'da toplanan Taşra Beyleri Meclisi bu hükümeti yaptıysa, "savunma adamları hükümeti" de, bunun öncesinde, özenle söz konusu meclisi yapmıştı. Bu amaç doğrultusunda, yaklaşan olayların haberciliğini yapması ve genel seçim baskınını hazırlaması için Thiers'i illeri kapsayan bir tura göndermişlerdi. Thiers'in aşması gereken bir zorluk vardı. Fransız halkının Bonapartistlerden tiksinir hâle gelmiş olması tümüyle bir yana, Bonapartistler, çok sayıda üyelerinin seçilmesi durumunda, hemen İmparatorluğu geri getirir ve Bay Thiers ile arkadaşlarını bir Cayenne yolculuğuna[332] çıkarırdı. Orleans'cılar, kendi koltuklarını ve Bonapartistlerin boşalan koltuklarını dolduramayacak kadar dağılmıştı. Dolayısıyla, Meşruiyetçi partiyi ateşlemek zorunlu hâle gelmişti. Thiers, görevinden korkmuyordu. Modern Fransa'da iktidara gelmesi mümkün olmayan ve bu nedenle makam ve para konusunda bir rakip olarak önemsiz, eylemleri, Thiers'in sözleriyle her zaman yalnızca üç kaynak-

332 Güney Amerika kıtasındaki Fransız Guyanası'nda bulunan ve söz konusu dönemde ceza kolonisi olarak kullanılan kent. *-çev.*

tan, yani "yabancı istilasından, iç savaştan ve anarşiden" beslenmiş olan (*Thiers'in Temsilciler Meclisindeki 5 Ocak 1833 tarihli konuşması*)[333] bu parti varken, kim karşı-devrimin kör aleti olarak kullanılmak için daha uygun olabilirdi? 1789 Devriminin mülklerini ellerinden aldığı Meşruiyetçilerin seçilmiş bir grubu, bu mülkleri birinci Napoleon'un hizmetçi odasına kaydolarak yeniden elde etmişti; ama bunların çoğunluğu, aynı sonuca, milyarlık tazminattan ve Restorasyon dönemindeki kişisel hibelerden yararlanarak ulaşmıştı. Louis-Philippe ile küçük Napoleon'un birbirlerini izleyen iktidar dönemlerinde aktif siyasetin dışında tutulmaları bile, toprak sahipleri olarak zenginliklerini yeniden elde etmelerini sağlayan bir kaldıraç işlevi görmüştü. Paris'teki saray ve temsil masraflarından kurtulmuş olarak, Fransız taşrasındaki köşelerinde yapmaları gereken tek şey, modern sanayi ağacından *château*'larına {şatolarına} düşen altın elmaları toplamaktı, çünkü demiryolları topraklarının fiyatını yükseltiyor, kiracı kapitalist çiftçilerin toprağa uyguladıkları tarım bilimi toprağın ürünlerini çoğaltıyor ve hızla artan kent nüfusunun bitmek tükenmek bilmeyen talebi bu ürünlerin pazarlarının genişlemesini güvence altına alıyordu. Maddi servetlerini yeniden ortaya çıkaran ve modern köle sahipleri anonim şirketinin ortakları olarak yeniden önem kazanmalarını sağlayan toplumsal etmenler, aynı zamanda, onları modern düşüncelerin etkisinden korudu ve kırsal masumiyetleriyle hiçbir şeyi unutmamalarını ve hiçbir yeni şey öğrenmemelerini mümkün kıldı. Bu tür insanlar, Thiers gibi bir adamın işleyebileceği tümüyle pasif malzemeyi sağladı. Bu sinsi cüce, Savunma Hükümetinin ona verdiği görevi yerine getirirken, savunma adamlarını karşısındaki efendileri olmaktan çıkarıp konumlarını açıkça beyan eden hizmetçilerine dönüştürmesine yetecek sayıda seçmen oyunu kendisi için güvence altına alarak, ona görev verenlere kazık attı.

Seçim tuzakları bu şekilde yerleştirildikten sonra, Parisli *capitulard*'lar {teslimiyetçiler}, birdenbire, Fransız halkını, Bismarck'ın dayattığı 28 Ocak tarihli sözleşmenin koşullarına uygun olarak savaş ve barış hakkında karar almak dışında hiçbir görevi bulunmayacak olan bir ulusal meclisi sekiz gün içinde seçmeye çağırdı. Seçimlerin, düşünmeye zaman bırakılmaması, Fransa'nın bir yarısının Prusya süngülerinin egemenliği altında olması, diğer yarısının hükümet entrikaları aracılığıyla el altından yönlendirilmesi, Paris'in illerle bağlarının koparılmış olması gibi olağanüstü koşullar altında gerçekleştirilmesi bir yana, Fransız halkı,

333 *Le Moniteur universel*, 6 Ocak 1833. –*Almanca ed.*

içgüdüsel olarak, *capitulard*'ların kabul etmiş olduğu ateşkes koşullarının bile, Fransa'ya, "ne pahasına olursa olsun barış"tan başka seçenek (alternatif) bırakmadığını ve bu barışı onaylama işini en iyi yapacak olanların, tam da Fransa'daki en kötü adamlar olduğunu hissetti. Bordeaux'daki Taşra Beyleri Meclisi böyle doğdu.

Yalnız, eski rejimin cümbüşleri ile taşra beylerinin gerçek tarihsel işini birbirlerinden ayırt etmeliyiz. Kendilerini, bir grup burjuva cumhuriyetçisi ile sadece bir avuç Bonapartistin de içinde bulunduğu ezici bir çoğunluğun kendilerinden ve Orleans'cılardan oluşan en güçlü kesiminin içinde bulmanın şaşkınlığı içinde, uzun süredir bekledikleri yüzü geçmişe dönük bin yıllık krallıklarının[334] geldiğine gerçekten inandılar. Yabancı istilacıların Fransa'yı çiğneyen topukları da vardı, imparatorluğun düşüşü ve Bonaparte'ın tutsaklığı da vardı, ve kendileri de vardı. Görünen oydu ki, tarihin tekerleği, devrimci tufan ve onun dehşeti hakkındaki derin ve ateşli beddualarıyla, "Paris'in başını kesme ve başkentliğine son verme"siyle, *château*'ların yerel güçleri aracılığıyla devlet iktidarı ağını kıracak olan "adem-i merkezîleştirmesi"yle, dinsel vaazlarıyla ve tufan öncesinden kalma politika öğretileriyle, soylu kibriyle, arsızlığıyla, köle gibi çalışan kitlelere yönelik kalıtsal kiniyle ve dünya hakkındaki *œil-de-bœuf* {Versailles Sarayı'ndaki, entrikaların çevrildiği bekleme salonu} görüşleriyle, 1816'nın *Chambre introuvable*'ına {Bulunmaz Meclisine} kadar geri dönmüştü. Ama gerçekte, sahnedeki yerlerini sadece "düzen partisi"nin hissedarları, üretim araçlarının tekelci sahipleri olarak almak zorundaydılar. 1848 ile 1851 yılları arasında yapmaları gereken tek şey, "parlamenter cumhuriyet" ara döneminin bir hizbini oluşturmaktı; aradaki fark, o dönemde eğitimli ve yetişmiş parlamenter temsilcileriyle, yani Berryer ile, Falloux ile, Larochejaquelin ile temsil edilirken, bu kez taşradaki üyelerine başvurmak zorunda kalmaları ve böylece meclise çok farklı bir üslup getirmeleri ve burjuva gerçekliklerini feodal renklerle örtmeleriydi. Tuhaf abartmaları (vaazları), yalnızca, onların haydutlar hükümetinin liberalizmini belirginleştirmeye yarıyor. Seçimlerin onlara verdiği vekâletin sınırlarını çok aşan yetkileri gasp etmiş olmalarından kaynaklanan kapana kısılmışlıkla, sadece, kendi kendilerini atamış olan yöneticilerinin göz yumması sayesinde var olabiliyorlar. 1814 ve 1815'teki yabancı istilasının, burjuva türedilerin onlara karşı kullandığı öldürücü silah işlevini görmüş olmasına rağmen, aptalca bir körlükle, burjuva hasımları tarafından Fransa'nın benzeri görülmemiş şekilde yabancı güce

334 Bin yıllık krallık: İsa'nın yeryüzüne dönmesinin ardından kurulacağına inanılan krallık. *-çev.*

teslim edilmesinin sorumluluğunu üzerlerine aldılar. Ve uzun süre önce gömmüş olduğunu sandığı bütün o soylu Pourceaugnac'ların[335] yeniden ortaya çıkmasının şaşırttığı ve incittiği Fransız halkı, yapmak zorunda olduğu 19. yüzyılın devriminin yanında, bu geviş getirenleri kırdaki bütün hayvanların sonundaki gittikleri yere, yani açık hava mezbahasına sürerek, 1789 Devrimini de tamamlaması gerektiğinin bilincine vardı.

5. İÇ SAVAŞIN BAŞLAMASI. 18 MART DEVRİMİ. CLÉMENT THOMAS. LECOMTE. VENDÔME OLAYI

Paris'in silahsızlandırılması, karşı-devrimci komplonun bir gereği olmakla kalsaydı, uygun zamanı kollayarak ve daha dikkatli bir şekilde gerçekleştirilebilirdi; ama acil mali anlaşmanın karşı konulmaz çekicilikteki bir maddesi olarak, gecikmeye tahammülü yoktu. Bu nedenle Thiers bir *coup d'état* girişiminde bulunmak zorunda kaldı. Başlarında *Décembriseur* {Aralıkçı} Vinoy'nın bulunduğu bir yığın polis memuru ile bazı düzenli ordu alaylarını Montmartre tepelerine yönelik gece baskınına göndererek iç savaşı başlattı. Thiers'in canice girişimi Ulusal Muhafızların direnişi ve askerlerle kardeşlik kurmaları sonucunda başarısızlığa uğrayınca, Thiers, ertesi gün, Paris'in duvarlarına yapıştırılan bir bildirgeyle Ulusal Muhafızlara yüce gönüllü kararını açıkladı; silahlarını onlara bırakacaktı; bunları, "isyancılara" karşı hükümetin yanında toplanmak için kullanacaklarından kuşku duymuyordu. Toplam 300 000 Ulusal Muhafızdan yalnızca 300'ü çağrısına uydu. 18 Mart şanlı işçi devrimi Paris'i (kentin yönetimini) tartışmasız bir şekilde ele geçirmişti

Montmartre savunmasını yöneten ve 18 Mart'ın şafağında Devrimin önderi olarak ortaya çıkan Merkez Komitesi, ne anlık bir çareydi, ne de gizli komplo ürünü. Ulusal Savunma Hükümetinin Fransa'yı silahsızlandırdığı, ama Paris'i sindirmek için 40 000 askerden oluşan bir muhafız gücünü elinde tuttuğu teslim olma gününden beri, Paris tetikte bekliyordu. Ulusal Muhafız, örgütlenmesini yeniden düzenledi ve üst yönetimini bir Merkez Komitesine verdi; tek tek bölüklerin çoğu işçi olan temsilcilerinden oluşan Merkez Komitesi asıl olarak işçi mahallelerinde güçlüydü, ama çok geçmeden, eski Bonapartist kesimleri dışında, tüm Ulusal Muhafız gövdesi tarafından benimsendi. Merkez Komitesi,

335 Pourceaugnac: Molière'in *Monsieur de Pourceaugnac* adlı komedisinin, dar görüşlü, eğitimsiz taşra soylularını temsil eden baş kahramanı. –*Almanca ed.*

Prusyalıların Paris'e girişinin arifesinde, *capitulard*'ların haince davranarak Prusyalıların işgal etmek üzere oldukları semtlerde bile arkalarında bıraktıkları topların ve mitralyözlerin Montmartre'a, Belleville'e ve La Villette'e taşınmasını sağladı. Böylece, Ulusal Muhafızların kendi katkılarıyla elde edilmiş, 28 Ocak tarihli sözleşmede resmen kendi özel mülkleri olarak kabul edilmiş ve bu özel nitelikleri nedeniyle genel silah teslimatının dışında tutulmuş olan ağır silahları koruma altına aldı. Ulusal Meclisin Bordeaux'da toplanmasından 18 Mart'a uzanan süre boyunca, Merkez Komitesi, başkentin, (meclisin kışkırtmalarına, yürütme gücünün zora dayalı önlemlerine ve askerî birliklerin tehditkâr bir şekilde toplanmasına rağmen) kararlı savunmacı tutumunda ısrar edebilecek kadar güçlü olan halk iktidarıydı.

(4 Eylül devrimi Cumhuriyeti geri getirmişti. Paris'in kuşatma sırasında sergilediği (illerdeki savunma savaşının zeminini hazırlayan) kararlı direniş, yabancı istilacıyı cumhuriyeti tanımak zorunda bırakmıştı; ama onun anlamı ve amacı ancak 18 Mart devrimiyle açığa çıktı ve açığa çıkan şey bir devrimdi. Bu devrim, sınıf egemenliğinin (eski dünya sisteminin dayandığı, İkinci İmparatorluğu yaratmış olan ve kendileri de onun koruması altında çürüme noktasına varıncaya kadar olgunlaşan) toplumsal ve siyasal koşullarını ortadan kaldıracaktı. Avrupa, elektrik çarpmış gibi sarsıldı. Bir an için kuşkuya düşmüş göründü: Avrupa'nın yakın geçmişteki şaşırtıcı temel, siyasi ve askerî faaliyetlerinin herhangi bir gerçekliği var mıydı, yoksa bunlar çok gerilerde kalmış bir geçmişin sanrıları mıydı?)[336]

Vinoy'nın Ulusal Muhafız tarafından yenilgiye uğratılması, sadece, egemen sınıfların kurduğu karşı-devrimci komploya verilen bir ret cevabıydı; ama Paris halkı öz savunmasının bu olayını hemen bir toplumsal devrimin ilk eylemine dönüştürdü. 4 Eylül devrimi, gaspçının tahtı boşaldıktan sonra, Cumhuriyeti geri getirmişti. Paris'in kuşatma sırasında sergilediği (illerdeki savunma savaşının zeminini hazırlayan) kararlı direniş, yabancı istilacıyı cumhuriyeti tanımak zorunda bırakmıştı; ama onun anlamı ve amacı ancak 18 Mart devrimiyle açığa çıktı. Bu devrim, sınıf egemenliğinin (eski dünya sisteminin dayandığı, İkinci İmparatorluğu yaratmış olan ve kendileri de onun koruması altında çürüme noktasına varıncaya kadar olgunlaşan) toplumsal ve siyasal koşullarını ortadan kaldıracaktı. Avrupa, elektrik çarpmış gibi sarsıldı.

336 İngilizce baskı editörlerinin açıklamasına göre, Marx, hemen aşağıda yinelendiği için, elyazmasındaki bu paragrafın üzerini çizmiş. *-çev.*

Bir an için kuşkuya düşmüş göründü: Avrupa'nın yakın geçmişteki şaşırtıcı temel, siyasi ve askerî faaliyetlerinin herhangi bir gerçekliği var mıydı, yoksa bunlar çok gerilerde kalmış bir geçmişin kanlı hayalleri miydi? Uzun süren kıtlığın izlerini hâlâ taşıyan Paris işçi sınıfı, Prusya süngüsünün gözü önünde, tek bir vuruşla ilerleme mücadelesinin önderliğini kazandı vb.

Paris işçi devrimi, tarihsel girişiminin görkemli coşkusu içinde, proletaryayı, doğal üstlerinin devrimlerinde ve daha çok da karşı-devrimlerinde sayısız örnekleri bulunan suçlardan tümüyle uzak tutmayı bir onur meselesi saydı.

Clément Thomas, Lecomte vb.

Peki ya bu devrimi kirletmiş olan korkunç "gaddarlıklar"?

Düşmanlarının ona atfettiği bu gaddarlıklar, Versailles'ın bilinçli iftiraları ve *penny-a-liner*'ın[337] beyninden çıkan çirkin uydurmalar sayılmazsa, sadece iki olguyla ilişkili: Birkaç sözcükle açıklık kazandıracağımız, General Lecomte ile General Clément Thomas'nın öldürülmesi olayı ve Vendôme olayı.

Montmartre'a yönelik gece *coup de main*'inin {baskınının} (suç oluşturan eylemin) gerçekleştirilmesi için seçilen kiralık katillerden biri olan General Lecomte, düzenli ordunun 81. alayına bağlı askerlere dört kez *place Pigalle*'deki silahsız bir kalabalığa ateş açma emri vermişti; askerler bu emirlere itaat etmediğinde öfkeyle onları azarlamıştı. Kendi adamlarından bazıları, kadınlara ve çocuklara ateş açmak yerine, 18 Mart günü öğleden sonra Château-Rouge parkında tutsak edildiğinde onu vurdu. Disiplinsiz Fransız askerlerinin işçi düşmanlarından aldıkları eğitim sırasında yerleşiklik kazanan alışkanlıkları, doğal olarak, bu askerler işçilerin safına geçer geçmez yok olmaz. Aynı askerler Clément Thomas'yı da öldürmüştü.

Dırdırcı bir eski çavuş olan "General" Clément Thomas, Louis-Philippe döneminin sonlarında "cumhuriyetçi" *National* gazetesinin yazı kuruluna girerek, bu fazlasıyla kavgacı gazetede aynı anda hem kukla (sorumlu *gérant* {müdür}) hem de düellocu olarak görev üstlenmişti. *National*'ciler, katakulliyle iktidara gelmek için Şubat Devrimini kötüye kullanmalarının ardından, eski çavuşlarını bir "general"e dönüştürmüştü. Bu olay, Jules Favre gibi Clément Thomas'nın da planlayıcıları ara-

337 Satır başına para alan kötü yazar. *–çev.*

sında olduğu ve en acımasız cellat rollerinden birini üstlendiği Haziran katliamının arifesinde gerçekleşmişti. Ardından generalliği birdenbire son bulmuştu. 1 Kasım 1870'te yeniden su yüzüne çıkmak üzere ortadan kaybolmuştu. Savunma Hükümeti, bu tarihten bir gün önce, belediye binasında, Blanqui'ye, Flourens'a ve işçi sınıfın başka temsilcilerine, gasp etmiş olduğu iktidarı özgürce seçilmiş bir Paris Komünü'ne bırakacağı konusunda resmen şeref sözü vermişti. Şerefli olduklarına inanma suçunu işlemiş olan halkın üzerine, Louis Bonaparte'ın Korsikalılarının yerini almış olan Trochu'nün Bretonlarını salmak için, pek doğal olarak, şeref sözlerinden döndüler. Yalnızca Bay Tamisier, adını böylesi bir kalleşlikle lekelemeyi reddetti ve hemen Ulusal Muhafız başkomutanlığından istifa ettiğini açıkladı; onun yerine "General" Clément Thomas kaydırıldı. Tüm görev süresi boyunca, Prusya'ya karşı değil, Paris Ulusal Muhafızına karşı savaştı; Ulusal Muhafızın genel silahlanmasını engellemeye yönelik bahaneler bulmak, burjuva unsurlarını işçi unsurlarına tercih ederek düzenini bozmaya yönelik darbeler vurmak ve Trochu'nün "plan"ına düşmanca yaklaşan subayları tasfiye etmek ve tam da bugün yiğitlikleriyle en azılı düşmanlarını hayran bırakan proleter taburlarını korkaklık damgası vurarak dağıtmak konularındaki yorulmazlığını kanıtladı. Clément Thomas, Haziran günlerindeki, Paris proletaryasının önde gelen kişisel düşmanı olma unvanını yeniden kazandığı için gururluydu. 18 Mart'tan yalnızca birkaç gün önce, Savaş Bakanı Le Flô'ya, kendi hazırladığı bir "Paris'in ayaktakımının önde gelen unsurları"nın kökünü kazıma planı sundu. Sanki peşinde Haziranın hayaletleri varmış gibi, Vinoy'nın yenilgisinden sonra, savaş alanında bir amatör hafiye olarak boy göstermeden edemedi!

Merkez Komitesinin çabaları, bu iki suçluyu, Lecomte ile Clément Thomas'yı, askerlerin vahşi lincinden kurtarmaya yetmedi; Prenses Alexandra, Londra'ya girdiği gün ezilerek ölen insanlar nedeniyle ne kadar suçluysa, Merkez Komitesi ve Parisli işçiler de, bu linç nedeniyle o kadar suçluydu. Jules Favre, düzmece üzülmüşlüğüyle, katil yatağı Paris'e lanet okudu. Taşra Beyleri Meclisi "duyarlılıktan" histeri nöbetleri geçirme taklidi yaptı. Bu adamlar timsah gözyaşlarını hiçbir zaman halkın kanını dökmenin bir bahanesi olması dışındaki bir amaçla dökmedi. Saygın cesetleri iç savaş silahları olarak kullanmak, her zaman, düzen partisinin en sevdiği hile oldu. Avrupa, 1848'de, Paris başpiskoposunun[338] Haziran isyancıları tarafından öldürülmesi nedeniyle atılan dehşet çığlıklarıy-

338 Affre. *-Almanca ed.*

la nasıl da çınlamıştı; oysa bir görgü tanığının, başpiskoposun başyardımcısı Bay Jacquemet'nin ifadesi sayesinde, piskoposu Cavaignac'ın askerlerinin vurduğunu çok iyi biliyorlardı! Damarlarında şehit kanı dolaşmayan bir adam olan bugünkü Paris başpiskoposunun[339] Thiers'e mektuplarına damga vuran zekice kuşku, Versailles'daki dostlarının, gerçekleşebileceği düşünülen idamı karşısında, kendilerini, bu hoş yöntemi Komün'e uygulamak konusundaki şiddetli arzularıyla teselli edecek adamlar oldukları! Ne var ki, "katiller" çığlığı görevini tamamladığında, Thiers, Ulusal Meclis kürsüsünden, "cinayet"in "çok az sayıdaki" karanlık kişinin bireysel eylemleri olduğunu açıklayarak, onu soğukkanlı bir şekilde kenara kaldırdı.

Cezalandırılmanın işareti olarak gördükleri halkın zaferi karşısında titreyen "düzen adamları", Paris'in gericileri, halkın bir yenilgisini kutlamak konusundaki kendi geleneksel yöntemlerinden yadırgatıcı ölçüde farklılaşan uygulamalara fazlasıyla şaşırdı. Polisler bile, silahsızlandırılmak ve hapse atılmak yerine, Paris'in kapılarını, güvenli bir şekilde Versailles'a kaçmalarını sağlayacak şekilde ardına kadar açılmış buldu; bu sırada, "düzen adamları"na dokunmamakla kalınmadı, yeniden toplanmalarına ve Paris'in göbeğinde mevziler elde etmelerine izin verildi. Doğal olarak, Merkez Komitesinin hoşgörüsünü ve silahlı işçilerin yüce gönüllüğünü, farkında olunan bir zayıflığın işareti olarak yorumladılar. Dört gün önce Vinoy'nın toplarının ve mitralyözlerinin başaramadığı şeyi "silahsız" bir gösteri düzenleme maskesi altında bir kez daha denemeye yönelik planlarının ardında bu vardı. Saflarında bütün *petit crevé*'lerin {züppelerin} ve başında ünlü imparatorluk müdavimlerinin (Heeckeren, Coëtlogon, Henri de Pène vb.) bulunduğu bu "kibar beyler" korteji lüks semtlerden şu sloganlarla yola çıktı: "Kahrolsun katiller! Kahrolsun Merkez Komitesi! <Yaşasın Ulusal Meclis!> Önlerine çıkan Ulusal Muhafız nöbetçilerini tartakladılar ve silahsızlandırdılar. Sonunda *place Vendôme*'a vardıklarında, hakaret dolu bağırışlarla Ulusal Muhafızları karargâhlarından çıkarmaya ve saflarını zorla yarmaya çalıştılar. Tabanca atışlarına cevap olarak onlara kurallara uygun *sommations* {yasal dağılma çağrıları}[340] yapıldı (İngiltere'deki *riot acts*'ın {isyan yasalarının} Fransa'daki karşılığı), ama bunların saldırganları durdurmaya yetmediği görüldü. Bunun üzerine Ulusal Muhafızın generali[341] ateş

339 Darboy. -*Almanca ed.*

340 Bkz. 81. dipnot. -*çev.*

341 Bergeret. -*Almanca ed.*

emri verdi ve isyancılar çılgınca kaçışarak dağıldı. İki Ulusal Muhafız ölü, sekizi ağır yaralı, ve isyancıların dağılırken geçtikleri (kaçakların kullandığı) sokaklara saçılmış olan tabancalar, hançerler ve kılıçlı bastonlar, "barışçıl" gösterilerinin "silahsız"lığının açık kanıtlarını sunuyor. Paris'in Ulusal Muhafızları 13 Haziran 1849'da Fransız birliklerinin Roma'ya yönelik haydutça saldırısını protesto etmek amacıyla gerçekten "silahsız" bir gösteri yaptığında, Düzen Partisi'nin generali Changarnier, saflarının kılıçtan geçirilmesini, süvariler tarafından ezilmelerini ve vurulmalarını sağlamıştı; hemen sıkıyönetim ilan edilmiş, yeni tutuklamalar, yeni yasaklamalar, yeni bir terör dönemi başlamıştı. Ama "alt sınıflar" bu işi başka şekilde yapar. Ne kaçmakta oldukları sırada 22 Mart kaçaklarının peşlerine düşüldü, ne de sonrasında hesap vermeleri için sorgu yargıcının (*juge d'instruction*) karşısına çıkarıldılar; bu sayede, iki gün sonra, Amiral Saisset yönetimindeki bir "silahlı" gösteride yeniden bir araya gelebildiler. Bu ikinci kalkışmalarının tuhaf başarısızlığı sonrasında bile, Komün seçiminde, Paris'in tüm yurttaşları gibi onların da seçim sandığında şanslarını denemelerine izin verildi. Ve bu kansız muharebede yenilgiye uğradıklarında, sonunda, yanlarında aşüfteleri, aylakları ve başkentin diğer zararlı unsurlarını da götürdükleri ve kimsenin karışmadığı bir göçle Paris'i kendi varlıklarından temizlediler. 22 Mart'ta "silahsız yurttaşların" öldürülmesi, Thiers ile meclisteki taşra beylerinin bile hiçbir zaman kullanmaya cesaret edemedikleri ve tümüyle Avrupa basını denen hizmetçi odasına bıraktıkları bir masaldır.

Merkez Komitesinin ve Parisli işçilerin, 18 Mart'tan göçlerine kadar süren dönemde bu "düzen adamları" karşısında izledikleri tutumda bir hata aranacaksa, bu, zayıflık noktasına varan bir aşırı ılımlılıktır.

Şimdi de madalyonun öbür yüzüne bakın!

Düzen partisi, Montmartre'a yönelik gece baskınının başarısızlığa uğramasının ardından, Paris'e yönelik düzenli seferini Nisan başında başlattı. İç savaşın Aralık yöntemleriyle başlatılması nedeniyle, esir alınan düzenli ordu askerlerinin acımasızca katledilmesi nedeniyle ve yiğit arkadaşımız Duval'in alçakça öldürülmesi nedeniyle, Thiers, kaçak Vinoy'yı, Légion d'Honneur Büyük Haç Nişanı ile ödüllendirdi! İkinci İmparatorluğun âlemlerindeki rezil maskeli balo kostümleriyle fazlasıyla kötü şöhret sahibi olan karısının pezevengi Galliffet, resmî bir bildirgede, bir teğmenleri ve bir yüzbaşılarıyla birlikte baskına ve ihanete

uğramış olan Parisli Ulusal Muhafızları korkakça öldürmüş olmasıyla övünüyor. Jandarma Desmaret'ye, yüce ruhlu ve yiğit Flourens'ı kasap gibi doğradığı için madalya takıldı; Thiers, Flourans'ın ölümünün "cesaret veren" ayrıntılarını Ulusal Meclise zafer kazanmışlık edasıyla anlattı. Thiers, Aksak Timur rolünü oynayan bir cücenin[342] korkunç ve tuhaf sevinci içinde, kendi küçüklüğüne karşı çıkan "isyancılar"ı, "acil yardım istasyonlarından" yararlanma hakkı bile dâhil olmak üzere, uygar savaşlarda geçerli olan tüm haklardan ve âdetlerden yoksun bırakıyor.

Komün, 7 Nisan'da misilleme önlemleriyle ilgili kararnamesini yayımlayarak, kendisini Versailles çetelerinin yamyamca eylemlerinden korumasının ve göze göz, dişe diş istemesinin Komün'ün görevi olduğunu açıkladığında, Versailles'daki tutsaklara yönelik barbarca uygulamalara son verilmedi; Thiers, bültenlerinden birinde, onlar hakkında şunları söylemişti:

> "Bugüne kadar, dürüst adamların kederli bakışları, alçaltılmış bir demokrasinin bu kadar alçalmış yüzlerine hiç çevrilmemişti";[343]

ama tutsakların kurşuna dizilmesi uygulaması durduruldu. Ama Thiers ile Aralıkçı generalleri, Komün'ün misilleme kararnamesinin sadece boş bir tehdit olduğunu, Paris'te Ulusal Muhafız giysileri içinde casusluk yaparken yakalanan jandarmalarının bile, tahrip bombaları taşıyan polis memurlarının bile bağışlandığını fark eder etmez, eski sistem büyük ölçekli olarak yeniden kullanılmaya başladı ve bugüne kadar devam etti. Belle-Epine'de çok büyük bir hafif süvari gücüne teslim olan Ulusal Muhafızlar, *peloton*'un {takımın} süvari yüzbaşısı tarafından art arda vurularak yere düşürüldü; Parisli askerlerin ve Ulusal Muhafızların sığındıkları evlerin çevreleri jandarmalar tarafından sarıldı, üzerlerine petrol döküldü ve ateşe verildiler (kömürleşmiş cesetler daha sonra Paris ambulansıyla taşındı[344]); ihanet nedeniyle Moulin-Saquet tabyasındaki yataklarındayken baskına uğrayan (komünalistler yataklarında uyurken baskına uğradı) Ulusal Muhafızların katledilmesi, Clamart katliamı (kurşuna dizme olayları), düzenli ordu birliklerinin üniformasını taşıyan tutsakların hemen vurulması... Thiers'in bülteninde arsızca paylaşılan bütün bu büyük eylemler, bu köle sahipleri isyanı sırasında yaşanan olayların sadece birkaçı! Ama Versailles'daki komplocular tarafın-

342 İngilizce baskıda "Parmak Tom". *-çev.*

343 *Journal Officiel de la République française*, Versailles, 5 Nisan 1871. *-Almanca ed.*

344 Fransızca baskıda, "bir ambulansla Paris'e taşındı". *-çev.*

dan, en aşağılık sınıf çıkarlarından hareketle, Fransa'nın yıkıntılarının ortasında iç savaş çıkarılmışken, Bismarck'ın himayesi altında ve onun askerlerinin gözleri önünde Paris bombalanıyorken, tek tek gaddarlık örneklerini sıralamak gülünç olmaz mıydı! Thiers'in bültenlerde bu şeyler hakkında bilgi verirken kullandığı arsız üslup, gerçekten hiç de aşırı duyarlı olmayan *Times*'ın bile sinirini bozdu. Ama tüm bunlar, İspanyolların dediği gibi, "normal".[345] Egemen sınıfların, ayrıcalıklarını tehdit eden üretici sınıflara karşı yürüttüğü savaşların tümü aynı gaddarlıklarla dolu; hiçbirinde ezilenler tarafından bu denli aşırı derecede insanlık sergilenmemiş ve sadece pek azında onların hasımları tarafından böylesi bir alçaklık sergilenmiş olsa bile... Thiers her zaman şövalyelerin eski ilkesine bağlı kaldı: Plebe karşı kullanılıyorsa her silah meşrudur.

"*L'Assemblée siège paisiblement*" {meclis huzur içinde toplantılarına devam ediyor}, diye yazıyor *Thiers, valilere.*

Belle-Epine'deki Olay

Villejuif yakınlarındaki Belle-Epine'de gerçekleşen olay şu: 25 Nisan'da dört Ulusal Muhafızın çevresi, teslim olmalarını ve silahlarını yere bırakmalarını isteyen bir grup hafif süvari tarafından sarıldı. Direnemeyeceklerinden, söyleneni yaptılar ve süvariler onlara dokunmadı. Bir süre sonra, Galliffet'ye yaraşan bir subay olan süvari yüzbaşıları dörtnala kaldırdığı atıyla gelir, tutsakları tabancasıyla art arda vurarak yere düşürür, sonra da askerleriyle birlikte çekip gider. Üç muhafız ölmüştü, Scheffer isimli ve ağır yaralı olan biri hayatta kalmıştı ve sonradan Bicêtre Hastanesi'ne götürüldü. Komün, ölmek üzere olan adamın ifadesini almak için oraya bir komisyon gönderdi ve komisyon bu ifadeyi raporunda yayımladı. Meclisin Parisli üyelerinden biri bu raporla ilgili olarak savaş bakanı hakkında gensoru önergesi verdiğinde, gürültüleriyle bu temsilcinin sesini bastıran taşra beyleri, bakanın cevap vermesine izin vermedi. Cinayet işlemek değil, ama onun hakkında konuşmak, "şanlı" ordularına hakaret etmek olurmuş.

Bu meclisin iç savaşın dehşetine hangi iç huzuruyla katlandığı, Thiers'in valilerine yönelik bültenlerinden birinde söyleniyor: "*L'Assemblée siège paisiblement*" (Ollivier gibi *cœur leger* {kaygısız});[346] ve

345 Almanca baskıda "in Ordnung", İngilizce baskıda "regular". *-çev.*

346 Başbakan Ollivier'nin Fransa-Prusya Savaşı'nın arifesinde yaptığı, Prusya'ya savaş ilanının sorumluluğunu "kaygı duymadan" üstlendiği açıklamasına gönderme yapılıyor. *-Almanca ed.*

ticket-of-leave {salıverme belgeli} adamlarıyla yürütme gücü, Thiers'in Alman prenslerinin sofralarında verdiği ziyafetleriyle, Lecomte ile Clément Thomas'nın hayaletlerinin bile herhangi bir sindirim sorunu yaşamalarına yol açmadığını gösteriyor.

6. KOMÜN

Komün, Sedan {yenilgisi} sonrasında, Lyon'un, Marsilya'nın ve Toulouses'un işçileri tarafından ilan edilmişti.[347] Gambetta onu yıkmak için elinden geleni yaptı. Paris kuşatması sırasında sürekli yeniden ortaya çıkan (ve her seferinde, Louis Bonaparte'ın Korsikalılarının yerini layıkıyla dolduran Trochu'nün Bretonlarının uydurma bahaneleriyle bastırılan) işçi hareketlerinin hepsi, sahtekârlar hükümetinin yerine Komün'ü koyma girişimleriydi. Proletaryanın bilincinde daha o zamanlar sessizce olgunlaşmakta olan Komün, 4 Eylül devriminin gerçek sırrıydı. İşte bu nedenle, uyuklamakta olan Avrupa, 18 Mart sabahının alaca karanlığında, karşı-devrimin yenilgisinden sonra, Prusya İmparatorluğu rüyalarından, Paris'ten gök gürültüsü gibi yükselen şu haykırışla uyandı: "*Vive la Commune!*" {"Yaşasın Komün!"}

Komün denen ve burjuva aklını bu denli zorlayan sfenks nedir?

En basit anlamıyla, işçi sınıfının, kendi toplumsal kalelerinde, yani Paris'te ve başka sanayi merkezlerinde, siyasal iktidarı almasının biçimidir.

Merkez Komitesi, 20 Mart tarihli duyurusunda şöyle söylemişti:

> "Başkentin proleterleri, egemen sınıfın yenilgilerinin ve ihanetinin ortasında, kamusal işlerin yönetimini kendi ellerine alarak mevcut sorunları çözmelerinin zamanının geldiğini kavradı. ... Kendi kaderlerini kendi ellerine almalarının ve siyasal iktidarı" (devlet iktidarını) "ele geçirmelerinin en önemli görevleri ve mutlak hakları olduğunu kavradılar."[348]

Ama proletaryanın, egemen sınıfların ve onların rekabet hâlindeki farklı hiziplerinin zaferleri sonrasında yapmış oldukları gibi, mevcut devlet kurumuna basitçe el koyması ve bu hazır devlet mekanizmasını kendi amaçları için kullanması mümkün değildir. Siyasal iktidarını elinde tutmasının birinci koşulu, bu alışılagelmiş iş mekanizmasını dönüştürmesi ve sınıf egemenliğinin bir aleti olarak onu tahrip etmesidir. Bir sürekli ordunun, hiyerarşik bir ordunun, itaatkâr bir polisin, ruhban

347 Bkz. 133. dipnot. *-çev.*

348 *Journal Officiel de la République française*, Paris, 21 Mart 1871. *-Almanca ed.*

sınıfının ve köle ruhlu bir yargıçlar sınıfının her an her yerde hazır bulunan ağıyla gerçek toplumsal gövdeyi bir boa yılanı gibi sımsıkı saran bu devasa iktidar mekanizması, ilk olarak, mutlak monarşi günlerinde, oluşma aşamasındaki burjuva toplumunun feodalizmden kurtuluş mücadelesinde kullandığı bir silah olarak imal edilmişti. Modern burjuva toplumunun özgürce gelişmesinin önünü tümüyle açmakla görevli olan birinci Fransız Devrimi, feodalizmin tüm yerel, bölgesel, kentsel ve iller düzeyindeki kalelerini söküp atmak zorunda kalmıştı ve böylece, aynı zamanda, sistematik ve hiyerarşik bir işbölümü planına göre dallara ayrılan ve her an her yerde hazır bulunan organlarıyla merkezî bir devlet iktidarı üstyapısının zeminini hazırlamıştı.

Ama işçi sınıfının hazır devlet mekanizmasına basitçe el koyarak onu kendi amacı için kullanması mümkün değildir. Köleleştirilmesinin siyasal aracı, kurtuluşunun siyasal aracı olarak iş göremez.

Modern burjuva devleti iki önemli organda cisimleşir: parlamento ve hükümet. Parlamentonun her şeye gücü yeterliği, 1848 ile 1851 yılları arasındaki düzen partisi cumhuriyeti döneminde kendi karşıtını, yani İkinci İmparatorluğu üretmişti; ve parlamentonun sadece gülünç bir taklidine sahip olan imparatorluk rejimi,[349] bugün kıtadaki büyük askerî devletlerin çoğunda güç kazanmakta olan rejimdir. İktidar aygıtının gaspçı diktatörlüğü, ilk bakışta, toplumun üzerinde durduğu, tüm sınıfların üzerinde aynı şekilde yükseldiği ve tüm sınıfları aynı şekilde aşağıladığı görüntüsünü vermekle birlikte, en azından Avrupa kıtasında, mülk edinen sınıfın üreten sınıf üzerindeki egemenliğini sürdürmesinin biricik olanaklı devlet biçimi hâline geldi. Bütün ölmüş Fransız parlamentolarının hayaletlerinin hâlâ Versailles'da dolaşan meclisi, İkinci İmparatorluğun biçimlendirdiği hâliyle iktidar mekanizmasından başka hiçbir gerçek güce sahip değil.

Bürokrasisinin, polisinin, sürekli ordusunun, ruhban sınıfının ve yargıçlar sınıfının her an her yerde hazır bulunan ağıyla toplumsal gövdeyi bir boa yılanı gibi sımsıkı saran ve devlet denen devasa asalağın doğumu mutlak monarşi günlerine dayanır. O dönemde merkezî devlet iktidarının görevi, oluşmakta olan burjuva toplumuna, feodalizmden kurtuluş mücadeleleri sırasında güçlü bir silah olarak hizmet etmekti. 18. yüzyılın Fransız Devrimi, feodal toprak sahiplerinin, yerelliklerin, kentlerin ve illerin ayrıcalıklarından oluşan Orta Çağ döküntülerini ortadan kaldırma görevini yerine getirirken, aynı zamanda, toplum-

349 İngilizce baskıda "Emperyalizm". *-çev.*

sal zemini, sistematik ve hiyerarşik bir işbölümü planına göre yaratılan ve her an her yerde hazır bulunan organlarıyla merkezî bir devlet iktidarının eksiksiz gelişimine ket vuran son engellerden temizlemek zorunda kalmıştı. Birinci İmparatorluk döneminde bu şekilde hayata geldi; birinci İmparatorluğun kendisi de, eski yarı feodal Avrupa'nın modern Fransa'ya karşı yürüttüğü koalisyon savaşlarının ürünüydü. İzleyen parlamenter rejimler (Restorasyon, Temmuz Monarşisi ve düzen partisi Cumhuriyeti) sırasında, bir yandan, resmî yetkilerinin karşı konulmaz çekiciliği, gelirleri ve atama hakları nedeniyle, söz konusu devlet mekanizmasının üst yönetimi, egemen sınıfın rekabet hâlindeki hiziplerinin anlaşmazlık konusu hâline gelirken, diğer yandan, modern toplumun iktisadi ilerlemesinin işçi sınıfının saflarını büyütmesi, sefaletini artırması, direnişini örgütlemesi ve kurtuluş özlemlerini geliştirmesi ölçüsünde, kısacası, modern sınıf mücadelesinin, emek ile sermaye arasındaki mücadelenin ete kemiğe bürünmesi ölçüsünde, devlet gücünün dış görünüşünde ve karakterinde çarpıcı bir değişim gerçekleşti. Devlet gücü, her zaman, düzenin, yani mevcut toplum düzeninin korunmasına yönelik, ve bu nedenle de, üretici sınıfın mülk edinen sınıf tarafından bağımlı kılınmasına ve sömürülmesine yönelik bir güç olmuştu. Ama bu düzen yadsınamaz ve tartışmasız zorunluluk olarak kabul edildiği sürece, devlet gücü kendisine bir tarafsızlık görüntüsü verebiliyordu. Kitlelerin mevcut bağımlılığının devam etmesini sağlıyordu (bu bağımlılık, şeylerin değiştirilemez düzeni ve kitlelerin itiraz etmeden kabullendiği, "doğal üstleri"nin kaygısızca kullandığı bir toplumsal olguydu). Toplumun kendisinin yeni bir evreye, sınıf mücadelesi evresine girmesiyle birlikte, onun örgütlü kamu gücünün, devlet gücünün karakteri de değişmek zorunda kaldı (belirli bir değişim geçirmek zorunda kaldı) ve devlet gücü, sınıf egemenliğinin aracı olma, zenginliğin üreticilerinin onu mülk edinenler tarafından ezilmesini ve sermayenin zor yardımıyla emek üzerinde kurduğu iktisadî egemenliği ebedîleştiren siyasal mekanizma olma özelliğini giderek daha fazla geliştirdi. Devlet mekanizmasının yönetimini egemen sınıfların bir grubundan bir başkasına aktaran her yeni halk devriminden sonra, devlet gücünün baskıcılık özelliği daha da geliştirildi ve daha acımasızca kullanıldı, çünkü devrimin verdiği ve görünürde güvence altına aldığı sözlerden ancak güç kullanımı yoluyla dönülebiliyordu. Ayrıca, birbirlerini izleyen devrimlerin eseri olan değişim, sadece, sermayenin gücünün artması toplumsal olgusunu siyasal olarak onaylıyordu, ve bu

nedenle, devlet gücünün kendisini, giderek daha dolaysız bir şekilde, işçi sınıfının dolaysız karşıtlarına aktarıyordu. Temmuz Devrimi iktidarı toprak sahiplerinden büyük imalatçılara (büyük kapitalistlere), Şubat Devrimi de egemen sınıfların birleşmiş (işçi sınıfı karşıtlığında birleşmiş, "Düzen Partisi" olarak, yani kendi sınıf egemenliklerinin düzeninde birleşmiş) olan hiziplerine aktardı. Parlamenter cumhuriyet döneminde, devlet gücü, sonunda, mülk edinen sınıfın üretici halk kitlelerine karşı yürüttüğü savaşın açık aracı hâline geldi. Ama sadece bir iç savaş süresince iç savaşın açık bir aracı olarak kullanılabilirdi ve bu nedenle, parlamenter cumhuriyetin varlık koşulu, açıkça ilan edilmiş iç savaşın uzatılması, yani, tam da, adına iç savaş yürütülmekte olan "düzen"in yadsınmasıydı. İç savaş, yalnızca, şeylerin süreksiz, istisnai bir durumu olabilirdi. Toplumun normal siyasal biçimi olması olanaksızdı ve burjuva[350] kitleleri için bile katlanılmaz bir şeydi. Bu nedenle, halk direnişinin tüm unsurları kırıldığında, parlamenter cumhuriyet, İkinci İmparatorluğun karşısında yok olmak (yerini ona bırakmak) zorunda kaldı.

İmparatorluk, ulusun üretici çoğunluğuna, yani köylülüğe dayandığını iddia ediyordu (köylülük, görünüşte, sermaye ile emek arasındaki sınıf mücadelesinin dışında duruyordu [mücadele hâlindeki iki toplumsal güce kayıtsızlıkla ve düşmanca yaklaşıyordu]); imparatorluk, devlet iktidarını, hükmeden ve hükmedilen sınıfların üstündeki, her ikisine de bir ateşkesi dayatmış olan (sınıf mücadelesinin siyasal ve dolayısıyla devrimci biçimini susturan) bir güç olarak kullanıyordu; imparatorluk, parlamentonun gücünü, yani mülk edinen sınıfların dolaysız siyasal gücünü kırarak, devlet iktidarını sınıf despotizminin dolaysız biçiminden yoksun bırakmıştı; işte bu imparatorluk, eski toplumsal düzenin ölümünün bir süre daha ertelenmesini sağlayabilecek olan tek devlet biçimiydi. Bu nedenle bütün dünyada "düzenin kurtarıcısı" olarak alkışlandı ve 20 yıl boyunca, dünyanın her yanında, köle sahibi bozuntularının hayranlık nesnesi oldu. Kaliforniya'nın, Avustralya'nın ve ABD'deki şaşırtıcı gelişimin dünya pazarında yarattığı değişimle aynı zamana rastlayan egemenliği altında, benzeri görülmemiş bir sınai canlanma dönemi yaşandı (bir borsa spekülasyonları, mali dolandırıcılık ve anonim şirket maceracılığı cümbüşü); bütün bunlar da, orta katmanın mülksüzleştirilmesi yoluyla sermayenin hızla merkezîleşmesine yol açtı ve kapitalistler sınıfı ile işçi sınıfı arasındaki uçurumu büyüttü. İç eğiliminin önü tü-

350 İngilizce baskıda "orta sınıf" *–çev.*

müyle açılan kapitalist rejimin tüm rezilliği engelsiz bir şekilde ortaya çıktı. Aynı zamanda bir şatafatlı sefahat, ahlaksız gösteriş cümbüşü, "üst sınıflar"ın bütün aşağılık tutkularının cehennemi. İktidar gücünün bu son biçimi, aynı zamanda onun en rezil biçimiydi: Devlet paralarının bir maceracılar çetesi tarafından yağmalanması, devasa devlet borçlarının kaynağı, fuhşun şanı, sahteliklerle dolu düzmece bir yaşam. Tepeden tırnağa simlerle kaplı olan devlet iktidarı çamura batmış durumda. Bu devlet mekanizmasının kendisinin kokuşmuşluk derecesini ve bu rejimde gelişmiş olan bütün o toplumsal gövdenin çürümüşlük derecesini, Prusya'nın süngüsü açığa çıkardı; Prusya'nın kendisi de, bu altın, kan ve çamur rejimin Avrupa'daki merkezini Paris'ten Berlin'e taşımak için yanıp tutuşuyordu.

Paris işçi sınıfının alt etmesi gereken şey, nihai ve en rezil biçimiyle, en yüce ve en bayağı gerçekliğiyle devlet iktidarıydı ve toplumu bundan sadece işçi sınıfı kurtarabilirdi. Parlamentarizme gelince, kendi zaferi ve İmparatorluk onu öldürmüştü. İşçi sınıfının yapması gereken tek şey, onu yeniden canlandırmamaktı.

İşçilerin kırması gereken şey, eski toplumun iktidar gücünün az çok eksikli bir biçimi değil, nihai ve eksiksiz biçimiyle iktidarın kendisiydi: *İmparatorluk. İmparatorluğun* tam karşıtı, *Komün'dü.*

Komün, en basit anlamıyla, eski iktidar mekanizmasının ana merkezlerinde, yani Paris'te ve Fransa'nın diğer büyük kentlerinde, bu mekanizmanın tahrip edilmesinin başlangıcı ve onun yerine gerçek özyönetimin koyulması demekti; Paris'te ve büyük kentlerde, yani işçi sınıfının toplumsal kalelerinde, söz konusu gerçek özyönetim, işçi sınıfı iktidarıydı. Kuşatmayla birlikte Paris ordudan kurtulmuştu ve onun yerine çoğunluğu Parisli işçilerden oluşan Ulusal Muhafız koyulmuştu. 18 Mart kalkışması ancak bu durum sayesinde olanaklı hâle gelmişti. Bu olgu kurumsallaştırılacak ve iktidarın halka karşı savunduğu sürekli ordunun yerine büyük kentlerin Ulusal Muhafızı, yani iktidarın gasp edilmesine karşı silahlanan halk koyulacaktı. Komün, farklı *arrondissement*'ların {ilçelerin} (Paris, başlatıcı ve örnek olduğundan, ona başvurmamız gerekiyor) tüm yurttaşların oylarıyla seçilen, sorumlu ve her zaman görevden alınabilecek olan belediye meclisi üyelerinden oluşacaktı. Doğal olarak, bu organın çoğunluğu, işçilerden ve işçi sınıfının kabul görmüş temsilcilerinden oluşurdu. Komün, parlamenter bir organ değil, aynı anda hem yürütme hem de yasama işlevlerini üstlenen faal bir organ olacaktı. Polis memurları, merkezî iktidarın aletleri olmak yerine Komün'ün hiz-

metçileri olacak, devlet yönetiminin tüm diğer dallarındaki memurlar gibi Komün tarafından atanacak ve her zaman görevden alınabilir olacaktı; tüm memurlar, Komün üyeleri gibi, işlerini işçi ücreti karşılığında görecekti. Yargıçlar da seçilecek, görevden alınabilir ve sorumlu olacaktı. Toplumsal yaşamın tüm sorunlarıyla ilgili olarak, karar alma yetkisi Komün'e ait olacaktı. Kısacası, tüm kamu görevleri, hatta merkezî hükümette kalacak olan az sayıdaki görev, komünal memurlar tarafından ve dolayısıyla da Komün'ün denetimi altında yerine getirilecekti. Bunların yapılması durumunda merkezî görevlerin (iktidarın halka hükmetmesini sağlayan görevlerin değil, ülkenin yaşamsal ve genel gereksinimlerinin zorunlu kıldığı görevlerin) varlıklarını sürdüremeyeceğini iddia etmek, saçmalıklardan biridir. Bu görevler varlıklarını sürdürürdü, ama memurlar, eski iktidar mekanizmasında olduğu gibi kendilerini gerçek toplumun üzerine yükseltemezdi, çünkü bu görevler *komünal memurlar* tarafından ve dolayısıyla da her zaman gerçek denetim altında yerine getirilirdi. Kamu makamları, merkezî iktidarın yamaklarına ayırdığı özel mülkler olmaktan çıkardı. Fiziksel baskı araçları olan sürekli ordu ve hükümete bağlı polis kaldırılacaktı. Mülk sahibi kurumlar oldukları kadarıyla, bütün kiliselerin dağıtılması ve din eğitiminin tüm okullardan çıkarılıp (parasız eğitimle birlikte) inançlı insanların bağışlarıyla geçinmek üzere özel yaşamın sessizliğine sürgün edilmesi, tüm eğitim kurumlarının iktidar vesayetinden ve onun boyunduruğundan kurtarılması yoluyla, manevi baskı aracı kırılacak ve bilim, herkesin erişimine açık hâle getirilmenin ötesinde, onu zincirleyen iktidar baskısından ve sınıf önyargısından da kurtarılacaktı. Belediye vergileri Komün tarafından belirlenecek ve toplanacak, devlet ölçeğindeki genel amaçlara yönelik vergiler komünal memurlar tarafından toplanacak ve Komün tarafından genel amaçlar için harcanacaktı (genel amaçlar için yapılan ödemeleri Komün denetleyecekti).

Böylece, iktidarın baskı aracı ve toplum üzerindeki otoritesi, onun yalnızca baskıcı nitelik taşıyan organlarının kesilip atılması yoluyla kırılacaktı; ve iktidarın meşru görevleri söz konusu olduğunda, bunlar, toplumun üzerinde duran bir kurum tarafından değil, bu toplumun sorumlu hizmetçileri tarafından yerine getirilecekti.

7. SON[351]

Bir tarafta, savaşan, çalışan, düşünen Paris; tarihsel girişiminin coşkusuyla dolup taşan, tepeden tırnağa kahramanca bir gerçekliğe sahip olan Paris; doğum sancıları çeken yeni toplum var; ve onun karşısında, Versaillles'daki eski toplum, geleneksel sanrıların ve kirli yalanların dünyası duruyor. Eski toplumun gerçek temsilciliğini, Fransa'daki sınıf egemenliğinin birbirlerini izleyen cisimleşmiş hâlleri olan tüm ölmüş rejimlerin gevezelik yapan hortlaklarıyla dolu olan Taşra Beyleri Meclisi yapıyor; başlarında, parlamentarizmin yaşlı bir soytarısı duruyor; ve kılıçları, Prusyalı galiplerinin gözleri önünde Paris'i bombalayan Bonapartist *capitulard*'ların elinde.

İkinci İmparatorluğun çöküşüyle birlikte Fransa'nın her yanını kaplayan uçsuz bucaksız yıkıntılar, onlara göre, sadece, daha eski yıkıntıların, yani Meşruiyetçiliğin ve Orleans'cılığın yıkıntılarının artıklarını toprağın altından yüzeye çıkarmak için bir fırsattı.

Yaşam alevi, geçmişte kalmış tüm mülteci topluluklarının mezar kokularından oluşan bir atmosferde yanacak. (Soludukları hava, geçmişte kalmış tüm mülteci topluluklarının mezar kokusu.)

Yaşama yönelik ortak komploları, sınıf çıkarı bencillikleri, Fransız toplumunun cesedinden beslenme istekleri, ortak köle sahibi çıkarları, bugüne duydukları nefret ve Paris'e açtıkları savaş dışında, onlarda gerçek olan hiçbir şey yok.

Kont Jaubert'in Ulusal Mecliste, XIV. Louis'nin sarayında, "devlet biziz" ("devlet, yani biz")[352] (onlar, gerçekten de, toplumdan ayrı olan devletin hayaletleri) diye haykırdığı Louis-Philippe rejimi eski fosilinden, seleflerine göre ne kadar yozlaşmış olduklarını göstermek için toplantılarını *Jeu de Paume*'da (Tenis Salonunda) yapan Cumhuriyetçi Thiers yalakalarına[353] kadar, onlarla ilgili olan her şey bir karikatür.

Başında Thiers'in bulunduğu ezici çoğunluk, bu iki gruba (Meşruiyetçiler ve Orleans'cılar) bölünmüş durumda; eklentileri de "eski moda" cumhuriyetçiler. Bu hiziplerin her biri kendi restorasyonu için, burjuva cumhuriyetçileri de parlamenter cumhuriyetin restorasyonu için entrika çeviriyor; umutlarını Thiers'in yaşlılık kibrine bağlayan burjuva cumhuriyetçileri, bu arada, onun iktidarının cumhuriyetçi süslemelerini

351 Elyazmasında Almanca. –*Almanca ed.*

352 Marx, Fransa Kralı XIV. Louis'ye atfedilen ve mutlakçılığın düsturu hâline gelen şu düsturuna alaycı bir göndermede bulunuyor: "*L'état, c'est moi*" ("devlet benim"). –*İngilizce ed.*

353 Bkz. 287. dipnot. –*çev.*

oluşturuyor ve varlıklarıyla Bonapartist generallerin Paris'e karşı yürüttükleri savaşı onaylıyor; öncesinde de, Paris'i kandırarak Thiers'in kucağına düşürmeye ve Saisset'nin komutası altında onu silahsızlandırmaya çalışmışlardı! Üzgün yüzlü şövalyeler! Kendi istekleriyle katlandıkları aşağılamalar, sınıf egemenliğinin özel bir biçimi olarak Cumhuriyetçiliğin hangi noktaya düştüğünü gösteriyor. Seine-et-Oise ilinin *maire*'lerinin toplantısında Thiers'in söyledikleri, onların da düşüncesiydi: Daha ne isteyebilirlerdi? "Devletin zirvesinde kendisi, yani basit bir yurttaş yok muydu?" 1830'dan 1870'e kadar sağlanan ilerleme şu: O zaman Louis-Philippe en iyi cumhuriyetçiydi, bugünse, Louis-Philippe'in bakanı, küçük Thiers'in kendisi, en iyi cumhuriyetçi.

Kendi işlerini (Paris'e karşı yürütülen savaşı), emekli Bonapartist generallerin komutası altındaki Bonapartist askerlerin, jandarmaların ve polislerin yardımıyla yürütmek zorunda kaldıklarından, şu kuşku onları korkudan titretiyordu: 1848 ile 1851 yılları arasındaki kendi rejimlerinde olduğu gibi, sadece, imparatorluğun ikinci kez geri getirilmesini sağlayacak olan aracı imal ediyor olabilirler miydi? Gerçekte, "parlamenter" orduları, Papalık Zuhaflarından, Cathelineau'nun Vendée'lilerinden ve Charette'nin Bretonlarından, yani, İmparatorluk gerçekliğiyle karşılaştırıldığında, bir ordunun yalnızca hayalî görüntülerinden oluşuyor. Cumhuriyetin adı bile onları öfkelendirirken, Bismarck'ın dayattığı şeyleri onun adına kabul ediyorlar, Fransa'nın zenginliğinden elde kalanları onun adına iç savaş için saçıp savuruyorlar, Paris'i onun adına suçluyorlar, gelecekte isyancıları yasal haklarından mahrum bırakmaya yönelik yasaları onun adına hazırlıyorlar ve Fransa'nın vasiliğini onun adına gasp ediyorlar.

Hukuki dayanakları olan genel oy hakkına, 1815 ile 1848 yılları arasındaki kendi rejimlerinde hep karşı çıkmış, direnişlerine rağmen Cumhuriyet tarafından getirilmesinden sonra Mayıs 1850'de onu kaldırmışlardı ve şimdi İmparatorluğun fahişesi olarak genel oy hakkını kabul ederken, onunla birlikte halkoylamaları imparatorluğunu da kabul etmiş olduklarını unutuyorlar! Kendileriyse, genel oy hakkıyla bile kabul edilemez.

Paris'i ulusal birliğe karşı ayaklanmakla suçluyorlar; oysa onların ilk sözü, Paris'in başkentliğine son verilmesi yoluyla bu birliğin *başının kesilmesi* olmuştu. Paris, onların yapıyor görünmeye çalıştığı şeyi yaptı, ama bunu onların istediği şekilde (gerici bir geçmiş özlemi şeklinde) değil, geleceğin devrimci savunusu şeklinde yaptı. Şoven Thi-

ers, 18 Mart'tan beri Paris'i "Prusya müdahalesi"yle tehdit ediyor; oysa Bordeaux'da "Prusya müdahalesi"ni talep etmişti ve Paris'e karşı fiilen yalnızca Prusya'nın ona verdiği araçları kullanıyor. Bu şovenizm soytarısının yanında, Bourbon'lar, onurun ta kendisiydi.

(Zafer kazanmaları durumunda) Restorasyonlarının adı ne olursa olsun, onun başına hangi başarılı taht iddiacısı geçerse geçsin, bu Restorasyonun gerçekliği, çürümüş sınıflarının nihai ve vazgeçilmez siyasal biçimi olan İmparatorluktan başka bir şey olamaz. Onu geri getirmeyi başarırlarsa (ve restorasyon planlarından herhangi biri başarılı olursa, onu geri getirmek zorundalar), sadece, temsil ettikleri eski toplumun çürümesini ve savaştıkları yeni toplumun olgunlaşmasını hızlandırmış olacaklar. Bozulmuş gözleri ölmüş rejimlerinin siyasal dış cephesinden başka bir şey görmüyor ve başına bir V. Henri ya da Paris Kontu koyarak o rejimi yeniden canlandırma hayalleri kuruyorlar. Bu siyasal üstyapıları taşımış olan toplusal kurumların yok olup gittiğini; bu rejimlerin sadece Fransız toplumunun geçmişte kalmış gelişme aşamalarında ve bugün aşılmış olan koşullar altında olanaklı olabildiğini; ve bu toplumun, çürüme durumundayken artık yalnızca İmparatorluğa, yenilenme durumunda ise Emek Cumhuriyetine izin verebileceğini görmüyorlar. Anlayamadıkları şey şu: Siyasal biçim çevrimleri, toplumun uğradığı gerçek değişimlerin siyasal ifadelerinden başka bir şey değildi.

Fransız toplumunun çektiği büyük acıları kaba savaş zaferi çığlıklarıyla seyreden ve onları bir Shylock kirli hesapçılığıyla ve bir taşra beyinin[354] arsız kabalığıyla sömüren Prusyalılarsa, İmparatorluğun Alman topraklarına taşınması yoluyla daha şimdiden cezalandırıldı. Fransa'da yeraltı güçlerini serbest bırakmaya mahkûm edildiler ve bu güçler, şeylerin eski düzeniyle birlikte onları da yutacak. Paris Komünü düşebilir, ama başlattığı Toplumsal Devrim zafer kazanacak. Onun doğum yeri her yer.

[Parçalar]

Thiers'in Bültenlerindeki Yalanlar

Bu Versailles'ın muazzam sahteliği, onun yalancı özü, "şeylerin gerçekliği" kendisi için yalnızca bunların "parlamenter anlamlarıyla", yani yalan olarak var olan profesyonel yalancı Thiers'de olduğundan daha iyi cisimleştirilemez ve özetlenemezdi.

354 Elyazmasında "taşra beyinin" Almanca. –*Almanca ed.*

Başpiskoposun mektubuna cevabında "Versailles birliklerine atfedilen sözde infazları ve *misillemeleri* (!)" soğukkanlılıkla inkâr ediyor ve bu kuyruklu yalanını, kendi taşra beylerinin tam da bu amaç için kurduğu bir komisyona doğrulatıyor. Bonapartist generallerinin zafer kazanmışlık edasıyla yaptıkları duyuruları elbette biliyor. Ama sözcüğün "parlamenter anlamıyla" bunlar namevcut.

Paris'in bombalanması hakkındaki 16 Nisan tarihli genelgesinde:

> "Bazı top mermileri düştüyse, bunların sorumlusu, Versailles ordusu değil, hiçbir yerde kendilerini göstermeye cesaret edemezken savaştıklarına inandırmaya çalışan bazı isyancılardır."[355]

Tabii ki, Paris, savaştığına dünyayı inandırmak için kendi kendisini bombalıyor!

Daha sonra: <"*Topçularımız bombardıman yapmıyor, sadece top atışı yapıyorlar.*">[356]

Thiers'in Moulin-Saquet hakkındaki bülteni (4 Mayıs): <"Paris'in, onu ezen iğrenç despotlardan kurtarılması">[357] (Parisli Ulusal Muhafızların uykudayken katledilmeleri yoluyla).

Alacalı bulacalı ordu yığınına (çekirdek gücünü Valentin'ın jandarmaları ile Piétri'nin polislerinin oluşturduğu, Papalık Zuhaflarıyla, Charette'in Chouan'larıyla ve Cathelineau'nun Vendée'lileriyle süslenmiş, başlarında teslim olma sürecinde kaçan Aralıkçı generallerin bulunduğu, Bismarck'ın izniyle serbest bırakılan Bonapartist disiplinsiz asker döküntülerinden oluşan orduya), "*Fransa'nın gelmiş geçmiş en güzel ordusu*" diyor. Ve eğer Prusyalılar hâlâ St. Denis'de bulunuyorsa, bunun tek nedeni, Versailles'ın "en güzel ordu"sunun görüntüsüyle onları korkutmak istemesi.

Eğer "en güzel ordu" böyleyse, o zaman Versailles anakronizmi de, "Fransa'nın gelmiş geçmiş en liberal ve en özgürce seçilmiş meclisi"dir. Thiers, tuhaflıklarını, *maire*'lere vb. "asla sözünde durmazlık etmemiş bir adam" olduğunu anlatarak taçlandırıyor; kuşkusuz, "parlamenter anlamda", sözlerini tuttu.

O, Cumhuriyetçilerin en hakikisi, ve <"Meclis ondan daha liberal."> (27 Nisan tarihli[358] <oturum>.)

---

355 *Le Temps*, 19 Nisan 1871. –*Almanca ed.*

356 Picard'ın *Moniteur des communes*'deki bir yazısında yer alan bu cümle 6 Mayıs 1871 tarihli *Le Rappel*'de de aktarılıyor. –*Almanca ed.*

357 *Journal Officiel de la République française*, Versailles, 5 Mayıs 1871. –*Almanca ed.*

358 Elyazmasında "27 Nisan tarihli" Almanca. –*Almanca ed.*

Maire'lere: <"Sözüme güvenebilirsiniz, çünkü asla sözünde durmazlık etmedim"> – bunun parlamenter olmayan anlamı: hiçbir zaman sözümde durmadım. <"Meclis, Fransa'nın gelmiş geçmiş en liberal meclislerinden biridir.">

Kendisini Lincoln'e ve Parislileri Güney'in isyancı köle sahiplerine benzetiyor. Güneyliler, emeğin köleleştirilmesi için, ABD'den bölgesel kopuş istemişti. Paris, emeğin kurtuluşu için, Thiers'in ve onun temsil ettiği çıkarların iktidardan koparılmasını istiyor.

Bonapartist generallerin, jandarmaların ve Chouan'ların Paris'ten almakta oldukları öç, emeğe karşı yürütülen sınıf savaşının bir gerekliliği; ama Thiers, bültenleriyle oynadığı küçük yan oyunda, onu, hayranı olduğu birinci Napoleon'un kötü bir taklidini yapmanın bahanesine dönüştürüyor ve Fransız ordusunun, Parislilere karşı yürüttüğü savaşla, Prusyalılara karşı yürütülen savaşta kaybetmiş olduğu ünü yeniden kazandığını küstahça ilan ederek Avrupa'nın maskarası oluyor. Böylece, bütün bir savaş, *kendi* gizli başkomutanlığı altında *kendi* ordusunun gerçekleştirdiği *kendi* muharebelerini anlatarak mutlu olan bir cücenin çocukça kibrine alan açan bir çocuk oyunundan başka bir şey değilmiş gibi görünüyor.

Ve konu Paris ile iller olduğunda, yalanları zirveye ulaşıyor.

Gerçekte iki aydır Prusyalıların gizli yardımına rağmen "Fransa'nın gelmiş geçmiş en güzel ordusu"na geçit vermeyen Paris, aslında yalnızca Thiers'in Paris'i "iğrenç despotlar"dan kurtarmasını istiyor ve bu nedenle, bir avuç suçludan ibaret olmasına rağmen, Thiers'e karşı savaşıyor.

Thiers, Komün'ü bir avuç suçlu, *ticket-of-leave-men* {salıverme belgeli adamlar}, döküntüler olarak sunmaktan yorulmuyor. Paris ona karşı savaşıyor, çünkü onun tarafından, "kendisini ezen *affreux* {korkunç} despotlardan" kurtarılmak istiyor. Ve bu "bir avuç" haydut, yenilmez MacMahon'un yönettiği ve Thiers'in Napoleon'unkine benzer dehasından ilham alan "Fransa'nın gelmiş geçmiş en güzel ordusu"na iki aydır geçit vermiyor!

Paris'in direnişi gerçek değil, ama Thiers'in Paris hakkındaki yalanları öyle.

Paris'in bütün diri unsurları, Thiers'i eylemleriyle çürütmekle yetinmeyerek, onu yalan dünyasından çıkarmak için onunla konuştu; ama boşunaydı.

> "Paris'teki hareket, yalnızca bir neden ve başlangıç noktası olan Montmartre baskınıyla kesinlikle karıştırılmamalı; bu hareket geneldir ve

> Paris'in bilincinin derinliklerine kök salmıştır; dahası, şu ya da bu nedenle ondan uzak duranların (kenarda duranların) çoğunluğu, onun toplumsal meşruiyetini hiçbir şekilde yadsımamaktadır."[359]

Bunu ona kim söylemişti? Ticaret ve sanayi odalarının, 7-8 bin tüccar ve sanayici adına konuşan temsilcileri. Bunu yüzüne söylemek için Versailles'a gittiler. *Cumhuriyetçi Birlik Cemiyeti* de, *farmason locaları* da, temsilcileriyle ve gösterileriyle aynı şeyi yaptı.[360] Ama o yerinden oynamıyor.

Moulin-Saquet hakkındaki bülteninden (4 Mayıs):

> "300 kişi esir alındı isyancıların geri kalanı <150 ölü ve yaralıyı muharebe meydanında bırakarak, tabanları yağladı. Komün'ün bültenlerinde kutlayabileceği zafer işte böyle bir zafer." "Paris, kısa bir süre içinde, onu ezen korkunç despotlardan kurtarılacak.>"[361]

Ama savaşan Paris, gerçek Paris, *onun* Paris'i değil. Onun Paris'i, parlamenter bir yalan. Onun Paris'i, "zengin, aylak, kapitalist Paris"tir, kozmopolit genelevdir; onu geri isteyen Paris budur. Gerçek Paris, "*vile multitude*"ün {bayağı yığının} Paris'idir.

Cesaretini "barışçıl yürüyüş"te ve Saisset'nin çılgınca kaçışında gösteren Paris, peşlerindeki "aile, din, düzen adamları"na ve hepsinden önce "mülkiyet adamlarına" bağlı aşüftelerle bugün Versailles'a, Rueil'e, St. Denis'ye, St. Germain-en-Laye'ye üşüşen Paris, aylak sınıfların Paris'i, savaşı dürbünlerle izleyerek eğlenen, iç savaşı yalnızca hoş bir ara oyun olarak gören *francs-fileurs*'ün[362] Paris'i; Bay Thiers'in Paris'i işte bu (aynı şekilde, Koblenz'deki mülteci topluluğu, Bay de Calonne'un Fransa'sıydı[363] ve Versailles'daki mülteci topluluğu, Bay Thiers'in Fransa'sıdır).

Thiers ile onun taşra beyleri, Aralıkçıları ve jandarmaları tarafından Komün'den kurtarılmak isteyen Paris nasıl bir yalansa, o ve taşra beyleri tarafından Paris'ten kurtarılmak isteyen "taşra" da bir yalan.

Frankfurt'ta barış anlaşmasının nihai olarak karara bağlanması öncesinde, illerden, Ulusal Muhafız taburlarını ve gönüllülerini, Paris'e karşı savaşmaları için Versailles'a göndermelerini istemişti. Taşra bunu açıkça reddetmişti. Yalnızca Bretonya, "bir beyaz bayrağın altında savaşan, her biri göğsünde beyaz kumaşa işlenmiş bir İsa kalbi taşıyan ve savaş çığlık-

359 *Le Rappel*, 13 Nisan 1871. *–Almanca ed.*

360 Bkz. 241. dipnot. *–çev.*

361 *Journal Officiel de la République française*, Versailles, 5 Mayıs 1871. *–Almanca ed.*

362 Bkz. 126. dipnot. *–çev.*

363 Bkz. 128. dipnot. *–çev.*

ları '*Vive le roi!*' {'Yaşasın kral!'} olan" bir avuç Chouan gönderdi. Taşra, çağrılarını işte bu şekilde dinleyince, Thiers, Bismarck'tan tutsak Fransız askerlerini ödünç almak, Papalık Zuhaflarını (*onun* Fransız taşrasının gerçek silahlı temsilcilerini) elde etmek ve ordusunun çekirdek gücünü 20 000 jandarma ve 12 000 polisle oluşturmak zorunda kaldı.

Paris'in illerle bağlantısını kesmek (onu ayırmak) için başvurduğu yalan duvarına, düşünsel ablukaya ve polis ablukasına rağmen, iller, Paris'e karşı yürüttüğü savaş için ona tabur göndermek yerine, Paris'le barış anlaşmasına varılması konusunda ısrarcı olan o kadar çok heyet gönderdi ki, sonunda onları huzuruna kabul etmemeye başladı. İllerden gönderilen ve çoğu Paris'le hemen bir ateşkes anlaşmasına varılmasını, "görev süresi sona erdiği" için meclisin dağıtılmasını ve Paris'in talep ettiği yerel hakların tanınmasını öneren bildirilerde kullanılan dil o denli saldırgandı ki, Dufaure, valilere yönelik "uzlaşma karşıtı genelge"sinde onları kınadı. Diğer yandan, Taşra Beyleri Meclisi ile Thiers'e, illerden tek bir onaylama bildirisi gelmedi.

Ama illerin, Thiers'in iller hakkındaki "yalan"ına yanıt niteliğini taşıyan büyük *défi*'si {meydan okuması}, onun hükümeti tarafından ve onun meclisinin bir yasasına dayalı olarak gerçekleştirilen 30 Nisan yerel seçimleriydi. Küçültülmüş bulunan Fransa'nın elinde kalan 35 000 komün tarafından seçilen toplam (yaklaşık) 700 000 belediye meclisi üyesi arasında, birleşik Meşruiyetçiler, Orleans'cılar ve Bonapartistler 8000 sayısına bile ulaşamadı! Ek seçimler daha da düşmancaydı! Bu da, baskınla ve yanlış bilgiler verilerek seçilmiş olan *Ulusal Meclisin*, Fransa'yı, Fransa'nın taşrasını, Fransa eksi Paris'i ne kadar temsil ettiğini açıkça gösterdi!

Ama Thiers'in 1834 tarihli kendi yasasına ve 1855 tarihli Bonapartist yasaya dayanarak yasakladığı, büyük taşra kentlerinin belediye meclislerinin temsilcileriyle Bordeaux'da bir meclis toplama planı, Thiers'i, "onun" Paris'i gibi "onun illeri"nin de bir yalan olduğunu açıkça itiraf etmek zorunda bıraktı. İlleri, "Komünizmin ve İsyanın temellerini atmak" konusunda aşırı istekli olan "yanlış" Paris'e benzemekle suçluyor. Ve Nantes, Vienne, Chambéry, Limoux, Carcassonne, Angers, Carpentras, Montpellier, Privas, Grenoble vb. kentlerin belediye meclislerinin yakın geçmişte aldığı ve Paris'le barış anlaşmasına varılması talebini içeren kararlarda istenenler,

> "cumhuriyetin kesin olarak onaylanması ve komünal hakların tanınması; bunlar," *Vienne belediye meclisinin* açıkladığı üzere, "<8 Şubat'ta

seçilenlerin henüz adayken dağıttıkları el ilanlarında yer alan vaatlerdi." Ulusal Meclis, "Dış savaşı sonlandırmak için, iki ili Prusya'ya bıraktı ve ona beş milyar ödeme sözü verdi. İç savaşı sonlandırmak için yapamayacağı ne var?">

(Tam tersine: İki il onların "özel" mülkleri değil ve 5 milyarlık senede gelince, gerçek şu ki, bunu onlar değil Fransız halkı ödeyecek.)

Dolayısıyla, Paris, tümüyle haklı olarak, barışçıl gösterilerin ötesine geçmemeleri ve bütün o devlet güçleri karşısında kendisine yardım etmemeleri nedeniyle illerden yakınabilecek olsa bile, taşra, Thiers ile meclise, illeri temsil ettikleri yalanı konusunda en açık ve kesin şekilde cevap verdi; bütün varlıkları nasıl sahtelikten ve dolandırıcılıktan ibaretse, "onların taşrası"nın da bir yalan olduğunu açıkladı.

Genel Konsey, *Enternasyonal*'in Paris şubelerinin şanlı Paris devriminde dikkat çekici bir rol oynamış olmalarıyla gurur duyuyor. Enternasyonal'in Paris'teki şubeleri ya da başka herhangi bir şube, bazı ahmakların kafalarında kurdukları gibi, *mot d'ordre*'larını {emirlerini} bir merkezden almadı. Ama tüm uygar ülkelerde işçi sınıfının önde gelen unsurları *Enternasyonal*'e bağlı olduğundan ve onun fikirlerini benimsediğinden, her yerde işçi sınıfı hareketlerinin önderliğini üstlenecekleri kesin.

Bismarck'ın tutsaklarından oluşan hükümetin Fransa'yı Bismarck'a teslim ettiği, ama bunun karşılığında, Paris'i sindirme açık amacıyla elinde bir muhafız gücü tutma iznini aldığı teslim olma gününden beri, Paris tetikte bekliyordu.

Ulusal Muhafız, örgütlenmesini yeniden düzenledi ve üst yönetimini, bazı eski Bonapartist kesimler dışında başkentteki tüm bölükler, taburlar ve bataryalar tarafından seçilen bir Merkez Komitesine verdi. Merkez Komitesi, Prusyalıların Paris'e girişinin arifesinde, *capitulard*'ların haince davranarak Prusyalıların işgal edecekleri semtlerde bıraktıkları topların ve mitralyözlerin Montmartre'a, Belleville'e ve La Villette'e taşınmasını sağladı.[364]

364 Bu paragraf ve metnin geri kalanı, elyazmasının sayfa numaraları bulunmayan üç bağımsız sayfasında yer alıyor; bir sonraki paragraftan önce Almanca "Sayfa 9" ibaresi bulunuyor. *–Almanca ed.*

Silahlı Paris, karşı-devrimci komplonun önündeki tek ciddi engeldi. Dolayısıyla, Paris'in silahsızlandırılması gerekiyordu. Bu noktada, Bordeaux meclisi, dobralığın ta kendisiydi. Bu meclisteki taşra beylerinin şiddetli böğürtüleri yeterince işitilebilir olmasaydı, Thiers'in Paris'i kayıtsız şartsız üçlü yönetimin (Aralıkçı Vinoy, Bonapartist jandarma Valentin ve Cizvit general Aurelle de Paladines) eline teslim etmesi, nihai amaç (Paris'in silahsızlandırılması) hakkındaki son kuşku kırıntısını da ortadan kaldırırdı. Ama amaçları açıkça itiraf edildiğine göre, bu korkunç canilerin iç savaşı başlatmak için başvurdukları bahane, en kuyruklu, en su katılmamış (en göze batan) yalandı. Thiers'in söylediğine göre, Paris Ulusal Muhafızının ağır silahları devlete aitti ve yeniden devlete teslim edilmek zorundaydılar. Gerçek şuydu: Teslim olma gününden beri, Bismarck'ın tutsaklarının Fransa'yı ona teslim ettikleri ama Paris'i sindirme açık amacıyla kalabalık bir muhafız gücünü ellerinde tuttukları günden beri, Paris tetikte bekliyordu. Ulusal Muhafız kendisini yeniden örgütlemiş ve üst yönetimini, bazı eski Bonapartist kesimler dışında tüm kitlesi tarafından seçilen bir Merkez Komitesine vermişti. Merkez Komitesi, Prusyalıların Paris'e girişinin arifesinde, *capitulard*'ların {teslimiyetçilerin} hainice davranarak Prusyalıların işgal edecekleri semtlerde bıraktıkları topların ve mitralyözlerin Montmartre'a, Belleville'e ve La Villette'e taşınmasını sağladı. Bu ağır silahlar, Ulusal Muhafızın kendi katkılarıyla alınmıştı. Bu silahların onların özel mülkleri olduğu 28 Ocak'taki sözleşmede resmen kabul edilmiş ve bu özel nitelikleri nedeniyle, devlete ait tüm silahların kazanan tarafa teslim edilmesi uygulamasının dışında tutulmuşlardı. Ve Thiers, iç savaşı, Ulusal Muhafızın ağır silahlarının devlete ait olduğu uydurma bahanesiyle başlatma küstahlığını sergiledi!

Ağır silahlara el koyulması, Paris'in bütünüyle silahsızlandırılmasının ve böylece 4 Eylül Devriminin silahsızlandırılmasının hazırlayıcı önleminden başka bir şey olmayacaktı. Ama bu devrim, Fransa'nın yasal durumu hâline gelmişti. Devrimin cumhuriyeti, teslim olma anlaşmasının metninde, kazanan tarafça tanınmıştı; teslim olunduktan sonra yabancı güçler tarafından tanınmıştı; Ulusal Meclis bu devrim adına toplanmıştı. Parisli İşçilerin 4 Eylül Devrimi, Bordeaux'daki Ulusal Meclisin ve onun yürütme gücünün tek hukuki dayanağıydı. Onun yokluğunda, Ulusal Meclis yerini hemen genel oyla seçilmiş ve devrim tarafından

zor yoluyla dağıtılmış olan *Corps législatif*'e {yasama organına} bırakmak zorunda kalırdı. Thiers ile onun *ticket-of-leave-men*'i {salıverme belgeli adamları}, bir Cayenne yolculuğundan kurtulmalarını sağlayacak bir izin belgesi ve güvenceler için pazarlık etmek zorunda kalırdı. Prusya'yla barış yapma yetkisiyle Ulusal Meclis, devrimin tek bir olayından başka bir şey değildi. Devrimin gerçek cisimleşmiş hâli, bu devrimi yapmış, bu devrim için kıtlığın dehşetini getiren beş aylık bir kuşatmaya dayanmış ve Trochu'nün "plan"ına rağmen uzatılmış olan direnişiyle illerdeki şiddetli bir savunma savaşının zeminini hazırlamış olan silahlı Paris'ti. Ve şimdi, Paris, Bordeaux'daki isyancı köle sahipleri tarafından, kaba ve onur kırıcı bir şekilde seçim yapmaya zorlandı: Ya silahlarını bırakacak ve 4 Eylül'ün tek amacının devlet iktidarının basitçe Louis Bonaparte ile yakın adamlarından monarşi yanlısı rakiplerine devredilmesi olduğunu kabul edecekti, ya da, İkinci İmparatorluğu yaratmış ve bu imparatorluğun koruması altında tümüyle çürüyecek kadar olgunlaşmış olan siyasal ve toplumsal koşulları devrimci bir şekilde ortadan kaldırmadan çöküşten kurtarılması ve yeniden doğması mümkün olmayan Fransa'nın kendisini feda eden öncüsü olarak öne çıkacaktı. Paris, beş aylık açlık yüzünden zayıf düşmüş olmasına rağmen, bir an bile duraksamadı. Kahramanca davranarak, kapılarına dayanmış olan Prusya ordusunun gözlerinin önünde, Fransız komploculara direnmenin tüm tehlikelerine katlanmaya karar verdi. Ama, iç savaşa aşırı nefretle bakan Paris halk iktidarı, yani Ulusal Muhafız Merkez Komitesi, meclisin kışkırtmalarına, yürütme gücünün saldırılarına ve askerî birliklerin tehditkâr bir şekilde Paris'te ve çevresinde toplanmasına rağmen, salt savunmacı tutumunda ısrar etti.

18 Mart sabahı Paris gök gürültüsü gibi yükselen haykırışlarla uyandı:

"*Vive la Commune!*" {"Yaşasın Komün!"} Komün denen ve burjuva aklını bu denli zorlayan sfenks nedir?

> "Başkentin proleterleri," demişti Merkez Komitesi 18 Mart tarihli bildirgesinde, "egemen sınıfların yenilgilerinin ve ihanetinin ortasında, kamusal işlerin yönetimini kendi ellerine alarak mevcut sorunları çözmelerinin zamanının geldiğini kavradı. ... Kendi kaderlerinin efendileri hâline gelmelerinin ve siyasal iktidarı ele geçirmelerinin en önemli görevleri ve mutlak hakları olduğunu kavradılar."[365]

365 *Journal Officiel de la République française*, Paris, 21 Mart 1871. -*Almanca ed.*

Ama işçi sınıfının, mülk edinen sınıfın rekabet hâlindeki hiziplerinin zafer kazandıklarında yapmış oldukları gibi, hazır devlet mekanizmasına basitçe el koyarak onu kendi amaçları için kullanması mümkün değildir.

Her an her yerde hazır bulunan organlarıyla (sürekli ordu, polis, bürokrasi, ruhban sınıfı, yargıçlar sınıfı; yani sistematik ve hiyerarşik bir işbölümü planına göre oluşturulmuş organlar) merkezî devlet iktidarının kökeni, oluşma aşamasındaki burjuva toplumuna[366] feodalizmden kurtuluş mücadeleleri sırasında güçlü bir silah olarak hizmet ettiği mutlak monarşi dönemine dayanır. 18. yüzyılın Fransız Devrimi, feodal toprak sahiplerinin, yerelliklerin, kentlerin ve illerin ayrıcalıklarından oluşan döküntüleri ortadan kaldırdı ve böylece, toplumsal zemini, Orta Çağ'dan kalan ve devlet üstyapısının önünde duran son engellerinden arındırdı. Merkezî devlet iktidarı, son biçimini, eski, yarı feodal Avrupa'nın modern Fransa'ya karşı yürüttüğü koalisyon savaşlarının ürünü olan Birinci İmparatorluk döneminde kazandı. İzleyen parlamenter yönetim şekillerinde, iktidar gücünün kimde olacağı, resmî yetkilerinin, gelirlerinin ve atama haklarının karşı konulmaz çekim gücü nedeniyle egemen sınıfların rekabet hâlindeki hiziplerinin ve maceracılarının anlaşmazlık konusu hâline geldi. Ama bunun ötesinde, iktidar gücünün siyasal karakteri toplumdaki iktisadi değişimlerle eş zamanlı olarak değişti. Sanayinin ilerlemesinin sermaye ile emek arasındaki sınıf karşıtlığını geliştirmesi, yaygınlaştırması ve derinleştirmesi ölçüsünde, iktidar gücü de, sermayenin emek üzerindeki bir ulusal gücü, toplumsal köleliği dayatmak için örgütlenmiş bir siyasal güç, sadece sınıf despotizmine hizmet eden bir mekanizma olma niteliğini giderek daha fazla kazandı. Sınıflar mücadelesinin (sınıf mücadelesinin) seyrinde (gelişiminde) (akışında) bir ilerleme anlamına gelen her halk devriminden sonra, devlet iktidarının baskıcı niteliği daha acımasız ve daha açık şekillerde ortaya çıkıyor. Temmuz Devrimi, devlet mekanizmasının yönetimini, toprak sahiplerinden kapitalistlere ve dolayısıyla da işçilerin uzak hasımlarından dolaysız hasımlarına aktarmıştı. Bu nedenle devlet gücü işçi sınıfı ile daha açıkça tanımlanmış bir düşmanlık ve baskıcılık ilişkisi içine girer. Şubat Devrimi "sosyal cumhuriyet" bayrağını yükseltir ve böylece, başından itibaren, devlet gücünün gerçek anlamının ortaya koyulmuş, (rekabet hâlindeki bireysel çıkarların üzerine çıkarak ve onları kendi alanlarında tutarak, kamu refahını koruyan silahlı güç, toplumun genel çıkar-

366 İngilizce baskıda "orta sınıf toplumuna". *-çev.*

larının cisimleşmiş hâli olduğu) iddiasının çürütülmüş, sırrının (sınıf despotizminin bir aracı olduğunun) açığa çıkarılmış olduğunu, işçilerin artık cumhuriyeti eski sınıf egemenliği sisteminin farklı bir siyasal biçimi olarak değil, sınıf egemenliğinin kendisini kırmanın devrimci aracı olarak istediklerini kanıtlar. Egemen sınıf, "sosyal cumhuriyet" tehdidi karşısında, parlamenter cumhuriyetin anonim egemenliğinin, rekabet hâlindeki kendi hiziplerinin bir anonim şirketine dönüştürülebileceğini içgüdüleriyle hisseder; oysa geçmişteki monarşiler, sırf isimleriyle bile, bir hizbin zaferini ve diğerinin yenilgisini, egemen sınıfın bir kesiminin çıkarlarının diğer kesimin çıkarlarından üstünlüğünü, toprak mülkiyetinin sermayeden ya da sermayenin toprak mülkiyetinden üstünlüğünü ifade ediyordu. Bugüne kadar hükmetmiş olan sınıfın, işçi sınıfından farklı olarak, kitlelerin emeğine hangi özel biçimlerde el koyuyor olursa olsun, tek bir *iktisadi* çıkarı var: Emeğin köleliğini sürdürmek ve onun ürünlerini, toprak sahibi ve kapitalist olarak doğrudan doğruya ya da toprak sahibinin ve kapitalistin devlet asalakları olarak dolaylı yollarla toplamak; üretici kitlenin, yani "*vile multitude*"ün {bayağı yığının} sadece "yüksek sınıflar"ın zenginlik ve egemenlik kaynağı olarak hizmet etmesini sağlayan "düzen"i dayatmak. İşte bu nedenle, Meşruiyetçiler, Orleans'cılar, burjuva cumhuriyetçileri ve Bonapartist maceracılar, mülkiyetin (her şeyden önce de kendi çaldıklarının) savunucuları olduklarını göstermek için hevesle bir araya geliyor ve proletaryanın coşkulu "sosyal cumhuriyet" çağrısıyla gerçekleştirdiği devrimin pratik sonucu olan "*Düzen Partisi*"nde birleşiyorlar. Düzen Partisi'nin parlamenter cumhuriyeti, egemen sınıfın terör döneminden ibaret değil. Devlet gücü, onların elinde, kapitalistin ve toprak sahibinin, devlet asalaklarının, üreticinin devrimci özlemlerine karşı yürüttüğü *iç savaşın açık aracı* hâline geliyor.

Monarşi rejimlerinde, baskı önlemleri ve dönemin iktidarlarının ilan ettiği ilkeler, egemen sınıfın iktidarda olmayan hizipleri tarafından halk önünde kınanır; egemen sınıfın muhalefetteki kesimleri, halkın çıkarlarına hitap ederek, halkın tribünleri[367] gibi görünerek, halkın özgürlüklerinin geri getirilmesini savunarak, halkın kendi parti çekişmelerine ilgi duymasını sağlamaya çalışır. Ama, geçmişte kalmış rejimlerin baskı yöntemlerinin kaynaştığı (geçmişte kalmış tüm rejimlerinin silah depolarından baskı aletlerini çıkaran) ve acımasızca kullanıldığı ano-

367 *Halkın Tribünü*: Eski Roma'da halktan insanların (pleblerin) seçilebildiği ilk yönetici organ; diğer adıyla "Pleblerin Tribünü". *-çev.*

nim cumhuriyet döneminde, egemen sınıfın farklı hizipleri bir döneklik cümbüşü yapar. Geçmişteki vaatlerini alaycı bir küstahlıkla inkâr ederler, "sözde" ilkelerini ayaklarının altına alırlar, bu ilkeler adına kışkırtmış oldukları devrimleri lanetlerler, ve hatta, halka karşı gerçekleştirilen ortak haçlı seferine katılma olanağını sadece cumhuriyetin anonim egemenliği altında bulabilmelerine rağmen, cumhuriyet adını lanetlerler.

Dolayısıyla, sınıf egemenliğinin bu en vahşi biçimi, aynı zamanda, sınıf egemenliğinin en tiksindirici ve en öfke uyandıran biçimidir. Devlet gücünü sadece iç savaş aracı olarak kullandığından, bu gücü elinde tutmasının tek yolu, iç savaşı ebedîleştirmesidir. Tepesinde parlamenter anarşinin durduğu, "düzen" partisinin her bir hizbinin bitmek tükenmek bilmez entrikalarının taçlandırdığı (her bir hizbi, kendi dar çevreleri dışındaki bütün bir toplumsal gövdeyle açık savaş hâlinde kendi gözde rejiminin geri getirilmesi için çabalayan) düzen partisi egemenliği, en katlanılmaz düzensizlik egemenliği hâline gelir. Halk kitlesine karşı yürüttükleri savaşta halkın bütün direnme araçlarını kırmalarının ve çaresiz kalan halkı yürütme gücünün kılıcının altına bırakmalarının ardından, hem düzen partisi hem de onun parlamenter yönetim şekli, yürütme gücünün kılıcıyla sahneden uzaklaştırılır. Dolayısıyla, söz konusu parlamenter düzen partisi cumhuriyeti, sadece bir ara dönem olabilir. Onun doğal sonucu, kaçıncı imparatorluk olursa olsun, *imparatorluk rejimidir.*[368] Hükümdar asası olarak kılıcı kullanan imparatorluk biçimindeki devlet gücü, köylülere, yani görünüşte emek ile sermaye arasındaki sınıf mücadelesinin dışında duran büyük üreticiler kitlesine dayandığını iddia ediyor; parlamentarizme ve onunla birlikte devlet gücünün doğrudan doğruya egemen sınıflara kul köle olmasına son vererek işçi sınıfını kurtardığını iddia ediyor; onurlarını kırmadan çalışan sınıfları ezerek egemen sınıfları kurtardığını iddia ediyor; kamu refahı vaat etmese bile, en azından ulusal şan vaat ediyor. Ve bu nedenle, "düzenin kurtarıcısı" ilan ediliyor. Egemen sınıfın ve onun devlet asalaklarının gururunu ne kadar kırıyor olursa olsun, sanayisinin her tür cümbüşüne, spekülasyonlarının her tür rezilliğine ve yaşamının her tür aşırı ihtişamına tümüyle alan açarak, gerçekten de burjuva "düzen"inin uygun rejimi olduğunu kanıtlıyor. Bu şekilde kendisini burjuva toplumunun üzerine yükseltmiş görünen devlet, aynı zamanda, bu toplumun her tür kokuşmuşluğunun kaynağı hâline geliyor. Bu devletin aşırı çürümüşlüğü ve onun kurtaracağı toplumun çürümüşlüğü, Prusya'nın

368 İngilizce baskıda "*Emperyalizmdir*" *-çev.*

süngüsüyle açığa çıkarıldı; ama bu imparatorluk rejimi, "düzen"in, yani burjuva toplumunun "düzen"inin öylesine vazgeçilmez olan biçimi ki, Prusya bile, onun Paris'teki merkezini, sadece bu merkezi Berlin'e taşımak için yıkıyormuş gibi görünüyordu.

İmparatorluk, selefleri olan meşru monarşi, anayasal monarşi ve parlamenter cumhuriyet gibi, burjuva toplumunun siyasal biçimlerinden herhangi biri değildir; İmparatorluk, aynı zamanda, burjuva toplumunun en rezil, en eksiksiz ve son siyasal biçimidir. En azından Avrupa kıtasında, modern sınıf egemenliğinin alternatifi olmayan devlet gücüdür.

Fransa'da İç Savaş Metinleri Hakkında Bilgiler[369]

Genel Konseyin Fransa-Prusya Savaşı Hakkındaki Birinci Bildirisi

Karl Marx tarafından, 19-23 Temmuz 1870'te yazıldı. Genel Konsey, 19 Temmuz 1870'te (Fransa-Prusya Savaşı patlak verdiğinde), savaşla ilgili bir bildiri hazırlaması için Marx'ı görevlendirmişti. Bildiri, Genel Konseyin alt komitesi tarafından 23 Temmuz'da kabul edildi ve 26 Temmuz 1870'teki Genel Konsey oturumunda oybirliğiyle onaylandı. Önce İngilizce olarak, *"The General Council of the International Workingmen's Association on the war"* başlığıyla, Londra'da çıkarılan akşam gazetesi *The Pall Mall Gazette*'in 28 Temmuz 1870 tarihli sayısında yer aldı ve birkaç gün sonra da 1000 adet basılan bir broşür şeklinde yayımlandı. Ardından, bir dizi İngiliz gazetesinde eksiksiz olarak ya da alıntılar yapılarak yeniden yayımlandı. *The Times* gazetesinin yazı kurulu bildiriyi yayımlamayı reddetti.

Bildirinin birinci baskısı, talebi hiçbir şekilde karşılayamadan hızla tükendiğinden, Genel Konsey, 2 Ağustos 1870'te, 1000 adetlik ikinci bir baskının yapılmasına karar verdi. Eylül 1870'te, Birinci Bildiri, Genel Konseyin Fransa-Prusya Savaşı Hakkındaki İkinci Bildirisiyle birlikte, yine İngilizce olarak yayımlandı; Marx, birinci baskıdaki basım hatalarını bu baskıda düzeltti.

Genel Konsey, 9 Ağustos 1870'te, Marx, Jung, Serraillier ve Eccarius'tan oluşan ve hem Birinci Bildirinin Almancaya ve Fransızcaya çevrilmesini hem de bunların dağıtılmasını sağlamakla görevlendirilen bir komisyon kurdu.

Bildiri Almanca olarak ilk kez Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin (Eisenach) merkez yayın organı *Der Volksstaat*'ın 7 Ağustos 1870 tarihli sayısında yayımlandı. Çeviriyi Wilhelm Liebknecht yapmıştı. Marx, bu Almanca metin üzerinde çalıştı ve metni kısmen yeniden çevirdi. Bildirinin bu yeni çevirisi, Enternasyonal'in İsviçre'deki Alman şubelerinin resmî organı olan *Der Vorbote*'nin Ağustos 1870 tarihli 8. sayısında yayımlandı ve ayrıca broşür olarak basıldı. Engels, Paris Komünü'nün 1891'deki yirminci yıldönümünde, Genel Konseyin Birinci ve İkinci Bildirilerini *Fransa'da İç Savaş*'ın *Vorwärts* yayı-

369 Almanca baskı editörlerinin metinlerle ilgili notları temel alınmış, İngilizce baskı editörlerinin notlarından yararlanılmıştır. *–çev.*

nevi tarafından Berlin'de çıkarılan Almanca baskısına ekledi. Birinci ve İkinci Bildirilerin bu baskıda yer alan çevirileri Louise Kautsky tarafından, Engels'in gözetimi altında yapılmıştı.

Bildirinin komisyon tarafından yapılan Fransızca çevirisi, Ağustos 1870'te Enternasyonal'in Latin Federasyonunun yayın organı *l'Égalité*'de; Enternasyonal'in Belçika şubelerinin gazeteleri olan *L'Internationale*'in (Brüksel) ve *Le Mirabeau*'nun (Verviers) 7 Ağustos 1870 tarihli sayılarında ve ayrıca broşür şeklinde yayımlandı.

Birinci Bildirinin Rusça çevirisi, Ağustos-Eylül 1870'te, Cenevre'de çıkarılan *Narodnoye Delo* gazetesinin 6-7. sayısında yayımlandı. 1905'te, Birinci ve İkinci Bildiri, *Fransa'da İç Savaş*'ın Rusça baskısına alındı; 1891 tarihli Almanca baskının bu çevirisi, aynı yıl, V. İ. Lenin tarafından gözden geçirildikten sonra yeniden basıldı.

Bu Türkçe çeviri için kullanılan Almanca baskıda, 1891 tarihli Almanca baskı temel alınıyor. Kuruluş Bildirisinden yapılan iki alıntı, Marx'ın 1864 tarihli çevirisine (bkz. *MEW*, Band 16, s. 13) göre küçük farklılıklar içeriyor. Vurgular ve Genel Konsey üyelerinin isimleri 1870 tarihli İngilizce broşürden alınma.

Genel Konseyin Fransa-Prusya Savaşı Hakkındaki İkinci Bildirisi

Karl Marx tarafından, 6-9 Eylül 1870'te yazıldı.

Enternasyonal Genel Konseyi, 6 Eylül 1870'te, İkinci İmparatorluğun çöküşü ve savaşın yeni bir aşamasının başlamasıyla ortaya çıkan yeni durumun bir değerlendirmesini yaptıktan sonra, Fransa-Prusya Savaşı hakkındaki İkinci Bildirinin yayımlanması üzerine bir karar aldı ve bu amaçla Marx, Jung, Milner ve Serraillier'den oluşan bir komisyon seçti.

Marx, bildiriyi kaleme alırken, Engels'in ona gönderdiği malzemeleri de değerlendirdi; Engels, bu malzemelerde, Prusya askerlerinin, feodal toprak sahiplerinin ve burjuvalarının, Fransa topraklarının ilhak edilmesi taleplerini askerî-stratejik değerlendirmelerle haklı göstermeye yönelik girişimlerini açığa çıkarmıştı. Bildiri, Genel Konseyin özel olarak bu amaçla gerçekleştirilen 9 Eylül 1870 tarihli oturumunda oybirliğiyle kabul edildi ve Londra'nın tüm burjuva basın organlarına gönderildi. 16 Eylül 1870'te bildiriden bir pasaj aktaran *The Pall Mall Gazzette* dışındaki tüm gazeteler bildiriyi yok saydı. 11-13 Eylül'de, "*Second Address of the General Council of the International Working-Men's Association on the war*" başlığını taşıyan ve 1000 adet basılan İngilizce bir broşür şeklinde yayımlandı. 1870 Eylülü sonunda Birinci Bildiri ile İkinci Bildirinin birlikte yayımlandığı yeni bir baskı yapıldı; bu sonuncusunda, birinci baskıdaki basım hataları düzeltilmiş ve bazı redaksiyonlar yapılmıştı.

İkinci Bildirinin Almanca çevirisini yapan Marx, bu arada metni Alman işçilerine yönelik bazı cümlelerle yetkinleştirdi ve bazı yerlerini dışarıda bıraktı. İkinci Bildirinin bu çevirisi *Der Volksstaat*'ın 21 Eylül 1870 tarihli 76. sayısı ile *Der Vorbote*'nin Ekim-Kasım 1870 tarihli 10-11. sayısında yayımlandı ve Cenevre'de broşür şeklinde basıldı. Engels, 1891'de, Birinci ve İkinci Bildirileri *Fransa'da İç Savaş*'ın Almanca baskısında yayımladı. Bu baskının çevirisini, Engels'in editörlüğü altında, Louise Kautsky yapmıştı.

İkinci Bildirinin Fransızcası, Brüksel'de çıkarılan *L'Internationale* gazetesinin 23 Ekim 1870 tarihli 93. sayısında ve eksikli olarak (yayımlama süreci sonuna kadar devam etmemişti) 4 Ekim 1870 tarihli *l'Égalité*'de basıldı.

İkinci Bildiri, Rusça olarak ilk kez 1905'te, *Fransa'da İç Savaş*'ın Rusça baskısında yayımlandı; 1891 tarihli Almanca baskının bu çevirisi, aynı yıl, V. İ. Lenin tarafından gözden geçirildikten sonra yeniden basıldı.

Bu Türkçe çeviri için kullanılan Almanca baskıda, 1891 tarihli Almanca baskı temel alınıyor. Vurgular ve Genel Konsey üyelerinin isimleri 1870 tarihli İngilizce broşürden alınma.

Fransa'da İç Savaş

Marx, Paris Komünü'nün ilk günlerinden itibaren, onun faaliyetleri hakkındaki tüm haberleri (Fransızca, İngilizce ve Almanca gazetelerdeki açıklamaları) toplamış ve incelemişti. Ayrıca, hem Paris Komünü'nün bazı aktif katılımcılarının ve önde gelen isimlerinin (Leo Frankel, Eugène Varlin, Auguste Serraillier, Yelisaveta Tomanovskaya) hem de Paul Lafargue, Pyotr Lavrov ve başkalarının mektuplarından yararlanmıştı. Genel Konseyin 18 Nisan 1871 tarihli oturumunda, Marx, Enternasyonal'in tüm üyelerine yönelik olarak, Fransa'daki "savaşın genel gidişi" hakkında bir bildirinin hazırlanmasını önermişti; Genel Konsey de Marx'a bu bildiriyi yazma görevini vermişti. 18 Nisan'dan sonra bildiri üzerinde çalışmaya başlayan Marx, tüm Mayıs ayı boyunca bu çalışmasını sürdürdü. İlk olarak, *Fransa'da İç Savaş*'ın Birinci Taslağını ve İkinci Taslağını yazdı. Ardından nihai metni yazmaya başladı. Genel Konsey, Paris'teki son barikatın düşmesinden iki gün sonra, 30 Mayıs 1871'de, Marx'ın yüksek sesle okuduğu bildiri metnini oybirliğiyle onayladı.

Fransa'da İç Savaş, önce İngilizce olarak tahminen 13 Haziran 1871'de Londra'da yayımlandı. 35 sayfalık bu broşür 1000 adet basılmıştı. Birinci baskı hızla tükendiğinden, 2000 adetlik ikinci bir İngilizce baskı yapıldı ve işçilere satılabilmesi için broşürün fiyatı düşürüldü. Marx bu baskıda ilkindeki bazı basım hatalarını düzeltti; ayrıca "Ekler" bölümüne ikinci bir belge eklendi. Sondaki imzacı Genel Konsey üyeleri listesinde şu değişiklikler yapıldı: Burjuva basınına bildiriyi onaylamadıklarını açıklamış ve Genel Konsey'den çekilmiş olan

sendikacıların (Lucraft ve Odger) isimleri çıkarıldı; ayrıca Genel Konseyin yeni üyelerinin isimleri eklendi. Ağustos 1871'de, Marx'ın yine önceki baskılardaki bazı hataları düzelttiği üçüncü bir İngilizce baskı yapıldı.

1871 ve 1872 yıllarında Fransızcaya, Almancaya, Rusçaya, İtalyancaya, İspanyolcaya, Felemenkçeye, Flamancaya, Sırp-Hırvatçaya, Dancaya ve Lehçeye çevrildi, Avrupa'da ve ABD'de gazetelerde ve dergilerde yayımlandı ve broşür olarak basıldı.

Bildiriyi Almancaya Engels çevirdi; bu çeviri *Der Volksstaat*'ın 28 Temmuz Haziran ile 29 Temmuz tarihleri arasında çıkan 52-61. sayılarında yayımlandı; *Der Vorbote*'de kısaltılarak aktarıldı (Ağustos-Ekim 1871); ayrıca Leipzig'de *Der Volksstaat*'ın bir broşürü şeklinde de yayımlandı. Engels metinde bazı önemsiz değişiklikler yapmıştı. 1876'da, Paris Komünü'nün beşinci yıldönümü vesilesiyle bildirinin yeni bir Almanca baskısı yapıldı.

1891 yılında Paris Komünü'nün 20. yıldönümü vesilesiyle yapılacak olan yeni Almanca baskı için çeviriyi yeniden gözden geçiren Engels, bir giriş yazısı da yazdı. Ayrıca, Genel Konseyin Fransa-Prusya Savaşı hakkındaki Marx'ın kaleme aldığı ve farklı dillerde *Fransa'da İç Savaş*'la birlikte basılmış olan iki bildirisini de bu yeni baskıya ekledi.

Fransa'da İç Savaş, Fransızca olarak ilk kez Temmuz-Eylül 1871'de *L'Internationale*'de (Brüksel) yayımlandı. 1872'de, Marx'ın gözden geçirdiği bir Fransızca çeviri broşür şeklinde yayımlandı; çeviri taslağı üzerinde çok sayıda değişiklik yapan Marx pek çok pasajı yeniden çevirmişti.

1871 yılında Zürih'te *Fransa'da İç Savaş*'ın birinci Rusça baskısı yapıldı. Bu çeviri, farklı yöntemlerle de çoğaltılan bir dizi yeni baskıya temel oluşturdu. 1905 yılında, 1891 tarihli Almanca baskının bir Rusça çevirisi yayımlandı. Bu çevirinin aynı yayınevi tarafından yapılan ikinci baskısı için metni gözden geçiren V. İ. Lenin, doğru iktisadi ve siyasal kavramların kullanılmasını sağladı, çok sayıda yanlışı ve hatayı düzeltti ve çarlığın sansüründen geçmediği için yayımlanamayan kısımlarını yeniden ekledi.

Bu Türkçe çeviri için kullanılan Almanca baskıda, *Fransa'da İç Savaş*'ın Engels tarafından 1891 yılında yayına hazırlanan son baskısı temel alınıyor.

Fransa'da İç Savaş'ın Taslakları

Marx, *Fransa'da İç Savaş*'ın taslaklarını 1871 yılının Nisan ve Mayıs aylarında yazdı. Birinci taslak üzerindeki Nisan ayının ikinci yarısında başlayan çalışması yaklaşık olarak 10 Mayıs'a kadar sürdü; ardından Mayıs ortalarına kadar ikinci taslağı hazırladı ve sonrasında da nihai metin üzerinde çalıştı. Paris Komünü'nün son haftası hakkındaki gazete kupürleri ile bir defterde topladığı alıntıları ikinci taslakta değil nihai metinde kullandı.

Daha büyük hacimli ve anlaşıldığı kadarıyla eksiksiz şekilde bulunmuş olan birinci taslak, önlü arkalı kullanılmış 11 yapraktan, yani 22 sayfadan oluşuyor. Marx'ın koyduğu (ve her sayfada bulunmayan) sayfa numaralarından anlaşıldığı kadarıyla, ikinci taslak 13 yapraktan oluşuyordu; bunların (sadece 3 tanesi önlü arkalı kullanılmış) 11'ine ulaşıldı. Elyazmasının eksik yaprakları, muhtemelen, bulunmuş olan 5. bölümden ("İç Savaşın Başlaması. 18 Mart Devrimi. Clement Thomas. Lecomte. Vendôme Olayı") önceki 4. bölümü içeriyordu. Numaralanmamış olan son üç sayfa (bkz. elinizdeki kitap, s. 452-458), daha çok, ikinci taslaktaki bazı pasajların yeni versiyonlarından oluşuyor. Marx, birinci ve ikinci taslakların elyazmalarındaki metinlerin büyük bir bölümünü dikey ve eğik çizgilerle işaretlemişti. Anlaşıldığı kadarıyla, bunları *İç Savaş*'ın nihai metninde kullanmayı planlıyordu. Bu baskıda, sadece, Marx'ın yatay çizgilerle üzerlerini karaladığı sözcüklere ve cümlelere yer verilmiyor. Her iki elyazmasında, Marx'ın çalışma notları görünümünü veren çok sayıda kenar notu, parantez, köşeli parantez vb. bulunuyor; bu baskıda bunlar da yer almıyor.

Marx, alıntı yaparken ya da Komün'ün kararnamelerinden ya da duyurularından söz ederken, bunların yayımlanma tarihlerini ya da Londra basınında haberleştirildikleri tarihleri veriyor.

Fransa'da İç Savaş'ın iki taslağı da, Marx'ın ve Engels'in ölümlerinden çok sonra yayımlandı. Birinci taslaktan bazı alıntılara ilk olarak Sovyetler Birliği'nde, *Pravda*'nın 14 ve 18 Mart 1933 tarihli 72. ve 74. sayılarında yer verildi. Her iki taslağın tam metinleri ilk olarak 1934 yılında ve Sovyetler Birliği'nde, Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi Marksizm-Leninizm Enstitüsü tarafından, özgün dilinde (İngilizce) ve Rusça çevirisiyle (Marx/Engels Arşivleri, III. Cilt [VIII]) yayımlandı.

Dizin ve Sözlükçe

10 Aralık Derneği # Adını Louis Bonaparte'ı cumhurbaşkanı yapan 10 Aralık 1848 seçiminden alan, 2 Aralık 1851'deki Bonapartist darbede rol oynayan dernek (*ayrıca*: 10 Aralık Çetesi, Aralıkçılar). 136 197 199-201 203-205 207 211 212 214 228 231 233 236 242-246 272

13 Haziran gösterisi (1849) # *Montagne* grubunun başını çektiği ve zor kullanılarak dağıtılan barışçıl gösteri. 18 64 78 93 94 98-101 103 115 120 122 123 137 179 181-184 192 193 195 196 201 211 220 232 233 248 305 351 402 419 436

15 Mayıs 1848 meclis baskını # Blanqui, Barbès, Raspail gibi devrimcilerin de katılımıyla gerçekleştirilen, Kurucu Meclisi hedef alan ve sonrasında işçi sınıfı önderlerinin tutuklanmasına yol açan gösteri (*ayrıca*: 15 Mayıs, 15 Mayıs kalkışması). 60 66 68 70 82 90 121 156 171 193

1789 # *bkz.* Fransız Devrimi (1789)

1848 Devrimi # *bkz.* Şubat Devrimi (1848)

4 Eylül 1870 # 1870-1871 Fransa-Prusya Savaşı'nda Louis Bonaparte'ın esir düşmesinin ardından İkinci İmparatorluğun sona erdiği ve cumhuriyetin ilan edildiği tarih. 30 259 289-292 297 299-301 343 345-347 377 385 387 388 392 395 421 422 424 432 439 453 454

adem-i merkezîleş(tir)me # 117 408 410 430

Affre, Denis-Auguste (1793-1848) # Paris başpiskoposu (1840-1848). 333 353 434

Agesilaus, II. (MÖ 444-360) # Sparta kralı. 214

Agis, II. (MÖ ?-~401) # Sparta kralı. 214

Ailly, Pierre d' (1351-1420) # Katolik Kilisesi kardinali. 243

Albert (gerçek adı: Alexandre Martin) (1815-1895) # İşçi, Şubat Devriminin (1848) ardından kurulan Geçici Hükümetin üyesi. 46 48 59 90

Aleksandr, II. (1818-1881) # Rus çarı (1855-1881). 281

Alexandra (1844-1925) # Danimarka Kralı IX. Christian'ın kızı, 1863'te Galler Prensi'yle evlendi (*ayrıca*: Galler Prensesi). 303 434

Allais, Louis Pierre Constant (~1821-?) # Polis ajanı. 200 204 205

Alman İmparatorluğu # *bkz.* Prusya. 24 34

Alman Konfederasyonu # *bkz.* Prusya. 24 33

Almanya # *bkz.* Prusya (*ayrıca*: Alman). 14 15 18 22 25 26 31 33 57 66 91 101 103 124 129 142-144 176 193 238 244 254-256 258-260 266 271-275 279-285 298 299 318 334 336 366

Alsace-Lorraine # Alınancası *Elsaß-Lothringen* olan, Almanca konuşanların çoğunlukta olduğu, 1870-1871 Fransa-Prusya Savaşı'nın ardından Alman İmparatorluğu tarafından ilhak edilen ve 1918'de yeniden Fransa'ya dâhil edilen bölge; *bkz.* Prusya. 25 256 279 280 283 298 327 349

Amerika (Birleşik Devletleri) # (*ayrıca*: Amerikan, ABD) 33 142 157 199 202 247 265 266 269 275 277 285 289 331 336 365 367 372 393 405 406 442 449 462

Amerikan İç Savaşı #143 284

Amfitriyon # Yunan mitolojisinden, burada zenginliği ve konukseverliği simgeleyen bir isim. 69

anarşi # (*ayrıca*: anarşik, anarşist, anarşistler) 73 95 106 111 116 118-120 124 135 157 173 181-183 194 215 216218 224

233 235 246 251 297 314 369 390 413 415 429 457

Anglès, François Ernest (1807-1861) # Toprak sahibi, İkinci Cumhuriyet döneminde Ulusal Yasama Meclisi üyesi. 222

Anteus # "Toprak ana" Gaia'nın dev oğlu (mitoloji). 97

Antier, Benjamin (Benjamin Chevrillon) (1787-1870) # Oyun yazarı. 43

Antonius (Marcus Antonius) (MÖ 83-30) # Romalı devlet adamı ve komutan. 378

Applegarth, Robert (1833-1925) # İngiliz marangoz, 1871'te Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1865, 1868-1872), Genel Konseyin "Fransa'da İç Savaş" bildirisini imzalamayı reddetti. 275 285

Aralıkçı (*Décembriseur*) # Louis Bonaparte'ın 2 Aralık 1851 darbesine katılan ve/veya darbeyi destekleyen. 299 300 306 307 347 353 359 370 422 431 437 448 450 453

Arsenius # Aziz. 234

artan oranlı vergi # 71 112 119

Assemblée nationale # bkz. *L'Assemblée nationale*

Aşil # Yalnızca topuğundan vurulabilen savaşçı kahraman (Yunan mitolojisi). 162 164

Athenaeus # MS 2-3. yüzyıllarda yaşadığı düşünülen Yunanlı yazar. 214

Aumale Dükü, Henri-Eugène-Philippe-Louis d'Orléans, (1822-1897) # Louis-Philippe'in oğlu, 1848 Şubat Devriminden sonra İngiltere'ye yerleşti; 1871'de Ulusal Meclis üyesi. 357

Aurelle de Paladines, Louis-Jean-Baptiste d' (1804-1877) # General, Mart 1871'de Paris Ulusal Muhafızının başkomutanı, 1871'de Ulusal Meclis üyesi. 299 300 302 347 415 453

Austerlitz Savaşı (1805) # Napoleon Bonaparte'a (I. Napoleon) bağlı Fransız ordusunun Rusya ve Avusturya ordularına karşı zafer kazandığı savaş. 183

Avusturya # *bkz.* İtalya, Macaristan, Prusya (*ayrıca*: Avusturyalı). 22 24 32 33 44 51 63 69 85-87 103 108 166 183 274 280 281 294 295 362 394

Avusturya-Prusya Savaşı (1866) # bkz. Prusya. 259 272

Bacchus # Şarap tanrısı (Yunan mitolojisi). 201

Baden # 1848-1849 Devrimleri döneminde Almanya'da devrimci hareketin en uzun süre tutunabildiği kentlerden biri; *bkz.* Prusya. 103

Bailly, Jean-Sylvain (1736-1793) # 1789 Fransız Devriminin başlangıç döneminin liderlerinden, Jakobenlerin iktidar döneminde idam edildi. 151

Bakunin, Mihail Aleksandroviç (1814-1876) # Rus devrimci, anarşizmin kurucularından. 339

Balzac, Honoré de (1799-1850) # Yazar. 246

Baraguey d'Hilliers, Louis-Achille (1795-1878) # Bonapartist general, İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyesi. 102 209 220

Barbès, Armand (1809-1870) # 12 Mayıs 1839'da Blanqui ile birlikte Mevsimler Derneği (*Société des Saisons*) adlı örgütün düzenlediği ayaklanmaya öncülük etti, 1848'e kadar hapiste kaldı, 15 Mayıs 1848'deki meclis baskınına katıldığı gerekçesiyle ömür boyu hapse mahkûm edildi, 1854'te affedildikten sonra yaşamının geri kalanını yurt dışında geçirdi. 41 82 90 122

barış # 44 63 74 202 226 271 272 274 281-283

barikat savaşı # *bkz.* sokak savaşı

Baroche, Pierre Jules (1802-1870) # Savcı, başlangıçta Düzen Partisi üyesi, sonradan Bonapartist. 122 193 204 205 209 214

Barrot, Hyacinthe Camille Odilon (1791-1873) # Temmuz Monarşisi döneminde hanedancı muhalefetin liderliğini yaptı, 24 Şubat 1848'de Louis-Philippe tarafından yeni hükümeti kurmakla görevlendirilmesine karşın aynı gün Şubat Devrimi gerçekleştirildi, Aralık

1848'de Louis Bonaparte'ın atadığı ilk hükümetin başbakanı oldu, 30 Ekim 1849'da görevden alındı. 33 45 46 66 75-83 86 95 96 101 104 106 116 155 167-169 173 186-188 196 211 213 219 227

Bartholomeus # İsa'nın on iki havarisinden biri. 70 123

Bastiat, Claude Frédéric (1801-1850) # Liberal iktisatçı, İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyesi. 41

Bastide, Jules (1800-1879) # 1836 ile 1846 arasında *National* gazetesinin yazı kurulu üyelerinden, Şubat Devriminin (1848) ardından kurulan Geçici Hükümette kısa süre dışişleri bakanlığı yaptı (Mayıs-Aralık 1848). 69

Baze, Jean Didier (1800-1881) # Hukukçu ve siyasetçi, Orléans'cı. 170 218 231

Beaumarchais, Pierre Augustin (1732-1799) # *Sevil Berberi* (*Le Barbier de Sévile*) ve *Figaro'nun Düğünü* (*Le Mariage de Figaro*) adlı oyunların yazarı. 82

Bebel, August (1840-1913) # 1869'da Almanya'da Wilhelm Liebknecht ile birlikte Sosyal Demokrat İşçi Partisi'ni kurdu. Almanya Sosyalist İşçi Partisi'nde (SAPD) ve Almanya Sosyal Demokrat Partisi'nde (SPD) yöneticilik görevlerinde bulundu. 26

Bedeau, Marie Alphonse (1804-1863) # General ve siyasetçi, İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclisin ve Ulusal Yasama Meclisinin başkan yardımcısı. 173 210

Belçika # 32 275 285 320 336 460

Benoist d'Azy, Denis (1796-1880) # Meşruiyetçi, İkinci Cumhuriyet döneminde Ulusal Yasama Meclisinin başkan yardımcısı. 213 218

Bergeret, Jules-Victor (1839-1905) # Banka çalışanı. Blankistlere yakındı, Ulusal Muhafız Merkez Komitesi üyesi ve Paris Komünü üyesi. 304 417 418 435

Berlin # 1848 yılının Mart ayında Alman birliği taraftarlarının büyük bir ayaklanmasına sahne oldu; *bkz.* Prusya. 20 28

Bernard # Albay. 165

Berry Düşesi, Marie-Caroline-Ferdinande-Louise de Naples, (1798-1870) # Meşruiyetçilerin taht iddiacısı Chambord Kontu'nun annesi, 1832'de Vendée'de Louis-Philippe'e karşı bir ayaklanma çıkarma girişiminde bulunmuştu. 293 361 410 426

Berryer, Pierre Antoine (1790-1868) # Avukat ve siyasetçi, Meşruiyetçilerin parlamento sözcülerinden. 106 177 192 211 218 219 221 224 430

Beslay, Charles (1795-1878) # Girişimci, yazar ve siyasetçi. Uluslararası İşçi Birliği üyesi, Proudhon'cu, Paris Komünü üyesi. Fransa Bankası'na müdahale edilmesine karşı çıktı. 296 360

bilim # 146 311 403 404 444

bilimsel sosyalizm # 263

Billault, Auguste Adolphe Marie (1805-1863) # Önce Orléans'cı, 1849'dan sonra Bonapartist, 1854-58'de içişleri bakanı. 213

Birinci Cumhuriyet # Fransız Devriminin (1789) ardından, cumhuriyetin ilan edildiği 1792 yılı ile Napoléon Bonaparte'ın imparatorluğunu ilan ettiği 1804 yılı arasındaki dönem. 51 258

Birinci Enternasyonal# *bkz.* Uluslararası İşçi Birliği

Bismarck, Otto Fürst von (1815-1898) # Prusya başbakanı (1862-1872 ve 1873-1890) imparatorluk şansölyesi (1871-1890). 19 20 24 26 34 256 259 272 281 291 292 295 297-300 313 320 323 324 327 333 334 339 344 347 350 357-359 366 375 389 407 411 423 429 438 446 448 451-453

Blanc, Louis (1811-1882) # Gazeteci ve tarihçi, sosyalist, 1839'da yayımlanan *Emeğin Örgütlenmesi* (*L'Organisation du travail*) adlı kitabında işçilerin "toplumsal atölyeler"de örgütlenmesini savundu, Şubat Devriminin (1848) ardından kurulan Geçici Hükümetin bir üyesi ve bu hükümet tarafından işçilerin sorunlarını araştırmakla görevlendirilen Luxembourg Komisyonunun başkanı oldu, 1848 yılının Haziran

ayındaki işçi ayaklanmasının ardından İngiltere'ye göç etti, Paris Komünü'ne karşı tutum aldı. 1871'de Ulusal Meclis üyesi. 46 48 51 56 58 59 66 78 90 91 121 149 200 247 404 410

Blanchet (aslında Stanislas Pourille) (1833-?) # Tüccar ve polis ajanı, Ulusal Muhafız ve Paris Komünü üyesi, Mayıs 1871'de kimliği deşifre edildi ve tutuklandı, Komün'ün yenilgiye uğratılmasından sonra İsviçre'ye göç etti. 320

Blanqui, Louis Auguste (1805-1881) # Yaşamı boyunca işçi sınıfını iktidara taşıyacak bir devrim yapmak için mücadele etti. 1827'de bir sokak savaşında yaralandı, 12 Mayıs 1839'da silahlı bir ayaklanmaya öncülük ettiği için idama mahkûm edildi, sonra bu cezası ömür boyu hapse çevrildi. Şubat Devriminin (1848) ardından serbest bırakıldı, 15 Mayıs 1848'deki meclis baskınına katıldığı için 10 yıl hücre hapsine mahkûm edildi. 1871 yılında Paris Komünü başkentin yönetimini eline aldığında, taraftarlarının Komün'de çoğunluğu oluşturmasına karşın, kendisi yine hapisteydi. 41 57 58 82 90 120-122 156 213 249 262 299 303 333 379 385 387 434

Boguslawski, Albert von (1834-1905) # Askerî konularda kitapları da bulunan Alman general. 32 34

Boisguillebert, Pierre (1646-1714) # İktisatçı. 112

Bonaparte, Charles Louis Napoléon (1808-1873) # Napoléon Bonaparte'ın yeğeni. 10 Aralık 1848'de cumhurbaşkanı seçildi, 2 Aralık 1851'de darbe yaptı ve ertesi yıl "III. Napoléon" adıyla imparatorluğunu ilan etti. İkinci İmparatorluk dönemi boyunca başta kaldı, kendisinin başlattığı 1870-1871 Fransa-Prusya Savaşı'nda esir düşmesinin ardından tahtını kaybetti (*ayrıca*: yeğen, Davut Napoléon, Napoléon Bonaparte, Souloque, Fransız Sulla'sı). (Her üç kitapta da çok yaygın olarak geçtiğinden sayfa numaraları verilmemiştir.)

Bonaparte, Napoléon (1769-1821) # 1799 yılında bir hükümet darbesi yaparak başa geçti, 1804 yılında imparatorluğunu ilan ederek I. Napoléon adını aldı. Dış savaşlarla Fransa'nın etki alanını genişletti, ancak sonunda Avrupa'nın birleşen güçleri tarafından yenilgiye uğratıldı, 1814 yılında kısa bir süreliğine bırakmak zorunda kaldığı imparatorluğunu 1815'teki Waterloo Savaşı yenilgisinin ardından tümüyle kaybetti ve yaşamının geri kalanını sürgünde geçirdi (*ayrıca*: amca, birinci Bonaparte, I. Napoléon). 42 50 69 73-76 91 111 113 116 136 142 144 149-151 159 169 183 188 199 201 231 236 238-244 246 247 250 261 265 274 280 295 317 318 332 356 366 370 391 399 425 429 449

Bonapartistler # 90 104 120 133-136 164 170 173 196 197 208 211 215 219 221 227 282 290 291 297 300 302 316 318 320 326 328 344 345 347 349 356 357 359 361 365 368 370 373 385 403 404 409 420 423 428 430 431 445 446 448 449 451-453 456

Boon, Martin James # İngiliz mühendis, 1869-1872'de Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi. 275 285 336

Bora, Giovanni # İtalyan, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi. 275 285

borsa # (*ayrıca*: borsa kralları, borsa kurtları, borsacı vb.) 41 42 44 45 48 52-55 68 107-110 138 153 188 209 221 222 244 271 292 345 346 348 349 389 402 424 442

Bouis, Casimir (~1843-1916) # Gazeteci, Blankist, Paris Ulusal Muhafızı Merkez Komitesi ve Paris Komünü üyesi, 1880'li yıllarda Fransız İşçi Partisi üyesi. 385

Bourbon hanedanı # 1815-1830 yıllarındaki Restorasyon döneminde iktidarda olan, bu dönemde daha çok büyük toprak sahiplerinin çıkarlarını temsil eden hanedan. Bu hanedanın savunucuları "Meşruiyetçiler" (*Légitimistes*) diye anılıyordu. 74 88 103 105 167 174 175 215 216 218 237 298 357 366 368 447

Bourges davası # 15 Mayıs 1848 meclis baskınına katılanların yargılandığı dava. 90

Bradnick, Frederick # İngiliz. 1870-1872'de Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi, 1872 yılındaki kongrede alınan kararlara karşı çıktığı için 1873'te birlikten ihraç edildi. 275 285 336

Brandenburg Seçmen Prensi # *bkz.* Friedrich Wilhelm

Bréa, Jean Baptiste Fidèle (1790-1848) # General, Parisli işçilerin Haziran 1848'deki ayaklanmasını bastırma mücadelesi yürütürken isyancılar tarafından öldürüldü. 91

Bright, John (1811-1889) # İngiliz fabrikatör ve liberal siyasetçi. 1830'lu ve 1840'lı yıllarda Richard Cobden ile birlikte tarım ürünleri ithalatının serbest bırakılması için mücadele etti. 109

Broglie, Achille Charles (1785-1870) # Orléans'cı, 1835-36'da başbakan, İkinci Cumhuriyet döneminde Ulusal Yasama Meclisi üyesi. 192 219

Brunel, Paul-Antoine-Magloire (1830-?) # Subay, Blankist, Ulusal Muhafız Merkez Komitesi ve Paris Komünü üyesi. Mayıs 1871'de Versailles'lılar tarafından ağır yaralandı, Komün'ün yenilgiye uğratılmasından sona İngiltere'ye göç etti. 338

Brütüs, Marcus Junius (MÖ 85-42) # Roma Cumhuriyeti'nde politikacı, Sezar suikastında rol oynadı. 150 378

Bugeaud, Thomas Robert (1784-1849) # Mareşal, Orléans'cı, Temmuz Monarşisi döneminde Temsilciler Meclisi, İkinci Cumhuriyet döneminde Ulusal Yasama Meclisi üyesi. 77

Bulgaristan # 32

bunalım (iktisadi) # (*ayrıca*: sanayi bunalımı, ticaret bunalımı) 18 20 45 52 56 78 125 127 128 213 224-227 380 402 403

bunalım (siyasi) # 52 82 84 94 149 165 196 197 208 257 289 329 403

Buridan, Jean (~1295-1358) # Din adamı ve felsefeci. 229

burjuva cumhuriyetçileri # 1840'lı yıllarda ağırlıklı olarak *Le National* gazetesinin çevresinde toplanan, biçimsel demokrasiyi savunan kesim. *bkz. Le National* (*ayrıca*: saf cumhuriyetçiler, *National* cumhuriyetçileri, *National* partisi, üç renkli cumhuriyetçiler, ılımlı cumhuriyetçiler). 46 50 51 58 59 61 62 64-77 79-85 88-90 92 98 107 121 131 134 135 155 156 159-162 164-167 169 171 173 174 177 197 200 210 215 216 220 232 248 257 258 261 283 293 295 302 309 316 322 324 328 345 351 355 361 368 369 373-375 377 401 403-405 410 414 426 428 430 433 445 446 450 456

burjuva diktatörlüğü # 63 70 115 116-118 123 124 232 248

burjuva sosyalizmi # 19 119

burjuva toplumu # 43 44 47 48 51 52 55 59 63 64 70-72 108 111 127 128 135 150 157 158 165 183 187 236 243 244 308 310 315 334 390 391 440 455 457 458

Buzançais # 1847 yılının ilkbaharında Indre iline bağlı Buzançais'de işçiler ile çevre köylerde yaşayanlar açlık nedeniyle fırsatçıların depolarını yağmaladı. Bunun üzerine askerlerle halk arasında çatışmalar yaşandı. İsyancıların dördü öldürüldü, çok sayıda isyancı ağır çalışma cezalarına çarptırıldı. 45

bürokrasi # (*ayrıca*: bürokratik) 174 235 236 241 243 250 265 266 308 390 392 413 440 455

bütçe # *bkz.* devlet bütçesi

büyük toprak sahipleri # *bkz.* toprak aristokrasisi (*ayrıca*: büyük toprak mülkiyeti). 47 54 58 88 108 118 166 175 216 237 260 298 316 321 347 368 371 398

Cabet, Étienne (1788-1856) # Hukukçu ve yayıncı, ütopyacı sosyalist, Şubat Devriminden (1848) hemen önce örnek eşitlikçi topluluklar oluşturmak için yandaşlarıyla ABD'ye göç etti, başarısız oldu. 58 339 406

Caesar # *bkz.* Sezar

Caihil # Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1870-71). 285 336

Caligula (Gaius Julius Caesar Augustus Germanicus) (12-41) # Roma imparatoru. 169

Calonne, Charles-Alexandre de (1734-1802) # Devlet adamı. 323 364 450

Capefigue, Jean-Baptiste (1802-1872) # Tarihçi, biyografi yazarı, gazeteci. 131

Carlier, Pierre (1799-1858) # 1849-1851 döneminde Paris'in polis müdürü, Bonapartist. 116 117 120 188 201 206 228

Carlo Alberto (1798-1849) # 1831-1849 döneminin Sardinya-Piemonte kralı. *bkz.* İtalya. 86

Carlos, Don (1545-1568) # İspanya Kralı II. Philipp'in sanatsal eserlere konu olan oğlu; babasına isyan ettiği için atıldığı zindanda öldü. 295 351

Carnot, Lazare Hippolyte (1801-1888) # Fransız Devriminin (1789) ardından Konvansiyon ve Kamu Esenliği Komitesi üyeliği yapan Lazare Carnot'nun oğlu. Şubat Devriminden (1848) sonra Geçici Hükümet, Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyeliği yaptı, Louis Bonaparte'ın 1851'deki darbesinin ardından cumhuriyetçi muhalefetin liderlerinden biri oldu. 121 122

Carrel, Armand (1800-1836) # Yayıncı, liberal; *Le National* gazetesinin kurucularından ve yazı kurulu üyesi. 361 363

Cassagnac, Bernard Adolphe Granier de (1806-1880) # Gazeteci ve siyasetçi, Temmuz Monarşisi döneminde Guizot'nun destekçisi, İkinci Cumhuriyet döneminde ve sonrasında mutlakçı ve Bonapartist. 131 246

Cathelineau, Henri de (1813-1891) # General, kralcı. 359 446 448

Cato (Marcus Porcius Cato Uticensis) (MÖ 95-46) # Roma İç Savaşı'nda Sezar'a karşı savaşan ve onun kazanması üzerine intihar eden Genç Cato. 251

Cato (Marcus Porcius Cato) (MÖ 234-149) # Romalı devlet adamı, yazar. 69

Caussidière, Marc (1808-1861) # 1834 Lyon ayaklanmasına katıldığı için bir 1837'ye kadar hapiste kaldı, Şubat Devrimi (1848) sırasında barikatlarda savaştı, Geçici Hükümet tarafından Paris'in polis müdürlüğüne atandı, 15 Mayıs 1848'deki meclis baskınının ardından görevden alındı, Haziran 1848'deki ayaklanmanın ardından yurt dışına kaçmak zorunda kaldı. 51 66 90 91 149 247

Cavaignac, Louis Eugène (1802-1857) # General, Şubat Devriminden (1848) sonra Haziran ayaklanmasının bastırılmasını yönetti, Haziran-Aralık döneminde başbakanlık ve fiilî devlet başkanlığı yaptı, 10 Aralık 1848'deki cumhurbaşkanlığı seçimini kaybetti. 61 62 65 68-70 72-75 79 80 84-86 92 98 160 165 166 173 200 211 223 231 233 333 350 353 369 417 428 435

Chambord Kontu, Henri-Charles d'Artois (1820-1883) # 1830 Temmuz Devrimi sonrasında yurt dışında yaşadı; Meşruiyetçilerin V. Henri adını kullanan taht iddiacısı (*ayrıca*: V. Henri). 103 134 176 177 197 217 218 221 293 447

Chambre introuvable (Bulunmaz Meclis) # I. Napoléon'un 1815'teki ikinci düşüşünün hemen ardından seçilen, bağnazlık derecesinde aşırı kralcı ve gerici Temsilciler Meclisinin tarihteki adı (Engels). 118 297 298 320 333 373 383 410 430

Chamisso, Adelbert von (1781-1838) # Alman şair ve botanikçi. 172

Changarnier, Nicolas Anne Théodule (1793-1877) # General, Meşruiyetçi, Haziran ayaklanmasının (1848) bastırılmasında rol oynadı, 1849'da Paris Ulusal Muhafızı ile Paris'teki düzenli birliklerin komutanı oldu, Louis Bonaparte'ın 2 Aralık 1851'deki darbesi sırasında tutuklandı ve ülke dışına sürüldü; 1859'da Fransa'ya döndü; 1871'de Ulusal Meclis üyesi. 77 83 93 98 102 133 136-138 168-170 173 179 183 184 200-202 204 205 207-211 214 220 222 227 229 231 305 363 419 436

Chanzy, Antoine Alfred Eugène (1823-1883) # General, 1871'de Ulusal Meclis üyesi. 356 385

Charette de la Contrie, Athanase, baron de (1832-1911) # General, kralcı. 323 359 420 446 448

Charlemagne (Şarlman) (742-814) # Frankların ve Lombardların Kralı, Kut-

sal Roma-Cermen İmparatorluğu'nun kurucusu. 80

Charles, X. (1757-1836) # 1824'ten Temmuz Devrimine (1830) kadar Fransa kralı. 122 219

Charras, Jean-Baptiste (1810-1865) # Asker, 1830 Devrimine bir cumhuriyetçi olarak katıldı, Temmuz Monarşisi döneminde Afrika'da görev yaptı, Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyesi oldu, 2 Aralık 1851 darbesinin ardından sürgüne gönderildi, 1858'de Waterloo Savaşı hakkında bir kitabı çıktı (*Histoire de la Campagne de 1815-Waterloo*). 144 231

Circe # Düşmanlarını hayvanlara dönüştüren büyücü tanrıça (Yunan mitolojisi). 234

Cizvit # 1534 yılında kurulmuş, Hıristiyanlığı yayma çabalarıyla ve gizli örgütçülüğüyle ünlü, Avrupa'daki dinsel reform hareketlerine düşmanca yaklaşmış, bir dönem boyunca Roma Katolik Kilisesi tarafından desteklenmiş tarikatın üyesi. 76 111 116 117 121 167 189 299 300 340 347 357 368 384 453

Cluseret, Gustave Paul (1823-1900) # Siyasetçi ve asker; İtalya'da Garibaldi'yle birlikte mücadele etti ve Amerikan İç Savaşı'na katıldı; Uluslararası İşçi Birliği'nde Bakunin'cilerle birlikte hareket etti; 1870'te Lyon'daki ve Marsilya'daki devrimci ayaklanmalara katıldı, Paris Komünü üyesi oldu. 378

Cobden, Richard (1804-1865) # İngiliz fabrikatör ve liberal siyasetçi. 1830'lu ve 1840'lı yıllarda John Bright ile birlikte tarım ürünleri ithalatının serbest bırakılması için mücadele etti. 109

Coëtlogon Kontu, Louis-Charles-Emmanuel (1814-1886) # Memur, Bonapartist. 304 418 435

Cohen (Cohn), James # İngiliz puro işçisi, 1867-1871 yıllarında Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi. 275 285 336

Comte, Auguste (1798-1857) # Matematikçi, felsefeci ve sosyolog; pozitivizmin kurucusu. 404 411

Constant, Benjamin (1767-1830) # İsviçre doğumlu Fransız yazar ve siyasetçi, anayasal monarşi yanlısı. 150

Constitutionnel # 1849'da Düzen Partisi'nden yana yayın yapan bir gazete. 131 246

Corbon, Claude Anthime (1808-1891) # Siyasetçi, cumhuriyetçi, 1848-1849'da Kurucu Ulusal Meclis üyesi, 1871'de Ulusal Meclis üyesi. 290 422

Cousin, Victor (1792-1867) # Filozof. 150

Crémieux, Adolphe (1796-1880) # Avukat, Şubat Devriminin (1848) ardından kurulan Geçici Hükümette bir dönem adalet bakanı, Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyesi. 46 84

Creton, Nicolas Joseph (1798-1864). Avukat, Orléans'cı. 111 216

Cromwell, Oliver (1599-1658) # 1653-1658 döneminde "Koruyucu Lord" sıfatıyla İngiltere'nin yöneticisi. 150 231

Cubières, Amédée Louis de (1786-1853) # General. 110

çalışma bakanlığı # 48 60 318

çalışma hakkı # (*ayrıca*: çalışma olanağı) 19 48 71 206

Çin imparatoru # *bkz.* Xianfeng

Dağ # *bkz. Montagne*

Danimarka # 32 275 285 336

Danton, Georges Jacques (1759-1794) # 1789 Fransız Devriminin liderlerinden, Jakobenlerin iktidar döneminde idam edildi. 149 150 247

Darboy, Georges (1813-1871) # Din adamı, 1863'ten itibaren Paris başpiskoposu, Mayıs 1871'de Komün tarafından rehine olarak vuruldu (*ayrıca*: Paris başpiskoposu). 262 322 332 333 353 355 356 384 435

Daumier, Honoré (1808-1879) # Ressam, karikatürist. 43

Davut # İsrail Krallığı'nın kurucusu Saul'ün rakibi, ondan sonraki kral (Tevrat ve İncil). 73 183

Deflotte # *bkz.* Flotte

Deguerry, Gaspard (1797 1871) # Din adamı, Mayıs 1871'de Komün tarafından rehine olarak vuruldu. 355 384

Delahaye, Pierre-Louis (1820-?) # Mühendis, Proudhon'cu, 1864'ten itibaren Uluslararası İşçi Birliği üyesi, Komün'ün yenilgiye uğratılmasının ardından İngiltere'ye göç etti. 336

Delilah # Samson'un sevgilisi, *bkz.* Samson. 97

Demiurgos # Fiziksel evrenin yaratıcısı (mitoloji). 127

Démocratie pacifique (Barışçıl Demokrasi) # 1843 ile 1851 yılları arasında ütopyacı sosyalist Fourier'nin taraftarlarının çıkardığı günlük gazete. 97

Demokles # "Demokles'in kılıcı" deyimiyle bilinen eski Yunanlı (söylence). 116 191 256

Demosthenes (MÖ 384-322) # Eski Yunanistan'da hatipliğiyle ünlü devlet adamı. 106

Der Volksstaat # Almanya Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin (SDAP) 1869-1876 yıllarında çıkan merkezî yayın organı. 273 283 288 459 461 462

Desmaret # Jandarma yüzbaşısı, Gustave Flourens'ın katili. 306 353 372 437

Desmoulins, Camille (1760-1794) # Gazeteci ve siyasetçi, 1789 Fransız Devrimine katıldı, Danton'a yakındı, Jakobenlerin iktidar döneminde idam edildi. 150

despotizm # (*ayrıca*: despot, despotik, zorba, zorbalık) 49 51 63 95 100 116 157 172 180 182 235 251 271-273 295 308 317 322 335 361 364 369 379 394 400 403 405 408 409 413 442 448-450 455 456

devlet borçlanması # 42-44 53 54 69 71 104 108-111 222 298 299 308 347 348 391 395 443

devlet bütçesi # (*ayrıca*: bütçe, bütçe dengesi, bütçe açığı) 42 54 69 78 88 109 110 118 159 190 271

devlet mekanizması # (*ayrıca*: yönetim mekanizması, iktidar mekanizması) 54 70 108 187 235 236 243 245 246 258 265 267 308 313 323 368 390 391 393 394 399 403 405 408 410 439-441 443 444 455

devrimci proletarya # (*ayrıca*: devrimci işçiler, devrimci proleterler) 26 71 72 75 79 80 82 84 85 89 90 99 121 160 166 178 200 257

devrimci sosyalizm # 120

Dézamy, Théodore (1808-1850) # Sosyalist. 57

Die Neue Zeit # Almanya Sosyal Demokrat Partisi'nin teorik yayın organı (1883-1923). 15 267

Die Revolution # Joseph Weydemeyer tarafından ABD'de çıkarılan aylık Almanca dergi. 142 143 148

din adamları # (*ayrıca*: ruhban sınıfı) 35 85 95 156 175 183 189 233 239 241 242 262 308 311 317 333 336 381 384 386 390 392 396 399 403 408 439 440 455

Diocletianus (~245-~313) # 284-305 yıllarında Roma imparatoru. 35

doktrinci sosyalizm # (*ayrıca*: sosyalist doktrinciler) 61 90-92 119-121 156 190 206 264

Dombrowski (Dabrowski), Jaroslaw (1836-1871) # Polonyalı devrimci demokrat, 1860'lı yıllarda Polonya ulusal kurtuluş hareketinde yer aldı; Paris Komünü'nün generali, Mayıs 1871'den itibaren Komün'ün tüm silahlı kuvvetlerinin başkomutanı, barikatlarda öldü. 318

Douay, Félix (1816-1879) # General. 328

Dresden # 1849 yılında Mayıs Ayaklanmasının gerçekleştirildiği Alman kenti. Ayaklanma Prusya ordusu tarafından bastırıldı; *bkz.* Prusya. 28

Duchâtel, Charles Marie Tanneguy (1803-1867) # Orléans'cı, Temmuz Monarşisi döneminde 1840 yılından Şubat Devrimine (1848) kadar içişleri bakanı. 218

Duclerc, Charles (1812-1888) # Mayıs-Haziran 1848'de maliye bakanlığı yaptı, Haziran ayaklanmasının (1848) ardından siyasetten uzaklaştı, 1882-1883'te başbakanlık ve dışişleri bakanlığı yaptı. 84

Ducrot, Auguste-Alexandre (1817-1882) # General, 1871'de Ulusal Meclis üyesi, Orléans'cı. 413

Dufaure, Jules (1798-1881) # Avukat ve devlet adamı, Orléans'cı, farklı dönem-

lerde bayındırlık, içişleri, adalet bakanı ve başbakan. 72 74 110 299 305 324-326 347 350 351 375-377 381 404 451

Dumas, Alexandre (oğul) (1824-1895) # Yazar. 372 385

Dupin, André Marie (1783-1865) # Avukat, 1832-1839 döneminde Temsilciler Meclisinin, 1849-1851 döneminde Ulusal Yasama Meclisinin başkanlığını yaptı. 130 200 204 205

Dupont de l'Eure, Jacques Charles (1767-1855) # 1795'te kurulan Beşyüzler Meclisinde Napoléon Bonaparte'ı destekledi, hem Restorasyon hem de Temmuz Monarşisi dönemlerinde Temsilciler Meclisi üyeliği yaptı, Temmuz Devriminden (1830) sonra çok kısa bir süre adalet bakanı oldu, Şubat Devriminden (1848) sonra Geçici Hükümetin başkanlığını yaptı. 46

Dupont, Eugène (~1831-1881) # Müzik aletleri imalatçısı, Paris'teki 1848 Haziran ayaklanmasına katıldı, 1862'den itibaren İngiltere'de yaşadı, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konsey üyesi (1864-1872), Marx ve Engels taraftarı, 1874'te ABD'ye göç etti. 275 285 336

Duprat, Pascal (1815-1885) # İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyesi, 2 Aralık 1851 darbesinden sonra tutuklandı ve yurt dışına sürüldü. 206 207

Duval, Émile-Victor (1841-1871) # Dökümcü, Blankist, Uluslararası İşçi Birliği üyesi; Ulusal Muhafız Merkez Komitesi ve Paris Komünü üyesi, Komün generali; 4 Nisan 1871'de Versailles'lılar tarafından esir alındı ve vuruldu. 305 353 379 436

Düzen Partisi (*Parti de l'Ordre*) # İkinci Cumhuriyet döneminde Meşruiyetçiler ile Orléans'cıların birlikte kurduğu parti. Mayıs 1849'daki Ulusal Yasama Meclisi seçimlerinde çoğunluğu elde etti. Louis Bonaparte'ın 2 Aralık 1851 darbesinden sonra kapatıldı. 88-94 98-102 106-109 111 115-123 128-138 157 167-171 173 174 176 178 181-187 189 191-195 197 200-203 205 206 208-224 229-232 295 305 309 317 348 350 368 377 399 428 436 442 456

Eccarius, Johann Georg (1818-1889) # Terzi, yayıncı; Komünistler Birliği üyesi; Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1864-1872). 275 285 336 459

Economist # *bkz. The Economist*

Ensign Pistol # William Shakespeare'in bazı oyunlarındaki kahramanlık taslayan korkak asker karakteri. 337

Enternasyonal # *bkz.* Uluslararası İşçi Birliği

Epikürcülük # Buradaki anlamıyla daha çok hazcılık. 364 425

Espartero, Baldomero (1793-1879) # İspanyol general ve devlet adamı, ilerlemecilerin önderi, İspanya naibi (1841-1843), başbakan (1854-1856). 294 362 427

eşitlik # 47 154 185

Eudes, Émile (1843-1888) # Devrimci, Blankist, Paris Komünü üyesi ve generali, Komün'ün yenilgiye uğratılmasından sonra önce İsviçre'ye ardından İngiltere'ye yerleşti; gıyabında idama mahkûm edildi. 262

Eusebius, Caesarea'lı (~263-~339) # Kilise tarihçisi. 158

Eyüp # Peygamber. 296

Ezekiel (İslam'da Zülkifl) # Peygamber. 251

Ezop (Aisopos) # MÖ 6. yüzyıl civarında yaşadığı düşünülen ve kahramanları olarak hayvanları seçen Yunanlı masalcı. 153

fabrikatör # *bkz.* sanayi burjuvazisi

Falloux Kontu, Frédéric-Alfred-Pierre (1811-1886) # Politikacı ve yazar, Meşruiyetçi ve din adamı; Paris'teki 1848 Haziran ayaklanmasının bastırılmasında başat rol oynadı; İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyesi, 1848-1849'da eğitim bakanı. 76 85 96 106 173 186 187 189 219 221 430

Falstaff, Sir John # Shakespeare'in oyunlarındaki şişman, kendini beğenmiş, çok içen, çalınmış ya da ödünç alınmış paralarla yaşayan karakter. 292

Faucher, Léon (1803-1854) # İktisatçı, Orléans'cı, 1848-1849 yıllarında ve 1851'de içişleri bakanlığı yaptı, ikinci bakanlık döneminde Bonapartist. 41 76 81 84 194 214 219

Favre, Jules Gabriel Claude (1809-1880) # Avukat ve siyasetçi, ılımlı burjuva cumhuriyetçisi; 1870-1871'de Ulusal Savunma Hükümetinde ve Thiers hükümetinde dışişleri bakanı. 271 290-292 296 298-300 302 305 320 327 338-340 343-348 357 361 363 366 374 377 383 388 389 413 416-418 421-424 433 434

feodalizm # (*ayrıca*: feodal toplum, feodal yükler, feodal) 49 54 63 113 145 146 150 175 190 235 238-240 243 250 308 310 323 333 366 390-392 410 411 440 441 455

Ferdinand, II. (1810-1859) # İki Sicilya (Sicilya ve Napoli) kralı (1830-1859), Eylül 1848'de Messina kentinin bombalanması nedeniyle Kral Bomba lakabı takılmıştı, bkz. *İtalya*. 294 362 426

Ferdinand-Philippe (1810-1842) # Louis-Philippe'in en büyük oğlu. 104

Ferry, Jules (1832-1893) # Avukat ve siyasetçi, ılımlı burjuva cumhuriyetçilerinin liderlerinden, Ulusal Savunma Hükümeti üyesi, 1870-1871'de Paris'in belediye başkanı, 1871'de Ulusal Meclis üyesi. 292 344-346 349 387 416 421 423 424

Fischer, Richard (1855-1926) # Alman sosyal demokrat politikacı. 15

Flocon, Ferdinand (1800-1866) # *La Réforme* gazetesi yazı kurulu üyesi, Şubat Devriminin (1848) ardından kurulan Geçici Hükümetin üyesi. 46

Flotte, Paul-Louis de (1817-1860) # Blankist, 15 Mayıs 1848'deki meclis baskınına ve Haziran ayaklanmasına katıldı, Ulusal Yasama Meclisi üyesi oldu, Louis Bonaparte'ın 2 Aralık 1851 darbesinin ardından İtalya'da Garibaldi'nin önderlik ettiği bağımsızlık mücadelesine katıldı. 90 121 122 192

Flourens, Gustave (1838-1871) # Doğa araştırmacısı, devrimci, Blankist, 31 Ekim 1870 ve 22 Ocak 1871'de Paris'te gerçekleştirilen ayaklanmaların önderlerinden, Paris Komünü üyesi; Nisan 1871'de Versailles'lılar tarafından öldürüldü. 299 303 306 353 354 379 387 434 437

Fouché, Joseph (1759-1820) # 1789 Fransız Devrimini izleyen yıllarda Jakoben, Napoléon Bonaparte'ın iktidar döneminde sertliğiyle ünlü polis bakanı. 116

Fould, Achille (1800-1867) # Bankacı, önce Orléans'cı sonra Bonapartist, 1849-1867 yıllarında belirli aralıklar dışında maliye bakanı. 55 68 79 107 110 111 188 209 214 221

Fouquier-Tinville, Antoine Quentin (1746-1795) # Konvansiyon tarafından Mart 1793'te kurulan Devrim Mahkemesi'nin (*Tribunal révolutionnaire*) savcısı; Jakobenlerin iktidardan düşmesinin ardından idam edildi. 87

François # Ulusal Muhafız, Komüncü, 22 Mart 1871'deki karşı devrimci gösteri sırasında öldürüldü. 418

Frankel, Leo (1844-1896) # Macar altın işleme ustası, Marx'ın ve Engels'in mücadele arkadaşı, Paris Komünü üyesi, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi, Macaristan Genel İşçi Partisi'nin kurucularından (1880). 318 383 408 461

Fransa Bankası (*Banque de France*) # 1800 yılında kurulan ve zaman içinde Fransa'nın merkez bankasına dönüşen banka (*ayrıca*: banka). 48 53 54 117 126 127 225 244 263

Fransa-Prusya Savaşı (1870-1871) # Fransa İmparatoru Louis Bonaparte (III. Napoléon) tarafından 19 Temmuz 1870'te Prusya Krallığı liderliğindeki Kuzey Alman Federasyonu'na açtığı savaş. Fransız ordularının yenilgilere uğradığı bu savaşta, Louis Bonaparte, 1 Eylül 1870'teki Sedan Muharabesi'nin ardından, 2 Eylül'de teslim oldu ve 4 Eylül 1870'te Fransa'da cumhuriyet (Üçüncü Cumhuriyet) ilan edilirken bir Ulusal Savunma Hükümeti kuruldu. 19 Eylül'de Prusya orduları Paris'i

kuşattı. 28 Ocak'ta Paris'in teslim olmasına karşın, Paris Ulusal Muhafızının ve Paris halkının direnişi 18 Mart'ta Paris Komünü'nün ilan edilmesini sağladı. 24 25 254 255 268-270 276 277 322 355 438 459 460 462

Fransız Devrimi (1789) # Monarşinin yerine cumhuriyeti, feodalizme özgü toplumsal katmanlaşmanın yerine "yurttaşlık" hukukunu, din-devlet ayrımını getirdi, ulusalcılığı devletin temel ideolojisi düzeyine yükseltti. Etkisi Fransa sınırlarının çok ötesine uzandı, dünya ölçeğinde bir devrimler (ve karşı-devrimler) dönemini başlattı (*ayrıca*: birinci devrim, 1789 Devrimi, 1789). 20 30 45 50 51 54 62 64 70 73 87 112 113 120 124 142 149 171 173 210 236 238 239 249 256 263 280 306 308 316 317 322 323 366 390-392 399 404 429 404 431 440 455

Fransız İşçi Partisi # Programının yazılmasına Marx'ın da katkıda bulunduğu sosyalist parti. 26

Friedrich Wilhelm (1620-1688) # Brandenburg Seçmen Prensi (1640-1688). 279

Friedrich, II. (1712-1786) # 1740-1786 döneminde Prusya kralı (Büyük Frederik). 31 340

Fronde ("sapan") dönemi # Fransa'nın iç karışıklıklar yaşadığı 1648-1653 dönemi. Bu dönemde, mutlakçı rejime karşı önce burjuvaların ve ardından soyluların öncülüğünde iki ayrı başkaldırı gerçekleştirildi; bunların başarısızlığı, mutlakçı rejimin güçlenmesine yol açtı. 172 227 245

Gaia # Toprak ana (mitoloji). 97

Galler Prensesi # *bkz.* Alexandra

Gallien # Komün'e bağlı Ulusal Muhafızda subay. 378 385

Galliffet, Gaston Alexandre Auguste de (1830-1909) # General, Fransa-Prusya Savaşı sırasında esir alındı ve Komün'e karşı savaşması için serbest bırakıldı. 305 307 337 354 384 420 436 438

Gambetta, Léon (1838-1882) # Avukat ve devlet adamı, ılımlı burjuva cumhuriyetçisi, 1870-1871'de Ulusal Savunma Hükümeti üyesi, 1881-1882'de başbakan ve dışişleri bakanı. 290 343 387 422 439

Ganesco, Grégori (~1830-1877) # Gazeteci, İkinci İmparatorluk döneminde Bonapartist, sonrasında Thiers hükümeti yanlısı. 318

Garnier-Pagès, Louis-Antoine (1803-1878) # Siyasetçi, ılımlı burjuva cumhuriyetçisi, 1848'de Geçici Hükümet üyesi ve Paris'in belediye başkanı, 1870-1871'de Ulusal Savunma Hükümeti üyesi. 377

Gazette de France # 1840'lı yıllarda Meşruiyetçilerin yayın organı. 47

Geçici Hükümet (*Gouvernement provisoire*) # Şubat Devriminin (1848) ardından kurulan ve 24 Şubat ile 9 Mayıs arasında ülkeyi yöneten hükümet; yerini Kurucu Ulusal Meclis tarafından atanan Yürütme Kuruluna bıraktı (*ayrıca*: Şubat hükümeti). 46-48 51-59 64 66 72 86 92 99 121 127 155 160 200 399

genel oy hakkı # (*ayrıca*: genel oy) 25-27 47 58 70 72 78 80 116 121 123 124 129-131 135 154 161 163 172 181 194-197 204 211 213 227-232 248 250 301 309 311 312 326 348 376 377 392 395 403 416 446 453

gericilik # 18 20 41 100 125 128 130 133 174 189 297 303 369

Gezici Muhafız (*Garde mobile*) # Şubat Devrimi (1848) sonrasında, işçi sınıfına karşı kullanılmak üzere, lumpen proleter gençlerden oluşan Gezici Muhafız taburları kuruldu; bu taburlar 1849 yılının başında Bonaparte'ın kurduğu ilk hükümet tarafından dağıtıldı. 55 56 61 69 74 77 80 81 83 156 200 259 303 304

Giovacchini, P. # 1871'de Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi. 336

Girardin, Delphine de (1804-1855) # Yazar, Émile de Girardin'in eşi. 246

Girardin, Émile de (1806-1881) # Gazeteci, yayıncı, *Le Presse* gazetesinin kurucusu, Ulusal Yasama Meclisinde bir dönem *Montagne* ile birlikte oy kullan-

dı, sonradan Louis Bonaparte'la uzlaştı. 130 207 351

Giraud, Charles Joseph Barthélemy (1802-1881) # 1851'de eğitim bakanı. 228

Goethe, Johann Wolfgang von (1749-1832) # Alman şair ve yazar. 73 154

Gorçakov, Aleksandr Mihailoviç (1798-1883) # Rus devlet adamı ve diplomat, dışişleri bakanı (1856-1882). 281

Goudchaux, Michel (1797-1862) # Bankacı, Şubat Devriminin (1848) ardından Geçici Hükümette ve Yürütme Kurulu döneminde maliye bakanlığı yaptı. 66

Gracchus kardeşler # MÖ 2. yüzyılda Roma'da toprakların yoksullara dağıtılmasını savundukları için soylular tarafından öldürülen iki kardeş. 34 150

Grandin, Victor (1797-1849) # Sanayici, Temmuz Monarşisi döneminde Temsilciler Meclisi, İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyesi. 41

Greppo, Jean-Louis (1810-1888) # Siyasetçi, Lyon'daki 1831 ve 1834 ayaklanmalarına katıldı, İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyesi, 1870-1871'de Paris'in ilçelerinden birinin belediye başkanı ve 1871'de Ulusal Meclis üyesi. 376

Grousset, Paschal (1844-1909) # Gazeteci ve siyasetçi, Blankist, Ulusal Muhafız Merkez Komitesi ve Paris Komünü üyesi. 383

Guinard, Joseph Augustin (1799-1874) # İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclis üyesi, *Montagne* ile birlikte hareket etti. 122

Guiod, Alphonse Simon (1805-?) # General. 321 494 574

Guise Dükü II. Henry (1614-1664) # 1640'tan ölümüne kadar Guise Dükü. 245

Guizot, François Pierre Guillaume (1787-1874) # Tarihçi, Orléans'cı, Temmuz Monarşisi döneminde, 1840-1847 yıllarında dışişleri bakanlığı, 19 Eylül 1847 ile 23 Şubat 1848 tarihleri arasında başbakanlık yaptı, başbakanlık döneminde her tür reform talebini geri çevirerek Şubat Devriminin (1848) patlak vermesini kolaylaştırdı, devrimden sonra siyasetten çekildi. 41 44 45 62 69 76 83 101 106 150 162 218 219 235 246 249 294 295 351 363 427

Habakkuk # MÖ 7. yüzyılda yaşadığı iddia edilen İbrani peygamber. 150

Hales, John (1839-?) # İngiliz dokumacı, sendikacı, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1866-1872); Marx'a karşı mücadele etti ve 1873'ta Genel Konsey kararıyla Uluslararası İşçi Birliği'nden ihraç edildi. 275 285 336 340

Hales, William # Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1869-1872). 275 285 336

halk bankası # İşçileri çok düşük faizli kredilerle girişimcilere dönüştürmeyi planlayan Proudhon, İkinci Cumhuriyet döneminde, bir halk bankası (*la Banque du Peuple*) kurma girişiminde bulunmuştu; bu girişimin arka planında, Proudhon'un "takas bankası (*banque d'échange-Tauschbank*) kurma projesi vardı. 127 156

hanedancı muhalefet # Odilon Barrot'nun liderliğini yaptığı, Temmuz Monarşisi döneminde Orleans hanedanının bazı reformlarla iktidarda kalmasını amaçlayan muhalefet grubu. 46 61 66 76 109 155 246 248

Harris, George # İngiliz işçi hareketinin temsilcisi, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1869-1872). 275 285 336

Haussez, Baron d' (Haussez Baronu) Charles Lemercier de Longpré (1778-1854) # 1829'da donanma bakanı. 122

Haussmann, Georges Eugène (1809-1891) # Siyasetçi, Bonapartist, 2 Aralık 1851 darbesine katıldı, Seine ilinin valisi (1853-1870), Paris'teki kentsel dönüşümün sorumlusu. 319 331 332

Hautpoul, Alphonse Henri d' (1789-1865) # General, Meşruiyetçi, sonradan Bonapartist, 1849-1850'de başbakan ve savaş bakanı. 106 115 121 130 136 137 188 193 201-203

Haynau, Julius Jacob von (1786-1853) # 1848-1849 yıllarında İtalya ve Macaristan'daki devrimci hareketleri bastıran Avusturyalı general. 103

Haziran ayaklanması (1848) # *bkz.* Haziran günleri ayaklanması

Haziran günleri (*journées de Juin*) ayaklanması (1848) # Şubat Devriminin (1848) ardından cumhuriyetin ilan edilmesini ve bazı sosyal hakların tanınmasını sağlayan Parisli işçiler, devlet tarafından kurulan "ulusal atölyeler"in kapatılması üzerine, 22 Haziran günü sokak gösterilerine başladı, 23 Haziran'da barikatlar kuruldu ve izleyen günlerde General Cavaignac yönetimindeki askerler binlerce işçiyi öldürerek ayaklanmayı bastırdı. Çok daha fazla sayıda kişi tutuklandı ve pek çoğu Cezayir'e sürüldü (*ayrıca*: Haziran, Haziran ayaklanması, Haziran Devrimi, Haziran isyancıları, Haziran katliamları, Haziran yenilgisi, Haziran zaferi). 20 28 41 50 60-71 73-75 80 81 86-88 90-93 97 99 100 105 117 121-123 128 129 156-161 167 171 177 180 184 192 194 200 213 232-234 257 283 295 302 303 309 315 329 332 333 352 353 363 369 402 403 434

Heeckeren, Georges-Charles d'Anthès (1812-1895) # Siyasetçi, kralcı, Rus şair ve yazar Aleksandr Puşkin'le düello yaparak ölümüne yol açan kişi, 1848'den sonra Bonapartist, İkinci İmparatorluk döneminde senatör. 304 418 435

Hegel, Georg Wilhelm Friedrich (1770-1831) # Alman filozof, "Alman idealizmi"nin kurucularından. 149 153 247

Heine, Heinrich (1797-1856) # Alman şair. 158

Hekate # Yunan yeraltı tanrıçası. 330

Helvétius, Claude Adrien (1715-1771) # Materyalist filozof. 93

Henri, V. # *bkz.* Chambord Kontu

Henry, VI. (1421-1471) # 1422-1461'de ve 1470-71'de İngiltere kralı. 216

Herman, Alfred Bildhauer # Uluslararası İşçi Birliği'nin Belçika şubelerinin kurucularından, 1871-1872'de Genel Konsey üyesi, 1872'den sonra anarşist azınlıkla birlikte hareket etti. 336

Hervé, Aimé Marie Édouard (1835-1899) # Yayıncı, *Le Journal de Paris* gazetesinin kurucularından ve genel yayın yönetmeni, liberal, İkinci İmparatorluğun çöküşünden sonra Orléans'cı. 330

Herwegh, Georg (1817-1875) # Alman şair. 105

Hohenzollern hanedanı # 272 319

Hollanda # 275 285 336

Huber, Aloysius (1815-1865) # Bourges davasında yargılananlardan. 90

Hugo, Victor (1802-1885) # Şair ve romancı, Şubat Devriminden (1848) sonra Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyesi, Louis Bonaparte'ın 2 Aralık 1851'deki darbesine karşı mücadele etti, Fransa'dan ayrıldı, 1870'te geri döndü. 105 129 131 143 186 193 358

Hus, Jan (~1372-1415) # Reformcu Çek din adamı. 243

Huxley, Thomas Henry (1825-1895) # İngiliz doğa araştırmacısı, Darwin'in yakın çalışma arkadaşı. 315 396

İkinci Cumhuriyet # Şubat Devrimi (1848) ile Louis Bonaparte'ın 2 Aralık 1851'deki darbesi arasındaki dönem. 51 142 163

İngiltere # 19. yüzyılda en ileri kapitalist ülke (*ayrıca*: İngiliz). 17 19 21 23 45 49 51 56 69 83 104 108-111 118 125 127 128 134 144 150 159 166 169 175 176 199 201 225 226 231 240 247 274 284 292 295 312 319 327 331 348 349 362 404 418 435

İsa # Hıristiyanların peygamberi. 111 123 152 153 158 189 190 246 251 297 323 375 430 450

İskender (Büyük İskender ya da III. Alexander) (MÖ 356-323) # Makedonya kralı; ilk çözecek kişinin Asya'ya hakim olacağı söylenen Gordion düğümünü kılıcıyla kestiği anlatılır. 137 201

İspanya # (*ayrıca*: İspanyol) 26 28 56 125 230 271 275 285 336 438

İsviçre # 26 32 44 166 199 247 250 275 285 336 459

işçi devleti # *bkz.* proletarya diktatörlüğü

işçi partileri # (*ayrıca*: işçi partisi, proletarya partisi) # 19 26 91 156 171 178

işçi sınıfı # Üretim araçlarına (makinelere, aletlere, hammaddelere vb.) sahip olmayıp yaşayabilmek için emek güçlerini satmak zorunda olanların oluşturduğu sınıf; *bkz.* devrimci proletarya, kır proletaryası

işçi sınıfı devrimi # *bkz.* proletarya devrimi

işçi sınıfı diktatörlüğü # *bkz.* proletarya diktatörlüğü

işçi sınıfı iktidarı # *bkz.* proletarya diktatörlüğü

işçi sınıfının kurtuluşu # (*ayrıca*: devrimci kurtuluş, emeğin kurtuluşu, işçilerin kurtuluşu, proletaryanın kurtuluşu, toplumsal kurtuluş) # 21 26 47 49 50 55 92 119 269 284 314 315 318 365 368 391-394 397 400 403 405-407 440 441 449

İtalya # İtalya Yarımadası'nda, 1861 yılına kadar, çok sayıda küçük devletçik bulunuyordu. Bunlar arasında, tek bir merkezi birim olmasına karşın adında çoğul eki bulunan "Papalık Devletleri" de vardı. Fransız Devrimini (1789) izleyen Napoléon Savaşları döneminin (1803-1815) ardından Avrupa'nın gerici güçleri (Rusya, Avusturya ve Prusya) tarafından yapılan düzenlemeler, İtalya Yarımadası'ndaki bölünmüşlüğün sürmesini öngörüyordu. Ancak Fransız Devriminin de etkisiyle güç kazanan İtalyan ulusalcılığı, devrimci bir ulusal birlik hareketinin (İtalyan Birliği-Risorgimento) ortaya çıkmasını sağladı. İki ünlü lideri Giuseppe Mazzini (1805-1872) ile Giuseppe Garibaldi (1807-1882) olan bu hareketin karşısındaki en büyük güç Avusturya'ydı. 1848 yılının başlarında İtalya'da da devrimci hareketlenmeler yaşandı, Ocak ayında Palermo ve Napoli'de kanlı ayaklanmalar düzenlendi. Mart ayında, Avusturya işgalindeki Lombardiya'nın başkenti Milano'da ve yine işgal altındaki Venedik'te ayaklanmalar çıktı. Sardinya-Piemonte Kralı Carlo Alberto, iç baskıların da ürünü olarak 26 Mart'ta Avusturya'ya savaş açtı. Ona destek olanlar arasında Garibaldi'nin Lombardiya'daki gönüllü birlikleri de bulunuyordu. Ancak Avusturya ordusu 24-25 Temmuz 1848'de zafer kazandı. 15 Kasım'da, bu kez Roma'da ayaklanmalar çıktı. Papa, 25 Kasım'da Napoli'ye kaçmak zorunda kaldı. Seçimlerle işbaşına gelen Kurucu Meclis, 9 Şubat 1849'da papanın iktidarına son verdi ve Roma Cumhuriyeti'ni ilan etti. Carlo Alberto Avusturya'ya yeniden savaş açtı, ancak 23 Mart'ta yenilerek bu kez tahttan çekilmek zorunda kaldı. Fransa Cumhurbaşkanı Louis Bonaparte da Roma'ya bir ordu gönderdi. Kentin 30 Haziran 1849'da düşmesiyle Roma Cumhuriyeti de son buldu, papa yeniden iktidara getirildi. Bu dönemde, Napoli Krallığı ile Sicilya Krallığı'nın 1816 yılında Avusturya'nın dayatmasıyla birleşmesinin ürünü olan İki Sicilya Krallığı, Avusturya ve papa ile işbirliği yaptı ve İtalya'daki devrimci hareketlerin bastırılmasında rol oynadı (*ayrıca*: İtalyan) 26 32 51 55 57 63 69 85-87 101-103 166 197 247 275 281 285 294 323 336

Jaclard, Charles-Victor (1843-1903) # Yayıncı, Blankist, Uluslararası İşçi Birliği üyesi; Komün'ün yenilgiye uğratılmasının ardından önce İsviçre'ye sonra Rusya'ya göç etti, 1880 affından sonra Fransa'ya dönerek sosyalist harekete katıldı. 416

Jacquemet # Din adamı. 333 353 435

Jakobenler (*Jacobins*) # Fransız Devriminin (1789) radikal cumhuriyetçi kanadı, 1793'te iktidara geldiler, 1794'te düşürüldüler. 64 87 149 171 284 303 417

Janus # Roma mitolojisinde karşıt yönlere bakan iki yüzü (aslında yapışık iki kafası) bulunan tanrı. 94

Jaubert, Hippolyte François (1798-1874) # Siyasetçi, monarşi yanlısı, 1840'ta Thiers hükümetinde bayındırlık bakanı, 1871'de Ulusal Meclis üyesi. 335 445

Jirondenler (*Girondins*) # Fransız Devriminin (1789) ılımlı cumhuriyetçi kanadı; 1791'de iktidara geldiler, 1793'te yerlerini Jakobenlere bıraktılar. 171 312

Joinville Prensi, François-Ferdinand-Philippe-Louis-Marie d'Orléans (1818-1900) # Louis-Philippe'in üçüncü oğlu. 218 219 227 357

Journal des débats politiques et littéraires # 1849'da Düzen Partisi'nden yana yayın yapan bir gazete. 66 131 159 230

Journal Officiel de la République française # Komün döneminde Paris'te ve Versailles'da ayrı basımları yapılan resmî gazete. 373 375 378 379 383 384 395 398 406 407 409 413-416 420 423 426 437 439 448 450 454

Jung, Hermann (1830-1901) # Alman saatçi; 1848-49 Alman Devrimine katıldı; Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi; 1872'ye kadar Marx'ın çizgisini savundu; 1877'den sonra işçi hareketinden ayrıldı. 275 285 336 459 460

Junker # Prusya'da feodal (soylu) toprak sahibi. 24 260

Juno # Roma tanrısı. 154

Juvenal (Decimus Junius Juvenalis) # MS 1-2. yüzyıllarda yaşamış, "Hicivler"in yazarı Romalı şair. 34

Jüpiter # Roma tanrısı. 154

Kamu Esenliği Komitesi (*Comité de salut public*) # 1789 Fransız Devrimi sonrasında, Avrupa'daki karşı devrimci güçlerle savaş yürütülen ve içeride iktisadi sıkıntıların yaşandığı bir dönemde Fransız yasama meclisi Ulusal Konvansiyon tarafından Nisan 1793'te kurulan, devrimin en ilerici kanadını oluşturan Jakobenlerin iktidar döneminde (Haziran 1793-Temmuz 1794) yürütme gücünü elinde toplayan komite; *bkz.* Konvansiyon. 86 99 303 378

Kant, Immanuel (1724-1804) # Alman filozof. 107

kardeşlik # 47 50 51 61 154 185 269 273 274 283 348

karşı-devrim # (*ayrıca*: karşı-devrimci) 18 39 41 53 54 86 87 90 91 94 101 103 117 124 157 160 172 177 181 194 195 238 298 300 302 323 327 346 347 359 367 388 429 431-433 439 453

Kautsky, Karl (1854-1938) # Alman sosyal demokrasisinin önde gelen liderlerinden. 15

Kautsky, Louise (1860-1950) # 1889'a kadar Karl Kautsky'nin eşi, Engels'in sekreteri. 460 461

Kavalalı Mehmet Ali Paşa (1769-1849) # Osmanlı döneminde Mısır valisi. 295

Kazaklar # 18-20. yüzyıllardaki savaşlarda Rusya'nın savaş güçleri olarak önemli roller üstlenen Kazak askerler. 112 121 234 242 274

kır proletaryası # (*ayrıca*: tarım proletaryası, tarım işçileri) 90 317 348 400 401

Kırım Savaşı # 1853-1856 yıllarında ittifak hâlindeki Osmanlı Devleti, İngiltere, Fransa ve Sardinya ile Rusya arasında gerçekleştirilen ve Rusya'nın yenilgisiyle sonuçlanan savaş. 367

Komün # *bkz.* Paris Komünü

Komün Duvarı # "Federeler Duvarı" (*Mur des Fédérés*). Paris Komünü için savaşanlar, "*fédérés*" diye de anılıyor. Bu sözcüğün kökeninde, 1789 Fransız Devriminden sonra, ilk kez 14 Temmuz 1790'da kutlanan "Federasyon Bayramı" (*Fête de la Fédération*) var. Ama "*fédérés*" sözcüğü, Paris Komünü öncesinde, asıl olarak, 1792 yılında Fransa'nın Prusya tarafından işgal edilmesi tehlikesine karşı gönüllü asker olanlar için kullanılıyordu. Son Komün direnişçileri bu duvarın bulunduğu Père-Lachaise Mezarlığı'nda öldürülmüştü. 263 329

Komünal Anayasa # 312-314

komünalistler # 306 324 332 378 379 385 417 418 437

komünist # 57 58 68 121 164 227 247 406

Komünist Manifesto (*Komünist Parti Manifestosu*) # Karl Marx ile Friedrich Engels'in 1848 Devrimlerinden hemen önce, uluslararası bir örgüt olan "Komünistler Birliği"nin görevlendirmesi üzerine kaleme aldıkları ve komünistle-

rin o dönemdeki temel siyasal tezlerini özetleyen çalışma. 15 19 26

komünizm # 19 120 157 160 264 314 451

Konstantin, I. (~280-337) # 306-337 döneminin Roma imparatoru, Hıristiyanlığı devlet dini hâline getirdi, İstanbul'u (Konstantinopolis – Konstantin'in kenti) imparatorluğunun başkenti yaptı. 35 158

Konvansiyon (Ulusal Konvansiyon; *Convention nationale*) # Fransız Devriminin (1789) ardından üyeleri seçimlerle belirlenen yasama meclisi. 20 Eylül 1792 ile 26 Ekim 1795 arasında işbaşında kaldı, dış savaşlar ve iç karışıklıklar nedeniyle yürütme yetkilerinin bir bölümünü de üzerine aldı, özellikle Jakobenlerin tek başına iktidar döneminde (1793-1794) devrimin bir organı olarak çalıştı, Fransa'nın 1793 Anayasasını kabul etti. 64 87 96 121 149 230 239

kooperatifler # 261 264 314 319 380

koruyucu gümrük vergileri # 49 109 112 118 160 296 327 349 360 425

kozmopolit # 310 318 335 364 408 411 450

Köller, Ernst Matthias von (1841-1928) # Sosyalizm düşmanlığıyla ünlü Alman devlet adamı, 1894-1895'te Prusya'nın içişleri bakanı. 35

köylüler # *bkz.* küçük köylülük, kır proletaryası (*ayrıca*: köylü, köylü sınıfı, köylülük). 22 23 31 42 47 49 50 54 58 63 64 69 70 72-75 77 78 85 86 89-92 111-116 118 127 155 166 189 227 237-245 250 284 309 316-318 366 393-395 398-402 408 409 442 457

Krakov'un ilhakı # *bkz.* Polonya. 44

Kral Bomba # *bkz.* Ferdinand, II.

Kurucu Ulusal Meclis (*Assemblée nationale constituante*) # Üyeleri 23 Nisan 1848'de seçilen, 4 Mayıs 1848 ile 26 Nisan 1849 tarihleri arasında görev yapan, Fransa'nın 1848 Anayasasını hazırlayan meclis (*ayrıca*: Kurucu Meclis, Ulusal Meclis, meclis).

Kutsal İttifak # 1815 yılında Rusya, Avusturya ve Prusya tarafından kurulan, zaman içinde İngiltere, Osmanlı İmparatorluğu ve Vatikan dışında Avrupa'nın tüm güçlerinin katıldığı, Avrupa'daki mutlakçı yönetimleri devrimci akımlardan korumayı hedefleyen ittifak. 44 63 69 86 102

küçük burjuva cumhuriyetçileri # bkz. sosyal demokrasi. 155 160 257

küçük burjuva demokrasisi # bkz. sosyal demokrasi (*ayrıca*: demokrat küçük burjuvazi). 75 91 92 96 100 160 166 171 178 180 181 195 215 232 303

küçük burjuva sosyalizmi # bkz. sosyal demokrasi (*ayrıca*: sosyalist küçük burjuvazi). 19 119 121

küçük burjuvazi # Asıl olarak, üretim araçlarına (makinelere, aletlere, hammaddelere vb.) sahip olmakla birlikte ücretli emek sömürüsünde bulunmayıp kendi emeğiyle geçinenlerden oluşan katman (küçük dükkân sahipleri, zanaatçılar vb.) (*ayrıca*: dükkâncılar, küçük burjuvalar, küçük tüccar, butik, *épicier*). 22 23 33 42 44-46 49 50 53 57 58 63 64 67-69 71 72 74 87 89 90 92 93 97-99 102 110 112 117-120 123 125 128-130 155 156 166 177-181 184 192 232-234 248 259 315 316 374 381 393 398 402

küçük köylülük # (*ayrıca*: küçük çiftçi, küçük toprak sahibi) 33 236-243 250 264 321 348

L'Assemblée nationale # 1848-1857 yıllarında Paris'te yayımlanan Meşruiyetçi gazete. 131 217

La Hitte, Jean Ernest (1789-1878) # General, 1849-1851 döneminde dışişleri bakanı. 122 192

La Presse # Burjuva reformcularının gazetesi. 102 119 194

La Réforme # 1843 yılında Ledru-Rollin'ın kurduğu gazete. 64 81

La Rochejaquelein, Henri-Auguste-Georges de (1805-1867) # Meşruiyetçi, İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyesi, Louis Bonaparte'ın 2 Aralık 1851 darbesine önce karşı çıkmakla birlikte sonra onunla uzlaştı. 47 219 430

Lacretelle, Charles Nicolas (1822-1891) # General. 378

Lacrosse, Bertrand Théobald Joseph (1796-1865) # Orléans'cıydı, İkinci Cumhuriyet döneminde bayındırlık bakanlığı yaptı, 1850'de sonra Bonapartist oldu. 97

Lafargue, Paul (1842-1911 # Sosyalist, Tembellik Hakkı adlı kitabın yazarı. 461

Laffitte, Jacques (1767-1844) # Bankacı ve siyasetçi. Temmuz Devriminin (1830) hazırlayıcılarından. 1830-1831 yıllarında başbakanlık yaptı. 41 293 361

Lamartine, Alphonse de (1790-1869) # Şair, yazar, Şubat Devriminin (1848) ardından kurulan Geçici Hükümette dışişleri bakanı, 10 Aralık 1848'deki cumhurbaşkanlığı seçiminde oyların yaklaşık olarak binde 3'ünü aldıktan sonra siyaseti bıraktı. 46 51 58 61 213

Lamennais (LaMennais), Félicité-Robert de (1782-1854) # Din adamı, yayıncı, Hıristiyan sosyalizmi savunucusu. 414

Lamoricière, Christophe Léon Louis Juchault de (1806-1865) # General, 1848'deki Haziran ayaklanmasını bastıranlardan, Haziran-Aralık 1848'de savaş bakanı. 173 231

Lamourette, Antoine-Adrien (1742-1794) # Piskopos. 132

Lassalle, Ferdinand (1825-1864) # Alman yazar ve avukat, 1848-1849 yıllarında Prusya'daki devrimci hareketlere katıldı, Alman işçi sınıfı hareketinin reformcu kanadının liderlerinden biri oldu. 26

Laviron # Bourges davasında yargılananlardan. 90

Lavrov, Pyotr Lavroviç (1823-1900) # Rus Narodnik hareketinin liderlerinden. 461

Le Flô, Adolphe Charles Emmanuel (1804-1887) # General, siyasetçi ve diplomat, monarşi yanlısı, İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyesi; Ulusal Savunma Hükümetinde ve Thiers hükümetinde savaş bakanı, 1871'de Ulusal Meclis üyesi. 170 231 303 307 356 434

Le Messager de l'Assemblée # Bonaparte karşıtı günlük gazete; 2 Aralık 1851 darbesinden sonra kapatıldı. 227

Le Moniteur universel # 1799-1814 ve 1816-1868 yıllarında Fransa'nın resmî gazetesi. 50 60 62 87 101 105 107 116 138 170 197 208 209 212 231 294 297 361-363 413 427 429

Le Napoléon # 6 Ocak ile 19 Mayıs 1850 tarihleri arasında yayımlanan haftalık gazete. 117

Le National # 1830 ile 1851 yılları arasında Paris'te yayımlanan bir gazete. Ilımlı burjuva cumhuriyetçilerinin yayın organıydı. 46 50 51 59 65 69 70 72-74 76 77 81-85 88 89 92 98 100 102 119 121 134 159 160 166 167 194 302 339 352 361 369 433

Le Pouvoir (İktidar) # Haziran 1850 ile Ocak 1851 arasında yayımlanan Louis Bonaparte yanlısı gazete. 133

Le Presse # Burjuva reformcularının gazetesi. 102 119 194

Le Siècle # 1840'lı yıllarda anayasal reformcu, 1850'li yıllarda ılımlı cumhuriyetçi gazete. 102 119 134

Leclerc, Alexandre # Tüccar. 128 129

Lecomte, Claude-Martin (1817-1871) # General. 302 303 307 325 326 328 350 352 415 431 433 434 439 463

Ledru-Rollin, Alexandre-Auguste (1807-1874) # Avukat, yayıncı ve siyasetçi, *La Réforme* gazetesinin yazı kurulu üyesi, 1848'de Geçici Hükümette içişleri bakanı ve Yürütme Kurulu üyesi; Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyesi; *Montagne* grubunun lideri; 13 Haziran 1849'da İngiltere'ye göç etti ve 1870 yılının başına kadar orada yaşadı; 1871'de Ulusal Meclis üyesi, Almanya'yla varılan barış anlaşmasını protesto etmek için yetkilerinden vazgeçti. 46 55 57 58 64 66 74 75 81 84-86 91 92 94-96 99 110 122 129 160 173 179 181

Legreulier # 1870'te Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi. 275

Lemaître, Frédérick (asıl ismi Antoine Louis Prosper) (1800-1876) # Aktör ve oyun yazarı. 43 348

Lemoinne, John-Marguerite-Émile (1815-1892) # *Journal des Débats* gazetesinin İngiltere temsilcisi. 118

Lenin, Vladimir İlyiç Ulyanov (1870-1924) # 1917 Ekim Devriminin önderi. 460-462

Lerminier, Jean Louis Eugène (1803-1857) # Öğrencilerinin protestoları üzerine öğretim üyeliğini bırakmak zorunda kalan hukuk profesörü, Orléans'cı. 131

Leßner, Friedrich (1825-1910) # Alman terzi. Marx'ın ve Engels'in dostu ve mücadele arkadaşı; Komünistler Birliği üyesi; 1848-49 Devrimine katıldı; 1852'de komünistlerin yargılandığı bir davada üç yıl hapse mahkûm edildi; 1856'da Londra'ya göç etti; Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1864-1872); İngiltere'deki Bağımsız İşçi Partisi'nin kurucularından. 275 285 336

Liebknecht, Wilhelm (1826-1900) # Alman sosyal demokrat hareketinin liderlerinden. 459

Lincoln, Abraham (1809-1865) # ABD devlet başkanı (1861-1865). 365 372 449

Lintern, W. # İngiliz işçi, sendikacı, 1870'te Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi. 275

Littré, Émile Maximilien Paul (1801-1881) # Felsefeci, filolog ve siyasetçi. 417

Lochner, Georg (~1824-?) # Alman marangoz, Marx'ın ve Engels'in dostu ve mücadele arkadaşı; 1848-49 Devrimine katıldı; Komünistler Birliği üyesi, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1864-1867ve 1871-1872). 336

Locke, John (1632-1704) # İngiliz filozof. 150

Lombardiya # *bkz.* İtalya. 80 86

Lopatin (Lopatine), German Aleksandroviç (1845-1918) # Rus devrimci, Narodnik, Marx'ın ve Engels'in dostu; Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1870); *Kapital*'in birinci cildinin büyük bir kısmını Rusçaya çevirdi. 285

Louis, IX (Aziz) (1215-1270) # Fransa kralı (1226-1270). 103

Louis, XIV. (1638-1715) # Fransa kralı (1643-1715). 112 118 238 445

Louis, XV. (1710-1774) # 1715'ten ölümüne kadar Fransa kralı. 246

Louis, XVI. (1754-1793) # Fransa kralı (1774-1792). 261 323 346 383

Louis, XVIII. (1755-1824) # 1814 yılından ölümüne kadar (Napoléon Bonaparte'ın 1815'teki kısa süren imparatorluk dönemi dışında) Fransa kralı. 150 219 410

Louis-Philippe (1773-1850) # Orléans Dükü, Temmuz Devriminin (1830) ardından Bourbon hanedanından X. Charles'ın yerine tahta çıkarıldı, Temmuz Monarşisi diye anılan krallık döneminde (1830-1848) daha çok mali aristokrasinin çıkarlarını temsil etti, Şubat Devrimiyle (1848) tahttan indirildi, İngiltere'ye kaçtı ve orada öldü (*ayrıca*: Orléans Dükü). 41-43 45 69 72 75 76 101 104 107-110 131 134 154 156 159 160 166 167 173 174 176 184 186 217 218 220 221 236 248 249 257 258 293 295 296 302 313 325 348 350 357 360-363 367 368 377 426 427 429 433 445 446

Louis-Philippe-Albert (1838-1894) # Orléans Dükü, Paris Kontu, Louis-Philippe'in torunu, Orléans'cıların taht iddiacısı (*ayrıca*: Paris Kontu). 134 217 218 447

Louverture, François-Dominique Toussaint (1743-1803) # Fransız sömürgeciliğine ve köleciliğe karşı ayaklanan zencilerin gerçekleştirdiği Haiti Devriminin (1791-1804) önderlerinden. 77

Lucraft, Benjamin (1809-1897) # İngiliz mobilya marangozu, sendikacı; Uluslararası İşçi Birliği'nin 28 Eylül 1864'teki kuruluş toplantısının katılımcılarından; Genel Konsey üyesi (1864-1871); Paris Komünü'ne ve Genel Konseyin "Fransa'da İç Savaş" bildirisine karşı çıktı ve Genel Konseyden istifa etti. 275 285 462

lumpen proletarya # İşsizliği kabullenmiş ve çalışmadan yaşamanın yollarını bulmaya çalışan yoksullardan oluşan katman. 44 55 136 156 192 197 199 205 233 242 244

Luther, Martin (1483-1546) # Alman din adamı, Protestanlığın kurucusu. 149

Luxembourg Komisyonu # Şubat Devriminin (1848) ardından kurulan Geçici Hükümet tarafından işçilerin sorunlarını araştırmakla görevlendirilen ve Luxembourg Sarayı'nda toplandığı için bu adla anılan "İşçiler için Hükümet Komisyonu" (*Commission du Gouvernement pour les travailleurs*). 48 50 52 56 57 121

Macaristan # 1699 yılında Karlofça Antlaşması'yla Avusturya'ya bağlanan Macaristan, 1848 yılının Mart ayında, Avusturya'daki devrimci ayaklanmaların yardımıyla, özerklik taleplerini kabul ettirebilmişti. Ancak yeni imparator I. Franz Joseph, Avusturya devrimini bastırdıktan sonra, Macaristan'ın özerkliğine son verdiğini ilan etmişti. Bunun üzerine Macar ordusu Avusturya'yla savaşa girmiş, başlangıçta önemli başarılar kazanmıştı. Macaristan, Nisan 1849'da Avusturya'dan bağımsızlığını ilan etti. Ancak Rusya'nın da Avusturya'yı desteklemesi ve Rus ordusunun Haziran ayında Macaristan'a girmesinin ardından 1848 Macar Devrimi ezildi (*ayrıca*: Macarlar). 22 51 63 91 94 101 103 281 285 336

MacDonnell, J. Patrick (1847-1906) # İrlandalı işçi önderi, sosyalist; Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1870-1871); 1872'de ABD'ye göç etti ve Amerikan işçi hareketine katıldı. 336

Mac-Mahon, Patrice de (1808-1893) # Gerici asker ve siyasetçi, 1859'dan itibaren mareşal, Bonapartist; Versailles ordusunun başkomutanı; Üçüncü Cumhuriyet döneminde cumhurbaşkanı (1875-1879). 24 328 333 373 449

Magnan, Bernard Pierre (1791-1865) # Mareşal, 2 Aralık 1851 darbesinin düzenleyicilerinden. 220 228 231

Magne, Alfred # Memur, Pierre Magne'ın oğlu. 349

Magne, Pierre (1806-1879) # Fransız devlet adamı, Orléans'cı, 1849'dan sonra Bonapartist, farklı dönemlerde maliye bakanı. 349

mali aristokrasi # Marx'ın tanımıyla, "bankacılar, borsa kralları, demiryolu kralları, kömür ve demir madenleri ile ormanların sahipleri, toprak sahiplerinin onlarla işbirliği yapan bir kesimi"; *bkz.* yüksek finans çevreleri (*ayrıca*: borsa aristokrasisi). 41-45 47 49 50 52 53 69 88 107-111 119 120 126 155 156 159 160 167 221 222

Maljournal (~1843-?) # Ulusal Muhafız subayı, Uluslararası İşçi Birliği üyesi, Ulusal Muhafız Merkez Komitesi üyesi, Komüncü. 305 418

Malleville, Léon (1803-1879) # Orléans'cı, İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyesi, Aralık 1848'de içişleri bakanı. 213

Malthus, Thomas Robert (1766-1834) # Yiyecek kaynaklarının aritmetik bir hızla artmasına karşın nüfusun geometrik bir hızla arttığını iddia ederek, eğer önlem alınmazsa, insanlığın bir felaketle karşı karşıya kalacağını savunan İngiliz iktisatçı. 76

Marche # Geçici Hükümete işçilerin çalışarak geçinebilmelerini sağlama yükümlülüğünü üstlenmeyi kabul ettiren işçi. 48

Marie, Pierre (1795-1870) # Şubat Devriminin (1848) ardından kurulan Geçici Hükümette bayındırlık bakanı, ardından Cavaignac tarafından adalet bakanlığına getirildi. 56

Markovski # Çarlık rejiminin Fransa'daki ajanı, 1871'de Thiers'in çalışma arkadaşı. 318

Marksizm # (*ayrıca*: Marksist, Marksistler) 26 264

Marrast, Armand (1801-1852) # *Le National* gazetesinin yöneticisi, Şubat Devriminin (1848) ardından kurulan Geçici Hükümetin üyesi, Kurucu Ulusal Meclisin başkanı. Ulusal Yasama Meclisine seçilemeyince siyaseti bıraktı. 58 65 69 70 72 84 92 151 160 170

Masaniello (Tommaso Aniello) (1622-1647) # İşgalcilere karşı ayaklanma başlatan Napolili balıkçı. 230

Mathieu de la Drôme (Drôme'lu Mathieu) (1808-1865) # İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisinde *Montagne* üyesi. 83

Mauguin, François (1785-1854) # 1848'e kadar hanedancı muhalefetin liderlerinden; İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyesi. 204 205

Maupas, Charlemagne Émile de (1818-1888) # Avukat, Bonapartist, 2 Aralık 1851 darbesinin düzenleyicilerinden. 228

Maurice, Zévy # Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1866-1872). 275 285 336

Mecklenburg # Mecklenburg-Schwerin ve Mecklenburg-Strelitz Dükalıkları 1755 yılındaki anlaşmayla birleşmiş ve bu anlaşma sayesinde soylu sınıfı ayrıcalıklarını korumuştu. 32

Megaera # İntikam tanrıçası. 330

Meşruiyetçiler (*Légitimistes*) # 1815-1830 yıllarındaki Restorasyon döneminde iktidarda olan Bourbon hanedanının savunucuları, "anayasal monarşi" taraftarları. 47 59 61 65 76 77 82 83 86 88 91 94 101-108 115 117 129 132-135 167 173-177 185 186 189 192 193 197 210 211 213 216-219 221 227 231 242 248 293 297 298 321 326 351 367 368 370 373 393 403 409 427-429 445 451 456

Midas # Frigya'nın mitolojik kralı. Söylencelere göre, bir tanrı tarafından kulakları ceza olarak eşek kulaklarına dönüştürülmüş, bunu uzun süre gizlemeye çalışmış, ama ortaya çıkınca halkın diline düşmüş. 76

Miller, Joseph (Joe) (1684-1738) # Ünlü İngiliz komedyen. 292 346 424

Millière, Jean-Baptiste (1817-1871) # Gazeteci, Proudhon'cu, 1871'de Ulusal Meclis üyesi; Thiers hükümetini eleştirerek Paris Komünü'nü savundu; Mayıs 1871'de Versailles'lılar tarafından vuruldu. 291 340 345 420 423

Mills, Charles # İngiliz mühendis, 1871'de Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi. 336

Milner, George # İrlandalı terzi, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi. 275 285 336 460

Milton, John (1608-1674) # İngiliz şair ve yayıncı. 396

Mirabeau, Honoré-Gabriel Riqueti de (1749-1791) # Siyasetçi, 1789 Fransız Devrimi döneminde anayasal monarşi taraftarı. 294

Molé, Mathieu Louis (1781-1855) # 1817-1818'de donanma ve sömürgeler bakanlığı, 1836-1839 döneminde başbakanlık yaptı, Orléans'cı, İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyesi. 101 102 192 219

Molinet (?-1871) # Aristokrat. 418

Moniteur # bkz. Le Moniteur universel

Monk (ya da Monck), George (1608-1670) # İngiltere'de 1660 yılında Stuart hanedanının başa geçmesine yardım eden general. 83 201

Montagnard # bkz. Montagne

Montagne # 1789 Fransız Devrimi sonrasında, 1792 yılında kurulan Fransız yasama meclisi Konvansiyonun daha yüksek arka sıralarında oturan Jakoben milletvekilleri, oluşturdukları grubu *Montagne* (Dağ), kendilerini de *Montagnard* (Dağlı) diye anıyordu. 1848 Devriminden sonra, 1789 Fransız Devriminin en ilerici kanadını oluşturan Jakobenleri örnek alan "demokratik cumhuriyetçiler" de kendilerine *Montagne* adını vermişti (*ayrıca*: Dağ, *Montagnard*). 64 75 82-85 87 90-93 95-100 115 120 122 128-131 149 170 172-174 177-183 192 194 204 206 209-212 215 220 222 229 232 234 247

Montalembert, Charles Forbes René, Montalembert Kontu (1810-1870) # Liberal Katolik yayıncı ve tarihçi. Din işleri ile devlet işleri ayrılırken, kilisenin devlet

müdahalesi olmadan eğitim verebilmesini savundu. Louis Bonaparte'ın 2 Aralık 1851 darbesini destekledi. 111 130 211 219 242

Montesquieu, Charles de Secondat (1689-1755) # Sosyolog, iktisatçı ve yazar, burjuva aydınlanmacısı, anayasal monarşi ve güçler ayrılığı teorisyeni. 312 414 417

Morny, Charles Auguste Louis Joseph, Morny Kontu (1811-1865) # Bonapartist, 2 Aralık 1851 darbesinin düzenleyicilerinden, 1851-51'de içişleri bakanı. 245

Mottershead, Thomas # İngiliz dokumacı, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1869-1872); Genel Konseyin 1873'teki kararıyla birlikten ihraç edildi. 275 285 336

Murray, Charles # İngiliz ayakkabı imalatçısı, Chartist hareketin katılımcısı, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1870-1872). 275 285 336

Musa # Yahudilerin peygamberi. 110 151 180 222 243

Naiplik Dönemi # XV. Louis henüz reşit değilken, Orléans Dükü Philippe'in 1715'ten 1723'e kadar süren naiplik dönemi. 246

Napoléon, I. # *bkz.* Bonaparte, Napoléon

Napoléon, III. # *bkz.* Bonaparte, Charles Louis Napoléon

Napoli # *bkz.* İtalya (*ayrıca*: Napolililer). 44 85 86 166 230 293 294 362

National # *bkz. Le National*

Nemesis # İntikam tanrıçası (mitoloji). 93

Nero (37-68) # Roma imparatoru (54-68). 365

Neue Rheinische Zeitung (Yeni Ren Gazetesi) #Karl Marx'ın 1848-1849'da, Friedrich Engels'in de önemli katkılarıyla çıkardığı, merkezi Prusya'nın (Almanya) Köln kentinde bulunan günlük gazete. Marx hakkında ülke dışına sürülme kararının çıkması üzerine gazetenin yayını 19 Mayıs 1849'da çıkan 311. sayıyla son buldu. Önce Paris'e giden, Fransa'dan da sürülünce Londra'ya geçen Marx, burada *Neue Rheinische Zeitung. Politisch-ökonomische Revue* (Yeni Ren Gazetesi. Siyasi-İktisadi Dergi) adlı, Prusya'nın Hamburg kentinde basılan dergiyi çıkardı. 14 17 18 36 61 74 125 132

Neumayer, Maximilien-Georges-Joseph (1789-1866) # General, İkinci Cumhuriyet döneminde askerlerinin Louis Bonaparte lehine "Yaşasın imparator!" diye bağırmasına izin vermedi, 2 Aralık 1851 darbesine karşı çıktı. 137 138 201 202

Ney, Edgar (1812-1882) # Louis Bonaparte'ın yaveri. 186

Nikolay, I. (1796-1855) # Rus çarı. 247

Nikolay, II. (1868-1918) # Son Rus çarı. 32

Norveç # 250

Odger, George (1820-1877) # İngiliz ayakkabı imalatçısı, sendikacı; Uluslararası İşçi Birliği'nin 28 Temmuz 1864'teki kuruluş toplantısının katılımcısı ve Genel Konsey üyesi (1864-1871); 1871'de Paris Komünü'ne ve Genel Konseyin "Fransa'da İç Savaş" bildirisine karşı çıktı. 275 285 462

Olağanüstü Yasa # *bkz.* Sosyalistler Yasası

Olanakçılık (*Possibilisme*) # 19. yüzyılın sonlarında Fransa'da ortaya çıkan, sadece "olanaklı" hedefler doğrultusunda mücadele edilmesini savunan sosyalist akım. 264

Olimpos # Eski Yunan tanrılarının mekanı olan dağ (mitoloji). 76 80

Ollivier, Émile (1825-1913) # Siyasetçi, ılımlı burjuva cumhuriyetçisi, 1860'lı yılların sonlarında Bonapartist, başbakan (Ocak-Ağustos 1870). 355 438

Orléans Dükü # *bkz.* Louis-Philippe, Louis-Philippe-Albert

Orléans Dükü Philippe (II.), Philippe Charles d'Orléans (1674-1723) # 1715'ten 1723'e kadar XV. Louis'nin naibi. 246

Orléans Düşesi # Louis-Philippe'in 1842'de ölen en büyük oğlu Ferdinand-Philippe'in eşi Helene Luisa Elisabeth (Hélène). 104 160 187

Orléans hanedanı # 1830-1848 yıllarındaki Temmuz Monarşisi döneminde ikti-

darda olan, bu dönemde daha çok mali aristokrasinin çıkarlarını temsil eden hanedan. 46 74 88 105 155 167 174 175 215 217 218 237 245 248 319 325 357

Orléans'cılar # 1830-1848 yıllarındaki Temmuz Monarşisi döneminde iktidarda olan Orléans hanedanının savunucuları. 59 65 68 76 77 82 83 86 88 94 101 102 104-108 117 118 129 132 135 167 173-177 185 186 189 192 193 210 211 213 216-220 227 231 248 249 283 284 293 297 299 321 325 326 347 350 351 368 370 373 403 409 428 430 445 451 456

Orpheus # Yunan mitolojisine göre şarkılarıyla hayvanları, bitkileri ve kayaları harekete geçirebilen ozan. 92

orta sınıf(lar) # 100 118 243 244 278 282-284 308 313 315 316 324 328 369 378 381 388 391 392 398 401-403 442 455

Osmanlı Devleti # 295

Oudinot, Nicolas Charles Victor (1791-1863) # General, Orléans'cı, 1849'da Roma Cumhuriyeti'ne saldıran Fransız birliklerinin komutanlığını yaptı, İkinci Cumhuriyet'te Ulusal Yasama Meclisi üyesi. 87 94 95 170 182 186 427

öğretmenler # 116 189 239 317 381 396 399

özgürlük(ler) # (*ayrıca*: özgürleşme) 47 94 95 100 118 121 154 161-163 166 173 179 185 190 206 240 250 264 278 282 284 293 295 319 324 325 349 360 362 367 374 391 426 456

Pagnerre, Laurent-Antoine (1805-1854) # İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclis üyesi. 84

Palermo ayaklanması (1848) # *bkz.* İtalya. 44 294 362 426 427

Palikao (Kontu), Cousin-Montauban, Charles (1796-1878) # General, Bonapartist, Ağustos-Eylül 1870'te başbakan ve savaş bakanı. 299 347

Panat # İkinci Cumhuriyet döneminde Ulusal Yasama Meclisinin kralcı üyelerinden. 170

Panthéon # Paris'te bulunan, yapımına 1758'de başlanırken kilise olması planlanan, 1789'da tamamlandığında 1789 Fransız Devriminin liderleri tarafından Fransız büyüklerinin anılması için kullanılmasına karar verilen, izleyen dönemlerde zaman zaman kilise olarak kullanılan anıtsal bina. 249

papa # *bkz.* Pius, IX, *bkz.* İtalya

Papalık Devletleri # *bkz.* İtalya. 102

Paris başpiskoposu # *bkz.* Darboy, Georges

Paris Komünü # 18 Mart ile 28 Mayıs 1871 arasında Paris'in yönetimini elinde tutan tarihin ilk işçi sınıfı iktidarı (*ayrıca*: Komün) (*Fransa'da Savaş*'ta çok yaygın olarak geçtiğinden bu kitaptaki sayfa numaraları verilmemiştir). 24-26 246

Paris Kontu # *bkz.* Louis-Philippe-Albert

Paris Ulusal Muhafızı Merkez Komitesi # 18-28 Mart 1871'de Paris'in yönetimini üstlenen ve yerini 26 Mart'taki seçimlerle belirlenen Paris Komünü'ne bırakan organ. *bkz.* Ulusal Muhafız (*ayrıca*: Merkez Komitesi). 260 263 300-305 307 335 352 353 390 395 398 406 414-419 431 432 434-436 439 452-454

parlamentarizm # 295 309 394 397 443 445 457

Parnell, James # İngiliz lastik imalatçısı, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1869-1870). 275 285

Passy, Hippolyte Philibert (1793-1880) # İktisatçı, Temmuz Monarşisi döneminde farklı bakanlıklarda bulundu, İkinci Cumhuriyet döneminde Cumhurbaşkanı Louis Bonaparte'ın ilk hükümetinde maliye bakanı. 104 110

patates hastalığı # 45

Pavlus # MS 3-7 yıllarında doğmuş olabileceği düşünülen, asıl adı Saul olan, bir Yahudi olarak gençliğinde Hıristiyanlarla mücadele eden, sonrasında Hıristiyanlığı benimseyip Roma İmparatorluğu'nun topraklarında bu dini yayan Aziz (ya da Havari) Pavlus (Saint Paul). 149 251

Pène, Henri de (1830-1888) # Gazeteci, monarşi yanlısı. 304 418 435

Père-Lachaise Mezarlığı # *bkz.* Komün Duvarı. 263 329

Perrot, Benjamin Pierre (1791-1865) # General, 1848'deki Haziran ayaklanmasını bastıranlardan. 209

Persigny, Jean Gilbert Victor, Persigny Kontu (1808-1872) # Bonapartist, 2 Aralık 1851 darbesinin düzenleyicilerinden, 1852-54'te ve 1860-63'te içişleri bakanı. 214 227

Petrus # Asıl adı Simon olan ve İsa tarafından havariliğe seçilen Aziz Petrus (Saint Peter). 251

Pfänder, Carl (~1818-1876) # Alman minyatür ressamı; 1845'ten sonra Londra'da göçmen, Komünistler Birliği Merkez Komitesi üyesi, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1864-1867 ve 1870-1872), Marx'ın ve Engels'in dostu ve mücadele arkadaşı. 275 285 336

Pic, Jules # Gazeteci, Bonapartist, *L'Étendard* gazetesinin sahibi. 291 383 424

Picard, Arthur Eugène (1825-1898) # Siyasetçi ve borsa komisyoncusu, ılımlı burjuva cumhuriyetçisi, *L'Électeur libre* gazetesinin genel yayın yönetmeni; Ernest Picard'ın kardeşi. 292 305 345 346 424

Picard, Ernest (1821-1877) # Avukat ve siyasetçi, ılımlı burjuva cumhuriyetçisi, Ulusal Savunma Hükümetinde maliye bakanı (1870-1871), 1871'de Thiers hükümetinde içişleri bakanı. 292 299 335 345 346 348 349 351 352 361 374-376 379 415 421 423 424 448

Piemonte # *bkz.* İtalya. 86

Piétri, Joseph Marie (1820-1902) # Siyasetçi, Bonapartist, Paris'in polis müdürü (1866-1870). 272 323 346 354 359 367 384 424 448

Pius, IX. (1792-1878) # 1846'dan ölümüne kadar Roma Katolik Kilisesinin papası. *bkz.* İtalya (*ayrıca*: papa). 85 86 105 144 183 186 294

Platon (MÖ 428/427-348/347) # Eski Yunan filozofu. 71

Polignac, Auguste Jules Arınand Marie (1780-1847) # Meşruiyetçi, 1829-30'da başbakan ve dışişleri bakanı. 219

Polonya # Bugünkü Polonya toprakları, 18. yüzyılın sonlarında, Rusya, Avusturya ve Prusya'nın kontrolündeki bölgelere ayrılmış durumdaydı. 1846 yılının Şubat ayında, Polonya'da da, ulusal kurtuluşa yönelik bir ayaklanmanın hazırlıkları yapılıyordu. Ancak bu girişim, Polonyalı soyluların ihaneti ve hareketin liderlerinin polis tarafından tutuklanması nedeniyle başarısızlığa uğradı. Yalnızca, Avusturya, Rusya ve Prusya'nın ortak denetimi altındaki Krakov'da bir ayaklanma gerçekleşti ve 22 Şubat 1846'da bir ulusal hükümet kuruldu. Ancak bu ayaklanma Mart ayının başında Avusturya ordusu tarafından bastırıldı. Aynı yılın Kasım ayında Rusya, Avusturya ve Prusya arasında imzalanan bir anlaşmayla Krakov Avusturya tarafından ilhak edildi (*ayrıca*: Polonyalılar). 22 24 44 51 63 275 279 281 285 318 336

Potifar # Mısırlı devlet yöneticisi (Tevrat). 103 104

Pourceaugnac # Moliére'in *Monsieur de Pourceaugnac* adlı komedisinin, dar görüşlü, eğitimsiz taşra soylularını temsil eden baş kahramanı. 298 431

Pouvoir # bkz. Le Pouvoir

Pouyer-Quertier, Augustin Thomas (1820-1891) # Pamuk fabrikatörü ve siyasetçi, korumacı, maliye bakanı (1871-1872). 299 327 347-349 353 425

Presse # bkz. Le Presse

proletarya # *bkz.* işçi sınıfı

proletarya devrimi # (*ayrıca*: işçi devrimi) 20 24 48 49 63 71 152 235 243 301 302 389 394 401 402 431 433

proletarya diktatörlüğü # (*ayrıca*: devrimci diktatörlük, işçi devleti, işçi sınıfı diktatörlüğü, işçi sınıfı iktidarı, proletaryanın sınıf diktatörlüğü, proletarya hükümeti, işçi sınıfı hükümeti) 24 62 84 91-92 115 120 267 314 407 443

proletarya partisi # *bkz.* işçi partileri

proletaryanın kurtuluşu # *bkz.* işçi sınıfının kurtuluşu

Protot, Eugène (1839-1921) # Avukat, hekim ve gazeteci, Blankist, Paris Komünü üyesi; Komün'ün yenilgiye uğratılmasının ardından önce İsviçre'ye sonra

İngiltere'ye göç etti, Uluslararası İşçi Birliği'ne ve Marksistlere karşı konum aldı. 382

Proudhon, Pierre-Joseph (1809-1865) # İktisatçı, sosyolog, anarşizmin kurucularından. İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclisi üyesi. İşçi sınıfının durumunu düzeltmek için üreticilere düşük faizlerle kredi verecek bir "halk bankası"nın kurulması türü önerileri de vardı. 24 127 143 182 263 264

Prusya # Orta Avrupa'daki nüfusların büyük bölümü Almanca konuşan ve krallık, prenslik, dükalık türü rejimlere sahip olan küçük devletler, üç gruba ayrılıyordu: Prusya'ya bağlı olanlar, Avusturya'ya bağlı olanlar ve bunların dışında kalanlar. 1815 yılında, 39 küçük Alman devleti, Alman Konfederasyonu'nun (*Deutscher Bund*) çatısı altında birleşti. Bu gevşek konfederasyon, Prusya ile Avusturya'nın rekabetine son vermedi ve Alman birliğini sağlamadı. 1848-1849 Devrimleri döneminde, Alman burjuva devrimcilerinin talebi, Alman birliğinin sağlanmasıydı. Ancak Prusya'da da Avusturya'da da devrimci hareketler bastırıldı. 1866 yılında Avusturya'yla, 1870-1871 yıllarında Fransa'yla yaptığı savaşları kazanan Prusya, bu ülkelerin kontrolündeki toprakların bir bölümünü ilhak ettikten sonra, 1871 yılında Alman İmparatorluğu'nu kurdu. Böylece, Alman Konfederasyonu'nu oluşturan Avusturya dışındaki küçük devletlerin büyük çoğunluğu tek devlet çatısı altında birleşmiş oldu. Avusturya dışarıda kaldığından, yeni kurulan devlete "Küçük Almanya" da denir. Prusya, bu tarihten sonra, Alman İmparatorluğu'na bağlı bir devlet olarak kaldı ve 1947 yılında varlığına son verildi (*ayrıca*: Prusyalılar) (*Fransa'da İç Savaş*'ta çok yaygın olarak geçtiğinden bu kitaptaki sayfa numaraları verilmemiştir). 14 19 24 25 31 33-35 44 63 94 102 174

Publicola, Publius Valerius (MÖ ?-503) # Roma Cumhuriyeti'nin yarı efsanevi devlet adamı. 150

Ranke, Leopold von (1795-1886) # Alman tarihçi. 66 176

Raspail, François-Vincent (1794-1878) # Kimyacı, fizyolog, sosyalist. 1830 ve 1848 devrimlerine katıldı, 10 Aralık 1848'deki cumhurbaşkanlığı seçiminde *Montagne* adına aday oldu, 15 Mayıs 1848'deki meclis baskınına katıldığı için 1849'da hapse mahkûm edildi, 1853'te bu cezası ülke dışına sürgüne çevrildi. 46 58 68 75 82 90

Rateau, Jean Pierre (1800-1887) # Hukukçu, İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyesi. 79 80 83 168

Réforme # bkz. La Réforme

Rémusat, Charles François Marie, Rémusat Kontu (1794-1870) # Orléans'cı, 1840'da içişleri bakanı, 1871-73'te dışişleri bakanı. 210

Restorasyon dönemi # Napoléon Bonaparte'ın imparatorluk döneminin ardından tahta çıkan Bourbon hanedanından XVIII. Louis'in ve onu izleyen yine aynı hanedandan X. Charles'ın 1815-1830 yıllarındaki krallık dönemleri. Bu dönemde çıkarları en fazla gözetilen kesim büyük toprak sahipleriydi (*ayrıca*: Restorasyon). 54 88 94 112 116 167 172 176 183 189 217 219 236 368 391 426 428 429 441

Richard, III. (1452-1485) # 1483'ten ölümüne kadar İngiltere kralı. 216

Roach, John # İngiliz işçi hareketinin temsilcisi, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1871-1872). 336

Robespierre, Maximilien (1758-1794) # Fransız Devriminin (1789) ardından devrimin en ilerici kanadını oluşturan Jakobenlerin lideri; Jakoben iktidarının son bulmasının ardından idam edildi. 70 149 150 247

Robinet, Jean-François Eugène (1825-1899) # Hekim ve tarihçi, pozitivist, cumhuriyetçi, 1848 Devriminin katılımcısı, 1870-1871'deki Paris kuşatması sırasında kentin ilçelerinden birinin belediye başkanı. 335

Rochat, Charles (1844-?) # Fransız işçi hareketinin temsilcisi, Komüncü, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1871-1872). 336

Roche-Lambert # Memur. 349

Roland # Charlemagne'ın (Şarlman) efsanevi baş şövalyesi. 80

Roma Cumhuriyeti (1849) # *bkz.* İtalya (*ayrıca*: Roma). 85 94 102 168 186 257 294

Roma Cumhuriyeti (MÖ 509-27) # (*ayrıca*: Roma) 144 149 150

Roma İmparatorluğu (MÖ 27-MS 476/1453). 34 35 149 166 251

Roma seferi # *bkz.* İtalya (*ayrıca*: Roma'ya saldırı, Roma bombardımanı). 85-88 91 92 94 95 102 105 168 170 179 183 186 242 294 295 305 351 363 370 417 419 436

Romanya # 32

Rothschild, James Mayed de (1792-1868) # Başta mali sektör olmak üzere çok sayıda alanda yatırımları bulunan ve dünyanın en zengin ailelerinden biri olan "Rothschild hanedanı"nın kurucusu Meyer Amschel Rothschild'in (1744-1812) beşinci oğlu. 1811'de Paris'e yerleştikten sonra ülkenin en güçlü bankacısı ve dünyanın en zenginlerinden biri oldu. 43 44

Rouher, Eugène (1814-1884) # 1849 ile 1852 yılları arasında çeşitli dönemlerde adalet bakanı. 204 214

Royer-Collard, Pierre Paul (1763-1845) # Filozof, devlet yöneticisi, monarşi yanlısı. 150

Rössler, Konstantin (1820-1896) # Alman yayıncı, Bismarck'ın destekçisi. 34

ruhban sınıfı # *bkz.* din adamları

Rusya # Fransız Devrimi (1789) sonrasında ve 1848 Devrimlerinin gerçekleştirildiği dönemde Avrupa'daki gerici ittifakların merkezinde duran ülke (*ayrıca*: Rus, Ruslar). 20 22 32 44 51 62 63 94 112 183 247 256 274 281 282 285 295 318 321 332 367

Rühl, J. # Alman işçi, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1870-1872). 275 285 336

Sadler # İngiliz işçi, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1871-1872). 336

Sadowa Muharebesi # 3 Temmuz 1866'daki Sadowa (ya da Königgrätz) Muharebesi, Avusturya-Prusya Savaşı'nı Prusya'nın kazanmasını sağlamıştı; *bkz.* Prusya. 272

saf cumhuriyetçiler # *bkz.* burjuva cumhuriyetçileri

Saint-Arnaud, Armand-Jacques Leroy de (1801-1854) # Mareşal, savaş bakanı (1851-54), 2 Aralık 1851 darbesinin düzenleyicilerinden. 170

Sainte-Beuve, Pierre Henri (1819-1855) # Kapitalist ve toprak sahibi, İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyesi. 222

Saint-Jean d'Angély, Auguste Michel Étienne Regnaud de (1794-1870) # General, Bonapartist, 1851'de savaş bakanı. 170

Saint-Just, Louis Antoine Léon de (1767-1794) # 1789 Fransız Devriminde Jakobenlerin liderlerinden. Jakoben iktidarına son verildikten sonra idam edildi. 150

Saint-Priest, Emmanuel Louis Marie, Saint-Priest Vikontu (1789-1881) # General ve diplomat, Meşruiyetçi, İkinci Cumhuriyet döneminde Ulusal Yasama Meclisi üyesi. 218

Saisset, Jean-Márie Joseph Théodore (1810-1879) # Amiral ve siyasetçi, monarşi yanlısı, 1871'de Ulusal Meclis üyesi. 305 356 364 404 419 436 446 450

Sallandrouze, Charles Jean (1808-1867) # Kapitalist, Bonapartist, İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclis üyesi. 231

Salvandy, Narcisse Achille, Salvandy Kontu (1795-1856) # Orléans'cı, 1837-39'da ve 1845-48'de eğitim bakanı. 218

Samson # İsrail'in lideri (mitoloji-din). 97

Samuel # İncil'e göre, MÖ 1000 civarlarında kurulan İsrail Krallığı'nın ilk iki kralını atamış olan peygamber. 144 183

sanayi burjuvazisi # (*ayrıca*: fabrikatör,

sanayici burjuva, büyük sanayiciler) 41 43-45 49 50 53 54 67 88 99 109 110 118 156 160 167 175 216 217 222 230 231 261 327 348 374 380 450

sanayi proletaryası # *bkz.* işçi sınıfı (*ayrıca*: sanayi işçileri). 23 49 55 56 75 99 114 115 282 400

santim # 1 Fransız frangının yüzde 1'ine eşit olan para birimi.

Saul # İsrail Krallığı'nın kurucusu (Tevrat ve İncil). 73 183

Say, Jean-Baptiste (1767-1832) # Liberal iktisatçı. 150

Scheffer # Ulusal Muhafız, Komüncü. 307 372 385 438

Schiller, Friedrich von (1759-1805) # Alman şair, oyun yazarı. 200 206

Schoelcher, Victor (1804-1893) # Siyasetçi ve yayıncı, sol cumhuriyetçi; İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyesi; 1871'de Ulusal Meclis üyesi. 404 415

Schramm, Jean Paul Adam (1789-1884) # General, siyasetçi, Bonapartist, 1850-51'de savaş bakanı. 202

Sébastiani, Horace (1772-1851) # Mareşal, Temmuz Monarşisi döneminde dışişleri bakanı (1830-1832). 62

Sedan Muharebesi # Fransa-Prusya Savaşı sırasında, 1-2 Eylül 1870'te gerçekleştirilen, Louis Bonaparte'ın teslim olmasıyla, İkinci İmparatorluğun çöküşüyle ve 4 Eylül'de Fransa'da cumhuriyetin ilan edilmesiyle sonuçlanan muharebe. 259 262 277 291 295 358 387 388 407 423 439

Ségur d'Aguesseau (Raymond Joseph Paul) (1803-1889) # Düzen Partisi'nin önde gelen üyelerinden. 122

Serraillier, Auguste (1840-?) # Ayakkabı imalatçısı, Marx'ın mücadele arkadaşı, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1869-1872), Paris Komünü üyesi. 275 285 336 459 460 461

Sezar (Julius Caesar) (MÖ 100-44) # Roma Cumhuriyeti'nin (MÖ 509-27) diktatörü. 105 150 251 378

Sezarizm # 144

Shakespeare, William (1564-1616) # İngiliz şair ve oyun yazarı. 199 210 235 298 337 378 402

Shepherd, Joseph # Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1869-1870). 275 285

Sheridan, Philip Henry (1831-1888) # Amerikalı general, Amerikan İç Savaşı'nda (1861-1865) Kuzeyliler tarafında yer aldı. 419

Shylock # Shakespeare'in *Venedik Taciri* adlı oyunundaki Yahudi tefeci. 298 402 447

sınıf egemenliği # (*ayrıca*: sınıfsal egemenlik) 21 62 89 124 177 190 236 267 308 310 313 314 334 335 368 369 391-395 397 400 403 406 408 410 422 432 439 441 442 445 446 456-458

Siècle # *bkz. Le Siècle*

Simon, Jules (aslında Jules François-Simon Suisse) (1814-1896) # Devlet adamı, idealist felsefeci, ılımlı burjuva cumhuriyetçisi, 1848-1849'da Kurucu Ulusal Meclis üyesi, Ulusal Savunma Hükümetinde ve Thiers hükümetinde eğitim bakanı (1870-1873), 1871'de Ulusal Meclis üyesi, 1876-1877'de başbakan. 299 348 377

Sismondi, Jean Charles Léonard de (1773-1842) # İsviçreli tarihçi ve iktisatçı, kapitalizme hümanistçe bir eleştirellikle yaklaşmıştı. 144

Sobrier, Joseph (1825-1854) # Gazeteci, yazar. 90

sokak savaşı # (*ayrıca*: barikat, barikat savaşçıları, barikat savaşı, barikatlar) 27-30 33 34 46 59 67 79 99 155 171 179 234 257 330 353 461

Sonderbund Savaşı # İsviçre'de, merkezileşmeye ve burjuva reformlarına karşı çıkan, Katolik Kilisesinin ve Cizvitlerin güçlü olduğu yedi kanton, 1845 yılında, ülkenin yasalarına aykırı olarak ve gizlice, Sonderbund'u (Ayrı İttifak) kurmuştu. Bu ittifak, Avusturya ve Rusya tarafından desteklenmişti. İsviçre'nin federal yönetimi Sonderbund'a bağlı birlikleri 1847 yılının Kasım ayında yenilgiye uğrattı.

Dönemin Fransa başbakanı Guizot bu dönemde Avusturya ve Rusya'dan yana çıkmıştı. 44

sosyal cumhuriyet # 47 59 155 233 248 257 309 310 403 405 455 456

sosyal demokrasi # 1850'li yıllarda küçük burjuva demokrasisinin temsilcileri ile işçi sınıfı temsilcileri arasındaki birleşmenin ürünü olan siyasal akım. İzleyen dönemde (Marksist) işçi sınıfı partileri için de kullanılan bu deyim, 19. yüzyılda günümüzdeki anlamını kazandı. *bkz. Montagne,* küçük burjuva cumhuriyetçiliği, küçük burjuva demokrasisi, küçük burjuva sosyalizmi (*ayrıca*: sosyal demokrat, demokrat-sosyalist parti, kızıl parti). 25 32 34 90 91 101 102 115 118 129 131 173 177 178 192 193 256 267 273 283

sosyalist cumhuriyetçiler # 81

sosyalist devrim # *bkz.* proletarya devrimi

Sosyalistler Yasası (*Sozialistengesetz*) # 21 Ekim 1878 tarihli, resmî adı "*Gesetz gegen die gemeingefährlichen Bestrebungen der Sozialdemokratie*" (Sosyal Demokrasinin Kamu Güvenliğini Tehdit Eden Çabalarına Karşı Yasa) olan ve 1890 yılında geçerlilik süresi uzatılmayarak yürürlükten kaldırılan yasa (*ayrıca*: Olağanüstü Yasa). 25-27 256

sou # 5 santimlik madenî para, *bkz.* santim.

Soulouque, Faustin-Élie (1782-1867) # Haiti ordusunun en yüksek rütbeli generali olarak 1847 yılında ülkesinin devlet başkanlığına seçildi, 1849'da kendisini "I. Faustin" adıyla imparator ilan etti ("Soulouque" adının yalnızca Louis Bonaparte'ı anmak için geçtiği sayfalar gösterilmemiştir). 77

Stepney, Cowell William Frederick, (1820-1872) # Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1866-1872). 275 285 336

Sue, Eugène (1804-1857) # Yazar, İkinci Cumhuriyet döneminde Ulusal Yasama Meclisi üyesi. 117 128 129 131 193

Sulla, Lucius Cornelius (MÖ 138-78) # Romalı komutan ve devlet adamı, diktatör (MÖ 82-79). 297 329

Suzanne, Lours (1810-1876) # General, yazar. 291 344 423

şarap vergisi # 78 88 110-113 116 189 190 244

şovenizm # (*ayrıca*: şoven) 25 258 261 318 364 366 407 408 446 447

Şubat Devrimi (1848) # Orléans hanedanından Louis-Philippe'i tahttan indiren, Fransa'nın İkinci Cumhuriyet dönemini başlatan devrim (*ayrıca*: 1848 Devrimi, Şubat cumhuriyeti, Şubat günleri, Şubat ayaklanması, 24 Şubat, 25 Şubat, Şubat, Şubat 1848). 18-20 24 39 41 45-49 51-55 57 59-62 64 66 68 73-76 81 82 84 99 101 109 111 119 121 123-125 130 142 145 149 152 154-156 160 161 166 171 176 184 194 200 203 224 231-233 246 248 257 294 295 302 309 310 321 326 351 363 367-369 377 391 411 427 433 442 455

Şubat hükümeti # *bkz.* Geçici Hükümet

Tacitus, Publius Cornelius (~55-~120) # Romalı tarihçi. 330

Taillefer # 291 292 383 424

Tamisier, François-Laurent-Alphonse (1809-1880) # General ve siyasetçi; İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyesi; 1871'de Ulusal Meclis üyesi. 303 352 388 434

tarım # 109 113 114 240 317 400 401 429

Taşra Beyleri Meclisi # *bkz.* Ulusal Meclis (1871)

Taylor, Alfred # İngiliz işçi, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi. 362 382 387 391 426 455

Temmuz Devrimi (1830) # Bourbon hanedanından Kral X. Charles'ı düşüren, Orléans hanedanından Louis-Philippe'in kral olmasını sağlayan ve 1848 yılındaki Şubat Devrimine kadar sürecek olan Temmuz Monarşisi dönemini başlatan devrim (*ayrıca*: Temmuz günleri, 1830 Devrimi). 41 43 45-47 101 121 174 218 309 361 367 442 455

Temmuz Monarşisi # Temmuz Devriminin (1830) ardından tahta çıkan Orléans hanedanından Louis-Philippe'in 1830-

1848 yıllarındaki krallık dönemi. Bu dönemde çıkarları en fazla gözetilen kesim mali aristokrasiydi. 42 43 45-47 51 53 88 94 101 110 116 155 160 161 167 172 175 176 189 199 217 236 249 368 391 428 441

Temsilciler Meclisi (*Chambre des députés*) # Restorasyon ve Temmuz Monarşisi dönemlerinde yasama meclisi (1814-1848). 41 43 47 115 293 294 296-298 312 348 351 362 363

Teos # MÖ 362-360 yıllarında Mısır firavunu. 214

Teste, Jean Baptiste (1780-1852) # Temmuz Monarşisi döneminde ticaret, adalet ve bayındırlık bakanlıkları yaptı, rüşvet alma suçlamasıyla hapis cezasına çarptırıldı. 110

Tetis # Deniz tanrıçası (Yunan mitolojisi). 164

The Economist # 1843 yılında haftalık bir gazete olarak çıkmaya başlayan, iktisadi liberalizmin temsilciliğini yapan, yayın hayatını bugün de sürdürmekte olan dergi. 221 222 224 226

Thiers hükümeti # bkz. Versailles hükümeti

Thiers, Louis Adolphe (1797-1877) # Devlet adamı ve tarihçi, Orléans'cı; başbakan (1836 ve 1840), İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyesi, 1871-1873'te cumhurbaşkanı. (*Fransa'da İç Savaş*'ta çok yaygın olarak geçtiğinden bu kitaptaki sayfa numaraları verilmemiştir.) 24 101 105 107 117 130 132 170 177 179 182 192 211 218-220 222 224 227 230 231

Thomas, Clément (1809-1871) # Siyasetçi, general, ılımlı burjuva cumhuriyetçisi; İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclis üyesi; 1848 Haziran Ayaklanmasının bastırılmasında rol oynadı; Paris Ulusal Muhafızının başkomutanı (Kasım 1870-Şubat 1871). 302 303 307 325 326 328 350 352 356 388 415 416 431 433 434 439 463

Thorigny, Pierre-François Leuillon (1798-1869) # Bonapartist, 1851'de içişleri bakanı. 228

ticaret burjuvazisi # (*ayrıca*: büyük ticaret, ticaret, tüccarlar). 43 45 49 50 67 175 221 223 226 248 249 310 374 450

Tilsit Barışı # 1806-1807 yıllarında bir taraftaki Fransa ile diğer taraftaki Rusya ve Prusya arasında gerçekleştirilen savaşı Fransa'nın kazanmasının ardından Tilsit'te (Kaliningrad kentine bağlı olan Sovetsk) imzalanan antlaşmalar, Doğu Avrupa'yı Fransa'nın ve Rusya'nın çıkar bölgelerine ayırırken Prusya'yı Avrupa'nın önemli güçlerinden biri olma konumundan uzaklaştırmıştı. 280 366

Timur (Aksak Timur) (1336-1405) # Timur İmparatorluğu'nun kurucusu. 306 370 437

Tocqueville, Alexis de (1805-1859) # Tarihçi ve siyasetçi, Meşruiyetçi, İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyesi, Haziran-Ekim 1849'da dışişleri bakanı. 219 351

Tolain, Henri-Louis (1828-1897) # Oymacı, Proudhon'cu; Uluslararası İşçi Birliği'nin kurucularından; 1871'de Ulusal Meclis üyesi; Paris Komünü döneminde Versailles'lıların tarafına geçti. 307

Tomanovskaya, Yelizaveta (Dimitriyeva) (1851-1910 ya da 1918) # Rus devrimci. 461

toplumsal devrim # 20 22 63 71 151 359 388 393 397 406 422 432 447

toprak aristokrasisi (*ayrıca*: aristokrat toprak sahipleri) # 217 240 428

Townshend, William # İngiliz işçi, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1869-1872). 275 285 336

Trélat, Ulysse (1795-1879) # Mayıs-Haziran 1848'de bayındırlık bakanı. 60

Triboulet # 15. ve 16. yüzyıllarda Fransa'da yaşamış bir saray soytarısı (cüce). 371

Tridon, Edme-Marie-Gustave (1841-1871) # Siyasetçi ve yayıncı, Blankist, Uluslararası İşçi Birliği üyesi; 1871'de Ulusal Meclis üyesi, Paris Komünü üyesi; Komün'ün yenilgiye uğratılmasının ardından Belçika'ya göç etti. 416

Trochu, Louis-Jules (1815-1896) # General ve siyasetçi, Orléans'cı, Ulusal Savunma Hükümetinin başkanı ve Paris ordusunun başkomutanı (Eylül 1870-Ocak 1871), 1871'de Ulusal Meclis üyesi. 289 290 297 301 303 332 343 344 352 377 387-389 413 416 420-423 434 439 454

ulusal atölyeler # Ulusal atölyeler, 1848 Şubat Devriminin hemen ardından, Fransız Geçici Hükümetinin bir kararnamesiyle kurulmuştu. Bu atölyelerin amacı, bir yandan Louis Blanc'ın emeğin örgütlenmesi ile ilgili düşüncelerini işçilerin gözünden düşürmek, diğer yandan da ulusal atölyelerde askerî bir şekilde örgütlenen işçileri devrimci proletaryaya karşı kullanmaktı. İşçi sınıfını bölmeye yönelik bu provokasyon planı başarısızlığa uğradığından ve ulusal atölyelerde çalışan işçiler arasında devrimci eğilimler giderek güçlendiğinden, burjuva hükümeti, ulusal atölyelerin ortadan kaldırılmasına yönelik bir dizi önlem aldı (bu atölyelerde istihdam edilen işçilerin sayısının azaltılması, taşradaki açık hava işlerine gönderilmeleri vb.). Bu provokasyonlar Paris proleterleri arasında büyük bir öfkeye yol açtı ve Paris'teki Haziran ayaklanmasının başlamasının nedenlerinden biri oldu. Ayaklanmanın bastırılmasının ardından Cavaignac hükümeti Temmuz 1848'de ulusal atölyelerin dağıtılmasına ilişkin bir kararnameyi kabul etti. 56 57 60 80 81 200

ulusal birlik # (*ayrıca*: ulusun birliği). 312 390 446

ulusal devrimler # 63

Ulusal Meclis (1871) # 8 Şubat 1871'de seçilen, 12 Şubat 1871'de Bordeaux kentinde toplanan, sonrasında Versailles'a taşınan meclis (*ayrıca*: Taşra Beyleri Meclisi).

Ulusal Muhafız (*Garde nationale*) # 1789 Fransız Devriminin ardından kentlerde oluşturulan, düzenli ordudan ayrı milis güçleri. Temmuz Devriminin (1830) ardından, 1831 yılında yeniden kuruldu. 1870-1871 Fransa-Prusya Savaşı'nın son döneminde Paris'in teslim edilmesine karşı çıkan ve kendi Merkez Komitesini seçen Paris Ulusal Muhafızı, Paris Komünü'nün kurulmasında önemli rol oynadı. *bkz.* Paris Ulusal Muhafızı Merkez Komitesi. (*Fransa'da İç Savaş*'ta çok yaygın olarak geçtiğinden bu kitaptaki sayfa numaraları verilmemiştir.) 24 45 46 55-58 61 77 80 97-100 129 155 163 168 173 179 180 182-184 201 208 209 233-235 245

Ulusal Savunma Hükümeti (*Gouvernement de la Défense nationale*) # Fransa-Prusya Savaşı'nda alınan yenilgiler ve İkinci İmparatorluğun çöküşü sonrasında 4 Eylül 1870'te ilan edilen ve 13 Şubat 1871'e kadar işbaşında kalan Fransız hükümeti (*ayrıca*: savunma adamları). 259 289 291 292 299 303 304 306 332 339 343-347 352 353 358 361 374 382 387-389 410 413 414 421-423 428 429 431 434

Ulusal Yasama Meclisi (*Assemblée nationale législative*) # Üyeleri 13-14 Mayıs 1849'da seçilen, çalışmalarına 28 Mayıs 1849'da başlayan ve Louis Bonaparte'ın 2 Aralık 1851'deki darbesiyle kapatılan meclis (*ayrıca*: meclis, Ulusal Meclis, Yasama Meclisi).

Uluslararası İşçi Birliği (Birinci Enternasyonal) # 1864 yılında Londra'da, İngiliz sendikacıların ve farklı ülkelerden (çoğu siyasi göçmen) temsilcilerin katılımıyla yapılan bir toplantının sonunda kuruldu. Karl Marx, kuruluşundan itibaren bu örgütte aktif bir rol oynadı. İzleyen yıllarda katılımcı örgüt sayısının artmasına karşın, içinde çok farklı sendikal ve siyasal eğilimler barındırması nedeniyle 1870'lerin ilk yarısında dağıldı, 1876'da resmen feshedildi (*ayrıca*: Enternasyonal). 24 254 255 263 269 271-273 274 277 284 289 335 338-340 348 361 383 404 406-408 452 459-461

üretim araçlarına el koyulması = 19 71

ütopya(cı) = 19 62 92 119 156 315 406

Vacheron, Louis = Hukukçu. 351

Vaillant, Edouard (1840-1915) = Hekim, sosyalist, Blankist; Paris Komünü üyesi,

Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1871-1872). 263 416

Vaïsse, Claude-Marius (1799-1864) # Bonapartist, Ocak-Nisan 1851'de içişleri bakanı. 212 213

Valentin, Louis-Ernest # General, Bonapartist, 18 Mart 1871 öncesinde Paris'in polis müdürü. 299 300 323 347 359 375 384 417 420 448 453

Varlin, Louis-Eugène (1839-1871) # Ciltçi, Proudhon'cu; Uluslararası İşçi Birliği üyesi, Ulusal Muhafız Merkez Komitesi ve Paris Komünü üyesi, 28 Mayıs 1871'de Versailles'lılar tarafından vuruldu. 416 461

Varşova # Polonya'nın Rusya'ya bağlı bölümünde bulunan Varşova'da 1830 yılının Kasım ayında bağımsızlıkçı bir ayaklanma çıkmış, ancak Polonya ile girdiği savaşı kazanan Rusya 1831 yılında kentin denetimini yeniden ele geçirmişti; *bkz.* Polonya. 62 281

Vatimesnil, Antoine François Henri Lefebvre de (1789-1860) # Meşruiyetçi, İkinci Cumhuriyet döneminde Ulusal Yasama Meclisi üyesi. 213

Vauban, Sébastien Le Prestre de (1633-1707) # Mareşal, askerî mühendislik uzmanı. Feodal vergi düzenini eleştirdiği ve her tür iktisadi faaliyet için tek ve eşit bir vergi koyulmasını savunduğu bir kitap yazdı. 112

Vendôme Sütunu # 144 246 261 318 383 408

Véron, Louis Désiré (1798-1867) # Bonapartist, *Le Constitutionnel* gazetesinin sahibi. 246

Versailles hükümeti # 12 Şubat 1871'de Bordeaux'da toplanan Ulusal Yasama Meclisi tarafından seçilen ve onunla birlikte Versailles'a taşınan Thiers başkanlığındaki hükümet (*ayrıca*: Thiers hükümeti).

Vidal, François (1812-1872) # Ütopyacı sosyalist, gazeteci, Şubat Devriminin (1848) ardından kurulan Geçici Hükümete bağlı Luxembourg Komisyonunun sekreterliğini yaptı. 121 122 128 193

Vieyra # Albay, Bonapartist. 182

Villèle, Jean Baptiste Séraphin Joseph (1773-1854) # Meşruiyetçi, 1822-28'de başbakan. 219

Vinoy, Joseph (1800-1880) # General, Bonapartist, 2 Aralık 1851 darbesinin katılımcılarından; 22 Ocak 1871'den itibaren Paris'in valisi. 299-301 303 304 306 347 352-354 379 417 419 420 431 432 434-436 453

Vivien, Alexandre-François (1799-1854) # Temmuz Monarşisi döneminde adalet bakanlığı yaptı, İkinci Cumhuriyet döneminde Cavaignac tarafından bayındırlık bakanlığına getirildi. 72 350

Viyana Antlaşmaları # Napoleon Savaşlarına katılmış olan devletler arasında Mayıs-Haziran 1815'te imzalanan ve Viyana Kongresi'nde (1814-1815) yürütülen çalışmaların ürünü olan antlaşmalar. 69 159 366

Vogt, Karl (1817-1895) # Alman doğa bilimcisi, materyalist, demokrat; Marx'ın *Herr Vogt* (*Bay Vogt*) isimli eserine göre Louis Bonaparte'ın ajanı. 292

Voltaire, François-Marie Arouet (1694-1778) # Aydınlanmacı ve düşünce özgürlüğü taraftarı yazar ve filozof. 76 103 116 118 189 306 316 368

Vorwärts # Almanya Sosyalist İşçi Partisi'nin (sonradan Almanya Sosyal Demokrat Partisi) 1876'da kurulan merkezî yayın organı. 15 459

Wagram Savaşı # 1809 yılındaki Avusturya-Fransa Savaşı sırasında, 5-6 Temmuz günlerinde gerçekleşen ve Napoléon Bonaparte'ın komutası altındaki Fransız ordusunun kazandığı savaş. 31

Waterloo Savaşı # 18 Haziran 1815'te gerçekleşen ve Napoléon Bonaparte'ın Fransa'ya karşı bir araya gelen "koalisyon güçleri" tarafından nihai yenilgiye uğratılarak esir alındığı savaş. Koalisyon güçleri, İngiltere, Rusya, Avusturya ve Prusya'dan oluşuyordu. 31 102 111

Weston, John # İngiliz marangoz, girişimci, Owen taraftarı; Uluslararası İşçi Birliği'nin 28 Eylül 1864'teki kuruluş

toplantısının katılımcısı, Genel Konsey üyesi (1864-1872). 275 285 336

Weydemeyer, Joseph Arnold (1818-1866) # Prusya ordusunda subaylık yaptı. 1845-46 yıllarından itibaren Karl Marx ile Friedrich Engels'in izleyicisi oldu. 1851'de ABD'ye göç etti ve orada gazetecilik yaptı, Amerikan İç Savaşı'na katıldı, 48 yaşında koleradan öldü. 142 143

Wilhelm, I. (1797-1888) # Prusya kralı (1861-1888) ve Alman imparatoru (1871-1888). 19 24 278 327 421

Wróblewski, Walery (1836-1908) # Polonyalı devrimci demokrat, 1863-1864'te bu ülkede ulusal kurtuluş için gerçekleştirilen ayaklanmanın katılımcısı; Paris Komünü'nün generali, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1871-1872). 318

Wycliffe, John (1320?-1384) # Reformcu İngiliz din adamı. 243

Xianfeng (1831-1861) # 1850-1861 yıllarında Çin imparatoru. 331

Yeşu # Eski Ahit'e göre, Musa'dan sonra İsraillilerin başına geçen Yeşu, Batı Şeria'da bulunan Eriha kentini kuşattığında, bu kentin surları boru sesleriyle yıkılmıştı. 180 304

Yon # Ulusal Yasama Meclisinde görev yapan polis komiseri. 200 204 205

yurtseverlik # 54 58 164 242 272 278 279 281 282 298 318 349 388 408

Yusuf # Mısırlı devlet yöneticisi Potifar'ın kâhyası, sonradan Mısır firavununun veziri (Tevrat). 103 104

yüksek finans çevreleri # *bkz.* mali aristokrasi. 100 108 175 182 188

Yürütme Kurulu (*Commission du pouvoir exécutif*) (1848) # Kurucu Ulusal Meclis tarafından atanan ve 9 Mayıs 1848'de Geçici Hükümetin yerini alan yürütme organı. Haziran ayaklanması sırasında, 24 Haziran 1848'de, meclisin yürütme gücünü Cavaignac'a devretmesiyle ortadan kalktı. 59-61 64 81 92 99 121 160

Zabicki, Antoni (1810-1889) # Polonya ulusal kurtuluş hareketinin temsilcisi, dizgici; 1848-49 Macar Devrimine katıldı; 1851'de İngiltere'ye göç etti; Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyesi (1866-1871). 275 285 336

zanaatçılar # 48 67 220 264 315

Zeus # Yunan tanrısı (mitoloji). 214

2017
THG
0567529
FVR